Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА МЕТОДИЧНІ ІННОВАЦІЇ В РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Збірник матеріалів
І Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції
(наукове електронне видання)

Випуск 1

Вінниця 2024

УДК 373.3:001.895(06)
Н34

Рекомендовано до друку вченою радою факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 11 від 23.04.2024 року)

Редакційна колегія:
Олійник Н.А., кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (голова)
Імбер В.І., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Казьмірчук Н.С., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державногопедагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Кіт Г.Г., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Комарівська Н. О., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Любчак Л. В., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державногопедагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Стахова І.А., докторка філософії, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Бондар Ю.В., докторка філософії, старша викладачка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Рецензенти:
Василюк А.В., докторка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Крищук В.Л., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Н34 Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти: збірник матеріалів І Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 18 квітня 2024 р.) / редкол.: Н. Олійник, В. Імбер, Н. Казьмірчук, Г. Кіт, Н. Комарівська, Л. Любчак, Н. Стахова, Ю. Бондар; за заг. ред. Н. Олійник. Вінниця, 2024. Вип. 1. 589 с.

Н34 Scientific prospects and methodical innovations in the development of primary education: a collection of materials of the 1st All-Ukrainian Student Scientific and Practical Conference (Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University, April 18, 2024) / editors: N. Oliinyk, V. Imber, N. Kazmirchuk, H. Kit, N. Komarivska, L. Lyubchak, I. Stakhova, Yu. Bondar; in general ed. N. Oliynyk. Vinnytsia, 2024. Volume 1. 589 p.

Матеріали подано в авторській редакції.

Збірник містить статті, кожна з яких узагальнює результати науково-пошукової роботи студентів, стосується тієї чи іншої актуальної проблеми початкової освіти.

Матеріали збірника адресовані викладачам і студентам ЗВО, педагогічним працівникам початкової школи та закладів дошкільної освіти, а також усім, хто цікавиться питаннями навчання й виховання дітей.

The collection contains articles, each of which summarizes the results of the students scientific research work, relates to actual problems of primary education.

The articles of the collection are addressed to teachers and students of higher education institutions, teachers of primary schools and preschools, as well as to all those interested in the problems of children education and upbringing.

УДК 373.3:001.895(06)
Н34
© Авторський колектив Вінницького державного педагогічного університетуімені Михайла Коцюбинського

ЗМІСТ

Секція 1. ТЕОРІЯ Й МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ	
Андрєєва Яна. КЛЮЧОВІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	10
Бабкіна Світлана. РОБОТА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З БАТЬКАМИ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	15
Байдацька Маріна. ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КОЛЕКТИВУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	18
Барановська Ганна. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ	22
Бейсюк Христина. ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ НУШ	26
Бернацька Наталія. ВИХОВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ О. ЗАХАРЕНКА	30
Божак Марія. ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА РОЗВИТОК МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	34
Болотюк Діана. ГУРТКОВА РОБОТА ЯК СИСТЕМА ТРАДИЦІЙНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	38
Вергелес Анастасія. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ, ЯКІ ДОЗВОЛЯЮТЬ ЗАЛУЧИТИ УЧНІВ ДО АКТИВНОГО НАВЧАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЧЕРЕЗ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТИ	42
Вечерко Крістіна. РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	46
Вихованець Вероніка. ТРВЗ-ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	50
Гайдар Ганна. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	54
Галіуліна Руслана. ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНІКА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ	57
Герасимчук Аліна. РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	60
Груданова Наталія. В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	65
Дивіза Марія. ПОНЯТТЯ «ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ» МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	68
Довбуш Наталія. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ	71
Захарія Наталія. ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ КАЗОК	75
Іванюк Наталія. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	80
Коваль Марія. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ШКОЛІ ПОВНОГО ДНЯ	84
Колесняк Валентина. ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВИЯВ МОРАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА СУСПІЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	89
Коржан Ольга. РОЛЬ ХРЕСТОМАТІЙ У РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	93
Кормиженко Анастасія. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ГУМАННОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ	96

Куліш Марина. ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	101
Куніцька Катерина. ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	104
Левицька Ірина. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕНЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	107
Лемещак Оксана. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ГРИ ЯК МЕТОДУ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	110
Лєснік Марія. СТАН ПАТРІОТИЧНОЇ ВИХОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	112
Лінкевич Анна. ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	117
Луців Ярина. ЯК ЗМІНИТИ ШКОЛУ, ЩОБ НАВЧАННЯ В НІЙ НЕ ЛЯКАЛО УЧНІВ	121
Маслій Ірина. РОЛЬ УЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	125
Медик Аліна. ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВІСТСЬКИХ ВІДНОСИН МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	129
Мовчан Ольга. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗУМОВОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ 6-8 РОКІВ	135
Моркот Діана. РОЛЬ ТРАДИЦІЙНИХ І ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	138
Непомяща Христина. МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	142
Павлишин Софія. ДИТЯЧА ФІЛОСОФІЯ В КАЗКАХ ТА ОПОВІДАННЯХ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО	146
Пащенко Тетяна. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	149
Пилипчак Наталя. ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ	152
Підан Анастасія. ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	155
Поліщук Дарія. СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	157
Приставська Романія. ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ НА УРОКАХ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	160
Приставська Христина. РОЗВИТОК ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПОСТЦИФРОВОЇ ДОБИ	164
Пшенишна Іванна. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ	170
Рендюк Катерина. ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	174
Ряба Людмила. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	178

Савицька Людмила. ЗНАЧЕННЯ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	181
Семенюк Євгенія. ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАСКРІЗНОГО УМІННЯ «СПІВПРАЦЮВАТИ В КОМАНДІ» ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ	185
Сінькевич Олеся. РОЛЬ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	188
Смертюк Вікторія. ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	191
Степаненко Анастасія. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	195
Тишкевич Катерина. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	197
Хоменко Руслана. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	202
Чеснюк Віталіна. ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ КЛАСИКІВ ПЕДАГОГІКИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	205
Чернявська Анна. ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО	209
Шпак Каріна. РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я	214
Ярмоленко Катерина. ІДЕЯ «СРОДНОЇ ПРАЦІ» ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД НУШ	217
Секція 2. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	
Абліцова Олена. ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ В ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	222
Андрієнко Єлизавета. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	229
Івахова Віталіна. ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	233
Івашина Марина. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ЩОДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	236
Корінна Анжела. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	238
Луговська Людмила. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУПРОВОДУ СІМ'Ї ДИТИНИ З ООП У СТВОРЕННІ СПРИЯТЛИВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ	241
Наконечна Роксолана. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	244
Римар Ольга. СТАН СФОРМОВАНОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	248

Романенко Ірина. РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	253
Сахацька Анастасія. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ. ПІДХОДИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ОСВІТІ	256
Скафа Уляна. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З УЧНЯМИ ІНТРОВЕРТИВНОГО ТИПУ ОСОБИСТОСТІ	260
Токар Світлана. АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНИХ РОЗЛАДІВ МОЛОДИХ ШКОЛЯРІВ	263
Токар Світлана. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	268
Секція 3. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ І ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Бадлак Наталія. НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СТАН СФОРМОВАНОСТІ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ	272
Бамбура Анастасія. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	277
Баранова Ірина. Колосова Ірина. АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	280
Басистюк Оксана. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ХОДІ ПРИРОДНИЧОГО КРУЇЗУ	285
Белень Вікторія. ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ТА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	289
Білка Любов. МОВНА ОСОБИСТІСТЬ: ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ	293
Винар Ольга. ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	296
Голімбієвська Ольга. **Комарівська Надія.** ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК НАЙЦІННІШИЙ МОТИВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	299
Горбатюк Анастасія. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	303
Горобенко Марина. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	306
Гуменюк Любов. ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМЕПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР	310
Демчук Світлана. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	314
Дем'яник Марія. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	317
Дем'янчук Анастасія. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	322
Денисенко Євгенія. ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ САМОКОНТРОЛЮ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	325
Дробаха Лілія. РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ЧИТАННЯ	327

Дрозд Олександра. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	332
Дячук Тетяна. ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	337
Загородня Тетяна. ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	340
Кілімар Юлія. СУЧАСНИЙ СТАН ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	344
Клебан Іванна. РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	348
Климчук Вікторія. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ЯК ПРИЙОМУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	352
Клітна Вікторія. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ОНЛАЙН-ІГОР ДЛЯ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УЯВЛЕНЬ ПРО ЗЕМЛЮ ТА ВСЕСВІТ	356
Компанець Анастасія. ВИКОРИСТАННЯ СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ ДЛЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	359
Кондратюк Анна. РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ	362
Коняга Ганна. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	365
Лановенко Світлана. ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ТЛУМАЧИТИ ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 3 КЛАСУ НАСКРІЗНОГО ВМІННЯ КРИТИЧНО МИСЛИТИ	370
Лідіч Альона. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ПРАЦЮВАТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ ЗАСОБОМ CHAT GPT У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	374
Лісовська Мирослава. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	377
Лучко Людмила. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	380
Люльчак Іванна. ТЕКСТИ «НОВОЇ ПРИРОДИ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	385
Магеррамова Гулзар. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ГРИ ЯК ЗАСОБУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	389
Маркевич Вікторія. Комарівська Надія. ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	392
Марусич Анна. РОЛЬ КАЗКИ В ПРОЦЕСІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	396
Міщенко Дар'я. ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА ТА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НУШ	399
Новодворська Віта. **Маркевич Вікторія.** ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	403
Никончук Наталя. НАУКОВІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ПОТРЕБ	407
Ніколаюк Карина. МНЕМОТЕХНІКА – ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	411

Одинець Олена. СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	415
Поплавська Антоніна. РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ТВОРЧИХ ВПРАВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	419
Присяжнюк Анастасія. ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТАБЛИЧНИХ ВИПАДКІВ АРИФМЕТИЧНИХ ДІЙ МНОЖЕННЯ Й ДІЛЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	422
Псарук Інна. ВИКОРИСТАННЯ ГЕЙМІФІКОВАНИХ ЗАСОБІВ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	425
Радченко Анна. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ	428
Рога Ганна. ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ І ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	433
Савуляк Анна. ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ	436
Сінченко Ганна. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	439
Слободянюк Юля. ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	442
Соболь Ганна. АКТИВІЗАЦІЇ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ТВОРЧОМУ ОСЕРЕДКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	446
Соломонюк Людмила. ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	450
Сорокатюк Лілія. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	452
Сподарук Вікторія. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	456
Федчишина Ангеліна. СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК РЕЗУЛЬТАТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	460
Філіппович Аліна. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	465
Фіщук Альона. ІГРОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	468
Франчук Наталія, Левчишина Вероніка. РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	472
Хохол Ірина. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	475
Чухрій Тетяна. РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ	479
Шатка Юлія. ОПАНУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИМИ ЯКОСТЯМИ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ	482
Шевченко Анна. ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ НУШ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ	486
Шкандевич Каріна. РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЧИТАННЯ НА УРОКАХ МОВНОГО ЦИКЛУ	489

Секція 4.ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Гончарук Карина. ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	493
Драбинюк Сніжана. РОЗВИТОК НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В КОМАНДІ ЗАСОБАМИ ПОЛІМОВНОГО ТЕАТРУ	496
Імбер Вікторія, Хмельовська Марина. ВИКОРИСТАННЯ QR КОДІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	499
Комарчук Анастасія. ТВОРЧА РОБОТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	502
Кушнірук Катерина. ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	505
Очеретнюк Вікторія. ОРГАНІЗАЦІЯ КВЕСТІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	510
Панасюк Тетяна. ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ У ФОРМУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	513
Соляр Юлія, **Тиндик Валентина.** ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР	517
Тарасова Софія. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	520
Секція 5. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА – ОСНОВА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В ШКОЛІ І СТУПЕНЯ	
Бірюкова Антоніна. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	525
Годованчук Вікторія, Якимчук Наталія. УЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІГРОВОЇ, МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СПІЛКУВАННЯ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА	528
Гребінченко Дар'я. ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «АФЛАТОТ»	531
Глущик Ольга. ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ІНТЕГРОВАНИЙ ПІДХІД	534
Данилюк Зоя. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	537
Джерук Крістіна. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ	540
Кислиця Ольга. ВПЛИВ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ	545
Кобялко Ольга, Лопатюк Валентина. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТОК СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	549
Ковтун Тетяна. РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ РОЗВИВАЛЬОГО СЕРЕДОВИЩА	554
Охріменко Олена. КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	561
Пилипенко Дар'я. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	565
Пилипенко Любов. ГРУПОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	568
Притолюк Ольга. ТРВЗ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	572
Сіснко Дар'я. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПЕРЕКАЗУ	575
Хромченко Аліна. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	579
Яремчук Марія. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ «ГРАМАТИКА ФАНТАЗІЇ»	583

Секція 1
ТЕОРІЯ Й МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

КЛЮЧОВІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Яна Андрєєва, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Г. І. Дудчак, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Нині система освіти характеризується значними перетвореннями, внаслідок яких спостерігається інтенсифікація насамперед усіх інноваційних процесів. Вибір інноваційного шляху розвитку як стратегічного напряму модернізації сучасної освіти диктує необхідність формування ефективно діючого педагога – здатного гнучко реагувати на нові умови педагогічної діяльності; творчо розв'язувати педагогічні завдання; прагнути до професійних та особистісних досягнень; сприймати та створювати інновації, збагачуючи педагогічну теорію та практику.

Пошук найефективніших ресурсів підвищення якості освіти у початковій школі звертає нашу увагу на професійну компетентність педагога як найбільш актуальну та перспективну професійно-особистісну прерогативу. Розвиток професійної компетентності вчителя початкової школи є необхідною умовою успішної організації освітнього процесу в контексті нової парадигми освіти.

У сучасних умовах система освіти залежить від впливу зовнішніх чинників, як-от:

– прискорення темпів розвитку суспільства потребує підготовки учнів до життя у швидко мінливих умовах;

– при значному розширенні діапазону міжкультурної взаємодії особливої значимості набувають комунікабельність та толерантність здобувачів освіти;

– виникнення та зростання глобальних проблем потребує від молоді сучасного мислення;

– демократизація суспільства, розширення можливостей політичного та соціального вибору вимагають формування готовності учнів до такого вибору;

– динамічний розвиток економіки та глибокі структурні зміни у сфері освіти визначають постійну потребу у підвищенні професійної кваліфікації та перепідготовки педагогічних працівників, навчання протягом усього життя.

Компетентність як наукова проблема є багатоаспектним явищем та не має точного та однозначного визначення, що вимагає різностороннього аналізу. Так, І. Гриценко розглядає поняття «компетентність» як альтернативу поняттю «професіоналізм». Професіоналізм, на думку автора, відноситься до технологічної підготовки, а компетентність включає зміст надпрофесійного характеру, компонентами якого є «базові кваліфікації» [1, с. 36]. Це такі якості особистості як самостійність, творчий підхід до будь-якої справи, готовність постійно оновлювати знання, гнучкість розуму, готовність до системного та економічного мислення, вміння вести діалог, співпрацювати у колективі, спілкуватися з колегами [1].

Розглянемо ключові погляди на визначення поняття «професійна компетентність». О. Дубасенюк вважає, що професійна компетентність – це новоутворення суб'єкта діяльності, що формується у процесі професійної підготовки та включає системний прояв знань, умінь, здібностей та особистісних якостей, які дозволяють успішно вирішувати функціональні завдання, що становлять сутність професійної діяльності [2]. Згідно тверджень автора, у структурі професійної компетентності особлива роль належить психологічній компетентності. Психологічна компетентність складається з кількох взаємозалежних підсистем: соціально-перцептивної, соціально-психологічної, аутопсихологічної, комунікативної, психолого-педагогічної [2].

Професійна діяльність вчителя – це сукупність взаємовідносин вчителя із учнями, батьками, колегами та адміністрацією школи, які постійно змінюються [3].

На думку І. Зязюна, критеріями професійної компетентності педагога є власне організація освітнього процесу (педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, особистість вчителя) і результати діяльності (навчальні досягнення та вихованість учнів), що визначається співвідношенням об'єктивно необхідних професійних знань, умінь та психологічних якостей, якими має володіти учитель [3].

У концепції професійного розвитку вчителя Н. Романюк визначає три інтегральні характеристики педагогічної діяльності вчителя: спрямованість, компетентність та емоційну гнучкість, які є інтегральними характеристиками особистості вчителя, що зумовлюють ефективність педагогічної діяльності в цілому [4].

Автор розглядає професійну компетентність як поінформованість педагога, як властивість його особистості, що дозволяє продуктивно вирішувати освітні завдання, спрямовані на формування особистості учня. На думку автора, професійна компетентність вчителя це:

– володіння спеціальними знаннями про цілі, зміст, об'єкт і засоби діяльності вчителя;

– володіння спеціальними вміннями (педагогічна майстерність, креативність тощо);

– оволодіння спеціальними властивостями особистості та характеру, що дозволяють здійснювати освітній процес та отримувати бажані результати [4].

Модель професійної компетентності С. Сисоєвої побудована відповідно до особливостей професійної діяльності педагога, оскільки особистість самого вчителя виступає лише одним із структурних компонентів моделі. Автор у своєму дослідженні професійної компетентності вчителя розглядає її як професійні знання, педагогічні вміння, професійну позицію та психологічні якості [5].

О. Дубасенюк, досліджуючи особистісні якості вчителя, визначила професійну компетентність наступними компонентами: особистісно-гуманістична орієнтація; педагогічне сприйняття; педагогічні вміння;

педагогічна творчість [2]. Усі ці категорії органічно пов’язані та утворюють цілісну систему.

Таким чином, професійна компетентність педагога – це складне індивідуально-психологічне явище, утворене на основі інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь та значущих особистісних якостей, що зумовлюють готовність вчителя до актуального втілення педагогічної діяльності. Одним з найважливіших компонентів у структурі професійної компетентності вчителя є професійні знання.

У наукових дослідженнях І. Шмиголь професійна компетентність вчителя розглядається як «сукупність фізичних, психічних, особистісних та соціальних змін, що відбуваються в людині в процесі продукування педагогічної діяльності, що забезпечують якісно новий, ефективний рівень вирішення складних професійних завдань» [6].

У деяких дослідженнях професійна компетентність визначається як «властивість особистості». Професійно-педагогічна компетентність включає п’ять елементів або видів компетентності: «1. Спеціальна та професійна компетентність, заснована на знанні дисципліни, що викладається. 2. Методична компетентність, яка виражається через способи формування знань, умінь, навичок учнів. 3. Соціально-психологічна компетентність, яка транслюється через процеси спілкування. 4. Диференціально-психологічна компетентність, яка асимілюється через формування мотивів, здібностей учнів. 5. Аутопсихологічна компетентність, яка охоплює вміння аналізувати переваги та недоліки власної діяльності» [4].

О. Дубасенюк у структурі професійних компетентностей вчителя визначає чотири ключових блоки: а) професійні (об’єктивно необхідні) психологічні та педагогічні знання; б) професійні (об’єктивно необхідні) педагогічні вміння; в) професійні психологічні позиції, установки вчителя; г) особистісні якості, що забезпечують оволодіння вчителем професійними знаннями та вміннями» [2]. Цікавим є підхід С. Сисоєвої, згідно з яким педагогічна компетентність вчителя включає «знання, вміння, навички, а також методи і прийоми реалізації освітньої

діяльності та (саморозвитку) особистості» [5]. Відповідно, автор розглядає дві підструктури: діяльнісну та комунікативну.

Узагальнюючи вище сказане, варто відмітити, що під професійною компетентністю вчителя розуміють:

– співвідношення об'єктивно необхідних професійних знань та умінь, психологічних якостей, якими має володіти педагог;

– інтегральну характеристику педагогічної діяльності вчителя;

– поінформованість педагога, властивість його особистості, що дозволяє продуктивно вирішувати освітні завдання;

– сукупність фізичних, психічних, особистісних та соціальних змін, що відбуваються у педагога в процесі здійснення професійної діяльності;

– професійні знання, педагогічні вміння, професійну позицію та психологічні якості;

– складне індивідуально-психологічне явище, утворене на основі інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь та значущих особистісних якостей, що зумовлюють готовність вчителя до виконання педагогічної діяльності.

Отже, професійна компетентність педагога визначається як симбіоз узагальнених знань, умінь та здібностей, що забезпечують реалізацію змісту Державних освітніх стандартів.

Список використаних джерел:

1. Гриценко Л. І. Професійна компетентність педагога: традиції і новації. *Витоки педагогічної майстерності. Сер.: Педагогічні науки*. 2011. № 8 (2). С 35-42.
2. Дубасенюк О. А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. *Креативна педагогіка.* 2015. № (4). С. 23-28.
3. Ликтей Л. М. Педагогічна майстерність І.Зязюна як концептуальна ідея теорії і практики професійної підготовки вчителя-майстра. *Імідж сучасного педагога*. 2018. № 2 (179). С. 20-22.
4. Романюк Н. С. Креативні підходи формування професійної компетентності педагога. *Педагогічний пошук*. 2017. № 4. С. 47-50.
5. Сисоєва С. Розвиток порівняльної професійної педагогіки в Україні: освітологічний контекст. *Освітологія*. 2018. № 7. С. 49-58.
6. Шмиголь І. Сутність та структура професійної компетентності педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4 (1). С. 197-204.

РОБОТА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З БАТЬКАМИ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Світлана Бабкіна, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.Л. Шквир, докторка педагогічних наук, професорка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Питання ефективної взаємодії між учителем початкових класів та батьками учнів ніколи не втрачало своєї актуальності. Це ключовий шлях до успішного виховання дитини. Однак авторитарна модель такої взаємодії морально застаріла і приховує чимало загроз, яким не місце в XXI столітті.

Концепція Нової української школи передбачає втілення шкільними колективами України в життя ідей педагогіки партнерства. У документі зазначається, що основою педагогіки партнерства є добровільна та зацікавлена взаємодія між учасниками освітнього процесу, які несуть однакову відповідальність за його результат [3].

Основним завданням педагогіки партнерства є подолання авторитарності, перехід на такий рівень побудови взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу, зокрема вчителями і батьками, який передбачає взаєморозуміння, взаємоповагу та прийняття спільних конструктивних рішень [1].

Партнерські взаємини між учителем початкових класів та батьками учнів дають можливість швидко реагувати на проблеми, що виникають у роботі вчителя або сімейному вихованні батьків; відстежувати зміни у поведінці школярів; краще розуміти потреби та здібності учнів; реалізовувати модель виховання успішної дитини.

Рівноправність взаємин між педагогом та родиною молодшого школяра дозволяє зменшити ризик виникнення конфліктних ситуацій між учасниками освітнього процесу. А якщо суперечності все ж виникнуть, то вони будуть вирішуватися конструктивно, пошуком компромісного рішення.

Партнерська модель взаємодії дорослих (вчителя та батьків) неодмінно стане взірцем для молодших школярів. Завдяки чому такі поняття, як толерантність, тактовність, взаємоповага та свобода вибору стануть для них основоположними в майбутньому житті.

Взаємодія між учителем початкових класів та батьками учнів на засадах педагогіки партнерства передбачає:

– формальне спілкування (батьківські збори, консультації для батьків, лекції для батьків, батьківські конференції та ін.), що періодично організовується школою;

– неформальне спілкування (участь у святкуванні визначних подій, свят, екскурсіях та походах), яке організовується за бажанням батьків і мають важливе значення для життя дітей;

– оперативне спілкування (створення груп у соціальних мережах та месенджерах, проведення відео-зустрічей, відео-бесід, відео-лекцій та ін.), яке дозволяє швидко інформувати та реагувати на будь-які труднощі та проблеми, що виникають під час освітнього процесу;

– участь батьків у шкільному житті своїх дітей (добровільна допомога у створенні навчальних матеріалів, комфортного освітнього середовища; організації та проведенні шкільних свят, тематичних уроків, позакласних заходів та ін.) [1].

Термін «педагогіка партнерства» почав активно вживатися в Україні після прийняття Концепції Нової української школи, в якій педагогіку партнерства визначено одним із компонентів формули Нової української школи [3]. Однак за кордоном цей термін та ідеї педагогіки партнерства поширені досить давно.

Польська освіта передбачає високий рівень участі батьків у діяльності освітніх закладів. Батьки мають право надавати свої пропозиції органам влади, щодо покращення умов навчання дітей. Батьківська рада ухвалює програму профілактичної роботи школи щодо запобігання шкідливих звичок у дітей, зокрема, куріння, вживання алкоголю та наркотиків, ігроманії; попередження загроз від соціальних мереж. Батьки ухвалюють заходи психологічної допомоги

учням та принципи роботи установ, з якими має співпрацювати школа. Також батьки можуть проводити додаткові заняття в школі (малювання, спів, танці та ін.). Але така діяльність має бути погоджено з адміністрацією школи [4].

У Фінляндії вчитель впродовж першого місяця навчання дітей зустрічається з батьками кожного учня. Разом вони планують навчальний рік. Учитель озвучує вимоги навчальної програми та зміст навчального плану. Батьки та їх діти говорять про свої очікування від школи. Узгоджені результати навчання фіксують у відповідній картці учня. Їх переглядають наприкінці першого півріччя та навчального року аби перевірити, чи все йде за планом, і, за потреби, вносять корективи в освітню діяльність. Заслуговує на схвалення те, що у Фінляндії будь-який збір коштів з батьків заборонений. У цій країні не лише освіта є безкоштовною, але й усе, що пов'язане з освітнім процесом: підручники, дидактичні матеріали, канцелярські товари, шкільні екскурсії, шкільні поїздки, харчування, шкільний транспорт та ін. Без сумніву це сприяє позитивному іміджу школи та бажанню батьків співпрацювати з вчителями [2].

У Сполучених Штатах Америки успішно використовуються такі практичні форми роботи школи щодо надання допомоги батькам у вихованні своїх дітей, як організація майстер-класів для батьків за темами, що пропонуються самими батьками, наприклад, «Шлях до взаємодії з дітьми», «Розпізнавання серед дітей ознак насильства», «Як допомогти дитині набути впевненості в собі?» та ін.; організація для батьків спеціального прокату відеофільмі, книг, компакт-дисків з питань розвитку та виховання дитини. Також педагогічними колективами проводяться систематичні дослідження з метою з'ясування потреб сімей та існуючих проблем. За результатами досліджень створюються сімейні спільноти, які мають однакові специфічні інтереси або проблеми. З ними працюють психологи, вчителі, соціальні працівники [5].

Отже, зарубіжний досвід роботи вчителя з батьками учнів на засадах педагогіки партнерства характеризується активною участю батьків в роботі освітніх закладів; врахування очікувань батьків від школи; організацією

педагогічної підтримки та освіти для батьків у вирішенні проблем виховання школярів.

Вивчення кращого досвіду розвинутих країн світу та його впровадження в нашій країні допоможе покращити співпрацю вчителів початкових класів з батьками учнів, підвищити рівень виховання молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Гриньова М. Освітній трансформер: Фінляндія як натхнення. URL: http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/1104-osvitnij-transformer-finlyandiya-yak-natkhnennya (дата звернення: 02.03.2024).
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text (дата звернення: 01.03.2024).
4. Перепелюк І. Р. Організаційно-педагогічні умови партнерства дошкільного навчального закладу і сім'ї в Республіці Польща: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.01 / ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2018. 25 с.
5. Участь батьків в освіті дитини: аналіз світового досвіду. URL: https://don.kyivcity.gov.ua/files/2017/11/13/analitica.pdf (дата звернення: 03.03.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КОЛЕКТИВУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Маріна Байдацька, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.В. Любчак, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У роботі з учнями початкових класів вагоме значення має використання активних методів навчання. Використання різних видів ігор у роботі з молодшими школярами залишається актуальною проблемою сьогодення, адже ігри є найбільш природною формою взаємодії, під час якої діти вільно і гармонійно розвиваються. Учителі початкових класів можуть використовувати ігрову технологію як для мобілізації інтелекту учнів, так і для стимулювання їхньої групової співпраці.

Використанню гри у процесі навчання учнів приділяли велику увагу у своїх працях українські та зарубіжні учені (Л. Виготський, Д. Ельконін, Я.-А.Коменський, Я. Корчак, А. Макаренко, М. Монтессорі, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Ф. Фребель, З. Фрейд та ін). Різноманітні аспекти розробки та впровадження нових педагогічних технологій в освітній процес школи досліджували А. Вербицький, М. Левін, О. Падалка, І. Підласий та ін.

Різні напрямки використання ігор у навчальному процесі розглядали В. Коваленко, О. Приходько, О. Савченко, Г. Селевко та ін. Рекомендації щодо використання ігор у системі виховної роботи школи були запропоновані в дослідженнях Н. Анікєєвої, О. Газмана, С. Шмакова та ін.

Гра є найбільш природною і привабливою розвагою для молодших школярів. К. Ушинський писав: «Завдання початкової школи – зробити серйозні уроки цікавими для дитини» [6, с. 394]. Гра є природним, цікавим і привабливим заняттям для молодших школярів. За словами В. Сухомлинського: «…у грі розкривається перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку» [5, с. 95]. Видатний український педагог пише, що кожна дитина має свої таланти і творчі нахили, проте таку мотивацію та прагнення необхідно постійно стимулювати, шукати методи, прийоми і форми роботи, які сприяють розвитку пізнавальної діяльності дітей цього віку [5, с. 375].

Польський дослідник Ш. Шуман зазначає, що гра є характерною і своєрідною формою діяльності дитини, завдяки якій вона навчається та набуває досвіду. Науковець стверджує, що гра викликає у дітей найвищі емоційні переживання і найглибше їх активізує. У своїх працях він доводить, що гру можна сприймати як процес розвитку, спрямований на формування спостережень, уяви, понять і навичок.

У сучасній початковій школі ігрова діяльність використовується в таких ситуаціях:

– самостійний елемент у методиці засвоєння понять з нових тем, навчальних предметів;

– як елемент більш загальної методики – як уроку або ж одного з етапів;

– у позакласній роботі [3, с. 6-8].

Ігрова технологія навчання – це методичний підхід до структурування навчання з метою оптимізації навчального процесу та досягнення його цілей [6, с. 13]. Метою використання ігрових технологій у початковій школі є виховання стійкого пізнавального інтересу учнів шляхом навчання в різних формах гри. Встановлено, що використання ігрової технології не аби як впливає не лише на учнів, а й на їхніх вчителів. Це пояснюється тим, що використання таких технологій не тільки спрощує роботу вчителя, а й вносить в урок особливий елемент інтересу [2, с. 8-9].

Ігрова технологія за Г. Селевко містить спектр цільових орієнтацій [8, с. 92-94] Дидактичні аспекти охоплюють розширення кругозору, залучення до пізнавальної діяльності, застосування знань і навичок у практичному контексті, сприяння розвитку необхідних умінь і навичок, а також культивування навичок, пов'язаних з роботою. Використання ігрової технології допомагає розвивати співпрацю, колективізм, комунікабельність та навички ефективного спілкування. Розвивається та покращується увага, пам'ять, знання мови, здібності до критичного мислення, здатність робити порівняння та здатність знаходити оптимальні рішення. Участь у соціальній діяльності охоплює різні аспекти, такі як дотримання суспільних норм і цінностей, адаптація до навколишнього середовища, управління стресом, практика саморегуляції та проходження тренінгів спілкування або психотерапії.

Вкрай важливо, щоб під час використання ігрової технології учителі виявляли індивідуальні здібності та потенціал учнів. У процесі інтерактивної взаємодії розвивається творче мислення, уява, фантазія та бажання пізнавати, здатність мислити логічно. Учні проявлють здатність до спілкування та співпраці в команді. Усе це сприяє зміцненню колективу, розвитку мовлення, уваги, пам'яті, створенню успішної атмосфери [5, с. 476-478]. Використання інтерактивних ігрових технологій сприятиме досягненню вчителем початкових

класів мети уроку шляхом залучення учнів, сприятиме активізації навчального процесу та зміцненню здоров'я учнів [7].

Доречно визнати, що сучасний учень початкової школи має взяти на себе значну частку відповідальності за своє навчання, а також результати навчальної діяльності. Крім того, вчитель і учень несуть відповідальність за навчальний процес, учитель створює умови для процесу засвоєння знань, а учень здобуває знання та вміння, необхідні для виконання поставленого завдання.

Для учнів у школі важливо усвідомлювати, що успіх у виконанні завдань залежить від їхньої здатності співпрацювати. Учитель повинен навчити учнів слухати один одного, стримувати негативні емоції, висловлювати власні думки.

Налагодженню приязних стосунків у навчально-виховному колективі молодших школярів сприятиме використання вчителем:

– ігрових методів, що передбачають прямий зоровий контакт – «Вітання», «Веселі зайчики», «Підморгни товаришеві», «День - ніч».

– ігрових методів, що передбачають динамічну взаємодію, рукостискання, торкання долонями – «Долоньки», «Мізинчики-братики», «Погойдай сонячного зайчика», «Пилочка».

– ігор для сприяння співпраці молодших школярів – «Дід Панас навпаки», «Що змінилося?», «Дзеркало», «Рибалка».

– ігор для регулювання темпу мовлення – «Луна», «Навпаки», «Перегони».

– ігор, щоб навчитися говорити по черзі – «Мікрофон», «Чарівна вуглинка», «Чарівна паличка» або «чарівні» предмети, які передають один одному [2, с. 8-9].

Така систематична комплексна робота педагога сприяє вихованню у дітей колективістських якостей, умінь слухати один одного, домовлятися та взаємодіяти безконфліктно. Усе це можливо за допомогою творчої роботи вчителя, який визнає, що найефективнішими методами навчання є ті, що передбачають взаємодію та спільну участь учнів у різних формах роботи на уроці та поза його межами.

Як наслідок, реалізація ігрової педагогічної технології зумовлює необхідність спеціальних знань учителя щодо специфіки гри як виду діяльності. Ця діяльність спрямована на формування особистості дитини, її соціалізацію, розвиток інтересів до пізнання, закріплення знань і вдосконалення навичок. Використання різноманітних видів ігор сприяє реалізації актуальних потреб молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Комарівська Н., Колеснік К., Шикиринська О., Олійник Н. Психолого-дидактичні основи роботи в парі молодших школярів у процесі опанування української мови. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2023. Вип. 68. С. 68-76.
2. Коротун І. Інтерактивні техніки і технології групової роботи на уроках. Початкова освіта. 2007. № 4. С. 8-9.
3. Курочкіна Л. Д. Нові технології навчання. Початкова школа. 2012. №2. С. 6-8.
4. Любчак Л.В., Колеснік К.А. Методика організації ігрової діяльності: Практикум. Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
5. Максимюк С. П. Педагогіка : Навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Кондор, 2005. 670 с.
6. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : Навчальний посібник. 5-те вид., доп. і переробл. К., 2007. 655 с.
7. Савченко О.Я. Уміння учнів вчитися у дидактичній системі. Початкова школа. 2013. № 9.
8. Химинець, В.В. Інновації в початковій школі. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО. 2008. 342 с.
9. Lapshyna I., Lyubchak L., Franchuk N. Formation of Communication Culture of Schoolchildren in the Process of Group Work at the Lessons of Primary School. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Rpoceedings of the International Scientific Conference*. Volume III. May 22th-23th, 2020. 328-341.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

***Ганна Барановська**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Л.А. Данилевич, кандидатка психологічних наук, доцентка

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Вивчення проблеми використання традицій та інновацій у навчанні та патріотичному вихованні українських дітей є однією з найактуальніших у сфері освіти та педагогічної науки. Криза у вихованні патріотичних почуттів особистості може призводити до деформації цінностей, духовно-моральної

кризи в суспільстві, особливо це важливо в період повномасштабної війни. В Україні, як і в інших високорозвинених країнах, відбуваються процеси реформування та постійного розвитку, в якому освіті і вихованню молодого покоління надається важлива роль у формуванні майбутнього громадянина суспільства.

Міністерство освіти і науки затвердило «Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року». Метою національно-патріотичного виховання є становлення незалежних громадян і патріотів України, гуманістів і демократів, готових до виконання своїх громадянських і конституційних обов'язків, примноження духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури людських взаємин, формування позитивної громадянської позиції, утвердження громадянської національної ідентичності на основі духовно-моральних цінностей та національної самобутності українського народу [3].

«Нова українська школа» є концепцією освітньої реформи в Україні, спрямованою на модернізацію навчального процесу та покращення якості освіти. Одним з важливих аспектів цієї реформи є виховання патріотизму та громадянських компетентностей [3].

Метою нашого дослідження є аналіз та порівняння традиційних та інноваційних підходів до патріотичного виховання молодших школярів для визначення особливостей їх застосування в сучасній освітній практиці.

Збереження національної ідентичності та культурної спадщини є важливим завданням, що формує основу для сталого та свідомого національного розвитку. Розвиток суспільства залежить від рівня освіченості та компетентності її молодого покоління, як громадян держави. Саме освітні методи, в яких використовуються національні традиції, допомагають зберігати та передавати національні цінності, культуру та історію від старшого покоління до молодшого. З іншого боку, нові інноваційні методи сприяють розвитку критичного мислення, креативності та готовності до нових викликів. Країни, де в освіті і вихованні поєднуються ці два аспекти, мають більше шансів досягти стабільного та сталого

розвитку.

Класики української педагогіки, такі як: Г. Ващенко, О. Духнович, О. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Я. Чепіга у своїх працях зазначали, що питання патріотичного розвитку школярів є невід'ємною складовою системи освіти і висували ідею виховання «свідомих» громадян, патріотів своєї Батьківщини [1].

Щодо сучасних дослідників, які вивчали різні аспекти патріотичного виховання, можна виокремити І. Беха, Ю. Завалевського, П. Ігнатенка, М. Павленко, О. Сухомлинську, К. Чорну. Окремі аспекти цієї проблеми відповідно до вікових особливостей досліджувалися у працях Т. Гавлітіної, В. Коваль, О. Коркішко, О. Красовської, П. Онищука, І. Охріменко та інших.

Враховуючи історичний розвиток українського народу та зважаючи на глибокі коріння постійної боротьби за свободу, прагнення незалежності, патріотичне виховання завжди було актуальним питанням для класиків української педагогіки, які відстоювали національні цінності: мову, традиції, творчість та культуру, мистецтво, ментальність.

Особливе місце в педагогічній науці займає творчий доробок видатного педагога В. Сухомлинського. Одним із важливих аспектів педагогічної системи В. Сухомлинського було створення сприятливого психологічного клімату в класі, де виховання проходило у гуманному ставленні до дітей, формувались почуття любові до родини, рідного краю. Він вважав, що тільки в такому середовищі у дітей можна виховати любов до своєї країни і бажання служити їй. Василь Олександрович активно організовував систему різноманітних заходів для поглиблення розуміння історії, культури та традицій українського народу. Важливим аспектом цієї системи є виховання моральних цінностей, гуманізму та взаємоповаги і вважав, що справжній патріотизм означає не лише любов до рідної землі, але й повагу до людей, які там живуть [1].

Система патріотичного виховання, розроблена С. Русовою, ґрунтувалася на ідеї національної ідентичності та любові до Батьківщини. Вона вважала, що для побудови сильної та свідомої нації необхідно виховувати у людей повагу до

власної історії, культури та традицій. Учена С. Русова наголошувала на вивченні української мови, літератури та історії, а також – розвитку патріотизму у своїх учнів.

Український філософ Г. Сковорода також зробив значний внесок у розвиток освіти, спрямованої на виховання патріотизму. Його підхід мав на меті виховання громадян з глибоким розумінням своєї ролі в суспільстві та світі. Учений наголошував на важливості розвитку моральних цінностей, етики та самореалізації у вихованні особистості, як важливих складових виховання гармонійної особистості.

Загалом, можна сказати, що наша сучасна освітня система модернізується, вона зберігає найкращі традиції та поради попередників.

Українська освіта наразі проходить період радикальної трансформації. Це зумовлено як політичними, так і суспільними змінами у світі. Особистісний розвиток учнів є центральним і важливим питанням української освітньої системи, але і патріотичне виховання сучасних школярів посідає чільне місце.

Отже, аналіз педагогічної та психологічної літератури показує, що патріотизм у школярів не формується сам по собі, а є результатом ідейно-виховної роботи в освітньому та сімейному середовищі.

Основними елементами формування патріотизму є ознайомлення дітей з історією українського народу, етнічними та родинними традиціями, обрядами, звичаями, українською народною творчістю, кращими зразками сучасної української культури, науки, мистецтва. Задля підвищення інтересу сучасних дітей до нашої теми, виховання патріотичних почуттів можна проводити у формі гри або перегляду та обговорення відповідної тематики фільмів та відео. Для патріотичного виховання в родинному колі необхідно залучати батьків до різного роду дослідницьких завдань, зокрема, це можуть бути проєкти з дослідження власної сім'ї, міста, створення родинного дерева тощо. Важливо виховувати любов до Батьківщини та відповідальність перед нею змалечку. Адже саме в молодшому віці у дитини формуються зразки поведінки в сім'ї, поведінки оточуючих, глибше запам'ятовується інформація, яка стане для неї

основою в майбутньому житті.

Список використаних джерел:

1. Боровик А., Басюк Н. Формування патріотизму молодших школярів у контексті виховних традицій української педагогіки. *Інноваційні процеси в розвитку дошкільної та початкової освіти.* Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2018.
2. Киричок В. А. Сучасні форми і методи патріотичного виховання молодших школярів у позаурочній діяльності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Зб-к наук. праць. 2010. Випуск 14. Кн. 1. С. 134-144.
3. Сайт: НУШ / Нова Українська Школа. МОН затвердило нову концепцію патріотичного виховання. 2022. URL : https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya/. (Дата звертання: 05.04.2024 р.)
4. Павленко М. С. (2001). Патріотичне виховання молодших школярів на матеріалі творчості П. Тичини : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. /м. Умань.
5. Притулик Н. В. Діяльнісний підхід до формування ціннісного ставлення молодших школярів до суспільства і держави. *Наукові досягнення, відкриття та шляхи розвитку педагогічної науки* : м-ли Всеукр. наук.-практ. конф.. 26-27.05. 2017.

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ НУШ

***Христина Бейсюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: В. В. Лаппо, докторка педагогічних наук, професорка

Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Ефективна реалізація інклюзивної моделі в навчальному закладі передбачає глибоку співпрацю фахівців з метою створення оптимального навчального середовища, що сприяє розвитку всіх учнів, у тому числі тих, хто має особливі потреби. Ключовим чинником успішної інклюзії є наявність спеціалізованого педагогічного супроводу [1]. Тому однією з найактуальніших проблем інклюзивної освіти є вирішення питання професійного персоналу для таких закладів. Необхідно розширювати штатні посади, зокрема вводити такі, як педагог-дефектолог, реабілітолог, логопед, асистент вчителя або вихователя в інклюзивному класі чи групі.

У звичайних школах з інклюзивним підходом велике значення має створення додаткових умов і надання підтримки дітям з особливими потребами під час навчання. Одна з особливостей навчання дітей з особливими потребами в інклюзивному середовищі полягає у корекційно-розвивальній роботі. Цю

роботу виконують спеціалізовані фахівці, такі як дефектологи (логопеди, олігофренопедагоги, тифлопедагоги, сурдопедагоги), спеціалісти з психології та соціальної роботи [2]. Однак інші учасники шкільного колективу, такі як вчителі, асистенти вчителів, музичні керівники, фахівці з фізичної реабілітації та інші, також можуть брати участь у корекційній роботі. Спеціалісти, які працюють з проблемами розвитку дітей, можуть вносити вагому допомогу педагогам у створенні сприятливої атмосфери в інклюзивному класі.

Ефективність навчально-виховної, корекційно-розвивальної та лікувально-профілактичної роботи в інклюзивному класі значною мірою залежить від співпраці педагога та різнопрофільних фахівців, таких як соціальний працівник, дефектолог, медичний працівник, психолог, асистент вчителя, реабілітолог та батьки. Ця команда забезпечує фаховий супровід дитини з особливостями психофізичного розвитку, спрямований на формування необхідних навичок і вмінь, а також мінімізацію впливу фізичних та психічних обмежень у процесі навчання.

Склад команди визначається індивідуальними потребами та особливостями кожної дитини. Члени команди спільно аналізують розвиток кожної дитини, розробляють індивідуальні плани роботи, взаємодіють з дитиною та разом з нею впроваджують ці плани. Вони також вирішують питання щодо залучення додаткових фахівців, планують додаткові послуги, аналізують результати роботи та постійно підвищують свою кваліфікацію.

Фахівці спеціальної освіти в рамках організації навчальної роботи в загальноосвітньому закладі виконують наступні завдання [3]:

1. Надають консультативну та методичну підтримку вчителям, які працюють з дітьми з особливими потребами, а також їх батькам.

2. Беруть участь у оцінці психофізичного розвитку дітей, визначенні потреб у спеціальних методиках навчання, адаптації завдань та оточення для забезпечення оптимального навчання, а також розробці планів для кожного аспекту навчання.

3. На основі аналізу результатів роботи над індивідуальними програмами розвитку, вони розробляють рекомендації та беруть участь у засіданнях навчальної команди закладу для покращення процесу навчання.

Під час організації корекційно-розвивальної роботи з дітьми, у яких є порушення психофізичного розвитку, важливо враховувати їхні потенційні можливості для компенсації. Ці позитивні зміни у розвитку дитини виникають внаслідок цілеспрямованого і організованого навчання. Така робота є ключовою для успішного включення дітей у інклюзивну освіту. Корекційно-розвивальна діяльність вважається основою навчально-виховної роботи, особливо в інклюзивних школах: без систематичної роботи з попередніми недоліками або їх зниженням ефективність навчання та виховання дітей знижується, що може ускладнити їх процес засвоєння знань, навичок, виховання та соціалізацію.

Для досягнення позитивних змін у процесі корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі необхідно керуватися науково обґрунтованими принципами [4]:

1. Системність: розробка і виконання корекційних, профілактичних та розвивальних завдань мають бути систематичними.

2. Єдність діагностики та корекції: процес визначення проблем і їх вирішення має бути інтегрованим.

3. Діяльнісний принцип: корекція повинна базуватися на активній діяльності дитини.

4. Врахування індивідуальних особливостей: адаптація програм до вікових та особистісних потреб кожної дитини.

5. Комплексність методів: використання різноманітних підходів для психологічного впливу.

6. Залучення оточення: активна участь ближчого соціального середовища в процесі корекційної роботи.

Ефективність корекційної роботи залежить від правильного вирішення організаційних питань, таких як складання програми, вибір форм занять, підбір груп та визначення режиму проведення занять.

За дослідженнями вчених важливість взаємних дискусій і обміну ідеями про індивідуальні особливості навчання конкретних учнів підкреслюється. Успішні результати досягаються завдяки поєднанню педагогічного досвіду щодо організації навчального матеріалу відповідно до навчальних програм, загальних стратегій роботи з класом, та використанням методів та підходів, рекомендованих спеціалістами у сфері спеціальної освіти або ресурсних центрів, що можуть забезпечити адаптацію навчання з урахуванням конкретних порушень (наприклад, втрата слуху, порушення зору та інші) [5].

Педагог інклюзивного класу, співпрацюючи з усіма членами навчальної команди, буде зосереджуватися на використанні спеціальних стратегій для навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Наприклад, він забезпечить адаптацію навчальної програми для учнів із розладами спектру аутизму, враховуючи їхні потреби в соціальній взаємодії, комунікації та поведінці. Для учнів з порушеннями інтелекту він забезпечить деталізовані інструкції для виконання завдань. Учням з порушеннями мовлення та мови він надасть корекційні заняття для виправлення вад вимови тощо. Для учнів з порушеннями слуху будуть використовуватися жести та інші допоміжні засоби комунікації [6].

Поміж співробітництвом з фахівцями та учасниками шкільної спільноти, вчителі найчастіше спілкуються з асистентами вчителя безпосередньо в класі. Вони обидва дотримуються принципів корекції та компенсації у навчально-виховному процесі, що означає впровадження певних методів та технологій для роботи з учнями з особливими потребами. Це включає зміни в організацію навчання в класі, так зване індивідуалізоване навчання, яке виявляється у зміні способу подачі та оцінки матеріалу [7]. Загалом, вчитель адаптує завдання з підручників до потреб кожної дитини або групи дітей, а також визначає методи оцінювання виконання завдань. В цьому процесі він активно співпрацює з асистентом, який допомагає реалізувати розроблені та адаптовані заходи під час уроку.

Таким чином, взаємодія між фахівцями загальної та спеціальної освіти в інклюзивних навчальних закладах є ключовим елементом професійного співробітництва. Розуміння оптимальних методів встановлення співпраці допомагає педагогам загальноосвітніх шкіл ефективно організовувати навчання для учнів з особливими потребами та сприяти їхній соціальній адаптації. Через такий підхід, вчителі та фахівці спеціальної освіти здобувають нові навички у спільній роботі та виконанні освітньо-розвивальних завдань.

Однак, взяти на себе відповідальність за навчання учнів з особливими освітніми потребами не означає працювати відокремлено, переносячи всю вагу на свої плечі. Це передбачає активну участь у команді, співпрацю з колегами та родичами учнів, бути порадником та партнером у навчальному процесі.

Список використаних джерел:

1. Гаяш О. В. Співпраця фахівців у інклюзивному навчанні як необхідна передумова забезпечення корекційної спрямованості педагогічної роботи. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. 2015. № 12. С. 99-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2015_12_10
2. Бовкуш К. П. Модель формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до взаємодії учнів в умовах інклюзивного навчання. Пед. науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 6. С. 67−74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_6_12
3. Інклюзивне навчання. 2020. URL: https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya
4. Демченко І. І. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до засвоєння педагогічних засад інклюзивної освіти. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. 2013. Вип. 64. С. 358-364. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2013_64_77

Гудзь К. Практична реалізація педагогічних умов готовності майбутнього вчителя початкової школи до інклюзії. Пед. часоп. Волині. 2016. № 1. С. 81−87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pchv_2016_1_17

6. Дегтяренко Т. М. Компетенція фахівців як педагогічна проблема впровадження інклюзивної освіти. Пед. науки: теорія, історія, інновац. технології. 2014. № 10. С. 243−250. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_10_32
7. Калініченко І. О. Формування педагогічної майстерності асистента вчителя в умовах інклюзивної освіти. Імідж сучас. педагога. 2015. № 3. С. 44−47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2015_3_14

ВИХОВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ О. ЗАХАРЕНКА

***Наталія Бернацька**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Ю.В. Бондар, докторка філософії (PhD)

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Проблема виховання гуманістичних цінностей в учнів початкової школи є однією з нагальних проблем сучасної освіти та все частіше розглядається в наукових дослідженнях учених, відображена в законодавчих документах. Зокрема, в Законі України «Про освіту» зазначається, що «мета освіти полягає не лише у всебічному розвитку людини, а й у формуванні необхідних для успішної самореалізації цінностей, вихованні справжніх громадян своєї держави, здатних до спрямування своєї діяльності на користь суспільству та людям» [6]. Відповідно, постає необхідність у вихованні високоморального та відповідального підростаючого покоління, яке з повагою ставитиметься до інших, характеризуватиметься високим ступенем творчої активності, свідомості та керуватиметься в своїй поведінці етичними нормами. Цінний досвід щодо виховання моральних цінностей знаходимо в працях видатних педагогів: Ш. Амонашвілі, Г. Сковороди, В. Сухомлинського. Вагомий внесок у виховну діяльність зробив педагог-новатор, директор Сахнівської загальноосвітньої школи Корсунь-Шевченківського району Черкаської області Олександр Антонович Захаренко, заслугою якого є створення потужної навчально-виховної системи, орієнтованої на виховання толерантної, доброї, ввічливої особистості школяра. Важливим напрямом діяльності Сахнівської школи було саме формування гуманістичних цінностей в учнів.

Мета дослідження полягає у висвітленні педагогічних поглядів О. Захаренка на виховання в учнів початкової школи загальнолюдських норм гуманістичної моралі.

У центрі педагогічної уваги, на переконання Н. Ратушної, завжди О. Захаренко ставив дитину, виховання якої здійснювалося на гуманістичних засадах: любові, справедливості, доброті. Основним завданням у педагога-новатора було виховання в учнів загальнолюдських цінностей. Серед заповідей гуманної педагогіки О. Захаренка Н. Ратушна відзначає: віру в дитину, її безмежний потенціал; віру в гуманну педагогіку; віру в свою особистість педагога. Погоджуємося із науковицею в тому, що результати гуманної педагогіки помітні не одразу, але є достатньо вагомими [7, с. 36–37].

Як стверджує В. Олійник, система виховання в Сахнівській школі ґрунтувалася на демократичних, педоцентричних та гуманістичних засадах, таких як любов та повага до дітей, розвиток їхніх здібностей, індивідуальний підхід. Усі виховні заходи, на переконання науковиці, були пройняті глибоким патріотизмом, любов'ю до праці, почуттям обов'язку та взаємодопомоги. Учні активно долучалися до участі в трудових святах, тематичних вечорах, карнавалах, демонстраціях [5, с. 260].

Аналіз педагогічної спадщини О. Захаренка дозволяє стверджувати, – зазначає Н. Калініченко, – що система трудової підготовки ґрунтувалася на гуманістичних засадах і націлювалася на виховання щасливої, успішної особистості. У Сахнівській школі, – підкреслює дослідниця, – існували різноманітні форми організації трудової діяльності: суботники; акції: «День птахів», «День лісу», «Тиждень саду», операція «Колосок»; табір праці; гуртки; виставки: «Таланти наших батьків», «Умілі ручки»; колективні та індивідуальні трудові завдання; трудові десанти; «Свято врожаю»; шефство над тваринницькими фермами. Погоджуємося з Н. Калініченко в тому, що дані трудові форми та завдання спрямовувалися на формування в молодших школярів прагнення роботи добро; стимулювання обдарованості; виховання працелюбності, наполегливості; удосконалення фізичного та духовного розвитку; підготовку до самостійного життя [3].

Викликає зацікавлення той факт, що О. Захаренко надавав провідну роль саме школі у формуванні в учнів молодшого шкільного віку патріотизму як цінності. Л. Березівська зауважує, що в своїй праці «Школа над Россю» педагог-новатор наголошував, що Батьківщина починається насамперед з любові до школи. Науковиця виокремлює безліч заходів патріотичного спрямування, які успішно реалізовувалися в Сахнівській школі: випуск чотиритомної «Енциклопедії шкільного роду»; створення Дошки пам'яті випускникам, які одержали золоті медалі; вирощування школярами в теплицях квітів для мам і бабусь на 8 Березня; оформлення галереї Слави, галереї Слави відмінників навчання та праці; опис історії школи з 1890 р.; випуск шкільної газети «Дівочі

гори»; спорудження музичного фонтану, «Криниці совісті» в пам’ять про загиблих односельчан від голодомору; створення Поляни Пам’яті, на якій було висаджено 216 кущів троянд у пам’ять про загиблих під час Великої Вітчизняної війни; щорічне святкування Дня Перемоги [1, с. 163, 165].

О. Крутенко підкреслює, що О. Захаренко наголошував на важливості самовиховання у формуванні гуманістичних цінностей, яке є найважливішим етапом у становленні школяра як особистості, оскільки самовиховання передбачає глибокий самоаналіз та самоусвідомлення власної поведінки, вчинків, негативних рис характеру, відповідно до певних моральних норм. Саме сформований світогляд на набутих цінностях, на думку дослідниці, регулює поведінку особистості [4, с. 190].

Отже, використання поглядів О. Захаренка на формування загальнолюдських норм гуманістичної моралі в учнів молодшого шкільного віку є актуальними в Новій українській школі, адже освітній процес має бути побудований на людинолюбстві, співпраці, діалоговій взаємодії, дитиноцентризмі.

Список використаних джерел:

1. Березівська Л. Д. Формування патріотизму як цінності у школярів у творчій спадщині В. О. Сухомлинського і О. А. Захаренка. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2009. Вип. 53. С. 161–168.
2. Бондар Ю. Методичні засади формування загальнолюдських норм гуманістичної моралі в учнів початкової школи. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм* : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 5-6 квітня 2017 р.) / за ред. О.А. Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. Вип. 6. С. 83–88.
3. Калініченко Н. Інноваційні підходи до трудової підготовки учнів у авторських сільських школах В. О. Сухомлинського, І. Г. Ткаченка, О. А. Захаренка (друга половина ХХ століття).URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/37/visnuk_34.pdf (дата звернення: 07.03.2024).
4. Крутенко О. Розвиток ідей А. С. Макаренка в педагогічній спадщині О. А. Захаренка. *Витоки педагогічної майстерності*. 2013. Вип. 11. С. 187–192.
5. Олійник В. В. Виховання підростаючого покоління на національних, гуманстичних, демократичних засадах у практиці авторських шкіл В. О. Сухомлинського і О. А. Захаренка (50 – 80-ті роки ХХ ст.). *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 13. С. 257–261.
6. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 05.03.2024).
7. Ратушна Н. М. Основні принципи гуманної педагогіки в освітньому процесі Нової української школи. *Педагогічний вісник.* 2022. № 1–2. С. 33–37.

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА РОЗВИТОК МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Марія Божак, здобувачка *ступеня вищої освіти* «бакалавр»

Науковий керівник: О.І. Поясик, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Сімейне виховання має значний вплив на розвиток молодшого школяра, що відображається у його психічному, емоційному та соціальному розвитку. Актуальність проблеми полягає у тому, що сім'я виступає основним соціальним оточенням дитини на ранніх стадіях її життя, впливаючи на формування її цінностей, ставлення до світу та поведінку.

Ця проблема була досліджена багатьма науковцями в галузі психології, педагогіки та соціології. Вони вивчали вплив родинних взаємин, структури сім'ї, стилів виховання батьків, рівня розуміння та підтримки, а також інших аспектів сімейного життя на розвиток молодшого школяра. Наприклад, відомі дослідження Елізабет Мендес-Леітнер та Діанни Баумрінд, які досліджували вплив різних стилів виховання батьків на психосоціальний розвиток дітей.

Дослідження впливу сімейного середовища на розвиток молодшого школяра є актуальною проблемою, яка привертає увагу вчених у багатьох галузях науки, оскільки вона відображає значущість сімейного впливу на формування особистості та подальше життєве траєкторії дитини.

Сім’я є унікальною спільністю, яка покликана виконувати ряд важливих функцій. Провідними, як відомо, виступають функції народження та виховання дитини. Хоча особистісний розвиток дитини не визначається лише сімейним впливом, та все ж родина стоїть біля його витоків. І саме від рідних вирішальною мірою залежатиме подальше становлення підростаючої особистості. З огляду на це розглянемо основні виховні цінності сім'ї, досягнення яких значно підвищить продуктивність подальшого виховного процесу [1].

Основним завданням батьків, створити гармонійне та психологічне середовище в сім'ї. Без підтримки дорослих неможливий розвиток здорової, повноцінної, життєрадісної дитини. Усі можливі порушення взаємин в сім'ї негативно впливають на розвиток молодшого школяра, на його самопочуття та інших психологічних якостей. Ці діти можуть зіткнутися з різними труднощами, такими як висока тривога, академічні виклики, негаразди у навчанні та інші подібні проблеми. Надзвичайно боляче це питання виникає у молодшому шкільному віці, у зв'язку з цим періодом припадає активний розвиток самосвідомості та формування самооцінки, що має вирішальне значення для подальшого становлення дитини. Таким чином, сімейне виховання є найважливішим елементом індивідуального середовища дитини.

Надаючи виняткового значення сім'ї у підготовці до життя, Костянтин Ушинський не вважав родинне виховання особистою справою батьків, а розглядав його як громадянський обов'язок кожного з них. Говорячи про велику роль сім'ї у вихованні дітей, педагог підкреслював важливість доброзичливих взаємин між батьками й дітьми, дружби, любові, взаємної поваги між ними. Він був переконаний, що весь «дух сім'ї» повинен сприяти правильному виховному процесу [2, с. 256].

Визначений педагог Василь Сухомлинський підкреслював, що родичі активно повинні виконувати роль у вихованні своїх дітей, виховуючи в них почуття праці, поваги до матеріальних та душевних цінностей людства. Сім'я є центральним місцем, де формується індивідуальність дитини. Педагог стверджував, що глибока співчутливість, невичерпна любов та доброзичливе ставлення, любов, яку дорослий виявляє до дитини, сприяє не лише її загальному розвитку, а й допомагає розкрити найглибші сторони її емоційного та психічного життя, розкрити особливі риси молодшого школяра. В. Сухомлинський розглядав дитину в сім'ї як активного учасника з рівними правами, який бере участь у різних справах сім'ї разом з іншими членами. Він наголошував на важливості партнерства всіх членів родини у вирішенні щоденних завдань та прийнятті сімейних рішень. Відомий педагог підтримував

концепцію, що молодший школяр в сім'ї повинен почувати себе комплексним членом, мати можливість висловлювати свої думки та брати участь у важливих рішеннях, які стосуються всієї родини, мати можливість висловлювати свої думки, побажання та ідеї [4, с. 164].

Діти молодшого шкільного віку найкраще опановують знання, коли вони не лише чують, як їм слід діяти, але й мають можливість спостерігати адекватну поведінку дорослих, зокрема, своїх батьків, на власні очі. Таким чином, сімейне виховання має вплив на психологічний розвиток особистості молодшого школяра.

Сім’я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом трансмісії культурних цінностей з покоління у покоління. Дбаючи про майбутнє дітей, батьки усвідомлювали, що передумовою успішного виховання є духовний зв’язок між поколіннями. Здавна в родинному середовищі формувалися такі якості, як повага до старших, милосердя, доброта, щирість [3, с. 95].

Сімейне виховання можна розглядати як комплексний процес, який включає в себе різноманітні аспекти та взаємозв'язки між батьками та дітьми. Цей процес має емоційний компонент, що виражається у ставленні батьків до дитини та їхніх взаємних емоційних переживаннях. Тобто, сімейне виховання включає у себе не лише встановлення правил і виконання різних обов'язків, а й формування позитивних емоційних зв'язків між членами сім'ї, сприяючи тим самим здоровому психологічному розвитку дитини.

Виховання включає не лише передачу знань та впливів від дорослих до дітей, але й активну участь дітей у власному вихованні через самовиховання та спільні зусилля з дорослими у формуванні цінностей, навичок та підходів до життя. Така взаємодія розвитку взаємоповаги, розуміння та підтримки між дорослими і дітьми сприяє збагаченню інтелектуального, емоційного та соціального розвитку обох сторін. Кожна сім'я має свої унікальні можливості у вихованні, які означають наявність різного рівня виховного потенціалу.

Для того, щоб забезпечити повноцінний розвиток особистості молодшого школяра в сім'ї, необхідно мати хороші та сприятливі стосунки між батьками та дітьми. У дітей, які виховуються в середовищі, де панує любов і розуміння, зазвичай виникає менше проблем у навчанні, а також, вони здоровіші. Вони виростають співчутливими, привітними та відкритими особистостями. Водночас проблеми у відносинах між дітьми та батьками можуть викликати різні психологічні труднощі: буйність, стривоженість і формуванню комплексів.

Кожна сім'я має свою власну систему виховання, що охоплює у себе певні цілі виховного впливу, що здійснюються батьками з ціллю формування можливою альтернативою якостей та навичок у своїх дітей. Методи, способи та прийоми спілкування з дітьми, суворість батьківського нагляду та наявність емоційної підтримки визначає стиль виховання в сім'ї.

Існує низка різноманітних (узагальнених та деталізованих) класифікацій стилів сімейного виховання, в основі яких лежать особливості внутрішньосімейних та міжособистісних взаємин, що виражаються у ставленні батьків до особистості дитини, її способу мислення та діяльності; застосування методів покарання і заохочення; формування моральних принципів та цінностей; до оточуючих людей та навколишнього середовища. [5].

Формування стилів виховання залежить від різноманітних чинників, включаючи об'єктивні, такі як соціальне середовище, економічний статус та доступність ресурсів, а також суб'єктивні, наприклад, особисті переконання, виховний досвід та цінності. Крім цього, генетичні особливості батьків і дітей можуть впливати на формування стилю виховання, оскільки вони визначають індивідуальні реакції на виховні стратегії та методи. Процес стилю виховання включають наступні чинники: види темпераменту батьків та їхня взаємосумісність; традиції, що існують у сім'ї; вплив науково-педагогічної та психологічної літератури, яку вивчають батьки; освітній рівень та загального рівня знань батьків.

Отож, роль сім'ї у вихованні молодших школярів має важливе значення. Навіть найбільш вдосконалені форми виховання, які забезпечується

суспільством не можуть замінити батьківського сімейного виховання. Сімейний вплив на молодшого школяра є неповторним за своєю інтенсивністю та ефективністю, в такому випадку він діє постійно, одночасно охоплюючи всі аспекти особистості, яка формується впродовж багатьох років. У родині молодший школяр формує свої перші життєві навички, робить нові спостереження та вчиться пристосовуватися до різних обставин життя.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Родинне виховання як завдання державної ваги URL: https://znannya.org.ua/index.php/arkhiv/66-nauka-arkhiv/371-rodinne-vikhovannya-yak-zavdannya-derzhavnoji-vagi
2. Нич О. К. Д. Ушинський про родинне виховання. Витоки педагогічної майстерності. Випуск 18. 2016. С. 254-258
3. Поясик О. І., Лаппо В. В. Методика виховної роботи: навч. посіб. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2011. 202 с.
4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ: Радянська школа, 1978. 264 с.
5. Томашевська С. О. Стилі сімейного виховання. URL: http://www.rusnauka.com/10_DN_2013/Pedagogica/3_133061.doc.htm.

ГУРТКОВА РОБОТА ЯК СИСТЕМА ТРАДИЦІЙНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

***Діана Болотюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. І. Лазаренко, докторка педагогічних наук, професорка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Позаурочна діяльність є важливою складовою освітнього процесу та однією з форм організації вільного часу учнів молодшого шкільного віку. Позаурочна діяльність – це діяльність, що організовується в позаурочний час для задоволення потреб учнів у змістовному дозвіллі, їхній участі в самоврядуванні та суспільно-корисній діяльності.

В умовах Нової української школи гурткова робота організовується, у першу чергу, для того, щоб розширити загальні та поглибити спеціальні знання учнів, задовольнити їхні пізнавальні інтереси й потреби, розвинути творчі здібності, а також служить формою виховання молодших школярів.

Гурткова робота слугує засобом професійної орієнтації учнів, адже у ній тісно переплітаються освітні та виховні завдання [1]. Гуртки організовуються в загальноосвітніх і професійних школах, вищих і середніх спеціальних навчальних закладах, у позашкільних установах, при клубах і бібліотеках. Виховання дітей шкільного віку здійснюється у процесі навчання і виховної роботи у школі та за її межами [4, с. 9].

Провідні фахівці дошкільної освіти Н. Гавриш та О. Рейпольська зауважують, що потенціал групової роботи, під час якої дошкільник стає складовою колективного суб'єкта діяльності – групи дітей, які співпрацюють між собою, надзвичайно потужний [3].

Виховна система будується на основі певних принципів:

– принцип спадкоємності передбачає створення і розвиток традицій, допомагає сформувати згуртований колектив, забезпечує стабільність і можливість удосконалення різних видів діяльності, пов'язує поточну роботу з попередньою і наступною;

– принцип масовості передбачає залучення кожної дитини до позаурочної виховної роботи;

– принцип послідовності забезпечує єдину логіку в організації роботи, її плановість, виключає появу випадкових заходів, передбачає ускладнення змісту, форм і методів роботи з урахуванням вікових особливостей молодших школярів;

– принцип безперервності передбачає правильне чергування напружень і спадів у роботі, рівномірність в часі, її насиченість упродовж не тільки навчального, а й календарного року [2].

Творча діяльність молодших школярів у гуртковій роботі сприяє формуванню в них певного ставлення до навколишньої дійсності, розвитку мовленнєвих навичок, умінь працювати в команді, допомагати один одному тощо. Ефективність розвитку творчих здібностей у гуртковій роботі більшою мірою залежить від вміння керівника організувати творчу діяльність учнів, якщо завдання для дітей будуть доступними, то їм буде працювати легко і цікаво. Тому головним завданням роботи в групі є навчити дітей міркувати, відстоювати свою

позицію, формувати вміння логічно висловлюватися, ставити доречні запитання один одному та знаходити спільний варіант розв'язання поставленого завдання. [5]

Під час організації гурткової роботи з учнями молодшого шкільного віку, варто враховувати їх вікові та індивідуальні особливості. Діти даного віку дуже відрізняються від інших учнів, вони досить активні, допитливі, емоційні та схильні до наслідування, у них переважає наочно-образний тип мислення та ще погано розвинена дрібна моторика рук. Враховуючи дані особливості молодших школярів, можна пропонувати учням участь у гуртках різного спрямування, зокрема: хореографічні, театральні, екологічні, гуртки «Художнє слово», «Орігамі», «Умілі ручки», «Казковий світ» тощо.

Великою популярністю серед учнів молодшого шкільного віку користуються гуртки театралізації та драматизації. Привабливість казки – у її сюжетності, таємничості, фантастичності. Діти із задоволенням відтворюють повадки улюблених казкових персонажів у процесі театралізації. Помічниками у цій роботі можуть стати різноманітні види ігор та вправ, які педагог може використовувати під час занять гуртка. У процесі колективного створення сценарію у дітей розвивається уява та креативне мислення.

Гуртки виховують навички самостійної роботи, розвитку естетичного смаку. Тут кожен школяр має можливість вибрати собі справу до душі, виявляти, ставити і вирішувати проблеми, які його цікавлять. Будь-яка, гурткова робота виконується педагогами для вдосконалення знань дітей за тими напрямами, які не включені до обов'язкової шкільної програми. Це дає можливість отримувати додаткові навички:

– школярі вчаться правильно робити висновки;

– незалежно від напрямку, гурток здатний виховувати в дітях вміння отримувати радість від колективної роботи;

– спрямовувати до мети;

– прищеплювати любов до праці.

Гурткова робота має велике значення у вихованні молодших школярів. Вона підтримує всебічний розвиток школяра, включаючи її психічні, духовні, фізичні та соціальні складові. Гурток є важливим для творчого розвитку особистості. Школярі потрапляють у світ творчості завдяки гуртковій роботі, яка певною мірою їх приєднує до багатств художньої культури. Плануючи групову роботу, варто враховувати особливості дітей визначеної вікової категорії. Заняття мають бути наповненні інтерактивними іграми, розвивальними вправами та пізнавальною діяльністю. Цінне значення гурткової роботи визначається у вирішенні питанні вільного часу дитини, який вона може проводити з цікавістю та розвитком усебічних навичок, отримання знань через різні форми навчання. Створення умов для розвитку особистості в позашкільній роботі має позитивні наслідки у навчальному процесі та опануванні учнями ключовими та предметними компетентностями, де за основу береться розкриття творчої особистості для подальшої реалізації себе у суспільстві.

Таким чином, позаурочна робота має яскраво виражений виховний характер. Слід підкреслити, що для її успіху необхідна цілеспрямована діяльність учителя з розвитку інтелектуально-творчого потенціалу молодшого школяра, як однієї з основних умов підготовки особистості до успішного соціально значущого функціонування в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Барановська І.Г., Демченко О.П, Граб О.Д. Підготовка майбутніх учителів початкових класів і мистецтва до формування soft skills дітей засобами театрального мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: *збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 63. С.78-87.
2. Барвіна Н. О. Можливості театральної педагогіки в художньо-естетичному вихованні студентів в умовах театру-студії. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* 2018. № 1 (82). С. 23-33.
3. Гавриш Н. Рейпольська О. Дозвольте увійти… Допоможемо дитині соціалізуватися в доросло-дитячому співтоваристві. Дошкільне виховання, 2017. № 6. С. 2-5.
4. Бех І., Чорна К.. Патріотичне виховання дітей та молоді. Позашкілля. 2011. № 10. С. 9-16.
5. Лазаренко Н.І., Колеснік К.А. Впровадження технології групової діяльності в контексті ігрового підходу організації освітнього процесу дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія.* Випуск 65. 2021. С. 5-28.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ, ЯКІ ДОЗВОЛЯЮТЬ ЗАЛУЧИТИ УЧНІВ ДО АКТИВНОГО НАВЧАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЧЕРЕЗ ОНЛАЙН- ІНСТРУМЕНТИ

Анастасія Вергелес *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.М. Романишина, докторка педагогічних наук, професорка

Хмельницька гуманітарно- педагогічна академія

У зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії в Україну та загостренням геополітичної ситуації у регіоні, освітній сектор стає одним із найбільш вразливих аспектів. Пандемія COVID-19, спричинена коронавірусом, ще більше підкреслила необхідність ефективної адаптації освітніх систем до дистанційного навчання. У цьому контексті, система контролю та оцінювання знань молодших школярів у дистанційному форматі набуває критичного значення. Забезпечення якості навчання та оцінювання у таких умовах стає пріоритетом для забезпечення не лише академічного, але й соціального та психологічного розвитку дітей.

Сьогодні особливу увагу приділено побудові інформаційно-освітнього середовища, що означає систему ресурсів і засобів, за допомогою яких можливо створити передумови для практичної реалізації навчально-освітнього процесу на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Все це відбувається за допомогою інтерактивних технологій.

Під інтерактивними технологіями навчання розуміють організацію навчально-виховного процесу, при якій учень не може не брати участь у колективній роботі, заснований на взаємодії всіх учасників навчального процесу з використанням інтерактивних технологій; це, насамперед, діалогове навчання, під час якого взаємодія вчителя та учнів відбувається за допомогою інтерактивних технологій. Під терміном «інтерактивність» inter (взаємний), act (діяти) розуміється можливість до взаємодії один з одним чи знаходження в станібесіди, діалогу із кимось (особою) або чимось (наприклад, комп'ютером).

Інтерактивними засобами навчання є засоби, які забезпечують створення діалогу, активний обмін повідомленнями в режимі реального часу між користувачами та інформаційними системами. Інтерактивність: вчитель-учень, учень-учень, учень-техніка, вчитель-техніка-учень. Інтерактивний діалог здійснюється не тільки з вчителем, а й із засобом навчання, що працює на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [2].

Інтерактивні технології забезпечують активізацію педагога та школярів на уроці, сприяють індивідуалізації навчання, розвитку інтересу до предмету, формуванню знань, активізації логічного мислення, а також дають простір для фантазії. Сутність інтерактивного навчання в тому, що навчально-освітній процес організований таким чином, що майже всі учні беруть участь у навчальному процесі та мають можливість зрозуміти та обміркувати свої знання та мислення. Завдяки спільній діяльності учнів у процесі навчання та засвоєння матеріалу кожен робить унікальний та особливий внесок, відбувається обмін знаннями, ідеями та способами дій. Усе це вказує на те, що використання інтерактивних технологій в процесі навчання дозволяють залучити учнів до активного навчання та оцінювання [5, с. 139].

Оцінювання в процесі навчання має велике значення для школярів. Воно не лише відображає рівень їх знань і розуміння матеріалу, але й впливає на їхню мотивацію та здатність до засвоєння нової інформації. Оцінка стимулює учнів до активної участі у навчальному процесі, оскільки вони бажають досягти позитивного результату.

Важливою аспектом є способи оцінювання. Традиційні методи можуть бути не найкращим варіантом для школярів. Ці методи часто зосереджені на результатах, не враховуючи індивідуальних особливостей та потреб кожного учня. Важливо розвивати альтернативні методи оцінювання, які були б більш адаптованими до потреб учнів. Для підвищення об’єктивності оцінювання можна використовувати автоматизовані системи, які дозволяють виконувати оцінювання знань за допомогою алгоритмів та програмних засобів. Такі системи дозволяють

уникнути суб’єктивного впливу вчителя на процес оцінювання та забезпечують об’єктивне визначення результатів.

Роль зворотного зв’язку в оцінюванні має велике значення для покращення результативності процесу контролю знань школярів, особливо в умовах дистанційного навчання. Зворотний зв’язок надає можливість вчителям отримати інформацію про те, як учні сприймають матеріал, який вони вивчають, та як ефективно їм вдається засвоювати цей матеріал.

Під час дистанційного навчання, зворотний зв’язок може бути особливо важливим, оскільки він дозволяє зменшити відстань між учнем та вчителем і створити більш інтерактивне навчання. Вчителі можуть використовувати онлайн-інструменти для збору зворотного зв’язку, такі як анкети, форуми для обговорення, або електронні платформи, що дозволяють учням надсилати свої запитання та коментарі. Це сприяє покращенню співпраці між вчителем і учнем і дозволяє краще розуміти потреби та індивідуальні характеристики кожного учня [4].

Серед інтерактивних технологій часто виділяють:

– інтерактивні дошки;

– інтерактивні приставки, проектори, дисплеї;

– робототехніку та конструктори LEGO;

– інтерактивний стіл;

– бездротовий планшет;

– документ-камеру – прилад, під який кладеться підручник та його зображення проектується на комп’ютер та інтерактивну дошку;

– інтерактивна пісочниця, в якій крім піску є проектор і програмне забезпечення, що створює додаткову реальність;

– мобільний планетарій – купол із проектором усередині;

– комп’ютери та оргтехніка.

Одним з основних інтерактивних засобів є використання відеоконференційних платформ. Ці платформи дозволяють вчителям проводити уроки в режимі реального часу, взаємодіяти з учнями, демонструвати матеріали,

відео та зображення. Вони також надають можливість для проведення групових дискусій та колективного вирішення завдань, що що допомагає сформувати навички спілкування та співпраці між учнями.

Іншим важливим інтерактивним інструментом є віртуальні дошки. Ці дошки дозволяють вчителям створювати інтерактивні уроки, які дозволяють учням взаємодіяти з вчителем та іншими учнями. Вони також надають можливість для створення спеціальних завдань та вправ, які сприяють підвищенню рівня зацікавленості та мотивації учнів [1].

Розглянемо популярні онлайн-платформи, які залучають школярів до активного навчання та оцінювання:

1) Всеукраїнська школа онлайн, яка представляє для дітей з 5-го по 11 клас різноманітні завдання, тести та відео уроки та ін.;

2) Prometheus, яка надає можливість підготовити учнів до складання ЗНО, а також представляє вільний доступ до безкоштовних курсів;

3) iLearn, в якій можна знайти різноманітні вебінари, матеріали для самостійної підготовки;

4) Moodle, яка представляє собою дистанційне навчання, в якому представлені електроні курси;

5) Zoom, за допомогою якої відбуваються онлайн-зустрічі в реальному часі;

6) Google Meet, де проводяться онлайн-зустрічі в реальному часі.

7) Мій клас, яка представляє для учнів дистанційне навчання (завдання, різноманітні роботи зі шкільних предметів);

8) LearningApps.org, де вчителям можна створювати інтерактивні завдання та вправи для учнів;

9) Padlet, як віртуальна стіна, на якій можна закріплювати фотографії, файли, посилання на інтернет-сторінки;

10) Google Forms, яка допомагає вчителям у створенні контрольних тестів для оцінювання учнів [3].

Таким чином, використання інтерактивних засобів у дистанційному навчанні школярів є ключовим аспектом для забезпечення активної участі та зацікавленості учнів у навчальному процесі. Інтерактивні платформи та інструменти надають можливість створення цікавих та захоплюючих уроків, сприяють залученню уваги учнів, розвитку їхніх творчих та аналітичних навичок.

Список використаних джерел:

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

2. Гнатюк О.В. Особливості дистанційного навчання учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL :https://lib.iitta.gov.ua/732434/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf (дата звернення : 05.04.2024).

3. Платформи та сервіси дистанційного навчання. URL :https://cprppl.osv.org.ua/platformi-i-servisi-distancijnogo-ta-zmishanogo-navchannya-10-07-53-14-01-2021/ (дата звернення: 05.04.2024).

4. Швардак М.В. Цифрові інтерактивні технології в освітньому процесі початкової школи. URL :http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9976/1/DIGITAL_INTERACTIVE_TECHNOLOGIES.pdf (дата звернення : 05.04.2023).

5. Яковлєва І. Використання освітніх платформ в освітньому середовищі. Український педагогічний журнал. 2022. №3. С. 137–140.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

***Крістіна Вечерко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. С. Казьмірчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Емоції є щохвилинно у житті людини. Від емоцій залежить настрій, працездатність, соціальне, психічне і духовне здоров’я людини. Емоційна компетентність формується впродовж усього життя, проте розпочинати цей тривалий процес необхідно якомога раніше, починаючи ще з дошкільного та молодшого шкільного віку, оскільки він являє собою сенситивний період розвитку особистості. На сьогодні відбуваються кардинальні зміни у розвитку суспільства, адже технічний прогрес швидко заполонив світ і, звісно, вплинув на

всі аспекти існування людства. Це призвело до змін у поглядах науковців, стосовно того, як підготувати підростаюче покоління до успішного майбутнього життя. Якщо раніше школа намагалася наповнити дитину знаннями, тобто розвинути логічний інтелект, то на сьогодні численні дослідження науковців переконують в тому, що людині для того, щоб бути успішною в житті вкрай важливо мати сформовані такі навички: розуміти власні емоції, керувати ними, розуміти емоції інших людей, вміти проявляти емпатію та вміти керувати емоціями інших людей [4, с.88].

Оскільки в Україні на сьогодні відбувається реформування освіти, переконані в тому, що варто аналізувати зарубіжний досвід формування емоційного інтелекту підростаючого покоління, щоб зрозуміти помилки та невдачі, ознайомитися з дієвими технологіями та прогресивними методиками розвитку емоційного інтелекту дітей. Дуже цікавим, на наш погляд, є досвід Іспанії, адже саме іспанці є найемоційнішими людьми в Європі (за даними світового рейтингу емоційності Інституту Геллапа) і цьому сприяє не лише спадковість, а й цілеспрямована робота, адже усі ланки освіти в Іспанії зобов'язані розвивати емоційний інтелект дітей [2, с.27].

Передусім більшість вчителів мають високий рівень емоційного інтелекту. У закладах вищої освіти приділяють значну увагу розвитку емоційного інтелекту майбутніх вчителів, а лише потім ознайомлюють з методикою формування емоційного інтелекту учнів. В Іспанії вважають, що неемоційний вчитель не зможе зацікавити учня. Проаналізувавши досвід іспанських закладів освіти, можемо виокремити дієві методи, які користуються популярністю. Найперспективнішим методом для розвитку емоційного інтелекту дітей є сторітелінг. Створені власні історії дають дітям можливість вилити сильні емоції, які їх тривожать. Вчитель тим часом має звертатися до інших учнів навідними питаннями на кшталт: «А з вами траплялося щось подібне? І що ви відчували?», спонукає до самоусвідомлення дітьми власних емоцій.

Найбільш популярною у школах є гра «Дзеркало». Учнів вчать гратися з дзеркалом, кривлятися перед ним, за описом зовнішності знаходити

однокласника і все це не заради розваги, а щоб розпізнавати емоції, розвивати міміку і жести. До речі, жестикулюють дорослі іспанці втричі частіше, ніж інші європейці [1, с.140].

У школах Іспанії учнів навчають перших правил комунікації: вислуховувати, чекати черги, гідно сприймати поразку та критику. Як тільки дитина починає усвідомлено говорити її вчать говорити про свої емоції: «Я радію», «Я злюсь», «Мені сумно», «Мені страшно». Найбільша провина для дітей - посміятися над почуттями інших. Заборонено навіть читати казки, де висміюють боягузів та ледарів. Адже навчати можна заохоченням та позитивним прикладом, а відвертість дитини щодо власних емоцій — велика цінність.

У школі дітей навчають керувати та підкорятися в грі, правилам спілкування в групі, а також дбати про себе: розслаблятися під приємну музику під час години релаксу, знати вправи, які допомагають впоратися із не дуже приємними емоціями. Учнів вчать основам пантоміми і театралізації, тренують вміння звертати увагу на характери, особливості однолітків, а також поважати відмінності.

На суспільствознавстві, яке вивчають з першого класу, окрім того, що вчать права дітей, професії, установи, грають у зоопарк емоцій, наприклад, гнів — це лев, який ричить, бо не сталося так, як бажалося. Дитину вчать неписаних законів: життя часто підводить, іноді зустрічається несправедливість, але не зупиняйся, прийми це, проаналізуй, зроби висновки і рухайся далі. А ось нудьга це - медуза, яку варто цінувати, бо вона демонструє, що саме конкретна людина не любить робити. Учні роблять лепбуки «Я», присвячені їм самим, із розділами: ідеї, настрої, фантазії, сподівання, страхи, плани, тіло, стосунки [3, с 320].

Мета середнього циклу початкової школи - регулювання емоцій та протидія стресу. Іспанських дітей навчають правильно висловлювати свої емоції, щоб вони не завдавали шкоди іншим та й самій людині. Керувати емоціями - це така сама навичка, як плавати, вважають іспанці. Діти 8–10 років досліджують, що допомагає кожному з них знімати стрес та як отримати позитивні емоційні враження.

Випускний цикл початкової школи присвячено конфліктології. Випускник початкової школи, який гарно навчається, знає Декларацію прав людини, документи проти дискримінації, має ідеї, як розв'язати соціальні конфлікти, викликані упередженнями. Він вміє співчувати, ставити себе на місце іншого, має почуття гідності, добре працює в команді, гідно конкурувати. До речі, формування емоційного інтелекту не зупиняється у початковій школі. В кількох регіонах Іспанії у шкільній програмі середньої школи є окремий предмет «Емоційне виховання та побудова стосунків». Учні вивчають основи позитивної психології, аналізують художні твори, кінофільми про стосунки, беруть участь у рольових іграх. Підлітки пропонують ситуацію - власний або вигаданий конфлікт з батьками чи однокласниками - та програють її в класі у пошуках рішення. Учні вчаться говорити одне одному компліменти, дізнаватися якомога більше про нового друга чи дівчину/хлопця під час листування, побачення, презентувати себе, а саме свої риси характеру, здібності, цінності. Старшокласники обговорюють свої страхи та очікування щодо майбутнього сімейного життя.

Отже, проаналізувавши досвід розвитку емоційного інтелекту у підростаючого покоління за кордоном, варто використовувати ці здобутки і в практиці українських шкіл.

Список використаних джерел

1. Khilya, A., Sarancha, I., Kazmirchuk, N., Fushtei, O., Kylivnyk, A. Basic Knowledge of Software and Web Content as Elements of Social Programming in Education Vide. Environment. Technology. Resources. Rezekne, LatviaProceedings of the 14th International Scientific and Practical Conference. Volume 2, 136-140.
2. Казьмірчук Н.С., О.В. Жовнич О.В., Стахова І.А. Театр природи як засіб формування soft skills в учнів початкових класів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія.* 2020. 61. С.23-30.
3. Mozgalova, N. G., Baranovska, I. G., Hlazunova, I. K., Mikhalishen, A. V., & Kazmirchuk, N. S. (2021). Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. Linguistics and Culture Review, 5(S2), 317-327.
4. Комарівська Н.О., КолеснікК.А., Імбер В.І., Казьмірчук Н.С. Підготовка вчителя початкових класів до морального виховання молодших школярів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми:* збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс». 2023. Вип. 67. С.87-95.

ТРВЗ-ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

***Вероніка Вихованець**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Ю.В.Бондар, докторка філософії (PhD),

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Пріоритетними завданнями, проголошеними Концепцією Нової української школи, є створення передумов для формування особистості, здатної творчо мислити, самостійно приймати нестандартні рішення, гнучко реагувати на зміни в суспільному розвитку. Як наголошують дослідники, «змінився світ дитинства, до школи приходять інші діти (більш інформовані, розкуті, але часто й непідготовлені до навчання і спілкування з ровесниками, з ослабленою увагою та здоров'ям), яких вчити і виховувати значно складніше, ніж попередні покоління» [5, с. 9]. Саме тому освітній процес у сучасній школі має сприяти самореалізації особистості школяра, розкриттю його природних задатків, формуванню здатності до свободи й творчості. Розвиток творчих здібностей як умова успішної самореалізації особистості має бути невід'ємною складовою навчання і виховання. Саме завдяки спеціально створеним умовам виховання та навчання формується креативність як здатність до творчості, продукування чогось нового, нестандартного.

Проблема розвитку творчих здібностей особистості представлена у працях зарубіжних (Ш. Амонашвілі, Дж. Гілфорд, А. Маслоу, П. Торренс та ін.) та вітчизняних учених (В. Моляко, Г.Костюк, О. Кульчицька, В. Сухомлинський та ін.).

Філософи вважають творчість активністю, яка продукує щось нове, чого ніколи не було. Психологи відносять творчість до найвищого ступеня логічного мислення, що активізує діяльність, результатом якої є матеріальні та духовні цінності. Педагоги націлюють на необхідність раннього творчого розвитку, індивідуальної роботи з дитиною, партнерства у цьому напрямку родини з

освітніми закладами та установами. Завдання сім'ї та школи – створити умови та можливості для розвитку підростаючої особистості, забезпечити всіма можливими засобами для її творчої самореалізації.

Варто відзначити вагомий внесок В. Сухомлинського в розробку проблеми розвитку творчих здібностей учнів, зокрема, молодшого шкільного віку. Видатний педагог-гуманіст визначав творчість як своєрідну сферу духовного життя, наголошуючи, що творчість відкриває в дитячій душі найпотаємніші куточки, де дрімають джерела добрих почуттів. Творчі здібності дитини може розвинути тільки творчо працюючий педагог, який вкрай необхідний у сучасній школі. Такий учитель може спонукати учнів до творчості, спроможний виховувати творчу особистість, а заодно творити майбутнє. Василь Сухомлинський писав: «Продовжуючи себе в своїх вихованцях, ми творимо не тільки людину. Ми творимо самий час» [6, с. 394].

Вченими розкрито роль творчості в особистісному розвитку дитини, показано необхідність створення умов для розкриття творчих здібностей школярів. Проаналізовано можливості різних методів, прийомів, засобів для употужнення творчого потенціалу особистості в умовах шкільного навчання.

Ю. Бондар наголошує: «Двигуном, який здатен активізувати творчі ресурси, на нашу думку, є інтерактивні технології навчання, які передбачають використання рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, висловлення власної точки зору з певної проблеми, уміння доказово міркувати» [2, с. 10].

Важливою в контексті розвитку креативності молодших школярів, розвитку їх творчих здібностей є технологія ТРВЗ. ТРВЗ – загальновідома абревіатура, утворена від словосполучення «теорія розв'язання винахідницьких завдань». Часто використовується і термін ТРВЗ-педагогіка, що містить велику (більше 100) кількість прийомів, спрямованих на розв'язання творчих, нестандартних завдань, їх структурування та системний аналіз, оптимізацію (зменшення трудомісткості) процесу отримання найбільш вдалого результату і навчає методикам прогнозування. Якщо школа дає знання, то ТРВЗ навчає застосовувати їх на практиці.

До основних принципів ТРВЗ-педагогіки відносять: *свободу вибору* (учневі надається право вибору, але водночас ним має бути прийнята усвідомлена відповідальність за свій вибір. Зростає мотивація і ефективність освітнього процесу, оскільки учень з більшою охотою робить те, що сам запропонував); *відкритість* (педагог повинен не лише давати готові знання, а й стимулювати самостійне здобуття знань, генерування ідей, постійно втягувати дитину в обговорення проблем, прийняття рішень); *діяльність* (активне включення дитини у виконання великої кількості творчих завдань призводить до переходу кількості в якість, тобто виробляється автоматизм у використанні алгоритмів і прийомів розв'язання завдань); *зворотній зв'язок* (регулярний контроль за процесом навчання за допомогою прийомів зворотного зв'язку дозволяє вчасно фіксувати результати своєї праці, здійснювати коригування та впроваджувати необхідні зміни, покращуючи результат і мінімізуючи витрати ресурсів); *ідеальність* (заохочується прагнення до ідеальності або найбільшої корисності всього того, що використовується, що здійснюється чи проводиться).

ТРВЗ-педагогіка покликана навчити учнів, що ресурси завжди поруч, їх можна віднайти, але треба виробити звичку позитивно мислити, мріяти і досягати самих заповітних цілей. Таким чином, дана технологія спрямована на формування системного діалектичного мислення, розвиток творчої уяви, винахідницької кмітливості, фантазії, вміння творчо системно мислити, бачити і вирішувати проблеми. Все це комплексно впливає на розвиток творчої особистості.

Технологію ТРВЗ для молодших школярів можна назвати *технологією колективних ігор і занять*, в ході яких діти знайомляться з навколишнім світом, вчаться виявляти суперечливі властивості предметів і явищ, розв'язувати ці суперечності. Варто зауважити, що дитина має самостійно обрати тему, матеріал та вид діяльності. Г. Альтшуллер (родоначальник цієї технології), допускає існування до 40 прийомів або принципів розв'язання протиріч, серед яких *«Перетворення шкоди на користь», «Копіювання», «Розв'язання протиріч у часі», «Зміна агрегатного стану» та ін.* Достатньо ефективними і широко

застосовуваними в освітньому процесі є метод фокальних об'єктів, метод мозкового штурму, метод синектики, метод моделювання маленькими чоловічками (метод ММЧ) та ін.

Отож, поділяємо думку Г. Кіт про те, що творчість є необхідною умовою ефективності педагогічного процесу, важливою вимогою до особистості та професійної діяльності педагога, мотивуючою основою організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів [4]. Долучення до творчого процесу стимулює пізнавальну активність дитини, викликає допитливість, інтерес, пришвидшує мислительні операції, допомагає дитині розкритися повною мірою, зайнятись створенням нового, незвичайного, формує в неї нове ставлення до оточуючої дійсності. «Звідси здатність педагога організовувати навчальну роботу з вирішенням творчих завдань, вияв ініціативи, самостійності є новим професійним орієнтиром у роботі вчителя. Творчо має ставитись педагог і до своїх нових функцій» [3, с. 251].

Водночас зауважимо, «що успіх будь-якої діяльності, як вважає Ю. Бондар, – залежить від уміння її виконувати» [1, с. 34]. Тому цілеспрямоване формування в молодших школярів творчих умінь з використанням інтерактивних технологій буде ефективним, на думку дослідниці, за дотримання педагогічних умов: «формування в учнів позитивної мотивації до творчої діяльності; забезпечення поетапності у формуванні творчих умінь у молодших школярів засобами інтерактивних технологій; комплексне застосування завдань розвивального, творчого, проблемного характеру; організація та керівництво вчителем інтерактивною навчальною діяльністю учнів молодшого шкільного віку» [1, с. 90-91].

Таким чином, стратегічним завданням сучасної освіти є формування творчої особистості, реалізація її природних нахилів і здібностей. На сьогоднішній день формування і розвиток творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку є однією з найважливіших проблем, що вирішуються в початковій школі, а заодно винятково важливим завданням педагогічної теорії та практики на сучасному етапі розвитку. Освітній процес має ґрунтуватися на

активній позиції учнів. Важливим є впровадження в освітній процес різноманітних засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, інноваційних технологій навчання, що інтенсифікує навчальну діяльність, підсилює мотивацію та творчу активність учнів, а головне – сприяє прояву ініціативи, самостійності та відповідальності молодших школярів. Розв'язуючи творчі завдання, діти не тільки розвивають уяву та фантазію, а й розширюють свій світогляд, всебічно розвиваються, збагачують свій творчий потенціал.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю. В. Формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій : дис. ... д-ра філософії (PhD) : 013. Тернопіль, 2022. 542 с.
2. Бондар Ю. В. Формування творчої активності молодших школярів засобами інтерактивних технологій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. *Сер.: Педагогіка і психологія*. (61). 2020. С. 9-13. DOI: https://doi.org/10.31652/2415-7872-2020-61-9-13
3. Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. *Нова українська школа: початок реформ*: збірник тез доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255.
4. Кіт Г.Г. Творчість як необхідна умова ефективності педагогічного процесу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія*. Випуск 28. Вінниця, 2009. С. 325-329.
5. Моніторинг якості початкової освіти: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти; уклад.: А. Василюк, Г. Кіт. Вінниця: ВДПУ, 2023. 170 с.
6. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором. *Вибрані твори:* В 5-ти т. Т.4. Київ: Рад. школа, 1977. С. 391-626.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ганна Гайдар, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.А. Тимченко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Проблема формування в учнів уявлень і понять про світ завжди була в центрі уваги науковців і практиків. Однак, залежно від історичних фактів, їх відношення до суспільства та ступеня розвитку педагогічної теорії і практики, цей феномен у різні часи досліджувався по-різному. Вагомий внесок у розробку

проблеми формування світоглядних якостей в учнів різних вікових груп зробив В. Сухомлинський. Педагог зазначав, що молодших школярів слід знайомити з широким колом історичних подій, заохочувати до читання оповідань про минуле людства. Таким чином у свідомості дитини формуватимуться перші поняття про добро і зло, справедливість і несправедливість, честь і безчестя. Він визначив основні методи та прийоми роботи, які допомагають успішно виховувати патріотизм, гуманізм та роль емоцій у формуванні наукового світогляду дітей [1, с. 135].

Особливістю дітей молодшого шкільного віку є розвиток мислення, адже саме навчання, навчальна діяльність висуває мислення в центр дитячої свідомості. Таким чином, мислення стає домінуючою функцією і визначає функціонування всіх інших функцій свідомості.

За Ж. Піаже, у дітей молодшого шкільного віку домінуючими є конкретне та образне мислення. Однак, роботи Ю. Хайрулліної та інших науковців доводять, що діти цього віку мають значно кращі пізнавальні здібності, які дозволяють їм розвивати основи теоретичних форм мислення [2, с. 158].

Розвиток мислення у дітей молодшого шкільного віку проявляється в їх здатності розуміти і вирішувати все більш складні пізнавальні і практичні завдання, виконувати дії й операції, необхідні для їх вирішення, і виражати результати в судженнях, поняттях і міркуваннях. У початкових класах учні здатні не тільки розрізняти рішення і результати, а й шукати деякі рішення і застосовувати їх у знайомих і дещо змінених ситуаціях.

Діяльність з управління та оцінювання все ще здійснюється у простій формі, у вигляді підсумкового контролю результатів роботи. Однак у процесі роботи вже починає відбуватися контроль способу розв'язання, що є основою для формування уваги та модифікації в процесі виконання роботи.

Важливу роль у навчальній діяльності відіграє мотивація. Початкова мотивація дитини прийти до школи не залежить від змісту діяльності, яку доводиться виконувати в школі. Лише згодом, при правильній побудові навчального процесу, з’являється пізнавальна мотивація (інтерес до знань), яка

потім спирається на появу навчально-пізнавальної мотивації (інтерес до способів отримання знань) і самоосвітньої мотивації (інтерес до додаткових джерел знань, епізодичне читання додаткової літератури з цікавої для дитини тематики). Соціальні мотиви навчання також зазнають якісних змін. Іншими словами, бажання дитини отримати похвалу від дорослих призводить до більш глибокого розуміння мотивів навчання.

Таким чином, молодший шкільний вік – це час великих змін і новоутворень, найважливішим з яких є інтенсивний інтелектуальний розвиток. Розвиток пам’яті безпосередньо пов’язаний з розвитком інтелекту. Що стосується самого інтелекту, то, за словами Л. Виготського, в цьому віці ми маємо справу з розвитком інтелекту, який не знає себе.

Таким чином, основними психологічними новоутвореннями молодшого шкільного віку є довільність і усвідомленість усіх психічних процесів та їх інтелектуалізація, внутрішнє опосередкування та усвідомлення особистісних змін у результаті навчальної діяльності, які відбуваються через засвоєння системи наукових понять, і саме вони є домінуючими в цьому віці.

Проведений аналіз дає підстави звернути увагу на такі особливості формування світогляду молодших школярів [3]:

а) складність педагогічного керівництва процесом формування світогляду молодших школярів. Це зумовлено віковими психологічними особливостями та їхньою мінливістю і відбувається різною мірою за будь-якої організації навчального процесу;

б) формування світогляду є сенситивним періодом для дітей молодшого шкільного віку. Діти цього віку «відкриті» до нових знань. Дитина має спонтанний досвід, який легко узгоджується з теоретичними знаннями і ще не має вкорінених кліше та шаблонів мислення. Визнання дитини суб'єктом сприяє розвитку найсильніших людських якостей, таких як інтелект, мотивація, емоції та структури діяльності;

в) формування світогляду дитини в початковій школі є необхідною умовою і основою для становлення особистості та ставлення до навколишнього світу.

Позитивний (або негативний) досвід у дитинстві впливає на подальший психологічний розвиток, стратегію і тактику поведінки і не може бути скасований.

Формування світогляду в перші роки життя – складний і багатогранний процес. Він відбувається на уроках, у позаурочних заходах, вдома, через засоби масової інформації тощо. Світоглядні уявлення найбільш повно формуються і правильно та емоційно сприймаються тоді, коли вони тісно пов'язані зі світоглядом націй і народів, що виявляється в особистих поглядах, ідеалах і наукових знаннях. Як свідчить практика, загальнолюдські цінності найуспішніше засвоюються тоді, коли вони інтегровані з національною культурою.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. *Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. шк.,* 1977. Т. 1. С. 55–206.
2. Хайрулліна Ю. О. Світоглядна культура особистості: структурно-функціональний аналіз *: монографія; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова.* Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 235 с.
3. Шаповал О. А. Формування світоглядної культури старшокласників у процесі засвоєння знань про людину і суспільство : *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання». Ін-т педагогіки АПН України*. Київ : [б. в.], 2000. 19 с.

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНІКА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Руслана Галіуліна, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.Б. Петренко, докторка педагогічних наук, професорка

Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

Педагогічна техніка – це система прийомів, методів і засобів, які використовуються педагогом для досягнення поставленої мети в навчально-виховному процесі. Формування педагогічної майстерності сучасного вчителя включає в себе розвиток вмінь і навичок застосовувати різноманітні педагогічні техніки ефективно та адаптивно до конкретної ситуації в навчальному процесі.

1. Розуміння та володіння педагогічною технікою сприяє підвищенню

ефективності навчального процесу.

2. Широкий арсенал педагогічних технік дозволяє вчителю адаптувати навчання до індивідуальних потреб та особливостей кожного учня.

3. Педагогічна майстерність базується на вмінні вчителя використовувати різноманітні педагогічні техніки відповідно до контексту та завдань навчання.

4. Використання інноваційних педагогічних технік стимулює активну участь учнів у навчальному процесі та сприяє їхньому розвитку.

5. Постійне вдосконалення педагогічної майстерності передбачає оволодіння новими техніками та методами навчання для відповіді на змінні вимоги освітнього середовища.

6. Впровадження індивідуалізованих педагогічних технік сприяє створенню позитивного навчального середовища та розвитку особистісних якостей учнів.

7. Ефективне використання педагогічної техніки дозволяє вчителю підтримувати мотивацію учнів до навчання та досягати високих результатів.

Роль педагогічної техніки в сучасній освіті:

Педагогічна техніка – це сукупність методів, прийомів та засобів, які використовують вчителі для досягнення освітніх цілей та забезпечення ефективного навчання.

У сучасному освітньому середовищі, яке характеризується швидкими змінами та розвитком технологій, педагогічна техніка виступає як ключовий інструмент для адаптації вчителя до нових вимог і потреб учнів.

Формування педагогічної майстерності:

Педагогічна майстерність – це здатність вчителя до ефективної організації навчального процесу, враховуючи потреби та індивідуальність кожного учня.

Формування педагогічної майстерності передбачає володіння широким спектром педагогічних технік, які допомагають вчителю ефективно взаємодіяти з учнями, максимально розвивати їх потенціал та досягати поставлених цілей.

Важливість педагогічної техніки для вчителя:

Педагогічна техніка дозволяє вчителю здійснювати індивідуалізацію

навчання, адаптувати підхід до потреб кожного учня та створювати оптимальні умови для їх розвитку.

Використання різноманітних педагогічних технік допомагає вчителю залучати учнів до активної участі в навчальному процесі, підвищує зацікавленість у навчанні та сприяє формуванню позитивного відношення до навчання.

Інноваційність та креативність у використанні педагогічних технік:

Сучасний вчитель повинен бути інноваційним та креативним у використанні педагогічних технік, здатним впроваджувати нові методи та підходи для оптимізації навчального процесу.

Застосування інноваційних педагогічних технік дозволяє вчителю ефективніше впливати на навчання та розвиток учнів, а також підвищує його професійний престиж та впевненість у власних силах.

Отже, педагогічна техніка виступає не лише як інструмент для досягнення освітніх цілей, але й як основа для формування педагогічної майстерності сучасного вчителя, сприяючи його професійному зростанню та успішному виконанню педагогічної місії.

Основні аспекти, які становлять основу формування педагогічної майстерності через використання педагогічних технік, включають:

1. Глибоке розуміння навчального процесу: Вчителі, які володіють педагогічною майстерністю, розуміють не лише матеріал, який вони викладають, але й процеси, які відбуваються в розвитку учнів. Це дозволяє їм вибирати та застосовувати найбільш ефективні педагогічні техніки для досягнення навчальних цілей.

2. Адаптація до потреб учнів: Педагогічна майстерність передбачає здатність вчителя адаптувати педагогічні техніки до індивідуальних потреб, здібностей, темпу розвитку та стилів навчання кожного учня.

3. Створення стимулюючого середовища: Вчителі з педагогічною майстерністю вміють створювати атмосферу, що сприяє активному навчанню та розвитку учнів, використовуючи різноманітні техніки для залучення до участі та

мотивації.

4. Рефлексія та постійне вдосконалення: Вчителі з педагогічною майстерністю постійно аналізують свою практику, використовуючи різні педагогічні техніки, та шукають способи для покращення своєї роботи.

5. Інноваційність та креативність: Педагогічна майстерність передбачає здатність вчителя до застосування новаторських та креативних педагогічних технік, які відповідають на виклики сучасного освітнього середовища.

6. Здатність до співпраці та комунікації: Учителі з педагогічною майстерністю володіють навичками ефективної комунікації та співпраці з учнями, колегами та батьками, що допомагає впроваджувати різноманітні педагогічні техніки та забезпечує підтримку навчального процесу.

Ці аспекти визначають базові принципи, які допомагають вчителям розвивати свою педагогічну майстерність через використання різноманітних педагогічних технік.

Список використаних джерел:

1. Волокітіна А. Море, сонце і … навчання (урок-естафета). *Дивослово*. 1999. № 6. С. 26-27.
2. Гаврилова В. С. Мова. Суспільство. Особистість. Урок-конференція. *Вивчаємо українську мову та літературу.* 2004. № 22-23. С. 17-19.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Вибр. твори: В 5 т. Київ, 1976. Т. 2. С. 426.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Аліна Герасимчук, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.В. Любчак, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Прийнятий Верховною Радою новий закон «Про освіту» [5] змінює саму філософію навчання – ставить на перший план особистість, а не механізми освітнього процесу. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» [6] розкрито мету, шляхи та етапи реалізації державної політики у сфері

реформування загальної середньої освіти на період до 2029 р. Реалізація документа створює умови для реформування освіти, яка повинна ґрунтуватися на засадах педагогіки партнерства.

У Новій українській школі взаємодія вчителів та батьків молодших школярів базується на педагогіці партнерства, яка передбачає співпрацю учасників освітнього процесу, не заперечує відмінностей у їх життєвому досвіді, сформованість компетентностей й ураховує рівність у правах на гуманне, толерантне ставлення, взаємоповагу, співпереживання, взаєморозуміння тощо [7].

Важливе значення для налагодження ефективної взаємодії з батьками має період навчання дитини у початковій ланці загальної середньої освіти. Якщо у закладі дошкільної освіти основним авторитетом для дитини є батьки, то із вступом дитини до школи ситуація різко змінюється: першочергове місце в житті молодшого школяра займає вчитель. Це й не дивно, адже без авторитету першого вчителя збалансований освітній процес є неможливим. Окрім цього, батьки залюбки відвідують навчальний заклад, цікавляться навчальними успіхами та невдачами, поведінкою своєї дитини. Таким чином, можемо стверджувати, що цей період є найбільш оптимальним для налагодження співпраці вчителя з учнями та їх батьками [2, с. 25].

Дослідження проблеми взаємодії школи і сім'ї у вихованні особистості знайшло відображення в науковому доробку вітчизняних учених. Особливості виховного потенціалу родинної педагогіки представлено у працях С. Бабишиної, З. Болтаровича, М. Стельмаховича. Основні напрями співпраці сім'ї й закладу освіти висвітлені у теоретичному доробку Т. Алексєєнко, А. Кузьмінського, В. Омеляненко, Н. Черв'якової. Форми організації роботи з батьками в закладі освіти знаходимо у працях Л. Загрійчук, І. Рибальченко та ін. Взаємодія батьків і педагогів є предметом дослідження Т. Виноградової. Обґрунтуванню сутності принципів педагогіки партнерства в контексті реалізації Концепції Нової української школи значну увагу приділяла М. Єпіхіна та ін.

Детальніше зупинимося на ключових ідеях педагогіка партнерства:

– навчання без примусу передбачає відмову від усіляких засобів примусу, володіння учителем початкових класів такими особистісними якостями як людяність, комунікабельність, ціннісне ставлення до особистості кожного школяра;

– ідея складної мети полягає у тому, що перед усіма учнями ставиться складна мета й учитель всіма засобами має налаштувати учнів на її досягнення, вселити в них упевненість у перемозі над труднощами. Зазначена ідея вимагає готовності до інноваційної діяльності, яка досягається шляхом залучення вчителя до роботи у творчих групах, розроблення моделі інноваційної діяльності;

– ідея опори полягає у наданні учням опорних знаків (символів, схем, таблиць, слів тощо) з метою кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповідей. Ця ідея передбачає, по-перше, здатність учителя систематизувати та правильно трансформувати інформацію, а по-друге, – моделювати;

– ідея вільного вибору, що полягає у забезпеченні свободи вибору школяра під час навчання, іншими словами, молодший школяр має можливість обирати завдання, тему твору, час на виконання та термін здачі завдання тощо. Така діяльність спрямована на демократичність з боку вчителя та спрямованість зусиль на розвиток особистості школяра, здатність взаємодіяти з учнями;

– ідея випередження передбачає можливість включення у програму більш складного матеріалу, об'єднання його у блоки, а також дає змогу закладати перспективу вивчення теми майбутнього уроку. Реалізація цієї ідеї потребує опертя на такі якості особистості першого вчителя як прогностичність, стратегічне бачення результатів педагогічної діяльності, відповідальність, що супроводжуються здатністю до стратегічного планування;

– інтелектуальне поле класу – створення загальних життєвих цілей та цінностей в учнівському колективі з метою розвитку здібностей та умінь, творчих якостей кожного учня в діяльності;

– самоаналіз передбачає ідею колективного аналізу й оцінювання діяльності кожного школяра й потребує оволодіння учителем прийомами рефлексії, емпатії, а також здатністю до аналізу й розуміння власних дії, навичками самопізнання [1].

Разом із тим, перший учитель має володіти знаннями з дитячої психології, прийомами активізації навчально-пізнавальної діяльності та мотивації учіння, правильно розставляти пріоритети суб'єкт-суб'єктної взаємодії в навчальному процесі, дотримуватись принципів гуманної педагогіки. Досягти цього можливо шляхом ознайомлення з теоретичними основами гуманної педагогіки, перегляду уроків педагогів-гуманістів, участі в коуч-тренінгах із суб'єкт-суб'єктною взаємодією.

Головну роль у створенні співробітництва педагогів та батьків виконують педагоги. Взаєморозуміння батьків та вчителя-класовода, їх взаємна довіра можлива, якщо педагог виключає у роботі з батьками дидактизм, не повчає їх, а радить, домовляється та розмірковує разом із ними. Атмосфера взаємодії та спілкування педагога з батьками має засвідчити, що класний керівник потребує допомоги батьків, об'єднання з ними для досягнення найкращих результатів у навчанні та вихованні учнів спільними зусиллями.

Учитель-класовод, встановлюючи зв'язки з батьками, вирішує такі завдання: пізнання сім'ї учня; систематичне вивчення впливу соціального оточення на особистість учня; організація спільної педагогічної діяльності школи та сім'ї у навчанні та вихованні дітей; допомога батькам у вихованні дітей удома; організація педагогічної освіти батьків [1, с. 187].

Для ефективної організації партнерської взаємодії між учителем та батьками молодших школярів учителю-класоводу варто знати різні діагностичні методики для вивчення потреб і проблем, з якими стикаються сім'ї у вихованні дітей. Незвичайні результати дають малювальні діагностики, які можна пропонувати виконати молодшим школярам та їхнім батькам з однієї і тієї ж теми. Цікавий результат у взаємодії із сім'єю дає така форма її вивчення як твір-роздум. Така діагностика використовується там, де класний керівник та батьки

учнів є однодумцями, яких об’єднує єдина мета – зробити життя учнів кращим і в школі, і в сім’ї. Можна проводити безліч різних досліджень, завдяки яким класний керівник зможе викликати у батьків інтерес до виховання своїх дітей та бажання відвідувати школу, контактувати з класним керівником [4, с. 187].

Вся робота сім’ї та школи ділиться на три основні організаційні форми: індивідуальна, групова та колективна. Однією з колективних форм є педагогічний лекторій, який проводиться з метою залучення батьків до вивчення сучасних проблем виховання молодших школярів. Це передбачає озброєння батьків систематичними знаннями основ теорії виховання.

У багатьох школах працюють університети педагогічних знань для батьків, які пропонують складні форми роботи батьків з опанування теорією виховання. Заняття передбачають лекційний курс та семінарські заняття. Але, на жаль, не кожна батьківська аудиторія класу готова до роботи за цією формою [3, с. 229].

Загалом для успішного розвитку дитини як особистості нами визначено педагогічні умови організації партнерської взаємодії вчителя з батьками молодших школярів в освітньому процесі НУШ: використання сучасних форм співпраці школи і сім’ї в контексті ідей педагогіки партнерства; застосування інформаційно-комунікаційних технологій в організації дистанційної співпраці вчителя та батьків; аналізу та використання зарубіжного та вітчизняного передового педагогічного досвіду щодо впровадження ідей педагогіки партнерства між учителем та батьками.

Ми вважаємо, що вдумливий, небайдужий класовод завжди зможе відшукати підхід до кожного свого учня, порозуміється з їхніми батьками, зуміє створити у класному колективі справжню атмосферу дружелюбності, доброзичливості, взаємоповаги й співпраці.

Список використаних джерел:

1. Артемова В. Історія педагогіки України : Підручник. К. : Либідь, 2006. 424 с.
2. Баришовець Н. Організація управлінської діяльності щодо формування ключових компетентностей учнів за умов розбудови Нової української школи. *Партнерство учасників освітнього процесу за умов реалізації Концепції Нової української школи*. Управління школою. 2019. № 1/3. С. 43-46.

3. Бібик Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1-4 .
4. Вагнер Тоні, Дінтнрсміт Тед. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя. Київ : Наш формат, 2018. 312 с.
5. Закон України «Про освіту» (Редакція від 21.11.2021). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
6. Концепція «Нова українська школа» (Редакція від від 14 грудня 2016 р. № 988-р). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
7. Любчак Л.В., Демченко О.П., Комарівська Н.О. Партнерство учителя початкової школи з батьками в організації дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип. 64. С. 116-125.

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Наталія Груданова**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л. В. Любчак, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Розвиток дослідницьких умінь у молодших школярів є однією з ключових складових сучасної освіти. Відкриття нових знань, креативне мислення та вміння самостійно вирішувати проблеми стають важливими аспектами формування особистості майбутнього громадянина. У цьому контексті актуальність розвитку дослідницьких умінь у молодших школярів не викликає сумніву [1].

У сучасному світі, що швидко змінюється та вимагає від людини адаптивності та гнучкості, дослідницькі уміння стають критично важливими. Молоді люди потребують не лише знань, які можна здобути через просте запам’ятовування фактів, але й навичок самостійного аналізу, критичного мислення та творчого розв’язання завдань.

Молодший шкільний вік є сприятливим для розвитку навичок дослідництва. Сформованість відповідної компетентності допомагає учням зростати відповідальними та активними, здатними до самостійного мислення та діяльності. Крім того, правильно організований освітній процес на засадах

дослідництва сприяє формуванню особистості, яка вільно орієнтується у світі, має розвинені комунікативні навички та здатність до творчого вияву себе. Таким чином, розвиток дослідницьких умінь у молодших школярів має значення не лише для їхнього особистісного зростання, але й для становлення успішного та компетентного суспільства в цілому.

Видатний український педагог Василь Олександрович Сухомлинський залишив невимірний внесок у сучасну освіту. Його педагогічні ідеї та підходи до організації освітнього процесу продовжують надихати вчителів та батьків у всьому світі. Однією з ключових складових успішного навчання, на думку педагога, є розвиток дослідницьких умінь у молодших школярів [2].

Перш за все, варто зазначити, що В. Сухомлинський вважав навчання не просто передачею знань, а важливим процесом, який має формувати особистість, розвивати креативність та дослідницький підхід. Він підкреслював важливість того, щоб дитина самостійно досліджувала світ навколо себе, а не лише запам’ятовувала факти. Видатний педагог пропонував учителям і батькам створювати умови для творчого розвитку дитини, що включає в себе проведення різноманітних досліджень. Його педагогічні методи дозволяли дітям відчувати себе дослідниками, експериментаторами, вільними виявляти та розвивати свої інтереси і таланти.

Такий підхід до навчання сприяє формуванню глибокого розуміння навчального матеріалу. Дослідницькі уміння дають змогу дітям не лише засвоювати інформацію, але й застосовувати її у різних ситуаціях, аналізувати та вирішувати проблеми. Це стимулює розвиток творчих здібностей, які є ключовими в сучасних умовах.

Великий український педагог відомий своєю глибокою вірою у потенціал кожної дитини. Він вважав, що основна мета навчання – це не тільки передача знань, але і формування особистості, яка має бути здатною аналізувати, досліджувати та самостійно вирішувати проблеми. В. Сухомлинський пропонував створювати умови, де діти могли б вільно досліджувати світ навколо себе. Він вважав, що кожна дитина має власні цікавинки та потенціал для

розвитку, і вчителі та батьки повинні підтримувати цей процес. У своїй педагогічній практиці він активно використовував методи дослідництва, які дозволяли дітям самостійно пізнавати світ [3].

Одним із важливіших аспектів його педагогічної діяльності було впровадження уроків-досліджень. Ці уроки давали дітям можливість самостійно вивчати та досліджувати те, що їх цікавило, здійснювати експерименти, аналізувати результати та приходити до власних висновків. Такий підхід не лише стимулював їхній інтелектуальний розвиток, але й сприяв формуванню навичок самостійності, розвитку критичного мислення та творчості [4].

Важливою складовою педагогічного методу В. Сухомлинського була індивідуалізація навчання. Він підтримував інтереси кожної дитини та дозволяв їй обирати напрямок свого дослідження. Це не лише заохочувало самостійність та ініціативу, але й допомагало кожній дитині розкрити свій потенціал та здібності.

Таблиця 1

В. Сухомлинський та розвиток дослідницьких умінь молодших школярів

Аспекти розвитку дослідницьких умінь у молодших школярів за В.О. Сухомлинським	Опис
Стимулююче середовище	Створення умов, що сприяють активному дослідженню та експериментуванню.
Методи дослідництва	Впровадження уроків-досліджень, які дозволяють дітям самостійно вивчати та аналізувати тему.
Індивідуалізація навчання	Підтримка інтересів кожної дитини та надання можливості обирати напрямок дослідження.
Розвиток критичного мислення	Заохочення дітей до самостійного аналізу та обгрунтування своїх висновків.
Творчий підхід до навчання	Стимулювання творчого мислення та здатності до самостійного вирішення завдань.

Отже, педагогічні ідеї В. Сухомлинського надзвичайно актуальні й сьогодні, особливо в контексті розвитку дослідницьких умінь молодших

школярів нової української школи. Його підхід сприяє не лише успішному навчанню, але й формуванню особистості, здатної аналізувати, творчо мислити та вирішувати складні завдання у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Голубенко М. Проектна діяльність у школі. Київ: Шкільний світ, 2019. 128 с.
2. Комар О. А., Пометун О.І., Побірченко Н.С., Коберник Г.І., Торчинська Т.А. Інтерактивні технології: теорія та методика. Умань-Київ, 2019. 94 с.
3. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Вибр. тв. : в 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т.4. С. 7-390.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителеві. Вибр. тв. : в 5 т. Київ : Рад. школа, 1976. Т.2. С. 419-654.

ПОНЯТТЯ «ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ» МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Марія Дивіза**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Т.В. Філімонова, кандидатка педагогічних наук, старша викладачка Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Питання цінностей у професійній діяльності має важливе значення в сучасній психології та педагогіці. Це пов’язано з тим, що вона відображає спрямованість професійних інтересів майбутніх фахівців, наявність життєвих цілей, усвідомленість їх вибору та оцінки, задоволеність життям, здатність нести за нього відповідальність і впливати на свій кар’єрний шлях. У зв’язку з цим діяльність сучасних закладів вищої освіти, які готують майбутніх фахівців, має бути спрямована не лише на набуття знань, умінь і навичок, а й на формування певних ставлень до майбутньої професійної діяльності. Це особливо цінно для педагогічних ЗВО, де основною метою професійної підготовки студентів є формування їхньої професійно-педагогічної спрямованості та підготовка до викладацької діяльності. Результатом такої підготовки має стати чітке розуміння сутності професії як діяльності, спрямованої на цілісний розвиток особистості кожної дитини.

Низка вітчизняних та зарубіжних науковців присвятили свої дослідження окремим напрямам проблеми формування цінностей у професійній діяльності. Зокрема, вони аналізували сутність понять «цінність» і «професійна цінність» в аспекті спеціальної підготовки (О. Безпалько, В. Вожинська, Г. Жирський, Б. Ольшанський, А. Лазарук, В. Шпалінський та ін.); класифікація цінностей, у тому числі професійних (Л. Аза, О. Анісімов, В. Василенко, Ю. Завалевський, М. Каган, М. Шелер), дослідження з проблеми ціннісного ставлення до професійної діяльності (В. Бойко, М. Дement, Т. Пилипишко, Г. Тимощук та інші).

У наукових дослідженнях ціннісні ставлення трактуються як сформовані в процесі навчально-пізнавальної практико-орієнтованої діяльності психічні утворення, що є результатом пізнання, прийняття особистістю особливостей обраної професійної діяльності як засобу самореалізації та особистісного розвитку, емоційно-особистісної оцінки її соціальної значущості, а також як професійно важливі інтегровані форми поведінкових реакцій у ситуаціях розв’язання проблем [2].

Ціннісне ставлення розуміється як важливий елемент внутрішньої структури особистості професіонала, стан, в якому завдяки рефлексії набуті знання, вміння та навички відтворюються на практиці у професійній діяльності.

На думку Т. Пилипишко, категорія «ціннісне ставлення» до професійної діяльності розглядається як внутрішня позиція людини та основа для визначення її загальної спрямованості. Так, у процесі життєдіяльності людина може переживати різні ставлення, які відображають її різні почуття. Однак провідне місце серед них займають стійкі установки, які виконують орієнтаційну функцію, керують поведінкою людини і значною мірою визначають розвиток її потреб, інтересів та ідеалів. Такі стійкі ціннісні орієнтації відображаються в характерологічних якостях і схильностях людини, які проявляються в її емоційному стані, мовленні та поведінці, стосунках з іншими людьми. Виходячи з вищезазначеного, дослідники дійшли висновку, що майбутнім учителям

необхідно формувати ціннісне ставлення до наукових досліджень у галузі своєї спеціалізації як основу для формування професійної компетентності [1].

Формування ціннісного ставлення до педагогічної діяльності тісно пов'язане з формуванням ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя. Науковці виділяють наступні етапи формування та розвитку ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти. Презентація цінностей відбувається як у спеціально створених умовах взаємодії, так і в повсякденному спілкуванні. Основними методами презентації цінностей є повсякденна навчальна та позанавчальна діяльність на уроках, у всіх формах і поєднаннях в рамках взаємодії вчителя та учня. Слід зазначити, що головною особою, яка презентує цінності в освіті та людських відносинах, є вчитель, чий внутрішній світ, професійна культура та компетентність просякнуті духом цінностей і який є взірцем для наслідування у професійній сфері.

Усвідомлення цінностей починається відразу після пред'явлення цінностей і поступово включає в себе розуміння змісту ціннісних орієнтацій, способів дії на них і можливих наслідків. Таким чином, формується усвідомлена мотивація, яка є тим стимулом, що викликає необхідне самовираження особистості та розвиток професійно важливих якостей, які лежать в основі освітньої діяльності. На цьому етапі ціннісна орієнтація вже набуває ознак усвідомленості та набуває спрямовуючої функції у виборі пріоритетів діяльності. Однак для того, щоб ціннісна орієнтація стала потужною рушійною силою, вона має бути внутрішньо прийнята суб'єктом.

Щодо структурних компонентів ціннісного ставлення до професійної діяльності, то з філософської точки зору ціннісне ставлення як феномен включає:

– первинні бажання, очікування і переваги в життєвому виборі індивіда між орієнтацією на найближчі цілі, що мають безпосередню користь, і орієнтацією на віддалені погляди на життя, що мають значну цінність;

– усвідомлення індивідом того, що життєвий вибір і ціннісні орієнтації є довготривалими життєвими станами, які передбачають спроби і помилки, часткові рішення і дії;

– перетворення ціннісно-орієнтаційного вибору в основу для оцінки інших орієнтацій, обраних цінностей і способів їх реалізації.

Таким чином, ціннісне ставлення до професійної діяльності розглядається як стійке внутрішнє переконання особистості, що ґрунтується на професійному та моральному самопізнанні, значущість якого спонукає до активності в оволодінні професійними знаннями, вміннями та навичками. Специфіка ціннісного ставлення до педагогічної діяльності визначається пріоритетом людських стосунків між учителем і учнем, що ґрунтуються на повазі до особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Пилипишко Т.М. Формування ціннісного ставлення майбутніх учителів до вивчення фахових дисциплін. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи.* Харків, 2010. Вип. 32. С. 78-82. URL: http:// nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_zntndr_2010_32_14.
2. Тимощук Г.В. Сутність і структура ціннісного ставлення майбутніх економістів до професійної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 17. С. 241-249. URL: http://nbuv.gov.ua/ UJRN/znppo

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

***Наталія Довбуш**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І.М. Дарманська, докторка педагогічних наук, доцентка

Хмельницька гуманітарно-педагоічна академія

Останнім часом виховна робота в закладах загальної середньої освіти набуває все більшої актуальності. Така тенденція пов’язана з багатьма факторами, до яких відносимо агресію російської федерації, зниження рівня моральності суспільства, збільшення тривожності учнів тощо. Тому педагогічні працівники освітніх установ мають виступати ініціаторами організації виховної роботи з учнями. Особливого насичення має набувати організація виховної роботи з учнями початкових класів, оскільки у період навчання в початковій школі формується загальна вихованість особистості, моральні якості. Вчитель початкових класів і вихователь групи продовженого дня, враховуючи

актуальність і доцільність організації виховної роботи, мають впроваджувати систему виховної роботи з учнями, що передбачає різноманітні форми її організації. Системність організації виховної роботи передбачає реалізацію завдань позакласної та позашкільної роботи, формування відповідних компетентностей під час освітнього процесу, світогляду кожної особистості.

Основними дефініціями дослідження є «виховання», «форми організації виховної роботи», «позаурочна робота», «позакласна робота», тому вважаємо за необхідне обґрунтувати їх зміст. Зазначені дефініції є загальновживаними в освітньому середовищі, а тому педагоги та науковці однаково їх трактують. Так, на думку О. Титунь та Т. Рогової «позаурочна робота – це та, яка проводиться поза уроком з учнями одного класу, а позакласна – та, що відбувається поза класом як приміщенням, і робота, що організовується не з одним класом, а з учнями кількох класів… поняття «позакласна» ширше, ніж поняття «позаурочна», тому вони не є синонімічними» [3, с. 220; 4, с. 142-145]. Відповідно до Концептуальних засад реформування середньої школи (Нова українська школа) виховний процес є невід'ємним складником освітнього процесу та передбачає орієнтацію учнів на загальнолюдські цінності [2, с. 19]. Під вихованням розуміємо систему роботи закладу загальної середньої освіти, спрямовану на формування особистості учня. У свою чергу під формами організації виховної роботи розуміємо напрями її реалізації, що дають можливість якісно впровадити зміст виховної діяльності.

Педагоги-практики до основних напрямів виховної роботи з учнями закладів загальної середньої освіти відносять: моральне виховання учнів, формування культури поведінки учнів, формування відповідального ставлення до навчання, здійснення трудового та економічного виховання, національне виховання, використання народних традицій у виховній роботі, організацію громадянського виховання, екологічне виховання, організацію природоохоронної діяльності учнів, профорієнтаційну роботу, формування емоційної культури учнів у виховній роботі, підготовку учнів до сімейного життя [1].

Багатоаспектність напрямів виховної роботи висуває низку вимог до педагогічних працівників, особливо початкової школи. У період навчання учнів у початкових класах відбувається становлення особистості, закладення морально-етичного світосприйняття. Тому кожен вчитель має створити власну систему організації виховної роботи з учнями, використовуючи при цьому ефективні форми виховної роботи.

Класифікація форм виховної роботи є широкою за своїм змістом. Вважаємо, що в початковій школі мають переважати групові та індивідуальні форми виховної роботи. Такий підхід пов'язуємо з тим, що учнів початкової школи не раціонально залучати до масових (колективних) форм. Вчитель має проводити відповідні заходи в межах свого класу, обравши той чи інший тематичний напрям.

Залежно від методики виховного впливу вчитель початкових класів може використовувати у роботі з учнями наступні форми виховання: словесні (повідомлення учням класу певної інформації, яка містить виховний вплив); практичні (організація тематичних конкурсів); наочні (залучення учнів до представлення результатів дитячої творчості).

Зупинимось на основних формах виховної роботи з учнями початкових класів, до яких перш за все відносимо класну годину. Це форма позаурочної виховної роботи, що передбачає організацію взаємодії класного керівника (вихователя групи продовженого дня) з учнями з метою формування морально-етичних якостей. При організації такої форми виховної роботи вчитель має враховувати наступні рекомендації: тематика класної години має бути не тільки актуальною, а й цікавою для учнів класу; вона має проводитись не в формі монологу, а живого спілкування; вчитель має надавати можливість учням висловлювати власну думку, навіть якщо вона суперечить поглядам вчителя; педагогічний працівник має зацікавити учнів класу та залучити усіх до обговорення тієї чи іншої проблеми; вчитель не має ігнорувати запитань учнів класу.

Ураховуючи наявність у сьогоденні підвищеного рівня тривожності учнів,

що має свої прояви у зміні в поведінці, зниженні рівня моральної свідомості, ефективною в реалізації вихованої роботи є проведення з учнями етичної бесіди. Залежно від потреб учнів класу напрями етичної бесіди можуть бути різноманітними (наприклад, духовне виховання, моральне виховання тощо). Основа етико-морального світосприйняття в дітей формується ще з дитинства у сім'ї. Проте діти значний проміжок часу перебувають в межах закладу загальної середньої освіти і можуть стати свідками ситуацій, що спричиняють появу хибних уявлень про моральні цінності. Тому вчитель початкових класів має постійно корегувати цей процес і при можливості надати йому системного характеру. Кожна етична бесіда має свою структуру, а тому вчитель повинен дотримуватись правил її проведення: тривалість етичної бесіди з учнями початкових класів може відбуватись в межах 25-30 хвилин; вчитель має підготуватись до проведення етичної бесіди, проаналізувавши проблему класу або окремих учнів; тематика етичної бесіди має залежати від віку учнів та їх психофізичних можливостей сприймати ту чи іншу інформацію; вчитель має продумати план етичної бесіди; учні класу мають висловлювати власну позицію; необхідно використовувати різноманітні прийоми, що спонукають кожного учня класу до емоційно-розумової діяльності; вчитель має підсумувати питання, що обговорювалось та висловити власну позицію.

Однією з форм організації виховної роботи з учнями, що тісно пов'язана з етичною бесідою, є відверта розмова. Тематика може бути схожою з етичною бесідою, проте є особистісною та складною. Її відмінність полягає в тому, що ця форма виховного заходу охоплює невелику групу учнів. У більшості випадків вона проводиться після настання певної ситуації у класі. Основним правилом її проведення є те, що вчитель початкових класів (вихователь групи продовженого дня) має створити довірливу атмосферу серед учнів, переконати їх в актуальності обговорення тієї чи іншої проблеми. У необхідних випадках вчитель може залучити до відвертої розмови відповідних фахівців, наприклад психолога закладу загальної середньої освіти.

Обсяги публікації не дозволяють детально обґрунтувати усі форми

організації виховної роботи з учнями початкових класів, тому перерахуємо їх: ситуаційно-рольова гра, сюжетно-рольова гра, гра-драматизація, інсценізація, гра-бесіда, гра-мандрівка, флешмоби, ранок, тематичне свято, усний журнал, групова справа, оформлення альбому, уявна подорож, школа ввічливості, розповідь, демонстрація, операція, естафета, рейд, моделювання, хеппінг, огляди новин, виставка-ярмарок, хвилини з мистецтвом, година милування, спортивні змагання, виставки дитячої творчості, догляд за рослинами, диспут, ведення літопису, тематичний зошит тощо.

Отже, виховна робота здійснює вплив на формування особистості учня. Тому вона має бути невід'ємним складником організації освітнього процесу в початковій школі. Саме від професійних і моральних якостей вчителя початкових класів (вихователя групи продовженого дня) залежить якість проведення виховних заходів та їх результативність. Кожен вчитель має не тільки орієнтуватись у класифікації форм організації виховних заходів, а й володіти методикою їх проведення.

Список використаних джерел:

1. Кондрашова Л. В., Лаврентьєва О. О., Зеленкова Н. І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.

2. Концептуальні засади реформування середньої школи: Нова українська школа. 2016. 40 с.

3. Рогова Т. В. Організація позакласної виховної роботи з підлітками та її значення у формуванні моральної поведінки. *Теорія і методика виховання*. 2020. Випуск 21, Т. 2. С. 219-222.

4. Титунь О. Л. Функціонування понять «позаурочна виховна робота» та «позакласна виховна робота» у сучасній педагогічній науці. *Вісник Прикарпатського університету.* Педагогіка. 2010. Вип. XXX.С. 142-145.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ КАЗОК

***Наталія Захарія**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: О.І. Поясик, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Сформованість моральних цінностей є найважливішим показником цілісної особистості, істинно самостійної і відповідальної, здатної створити власне уявлення про своє майбутнє. Сьогодні, як ніколи, широко усвідомлюється відповідальність суспільства за виховання молодого покоління. Будь-яке суспільство зацікавлене в збереженні і передачі накопиченого досвіду. Збереження цього досвіду багато в чому залежить від системи виховання та освіти, яка, у свою чергу, формується з урахуванням особливостей світогляду і соціально-культурного розвитку суспільства.

Виховання моральних цінностей у дітей молодшого шкільного віку потребує поєднання методів, форм і засобів морального виховання, які відповідають вимогам початкової школи. Про це свідчить і досвід видатного українського педагога В. Сухомлинського. Він прагнув до того, щоб моральні цінності, які існували впродовж тисячолітньої історії народу, закріплювалися в душах його молодших вихованців словом і прикладом учителів. Розкриваючи суть моральних цінностей у своїх творах для дітей на конкретних прикладах, педагог розвивав і збагачував духовне життя дітей [1, с.108].

Дитяча література завжди відігравала важливу роль в особистісному розвитку школярів. Розвиток учнів за допомогою художнього слова – одне з найважливіших і найскладніших завдань сучасної школи. Через книги діти пізнають навколишній світ, розширюють свій кругозір, знайомляться з новими людьми та цікавими речами, дізнаються про нові явища, події та факти, відкривають для себе нові місця. Роль дитячої літератури також є надзвичайно важливою у сфері естетичного виховання. Естетичне виховання – це вид інтегрованої педагогічної, освітньої, культурної та самоосвітньої діяльності дітей.

Казки є одним з найкращих засобів формування моральних цінностей у молодших класах. Це пов'язано з тим, що казки не тільки передають певну інформацію, але й викликають у дітей емоційні переживання. Взагалі, літературна мова стає витвором мистецтва тоді, коли вона має естетичну цінність

і коли між казкою та учнем створюється естетичний зв'язок. Саме через цей контакт створюється емоційний досвід.

Методи формування моральної свідомості, використання яких спрямоване на засвоєння моральних уявлень і моральних понять. Це можна робити такими способами: пояснення конкретних моральних норм і правил. Розповідаючи про це, вчитель має роз'яснити суть конкретної норми чи правила у доступній для розуміння формі та змісті, показати наслідки її ігнорування. Важливо використовувати для ілюстрації історії, наприклад, фільми або казки; прищеплювати моральні норми та правила. Цей підхід ґрунтується на схильності дітей до наслідування та високої емоційності. Особливо для боязких і замкнутих дітей використання навіювання може посилити їхнє прагнення до позитивної поведінки та підвищити їхню впевненість у собі [2].

Слід розглянути основні види казок для того щоб зрозуміти, які саме доцільні застосовувати з погляду морального виховання дитини.

1. Казки про тварин часто є найпопулярнішою формою казок про тварин, оскільки вони висміюють поганий характер і поведінку, а також викликають співчуття до слабких і несправедливо скривджених. У таких казках часто зображуються історії про добро і зло, розум і дурість, хитрість і чесність, героїзм і боягузтво. Казки про тварин найлегше сприймаються дітьми у віці 7-8 років.

2. Чарівні казки – це казки, в яких яскраво виражена ідея перемоги людини над силами темряви. У таких казках є два персонажі: добрий і злий. Казки мають на меті викликати захоплення добрими героями і засудження злих. А використання магії в казках – молодшим школярам не завжди легко зрозуміти, що таке магія і для чого вона використовується.

3. Побутові казки розповідають про соціальні класи. Народні казки розкривають лицемірство панівного класу і силу простого народу. Народні казки показують постійне протистояння між ледачими та егоїстичними і розумними, сміливими та кмітливими [2, с. 312].

Під час вибору казки необхідно враховувати, яку саме моральну цінність ви хочете виховати, який вік учнів класу та індивідуальні особливості кожної дитини.

Таким чином, можна казки розділити на три розділи залежно від напряму морального виховання та відповідних цінностей, що мають бути сформовані:

- національні цінності;
- особистісно-громадські цінності;
- сімейні цінності.

З точки зору морального виховання народу казки, які простим та зрозумілим для дітей способом розкривають національні та загальнолюдські цінності, оспівують подвиги героїв, які не побоялися боротися зі злими персонажами заради миру і щастя інших та власного порятунку. Ці казки слугують своєрідним прикладом того, як можна стати на захист ближнього та відстоювати свої права і свободи. Це оспівані в казках українські богатирі Котигорошко, Іван Побиван, Козак Мамалига, Кирило Кожум'яка.

У розрізі особистісно-громадського виховання підібрані казки в основному про тварин, які у міжособистісних відносинах не могли знайти згоди між собою, проявляючи негативні риси характеру (жадібність, хитрість, лінь, упертість тощо). До цього розділу увійшли казки:

1. Колосок (Півник і двоє мишенят);
2. Лисичка і журавель;
3. Солом’янський бичок;
4. Телесик;
5. Рукавичка;
6. Пан Коцький;

У аспекті формування сімейних цінностей підібрано казки, що розкривають любов до мами та до братів:

1. Лисичка та бджілка;
2. Дюймовочка;
3. Вовк та козенята;

4. Три поросятка;

Учитель у процесі роботи з казкою домагається цілеспрямованого розвитку оптимальних здібностей учнів з урахуванням особливостей казкового жанру. Увагу дітей необхідно зосереджувати на тому, що є найважливішим у «казковому світі». Це вміння виділяти епізоди з одними і тими ж персонажами з точки зору їх ідейного змісту і судити про їх емоційний характер з метою розвитку здатності дітей до емпатії, емоційної та образної пам'яті.

Також у процесі роботи з казкою вирішуються наступні завдання процесу формування моральних понять у молодших школярів: характеристика морального поняття, виокремлення значущих і не настільки значущих його ознак; використання, конкретизація та узагальнення морального поняття в навчанні.

Методологічне забезпечення процесу формування моральних понять будується на двох взаємопов'язаних групах методів, що забезпечують формування моральних понять з урахуванням особливостей даного процесу: методи, які класифіковані відповідно до характеру пізнавальної діяльності учнів і розвивають інтелектуальну сторону формування понять: проблемного викладу, евристична бесіда; методи, які розкривають емоційно-ціннісну сторону формування моральних понять і відображають механізми засвоєння моральних понять і емоційного розвитку: метод акцентування емоцій, метод адекватних емоцій.

Таким чином, при роботі з художнім текстом важливо дотримуватися певних мір, щоб ідеї про високі моральні цінності не передавалися дитині лише формально. Під час підготовки до уроку та створення текстових матеріалів вчитель повинен встановлювати конкретні виховні цілі, які можна досягти на уроці.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 256 с.

2. Формування моральних цінностей у молодших школярів засобами казки. URL: https://lib.iitta.gov .ua/715656/1/Karpovets_19_DTiP_Konf.pdf.

3. Бойко А. Педагогічний потенціал національно-культурних традицій. Київ : Рідна школа, 2013. 515 с.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

***Наталія Іванюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І.П. Ящук, докторка педагогічних наук, професорка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

У сучасних умовах інформаційного простору освіта в Україні переживає значні трансформації в освітній політиці та практиці. Нові вимоги суспільства щодо розвитку учнів вимагають від закладів загальної середньої освіти впровадження інноваційних навчальних предметів та технологій, а також модернізації змісту освіти в цілому.

Основні завдання вчителів, соціальних педагогів та психологів включають сприяння гармонійному й багатогранному розвитку учнів, підтримку унікальності кожної особистості та створення умов для інтелектуального, духовного та соціального становлення. Забезпечення індивідуального підходу до кожного учня та розвиток його потенціалу стають важливими пріоритетами в освіті.

За допомогою інноваційних підходів до навчання й виховання, таких як активні технології, проектне навчання, інтерактивні методи, учасники освітнього процесу можуть сприяти не лише засвоєнню знань, але й розвитку критичного мислення, творчих здібностей та соціальних навичок.

Отже, сучасна освіта в Україні орієнтується на створення умов для глибокого та всебічного розвитку учнів, їхньої підготовки до успішного функціонування в сучасному світі, а також на формування активних, творчих та відповідальних громадян.

Поняття «соціальна компетентність» дійсно є динамічним в контексті суспільних процесів та змін. Воно не обмежується певним освітнім рівнем, здібностями чи знаннями особистості. Замість цього, воно визначається

соціальними, політичними, економічними та культурними умовами, що впливають на глибинні інтереси кожної людини.

У формуванні соціальної компетентності важливу роль відіграють фактори, такі як соціальне середовище, норми та цінності суспільства, політична обстановка, економічний розвиток та культурні тенденції. Ці умови постійно змінюються, що вимагає від особистості постійного зростання особистісної, професійної та соціальної компетентності.

Такий підхід до розуміння соціальної компетентності враховує її широкий спектр аспектів та робить акцент на постійному розвитку та адаптації до змін у суспільстві.

А. Мудрик наголошує, що соціальна компетентність означає набір соціальних навичок, що дозволяють людині адаптуватися до життя у суспільстві та виконувати його норми та правила. Цей аспект соціальної компетентності часто визначається як активна, ініціативна та конструктивна позиція особистості у суспільному житті, її залученість у події, що відбуваються, та відповідальність за них, а також її бажання покращити якість власного життя. В особистісний компонент соціальної компетентності входять такі вміння, як здобуття знань про світ і про себе, дбання про власне благополуччя та благополуччя інших, а також здатність встановлювати взаємовідносини з соціумом та з іншими людьми [3].

Ф. Грешам [4] визначив соціальні навички у трьох основних сферах: прийняття однолітками, поведінка та соціальна значимість. Прийняття однолітками включається у взаємодію з однолітками та популярність серед них. Для визначення, чи є діти соціально компетентними, або наскільки вони включені у взаємодії та популярні серед своїх ровесників, можна використовувати соціометричні методики. Однак такий підхід оцінює лише кінцевий результат, не враховуючи конкретних форм поведінки, які призводять до визнання однолітками. При оцінці поведінки важко врахувати всі особливості соціальної ситуації та вплив контекстуальних факторів. Тому визначення соціальної значимості набутих соціальних навичок як прояву поведінки, що має

важливі соціальні наслідки у конкретних ситуаціях, дозволяє врахувати прийняття дитини однолітками та її поведінку.

Погоджуємось з Б. Бакалейко, О. Іванашко, що у випадку учнів з особливими освітніми потребами, які можуть мати порушення в прийомі, переробці та використанні інформації, розвиток соціальної компетентності є особливо важливим. Це дозволяє їм повноцінно взаємодіяти з іншими людьми у різних сферах життя, включаючи трудовий колектив та командну роботу [1].

Розвиток соціальної компетентності в осіб з ООП може включати спеціальні навчальні програми та методи, спрямовані на навчання навичкам спілкування, співпраці, вирішення конфліктів, емоційного регулювання та інших аспектів соціальної взаємодії. Ці навички допомагають особам з ООП інтегруватися в суспільство, займати активну участь у житті громади та досягати успіху у різних сферах життя.

Таким чином, розвиток соціальної компетентності в осіб з ООП є ключовим для їхньої успішної адаптації та інтеграції в суспільство.

І. Белевцова зауважує, що позаурочна діяльність є ефективним засобом розвитку соціальної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами. Вона спрямована на досягнення різноманітних цілей, а саме: створення умов для задоволення потреб індивідуального розвитку дітей з ООП (це включає зміцнення їх здоров’я, формування культури здорового способу життя та харчування); особистісно-моральний розвиток та професійне самовизначення учнів (позаурочна діяльність надає можливість дітям розкрити свій потенціал, визначити власні схильності та інтереси, розвивати моральні якості та цінності); забезпечення соціального захисту, підтримки, реабілітації та адаптації дітей до життя в суспільстві (це означає створення умов для соціальної інтеграції дітей з ООП, їх підтримку та покращення якості життя); формування загальної культури учнів та виховання громадянськості (позаурочна діяльність сприяє розвитку загальної культури дітей, вихованню поваги до прав та свобод людини, формуванню патріотичних почуттів та любові до Батьківщини, природи та сім’ї) [2].

Такий підхід до організації позаурочної діяльності дозволяє найбільш повноцінно врахувати потреби та інтереси дітей з ООП та сприяє їхньому гармонійному розвитку у всіх сферах життя.

Отже, поняття «соціальна компетентність молодшого школяра з ООП» охоплює такі аспекти: відкритість до суспільства: здатність до активної взаємодії зі світом навколо; навички соціальної поведінки: вміння адаптуватися до соціальних ситуацій та взаємодіяти з іншими людьми; готовність до сприймання соціально спрямованих інформаційних повідомлень: здатність розуміти та аналізувати інформацію, що має соціальний контекст; відповідальність перед іншими за свої вчинки: усвідомлення наслідків власних дій для інших людей та суспільства в цілому; вміння вибудовувати свою поведінку в середовищі поєднаної реальності: адаптація до реального та віртуального середовища відповідно до соціальних норм і цінностей.

Розвиток соціальної компетентності проявляється у здатності постійно здобувати досвід через аналіз різних життєвих ситуацій, що виникають як у реальному, так і у віртуальному житті.

Список використаних джерел:

1. Бакалейко Б., Іванашко О.Психологічні особливості формування ключових компетентностей у дітей з особливими освітніми потребами. URL: https://www.inforum. in.ua/ conferences/26/85/661 (дата звернення: 10.03.2024).

2. Белевцова І. М. Соціальна адаптація дітей з особливими потребами в освітньому просторі. *Збірник наукових праць за матеріалами регіонального науково-практичного семінару «Використання ресурсів позашкільної освіти у процесі соціалізації дітей з особливими освітніми потребами»*. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. С. 16-18.

3. Мудрик А. Б. Соціальна компетентність особистості : постановка проблеми і теоретичні аспекти дослідження. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету.* 2011. С. 26-29.

4. Gresham F. M. Social competence and students with behavior disorders: Where we've been, where we are, and where we should go. Education and Treatment of Children. 1997. Vol. 20. P. 233-249.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ШКОЛІ ПОВНОГО ДНЯ

***Марія Коваль**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: М.О. Проц, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Характер сучасних трансформаційних процесів в Українській державі, їх масштабність та глибина, актуальні суперечності складних соціальних змін останніх років зумовлюють поглиблення інтересу освітян до проблеми соціалізації особистості. При цьому виключно важливого значення вона набуває на етапі навчання у початковій школі, адже цей віковий період виступає початковим етапом формування особистості як активного суб'єкта діяльності, спілкування й пізнання. Це зумовлено тим, що у молодшому шкільному віці особистість включається в більшість важливих сфер суспільного життя. У цей період активно збагачуються її взаємовідносини з соціальним довкіллям, а також відбувається засвоєння соціально важливих умінь і навичок й формування умінь рольової поведінки, що імітують суспільні взаємини.

Проблеми формування соціальної компетентності учнів початкових класів вивчалися різноаспектно. Зокрема, виділимо наукові праці В. Доміної [1], Л. Канішевської [2], М. Лебедик [3], Л. Малініної [4], Л. Матвійчук [5], В. Моргуна [3], В. Сімонової [6], Л. Яценко [7] та ін. Проте комплексно педагогічні умови формування соціальної компетентності учнів початкових класів в школі повного дня не розглядалися.

Соціальна компетентність – одна із найважливіших якостей особистості. Протягом останніх десятиліть в розвинених країнах ведеться дискусія щодо методів, форм, технологій та принципів формування у здобувачів освіти належних знань й умінь, підготовки їх до гармонійної взаємодії із соціумом та забезпечення готовності до життєвої самореалізації. Закономірно, що набуття особистістю знань, умінь і навичок, спрямованих на формування соціальної

компетентності, сприяє її культурному розвитку, забезпечуючи формування здатності оптимально реагувати на суспільні та особисті запити й потреби. Саме тому важливим є наукове розуміння соціальної компетентності здобувачів освіти та педагогічних умов її формування.

Так, важливою педагогічною умовою формування соціальної компетентності учнів початкових класів є урахування особливостей їх взаємодії в школі повного дня. Школа повного дня визначається як особливий освітній підхід, що включає продовжений графік навчання та розвитку для учнів початкових класів, забезпечуючи останнім широкий спектр можливостей для вдосконалення, а також зручність і спокій батькам. У школі повного дня працює вчитель – класний керівник та вчителі-предметники. Розпорядок дня такої школи оптимально поєднує освітню та позанавчальну сфери діяльності учнів початкової ланки освіти в умовах освітньо-розвивального середовища як сукупності освітніх та виховних процесів, що забезпечують реалізацію індивідуальних потреб як учнів, так і їх батьків та інших членів педагогічного колективу [4]. Освітній процес у таких класах триває впродовж 8 годин. Окрім основного навчання, учням початкових класів у школі повного дня забезпечуються різні види розвивальної, пізнавальної та творчої діяльності. Важливо, що учні початкових класів в рамках «Школи повного дня» щодня можуть брати участь у різноманітних екскурсіях, відвідувати гуртки, а також конструювати з LEGO і додатково вивчати іноземну мову [3]. У школі повного дня учні працюють в групах, індивідуально, фронтально, створюють проєкти творчого спрямування, ілюструючи тему, опрацьовану в першій половині дня, самостійно створюють лічильний матеріал, адже навчаються від конкретного до абстрактного, від практики до теорії.

Іншою педагогічною умовою формування соціальної компетентності учнів початкових класів в школі повного дня є необхідність урахування впливу низки соціально-психологічних факторів, серед яких взаємна симпатія, успішність у навчанні, спільність інтересів, статеві ознаки, зовнішні життєві обставини та ін. Ці чинники впливають на вибір взаємин з однолітками та їх значущість. Також

під час заняття слід враховувати, що в основі розвитку соціальних взаємин у дітей молодшого шкільного віку перебуває потреба в спілкуванні, яка змінюється з віком. До того ж кожна дитина займає особливе положення у системі особистісних та ділових взаємин, на які впливають її успіхи, особисті переваги, інтереси, а також сформована мовленнєва культура й індивідуальні етичні якості. Слід ураховувати, що здобувачі освіти в школі повного дня часто приховують свої таланти, здібності, інтелектуальні можливості. Тому включення учнів початкових класів у процес формування соціальної компетентності в школі повного дня сприяє розкриттю творчого потенціалу, про який раніше ніхто не здогадувався [5; 6].

Важливою педагогічною умовою, спрямованою на формування соціальної компетентності учнів початкових класів в школі повного дня, є урахування домінуючих принципів організації цього процесу: 1) принципу емоційної насиченості, 2) принципу цілеспрямованості, 3) принципу поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю здобувачів освіти, 4) принципу емоційного проживання, 5) принципу занурення в ситуацію, 6) принципу стимулювання просоціальної діяльності [1; 2; 4; 5; 6; 7 та ін.].

Так, принцип емоційної насиченості указує на необхідність виховання в учнів досвіду ціннісного ставлення до соціальної сфери, прищеплення їм навичок просоціальної поведінки з опорою на емоційно-чуттєве сприйняття як специфічну особливість дитини молодшого шкільного віку. Принцип цілеспрямованості передбачає істотну конкретизацію цілей та завдань у формування соціальної компетентності учнів початкових класів, добору відповідних методів і форм роботи. Принцип поєднання педагогічного управління з ініціативою і самодіяльністю здобувачів освіти вимагає застосування низки методів, які передбачають вирішення на перших етапах різних соціальних ситуацій під керівництвом педагога, із подальшим їх самостійним розв’язанням. Прояв ініціативи та самодіяльності учнів сприятиме формуванню у них відповідальності за власний соціальний вибір перед іншими людьми. Принцип емоційного проживання у структурі методики формування

соціальної компетентності учнів початкових класів пов’язаний із вирішенням проблеми формування ціннісного ставлення учнів до соціальних процесів, явищ та оточуючих людей. Принцип занурення в ситуацію вимагає використання методів із залученням здобувачів освіти до реальних соціальних ситуацій, наприклад, соціально-рольової взаємодії, а також обговорення реальних соціальних ситуацій. Принцип стимулювання просоціальної діяльності передбачає використання учителем методів і прийомів, що активізують соціальну активність учнів, наповнюють її «позитивним» змістом.

Педагогічною умовою, яка впливає на формування соціальної компетентності учнів початкових класів в школі повного дня, є урахування необхідності організації спеціальних занять. Слід констатувати, що заняття з формування соціальної компетентності учнів початкових класів в школі повного дня мають бути розроблені на основі основних положень теорії і практики формування соціальної компетентності здобувачів освіти [4]. Виходячи з того, що результативність формування соціальної компетентності учнів початкових класів залежить від соціокультурних умов та соціального кола спілкування в школі повного дня, необхідним для ефективного проведення занять з формування соціальної компетентності є: актуалізація пізнавальних процесів, що забезпечують процес спілкування, й установлення сприятливого соціально-психологічного клімату; урахування індивідуальних потреб та інтересів учнів, застосування ефективних педагогічних технологій формування й удосконалення комунікативних знань, належне формування дієвих комунікативних умінь; оптимізація міжособистісних відносин та підвищення інтенсивності контактів учнів початкових класів у спілкуванні; забезпечення суб’єкт-суб’єктного спілкування учнів початкових класів на основі діалогової взаємодії та ініціативність їхньої комунікативної поведінки [7].

Важливою педагогічною умовою формування соціальної компетентності учнів початкових класів в школі повного дня є урахування необхідності використання сучасних технологій освітньо-виховного процесу [2]. Активні форми не тільки підвищують інтерес до навчання, а й дають можливість за

короткий проміжок часу «прожити» важливу соціальну ситуацію, програти ролі, котрі доведеться виконувати в реальному соціальному житті, пропустити її через себе, зробити відповідні висновки і тим самим одержати знання про соціальні об'єкти та явища [1]. Наприклад, рольові ігри, шкільні проєкти наближають учнів початкових класів до реального життя в соціумі, де від них вимагається розв'язання важливих соціальних питань, дають можливість отримати досвід просоціальної діяльності та ін.

Отже, практична реалізація низки педагогічних умов формування соціальної компетентності учнів початкових класів в школі повного дня сприятливо впливатиме на формування соціальної компетентності учнів початкових класів в школі повного дня, сприятиме оволодінню соціальними термінами, категоріями, компетенціями, практичними вміннями, соціально важливими навичками. При цьому упровадження вказаних педагогічних умов вимагає гармонійного поєднання стимулюючої, пізнавальної і практичної діяльності здобувачів освіти. Учитель має мотивувати учнів на соціальний успіх; сформувати умови для вияву соціальної компетентності учнів початкових класів в практичній діяльності в школі повного дня, навчити здобувачів освіти продуктивно взаємодіяти в соціумі.

Список використаних джерел:

1. Доміна В. Формування соціальної компетентності молодших школярів у контексті національно-патріотичного виховання: навч.-метод. посіб. Хмельницький: ХГПА, 2014. 132 с.

2. Канішевська Л. В. Формування толерантності в молодших школярів у позаурочній діяльності: теорія і практика: монографія. Київ: Компринт, 2017. 403 с.

3. Лебедик М. П., Моргун В. Ф. Створення опорної школи повного дня як навчально-виховного комплексу: монографія. Харків: Мачулін, 2020. 314 с.

4. Малініна Л. Нова українська школа: формування соціальної компетентності учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Київ : Грамота, 2021. 72 с.

5. Матвійчук Л. Психолого-педагогічні умови формування ключових компетентностей учнів. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 4. С. 85-88.

6. Сімонова В. В. Розвиток міжособистісних взаємин у молодших школярів. *Наукові здобутки студентів Інституту людини*. 2017. № 1 (7). С. 17-27.

7. Яценко Л. Виховання соціальної компетентності у молодших школярів. *Рідна школа*. 2011. № 3. С. 17-20.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ВИЯВ МОРАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ТА СУСПІЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

***Валентина Колесняк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І. П. Ящук, докторка педагогічних наук, професорка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

У сучасний період Україна перебуває на етапі формування та розвитку громадянського суспільства. Незважаючи на складну політичну та соціально-економічну обстановку, розвиток країни спрямований на досягнення заданого вектора, який вважається ідеальною нормою, до якої потрібно прагнути. У цьому контексті, важливо зазначити роль волонтерства та його потенційні можливості в реалізації демократичних змін.

На сьогодні волонтерство виконує різноманітні важливі соціальні та соціально-психологічні функції. З одного боку, волонтери компенсують нестачу спеціалістів у сфері надання соціальних послуг, що є актуальною проблемою в нашій країні. З іншого боку, волонтерство є особливою формою соціалізації для здобувачів освіти, зокрема початкової, створюючи умови для їх самореалізації.

Волонтерська діяльність як феномен та багаторічний досвід волонтерства були представлені в роботах Т. Алєксєєнко, І. Беха, А. Данілової, О. Караман, А. Конончук, Н. Кордонець, Т. Куниці, С. Харченко, Н. Янц та ін. [1, 4, 5, 6], які активно досліджують соціально-педагогічні аспекти волонтерської діяльності. Однак, не було приділено достатньо уваги ролі волонтерської діяльності у формуванні соціальної активності здобувачів початкової освіти.

Волонтерство у закладах загальної середньої освіти є новим явищем, що виникає у діяльності шкіл. Це означає, що як для керівників, так і для вчителів, учнів, їхніх батьків та членів шкільної громади, починається новий вид діяльності. Вони самостійно організовують та здійснюють різноманітні добровільні акції та проекти – соціальні, екологічні, культурні тощо.

Поняття «волонтер» і «волонтерство» можна використовувати лише у контексті їх зародження, розвитку і функціонування як складової громадянського суспільства. Вони представляють собою форму спонтанного самовиявлення вільних громадян, які добровільно об'єднуються для захисту своїх інтересів та надання безкорисливої допомоги іншим [5].

Волонтерство є свідомим вибором, який відображає особисті погляди та позиції. Це активна участь громадянина у суспільному житті через різноманітні асоціації. Волонтерство сприяє покращенню якості життя, особистому зростанню та глибшому відчуттю солідарності. Воно також сприяє задоволенню основних потреб на шляху побудови більш справедливого й мирного суспільства, а також більш збалансованого економічного і соціального розвитку.

Волонтерство сприяє розвитку ключових соціальних, громадянських і емоційних навичок, які є основними для учнів за принципом Нової української школи. Ці вміння необхідні для активного та позитивного участі у громадському житті, у сімейних відносинах та на роботі. Волонтерство сприяє розвитку комунікаційних навичок: учні навчаються висловлювати свої думки, розуміти аргументи інших і брати участь у дискусіях.

Закон «Про волонтерську діяльність»[3] визначає конкретні напрями, у межах яких може здійснюватися волонтерська діяльність. Ці напрями включають: еадання допомоги малозабезпеченим, безробітним, багатодітним, безпритульним особам, які потребують соціальної реабілітації; здійснення догляду за хворими, літніми, самотніми людьми з обмеженими можливостями та іншими особами, які потребують підтримки та допомоги; надання допомоги особам, постраждалим від стихійних лих, екологічних, техногенних катастроф, а також жертвам злочинів та біженцям; проведення заходів з природоохорони та збереження культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання; допомога у проведенні заходів, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших громадських заходів.

Очевидно, що серед різноманітних форм волонтерської діяльності існують ті, які особливо приваблюють здобувачів початкової освіти. Так, волонтери

можуть займатися збором і поширенням інформації серед населення, надавати допомогу соціально-незахищеним групам або організаціям, що здійснюють соціальну діяльність, а також проводити молодіжні добровільні акції допомоги в різних сферах.

Крім того, варто відзначити, що потреби часу значно впливають на види волонтерської діяльності, що приваблюють молодь. Наприклад, у минулому українські волонтери активно допомагали під час проведення міжнародних заходів, а сьогодні зосереджуються на підтримці української армії та інших справ. Також значимою є форма волонтерства у навчальних закладах, яка може бути як канікулярною, так і міжнародною.

Волонтерство серед школярів, на думку В. Коблика [2], може мати різні напрями, зокрема: екологічна діяльність; культурологічна діяльність, включаючи вивчення історії, географії рідного краю, традицій та відродження народних ремесел; благодійна діяльність, наприклад, організація благодійних концертів та заходів для потребуючих; вшанування ветеранів, жертв голодомору, догляд за могилами воїнів; допомога дітям-сиротам, людям похилого віку, особам з інвалідністю; соціальна адаптація осіб з особливими потребами; поповнення фондів бібліотек сучасними українськими книгами; збір іграшок та книжок для різних закладів тощо.

Н. Кордонець зазначає, що волонтерська робота в школі, яка відбувається у вільний від уроків час, спрямована на розвиток учнів таких важливих якостей, як патріотизм, гідність, відповідальність, милосердя та ініціативність. Ця діяльність також сприяє формуванню гуманної свідомості та позитивної взаємодії між учнями через спільні благодійні заходи [5]. Волонтерство є важливим для всіх учасників – як для тих, хто отримує допомогу, так і для самого волонтера, оскільки воно дозволяє здобувати нові навички, реалізовувати моральні принципи та відчувати себе корисним із можливістю знайти підтримку й нових друзів.

Уже набули поширення серед школярів такі форми і зміст учнівського волонтерства: підготовка і проведення ярмарків з метою збирання коштів для

придбання іграшок та книжок дітям з інтернатних закладів, закупівлі діагностичного медичного обладнання для місцевих лікарень, комп'ютерної техніки для осіб з обмеженими фізичними можливостями; пошиття одягу для немовлят і передавання його у Дім маляти; видання збірки віршів хворого ровесника; виступи з самодіяльними виставами і концертними програмами у лікарнях, притулках, територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг), перед учасниками бойових дій; написання листів підтримки, виготовлення оберегів, дитячих малюнків; допомога по господарству самотнім; вшанування учасників бойових дій і героїв Небесної сотні; поповнення фондів бібліотек; збір теплих речей, іграшок і канцтоварів; сприяння у соціальній адаптації дітей-сиріт.

Волонтерська активність становить важливу складову громадянського суспільства. Це один із найефективніших методів роботи з здобувачами початкової освіти, неоціненне джерело для здобуття громадянської освіти та можливість самореалізації через громадську службу. Учнівську молодь варто активно залучати до волонтерської діяльності, розширюючи їх можливості для виявлення себе в служінні суспільству.

Список використаних джерел:

1. Алєксєєнко Т., Данілова А., Конончук А., Куниця Т. Доброчинна діяльність школярів: Методичні рекомендації. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М, 2015. 104 с.

2. Волонтерська діяльність в навчальному закладі (2022). URL: https://naurok.com.ua/volonterska-diyalnist-v-navchalnomu-zakladi-308046.html (дата звернення 20.03.2024)

3. Закон України про волонтерську діяльність. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 42. С.435.

4. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні : навч.-наук.-метод. посіб. для студентів, магістрантів, аспірантів та спеціалістів у галузі соц. роботи, соц. педагогіки / С. Я. Харченко, О. Л. Караман, В.О.Кратінова [та ін.]. Луганськ, 2009. 403 с.

5. Кордонець, Н. Волонтерство та його зв'язок із соціалізацією особистості. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень*. 2019. Вип. 11. С. 132–134.

6. Янц Н. Д. Основи діяльності волонтерів: курс лекцій. Переяслав-Хмельницький, 2009. 200 с.

РОЛЬ ХРЕСТОМАТІЙ У РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ольга Коржан, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.В. Мацевко-Бекерська, докторка філол. наук, професорка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Читання є фундаментальною запорукою отримання знань для початкової школи. Незалежно від майбутньої кар'єри, яку може обирати учень у подальшому – лікарем, фермером, підприємцем, юристом, учителем чи водієм трамвая – вкрай важливо, щоб учні швидко обробляти велику кількість інформації, розрізняючи найбільш доречний і цінний вміст. Це потребує виховання навичок справжнього читання [2].

Наша головна мета – навчити дітей усвідомлено, чітко та швидко читати з самого початку їхньої шкільної подорожі. Водночас вирішальним є виховання любові до літератури та прищеплення звички щоденного читання, черпання знань з різних предметів і різних сфер. Найголовніше, щоб учні отримували радість від читання. Починаючи з першого класу, вчителі повинні надавати пріоритет розвитку техніки читання. Оволодіння мистецтвом читання в ранньому віці значно полегшує розуміння та засвоєння всіх предметів, викладених у навчальній програмі. Вправне читання є необхідною умовою для вміння писати; без вільного володіння та розуміння ефективне вирішення проблем стає недосяжним, оскільки логічні математичні зв'язки втрачаються серед текстів, які погано сприймаються. Це актуально для всіх навчальних дисциплін.

Основна мета сучасної української освіти полягає не лише у вихованні особистості з енциклопедичними знаннями літератури та конспектування їх у вигляди конспектів, а радше у вихованні розуму, який характеризується гнучкістю, здатністю до новизни, жагою постійного навчання та автономією в діях, а також творчими здібностями.

У цьому контексті літературна освіта в школах відіграє ключову роль. На вчителя літератури покладається важлива суспільна місія: виховання особистості, здатної до самопрезентації, яка вміє пристосовуватися до нових життєвих обставин, непохитно відстоювати свою точку зору та гідність, водночас втілюючи в собі риси активності, ініціативності, наполегливості до мети, та з рисами співчуття і співпереживання. Такі цілі досягаються шляхом залучення учнів до читацької діяльності, спрямованої на виховання їх навичок читання. Нині українські науковці, зокрема літературознавці, дидакти, методисти, активно займаються вирішенням цього завдання.

Коли учні переходять із початкової школи в середню, для них стає особливо важливим читати у темпі, подібному до дорослих. Освітні стандарти з історії, біології, літератури та інших предметів вимагають хороших навичок читання вголос і мовчки зі швидкістю розмови. Недосягнення цього рівня знань може призвести до тривалого виконання домашніх завдань, посилюючи навантаження на учнів і сприяючи негативним емоціям. Тому важливо віддати пріоритет розвитку навичок ефективного читання, щоб забезпечити академічний успіх і зменшити непотрібний стрес і навантаження на учнів [3].

Як сказано вище ми можемо розуміти, що хрестоматії відіграють ключову роль у формуванні культури читання у дітей, впливаючи на їхнє ставлення, поведінку та уподобання щодо читання. Вплив на формування культури читання може бути глибоким і багатогранним, охоплюючи різні аспекти, такі як зміст, доступність, різноманітність і залучення.

Зміст хрестоматій істотно впливає на інтерес дітей до читання та залучення до літератури. Хрестоматії, що відповідають віку, актуальні та привабливі, привертають увагу дітей і стимулюють їхню уяву. Багатий і різноманітний вміст знайомить дітей з різними жанрами, темами, та перспективами, розширюючи кругозір учнів.

Для виховання багатої культури читання в учнів молодшого шкільного віку необхідно використовувати різноманітні прийоми роботи з текстом. Показовою ініціативою в цьому плані є запровадження антологій сучасної

української літератури у 1-4 класах. Ось як виглядає включення текстів таких видавництв, як «А-ба-ба-га-ла-ма-га», «Фонтан казок», «Грані-Т», «Віват», «Ранок», «Веселка, «Чорні вівці», «Братське», «Теза», журнал «Право України» сприяє формуванню культури читання [1].

Кожне з цих видавництв пропонує унікальну добірку текстів для хрестоматій, надаючи учням різноманітний літературний досвід. Від традиційних казок до сучасних історій, включення текстів з різних джерел відкриває різні жанри та стилі письма, збагачуючи їхній читацький репертуар. Багато з цих видавців відомі своїми візуально привабливими публікаціями. Вміщуючи ілюстрації до «А-ба-ба-га-ла-ма-га», «Фонтан казок» та ін., антології покращують читацькі враження для молодших школярів. Такі збірники? як «100 казок 1 том» [3] та «Фонтан казок» [4] приклад для виховання любові до читання. Візуальні стимули не тільки доповнюють текст, але й активізують уяву учнів і полегшують розуміння, роблячи процес читання більш приємним і доступним.

Такі видавці, як «Веселка» та журнал «Право України», часто акцентують увагу на популяризації української культури та спадщини через свої видання. Включаючи тексти з цих джерел, антології допомагають учням зв’язатися зі своєю культурною ідентичністю та глибше поважати українську літературу та культуру і літературу інших держав наприклад «Міфи Давної Греції» [5]. Це культурне представлення виховує почуття гордості та причетності серед молодих читачів.

Співпраця «Видавництва Старого Лева» з іншими видавництвами свідчить про спільні зусилля щодо популяризації грамотності та культури читання серед учнів початкової школи. Об’єднуючи ресурси та досвід, ці видавці створюють комплексні антології, які задовольняють різноманітні інтереси та потреби молодих читачів. Узгодження антологій з оновленою шкільною програмою забезпечує актуальність і виховність обраних текстів. Такі видавництва, як «Ранок» і «Теза», відомі тим, що випускають матеріали, які підтримують цілі академічного навчання. Інтегруючи ці тексти в навчальну програму, викладачі

можуть зміцнити ключові навички грамотності та заохотити глибше залучення до предмету.

Підсумовуючи, зазначимо, що включення текстів різних видавництв до хрестоматій сучасної української літератури відіграє вирішальну роль у формуванні читацької культури молодших школярів. Пропонуючи різноманітний вміст, захоплюючий візуальний матеріал, представлення культури та спільні зусилля, ці антології сприяють вихованню любові до читання та навчання на все життя серед молодих читачів.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко, Оксана. Формування читацької компетентності молодших школярів. *Початкова школа.* 5 (2014): 6-8.
2. Фенцик, Оксана Миколаївна, and Вікторія Юріївна Поштак. Формування читацької культури молодших школярів. (2018).
3. А-ба-ба-га-ла-ма-га. URL: https://store.ababahalamaha.com.ua/100-kazok-i-tom
4. Фонтан казок. URL: https://www.yakaboo.ua/suchasni-ukrains-ki-kazki.html
5. Найбільша онлайн-книгарня. URL: https://www.yakaboo.ua/mifi-davn-oi-grecii-1625277.html

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ГУМАННОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ

***Анастасія Кормиженко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: В.І. Дячук, кандидатка педагогічних наук

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

У сфері педагогічних досліджень спостерігається збільшення уваги до проблем екологічної освіти. Дослідники акцентують увагу на оволодінні школярами екологічними знаннями, уміннями і навичками, які вони вважають ключовими у природоохоронній діяльності. Наукові дослідження, проведені О. Артемчуком, М. Бабієм, Т. Барановою, А. Кульвічінєм, А. Лебедем, розглядають психологічні підходи до процесів засвоєння і формування природничих понять і уявлень, а також ціннісне ставлення школярів до природи і розвиток наочного мислення. Л.В. Шаповал досліджує психолого-педагогічні особливості екологічного виховання, в той час як В. Грецова та З. Плохій

зосереджуються на формуванні позитивного та дбайливого ставлення до рослин і тварин.

Ідеї сучасної комплексної екології стають все більш популярними у навчанні та вихованні молодших школярів. Важливо формувати свідоме й бережливе ставлення до природи вже з дитинства, що відбувається в сім'ї та школі. Однак це потребує активного формування екологічної культури та накопичення систематичних знань у цій сфері. Загальноосвітня школа має місію виховувати учнів, надихати їх на любов до рідного краю, навчати основ охорони навколишнього середовища та науково обґрунтованого використання природних ресурсів [2].

Екологічне навчання та виховання – це складний психолого-педагогічний процес, спрямований на формування учнів знань, наукових підґрунтів природокористування, переконань та практичних навичок, що включає розвиток активної життєвої позиції в галузі охорони, збереження та примноження природних ресурсів. Головна мета – навчити дітей розуміти закони живої природи, виховувати почуття відповідальності за природне середовище та розвивати уміння керувати фізичним і психічним станом [6].

Ефективність екологічної освіти значною мірою залежить від дотримання певних педагогічних умов. Одні дослідники вважають, що для успішного формування екологічної культури потрібне поєднання навчального матеріалу із практичною діяльністю у природному середовищі. Інші підкреслюють необхідність систематичного підходу до екологічного навчання та виховання, що передбачає поєднання знань, переконань, готовності до дії та безпосередньої практики у природі.

Екологічна освіта сприяє формуванню в учнів відповідального ставлення до природи, особливо якщо вона інтегрується у всі аспекти навчання, позакласну роботу та суспільно корисну діяльність з вивчення і охорони природи. Важливо враховувати специфіку педагогічного процесу, підтримувати міжпредметні зв'язки та координувати навчальну та позакласну діяльність для досягнення загальної еколого-виховної мети.

Природа є важливим чинником освіти і виховання молодших школярів. Комунікуючи з нею, вони розширюють свій світогляд та розуміння ролі природи в житті. Процес вивчення природи потребує уважного спостереження та вивчення, а вчителі грають ключову роль у формуванні учнівських умінь приймати екологічно обґрунтовані рішення та піклуватися про природне середовище.

Основа для формування відповідального ставлення до природи та розвитку екологічної культури молодших школярів лежить у змісті навчальних предметів початкової школи. Вони містять інформацію про життя природи, взаємодію людини з нею та ціннісні аспекти природного середовища. Наприклад, предмети гуманітарно-естетичного циклу, такі як мова, читання, музика, образотворче мистецтво, розширюють уявлення дітей про природу через сенсорно-гармонійні враження та сприяють розвитку їхніх оцінних думок та взаємодії з природою.

Уроки трудового навчання допомагають розширити знання учнів про практичне значення природних матеріалів, різноманіття трудової діяльності та роль праці в житті людини та суспільства. Вони також сприяють формуванню навичок грамотного спілкування з природою та економного використання природних ресурсів [7].

На уроках природознавства важливо привертати увагу до наслідків безвідповідального ставлення до природи, таких як знищення лісів та зменшення чисельності тварин і рослин. Це допомагає усвідомити учням важливість екологічної бережливості та бережливого ставлення до природного середовища.

Діяльність молодших школярів відіграє ключову роль у процесі екологічного виховання. Різноманітні види діяльності, такі як уроки, гра та суспільно-корисна праця, допомагають їм розвивати вміння взаємодіяти з природою, приймати екологічно обґрунтовані рішення та брати участь у збереженні місцевих екосистем.

Крім того, для молодших школярів пропонуються різні практично-природоохоронні заходи, які допомагають залучити їх до догляду за рослинами та тваринами, озеленення шкільних територій та спостереження за природними

явищами. Ці активності сприяють не лише екологічній освіті, а й вихованню поваги до природи та відповідальності за її долю.

Оскільки для молодших школярів найбільш доступним способом сприйняття природи є емоційно-естетичне сприйняття, педагог повинен шукати способи поєднання емоційних відчуттів з пізнавальними завданнями та практичними заходами з охорони природи. Екскурсії є дуже активною формою організації природоохоронної діяльності для учнів 1-4 класів, під час яких формуються позитивні установлення, навички спостережливості та емоційно-естетичного сприйняття відповідальності за стан природи [1].

Використання дидактичних ігор на природі допомагає розвивати знання дітей про взаємозв'язки між людиною та природою, а також про об'єкти навколишнього середовища, які необхідно берегти. Сюжетно-рольові ігри спонукають кожну дитину до вибору власної моделі поведінки, яка відповідає її інтересам та переконанням.

Навіть звичайну прогулянку можна перетворити на захоплюючу гру-змагання, яка стимулює спостереження і обмін знаннями про природу. Ігри та завдання під час перебування на свіжому повітрі розвивають у дітей спостережливість та креативне мислення [7].

Зміст усіх навчальних предметів допомагає сформувати провідні ідеї та поняття, що становлять основу екологічної освіти і виховання в початковій школі. Завдяки накопиченню фактичних знань, які отримуються з різних предметів, молодші школярі розуміють, що природа - це середовище, необхідне для життя людини: у природі він відпочиває, насолоджується красою природних об'єктів і явищ, займається спортом, працює; з неї він отримує повітря, воду, сировину для виготовлення продуктів харчування, одяг тощо [3].

Проблема екологічного виховання та освіти існувала, і продовжуватиме існувати в майбутньому розвитку суспільства. Інститут правильного виховання бережливого ставлення дозволить уникнути багатьох екологічних проблем у майбутньому. Тому під час дослідження було виокремлено і теоретично обґрунтовано педагогічні шляхи ефективного формування дбайливого ставлення

молодших школярів до природи: забезпечення набуття системи природничих знань на практичній основі; розвиток здатності учнів до благодійної діяльності в ім'я природи на основі краєзнавчого, гуманістичного та естетичного підходів; використання педагогічно доцільних прикладів бережливого ставлення людини до природи; реалізація взаємозв'язку в системі «сім'я – школа» в контексті екологічного виховання учнів [4].

Ефективне екологічне виховання передбачає гармонійне поєднання навчальної та позаурочної діяльності молодших школярів, активну участь дітей у заходах з природоохорони та акціях. Основними методами та засобами екологічної освіти і виховання є проведення еколого-психологічних тренінгів, організація та проведення усних журналів, телеуроків та екскурсій у природу, а також створення виставок дитячих робіт, малюнків, фотографій та ін. [5].

Таким чином, мета виховання в дітей бережливого ставлення до природи полягає в усвідомленні взаємозв'язку між природою та суспільством, важливості природи для суспільства в цілому і кожної людини окремо, а також у формуванні свідомого та доброзичливого ставлення до навколишнього середовища. Екологічне виховання також спрямоване на розвиток творчої активності учнів у справі охорони та відновлення природного середовища, а також на виховання любові до рідної природи.

Список використаних джерел:

1. Авдусенко Л. Виховання екологічної культури на уроках. *Початкова школа.* 2018. № 5. С. 33-34.

2. Васильченко І. Екологічне виховання у початковій школі. *Початкова освіта.* 2015. № 11. С. 36-48.

3. Головченко Л. Природа – наша мати, треба її оберігати. *Початкова школа*. 2009. №6. С. 45-48.

4. Іщенко Л. Дидактичні ігри, як засіб екологічного виховання. *Початкова школа.* 2008. № 12. С. 25-26.

5. Кондратюк О. Методика екологічного виховання у початковій школі. *Початкова освіта*. 2013. № 6. С. 18-22.

6. Максимович О. М. Формування екологічної культури в учнів гірських шкіл в умовах раціонального природокористування. *Гірська школа Українських Карпат*. 2008-2009. № 4-5. С. 252-255.

7. Пономаренко Л. В. Екологічне виховання молодших школярів у процесі навчання. Харків: Основа, 2009. 143 с.

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Марина Куліш, *здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Т. О. Прибора, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Сучасні учні початкової школи не уявляють своє життя без Інтернету. Вони майже постійно мають доступ до медіаполя. Завдання сучасної початкової школи полягає у створенні такого інформаційного освітнього середовища, що формує медіаграмотну особистість, яка вміє знаходити необхідну інформацію, аналізувати, перевіряти її достовірність, використовувати і, за потреби, свідомо розповсюджувати та створювати суспільно корисний медіаконтент.

Метою статті є аналіз висвітлення сучасного зарубіжного і вітчизняного досвіду з формування основ медіаграмотності в учнів початкової школи.

Теорія медіаграмотності учнів початкової школи розкрита у дослідженнях: Н. Безверхньої, О. Волошенюк, О. Ганик, І. Іванової, Л. Лук'яник та інші.

Практичні рекомендації з розвитку медіаграмотності молодших школярів розроблено: П. Ауфдерхайде, О. Желібою, Ю. Зорею, І. Івановою, Т. Івановою, А. Кожановою, О. Мокрогузом, Л. Петрик, Г. Пиза, В. Потаповою, О. О. Янкович та інші.

З метою дослідження практичних аспектів медіаграмотності було досліджено напрями її впровадження в освітню діяльність Монтессорі-шкіл та школи Саммерхілл. Було проаналізовано діяльність трьох шкіл Rowntree Montessori School, The Elizabeth Ann Clune Montessori School of Ithaca, Summerhill school.

У Rowntree Montessori School проводяться тижні медіаграмотності. Тематика їх відрізняється залежно від класу. Наприклад, є тиждень, присвячений відеоіграм з елементами насильства. Діти на основі практичних завдань переконуються, чим можуть бути шкідливі такі ігри [5]. The Elizabeth Ann Clune медіаосвіта тісно пов'язана з екологічною освітою [6]. Summerhill school.

Медіаграмотність тісно пов’язана розвитком критичного мислення. Розвиток відбувається через читання. Протягом навчання в школі запитання до читання для аналізу текстів поступово ускладняються [7].

Система запитань для початкових класів в школі Саммерхілл включає: перевірку словникового запасу (Які найбільш незнайомі або важкі слова в цьому тексті?), ознайомлення зі змістом (Про що текст? Про кого текст? Де і про який текст йдеться?), визначення мети тексту (Яка мета цього тексту? Хто це зробив? Для кого це?). визначення ключових моментів (Визначте з тексту три ключові моменти, запам’ятайте два ключові слова і одну велику ідею про текст.), формулювання висновків (Чи можете ви підсумувати все в тексті лише одним коротким реченням із шести слів). Для дітей початкової школи 7, 8, 9 років питання до тексту є незмінними. У середній школі вони ускладняються [2; 3; 4].

Особливості формування медіаграмотності в учнів початкової школи впроваджувалось в Липнязькому ліцеї імені Юрія Обжеляна Добровеличківської селищної ради Кіровоградської області. Дослідження проводилося протягом жовтня 2023 – січня 2024 р.

Перший напрям дослідження припав на тематичний тиждень «Всесвітній тиждень медіаграмотності» (23.10.2023 – 27.10.2023). Його метою було ознайомити школярів із базовими поняттями з медіаграмотності, видами гаджетів, навчити учнів використовувати медіаформати для вираження почуттів та емоцій, залучати медіазасоби для створення продукції екологічного змісту.

Зазначений етап включав наступну систему заходів: Віртуальна медіамандрівка «Вітальна листівка», виховний захід «Медіаграмотність та медіаконтент», створення ментальної карти «Медіаграмотність та медіаконтент», медіаурок «Гаджети в житті школяра», творчий конкурс між четвертими класами «Що ми бачимо у кадрі?», медіаурок «Медіапродукти», створення плаката до Міжнародного дня Чорного моря «Зупини забруднення Чорного моря», медіапроєкт «Класна газета «Врятуй природу навколо тебе» до Міжнародного дня запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів.

Метою другого напряму роботи «Залучення дітей до споживання сучасної української медіапродукції» (27.10.2023 – 18.01.2024) було розширення уявлень дітей про сучасну українську медіапродукцію, ознайомлення з цікавими українськими книгами та коміксами і книгами зарубіжних авторів в українському перекладі, українськими мультфільмами та музичним контентом.

На основі аналізу дитячої літератури та подальшого обговорення художніх творів з дітьми можна визначено найкращі книжки українською мовою, які можуть використовувати вчителі та батьки для розвитку дітей від 6 до 10 років: Воронина Л. «Таємне Товариство Брехунів, або пастка для синьоморда», Кочубей С. «Книга рекордів Говорухи. Повість», Кочубей С. «Сім нескладух Говорухи», Чаклун О. «Мікробот: казки», Пантюк С. «Вінчі й Едісон», Андрусяк І. «Вісім днів із життя Бурундука».

Було підібрано топ найкращих українських мультфільмів, які діти переглядали вдома з батьками: «Клара та чарівний дракон» (2019) Клименко О.; «Микита Кожум'яка» (2016) Депоян М., за мотивами однойменної казки Сіяніки А.; «Мавка. Лісова пісня» (2023) за мотивами драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» та образів народної міфології; «Бременські розбишаки» (2016) Лук'янчиков О. за мотивами казки «Бременські музики» Братів Грімм.

Ми також підтримали ініціативу українських музикантів і освітян в межах «музичної мобілізації» – заклику людей слухати українську музику замість російської), яку запустив лейбл ЕНКО у партнерстві з Мінцифри та МКіП. Разом з дітьми був підібраний для них музичний контент.

Дослідження показало, що хоча Montessori та Summerhill школи мають різні підходи до викладання медіаграмотності, але обидві мають спільну мету - розвивати в учнів навички розуміння та критичного осмислення медійного контенту. У Липнязькому ліцеї імені Юрія Обжеляна були реалізовані найцікавіші ідеї цих шкіл із врахуванням національного підґрунтя. Робота складалася з двох напрямків: перший спрямований на ознайомлення з базовими поняттями медіаграмотності, використанням медіаформатів для вираження почуттів та емоцій, та створення екологічного контенту, другий - на залучення

дітей до української медіапродукції та літератури. Під час аналізу літератури та проведення дослідження було з'ясовано, що подальшого дослідження потребує система роботи з медіаграмотності на уроках та в позаурочний час у початковій школі в різних типах закладів.

Список використаних джерел:

1. Куліш М. М., Прибора Т. О. Сучасні альтернативні заклади початкової освіти. The IV International Scientific and Practical Conference «Science, people and the latest technologies» 09-11 October. 2023. Sofia, Bulgaria. С. 146–149. URL: https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/09/SCIENCE-PEOPLE-AND-THE-LATEST.pdf
2. Read First! Y7. Summerhill School. URL: https://www.summerhill.dudley.sch.uk/attachments/download.asp?file=435&ty pe=pdf
3. Read First! Y8. Summerhill School. URL: https://www.summerhill.dudley.sch.uk/attachments/download.asp?file=434&ty pe=pdf (
4. Read First! Y9. Summerhill School. URL: https://www.summerhill.dudley.sch.uk/attachments/download.asp?file=433&ty pe=pdf
5. Rowntree Montessori School. URL: https://rowntreemontessori.com/
6. Summerhill School. URL: https://www.summerhill.dudley.sch.uk/readfirst
7. The Elizabeth Ann Clune Montessori School of Ithaca. URL: https://www.eacmsi.org/programs/media-literacy/

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Катерина Куніцька**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Н.В. Казакова, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Навчання молодших школярів завжди залишається актуальним питанням у сучасному освітньому середовищі. Традиційні та інноваційні підходи до навчання визначають не лише спосіб передачі знань, але й формують особистість учня, його здібності, вміння та цінності.

Значний внесок у розвиток традиційних методів навчання зробив Ян Амос Коменський [3, с. 58], видатний педагог XVI-XVII століть. Він започаткував ідеї систематичного навчання, які стали основою для багатьох традиційних методів навчання.

Педагоги: Ян Коменський, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Йоганн Генріх Песталоцці до традиційних підходів та методів навчання відносили:

– дисципліну та послідовність. Цей напрям покладає акцент на створення дисципліни в класі, де діти вчаться виконувати інструкції та дотримуватися правил. Важливими аспектами є строго визначені правила поведінки, розклад дня, якісна організація уроків і занять;

– пояснення, бесіди, розповіді та демонстрацію. Учителі виступають перед класом, передаючи знання та інформацію шляхом словесних методів і демонстраційних матеріалів;

– використання підручників і робочих зошитів. Учні використовують підручники та робочі зошити для самостійного вивчення та закріплення матеріалу;

– традиційні форми оцінювання. Оцінювання проводиться за допомогою тестів, контрольних робіт та інших стандартних форм, які перевіряють рівень засвоєння знань;

– актуалізацію та відтворення знань. Традиційний підхід також часто відомий своїм акцентом на актуалізацію фактів і відтворення знань. Учні повинні запам’ятовувати велику кількість інформації, яку потім відтворюють на практиці;

– роль вчителя як джерела знань. У цьому підході вчителі виступають як головні джерела знань, а учні активно засвоюють цю інформацію.

Інноваційні підходи до виховання молодших школярів почали розвиватися з середини XX століття, коли педагогами та науковцями звернено увагу на необхідність адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб та особливостей кожного учня. Так, В. Сухомлинський [4, с. 85] активно впроваджував інноваційні методи виховання в освітню практику. Він підкреслював важливість створення комфортного та дружнього середовища для дітей, сприяв розвитку їхньої особистості та творчих здібностей. І. Богданова [2, с. 46] зосереджувалася на психолого-педагогічних дослідженнях у галузі розвитку молодших школярів та підтримувала інноваційні підходи до навчання та виховання. І. Бех [1, с. 38] вивчав психологічні аспекти навчання та розвитку

дітей та підтримував ідеї інноваційного підходу до виховання.

Інноваційні підходи та методи навчання молодших школярів [2, с. 167]:

– диференційоване навчання. Система, що передбачає адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб та можливостей кожного учня. Вона дозволяє створювати різнорівневі завдання та матеріали для різних груп учнів, забезпечуючи оптимальний розвиток кожної дитини;

– проблемне навчання передбачає постановку перед учнями реальних або вигаданих проблем або ситуацій, вирішення яких вимагає застосування знань та навичок, їх критичного мислення та творчого підходу;

– проєктне навчання засноване на участі учнів у процесі створення та реалізації проєктів, які включають в себе дослідження, аналіз, планування та розв’язання практичних завдань. Цей підхід сприяє розвитку творчості, комунікативних та організаційних навичок;

– кооперативне навчання передбачає організацію освітнього процесу у формі групової роботи, де учні спільно вирішують завдання, обмінюються знаннями та допомагають один одному;

– технології активного навчання. Використання різноманітних інтерактивних методів та засобів, таких як віртуальна реальність, ігри, веб-квести, мультимедійні презентації тощо, які залучають увагу та активізують учнів у процесі навчання;

– система гурткової роботи. Організація позаурочних заходів, клубів та гуртків, де учні можуть розвивати свої інтереси та здібності в різних сферах, таких як мистецтво, спорт, наука тощо.

Інноваційні підходи до навчання дозволяють створювати стимулююче та розвиваюче середовище для молодших школярів, допомагаючи їм активно вивчати світ та розвивати свої творчі та критичні здібності; враховувати індивідуальні потреби та особливості кожного учня, забезпечуючи більш ефективний освітній процес. Вони вчать учнів працювати у команді, вирішувати конфлікти та спільно досягати поставлених цілей. Сприяють підвищенню

мотивації до навчання та розвитку позитивного ставлення до школи. Проте традиційні підходи до навчання також мають свої плюси: забезпечують стабільність та впевненість у освітньому процесі, що важливо для багатьох учнів і вчителів, дозволяють їм зосередитися на знайомих і відомих процедурах навчання, що створює відчуття безпеки та зручності. Крім того, традиційні методи часто спрямовані на досягнення конкретних цілей та результатів навчання, що може бути важливо в умовах обмежених ресурсів.

Отже, лише поєднання інноваційних, так і традиційних методів навчання може створити оптимальне навчальне середовище для кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Біля витоків сутності особистості. *Шлях освіти*. 1999. № 2. 15 с.
2. Богданова І. М. Педагогічні інновації в школі підготовки вчителя: кінець XX – початок XXI століття: монографія. Одеса. 2009. 157 с.
3. Коменський Я. А. Велика дидактика. Педагогіка: Хрестоматія. Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. Київ : Знання-Прес. 2003. 196 с.
4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Вибрані твори: в 5 т. Київ. 1976. 165 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕНЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ірина Левицька, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: К.А. Шапочка, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Використання цифрових технологій відкриває нові можливості для підвищення мотивації до навчання серед учнів початкових класів. Це не лише стосується використання комп'ютерів або планшетів на уроках, а й застосування різноманітних освітніх програм, інтерактивних ігор, відео та інших цифрових ресурсів, які можуть зробити процес навчання більш захопливим і ефективним.

Актуальність проблеми використання цифрових технологій для підвищення мотивації до навчання серед учнів початкових класів полягає в кількох ключових аспектах: зміна освітнього середовища, розвиток цифрової

грамотності, індивідуалізація навчального процесу, підвищення зацікавленості та мотивації, соціальна інтеграція та включеність.

На вивчення проблем використання цифрових технологій в освітньому процесі спрямовані дослідження учених: В. Андрієвської, В. Бикова, Ю. Жука, В. Коваленко, М. Лещенко, О. Литвиненко, Л. Тимчук, О. Співаковського, М. Мар'єнко, Н. Олефіренко, О. Пінчук, О. Соколюк, А. Сухіх та ін.

Сучасне суспільство характеризується швидким розвитком технологій, що неминуче впливає на всі аспекти життя, включаючи освіту. Діти з раннього віку знайомі з гаджетами, що змушує освітню систему адаптуватися до нових реалій та інтегрувати цифрові технології в освітній процес.

Як зазначає О. Олексюк, «інформаційне середовище – це частина інформаційного простору, яка є найближчою до суб'єкта, сукупність умов, у яких здійснюється його діяльність. Вид цієї діяльності визначає характер інформаційного середовища: якщо ця діяльність є освітньою, то й середовище буде інформаційно-освітнім. Відповідно інформаційно-цифрове середовище закладу освіти є однією зі сторін його діяльності, яка поєднує організаційно-методичні заходи та сукупність технічних і програмних засобів зберігання, систематизації та поширення освітньої інформації, які забезпечують вільний доступ до інформаційних ресурсів, створюють умови для комунікації» [2, с. 276].

Навчання учнів початкових класів має не лише надавати базові знання з традиційних дисциплін, але й формувати цифрову грамотність як ключову компетенцію сучасної людини. Використання цифрових технологій в освіті з раннього віку сприяє розвитку необхідних навичок та адаптації учнів до сучасного інформаційного простору.

Цифрові технології дозволяють здійснити індивідуалізацію навчання, адаптуючи навчальний матеріал під конкретні потреби та рівень розвитку кожної дитини. Такий підхід може значно підвищити мотивацію до навчання, роблячи процес більш захоплюючим та ефективним.

Дослідження Т. Вакалюк, О. Спірін [1] показують, що використання інтерактивних технологій, таких як ігрові методики, мультимедійні презентації,

віртуальні екскурсії, може значно підвищити зацікавленість учнів і, як наслідок, їх мотивацію до навчання.

Цифрові технології можуть сприяти соціальній інтеграції учнів з особливими освітніми потребами, надаючи їм додаткові ресурси та інструменти для навчання, що робить освіту більш доступною та інклюзивною.

На сучасному етапі розвитку початкової освіти учителі для мотивації учнів до навчання використовують такі цифрові технології: едукативні ігри, інтерактивні вправи та завдання, відеоуроки та онлайн-курси, використання мобільних додатків для самостійної роботи, проекти з кодування та робототехніки, адаптивне навчання.

Цифрові ігри, що розроблені спеціально для освітніх цілей, можуть значно підвищити інтерес дітей до навчання. Ігри, які включають елементи математики, читання, природознавства та інших предметів, допомагають дітям навчатися в ігровій формі.

Використання інтерактивних завдань на електронних платформах може зробити навчання більш динамічним і залучити учнів до активної участі в навчальному процесі. Відеоматеріали та онлайн-курси можуть допомогти учням краще зрозуміти складні теми, пропонуючи візуальні пояснення та демонстрації, які можуть бути переглянуті кілька разів. Мобільні додатки, які дозволяють учням виконувати завдання в зручний для них час, розвивають самостійність та відповідальність за власне навчання.

Залучення учнів до основ програмування та робототехніки не лише розвиває логічне мислення, але й мотивує їх дізнаватися більше про науку, технології, інженерію та математику (STEM). Створення класних блогів або сторінок у соціальних мережах, де учні можуть ділитися своїми проєктами, досягненнями або враженнями про навчальний процес, сприяє підвищенню їхньої мотивації.

Використання платформ адаптивного навчання, які автоматично налаштовують навчальний контент згідно з індивідуальними потребами та рівнем знань кожного учня, може значно підвищити ефективність навчання.

Враховуючи вищезгадані аспекти, актуальність використання цифрових технологій в освіті початкових класів є беззаперечною. Це не тільки відповідає потребам сучасного освітнього процесу, але й сприяє формуванню мотивованих, грамотних та адаптованих до майбутнього особистостей. Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес вимагає від вчителів не лише знань та навичок у їх застосуванні, але й креативного підходу до розробки уроків, які мотивуватимуть учнів до активного і захопленого навчання.

Список використаних джерел:

1. Вакалюк Т. А., Спірін О. М. Інформаційно-цифрові технології: сутність поняття. *Звітна науково-практична конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України:* матеріали науково-практичної конференції, 2021. С. 16-17.
2. Олексюк О. Цифрове освітнє середовище як засіб організації освітнього процесу. *Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 03 березня. 2023 р. Тернопіль, 2023. С. 275-278.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ ГРИ ЯК МЕТОДУ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Оксана Лемещак**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: А.В. Василюк, докторка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сучасні педагогічні технології утворюють різнорівневі засоби навчального процесу, які покращують креативність учнів та допомагають розвивати пізнавальні здібності.

Головною метою науковців та вчителів є пошук інноваційних шляхів до процесу пізнання, формування і втілення оновлених методів та технологій навчання. Варто зважати на те, що гра, як джерело знань для дитини, направляє увагу не лише на закарбовування у пам’яті, а й на відтворювання школярами матеріалу, що стимулює мисленнєву діяльність [1; 2].

Питання ігрової активності молодших школярів розглядалися у розвідках: Р. Осадчук, В. Сушко – походження психіки у культурно-історичному аспекті;

Г. Костюк, Г. Софій – ігрова діяльність у розрізі психологічної теорії; Я. Коменський, С. Русова, В. Сухомлинський – як управління ігровою діяльністю дітей; Г. Балл, С. Русова та В. Сухомлинський – теорії гуманістичної педагогіки та психології.

Застосування ігрових технологій для молодших школярів має потребу у спеціальних знаннях з боку вчителя, зокрема, що стосується специфіки ігрової діяльності та правил її ефективного використання.

Оформивши зміст освіти в ігрову оболонку, вчитель здатен спрямувати процес навчання на формування особистості дитини, також її соціалізацію, удосконалення пізнавальних інтересів, фіксацію та розвиток отриманих знань, умінь і навичок оригінальним для школярів шляхом. Головним у застосуванні ігрових технологій у початковій школі має бути їх підбір з урахуванням вікових характеристик учнів, використання позитивної мотивації, адміністрування ігрової діяльності.

Важливо зазначити, що ще в дев'ятнадцятому сторіччі Ф. Фребель був першим, хто класифікував гру, як педагогічне явище. У дослідженні окреслюється, що гра є природною здатністю дитини, а дорослі мусять докласти щонайбільше зусиль для її оптимальної організації [4].

Звернімось до досліджень С. Максименка, який сформулював систему щодо чотирьох рівнів розвитку дитячих ігор. На першому рівні розглядаються ігрові дії дитини, що повторюють поведінку дорослих і спрямовані на іншу людину, іншими словами ігри, які показують дитині прості форми комунікації з іншими людьми. На другому рівні – ігрові дії, що крок за кроком показують систему діяльності дорослих та їх взаємозв'язок в цілому. На третьому рівні – формування під час гри певної ролі та її проживання. На четвертому рівні – характеристика вміння змінювати поведінку, тобто поступово змінювати ролі у рамках тематики гри, спостерігаючи не тільки за своєю, а й за іншою роллю, яка імплементовується у загальну картину дійства.

Інший дослідник педагогічної теорії Г. Селевко [3] також сформував власну класифікацію ігор, враховуючи їх багатовекторність та різнозадачність. Зокрема,

за видами діяльності – соціальні, фізичні, трудові, психологічні та інтелектуальні; за характером педагогічного процесу: комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні; розвиваючі, пізнавальні, виховні; узагальнюючі, контролюючі навчальні, тренувальні; репродуктивні, продуктивні, творчі та інші; за характером ігрової методики: ігри-драматизації, предметні, ділові, імітаційні, сюжетні, рольові; за предметною сферою: трудові, математичні, виробничі, музичні, літературні, хімічні тощо; за видом ігрового середовища: комп'ютерні, телевізійні, без предметів та з предметами тощо.

Отже, ми робимо висновок, що гра закладена природою у діяльність дитини, вона спонукає її до дії все життя, виконуючи ті чи інші ролі. Під час гри, відбувається формування фізичного та психологічного здоров'я, використовуються інструменти навчання та виховання, структурування інформації та розвитку креативності дітей молодшого шкільного віку.

Застосовуючи різні елементи ігрової діяльності у початкових класах, учні отримують навички самостійної роботи з новою інформацією та можливістю її інтерпретувати у життєвому просторі.

Список використаних джерел:

1. Психологічні чинники самодетермінації особистості в освітньому просторі. Колективна монографія. С. Д. Максименка. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 400 с.
2. Пузан Ю. В. Застосування ігрових технологій на уроках у Новій українській школі. URL : https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/256
3. Селевко Г. К. Сучасні освітні технології. URL : https://www.at.alleng.org/d/ped/ped021.htm
4. Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи: *збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) 20-21 квітня 2023* / за заг. ред. Л.Є. Петухової, Н.А. Воропай, О.Е. Анісімової, І.В. Гриценко, А.С.Волянюк. Івано-Франківськ, 2023. 157 с.

СТАН ПАТРІОТИЧНОЇ ВИХОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Марія Лєснік, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.С.Казьмірчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Актуальність патріотичного виховання підростаючого покоління зумовлено процесом становлення України як суверенної демократичної держави. Беручи до уваги останні події, які відбуваються у нашій країні, проблема патріотичного виховання молоді сьогодні набуває загальнодержавного масштабу.

Патріотичне виховання є невід'ємною складовою гармонійного розвитку особистості та формування громадянської свідомості. У молодшому шкільному віці, коли відбувається становлення основ світогляду, дуже важливо закласти почуття любові до рідної землі, повагу до культурних і національних цінностей, а також відповідальність за долю своєї країни.

Проблема патріотичного виховання дітей та молоді завжди була в полі зору педагогів та філософів. Виховні традиції української педагогіки складалися впродовж багатьох століть. За цей період наш народ набрав великого досвіду виховання. Проблема патріотичного виховання активно досліджувалась у філософському аспекті (В.Арешонков, О.Бандура, Т.Герасимів, О.Копиленко та ін.), вихованню у дітей і молоді патріотизму надавали першочергового значення класики зарубіжної (Я.А.Коменський, Й.Песталоцці, А.Дістервег та ін.) і вітчизняної педагогіки (П.Юркевич, Г.Сковорода, Т.Шевченко, К.Ушинський, Х.Алчевська, Г.Ващенко, В.Сухомлинський та ін.), які у своїх працях розкривали підвалини патріотичного виховання – ідеї народності, гуманізму, людяності, пропагували ідею виховання свідомого громадянина-патріота своєї Батьківщини [3, с.89].

Головна мета патріотичного виховання – формування в дітей почуття національної гордості, шанобливого ставлення до історії, культури, мови й традицій свого народу, а також виховання готовності до активної участі в суспільному житті країни.

Сьогодні, як ніколи, зрозуміло, що без виховання патріотизму у підростаючого покоління ми не зможемо впевнено рухатися вперед ні в економіці, ні в культурі, ні в політиці, ні в освіті, адже наше майбутнє

суспільство повинно мати свій моральний стрижень – безкорисну любов до Батьківщини.

З метою дослідження реального стану патріотичної вихованості молодших школярів у сучасній початковій школі, нами було проведено експериментальне дослідження на базі одного з вінницьких ліцеїв. У дослідженні взяли участь 59 учнів третіх класів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виділити такі показники патріотичної вихованості дітей молодшого шкільного віку: когнітивний - знання про свою країну, рідний край, батьківщину через образи кіномистецтва; мотиваційно-ціннісний – розуміння значущості патріотизму, прагнення до самоосвіти засобами кіномистецтва, до осмислення патріотичної проблематики творів кіномистецтва, сформованість інтересу до фільмів із патріотичною проблематикою; діяльнісний – прояв патріотизму молодших школярів на прикладах героїв кінотворів, документальних фільмів. Передбачає включення учнів у доступну за віком пошукову, творчу діяльність.

Описані критерії та їх показники лягли в основу рівнів сформованості патріотичної вихованості молодших школярів, зокрема:

Високий рівень патріотичної вихованості характерний для учнів, які мають ґрунтовні знання про Україну, шанобливо ставляться до її культури, звичаїв і традицій, виявляють інтерес до минулого і сучасного України, цікавляться її визначними місцями, видатними людьми; позиціонують себе як представники українського народу, на високому рівні володіють українською мовою; завжди виявляють співпереживання до членів своєї родини, однолітків, людей старшого віку, бережливо ставляться до рідної природи.

Середній рівень патріотичної вихованості характерний для дітей, які мають деякі прогалини в знаннях про Україну, її культуру, звичаї, традиції; учні недостатньо розуміються на державних та народних святах, асоціюють Батьківщину лише з рідною оселею, батьками, родиною, а не зі всією Україною. Такі школярі на достатньому рівні володіють українською мовою, допускають

мовні огріхи, вживання суржику, проявляють вибіркову зацікавленість подіями минулого і сучасного України, визначними місцями, видатними людьми.

Низький рівень патріотичної вихованості характеризується тим, що учні допускають помилки при визначенні назви нашої країни та людей, які її населяють; плутають столицю з назвою міста, в якому проживають; мало знають традиційних свят в Україні, або не знають їх взагалі; не мають уявлень про українські звичаї й традиції. Не можуть пояснити, що для них означає Батьківщина і з чим вони її асоціюють. Школярі не виявляють зацікавленості пізнанням минулого і сучасного України, визначними місцями, видатними людьми; історією та традиціями свого народу; знають дуже мало відомих людей України та їхні досягнення, або не знають взагалі.

Оскільки патріотичне виховання є широкоаспектним, то для того, щоб його дослідити необхідно провести декілька різних діагностичних методик. Ми обрали саме такі: анкетування, написання твору-мініатюри на тему «Якби я був (була) президентом…», малювання на тему «Улюблене свято моєї сім'ї».

Узагальнивши результати усіх діагностувальних методик, ми отримали такі рівні сформованості патріотичної вихованості молодших школярів: високий рівень має 23% дітей, середній рівень – 35%, низький рівень – 42% учнів третіх класів. Як засвідчили результати експерименту, більшість учнів – 77% мають середній та низький рівень патріотичної вихованості [2, с.63]. Це неприпустимо і потребує кардинального рішучого оновлення методів, технологій та підходів до організації партіотичного виховання як у закладі освіти, так і поза його межами.

Ефективно організоване патріотичне виховання сприяє:

- формуванню в молодших школярів почуття гордості за свою країну;
- розвитку активної громадянської позиції;
- вихованню поваги до інших культур та толерантності;
- підготовці свідомих громадян, які бережуть та примножують національні цінності.

Патріотичне виховання молодших школярів – це основа для створення свідомого, відповідального та активного покоління, яке з гідністю представлятиме свою країну в сучасному світі.

Проаналізувавши наявну науково-методичну літературу та результати констатувального експерименту, ми виокремили та обґрунтували педагогічні умови, впровадження яких забезпечить підвищення рівня патріотичної вихованості підростаючого покоління. Зокрема це:

1) наповнення патріотичним змістом всього освітнього процесу школи І ступеня;

2) забезпечення партнерської взаємодії між школою і сім'єю щодо здійснення патріотичного виховання молодших школярів;

3) забезпечення патріотичної спрямованості позаурочної діяльності;

4) готовність вчителів початкової школи до реалізації патріотичного виховання молодших школярів в умовах сьогодення [1, с.360].

Отже, ми переконані, що патріотичне виховання стане реальним лише тоді, коли буде організовуватися цілеспрямовано, систематично і комплексно, із залученням закладів освіти, сімей та органів влади, ЗМІ.

Список використаних джерел:

1. Єрмошкіна Я.О. Патріотичне виховання дітей засобами театралізованої діяльності. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції.* Вінниця, 2023.С.359-363.

Комарівська Н.О., КолеснікК.А., Імбер В.І., Казьмірчук Н.С. Підготовка вчителя початкових класів до морального виховання молодших школярів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс».2023. Вип. 67. С.87-95.

2. Казьмірчук Н., Поліхун Р. Національне виховання майбутніх учителів початкових класів засобами декоративно-прикладного мистецтва. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю /За ред.. О.А.Голюк*. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2019. Випуск 2. С. 61-66.

3. Комарівська Н.О., КолеснікК.А., Імбер В.І., Казьмірчук Н.С. Підготовка вчителя початкових класів до морального виховання молодших школярів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс».2023. Вип. 67. С.87-95.

ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Лінкевич, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.Л. Тодосієнко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У світлі розвитку концепцій освіти, в сучасних умовах гуманізації та демократизації нашого суспільства зростає соціальна роль всебічно розвиненої особистості – важливого носія нових ціннісних орієнтацій, для якої притаманні високий рівень загальної культури та духовності. Зараз, в умовах сучасного освітнього простору, швидко зростає вагомість розробки питань з формування естетичної культури в навчанні й вихованні підростаючого покоління.

Одним з пріоритетних напрямів реформування національного виховання, постає забезпечення можливостей духовного самовдосконалення, формування інтелектуального та культурного потенціалу особистості, як визначено в Державній Національній програмі «Освіта» Україна XXI століття. У цьому процесі значну роль відіграє мистецтво, зокрема, образотворче, яке в образно-кольоровій формі відображає та узагальнює досвід емоційного ставлення особистості до життя; розкриває психолого-педагогічні основи формування естетичного відношення й ставлення дітей до мистецтва у процесі творчої діяльності. Особливу роль мистецтво відіграє як невід'ємна складова культури народу, як спосіб образного засвоєння оточуючого світу, як складова духовного життя людини і усього суспільства.

Особливого значення в цьому процесі творчого розвитку особистості набуває початкова школа. Роль візуального мистецтва як засобу творчого розвитку особистості дитини, підтверджує необхідність широкого застосування мистецької діяльності дітей в освітньому процесі початкової школи з метою вдосконалення творчих здібностей та формування загальної естетичної культури

молодших школярів. У молодшому шкільному віці в учнів відбувається формування ціннісного ставлення до всього оточуючого середовища – природи, культури, до людей і самого себе; також, формується інтерес до мистецтва, поезії та літератури. Відбувається залучення до мистецької творчості, художньо-творчої діяльності, формуються естетичні ідеали, естетичні смаки, почуття відповідальності за збереження культурних надбань суспільства, цілісне світосприймання.

Такі завдання відображені в основних концептуальних положеннях розвитку педагогічної освіти, зокрема в таких нормативних державних документах, як Закон України «Про освіту», «Концепція розвитку педагогічної освіти», «Стратегія національно-патріотичного виховання», «Нова українська школа» та інших інструктивних документах МОН України, де визначені гуманістичні ідеали сучасної освіти.

Парадигма творчого розвитку заявлена Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті актуалізує проблему творчого розвитку у дитини в різних сферах життєвої діяльності й наголошує на особливій важливості належного розвивального середовища, сприятливого для актуалізації творчого потенціалу учнів. У багатьох сучасних дослідженнях містяться новітні методологічні підходи щодо сучасного реформування освітнього процесу, зокрема, їх розглядають такі науковці В. Кремень, Л. Лук'янова, Н. Ничкало. Розкриття сутнісних сил особистості дитини, розвиток її особистості, виявлення творчої активності є одним з пріоритетних напрямків сучасної педагогічної науки. Він передбачає реалізацію потреби дитини в активності, передусім у творчій ініціативі, що зумовлює важливість і актуальність проблеми творчого розвитку дітей молодшого шкільного віку. В Законі України «Про культуру» поняття «мистецтво» тлумачиться як «мистецтво – творча художня діяльність у сферах: літератури, поезії, музики, образотворчого мистецтва; активна творча діяльність» [1, с. 145].

Психолого-педагогічний аспект творчого розвитку особистості розробляють І. Бех, І. Зязюн, О. Кононко, Л. Левченко, О. Сухомлинська. У

роботах А. Аніщук, Л. Березовської, В. Зарицької, Л. Середюк, та інших підкреслюється, що чинником розвитку зростаючої особистості дитини є її участь у багатьох видах творчої діяльності. Дослідженням феномену творчих здібностей займалися багато відомих педагогів та психологів таких, як В. Гагаріна, Н. Бабіч, Т. Дуткевич, Г. Кіт, Н. Олійник, Л. Суботіна.

Значне місце в цьому процесі відводиться дослідженням творчих здібностей та ролі в цьому процесі мистецтва, мистецької діяльності специфічних методів та прийомів, які здійснювали сучасні дослідники: А. Коваль, О. Пеклун, Л. Ткаченко. Формування естетичної культури, розвитку емоційно-естетичного відношення до образотворення є складною та багатогранною проблемою і постає предметом дослідження представників різних галузей науки: естетики – І. Степаняк, Г. Шингаров; психології – С. Науменко; мистецтвознавства – О. Костюк; педагогіки – Г. Ващенко, Н. Ветлугіна; естетичного виховання особистості, яка репрезентована в сучасних працях педагогів та діячів освіти – Л. Масол, О. Поліщук, О. Половіної, О. Рудницької.

Основна значущість мистецтва полягає в тому, що воно позитивно впливає на творчий розвиток особистості, смаки, інтереси, ідеали, почуття. Художньо-естетична діяльність є шляхом до розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку. Художня діяльність включає в себе поєднання різних видів мистецтва і складається з трьох напрямів діяльності: знайомство з художнім твором; отримання задоволення та інформації про твір; аналіз та інтерпретація художнього твору. Естетична творчість уявляє собою творчість за законами краси, а художня діяльність – творчість за законами добра і справедливості. «Формування духовно багатої людини, яка глибоко розуміє твори мистецтва, має високо розвинуті естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу і прагне до творчого перетворення дійсності за законами прекрасного. Естетичне ставлення до світу передбачає насамперед збудження позитивних почуттів у дитини, які поступово трансформуються у властивості особистості. Це характерно для молодшого шкільного віку, у період активного розвитку

мислення» [3, с. 242].

Художня діяльність – це особливий вид активності людей, що є унікальним, як традиційним, так й інноваційним напрямом і способом в його ставленні до культури. Художня діяльність має за мету створення, зберігання функціонування та передачу духовних цінностей людства, вона є особливою здатністю особистості людини створювати художні цінності та сприймати їх. «Важливого значення набуває також осмислення питань художньо-естетичного виховання, формування естетичної культури особистості; виховання у молоді національного характеру мислення, патріотизму, моральності, естетичної самосвідомості, духовного розвитку дітей та юнацтва. Становлення уявлень особистості про світ, стосунків людей, про себе починається у молодшому шкільному віці одночасно з розвитком почуттів і моральних якостей. Воно є основою моральної спрямованості особистості визначають її подальше життя» [2, с. 134].

Отже, мистецька діяльність є проявом найвищого рівня творчості. Образотворча діяльність – «художня діяльність, яка сприяє формуванню здібностей і творчому відтворенню, самовираженню особистості дитини молодшого шкільного віку» [4, с. 84]. Це своєрідна діяльність інтерпретатора, яка є достатньо самостійною: художня, художньо-продуктивна, образотворча, музична. Художня діяльність також є найвищою формою естетичної діяльності. Адже естетичною діяльністю може займатися майже кожна людина, але не кожному вдається опанувати художню діяльність. Тому слід розвивати творчі і художні здібності дітей в процесі навчання й виховання мистецтвом, як в навчальній, так і позакласній роботі з естетичного виховання молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: https://www.kmu.gov.ua./storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compessed.pdf (дата звернення: 16.03.2024).

2. Мальов С. В. Виховання патріотичних почуттів дітей молодшого шкільного віку в процесі формування естетичної компетентності. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд* : зб. матер. міжвузівської

науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 134-138.

3. Тодосієнко Н. Л. Педагогічне значення українського фольклору у патріотичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд* : зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 242-247.

4. Starovoit L. Psychological and pedagogical aspects of preschoolers creative development in the process of creative labor training. *Pedagogika.Współczesne tendencje w nauce i edukacji* : zbior artykułow naukowych.. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. P. 84-87.

ЯК ЗМІНИТИ ШКОЛУ, ЩОБ НАВЧАННЯ В НІЙ НЕ ЛЯКАЛО УЧНІВ

Ярина Луців, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. І. Мачинська, докторка педагогічних наук, професорка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Освіта є невід’ємною частиною формування особистості дитини та її майбутнього. Однак, традиційна система навчання часто здається застарілою та нездатною повністю розкрити потенціал учнів.

Сучасна освітня система стикається з викликами, які впливають на психологічний стан учнів. Багато дітей відчувають стрес, тривогу та невпевненість у себе через недосконалість навчального середовища. Школа повинна бути місцем, де діти радісно відкривають для себе нові знання, а не місцем, де вони відчувають страх перед навчанням.

Кен Робінсон, відомий експерт у галузі освіти та автор книги «Школа майбутнього», пропонує інноваційні підходи для трансформації шкільного середовища, перетворюючи його на місце, де діти не будуть боятися вчитися. «Школа майбутнього» – це книга про те, як реформувати освітню систему, щоб вона відповідала потребам і інтересам сучасних учнів. Автор пропонує практичні вирішення критичної проблеми, що стоїть перед сучасним світом: як змінити недосконалу систему освіти. Також він відстоює ідею інтегрованої концепції навчання, що базується на елементах, які залучають дітей до навчання, мотивують їх до навчання та готують їх до викликів XXI століття.

У контексті аналізу книги ми побудували наше дослідження. Провідними напрямами розкриття змісту автори визначили такі: навчання, освіта, розвиток, виховання. Саме навчання, як зазначають Кен Робінсон та Лу Ароніка, це процес здобування нових знань і вмінь. Діти народжуються із невгамовним потягом до навчання, але, на жаль, у багатьох він починає згасати саме у школі. Автори закликають: не дати йому згаснути — ось ключ до трансформації освіти [1, с.19]. Під «школою» у книзі зазначається будь-яка спільнота, яка збирається разом, щоб спільно навчатися. У книзі поняття «школа» охоплює домашнє навчання, самоосвіту, неформальні зібрання особисто й онлайн від дитячого садка до коледжу й далі [1, с. 20].

Заслуговують на увагу чотири основні цілі освіти, зокрема:

– особиста (освіта має дати учням змогу взаємодіяти не тільки з довколишнім, а й зі своїм внутрішнім світом);

– культурна (освіта має дати учням змогу зрозуміти й скласти свою думку про власну культуру й поважати багатоманіття інших культур);

– соціальна (освіта має дати учням змогу стати активними й гуманними громадянами);

– економічна (освіта має дати учням змогу стати економічно відповідальними й незалежними).

На думку авторів, «мета освіти – дати учням можливість зрозуміти довколишній світ і власні таланти, щоб вирости щасливими людьми й активними, гуманними громадянами» [1, с. 23].

К. Робінсон та Л. Ароніка стверджують, що «справжній ключ до змін у галузі освіти – якість навчання» [1, с. 108]. Для того, щоб покращити шкільну освіту, необхідно зрозуміти природу навчання — як саме учні вчаться і в який спосіб це виходить найкраще.

У книзі «Школа майбутнього» пропонується практичний підхід до реформи освіти, основні ідеї якого включають:

– Відхід від стандартизації. Замість того, щоб фокусуватися на єдиному «правильному» шляху навчання, школи повинні пропонувати різноманітні

підходи, що відповідають різним стилям навчання та інтересам дітей. Зробити акцент на розвитку творчих здібностей та індивідуальних талантів дітей замість суворої стандартизації [1; 103].

– Принцип лінійності не підходить для дітей. Автор зазначає, що «ділити дітей за віком на навчальні групи – те ж саме, що сказати начебто їхня найважливіша спільна риса дата народження. Насправді різні учні вивчають різні предмети в різному темпі. Дитина, яка має вроджену здібність до одного предмету, може мати труднощі з іншим, виконувати одне завдання на рівні зі старшими, а друге – гірше за молодших» [1; 57].

– Індивідуалізація навчання: Багато сучасних освітніх проблем у галузі освіти пов'язані з нерозумінням того, що є найважливішим. Кожен учень - це унікальна особистість зі своїми надіями, здібностями, проблемами, страхами, інтересами та прагненнями. Школи повинні знаходити способи адаптувати навчальні програми до потреб та темпу навчання кожного учня. Зосередитись на розвитку унікальних талантів учнів, а не лише академічних здібностей.

– Важливість емоційного благополуччя: Сприятливий психологічний клімат у школі є необхідною умовою для ефективного навчання. Учні повинні відчувати себе безпечно та впевнено, щоб розкрити свій потенціал. Необхідно заохочувати співпрацю, взаємоповагу та підтримку серед учнів та вчителів, а також – створити безпечний простір, де діти не бояться помилятися та ризикувати.

– Змінити роль вчителя з авторитарного наставника на фасилітатора та коуча, який допомагає дітям розкривати свій потенціал в атмосфері довіри та підтримки. Учні краще вчаться і розуміють, як застосувати матеріал у власній практиці, коли викладач є «наставником збоку», а не «мудрецем на трибуні». Найважливіше завдання вчителя - сприяти навчанню [1; 108]. Потрібно забезпечити вчителів необхідними знаннями та ресурсами для впровадження нових підходів до навчання. Створити систему наставництва та підтримки для педагогів.

– Зробити навчальні програми гнучкими, різноманітними і пов'язаними з реальним життям та інтересами учнів. Це зробить матеріал більш захопливим. Запропонувати учням можливість вибирати предмети та курси, які їм цікаві, а також досліджувати різні теми за допомогою проектів та групової роботи.

– Створити більше можливостей для міжпредметної інтеграції, проектної роботи та колаборації між учнями. Така діяльність заохочує кооперацію, відкритість і творчість. Інтегрувати мистецтво, музику, театр та інші творчі дисципліни в навчальний процес. Заохочувати дітей до самовираження та генерування нових ідей.

– Дизайнувати фізичні простори шкіл, зробивши їх більш відкритими, комфортними і стимулюючими для навчання замість сумних, тісних і регламентованих.

– Заохочувати цікавість, експериментування і неординарне мислення замість пасивного засвоєння фактів.

– Використання інноваційних методів навчання: Застосовувати гейміфікацію, проектне навчання та інші методи, які роблять навчання більш цікавим та інтерактивним.

Якщо школи хочуть досягнути чотирьох вище перелічених цілей освіти і допомогти учням розвинути пов’язані з ними компетентності навчальна програма мусить мати такі риси:

– різноманітність: має бути інклюзивною, надаючи можливість студентам досліджувати свої особисті інтереси та сильні сторони, а також загальні знання.

– глибина: учням має бути надана свобода вибору, щоб вони могли поглиблено вивчати свої інтереси з плином часу.

– динамічність: навчальна програма повинна передбачати співпрацю та взаємодію між учнями різного віку та вчителями різних предметів. вона має будувати стосунки з суспільством і таким чином розвиватися та вдосконалюватися.

Зміна шкіл – це складний, але необхідний процес. Впровадження ідей Кевіна Робінсона може стати поштовхом для трансформації шкільної системи та створення середовища, де учні не будуть боятися навчатися. Персоналізоване навчання, акцент на креативності та критичному мисленні, практична орієнтація, позитивна атмосфера та гнучкість – ось ключові елементи школи майбутнього. Така трансформація не лише зробить процес навчання більш захопливим та ефективним, але й допоможе учням розвинути необхідні навички та впевненість для досягнення успіху в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Кен Робінсон і Лу Ароніка. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / Переклад з англ. Ганна Лелів. Львів: Літопис, 2016 258 с.

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Ірина Маслій**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: О.І. Поясик, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Роль вчителя у формуванні моральних цінностей молодших школярів унаш час стає настільки важливою, що неможливо переоцінити чи знехтувати. У сучасному суспільстві, насиченому різноманітними викликами, вчителі виступають не лише передавачами знань, але й активними учасниками у формуванні стійких моральних фундаментів длямолодого покоління. Вчителі, як важливі архітектори морального виховання, несуть невід'ємну відповідальність за формування особистості кожного учня. Їхня відданість та педагогічна майстерність є визначальними для розвитку особистості кожного учня, сприяючи становленню етичних принципів, які супроводжуватимуть їх протягом всього життя. У Концепції «Нова Українська школа» (2018) акцентовано увагу на тому що, виховний процес буде невід’ємною складовою освітнього процесу і

орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) [1, с. 121]. Тому ключовим виховним елементом стане приклад учителя, який покликаний зацікавити дитину за допомогою художніх творів, які є найбільш ефективним засобом виховання молодого покоління.

Сучасне освітнє середовище ставить перед вчителями не лише завдання забезпечити навчання учнів, але й виховати їх у відповідних моральних цінностях. Важливою місією будь-якого вчителя є формування не лише академічних навичок, але й особистісних якостей у своїх учнів. Однією з цих важливих якостей є чесність і правдивість. Розвиток цих моральних цінностей в молодших школярів визначається великою мірою вчителем, який стає не лише передавачем знань, а й вихователем. У цьому віці відбувається засвоєння моральних норм і правил поведінки. Моральні ідеї, які висловлює вчитель (доброти, чесності, співчутливості до людей, допомоги літнім людям) позитивно сприймаються учнями і викликають у них бажання поводитися відповідним чином [2, с. 69].

Перш за все, вчитель повинен виступати в ролі прикладу для своїх учнів. Вчителі, які є прикладом чесності та правдивості, впливають на формування цих цінностей у своїх учнів. Демонстрація чесності в усіх сферах життя, від академічних до міжособистісних відносин, надає дітям можливість бачити позитивні приклади та наслідувати їх. Його власна чесність і правдивість у всіх життєвих ситуаціях формує у дітей образсправжнього героя. Учні, спостерігаючи за вчителем, адаптують йогопозитивні риси, і це стане невід'ємною частиною їхнього характеру.

Додатково, вчителю слід систематично впроваджувати уроки, спрямовані на формування моральних цінностей. Розповіді, обговорення етичних ситуацій та ролеві ігри допоможуть учням розуміти, що чесність і правдивість – це не лише абстрактні поняття, але і важливі засади, які допомагають побудувати сильні стосунки та сприяють особистісномузростанню.

Не менш важливою є підтримка вчителя у виявленні і розв'язанні ситуацій,

де чесність та правдивість знаходяться під загрозою. Відкриті бесіди та виховні заходи допоможуть учням виявляти власні помилки та шляхи їхвиправлення, розвиваючи в них відповідальність за свої вчинки.

У сучасному освітньому середовищі, виховання не лише інтелектуальних, але й моральних якостей, таких як чесність і правдивість, стає невід'ємною частиною місії вчителя. У цьому контексті роль педагога виявляється ключовою, оскільки від його зусиль залежить формування моральної основи у молодших школярів.

У першу чергу, вчитель повинен будувати відносини на довірі зі своїми учнями. Створюючи безпечне середовище для відкритого спілкування, вінсприяє тому, щоб діти відчували можливість бути чесними та відвертими. Наприклад, під час обговорення уроку, вчитель може підкреслювати важливість відкритості у висловленні своїх думок, наводячи приклади зісвого життя.

Однак важливо не лише сприяти виявленню чесності, але і вчити учнів розрізняти правду від брехні. Приклади ігрових ситуацій чи історій, які ілюструють наслідки неправди, можуть допомогти молодшим школярам розуміти важливість говорити правду. Учитель може використовувати такі приклади як основу для обговорення та висловлення особистих поглядів учнів.

Не менш важливим аспектом є встановлення правил та очікувань відносно чесності на уроках. Заохочення та нагороди за чесні вчинки можуть слугувати стимулом для учнів. Наприклад, створення системи позитивних балів чи визначення «чесного учня тижня» може стати відмінним мотиватором для молодших школярів.

Крім того, вчителю важливо активно слідкувати за динамікою морального розвитку учнів і при необхідності коригувати свою стратегію виховання. Виявлення ситуацій, де чесність порушується, та надання конструктивної реакції допомагають учням усвідомлювати моральні аспекти своїх дій.

Такий педагогічний підхід сприяє розвитку в учнів емоційного і соціального інтелекту, а також формує в них навички конструктивноговзаємодії в моральних ситуаціях. На уроках мовно-літературної освітньої галузі, вчителі

використовують різноманітні методи та прийоми для виховання чесності у молодших школярів. Зокрема, розгляд творів художньої літератури дозволяє вчителям створювати ситуації, де герої дійово виявляють чесність та правдивість. Через аналіз текстів діти вивчають, які наслідки може матинеправдива поведінка, а також навчаються розрізняти добро від зла.

На уроці під час проходження виробничої практики я використала казку «Піноккіо» для розгляду моральних ситуацій. Аналіз ситуацій, в яких головний герой зіткнувся з моральнимивиборами та їхніми наслідками, допомагає дітям усвідомити важливість чесності, послідовності та слухняності. Розгляд подій на острівці, де дітиможуть робити все, що їм хочеться, дозволяє учням зрозуміти, як відсутність моральних меж може призвести до негативних наслідків та втрати контролю над своїм життям. Аналіз цих епізодів допомагає дітям визначити, що важливіше: тимчасове задоволення чи відповідальність тачесність.

Також обговорення неправдивої поведінки та її впливу на героя сприяє розвитку в учнів критичного мислення та здатності передбачати можливі наслідки своїх дій. Застосування літературних творів для вивчення моральних питань робить процес виховання цінностей цікавим та доступним для дітей.

Вдало поєднаний літературний матеріал з вихованням моральних цінностей, створює навчальний процес, який сприяє не лише розумінню,але й внутрішньому осмисленню цінностей та їхнього практичного застосування в житті.

Метод використання творів для аналізу моральних аспектів на уроці не лише надає учням можливість зрозуміти наслідки своїх дій, але й допомагає сформувати в них навички критичного відбору та аналізу життєвих ситуацій. Такий педагогічний підхід дозволяє впливати на моральний розвиток учнів і надає змогу вчителям сприяти формуванню позитивних цінностей серед молодшого покоління.

У рамках освітньої галузі «Я досліджую світ» вчителі розробляють завдання та проєкти, спрямовані на вивчення моральних аспектів виховання в учнів чесності. Наприклад, реалізація проєктів, де учніобговорюють моральні

дилеми чи розробляють правила взаємодії в колективі, активно сприяють формуванню моральних цінностей.

Особливу роль відіграє вчитель як особистість, що стає прикладом для учнів. Відкриті бесіди про моральні цінності, розповіді вчителя про своївласні досвіди вирішення моральних конфліктів роблять навчальний процес набагато більш пізнавальним та виховним.

Одним із ключових елементів виховання чесності є визначення та схвалення правдивих вчинків учнів. Система позитивних заохочень, де нагороджуються чесні дії чи взаємодопомога, сприяє формуванню позитивного морального клімату в класі.

У підсумку, виховання чесності і правдивості на уроках – це не лише завдання, а й велика відповідальність для вчителя. Його приклад, створене навколишнє середовище та систематична робота над розвитком моральних цінностей становлять основу для будівництва чесних та правдивих особистостей майбутнього.

Отож, роль учителя у формуванні чесності й правдивості в молодших школярів є невід'ємною частиною процесу їхнього виховання. Вчитель, будучи мудрим наставником, сприяє не лише навчанню, але й розвитку цінних моральних якостей, які супроводжуватимуть учнів протягом усього їхнього життя.

Таким чином, учителі мають неабияке завдання – стати важливими педагогічними лідерами, які сприяють формуванню моральних цінностей учнів, роблячи цей процес активним та плідним.

Список використаних джерел:

1. Концепція Нової української школи. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkola-compressed.pdf

2. Поясик О. І., Лаппо В. В. Методика виховної роботи: навч. посіб. ІваноФранківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2011. 202 с.

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОЛЕКТИВІСТСЬКИХ ВІДНОСИН

МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Аліна Медик**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: Г.Г. Кіт, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського

Питання взаємодії суб'єктів освітнього процесу є актуальним на сучасному етапі розвитку української держави. Найбільш яскраво ця проблема виявляється в активності, що реалізується через спілкування і спільну діяльність. Молодший школяр не може існувати ізольовано, він більшість часу перебуває в класному оточенні, тому театралізована діяльність має вагомий потенціал для розвитку колективістських відносин учнів. Завдяки театралізованій діяльності в учнів розширюється кругозір, покращується мовлення, загалом відбувається становлення учнівського колективу. Тому участь у театралізованих виставах (ляльковий театр, театр тіней, масок тощо), інсценівках, драматичних гуртках сприяє згуртуванню дітей, покращенню міжособистісних стосунків, створює позитивну атмосферу у класі. Особливо важливим у молодшому шкільному віці, вважають вчені, є прищеплення дітям гуманістичних цінностей, ціннісного ставлення до себе, до оточуючих, до людини в цілому [10], а театралізована діяльність є надзвичайно корисною в даному контексті.

Починаючи з початкової ланки освіти, можливості освітнього закладу зорієнтовані на розвиток природних талантів учня. У Модельній навчальній програмі 1 класу Нової української школи кожен тиждень відводиться певній темі, тож десятий тиждень освітнього процесу має назву «Театр» [8]. У цей час учні початкової школи мають можливість глибше пізнати світ театру та долучитися до його створення. Тому театральне мистецтво можна вважати складовою освітнього процесу у початковій школі. У Типовій освітній програмі, розробленій авторським колективом, під керівництвом Р. Шияна, в розділі «Мистецька освітня галузь» виділяють напрям «Театралізуємо» [9, с. 14]. Це свідчить про те, що застосування театралізованої діяльності у процесі навчання

є одним з важливих засобів освіти.

Проблема формування колективістських учнівських відносин і використання театралізованої діяльності в початковій школі була предметом розгляду багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Розвиток та становлення учнівського колективу досліджували Є. Ільїн, Я. Корчак, Г. Рошаль, В. Сухомлинський, С. Френе, Р. Штейнер та інші.

Видатний мислитель Я. Коменський писав: «Через те, що життя кожної людини побудоване так, що вона повинна підтримувати розмову та діяти... (потрібно, щоб учень) навчився спостерігати різницю в речах, умів реагувати на це, робити пристойні дії, тримати тіло і душу відповідно до обставин, змінювати тембр голосу, тобто грати будь-яку роль відповідним чином» [7, с. 140]. Фундатор наукової педагогіки вважав театральні постановки важливим засобом соціалізації особистості, з огляду на те, що у колективі потрібно спілкуватись, знаходити компроміси, спільно діяти. Цьому й сприяє підготовка та проведення театралізації у початковій школі.

На даний час у працях науковців порушені різні аспекти досліджуваної проблеми: соціальної взаємодії учнів у театральному об’єднанні; формування соціокультурних орієнтацій засобами театру (Н. Величко); використання театру як засобу формування особистості; розвитку творчого потенціалу учнів засобами театрального мистецтва (Л. Пилипенко); соціальної взаємодії учнів у театральному об’єднанні. Збільшився інтерес дослідників і до застосування театральних прийомів в навчально-виховному процесі.

В організованому колективі відбувається постійне збагачення його життєдіяльності, розширюються види суспільно корисних справ, вдосконалюється зміст деяких видів діяльності. Відносини в учнівському колективі виникають між його членами як носіями певних соціальних ролей. Під роллю розуміють відносно постійну систему поведінки згідно встановлених правил. Колектив буде тоді нормально функціонувати, коли відбуватиметься сумлінне виконання ролей його членами. Колективізм як риса особистості має вагоме значення для дітей, враховуючи, що без об’єднання людей на певних

засадах не можна досягти спільних цілей. За С. Гончаренком, колективізм – це моральний принцип, який проголошує пріоритет інтересів і мети колективу як соціальної спільноти людей, об'єднаних суспільно значущими цілями, над прагненням індивіда й характеризує високий рівень групової згуртованості [4, с. 171].

Найвищою формою покращення соціокультурного досвіду молодших школярів є театр, який реалізує соціалізуючі функції у вигляді театрально-акторської діяльності, що характеризується розвитком творчості, ініціативності, артистизму. Театралізована діяльність визначається в літературі як художня діяльність, що пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів, є одним із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Водночас, вона виступає як специфічний вид дитячої активності, один із найулюбленіших видів творчості [5, с. 9].

Театралізована діяльність в початковій школі є різноманітною за видовою категорією. Драматизація об'єднує групу дітей, які колективно імпровізують на заздалегідь обрану тему. Лялькотерапія допомагає краще дитині зрозуміти себе, інших та навколишній світ, сприяє соціальному становленню учня. Театр тіней дає можливість учням познайомитися з театральною діяльністю, спонукає дітей до активного спілкування та співпраці. Настільний театр розвиває монологічне та діалогічне мовлення, комунікативні здібності, емоційність. До настільного театру відносять: театр картинок, іграшок, баночний театр, театр коробочок, в'язаний театр та інші [1].

Окрім участі в театральних виставах на уроках або в позаурочний час, діти можуть займатися в театральних гуртках. Заняття в театральних гуртках дисциплінують, виробляють почуття відповідальності перед однокласниками та глядачами, прищеплюють почуття колективізму, любові до праці.

Перевагою участі дитини в театралізованих виставах чи іграх є питання міжособистісної взаємодії, яка виникає на основі комунікативних потреб її учасників. Учні активно розробляють сценарії вистав, виконують особливі ролі

та навчаються мистецтву перевтілення. Сценічне дійство є результатом співпраці великої кількості людей від актора до режисера, гримера чи костюмера. Можливості створення костюмів, аксесуарів, прикрас сприяють розвитку колективної творчості дітей, адже діти діють разом задля спільної справи. Учні можуть шити, малювати, ліпити – усі ці заняття мають на меті стимулювати уяву дітей.

Аналіз наукових джерел дозволяє нам виокремити функції, які виконує театралізована діяльність в учнівському колективі:

– соціалізуюча – стимулює учнів до опанування різних соціальних ролей та прийнятих моделей їх поведінки;

– виховна – спроєктована на те, щоб батьки та педагоги в ігровій формі мали можливість розглянути та сформувати уявлення молодших школярів про моральні якості («добро – зло», «правда – брехня» тощо);

– розвивальна – сприяє розвитку уяви та фантазії, формує уявлення про моральні якості, особливості поведінки та співпраці у дитячому колективі;

– дидактична – активізує навчально-пізнавальну діяльність та сприяє емоційному збудженню дитини;

– дозвіллєво-розважальна – сприяє доцільній та корисній організації вільного часу учнів початкової школи;

– естетична – впливає на формування естетичних смаків молодших школярів;

– релаксаційна – допомагає учням розслабитися, відпочити, відновити сили, по-іншому поглянути на оточуючий світ, подолати емоційний стрес, тривожність чи страхи [2].

На педагогічній практиці в Богданівському ліцеї Тульчинської міської ради Вінницької області ми мали можливість провести спостереження. Протягом тематичного тижня «Театр» ми організовували для першокласників різноманітні театральні ігри, вистави, а саме: за допомогою ляльки-рукавички «Ріпка» діти випробовували себе в різних ролях. Успішно нами використовувались ігри-

імпровізації з розігруванням сюжету, рольові діалоги. Саме після такої активної діяльності учні дізнаються, що мистецтво слова можна реалізовувати різними способами. Таким чином досягається зближення дітей, покращуються їх міжособистісні відносини, створюється дружня атмосфера в колективі та розвивається соціальна компетентність школярів.

Підсумовуючи все вищесказане, слід зазначити, що існує тенденція зростання інтересу до використання театралізації в початковій школі як умови розвитку колективістських відносин в сучасних соціокультурних умовах. Театральні технології в шкільному освітньому процесі є засобом розвитку самоконтролю і самовдосконалення, що допомагає пересвідчитись, як навчаються учні – поодинці або колективно.

Отже, впровадження елементів театралізованої діяльності в освітній процес допомагає молодшим школярам глибше пізнати себе, свій внутрішній світ, розвиває навички співпраці в колективі, вдосконалює колективні відносини.

Список використаних джерел:

1. Артемова Л. В. Театр і гра. Вдома, у дитячому садку, в школі. Київ : Томірс, 2002. 291 с.

2. Барановська І. Г. Театр ляльок у початковій школі : навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 170 с.

3. Богуш А., Варяниця Л., Гавриш Н. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія. Луганськ, 2006. 368 с.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 375 с.

5. Каліцінська Р. О. Формування креативної особистості через призму театрального мистецтва (з досвіду роботи). Вінниця, 2014. 96 с.

6. Кіт Г. Г. Побудова взаємин учителя та учнів в умовах школи І ступеня. Етичний портрет педагога: історія та сучасність: матеріали круглого столу (Хмельницький, 27 лютого 2016 року). Укл. Н. В. Казакова, Н. А. Сівак. Хмельницький : ФОП «О.М. Казаков», 2016. С. 50-52.

7. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори: в 2-х т. Т. 1. Київ: Вища школа, 1982. 656 с.

8. Модельна навчальна програма для 1 класу, розроблена авторським колективом під керівництвом Шияна Р. Б. 2017 р.

URL: https://drive.google.com/file/d/1rOZnMD9dTxXELPV0P5JnbpSQvwTYH5wd/view

9. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б.: наказ МОН України від 08.10.2019 р. № 1273.

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4klas/2020/11/20/Shiyana.pdf.

10. Holiuk O., Pakhalchuk N., Rodiuk N., Demchenko O., Kit G. Criteria and indicators of formation of humanistic and value attitude of primary schoolchildren towards themselves. *Society. Integration. Education.* Proceedings of the International Scientific Conference. Volume III, May 22th -23th, 2020. C.198-211. URL: http://journals.ru.lv/index.php/SIE/article/view/4887

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗУМОВОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ 6-8 РОКІВ

***Ольга Мовчан**, здобувачка ступеня вищої освіти «доктор філософії (PhD)»*

Науковий керівник: С.І. Якименко, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової та дошкільної освіти

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

В умовах сьогодення, коли держава зазнає випробувань через військовий стан, дистанційне навчання та накопичення освітніх втрат, актуальність розумового виховання дітей молодшого шкільного віку набуває особливого значення. Військовий конфлікт та дистанційна форма навчання створюють складні виклики для розвитку розумових здібностей дітей, вимагаючи системних підходів до їх психологічної підготовки та навчання.

У сучасному світі ігрові технології стають усе більш актуальним інструментом для розвитку дітей. Особливо від 6 до 8 років, коли дитина активно досліджує навколишній світ та починає формувати свої ключові компетентності. Перевагами такого підходу є його інтерактивність, адаптивність до індивідуальних потреб кожної дитини та здатність утримувати їхню увагу і зацікавленість.

Гра впливає на формування особистості в багатьох аспектах, трансформуючи психічні процеси, поліпшуючи пізнавальну активність, сприяючи розвитку соціальних якостей і моделей поведінки, а також стимулюючи творчі здібності дитини. Наукові дослідження підтверджують тісний зв’язок між грою та розвитком основних аспектів особистості. Гра є формою творчості, яка дозволяє реалізувати сутнісні здібності та потреби людини. Ці фактори слід враховувати при оцінці розвивально-виховного впливу гри та її ролі в освітньому процесі початкової школи.

Активізація розумового виховання у формі дидактичної гри полягає у спрямуванні уваги дитини на певні предмети та явища навколишнього світу. Ця спрямованість виявляється в постійному бажанні дізнаватися нове, глибше розуміти та засвоювати знання – іншими словами, у виникненні пізнавального інтересу. Постійно зростаючи та розвиваючись, пізнавальний інтерес стає основою позитивного ставлення до навчання, що відображається в підвищенні успішності. Позитивний пізнавальний інтерес сприяє не лише покращенню процесу та результатів навчання, а й розвитку різних психічних процесів, таких як: мислення, уявлення, пам’ять, увага. Вони під впливом пізнавального інтересу стають більш активними та спрямованими на розумовий розвиток.

Після того як дитина починає відвідувати школу, вона активно включається в освітній процес, але не припиняє цікавитися грою. Грамотно організовані ігри впливають на формування позитивних рис особистості у дитини, сприяють створенню сприятливого колективу та розвивають почуття дружби й товариськості. За час у школі, ігри в школярів зазнають змін: вони починають з побутових і поступово переходять до ігор, де відтворюються елементи виробничого процесу, а потім до тих, що відображають соціальні явища. Цей процес сприяє розширенню світогляду дитини та збагаченню її життєвого досвіду.

У перші два роки навчання особливості розумової діяльності молодшого школяра схожі на ті, що спостерігалися у дошкільників. Вони виявляються в конкретних уявленнях під час вирішення завдань: діти оперують реальними предметами або їх зображеннями. Під час навчання вони роблять висновки з урахуванням конкретних фактів. Процес навчання активізує розвиток абстрактного мислення, особливо на уроках математики та української мови. Наприклад, під час уроків математики діти починають переходити від дій з конкретними предметами до операцій з числами. Те ж саме спостерігається на уроках української мови, коли слова, спочатку пов’язані з конкретними об’єктами, поступово стають предметом самостійного вивчення.

У дитячих іграх, вільна гра є головним завданням і виступає як основна

мета. У виховних іграх, створених педагогами, ігрова діяльність спеціально планується і пристосовується для виховних цілей.

Використання ігрових методів спонукає дітей зосередитися, підтримує їх інтерес до навчання та сприяє ефективному запам'ятовуванню матеріалу. Поступово вчитель розвиває у дітей власні академічні інтереси та навички.

Ігрова діяльність представляє собою багатофункціональне явище. Ця багатофункціональність дозволяє пов'язати теорію з практичним досвідом шляхом активного залучення до неї. Ігрова активність дає можливість учасникам «жити» в іншій системі переконань. Слід зауважити, що така можливість не часто зустрічається в реальному житті, проте її вплив на особистісний розвиток важко переоцінити. Можливість «дивитися на світ очима іншого» вважається одним з ключових факторів, які сприяють розумінню інших осіб, які відрізняються від вас, та сприяють більш адекватному самопізнанню.

Слід зазначити, що інтенсивний розвиток активності пізнавальної діяльності відбувається у молодшому шкільному віці: безпосередня вразливість дитини знижується, водночас стає найбільш активним у пошуку нової інформації. Учень у школі на кожному уроці у кожному класі пізнає навколишній світ, вивчає суспільно-історичний досвід людства. У нього формуються компетентності, пов'язані з пізнавальною діяльністю. Його мозок відбиває досліджувані об'єкти дійсності. Пізнавальна діяльності, у свою чергу, є одним із видів розумової виховної діяльності. Її мета – формування ставлення до пізнання, науки, книги, вчення. Можна сміливо стверджувати, що цей процес відкриває для дитини величезні можливості для вивчення нового, світ книг та неймовірних відкриттів.

Ефективне використання ігрових методик у шкільній освіті суттєво залежить від глибокого теоретичного підґрунтя. Це враховує як усвідомлення гри як вияву психічного життя дитини, так і її роль як педагогічного інструменту, що сприяє досягненню цілей розвитку творчої особистості, освіти та виховання.

Тому виділимо певні особливості використання ігрових технологій у розумовому вихованні дітей 6-8 років:

– гра має органічно об’єднувати всі очікувані результати навчання;

– ігри мають задовольняти різнопланові дитячі інтереси: ігрові, пізнавальні, соціальні;

– гра повинна слугувати засобом всебічного розвитку дитини, зокрема її пізнавальних сил;

– метою гри має стати підвищення інтересу до навчання, розвиток усіх мисленнєвих процесів, що забезпечуватиме краще засвоєння навчального матеріалу;

– гра має розвивати трудові уміння школярів, і сприяти формуванню у їхній свідомості соціально прийнятних етичних норм поведінки.

Мета Нової української школи полягає в тому, щоб найбільш повно розкрити індивідуальні пізнавальні можливості кожного учня, зробивши його активним учасником освітнього процесу. Освіта, розвиток і виховання повинні базуватися на принципах партнерства та співробітництва між усіма учасниками освітнього процесу. Ефективне використання ігрових технологій у процесі розумового розвитку сприятиме психологічному благополуччю учнів, спонукатиме до формування інтересу, мотивації до навчання та набуття відповідних знань, вмінь, навичок і компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Гриньова М. В. Гра як засіб удосконалення саморегуляції навчальних дій. *Початкова школа*. 1990. № 4. С. 19-22.

2. Концепція Нової української школи. 2016. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola compressed.pdf (дата звернення: 18.03.2024).

3. Копосов П. Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1–2 класів. Фабула. 2021, 159 с.

4. Крутій В. А. Активізація навчальної діяльності молодших школярів у процесі використання дидактичних ігор : дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.09. Рівне, 2001. 196 с.

5. Куліш І. М. Проблеми гри, ігрової діяльності в психолого-педагогічній теорії та практиці. *Проблеми освіти* : наук.-метод. зб. Київ : Наук.-метод, центр вищої освіти, 2001. Вип. 23. С. 160.

РОЛЬ ТРАДИЦІЙНИХ І ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

***Діана Моркот**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.О. Кушнір, кандидатка педагогічних наук
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Сьогоднішні учні зростають у світі технологій, з якими вони знайомі ще з самого дитинства. Ця сфера впливає на їх сприйняття, пізнання світу та життя в країні загалом. Засоби масової інформації, такі як: преса, радіо, телебачення та інтернет, відіграють важливу роль у формуванні особистості школяра, надаючи інформаційну, нормативну та релаксаційну функції. Освітні програми майже повністю зникли з телевізійних екранів, а більшість каналів переповнені розважальними програмами [1, с. 57].

Для формування особистості молодших школярів у освітньому процесі, науковці вивчають різні фактори, які впливають на цей процес. Велика увага приділяється вченим, які досліджували когнітивну сферу особистості, таким як Ф. Бартлетт, Р. Гарднер, Дж. Келлі, С. Палмер, Ж. Піаже, Д. Раппапорт, У. Скотт, О. Харві, Ф. Хольцман, Х. Шродер. Вивчення теорій, законів і методів науки направлене на те, щоб підготувати учителів до створення проблемних ситуацій у навчальному процесі. Це включає спостереження за явищами і процесами, вирішення наукових дискусій, пошук додаткової інформації для обґрунтування висновків, що все разом стимулює пізнавальний інтерес учнів.

Один з найбільш сприятливих моментів для початку педагогічної діяльності – етап початкової освіти. Вона надає унікальну можливість для формування новаторського мислення. Проте, успішність цього процесу залежить від спільних зусиль всього педагогічного колективу, який зацікавлений у пошуку і впровадженні нових методик, спрямованих на підвищення якості освіти та особистісного розвитку молодших школярів.

У процесі інтелектуальної діяльності, коли учні в першу чергу залишають запит вчителю. Якщо дитячі запитання мають різний рівень пізнавальної цінності, важливо звернути увагу на ті з них, які мають справжній пізнавальний зміст, тобто чи відображають бажання учня уточнити щось, чи відкривають перспективи для подальшого навчання. Крім того, участь в обговорених

питаннях, внесення доповнення та висловлювань своєї думки. Наступне це вміння вільно користуватися набутими науковими знаннями. І найголовніше це бажання розділити з іншими (однокласниками, батьками, вчителем) нові знання, знайдені поза шкільним навчанням і виходячи за межі навчальної програми.

У емоційних проявах: люди можуть виявляти свої емоції через різні способи: через обличчя, рухи, вирази, спілкування з іншими, зосередженість або побоювання порушити тишу. Емоційні вияви можуть виникати з різних причин, таких як: радість від вирішення проблеми, впевненість у власних силах, успіх у виконанні завдання або почуття співчуття до персонажа літературного твору тощо.

У формі вольових проявів: можна визначити силу волі через внутрішню концентрацію уваги. Це стає очевидним, коли бачите, як учні реагують на дзвінок, що оголошує кінець уроку. Деякі учні не реагують на дзвінок і продовжують працювати, тоді як інші миттєво перериваються, закривають підручники, залишаючи завдання недоробленими, і йдуть на перерву. Учнівська поведінка у складних ситуаціях може свідчити про їхню зацікавленість у навчанні [3, с. 18].

У формі вільного вибору: учень має можливість вибирати між іншими видами активності, він може виявити своє сприйняття та виявлені можливості, обираючи конкретну галузь знань. Він може отримати знання та навички у своїй обраній справі, учитель в свою чергу відповідає за розвиток молодших школярів, сприяючи розвитку їх особистісних якостей. Учитель має підтримувати інтерес учнів до навчання, виступаючи у цьому плані як мотиватор.

Управління формуванням пізнавального інтересу та розвитку особистості молодших школярів включає в себе способи стимулювання самостійних дій учнів. Це охоплює не лише організацію занять з виховною та освітньою метою, спрямованих на стимулювання пізнавального інтересу, але й дії з моральною підтримки тих учнів, які виявляють самостійність та активність під час уроків, виконуючи домашні завдання та інші завдання. Особливу увагу приділяють заходам підтримки, таким як похвала та надання високих оцінок, для учнів, які

самостійно подолали пізнавальні труднощі.

Вчитель стимулює молодших школярів до бажання вчитися та отримувати знання, які потребують самостійної підготовки з різних питань. Він заохочує учнів до цікавості проблемними та креативними завданнями, виконанням індивідуальних завдань та виступами перед групою або класом, що ставить перед ними значну відповідальність і вимагає інтенсивної та якісної самостійної підготовки [4, с. 111].

Диференціація домашніх завдань. Важливо диференціювати домашні завданнях, особливо їх оптимальний обсяг, більшість завдань не дозволяє учневі відпочити від навчальних матеріалів та активізувати діяльність молодшого школяра. Різноманітні домашні завдання, які вимагають вирішення завдань, сприяють активності та самостійності учнів у навчанні. Домашнє завдання може мати різні рівні складності, індивідуалізовані завдання, розвивальні завдання тощо. Таким чином, проблема перевантаження учнів завданнями буде вирішена.

У цілому, інноваційне мислення повинне бути творчим, науково-теоретичним, соціально-позитивним, конструктивним, трансформаційним та прагматичним. Ці основні властивості можуть ефективно розвиватися тільки в комплексі. Можна розглянути більш детально три з них: творчий підхід, науково-теоретичне забезпечення, конструктивний підхід. Саме ці аспекти найбільш точно реалізуються через інструменти онлайн освіти, що свідчить про інноваційність освітнього процесу.

Одним з інноваційних форм роботи з молодшими школярами є квест. Основна мета квесту – створення інтерактивної проблемної ситуації, що мотивує дитину на вирішення практичного завдання. Вважаємо, що саме онлайн-квест може стати найближчим часом однією з основних технологій формування інноваційного мислення. У квесті передбачена Персоналізація навчання, що дозволяє організувати індивідуальну роботу з учнями без залучення додаткових ресурсів, таких як час вчителя, додаткові засоби навчання. Усе, що необхідно для проходження випробувань і навчальних завдань квесту, вже знаходиться в онлайн-середовищі, завантаженої на сайт або іншу платформу. Учителю досить

один раз розробити завдання для квесту, продумати його проблемне поле і можливі варіанти розвитку подій. В онлайн-форматі навчаються можуть проходити квест кілька разів. До проходження онлайн-квесту можна залучати нескінченну кількість учасників. Це може стати ще однією перевагою такого підходу до освітньої діяльності [4, с. 110].

Отже, в процесі формування особистості молодших школярів існують різноманітні підходи, які можуть бути традиційними або інноваційними. Для вчителя важливо зрозуміти рівень зацікавленості кожного учня та класу, а також їхні здібності та можливості. На основі цього він може використовувати різні методи та форми роботи на уроці, що сприятимуть розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Мельничук Ю. Ю. Інновації у мовній освіті молодших школярів. *Педагогічний процес: теорія і практика.* 2017. № 4. С. 57-62.

2. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.

3. Поліщук Н. А. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства засобами казок з екологічним сюжетом. *Педагогічний пошук*. 2017. № 2(94). С. 17-21.

4. Потапенко К. В., Рудницька Н. Ю., Формування пізнавальної активності на інтегрованих уроках «Я досліджую світ». *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи* : збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І. В. Голубовська. Житомир : ФО-П «Н. М. Левковець», 2022. С. 110-112.

МОРАЛЬНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

***Христина Непомяща**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.В. Казакова, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Реформування освіти в Україні в наш час є надзвичайно важливим і актуальним завданням. Принципи гуманізації і демократизації в освіті мають сприяти розвитку особистості кожного учня, покликані створити умови для його особистісного зростання та самореалізації. Учитель, як суб’єкт освітнього

процесу, повинен виступати як взірець моральної та професійної культури, демонструючи високий рівень професійної майстерності і відданості своїй справі.

Ці пріоритети відображені в ряді законодавчих документів, як-от: Закони: «Про освіту» [6] та «Про вищу освіту» [5], а також Концепція «Нова українська школа» [4]. Ці документи визначають стратегічні напрями розвитку освіти, зокрема: підвищення якості освіти, розвиток учительської професії, впровадження сучасних освітніх технологій та методик, а також створення сприятливого середовища для особистісного розвитку учнів початкових класів.

Реформування освіти в Україні є комплексним процесом, спрямованим на створення умов для розвитку особистості кожного учня, забезпечення йому доступу до якісної освіти, а також підготовку кваліфікованих та морально зрілих вчителів, які здатні впливати на формування молодого покоління.

В. Васянович [1] наголошує, що поняття «моральна культура» дійсно має глибокий зв’язок з поняттям «культура» і «мораль». «Культура» в широкому розумінні охоплює сукупність цінностей, знань, навичок, традицій, уявлень, установ і норм, які характеризують певну спільноту або суспільство. Це є спадщина, яка передається з покоління в покоління і визначає спосіб життя та взаємодії людей у цьому суспільстві. «Мораль» визначає правила та принципи, які регулюють поведінку людей у соціальному оточенні. Вона визначає, що є правильним чи неправильним у взаємодії з іншими людьми та в загальному житті. «Моральна культура» поєднує ці два поняття, охоплюючи сукупність цінностей, норм, правил і знань, які визначають моральну поведінку та спілкування людей у певному культурному контексті. Вона включає в себе розуміння моральних принципів, уміння діяти відповідно до цих принципів, а також здатність до критичного мислення і рефлексії щодо моральних питань.

Таким чином, моральна культура є важливою складовою загальної культури суспільства, яка визначає його етичні стандарти і цінності.

Підкреслення важливості моральної культури в професійній діяльності педагога є дійсно важливим. Моральна культура формується і розвивається через

різноманітні форми виховної роботи, включаючи етнопедагогічні засади, які мають глибокі корені в народних традиціях, звичаях та культурних цінностях.

Народна творчість, зокрема українські народні пісні, має величезне значення для формування моральних цінностей та культурологічного розвитку особистості. Вони втілюють у собі багатогранність української духовності, традиції, історії та етики. Ці пісні, як і інші народні твори, відображають поняття справедливості, чесності, доброти, людяності та інших моральних цінностей.

Однак, зростанням впливу масової культури, особливо в епоху цифрових медіа, важливою стає фільтрація та контроль негативних впливів на молодь. Педагоги мають велику відповідальність у вихованні учнів, спрямованому на підтримку моральних цінностей та виховання громадян з позитивними моральними установками, тому, важливою частиною розвитку моральної культури є збереження та передача народних традицій, а також активна робота з підтримки моральних цінностей у сучасному світі.

Національно-патріотичне виховання є складовою загального виховного процесу підростаючого покоління, головною метою якого є набуття молодими громадянами соціального досвіду, готовності до виконання громадянських і конституційних обов’язків, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування особистісних рис громадянина Української держави, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури.

Національно-патріотичне виховання молодого покоління має на меті формування в особистості ціннісного ставлення до навколишнього середовища. Основу цієї системи складає ідея розвитку української державності як консолідуючого чинника для розвитку суспільства та нації в цілому. Форми і методи виховання ґрунтуються на українських народних традиціях та найкращих досягненнях української національної та світової педагогіки.

У працях О. Докукіної виділені педагогічні умови, які є важливими для успішного національного виховання школярів:

1. Налагодження конструктивної взаємодії між закладами освіти та

дитячими й молодіжними громадськими організаціями сприятиме становленню громадян-патріотів України.

2. Підвищення компетентності батьків у патріотичному вихованні дітей та зміцнення взаємодії сім'ї з навчальними закладами є важливими для успішного впровадження патріотичного виховання.

3. Здійснення навчально-методичного забезпечення закладів освіти з проблем патріотичного виховання, розроблення та впровадження методичних посібників для практичних працівників є необхідними кроками.

4. Інтенсифікація взаємодії засобів масової інформації дозволить спільно підготувати відповідні теле- та радіопередачі та широко висвітлити проблеми та кращий досвід національного виховання дітей та молоді.

У шкільному вихованні молодших школярів патріотичних почуттів, вчителі використовують комплексний та міжпредметний підхід, застосовуючи різноманітні освітні методи та форми, які охоплюють як традиційні, так і новаторські методики. Це допомагає формувати у дітей глибоке розуміння та любов до власної культури, історії, мови та природи своєї країни.

Національно-патріотичне виховання реалізується протягом усього освітнього процесу особистості в різних умовах і ситуаціях, таких як сім'я, школа, позашкільні та молодіжні організації, що сприяє гармонійному розвитку, розкриває здібності та формує світогляд на основі доробку українського народу, збагачує духовність та особистісну культуру. Теорія та практика цього напряму освіти підтверджують взаємозв'язок між «національним» та «патріотичним» вихованням як загальним та конкретним, узагальнюючи їх як важливі складові. Загальною метою національного виховання є формування у особистості патріотизму та поваги до України та інших національностей та культур [4].

Отже, моральна культура представляє собою важливе духовне утворення та ключовий елемент професійної діяльності педагога. Вона об'єднує знання, переконання, моральні норми, принципи, культурні здібності та поведінку особистості. Моральна культура педагога є активною силою, спрямованою на національно-патріотичне виховання учнів початкових класів.

Національно-патріотичне виховання молодших школярів є комплексною, системною та цілеспрямованою діяльністю різних соціальних інститутів з метою формування у молодого покоління патріотичної свідомості, любові до Батьківщини, турботи про її благо, готовності виконати свій обов'язок для захисту національних інтересів, цілісності і незалежності України. В учнів початкової школи в процесі національно-патріотичного виховання формуються ціннісне ставлення до українського народу, Батьківщини, держави та нації. Школа, у співпраці з учителями, учнями, залучаючи сім'ю та громадськість, має безмежні можливості для здійснення національно-патріотичного виховання молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Васянович Г. Моральна культура особистості педагога в етнопедагогічному вимірі. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи* : зб. наук. праць. 2021. Вип. 9. Т. 1. С. 8-17.
2. Гнатюк В. Національне виховання як складова у побудові громадянського суспільства. *Світ виховання*. 2004. № 1. С. 33-36.
3. Докукіна О. М. Національне виховання дітей і учнівської молоді. Енциклопедія освіти. Київ : ЮрінкомІнтер, 2008. С. 565-567.
4. Концепція «Нова українська школа». URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf. (дата звернення: 19.03.2024).
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Законодавство України : база даних / Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 03.03.2024).
6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Законодавство України : база даних / Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 07.03.2024).

ДИТЯЧА ФІЛОСОФІЯ В КАЗКАХ ТА ОПОВІДАННЯХ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

***Софія Павлишин**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.І. Мачинська, докторка педагогічних наук, професорка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Видатний український педагог та письменник В. О. Сухомлинський, який вміло використовував казки та оповідання для формування, відкриття та провадження дитячої філософії, вважав, що завдяки казці дитина пізнає світ не лише розумом, а й серцем.

Василь Олександрович стверджував, що казки – це не просто розважальні оповіді, але й віконце до філософського світу. Кожна казка має свій глибокий сенс, який можна пізнати через філософський аналіз. Саме казки допомагають дітям розуміти складні поняття, навчають їх моральних цінностей та впливають на розвиток їх внутрішнього світу. Одним із прикладів може слугувати казка «Маленька Горбунка та Мерехтлива Зірочка», у якій йдеться про здатність любити [2, с. 117].

Педагог наголошував на важливості етичних норм та цінностей у житті дітей. Його казки вчать доброті, чесності, толерантності та взаєморозумінню. Через свої твори В. Сухомлинський впливає на формування світогляду дітей. Вони навчають роздумувати, ставити питання та шукати відповіді.

У своїх творах В. О. Сухомлинський виділяє десять «не можна» стосовно старших людей, які вчать дітей, як не слід робити стосовно літніх людей, а саме:

1. Не можна бути ледачим: соромно лінуватися, коли всі інші працюють.

2. Не можна сміятися над старістю – це ганебно.

3. Не можна сперечатися з шанованими і дорослими людьми, особливо з людьми похилого віку.

4. Не можна показувати невдоволення та скаржитися, що у вас чогось немає.

5. Не можна дозволяти матері, щоб вона давала вам те, чого б не взяла для себе.

6. Не можна робити того, що осуджують старші.

7. Не можна залишати своїх літніх родичів самих.

8. Не можна збиратися в дорогу, не спитавши дозволу.

9. Не можна сідати до столу, не запросивши старшого.

10. Не можна сидіти, коли поруч стоїть літня людина, тим більше – жінка [2, с. 78].

Також педагог порушує тему стосунків дітей та батьків і вважає аби побудувати гармонійні стосунки з батьками слід:

– розповідати про таємницю народження, за допомогою, казок,

наприклад, «Лелека і дівчинка» [2, с. 155];

– бути безкорисливими;

– пояснити речі «можна, не можна, треба».

В. Сухомлинський наголошував на важливості виховання в дітей чуйності до почуттів інших людей, уміння відчувати та співпереживати чужим почуттям. Одне з головних завдань виховання полягає в тому, щоб діти «серцем відчували, що навколо них є люди, які потребують допомоги, турботи, ласки, дружелюбності та співчуття». Яскравим прикладом цьому може слугувати казка «Краплина води», яка чітко показує, як слід турбуватися не лише про себе, а й про інших [2, с. 95].

Також важливою частиною дитячої філософії є відчування краси, щоб навчитись помічати красу навколишнього середовища, адже краса – це радість нашого життя. Важливим завданням є навчити дорожити цією красою у всіх її проявах, надихатись нею, прагнути створювати, оберігати красу навколо себе і в самій собі. Про це йдеться у казці «Краса, Натхнення, Радість і Таємниця», яка вчить дітей відкривати для себе таємниці природи, помічати цю красу і життя стане цікавішим [2, с. 25].

Доцільним до нашого дослідження є програма «Філософія для дітей», на доцільності та актуальності якої зазначає Н. Адаменко, наголошуючи, що це не тільки певний освітній проєкт, що закликає заохочувати дітей до рефлексивного мислення з раннього віку, а це і спосіб, за допомогою якого наступні покоління будуть підготовлені соціально і пізнавально для існування суспільства в глобалізованому світі [1, с. 285].

Отже, твори В. О. Сухомлинського – це не просто розповіді, це мудрі уроки життя, які допоможуть дітям вирости добрими, чесним та справедливими людьми. Казки та оповідання видатного педагога – це чудовий інструмент для розвитку дитячого мислення, їхнього світогляду, філософії, формування ціннісних орієнтирів, виховання особистості, розвитку мовлення та виховання любові до читання. Творчість В. О. Сухомлинського є неоціненним скарбом української педагогіки та літератури.

Список використаних джерел:

1. Адаменко Н. «Спільнота дослідників» М. Ліпмана: філософські запитування, обговорення, аргументації та контраргументації вустами дітей. *Філософія освіти.* 2011. № 1-2(10). С. 274-287.
2. Сухомлинський В. О. Я розповім вам казку... Філософія для дітей. Харків: ВД «Школа», 2016. 576 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тетяна Пащенко, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.А. Тимченко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Модернізація початкової освіти диктує нові вимоги до покоління педагогів, які володіють сучасними інноваційними технологіями навчання, технічними і програмними засобами, орієнтуються в інформаційному просторі. Велике завдання в цьому покладається на університети, які є системоутворюючим центром формування висококваліфікованого спеціаліста, яке відбувається під впливом багатьох чинників: конкретних історичних умов, соціального оточення, що безпосередньо позначаються на становленні його духовних та професійних цінностей, життєвої позиції.

Інноваційна діяльність у навчанні студентів закладів вищої освіти має різні форми й потребує принципово нових механізмів взаємодії теорії і практики. Однією із ефективних у сучасному інноваційному освітньому середовищі є проєктна діяльність, яка сприяє реалізації певних педагогічних завдань, що стоять перед викладачами: інтенсифікації освітнього процесу, підвищенню його ефективності та якості результатів навчання студентів; системній інтеграції предметних завдань, розвитку умінь експериментально-дослідницької діяльності студентів; побудові відкритої системи освіти, яка забезпечує кожному учасникові (викладачу, студенту) власну траєкторію самоосвіти; формуванню інформаційної культури як студентів так і викладачів; уміння працювати з

сучасною цифровою технікою, володіти сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями [1].

Результати нашого дослідження засвідчують, що проблема реалізації методу проєктів в освітньому процесі не є принципово новою. Цей феномен перебував у центрі уваги дослідників різних періодів. У методологічних розробках засновників методу проєктів (Дж. Дьюї, В. Х. Кілпатрик, Е. Коллінгс), у працях українських і зарубіжних дослідників (Г. Ващенко, В. Коваленко, Ю. Олькерс, Є. Перовський, О. Пометун, О. Сухомлинська, Є. Янжул) розкрито передумови становлення методу проєктів як способу організації навчання, а також відтворено процес його використання у практиці вітчизняної школи.

Аналіз історико-педагогічної літератури показав, що проєктна діяльність у педагогіці розглядається в двох аспектах: як процес розробки педагогами теоретичних моделей – освітніх програм і методик їх реалізації, цілей і конструктивних схем досягнення (В. Беспалько, Л. Ващенко, Ю. Громико, Л. Даниленко та ін.); як форма реалізації методу проєктів, особливий вид навчальної діяльності учнів, який має якісно відмінні особливості щодо мотивації, мети й результату (Є. Землянська, О. Коберник, Н. Матяш, В. Симоненко, С. Ящук та ін.).

Німецький педагог А. Флітнер характеризує проєктну діяльність як навчальний процес, в якому обов’язково беруть участь розум, серце і руки («Lernen mit Kopf, Herzund Hand») [2], тобто осмислення самостійно добутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті.

Теоретичний аналіз й різнобічне вивчення стану проблеми дозволили виявити значний освітній і розвивальний потенціал проєктної діяльності. Він полягає у формуванні проєктних умінь (початкових логічних, специфічних, загально діяльнісних); впливі на розвиток спрямованості особистості, особливо на сферу інтересів, що забезпечується сприятливими умовами для осмислення майбутніми учителями початкової освіти мотивів, цілей, прийомів навчання; розширення і поглиблення соціального досвіду.

Практична підготовленість педагога означає сформованість у нього готовності діяти в конкретній педагогічній ситуації, застосовуючи відповідні обставинам засоби, методи, прийоми проєктної діяльності. Проєктна діяльність передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її розв'язання [3]. Це є одним із завдань особистісно орієнтованого навчання студентів закладів вищої освіти. Так, на етапах організації і планування проєкту ефективними є ідеальні об'єкти: образні уявлення, знакові моделі, розумові експерименти. Процедура пошуку інформації та збору матеріалу на етапі реалізації проєкту супроводжується використанням водночас з ідеальними інформаційних (паперові, електронні, оптичні тощо), механічних (прилади, інструменти) та природних (натуральні об'єкти, препарати, колекції тощо) засобів.

У зв'язку зі сказаним вище, здійснюючи професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів початкової освіти у Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського, викладацький колектив кафедри початкової та дошкільної освіти впроваджуючи проєктну діяльність ґрунтується на свідомому прагненні до цієї діяльності, реалізація якої результативна тільки у тісній співпраці із студентами. Це стає можливим завдяки тому, що студенти самі роблять свій вибір і виявляють ініціативу. За такого підходу хороший проєкт повинен відповідати таким критеріям: мати практичну цінність; передбачати проведення студентами самостійних досліджень; бути однаковою мірою непередбачуваним як у процесі роботи над ним, так під час її завершення; бути гнучким щодо напряму роботи і швидкості її виконання; передбачати можливість розв'язання актуальних проблем.

Список використаних джерел:

1. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проектної діяльності. *Проектна діяльність у школі.* К.: Шкільний світ, 2006. С. 5-18.

2. Макаренко Л. Л. Вплив інформаційних технологій на процес підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Наука і сучасність :* збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Том 55. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. С. 56-64.

3. Осмоловський А., Василенко Л. Від навчального проекту до соціальної самореалізації особистості. *Шлях освіти*. 2000. №2. С.34-37.

4. Цимбал О.М., Тягло О.В., Цимбал П.В. Проектні технології: особливості впровадження у початковій школі. *Початкове навчання і виховання.* 2008. № 19-21. С.2-13.

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Наталя Пилипчак, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: В.І. Дячук, кандидатка педагогічних наук

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

На сучасному етапі розвитку України як демократичної європейської держави одним з найважливіших принципів теоретичної концепції та практичної діяльності школи є орієнтація на формування високоморальної особистості, виховання майбутньої духовності нашого суспільства. Формування духовності кожної окремої особистості формує сукупність духовності суспільства, від якої значною мірою залежать основні вектори соціокультурного, економічного та політичного розвитку суспільства.

Проблема духовності належить до тих філософських проблем, які часто називають «вічністю». Особливої актуальності це питання набуває в драматичні періоди історії людства, як, наприклад, сьогодні в Україні. Принципово нові факти та умови життя регулюють шляхи і способи індивідуального життєвого вибору та соціальної автономії. Фундаментальні зміни в людському мисленні змушують кожного особисто усвідомлювати нові соціальні реалії, визначати свій світогляд та усвідомлювати місце і роль особистості в процесі суспільних перетворень.

У цьому контексті питання духовності набуває найважливішого статусу в структурі ментального світу особистості. На рівні досягнень світової філософської думки вітчизняні вчені зробили цінний внесок у теоретичну розробку проблеми духовності та духовного світу особистості. Серед

опублікованих праць – В. Андрущенко, І. Бичко, В. Шинкарук, С. Кримський, О. Яценко та інші дослідники в галузі філософії.

Духовність означає звернення людини до вищих цінностей, саморозвиток і наближення до ідеалів. Характерними рисами духовно-моральної людини є врівноваженість, чесність, щирість та гармонія з собою і світом. Вона здатна визначати пріоритети і цінності свого життя та узгоджувати з ними свої дії, слова і вчинки. У людей з'являється любов і доброзичливість до інших, бажання передавати знання і творчість. Люди використовують свій творчий потенціал не як споживачі, а як творці культурних цінностей. Це вимагає високого ступеня самодисципліни і суворого ставлення до себе. Духовність – це те, що робить людину унікальною серед усіх живих істот на землі і притаманне тільки людині. Крім того, духовний світ людини не формується ззовні, а є особливістю діяльності як самокерованої, активної сукупності, що задовольняє внутрішні, природні потреби людини.

На думку В. Сухомлинського, для формування духовних цінностей недостатньо, щоб учні глибоко усвідомлювали чуйність і турботу як етичні поняття, необхідно регулювати процес, за допомогою якого дитина переживає ці емоційні утворення. Найкращий спосіб розвинути цей процес – через прояви співчуття і чуйності до дитини. Суб'єктом цих дій повинна бути сім'я дитини. Це має принципове значення, оскільки теплі сімейні стосунки, які впливають на перебіг таких дій, справляють сильний вплив на дитину, а батьківська чуйність і турбота стимулюють моральні та духовні вчинки в дитині [2, 147].

У своїх працях автор підкреслював, що для підготовки до життя справжньої людини слід розвивати такі якості, як гуманність, справедливість, патріотизм, здатність берегти святиню Батьківщини як особисту цінність, гармонійну єдність суспільного й особистого в духовному житті людини, багатство духовного світу, духовних турбот, прагнень і потреб; вміння користуватися і зберігати духовні цінності, потреба людини бути носієм духовних цінностей, вміння розрізняти добро і зло та здатність сприймати все, що відбувається навколо, ідейна переконаність, готовність до боротьби за свої

переконання, почуття людської гідності та моральної досконалості. Постійна праця.

Формування духовного світогляду учнів загальноосвітньої школи базується на аксіологічному підході. Це пов'язано з тим, що в його основі лежить ідея про те, що гідність, щастя і любов – це не норми, а ідеали сходження до кращого «я». Аксіологічний підхід ґрунтується на понятті цінностей і передбачає виявлення якостей і властивостей предметів, явищ і процесів, здатних задовольняти індивідуальні та суспільні потреби, а також ідей і мотивів у вигляді норм та ідеалів.

Сфера особистісних цінностей визначає спрямованість життєдіяльності індивіда і є найважливішим регулятором його поведінки. На думку В. Тернопільської, вчителі сприяють формуванню ціннісної сфери підростаючої особистості, розуміють складний і суперечливий характер її внутрішнього і зовнішнього життя, конструктивно розв'язують проблеми відповідно до власного «Я» і допомагають іншим налагоджувати позитивні стосунки з оточуючими, а отже, мають завдання навчити їх успішно адаптуватися і саморегуляції в подальшому житті [3, 118-121].

Духовний світогляд ґрунтується на таких духовних цінностях, як відповідальність, толерантність, співчуття, гідність і самодостатність [1, 121].

Відповідальність є духовною цінністю і відображає сутність людини з точки зору виконання нею моральних вимог, які характеризують моральний саморозвиток і міру участі особистості та соціальних груп у прогресивному розвитку суспільних відносин. Толерантність – духовна цінність, що характеризується терпимим ставленням до інших, різних думок, світоглядів і традицій, незалежно від етнічної, національної та культурної приналежності. Виявляється у взаємній повазі, розумінні та прагненні до гармонізації різних інтересів і думок методами роз'яснення і переконання, без застосування примусу. Співчуття – це духовна цінність, це єдність знань про необхідність прощення, безкорисливої допомоги, любові і турботи про ближнього. Милосердя є основою для розвитку здатності людини до участі, співпереживання, щедрості

та співчуття. Гідність – духовна цінність, яка відображає результат свідомого розвитку власної природи, визначає уявлення про цінність кожної людини як моральної особистості та проявляється у ставленні людини до себе та інших до неї. Самодостатність є духовною цінністю і передбачає наявність внутрішніх ресурсів, які дають можливість людині розвиватися незалежно від зовнішніх чинників. Самодостатність людини, яка розвинула в собі такі якості, як відповідальність, щедрість, співчуття та гідність, є ознакою духовного розвитку.

Ці духовні цінності постають як суб'єктивні установки і проявляються та реалізуються лише в рамках суб'єктивних відносин. Висновки про цінності можна робити тільки з того, що реально проявляється в житті людини, в її ставленні до себе, інших людей і суспільства в цілому. Духовні цінності виступають орієнтиром у житті кожної дитини і регулюють її поведінку.

Мультисуб'єктний підхід відображає інтеграцію особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів і становить ядро сучасної гуманістичної педагогіки та психологічної методології. Він дає змогу розглядати духовний світогляд молодшого школяра як інтегративне утворення особистості, спрямоване на інших (відповідальність, толерантність, співчуття, гідність, самореалізацію), що робить її поведінку конструктивною і забезпечує можливості для суб'єкт-суб'єктної взаємодії, гармонії та самореалізації в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: наук. видання. Київ: Либідь. 2006. 272 с.

2. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра. Вибрані твори в 5-ти томах. Т. 1. Київ: Радянська школа, 1976. С.147.

3. Тернопільська В. І. Теоретичні засади реалізації ціннісного підходу у вихованні особистості. *Нові технології виховання: науково-методичний збірник Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України.* (Ч. 2), 2016. С. 88, 118-121.

ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Анастасія Підан, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: С.І. Якименко, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової та дошкільної освіти
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У сучасному світі розвиток технологій швидко набирає обертів, що вимагає від педагогів постійного оновлення своїх знань і навичок у цій галузі. Технологічна компетентність педагога стає важливою складовою його професійної діяльності, оскільки вона дозволяє ефективно використовувати інноваційні технології в освітньому процесі.

Одним із ключових аспектів формування технологічної компетентності педагога є постійне самоосвітнє навчання. Педагог повинен постійно вивчати нові технології, вдосконалювати свої навички у їх застосуванні, а також вміти критично оцінювати їх ефективність. Для цього важливо використовувати різноманітні джерела інформації: наукову літературу, онлайн-курси, семінари та тренінги.

Крім того, педагог повинен бути готовим до постійного експериментування і творчого підходу до викладання. Інноваційні технології часто вимагають від педагога гнучкості та готовності до змін у своїй методичній роботі. Важливо також розвивати спроможності до колаборації та співпраці з колегами для обміну досвідом та взаємної підтримки.

Нарешті, необхідно активно впроваджувати інноваційні технології у навчальний процес, щоб отримати практичний досвід їх застосування. Це дозволить педагогу краще розуміти переваги та недоліки кожного конкретного інструменту та знаходити оптимальний спосіб їх використання.

Розглядаючи «Методику формування технологічної компетентності педагога в контексті інноваційних технологій», ми маємо досить актуальне та важливе питання, яке стосується розвитку сучасної освіти.

Варто розкрити деякі основні поняття:

– Технологічна компетентність педагога означає його здатність ефективно використовувати різноманітні технології у навчальному процесі з метою підвищення якості освіти та залучення учнів до активної навчальної діяльності.

– Інноваційні технології передбачають використання новаторських підходів та інструментів у навчальному процесі з метою покращення результатів навчання та розвитку учнів.

Тепер про методику формування технологічної компетентності педагога. Це може включати:

1. Проведення навчання та тренінгів з використання сучасних технологій у навчальному процесі.

2. Стимулювання саморозвитку педагогів у галузі ІКТ та інших інноваційних засобів.

3. Практичне застосування технологій у власній педагогічній діяльності.

4. Обмін досвідом та співпраця з іншими педагогами для впровадження новацій у навчальний процес.

Отже, формування технологічної компетентності педагога є складним процесом, який вимагає постійного самовдосконалення, готовності до змін та активного застосування інноваційних технологій у навчальний процес. Лише таким чином педагог може стати успішним фахівцем у цифровому світі сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Баков І. В. Інноваційні підходи щодо підвищення якості вищої освіти. *Економічний вісник Переяслав-Хмельницького ун-ту* : зб. наук. р. уч. та асп. 2008. Вип. 5. С. 25-27.

2. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» : затв. Наказ Мін. соц. політ. України від 10.08.2018 р. No 1143. 46 с. Дата оновлення: 07.06.2020. URL: https://nus.org.ua/wp- content/uploads/2018/08/20180815.pdf (дата звернення: 20.03.2024)

3. Державний стандарт початкової освіти : затв. пост. Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. 38 с. URL: http://dano.dp.ua/attachments/article.pdf (дата звернення: 20.03.2024).

4. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf (дата звернення: 20.03.2024).

5. Тягур В. М. Дизайн як проектна складова підготовки майбутніх вчителів початкових класів з трудового навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного педагогічного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота».* 2011. № 20. С. 155-157.

6. Жлудько В. М. Формування готовності майбутніх учителів до навчання ігрового дизайну учнів початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; Чернігівський нац. пед. університет ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2014. 238 с.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

***Дарія Поліщук**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Олійник А.В., викладачка кафедри педагогіки

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Формування особистості та її розвиток у суспільстві може бути успішним лише за умови врахування всіх зовнішніх і внутрішніх чинників та їх складних взаємозв'язків, що впливають на формування особистості та її розвиток у суспільстві. Насамперед, до таких факторів належать спосіб життя індивіда (який за певних умов може як сприяти, так і протидіяти розвитку особистості), умови життя, що сприяють формуванню певного способу життя на певній території, національні особливості, особливості природного середовища, різноманітні джерела духовної культури та характер їх взаємодії, просторово-часові умови життєдіяльності індивіда та малих груп індивідів, система виховання та риси особистості, що формуються в цих системах. Ці системи, характеристики особистості, що формується в них, залежать від того, в яких умовах вони функціонують.

Молодший шкільний вік – це період позитивних змін і перетворень у всіх сферах психологічного розвитку. Процес соціалізації в цей період ґрунтується на інтенсивному розвитку та збагаченні соціальної природи дитини. Тому досягнення кожної дитини в цьому віці є дуже важливими. Чим більше позитивних досягнень у школяра, тим легше йому адаптуватися в сучасному суспільстві. Формування особистості значною мірою залежить від сукупності умов у конкретному соціально-економічному середовищі, тому процес виховання і навчання передбачає соціалізацію особистості учня.

Соціалізація – це процес формування особистості. У цьому процесі формування індивід засвоює мову, соціальні цінності та досвід (норми, установки, зразки поведінки), культуру, притаманну певному суспільству, соціальним спільнотам, групам, а також відтворює соціальні контакти та

соціальний досвід [3]. Соціалізація – це і процес, і результат. Суть соціалізації полягає в тому, що в процесі соціалізації людина формується як член суспільства, до якого вона належить.

Сучасна школа є одним з головних агентів соціалізації. Це модель нашого суспільства, де засвоюються основні соціальні цінності, норми та моделі поведінки групи (класу). Водночас, на певному етапі навчання саме фактори соціалізації починають суттєво впливати на академічну успішність дітей [1].

Основними завданнями вчителя в системі педагогічної соціалізації молодших школярів є наступні:

- акцентувати увагу на проблемах соціалізації у виховній роботі всіх учасників педагогічного процесу – індивідуалізації учня;
- ознайомити вчителів шкіл, батьків учнів з можливостями нових освітніх технологій, у тому числі педагогічного супроводу;
- підвищити рівень соціально-педагогічних, психолого-соціальних та правових знань батьків;
- надавати просвітницьку допомогу батькам, які мають певні труднощі у взаємодії з дітьми та педагогами, та здійснювати підтримуючу роботу в цьому напрямку;
- налагодити діалог між учасниками педагогічного процесу та їхніми батьками;
- налагодити ефективну взаємодію між учасниками педагогічного процесу з метою формування єдиного підходу у відносинах з учнями та встановлення єдиних вимог до результатів педагогічної діяльності [2].

Перш за все, учні початкової школи дуже здібні до навчання. Важливу роль відіграє також особиста мотивація: бажання отримувати гарні оцінки, визнання з боку вчителів та батьків. Молодші школярі відчувають почуття гордості та особливої сили, коли їх хвалять учителі.

Учителі мають величезний виховний вплив на учнів початкових класів завдяки тому, що діти стають авторитетом для своїх вчителів з самого початку навчання в школі. Авторитет вчителя є найважливішою передумовою навчання і

виховання в початковій школі. Навчальна діяльність у початковій школі стимулює, насамперед, розвиток психічних процесів безпосереднього пізнання навколишнього світу – відчуття і сприйняття. Маленький учень з великим інтересом сприймає навколишнє середовище, яке з кожним днем відкриває йому все нові і нові сторони.

Кожна дитина хоче в майбутньому досягти успіху в суспільстві. Однак, аналіз шкільної статистики показує, що не всі сучасні школярі є достатньо самостійними, погано вміють аналізувати та оцінювати власну діяльність та поведінку.

Для того, щоб змінити цю ситуацію, необхідно працювати над особистісною адаптацією та соціалізацією, починаючи з початкової школи.

Таким чином, соціалізація молодших школярів засобами педагогіки допоможе їм краще адаптуватися в суспільстві, швидше налагоджувати зв'язки, оптимістично сприймати інших, зменшити соціальну тривожність, підвищити статус дитини в суспільстві та досягти кращих результатів у різних видах діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Структура і зміст соціальної компетентності. *Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія*. Київ. Педагогічна думка, 2014. С. 50-64

2. Зозуляк-Случик Р. В. Основи соціалізації особистості : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ : НАІР, 2015. 218 с.

3. Токарєва Л. Соціалізація і розвиток обдарованого молодшого учня. Соціальна психологія. 2006. № 1 (15). С. 94-102.

ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ НА УРОКАХ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Романія Приставська, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Г.В.Подановська, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Книга – це джерело знань, найкращий подарунок, міст, що з’єднує різні цивілізації у часі і просторі. Книга ніколи «не помре», вона лише змінює свою форму, перетворюючись на електронну або аудіо версію.

Дитяча література – це особлива сторінка як у мистецтві слова, так і в історії народу, його національному самовираженні та розкритті загальнолюдських цінностей. Особлива ж тому, що представляє світ дитини, в якому так багато чистого, світлого, казкового сприймання [6, с. 12].

Уміння читати повинно стати автоматичною навичкою, за якої сили учня були б спрямовані не на виконання самої дії, а на глибоке осмислення змісту прочитаного. Щоб досягти такого рівня читання, треба учнів навчити аналізувати текст, тобто осмислювати його тему, ідею, ставлення автора до того, що він пише, висловлювати свою оцінку щодо прочитаного, бачити в тексті художньо-виражальні засоби мови, запам’ятовувати їх з метою збагачення власної мовної культури.

Втрату зв’язків із книгою в ранньому віці неможливо компенсувати в майбутньому. Маленький читач лише вступає в життя, у нього ще немає життєвого досвіду, і книга для нього є невичерпним джерелом відомостей. Книги, прочитані в дитинстві, часто запам'ятовуються на все життя, впливають на подальший розвиток, на світосприймання, виробляють певні норми поведінки.

Ось чому важливо правильно організувати дитяче читання, спрямувати його так, щоб дитина не розгубилася в книжковому морі, щоб до її рук потрапляли найнеобхідніші книги, щоб спілкування з ними стало звичним, щоденним і, що дуже важливо, приємним заняттям. Саме дорослі повинні свідомо й цілеспрямовано виховувати в дитини інтерес до читання, починаючи з сім'ї, дитячого садка, молодших класів) [2, с. 7].

Сучасна педагогічна наука і практика початкової школи в галузі читання все більше орієнтується на літературний розвиток учнів, під яким розуміють «віковий і водночас навчально-виховний процес, що характеризується рівнем сприйняття літератури, мистецтво слова», та процес розвитку власної

літературної творчості дітей. «Для вчителя важливим завданням є забезпечення літературного розвитку учня під впливом цілеспрямованого навчання. Це передбачає розуміння всіх складових літературного розвитку, до яких відносять рівень сприйняття літератури, що є провідним показником, читацький світогляд – «начитаний», уміння працювати з текстом, розуміння віршованого мовлення, здатність до відтворення цілісного образу за деталями, наявність художнього смаку» [6, с. 55].

О. Вашуленко зазначає, що необхідність у читанні формується поступово і пов'язана з емоційним, естетичним впливом літератури як виду мистецтва, з її інформаційним потенціалом (можливість відкриття нової інформації для читача). На думку вченої, мотивами читацької діяльності є: соціальні, обумовлені запитами суспільства (тобто отримання інформації, необхідної для діяльності, спрямованої на розвиток суспільства), і особистісні – власний розвиток, естетичне переживання. Наукові мотиви (отримання нових знань) можуть бути як соціальними, обумовлені запитами суспільства, так і особистісними (підтвердження своєї компетентності, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення) [1].

Однак слід констатувати, що для здійснення планомірного процесу виховання дитини-читача, забезпечення літературного розвитку здобувачів початкової освіти одних лише уроків класного читання недостатньо. Саме тому, велика роль відводиться урокам роботи з дитячою книжкою [4, с. 265].

Отже, чим раніше дитина візьме в руки «свою» книгу, тим швидше процес читання перетвориться в насолоду, осмислення — у потребі читати. Тому формувати самостійного читача, розвивати пізнавальні інтереси потрібно з першого тижня перебування дитини в школі. До кінця 4 класу всі учні мають оволодіти навичками та вміннями, які необхідні активному читачеві, технікою читання, орієнтовними та гігієнічними вміннями, а головне, вони мають полюбити книжку та самостійне читання) [3].

Одним з компонентів сприйняття художнього твору є знання про його автора. Тому виділяють наступні аспекти:

1) пошуковий (необхідно для найраціональнішого пошуку книги);

2) культурний (правильно уявляти собі, хто з письменників як і про що пише);

3) естетичний (учні початкових класів повинні «бачити» автора в сторінках його творів).

За державною програмою на кінець 4 класу випускник початкової школи повинен: знати прізвища, ім'я українських письменників-класиків (Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, М. Коцюбинський, Л. Глібов), а також тих письменників, з творами яких неодноразово зустрічалися під час навчання; знати сюжети 6-7 фольклорних казок, а також літературних творів, прізвища та імена їх авторів; вміти назвати основні теми дитячої літератури; усвідомлювати взаємозв'язки: письменники – теми, письменник – жанр, розуміти письменника як талановиту людину; знати біографії, автобіографії письменників, які написали відомі твори на яких виросло багато поколінь.

Існує ціла низка причин, з яких шкільне вивчення літератури неможливе без розгляду життєвого та творчого шляху митця. Перш за все тому, що біографія– це ключ до творчості, на що часто вказували й самі письменники: «Про свої новели скажу тільки одно, — писав І. Франко, — що майже всі вони показують дійсних людей, котрих я колись знав, дійсні факти, на котрі я дивився, або про котрі чув від свідків, малюючи образи тих закутків нашого краю, котрі я, як то кажуть, переміряв власними ногами. В такім розумінні, — всі вони частки моєї автобіографії» [5, с.11-12].

Отже, вивчення творчості українських письменників на уроках роботи з дитячою книжкою в початковій школі має велике значення для розвитку дитячої творчості та культурної спадщини. Таким чином, вивчення творчості українських письменників на уроках роботи з дитячою книжкою є важливим компонентом освіти, спрямованим на розширення кругозору, розвиток творчих здібностей та формування національної ідентичності здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Голєншина Ю. В. Формування позитивної мотивації до читання на уроках роботи з дитячою книжкою у першокласників, 2021 рік. URL: https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-pozitivno-motivaci-do-chitannya-na-urokah-roboti-z-dityachoyu-knizhkoyu-u pershoklasnikiv-257178.html

2. Жуковська Г.І. Формування читацьких інтересів молодших школярів. Залав'я, 2018. 52 с.

3. Коваль Ю. М. Особливості роботи над біографією письменника в початковій школі, 2017. URL: https://urok-ua.com/osoblivosti-roboti-nad-biografiyeyu-pismennika-v-pochatkoviy-shkoli/

4. Подановська Г.В. Взаємозв'язок уроків літературного читання та роботи з дитячою книжкою як засіб літературного розвитку молодших школярів. *Вісник Львівського університету: збірник наукових праць. Серія педагогічна.* Львів, 2016. Випуск 31. С. 264-271.

5. Соколовська Н. Дитяча книжка в сучасному освітньому просторі. Кам'янець Подільський: Аксіома, 2018. 120 с. URL: https://ped.kpnu.edu.ua/2020/11/20/dytiacha-knyzhka-v-suchasnomu-osvitnomu-prostori/

6. Турянська А.І. Особливості вивчення творчості українських письменників у процесі роботи з дитячою книжкою в початковій школі. Кваліфікаційна робота. Чернівці, 2021. 97с.

РОЗВИТОК ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ПОСТЦИФРОВОЇ ДОБИ

Христина Приставська, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.В. Мацевко-Бекерська, докторка філол. наук, професорка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Метою сучасної концепції освіти є створення середовища, яке спрямоване, передусім, на особистісний розвиток здобувачів освіти. Удосконалення та ефективність навчального процесу здійснюється за допомогою інноваційних технологій. Тому в результаті істотного впливу цифрових технологій відчуваємо особливо гостру потребу дослідити різні аспекти збереження та розвитку традицій української літературної освіти в початковій школі. Адже літературне читання є тим творчим простором, що формує не лише компетентного читача, але й усебічно розвинену гармонійну особистість, свідомого громадянина, патріота.

Одним із найважливіших інструментів навчання, ще з давніх часів, вважалась книга. Із книги черпали знання про минуле, в ній відображались

теперішні події, і навіть були спроби зазирнути у майбутнє. Ми віддаємо належне книзі, адже вона вчить мислити і висловлювати думки, аналізувати навколишні явища та спонукає робити власні висновки.

Важливу роль книги в житті людини відводив В. Сухомлинський, зазначаючи, що головним завданням педагога є навчити дитину добре читати і писати, а книга має не менше значення, ніж живе слово вихователя: «Підкорюйте їх книжками й розумом» [6, с. 644]. Ще з раннього віку, читаючи книгу, у дітей покращується мова, збагачується словниковий запас. Отже, вміння правильно говорити – це ознака загальної культури особистості.

Читання, на думку В. Сухомлинського, – це одне з джерел мислення й розумового розвитку людини. Він прагнув, аби діти вміли не просто читати, але й вдумливо і свідомо сприймати написане як одне ціле, і тільки завдяки такому підходу читання має стати для дитини тонким інструментом оволодіння знаннями й водночас джерелом багатого духовного життя: «Читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе» [5, с. 193].

У своїй педагогічній практиці В. Сухомлинський застосовував різноманітні підходи та діяльності на уроках, спрямовані на оволодіння навичками читання та розвиток любові до книги та літератури, включаючи екскурсії, позакласне читання, роботу з книгою, уроки «просто неба» та відкриті уроки.

Так у «Школі радості» частим було навчання на природі, в природному оточенні, взявши за основу спостереження та взаємодію з природою. Ми погоджуємось, що: «дитина за своєю природою – допитливий дослідник, відкривач світу» [5, с. 32].

Творчість, за словами В. Сухомлинського, була головною методикою вивчення букв та читання: «Для більшості малюків літери – це малюнки. І кожний малюнок щось нагадує» [5, с. 79]. Також цікавими для дітей були «подорожі» до джерел слова, де учні малювали побачене, складали слова, таким способом педагог «відкривав» дітям очі на красу цього світу, застосовуючи наочність і візуальне сприйняття навколишнього.

Цікавою методикою, яку використовував педагог, було створення «Кімнати казки», наповненої відповідною атмосферою. У цій кімнаті діти могли зануритися у світ книжок, відчути себе у чарівному просторі літературних творів. Завдяки цій методиці, учні активно залучались до читання та дослідження світу казок, відчуваючи себе комфортно. Сухомлинський пише: «Як і розповідання казок, читання було могутнім засобом виховання розуму і добрих, людяних почуттів» [5, с. 184].

Проблему розвитку навичок читання розглянула О. Савченко, відзначаючи, що важливим є створення сприятливого літературного середовища в класі для відображення культурних і моральних цінностей.

О. Савченко у методиці багатоваріантності побудови уроків, рекомендує використовувати різноманітні методи та прийоми під час проведення уроків читання: різні види текстів та різні форми роботи з ними, використання ігрових елементів та творчих завдань на уроках, уроки-роздуми, уроки-діалоги, інтегровані уроки, завдяки яким відбувається залучення учнів до активної участі та сприяння їхньому комплексному розвитку на уроках читання.

Таким чином, О. Савченко акцентує увагу на важливості стимулювання творчої активності дітей, наприклад, шляхом написання власних творів або театралізованого виконання уривків з книг. Адже, стимулюючи творчість учнів у процесі роботи з літературою, ми допомагаємо їм розкрити свій потенціал та особистість. Як зазначає О. Савченко: «Вдалий урок – це творчість учителя не лише на ґрунті професійної підготовки, а й вияв його особистісних якостей, гуманності, культурного і педагогічного кругозору» [4, с. 146].

Продовжуючи думку про вплив вчителя у навчанні, Л. Пархета виділяє важливу роль педагога у формуванні любові до рідної мови та літератури. На думку автора, вчитель має захопити учнів своїм мудрим словом, багатством знань, любов’ю до людей, власною педагогічною працею [3, с. 48]. Адже, як казав В. Сухомлинський, вчитель – це не тільки організатор навчально-виховної роботи, він справляє великий вплив своїми моральним чеснотами на становлення особистості, щоб мати моральне право виховувати справжню людину, треба

самому бути справжньою Людиною [7, с. 155].

У своїй праці О. Вашуленко пропонує методику вивчення літератури у старших класах, надаючи великого значення результатам навченості в початкових класах. Автор зазначає, що книга збагачує дитину розумово, духовно, морально і естетично. Завдяки читанню учень пізнає елементи морально-етичної культури, засвоює найважливіші загальнолюдські цінності та норми поведінки народу, краю, в якому живе дитина, вчиться висловлювати власні співчуття, оцінні судження. Власне тому, на думку автора, формування читацької компетентності розпочинається ще з раннього віку, розвиваючи цей навик у початковій школі саме на уроках літературного читання [1, с. 14].

Традиційні методики та підходи до сучасної літературної освіти в початковій школі потребують вмілого поєднання із актуальними викликами та потребами сьогодення.

Постцифрова доба, як і цифрова, дають значні можливості учителеві початкової школи для формування критичного мислення, розвитку уяви, збагачення життєвого досвіду учнів початкової школи. Важливим сегментом такої роботи є застосування багатих традицій української методики літературної освіти. Використання цифрових технологій дозволяє залучити учнів до активної участі у процесі навчання, створюючи нові можливості для вивчення та аналізу літературних творів. У процесі реалізації сучасних методів навчання простежується використання інтерактивних методик на уроках читання та літератури. У сучасній школі нова концепція забезпечує низку підходів, спрямованих на розвиток літературної освіти молодших школярів.

Одним із найбільш ефективних підходів є інтеграція цифрових засобів навчання, таких, як: інтерактивні електронні підручники, мультимедійні презентації, віртуальні екскурсії, розроблення ігрових технологій для вивчення творів та біографій письменників. Сучасні методики приваблюють дітей, що дає змогу залучити їх до активного процесу навчання, розвивати їхні творчі здібності та формувати критичне мислення. Погоджуємося, що «сьогодні діти тягнуться до комп’ютерних технологій, як свого часу старше покоління до книги, а середнє

до кінематографа і телебачення. Це наслідок сьогодення: кожна доба має свої засоби самовираження» [4, 5].

Згідно з Мартиненко В. О., інтерактивність сприяє поглибленню розуміння та усвідомлення учнями прочитаного, вміння аналізувати, інтерпретувати, узагальнювати інформацію, а також забезпечує розвиток критичного мислення. Однак, автор акцентує увагу на тому, що попри оновлений зміст літературного матеріалу, сучасні мультимедійні засоби мають вдало застосовуватись та допомагати у навчальних ситуаціях задля розвитку інтересу учнів до читання, а також доповнюють традиційні засоби чи компенсують їх відсутність [2, 6].

Завдяки опануванню учнями цифрових навичок відкривається можливість для самостійного дослідження та аналізу літературних творів, спільної роботи над проектами та створення власних творчих робіт під керівництвом вчителя. Такий підхід стимулює зацікавленість учнів у вивченні літератури та сприяє їхньому особистісному розвитку.

Процес вивчення, розуміння та аналізу літературних творів сприяє розвитку критичного мислення, культурної освіченості та естетичного смаку. А для цього важливо поєднувати традиційні методики читання літературних творів з новаторськими методиками та підходами у літературній освіті. Таке сучасне читання стає цікавішим для дітей та доступнішим, а разом з тим, учні дізнаються більше цікавої інформації. Наприклад, для урізноманітнення читання на уроках пропонуємо використовувати електронні ресурси та онлайн-бібліотеки, серед таких – Дитяча публічна онлайн-бібліотека «Читанка», в якій зручно розташовані твори по розділах: «Зарубіжні», «Українські», «Дитячі», «Пізнавальні», «Повість», «Оповідання», «Казки», «П’єси», «Віршовані твори», «Підручники» і інші, та Електронна бібліотека Національної бібліотеки України для дітей, де знайдемо багато книжок, які збереглися в країні у одиночних примірниках і зберігаються у зібранні рідкісних і цінних видань.

Нинішні діти потребують літератури, співзвучної їхнім запитам, зацікавленням та реальним щоденним ситуаціям. Тому в «Хрестоматії сучасної української дитячої літератури для читання» підібрані твори для читання, які

відображають сучасний світ, а також ті, що дають уявлення про минуле й традиції українського народу [8, 3]. Привернуть увагу молодших школярів такі тексти: «Пан Перевертас», «Чому папуга не навчився розмовляти», «Цятки і плямки», «Парасолька», «Веселий крутисловик» тощо.

Таким чином, читання дитячої літератури в онлайн-форматі є цікавим та доступним для молодших школярів, сприяє розвитку їхньої уяви, мовленнєвих навичок та моральних цінностей. Використовуючи сучасні технології та методики на уроках читання, вчитель залучає учнів до активної участі в навчальному процесі та сприяє їхньому глибшому розумінню та оцінці літературних творів.

Аналізуючи позитивні аспекти інтеграції цифрових засобів у навчання, слід відзначити підвищену ефективність освітнього процесу завдяки більш активній участі учнів у навчанні та розвитку їхніх творчих та аналітичних здібностей. Важливою умовою успішної реалізації такого підходу є вагома роль вчителя, його постійна самоосвіта, а також підтримка відповідних державних та освітніх ініціатив. Таким чином, ми зможемо забезпечити якісну літературну освіту молодого покоління в умовах сучасного світу.

Отже, незважаючи на те, що зараз відбуваються постійні зміни в освітньому процесі та впровадження електронних засобів навчання та активною взаємодією з ними молодших школярів, пандемією COVID-19, воєнним станом, питання збереження цінностей культури та традиційної освіти у контексті постцифрової доби є актуальними для визначення оптимального шляху розвитку освіти в українському суспільстві.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у впровадженні інноваційних технологій з умовами збереження традиційних методів навчання літературної освіти молодших школярів в умовах постцифрової доби.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О. Емоційно-ціннісна складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. *Початкова школа.* 2013. № 1. С. 13–17.

2. Мартиненко В. О. Читацька компетентність молодших школярів у реаліях сьогодення. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ, 2020. С. 85-91.

3. Пархета Л. Роль учителя у вивченні української літератури. *Історико-педагогічний альманах*. 2005. Вип. 1. С. 40-50.

4. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. Київ, 2007.

5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори: у 5 т. Т. 3. Київ : Рад. школа, 1976. С. 9-278.

6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Вибр. твори: у 5 т. Т. 2. Київ : Рад. школа, 1976. С. 419-655.

7. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину. Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 2. Київ : Радянська школа, 1977. С. 147-416.

8. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах серії «Шкільна бібліотека» / укладач Стус Т. В., автори передмови: Стус Т. В., Лущевська О. В. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 160 с.

9. Дитяча публічна онлайн-бібліотека «Читанка» http://chytanka.com.ua/ (дата звернення: 18.03.2024).

10. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України для дітей http://www.chl.kiev.ua/elibrary/ (дата звернення: 18.03.2024).

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

***Іванна Пшенишина**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: К.М. Бінницька, докторка педагогічних наук, професорка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

В умовах реформування системи освіти України гостро постає питання вдосконалення підготовки майбутніх вчителів початкових класів до виховної роботи в школі з метою спроможності виховати патріотів, інноваторів, життєво компетентних особистостей , які будуть здатні жити в суспільстві, взаємодіяти з природною цивілізацією, прагнути до самовдоконалення та навчання впродовж життя, які будуть готовими до свідомого життєвого вибору та самореалізації, брати на себе відповідальність, здійснювати трудову діяльність і проявляти громадянську активність через впровадження сучасних підходів Нової української школи.

Студенти за спеціальністю «Початкова освіта» стикаються з труднощами

у підборі ефективних методів та стратегій для проведення виховної роботи в школі з учнями початкових класів, часто вони не володіють вміннями забезпечити різні потреби та можливості дітей з особливими освітніми потребами. У здобувачів освіти не вистачає обізнаності у методиках проведенні сучасних технологій у виховній роботі для забезпечення цікавого та ефективного навчання. Тому особливої актуальності набуває питання розгляду теоретичних засад та практичних порад підготовки майбутнього вчителя початкових класів до виховної роботи в школі.

До питань професійного становлення вчителя початкових класів звертались відомі українські вчені (Я. Коменський, А. Макаренко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші) [1, с. 18; 5, с. 13]. У наукових працях М. Стельмаховича, В. Скуратівського, С. Русової відображено виховну роботу в школі як важливу складову освітнього процесу, яка сприяє розвитку навичок спілкування, колективної взаємодії, формує ціннісні орієнтації та допомагає учням початкових класів усвідомлювати свої права й обов'язки [4, с. 206].

Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до виховної роботи в школі є ключовим елементом їхньої професійної підготовки. Це важливо не лише для успішної роботи з учнями, а й для створення сприятливого середовища для їхнього навчання, розвитку й виховання.

Українські вчені-методисти виховну роботу розглядають так: 1) система, що сприяє успішній діяльності виховання; 2) діяльність, яка спрямована на виховання громадянина України – носія цінностей та загальнолюдських надбань; 3) цілеспрямована педагогічна діяльність педагогів, яка полягає у виконанні соціальних інституцій для досягнення мети виховання учнівської молоді [3].

На нашу думку, виховна робота в школі – це систематична та цілеспрямована діяльність педагогічного колективу, спрямована на формування особистості учнів, їхніх цінностей, навичок, відповідального ставлення до себе, до оточуючого світу та до громадянства. Вона має на меті не лише передачу знань, але й розвиток особистості кожного учня, його соціальних, моральних та етичних якостей.

С. Якименко зазначає, що виховна робота повинна проводитись на засадах системного підходу відповідно до вікових та пізнавальних можливостей учнів початкових класів. Така робота у школі вимагає створення належного виховного середовища для розвитку здорової дитини [4, с. 206].

За освітньою статистикою України 34% вчителів початкових класів не здатні застосовувати новітні засоби та методи роботи у виховній роботі, у 31% студентів педагогічних вищих навчальних закладів відсутні практичні навички у проведенні такої форми роботи. Показники свідчать про необхідність забезпечення майбутніх педагогів необхідними знаннями, навичками й компетенціями для проведення виховної роботи в сучасних умовах, а також стимулювати та вдосконалювати їх професійний розвиток [4, с. 207].

Із зазначених проблем, Л. Григоренко виділяє поняття «професійна підготовка майбутнього вчителя» як «наявність професійно важливих знань, умінь, навичок і настанов здійснювати педагогічну діяльність». Додамо, що готовність повинна включати й сформованість індивідуально-особистісних якостей педагога [1, с. 19].

Н. Яремчук надає окреме поняття «готовність майбутніх вчителів початкових класів до виховної роботи в школі» як «складне інтегроване поняття, що передбачає єдність теоретичної, практичної і морально-етичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до здійснення всіх видів виховної діяльності з молодшими школярами» [5, с. 418].

С. Русова акцентує увагу на тому, що після здобуття освіти випускники повинні вміти:

− виховувати дитину як громадянина України;

− сприяти її зростанню з творчим та духовним потенціалом;

− розкривати здібності, розвивати дитяче самоврядування як середовище самореалізації громадянського виховання;

− стимулювати саморозвиток, самовиховання та самоосвіту учнів;

− розвивати життєтворчі компетенції через активну участь у соціальних та благодійних проєктах, створювати для них відповідні умови;

− впроваджувати інтерактивні методи, форми та засоби роботи, що сприяють розширенню можливостей компетентного вибору особистістю свого життєвого циклу;

− залучати до виховання дітей батьківську громадськість;

− забезпечувати соціальну захищеність і підтримку молодших школярів;

− співпрацювати з молодіжними та громадськими організаціями, правоохоронними органами, соціальними службами тощо [2].

Відзначимо, що кожен майбутній педагог повинен вміти методично правильно розробляти план виховної роботи й окремі плани, оскільки це є основою початку якісної та ефективної роботи з учнями. Плани мають передбачувати всі напрямки виховання: моральне, фізичне, патріотичне, художньо-естетичне, правове, естетичне, превентивне, включати календарні, традиційні шкільні свята, заходи (в тому числі міські та районні) та конкурси. У результаті правильно організованої виховної роботи вчитель може досягти результату – створення сучасної моделі випускника початкової школи, який готовий до самоосвіти, самовизначення та самореалізації на життєвому своєму шляху.

Для того, щоб підготувати майбутнього педагога до виховної роботи в школі з учнями початкових класів потрібно у навчальних закладах:

1. Збільшити кількість практичних занять з акцентом на проведення виховної роботи.

2. Проводити тренінги щодо впровадження новітніх методів, засобів навчання та виховання.

3. Організовувати зустрічі з експертами з педагогіки та методики навчання.

4. Надати більше можливостей для проходження практики в школі.

5. Створювати умови для самоаналізу та саморозвитку студентів.

6. Встановити системи оцінювання успішності підготовки майбутніх вчителів у виховній роботі.

Представлені поради для ВНЗ покращать підготовку студентів до виховної роботи та забезпечать їм необхідні знання, вміння та навички для ефективного

навчання, розвитку та виховання дітей у сучасній школі.

Отже, методично правильна підготовка майбутніх вчителів початкових класів до виховної роботи в школі є ключовою для створення сприятливого середовища навчання та формування особистості учнів.

Список використаних джерел:

1. Бахмат Н. В. Педагогічна підготовка вчителів початкових класів у наукових дослідженнях. Освіта та розвиток обдарованої особистості : зб. наук. пр. «Наука – практиці». 2015. С. 18-24.
2. Мальчикова О. І. Концепція виховної роботи школи. Всеосвіта. URL: http://surl.li/rnzuf. (дата звернення: 25.03.2024).
3. План виховної роботи в школі – необхідність чи пережиток минулого: думки та пропозиції освітян. Нова українська школа. URL: http://surl.li/laaix. (дата звернення: 26.03.2024).
4. Попадич О. О. Теоретичні основи виховної роботи з майбутніми педагогами вищої школи у вищому навчальному закладі. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. С. 206-209.
5. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи в умовах ступеневого навчання : монографія / Борова В. Є. та ін. / за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : О. Зень, 2021. 560 с.

ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

***Катерина Рендюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.В. Казакова, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Орієнтація людини в моральній сфері визначає її моральну діяльність та поведінку. Тому одним з найважливіших завдань Нової української школи є формування у здобувачів освіти, як-от початкової, моральної спрямованості, яка ґрунтується на цінностях та ідеалах, спроможних надати молодому поколінню сенс життя.

Моральна спрямованість є стійкою системою мотивів, яка формується в людини через усвідомлення загальнолюдських та громадянських цінностей і внутрішніх спонукань до самореалізації відповідно до цих цінностей у її життєдіяльності. Іншими словами, це результат самоідентифікації індивіда з місткістю цих цінностей.

Вплив оточуючого середовища та мас-медіа на дітей часто призводить до спотворення їхніх моральних цінностей, внаслідок чого вони можуть зробити неправильний вибір між добром і злом, любов'ю і ненавистю, співчуттям і жорстокістю. Тому виховання моральних якостей у молодших школярів стає важливим соціальним та педагогічним завданням.

Молодший шкільний вік відкриває значні можливості для формування цінностей і якостей особистості, оскільки саме в цьому віці закладаються основи морального виховання. Діти цієї вікової групи мають властивості, які сприяють формуванню в них високих моральних стандартів, такі як довірливість, схильність до наслідування, довіра до вчителя як авторитету.

Одним з основних завдань сучасного закладу загальної середньої освіти є формування та розвиток у здобувачів освіти загальнолюдських духовних цінностей, таких як: милосердя, доброта, чесність, любов до ближніх, повага до оточуючих. Виховання дитини має спрямовуватися на те, щоб моральні принципи не лише розумілися нею, але й стали метою її життя та предметом власних прагнень.

Такі науковці, як: І. Бех, Н. Ткачова та ін. вважають моральне виховання молодших школярів одним з найскладніших, тому що об'єктом діяльності є найбільш вразливі сфери духовного життя особистості [1, 5].

Поняття «цінності», «цінність», «мораль», «моральність» функціонують як у філософській, так і педагогічній та психологічній науках. Існують різні погляди на природу та зміст виховання моральних цінностей. Аналіз їх сутностей знаходимо в працях філософів-класиків (Платон, Аристотель, І. Кант, Г. Гегель, Г. Лотце); педагогів (І. Бех, Т. Ковбасюк) [1, 4].

Цінність представляє собою позитивне або негативне значення об'єктів або ідей для суспільства, групи людей або окремої особистості. Вони виникають у процесі практичної діяльності, коли люди намагаються оцінити природні та соціальні явища з погляду їх користі або шкідливості для власного життя. У масштабі окремої особистості цінності пов'язані з її чуттєво-емоційною та мотиваційно-поведінковою сферами, виступаючи основою для формування її

індивідуальних життєвих пріоритетів та регулятором соціальної взаємодії з іншими людьми.

Поняття «цінність» має певну близькість до поняття «смисл» або «сенс». Більшість науковців розглядає сенс як усвідомлену цінність, і це вказує на те, що «цінність» є ширшим за змістом поняттям, ніж «сенс». Однак важливо враховувати, що цінності можуть існувати на рівні неусвідомленого, тоді як поняття «сенс» переважно пов'язане з раціональною діяльністю особистості.

У молодшому шкільному віці формування моральних цінностей відбувається через участь у навчальних заняттях, взаємодію з дорослими та однолітками, а також через працю. Для цього використовуються особливості цього віку, такі як теоретичне мислення, рефлексія, внутрішня саморегуляція та інші. Хоча ігрова діяльність є важливою для шестирічних дітей, у початкових класах її значення поступово зменшується.

Протягом цього періоду діти продовжують усвідомлювати моральні поняття, розвивають свідомість про власну відповідальність та зміцнюють мотивацію для суспільно прийнятої поведінки. Важливо створювати сприятливе виховне середовище, де діти відчуватимуть безпеку і толерантність, ідеальне для формування моральних цінностей.

Моральна свідомість кожної людини ґрунтується на її моральних якостях. М. Геник виділяє п'ять основних груп моральних якостей [2]: перша група – світоглядна переконаність, цілеспрямованість, обов'язок, відповідальність, гуманізм, патріотизм, інтернаціоналізм, які у сукупності забезпечують громадянську спрямованість. Саме ця група забезпечує зміст соціальних цінностей; друга група – моральні якості, які забезпечують досягнення поставлених цілей: ініціативність, енергійність, наполегливість, самостійність, обов'язковість тощо. Ці якості пов'язані з моральною свідомістю, яка керує і коригує їх прояв; третя група – витримка, стриманість, ввічливість, володіння собою. Вони допомагають контролювати і гальмувати негативні прояви у поведінці; четверта група – діловитість, навички і звички у поведінці, уміння її організовувати, моральний досвід особистості. Ці якості певною мірою

допомагають швидше досягати мети і зосередити в основному увагу на змісті вчинків; п’ята група – здатність до самооцінки, самокритичність, вимогливість з себе, справедливе ставлення до інших. Ці якості сприяють самовдосконаленню і створенню позитивної моральної сфери подальшого розвитку особистості.

Вважаємо, що для молодших школярів найбільш вагомими є три групи моральних якостей. До першої групи належать властивості суб’єктивної моралі, які відповідають категоріям блага, добра, зла, справедливості. Другу групу якостей суб’єктивної моралі школяра складають ті, що пов’язані з категоріями смислу життя і щастя. Гідність, обов’язок, відповідальність, честь і совість належать до третьої групи моральних якостей.

Методика морального виховання молодших школярів, розроблена Н. Гриньковою, передбачає широке застосування різноманітних методів і форм. Серед них важливе місце займають морально-етичні бесіди, дискусії, інформаційні хвилинки, тренінгові вправи з моральним змістом та рольові ігри зі сформульованими моральними висновками [3].

Велику цінність має залучення учнів до диспутів та творчо-пошукових моральних діалогів, під час яких вони мають можливість відстоювати свої погляди та вибір поведінки у різних ситуаціях, а також шукати правильні відповіді на моральні проблеми. Це дозволяє дітям активно включатися в процес виховання, розвивати критичне мислення, творчість та емпатію.

Для морального виховання молодших школярів ефективно використовувати різноманітні організаційні форми, серед яких варто відзначити виховні тренінгові заняття – мандрівки, змагання, години спілкування, години відвертої розмови. Вони сприяють активному включенню учнів у процес виховання та розвивають їх соціальні навички; морально-етичні бесіди і хвилинки: дозволяють дітям обговорювати моральні питання та вирішувати етичні дилеми разом з учителем або серед однолітків; диспути і конкурси: сприяють розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей учнів, а також виховують у них почуття справедливості та етичної свідомості; рольові ігри і творчо-пошукові моральні діалоги: дозволяють дітям відчути реальні

ситуації та розіграти різні ролі, що сприяє розвитку емпатії та моральної свідомості; етичні розповіді: за допомогою яких діти можуть засвоїти моральні цінності та норми поведінки через емоційний виклад конкретних фактів та подій; етичні бесіди: дозволяють учням обговорювати етичні питання та формувати моральні погляди та переконання.

Ці організаційні форми сприяють комплексному підходу до морального виховання молодших школярів та розвитку їхніх моральних якостей та цінностей.

Отже, цінності, в яких фокусуються такі тісно пов'язані між собою феномени, як: ціннісні орієнтації, установка, особистісний сенс, визначають моральну спрямованість особистості здобувача початкової освіти. Цінності виникають під час практичної діяльності школярів, коли вони не тільки пізнають властивості природних і соціальних явищ, а й набувають досвіду моральної діяльності та поведінки.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн.: навчально-методичне видання. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 280 с.

2. Геник М. С. Формування морально-етичних цінностей молодших школярів засобами українського народознавства. автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. пед. н. 13.00.07, 2008. 20 с.

3. Гринькова Н. Використання ідей В. О. Сухомлинського у моральному вихованні учнів молодшого шкільного віку. *Нова педагогічна думка.* 2018. № 3 (95). С. 172-174.

4. Ковбасюк Т. Моральні цінності сучасного виховання Нова педагогічна думка. 2019. № 4. С. 149-153.

5. Ткачова Н. О. Реалізація ціннісного підходу до організації педагогічного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах І–ІІІ ступенів : навч.метод. посіб. Харків : Константа, 2006. 318 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Людмила Ряба**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. А. Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

Імені Михайла Коцюбинського

Останнім часом спостерігаються значні зміни в усіх сферах життя нашої держави. Слід зауважити, що одночасно з реформуванням економічного середовища, значних змін досягнуто й в організації освітнього процесу. За останні роки проведено реформу початкового навчання, а також здійснюється впровадження інклюзивного навчання в освітній процес.

Початкова освіта України є обов'язковою освітньою ланкою, яка забезпечує всебічний та гармонійний розвиток особистості. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базуються на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, в умовах навчального закладу. Інклюзивне навчання передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психологічного розвитку.

Навчання відбувається за індивідуальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, скорегувати методи та форми навчання з урахуванням особливостей навчання дітей з порушенням психофізичного розвитку [4].

Досвіду інклюзивного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку за кордоном уже близько 30-ти років, в Україні ж цей процес новий, впровадження якого потребує певних зусиль та підготовки, особливо педагогічних кадрів, які будуть залучені до організації інклюзивного навчання. Запорукою успішності його реалізації, на нашу думку, є донесення інформації до громадськості про переваги інклюзії.

Інклюзивне навчання дозволяє адаптивно й повноцінно включати дітей з особливостями психофізичного розвитку в освітній процес з урахуванням їх індивідуальних особливостей, створювати умови для їх соціальної адаптації та самореалізації. Останні роки прослідковується тенденція до збільшення числа дітей з особливостями психофізичного розвитку. До цієї категорії відносять також порушення ментальної сфери, а саме розумову відсталість.

Слід зауважити, що нормативний супровід інклюзивного навчання в Україні акцентує увагу на необхідності зарахування дитини з особливими освітніми потребами до інклюзивного класу, організація якого є обов'язком адміністрації закладу освіти згідно пункту 1 статті 20 Закону України «Про освіту».

Реалізація інклюзивного навчання має здійснюватися за допомогою психолого-педагогічного супроводу, який забезпечують асистенти вчителя, асистенти дитини, психологи, учителі-логопеди, реабілітологи. Асистентом дитини можуть бути батьки або вповноваженні ними представники, які надають допомогу конкретній дитині, на відміну від асистента педагога, який є педагогічним працівником і надає допомогу вчителю в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, що перебувають у закладі загальної середньої освіти. Прийняття рішення про направлення особи до інклюзивного класу та необхідність призначення дитині асистента визначається командою фахівців інформаційно-ресурсного центру (ІРЦ), які здійснюють психолого-педагогічний супровід дитини з особливостями психофізичного розвитку з 2 до 18 років згідно Положення про інформаційно-ресурсний центр.

Після прибуття на навчання дитини з особливими освітніми потребами фахівцями закладів освіти складається індивідуальна програми навчання та розвитку, ефективність якої перевіряється в закладах загальної середньої освіти тричі на рік. У таких випадках до діагностичної роботи також доцільно залучати працівників ІРЦ.

На початку поточного навчального року Міністерство освіти і науки України були надані методичні рекомендації щодо організації інклюзивного навчання, у яких зазначено перелік освітніх програм, за якими потрібно здійснювати навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в залежності від нозології. Необхідно зауважити, що розподіл тем, годин, показників результативності здійснюється з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей учня.

Отже, для того, щоб дитина досягла позитивного успіху в навчанні та нормально соціалізувалась у суспільстві, необхідна ефективна співпраця між учителями, психологами, батьками, працівниками інклюзивно ресурсних центрів. Тільки кваліфікована, своєчасна та злагоджена робота, а саме цілісна система діагностичних засобів, урахування особливих потреб кожної дитини, розробка індивідуальних заходів, створення високоякісних навчальних програм, а також належна професійна підготовка вчителів, психологів дозволить правильно розвиватися дитині з особливими освітніми потребами.

Список використаної джерел:

1. Василюк А. Моделі підтримки інклюзивної освіти в різних країнах ЄС. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат*: матеріали І Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р.). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2021. С. 30-35
2. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М., під заг. ред. Войцехівського М. Ф. Асистент вчителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник. Київ: ТОВ Видавничий дім «Плеяди». 2015 р. 172 с.
3. Кіт Г., Нідзельська М. Використання інноваційних технологій навчання в інклюзивному середовищі школи І ступеня. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами*: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 27 квітня 2023 р.) / за заг. ред. О.П. Демченко. Вінниця, 2023. Вип. 5. С. 130-135.
4. Лазаренко Н., Пилипенко Я. Структура інклюзивної компетентності майбутніх учителів-волонтерів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип 64. С.108-116.
5. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти; уклад.: А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 168 с.
6. Ярмола Н. А. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі. Навчально-методичний посібник. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.
7. Kolesnik K., Oliinyk N., Komarivska N., Kazmirchuk N., Imbek V. Future-Teacher Soft Skills Development in the Context of Ukraine's Integration into the European Higher Education Area. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 2023. Vol. 22, №. 2, pp. 413-431.https://ijlter.org/index.php/ijlter/article/view/6935

ЗНАЧЕННЯ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Людмила Савицька, *здобувачка ступеня вищої «магістр»*

Науковий керівник: Л.С. Бровчак, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Людина відрізняється від інших живих істот, в першу чергу, за розумовими здібностями, даруванням до певної діяльності, здатністю творити, думати, говорити. Розумове виховання має неабиякий вплив на розвиток особистості, на її повноцінне моральне життя. Отож, розумове виховання є дороговказом особистості у її житті.

Н. Лазаренко вважає, що розумове виховання є результатом розвитку інтелектуальної культури, світогляду людини та її інтелектуальності [2].

Н. Гавриш у своїх дослідженнях доводить, що розумове виховання є планомірним процесом формування в особистості фантазії, пам'яті, зацікавленості, мислення [4].

Л. Старовойт вважає, що розумове виховання спрямоване на інтелектуальний розвиток особистості [3].

Єдиного підходу щодо визначення поняття «розумове виховання» не існує. Ми вважаємо, що розумове виховання презентує як правильно спланований процес співпраці учителя та учня, який буде направлений на формування пізнавальних здібностей, розвиток системи суджень, мислення.

У молодшому шкільному віці учні отримують знання, навички, уміння, для них розробляються різні програми з метою розвитку розумових здібностей так, аби вони були духовно багатшими та розумово обізнаними, з великим бажанням освоювати нові знання.

Забезпечивши розумове виховання дітей молодшого шкільного віку, учитель забезпечує Україну необхідною інтелектуальною елітою. Розум це, насамперед, здібності особистості мислити, це її інтелект, вміння відображати та засвоювати реалістичну дійсність.

Вченні Н. Лазаренко, Л. Бровчак, Л. Старовойт зазначають, що розумове виховання є ідеальною формою щодо розуміння істини довколишнього світу, правильне використання понять, знань та їх реалізація [2].

Вчені Л. Бровчак, Л. Старовойт, Л. Ліхіцька, Гавриш Н., Гарник І. у своїх наукових працях наголошують, що розумове виховання це: здобуті знання; здатність розвивати інтерес до розумового виховання упродовж всього життя; самовдосконалюватись, використовувати здобуті знання у практичній діяльності [3].

Важливо, щоб в початковій школі діти молодшого шкільного віку щодня удосконалювали свій розвиток – розумове виховання, використовуючи свої інтелектуальні, вольові сили.

Велике значення у розумовому вихованні дітей молодшого шкільного віку мають заходи, які долучають їх до джерел фольклору. Важливо, щоб діти слухали та переказували казки, складали їх, виконували завдання за матеріалами спостережень об’єктів навколишнього середовища, творів мистецтва.

Розумове виховання дітей молодшого шкільного віку передбачає вміння бачити у звичайних речах незвичне, розглядати, аналізувати та відкривати послідовні зв'язки наслідків та причин, давати відповіді на різні запитання.

У процесі засвоєння знань формується розумове виховання, що не призводить лише до накопичення їх обсягу, а є духовним багатством особистості.

Під час розумового розвитку дітей молодшого шкільного віку відбувається формування інтелектуальної енергії, пізнавальних здібностей мислення, відбувається накопичення певної бази знань (термінології, знаки, імена, найменування, дати, уявлення, певні правила, закони, закономірності, формули тощо) [5].

Розумове виховання полягає у засвоєні дітьми молодшого шкільного віку основ наук, розвитку їх пізнавальних умінь, формуванню їхнього світогляду. Розумове виховання дітей молодшого шкільного віку передбачає освоєння фундаментальних розумових операцій: аналізувати, порівнювати, систематизувати.

Правильно спланована діяльність дітей молодшого шкільного віку передбачає залучення їх до активностей щодо певних завдань спрямованих на розвиток мислення.

Важливим фактором розумового розвитку дитини молодшого шкільного віку є рівень розумової активності, її вміння самотужки ставити мету та вирішувати самостійно. У процесі розумового виховання діти збагачуються особистим досвідом, засвоєння знань відбувається не автоматично. Вагомим аспектом є те, що бажання дітей отримувати знання, які мають велике значення у формуванні розумового виховання, буде збільшуватись за умови підтримки учителя, батьків [1].

Розумове виховання дітей молодшого шкільного віку має тісний зв'язок з іншими напрямами виховання: моральним, фізичним та естетичним. Надбання розумової діяльності дитини переважно залежать її здоров'я, його стану, через те що активна рухова діяльність сприяє розвитку швидкої реакції, глибокого розуміння, коректності, визначеності.

Основним компонентом теорії методики національного виховання є розумове виховання. Адже таке виховання сприяє формуванню інтелекту, вдосконаленню досягнень, покращенню самосвідомості та розвитку навичок та вмінь щодо відповідей на поставлені питання. Водночас, розумове виховання дітей молодшого шкільного віку має у змісті і етичний аспект, що дає можливість особистості розуміти питання етики та встановлювати свої стандарти та моральні переконання [6].

Розумове виховання дітей молодшого шкільного віку формується через різні засоби, а саме: читання, навчання, обговорення, розв’язання завдань, інтелектуальні ігри тощо. Варто зазначити, що певні дані про когось (щось), поняття, положення є фундаментом змісту розумового виховання дітей молодшого шкільного віку. Освічена особистість оцінюється якістю вивчених нею основ наук (техніка, культура та мистецтво). Що важливо зазначити, що організація розумового виховання дітей має бути системною та постійно поновлюватись. Цілеспрямоване розуове виховання дітей молодшого шкільного

віку охоплює такі аспекти: навчання, виховання, формування мислення (критичне), нагромаджування знань, розвиток здібностей (творчі), формування вміння аналізувати та синтезувати інформацію.

Отже, розумове виховання дітей молодшого шкільного віку є процесом розвитку та формування психологічних, когнітивних та інтелектуальних здібностей особистості.

Список використаних джерел:

1. Білик Т. С. Педагогічні умови виховної роботи з молодшими школярами у процесі занять з математики: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. ВДПУ ім. М. Коцюбинського, МОН України. 2023. 320 с.
2. Lazarenko N.I., Brovchak L.S., Starovoit L.V. The development of musical intelligence in junior schoolchildren during the lessons of the artistic cycle//SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May, 2019
3. Liudmyla Sydorivna Brovchak, Lesia Vasylivna Starovoit, Larysa Mykolaivna Likhitska, Pedagogical Conditions for Creative and Artistic Development of Children of Senior Preschool Age by Means of Art // New Educational Review.- 2018.
4. Кіт, Г. Г. Розумова діяльність молодшого школяра як фактор його психічного розвитку. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи,* 6. 2019. С.94-97
5. Кривошея Т.М. Педагогічні умови реалізації взаємозв'язку розумової та естетичної діяльності молодших школярів у процесі вивчення математики. *Молодий вчений*. 2018. № 5.2. (57.2). С.93-99.
6. Нор К. Ф Прийоми розумового розвитку учнів початкових класів у дидактичній системі В. О. Сухомлинського. *Педагогічний дискус*. 2011. №10. С. 367-371.

ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАСКРІЗНОГО УМІННЯ «СПІВПРАЦЮВАТИ В КОМАНДІ» ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Євгенія Семенюк, *здобувачка ступеня вищої «бакалавр»*

Науковий керівник: Т.В. Тесленко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Проблема формування вміння працювати в команді у молодших школярів є дуже актуальною, що обумовлюється сенситивністю дітей до цілеспрямованих педагогічних впливів, метою яких є закладання основ ефективної комунікації, безкорисливої допомоги, гуманної поведінки, турботи про інших, толерантного і ціннісного ставлення до інших тощо. Особливого значення ця проблема набуває

на тлі вторгнення РФ в Україну, коли дітям необхідно бути згуртованими, бути частиною цілого, відчувати доброзичливість, підтримку, дружбу, брати участь у спільній діяльності, позитивно ставитися до себе та проявляти доброзичливе ставлення до оточення тощо.

Проблема формування вміння працювати в команді у молодших школярів завжди була в центрі уваги педагогів. Вагомий внесок у розвиток цього питання зробили А. Богуш, Н. Гавриш, К. Коваленко, К. Пономарьова, О. Пометун, Т. Поніманська, В. Сухомлинський, О. Савченко та інші. Теоретичні особливості формування вміння працювати в команді відображені в працях психологів Долинської, С. Ладивір, А. Люблінської, Т. Пірожeнко, О. Скипченко та інших. На необхідність якомога ранішого початку формування вміння працювати в команді вказують педагоги: О. Богініч, Н. Гавриш, О. Кульчицька, І. Рогальська та інші. Особливості використання інтерактивних методів навчання в молодшій школі розглядають у своїх дослідженнях О. Пометун, Л. Пироженко та ін., однак детально не було з'ясовано їх ефективність для формування вміння працювати в команді у молодших школярів, що й обумовлює доцільність вибору цієї теми для нашого дослідження.

У дослідженнях учених вміння працювати в команді розглядається як невід'ємна частина взаємодії в освітньому процесі. Зокрема, таку командну роботу І. Сухопара та І. Мандибура визначають як взаємодію, в процесі якої педагоги та учні намагаються зрозуміти і підтримати один одного для досягнення результату діяльності. Це складна динамічна система, яка передбачає розподіл навчальних дій і операцій, обмін діями, а також взаєморозуміння, комунікацію, планування і рефлексію, допомогу учню в подоланні труднощів [3, с. 69].

Одним із засобів комплексного вирішення проблеми формування в учнів наскрізних умінь загалом та уміння творчо мислити і співпрацювати, зокрема є інтерактивне навчання, яке ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту освіти.

О. Буштрук визначає інтерактивне навчання як «спеціальну форму організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень буде відчувати свою успішність, інтелектуальну спроможність» [1, с. 154]. Вчена зауважує, що основними ознаками інтерактивного навчання є:

– наявність спільної мети (а не однакової для всіх учнів) і чітко спланованого очікуваного результату навчання;

− опора під час навчання на суб'єктний досвід кожної людини;

− навчання вибудовується на основі діалогу, наприклад, викладачем та учнями, або тільки учнями, чи, наприклад, між учнями й комп'ютером;

− співпраця в навчанні, позитивна взаємозалежність учнів, творчість;

− досягнення особистого успіху можливе лише за умови досягнення успіху всіма учасниками освітнього процесу;

− ініціативність, активність всіх учнів в освітньому процесі;

− створення комфортних умов навчання, учень має відчувати свою інтелектуальну спроможність;

− передбачає наявність проблемного завдання, відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності й виробляється та відстоюється (або змінюється під дією аргументів) власна позиція в атмосфері взаємної підтримки, доброзичливості;

− виключення домінування однієї думки над іншою та доповідачів, що виступають один над одним;

− поєднання індивідуальної, парної, групової, колективної роботи [1, с. 155].

Інтерактивні методи кооперативного навчання реалізуються через організацію парної та групової роботи і допомагають вчителю формувати уміння співпрацювати в команді. Ці методи доцільно застосовувати після викладу вчителем нового навчального матеріалу, на початку уроку, на спеціальному уроці, присвяченому застосуванню знань, умінь і навичок, на узагальнюючому уроці тощо. Серед методів кооперативного навчання розрізняють такі, як

«Робота в парах», «Ротаційні (змінювані) трійки», «Два-чотири – всі разом», «Карусель», «Робота в малих групах» та ін. Важливими аспектами такої групової роботи на уроках є опрацювання змісту та подання групами школярів результатів колективної діяльності, що сприяє формуванню вміння працювати в команді. Залежно від змісту та мети навчання можливі різні варіанти організації роботи груп учнів («Діалог», «Синтез думок», «Спільний проект», «Пошук інформації», «Коло ідей» тощо) [2, с. 18].

Співпраця як спільна діяльність, як організаційна система активності взаємодіючих суб'єктів характеризується:

1) просторовою і тимчасовою присутністю;

2) єдністю мети;

3) організацією і управлінням діяльністю;

4) розділенням функцій, дій, операцій;

5) наявністю позитивних міжособистісних стосунків.

Отже, успіх роботи в групах залежить від уміння учителя комплектувати групи, організовувати роботу в них, розподіляти свою увагу так, щоб кожна група і кожен її учасник відчували зацікавленість педагога у їх успіху, в нормальних міжособистісних взаєминах.

Список використаних джерел:

1. Буштрук О. Інтерактивні методи навчання у початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2021. Вип 38, Том 1. С. 153-158.

2. Симоненко Н. Інтерактивні методи в гуманітарній освіті. *Управління школою.* 2009. № 34. С. 18-21.

3. Сухопара І. Г., Мандибура І. О. Формування вмінь молодших школярів співпрацювати з іншими на уроках «Я досліджую світ». *Молодий вчений*. 2021. № 10. С. 68-71.

РОЛЬ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Олеся Сінькевич, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.С.Казьмірчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

В умовах сьогодення, коли Україна уже майже 3 роки виборює свою територіальну цілісність і незалежність, виявилася велика кількість "патріотів", які зрадили Україну. Це вимагає нагальних і кардинальних змін у системі патріотичного виховання українського суспільства і дітей зокрема. У першу чергу мова йде про необхідність формування громадянської компетентності, яка передбачає виховання громадянина-патріота своєї країни. Тому виникає нагальна потреба у впровадженні інноваційних дієвих технологій та методів навчання і виховання молодших школярів [1, с.12].

Ми переконані в тому, що майбутнє нації бути лише тоді, коли вона знає, береже та наповнює свої народні традиції, символи, культуру і мову. Ідея патріотичного виховання дітей полягає в повазі до національних символів, активній участі у громадсько-політичному житті країни, верховенстві права, поваги до прав людини, готовності до еколого-природоохоронної діяльності, толерантного ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей, готовності захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Патріотичне виховання підростаючого покоління - це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, закладів освіти, сім'ї, громадських, благодійних, релігійних організацій та інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

Важливе місце у патріотичному вихованні належить саме народному мистецтву. Народне мистецтво яскраво характеризує національні особливості нації, локальні відміни етнографічних груп – це «минуле в сучасному». З минулим народні художні твори єднає традиція та колективний спосіб її регулювання. Лише завдяки незліченним повторенням схем, мотивів, образів, форм утверджується художня традиція і передається з покоління у покоління,

удосконалюючись і набуваючи чарівної довершеності.

Українські народні промисли і ремесла, що разом утворюють декоративне мистецтво – це «величезний світ духовної і матеріальної спадщини етносу, надбання художніх ідей численних поколінь народу, дорогоцінна скарбниця, що живить сьогодні професійно-мистецьку творчість» [3; 4].

Здійснення освітньо-виховної роботи з молодшими школярами має виключно важливе місце. Знайомство школярів з декоративною образністю, особливо у творчості народних майстрів, сприяє розвитку у них естетичного відношення до дійсності. Народне мистецтво, як найдоступніше дітям, повинно слугувати педагогам за підґрунтя, за вихідну точку. Саме народне мистецтво є тим початком шляху, з якого дитина має вирушати у багатоманітний світ мистецтва й світової художньої культури. Саме тому, вчителю початкової школи, доцільно якнайповніше забезпечувати учням повноту відчуття і глибоке усвідомлення художньої спадщини рідного народу [5, с.62].

Декоративно-прикладне мистецтво є стійкою системою створення образів, естетичних уявлень, історично сформованих у певному середовищі. Основним у виховних традиціях народного декоративного мистецтва є – матеріал, техніка його обробки, характер виготовлення предметів, принципи і прийоми втілення образу. Вирішальну роль відіграють художні особливості сюжетних зображень, форми виробів, орнамент, виражені живописними, пластичними або графічними засобами. Залежно від характеру взаємозв'язків ці фактори формують специфічні риси окремих видів мистецтва. В історичному аспекті відбувається постійний процес відновлення і розвитку традицій, але принципи, особливості художньої форми у мистецтві народу зберігаються віками, традиції відбивають ту якість, яку ми називаємо класикою мистецтва.

Педагогічна цінність пізнання декоративно-прикладного мистецтва пояснюється наступними важливими причинами: твори цих видів мистецтва дозволяють виховувати у школяра певну культуру сприйняття матеріального світу, сприяють формуванню естетичного відношення до дійсності, допомагають глибше пізнати художньо-виразні засоби інших видів зображувального

мистецтва. Знайомство школярів з декоративною образністю, особливо у творчості народних майстрів, сприяє розвитку у них естетичного відношення до дійсності. Джерела декоративної виразності народного мистецтва в умінні майстрів естетично осмислювати природу [2, с.306].

Отже, в умовах сьогодення надзвичайно актуальним постало питання формування справжнього патріота України починаючи з початкової школи. Патріотичне виховання має реалізовуватися не лише в рамках інтегрованого курсу Я досліджую світ, зокрема в межах громадянської та історичної освітньої галузі, а пронизати всю навчально-виховну роботу початкової школи. Ми переконані, що дотримання вище висвітлених педагогічних умов забезпечить гарний старт у формування патріотичної вихованості учнів початкової школи.

Список використаних джерел:

1.Зубцова Ю. Є. Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї : автореф. дис. … канд. пед. наук. : 13.00.07 – теорія і методика виховання. К., 2012. 21 с.

2. Казьмірчук Н.С. Національне виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів засобами декоративно-прикладного мистецтва. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психлогія.* 2011. 34. С.305-308.

3.Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16. 06.2015 р. № 641 URL: pnpu.edu.ua/ua/files/vr/knpvdm16062015.doc

4.Концепція розвитку громадянської освіти в Україні від 13.01.2018 р. https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/KONTSEPTSIYA-ROZVYTKU-GROMADYANSKOYI-OSVITY-V-UKRAYINI.pdf

5. Казьмірчук Н., Поліхун Р. Національне виховання майбутніх учителів початкових класів засобами декоративно-прикладного мистецтва. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами :* збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2019. Випуск 2. С. 61-66.

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Вікторія Смертюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.В. Любчак, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Школа – це час, коли діти навчаються, розвиваються, формуються як особистості, насолоджуються спілкуванням, будують стосунки, час, коли учні набувають цінного досвіду, роблять помилки і навчаються їх виправляти, час для зростання. Діти молодшого шкільного віку, в силу своїх психологічних та вікових особливостей лише навчаються будувати здорові стосунки із своїми однокласниками, а також з усіма учасниками освітнього процесу. Тому важливо виховувати у них толерантність, дружелюбність, доброзичливість у ставленні до учнів свого класу, навички співпраці в групі, команді, уміння керувати своїми емоціями, поведінкою.

Булінг є досить важливим аспектом сучасних наукових досліджень, якому приділяється особлива увага. Зокрема, Верховною Радою України було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», який набув чинності з 19.01.2019 р., у результаті чого було внесено зміни до законодавства стосовно міри відповідальності як за здійснення, так і за замовчування чи прикриття проявів булінгу [2].

Поширення в освітній практиці такого явища, як шкільний булінг, в останні роки визнано серйозною проблемою, яку варто розв’язувати на рівні обґрунтування теоретичних наукових досліджень і попередження даного явища в умовах колективу класу. Різні аспекти даної проблеми розглядають сучасні науковці. Зокрема, Н. Лесько досліджує чинники, які загострюють насильство в освітньому середовищі та висвітлює проблеми захисту дітей від різних видів насильства [4]. В. Андреєнкова вказує на те, як організувати цілеспрямовану роботу з протидії насильства та булінгу у закладі освіти та діагностувати його на ранніх термінах [1; 6]. На нашу думку, вирішення даної проблеми потребує сучасних методів та підходів до організації різних форм виховної роботи з профілактики булінгу.

Г. Коваль, Г. Алексєєнко зауважують, що у шкільні роки залякування є одним із найпоширеніших способів насильства. На основі проведених досліджень автори роблять висновки про те, що булінг є серйозною проблемою сучасного світу. На їх переконання, протягом шкільних років чимала кількість

учнів періодично були свідками, жертвами чи булерами (особа, що залякує), або навіть і у комбінації цих ролей [3].

Виділяють фізичний, вербальний, прихований і кібербулінг. До фізичного відносяться удари, підніжки, щипки, а також псування майна. До вербального відносяться образи, обзивання, расистські та релігійні висловлювання. До прихованого відносяться форми булінгу, які не завжди легко розпізнати, наприклад поширення пліток, брехня або звинувачення, спрямовані на те, щоб принизити або похитнути соціальне становище жертви. До кібербулінгу відносяться картинки, аудіо- чи відеозаписи, спрямовані на приниження жертви; імітування чужих профілів в соціальних мережах, що завдає шкоди чужій репутації [5].

Незважаючи на достатню кількість наукових розробок з проблем профілактики булінгу, наразі важливо зупинитися саме на проблемі протидії цькуванням у роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Адже саме цей вік є сенситивним для формування моральних якостей та набуття навичок толерантного ставлення до своїх однолітків та інших учасників освітнього процесу.

Пропонуємо наступні профілактичні заходи в школі для запобігання булінгу:

– контроль учителів за поведінкою дітей, взаєминами між дітьми, організація їх дозвілля на перервах, у процесі позаурочної діяльності;

– систематична робота учителя-класовода з налагодження конструктивних взаємин у класному колективі під час організації колективних творчих справ, виховних заходів з різних напрямків виховання молодших школярів;

– залучення батьків до проведення різних форм виховної роботи з учнями.

Учитель-класовод, виконуючи свої функціональні обов’язки щодо об’єднання класу, згуртування учнів, зобов’язаний розробити спільно з учнями правила поведінки у класі і слідкувати за їх дотриманням. Важливо говорити про

проблему шкільного насилля з усіма учнями класу, розповідати їм про наслідки насилля, цькування, а також про відповідальність за такі дії. Такі заходи допоможуть сформувати у дітей молодшого шкільного віку ефективні стратегії поведінки у подібних ситуаціях, вчити, як захистити себе і допомагати іншим. Пропонуємо такі класні години: «Стоп булінг», «Скажи «Ні» булінгу», «Мій світ без насильства». Мета цих заходів – розвиток в учнів здатності нести відповідальність за свої вчинки, формування нетерпимості до проявів агресії та насилля, виховання моральних якостей, формування навичок надання і отримання допомоги.

Для ефективності досягнення результатів у протидії булінгу, використанні сучасних методів виховної роботи для налагодження безконфліктного середовища у колективі молодших школярів, потрібно працювати з усіма сторонами конфлікту: батьками, буллерами, спостерігачами, жертвами булінгу та педагогічними працівниками.

Налагодженню конструктивних стосунків між дітьми сприяють групові та колективні форми роботи, організовані педагогом на уроках. Корекційна робота, на нашу думку, повинна проводитись на уроках, а також у позаурочний час (ранкові зустрічі, проектна діяльність у групах, групові морально-етичні бесіди, безпосереднє спілкування тощо). Максимальний ефект у ході становлення культури спілкування матимуть групові форми організації навчально-пізнавальної та комунікативної діяльності молодших школярів [7].

Отже, для профілактики та попередження булінгу потрібно створити певні правила поведінки не тільки для дітей, а й для всіх учасників освітнього процесу, консультувати батьків з даної теми, проводити різноманітні тренінги для дітей, як поводитися в подібних ситуаціях та як реагувати на них, підвищувати компетентність педагогічних працівників за допомогою вебінарів та тренінгів, а для моніторингу ситуації в школі, проводити анкетування та опитування.

Список використаних джерел:

1. Андрєєнкова В. Л., Левченко К. Б., Матвійчук М. М. Освітній електронний курс «Вирішую конфлікти та будую мир навколо себе». URL : http://course.la-strada.org.ua/story_html5. html. (дата звернення: 25.03.2024).

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 року 2657-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2657-19/print (дата звернення: 25.03.2024).

3. Коваль Г.В., Алексєєнко Г.О. Сучасні підходи до визначення та класифікації булінгу в шкільних підліткових колектива. *Наукові праці. Педагогіка*. 2016. Вип. 257. Т. 269. С.7-10.

4. Лесько Н. Захист дітей від насильства в освітньому середовищі України. *National Law Journal: Theory and practice.* 2017. С. 65-68.

5. Програма «Профілактика та подолання булінгу у закладах освіти». URL : http://студенти.kiev.ua/2017/08/24/profilaktika-ta-podolannya-bulingu-uzakladah-osviti/. (дата звернення: 25.03.2024).

6. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник / Андрєєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.

7. Lapshyna I., Lyubchak L., Franchuk N. Formation of Communication Culture of Schoolchildren in the Process of Group Work at the Lessons of Primary School. *Society. Integration. Education.* Rpoceedings of the International Scientific Conference. Volume III. May 22th-23th, 2020. P. 328-341.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

***Анастасія Степаненко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Ж.Л. Верьовкіна, доцентка

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У сучасному світі, де зростає увага до питань здоров'я його збереження, освіта виявляється ключовим чинником формування здорової молоді. Молодший шкільний вік є періодом активного становлення особистості, тому важливо створити для дітей здоров'язбережувальне освітнє середовище, яке сприятиме їхньому фізичному, психічному та соціальному розвитку. Для досягнення цієї мети необхідне впровадження спеціальних педагогічних умов.

Перш за все, важливо створити комфортні умови для занять у початкових класах. Залежно від можливостей закладу освіти, класні приміщення повинні бути обладнані сучасними меблями, відповідно до віку дітей, забезпечені вентиляцією та природним освітленням. Також необхідно мати спеціальний фізкультурний зал для занять фізичною культурою та спортом.

Педагоги повинні стимулювати рухову активність серед дітей. Це може

бути організація фізкультурних перерв, спортивних заходів, занять на свіжому повітрі. Крім того, важливо впроваджувати в програму навчання елементів фізичної культури, що допоможе зміцнити здоров'я та розвити координацію рухів у дітей [1, с. 25].

Ще однією важливою складовою здоров'язбережувального освітнього середовища є правильне харчування. Заклади освіти повинні забезпечити доступ до здорових страв у шкільних їдальнях, організувати проведення майстер-класів з правильного харчування та ведення здорового способу життя.

Не менш важливою є психологічна підтримка дітей. Педагоги та психологи повинні вміти виявляти стан душевного здоров'я учнів та надавати їм необхідну допомогу вирішення проблем. Також важливо організовувати тренінги та майстер-класи для батьків щодо виховання та психологічної підтримки дітей.

Однією з ключових умов формування здоров'язбережувального освітнього середовища є залучення батьків до процесу виховання. Вони повинні бути інформовані про правильний спосіб життя, правильне харчування, а також про підтримку дитини в психологічному плані.

Створення здоров'язбережувального освітнього середовища в початковій школі вимагає комплексу педагогічних заходів. Важливо не лише забезпечити фізичний комфорт для дітей, а й активно працювати над формуванням їхнього здорового способу життя, розвивати фізичні та психологічні здібності, а також залучати до цього процесу батьків. Тільки в такому комплексному підході можна гарантувати формування повноцінної здорової особистості.

Педагогічні умови формування здоров'язбережувального освітнього середовища в початковій школі також передбачають інтеграцію здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес. Вчителі повинні використовувати тематичні уроки в усіх освітніх галузях для пояснення важливості здорового способу життя. Наприклад, під час уроку я досліджую світ можна обговорювати вплив різних продуктів на здоров'я, а під час уроку фізичної культури – правила особистої гігієни та профілактику захворювань.

Особлива увага повинна бути приділена підтримці фізичної та емоційної

безпеки учнів. Школа повинна бути місцем, де діти відчувають себе захищеними та підтриманими. Для цього необхідно впроваджувати програми антибулінгу, створювати атмосферу довіри та взаєморозуміння між учнями та вчителями [2, с. 15].

Для ефективного формування здоров'язбережувального освітнього середовища важливо проводити регулярний моніторинг та оцінку стану здоров'я учнів. Це може бути здійснено через проведення медичних оглядів, анкетування та спостереження за фізичними та психічними показниками дітей. На основі отриманих даних можуть бути розроблені індивідуальні програми підтримки для учнів з ризиковими факторами здоров'я.

Ще однією важливою складовою педагогічних умов є партнерство з громадськими організаціями та медичними установами. Це може включати співпрацю з організаціями, які пропагують здоровий спосіб життя серед дітей та їхніх батьків, а також залучення фахівців з медичної сфери для проведення лекцій та консультацій.

Не останню роль у формуванні здоров'язбережувального освітнього середовища відіграє постійне професійне самовдосконалення педагогічного колективу. Вчителі повинні бути озброєні не лише педагогічними, але й медичними знаннями, щоб ефективно впливати на здоров'я та розвиток своїх учнів.

Загалом, створення здоров'язбережувального освітнього середовища в початковій школі вимагає комплексу педагогічних умов, спрямованих на підтримку фізичного, емоційного та соціального здоров'я учнів. Тільки завдяки цьому можна забезпечити повноцінний розвиток кожної дитини і підготувати їх до успішного подальшого життя.

Список використаних джерел:

1. Єжова О. До питання трактування понять педагогіки здоров'я. *Рідна школа.* 2017. № 1/2. С. 23-26.

2. Завалевський Ю., Бережна Т. Готовність учителя до формування здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу: сутність і структура. Рідна школа. 2015. № 9/10. С. 11.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Катерина Тишкевич, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.Б. Петренко, докторка педагогічних наук, професорка

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Інтенсивне оновлення та реформування національної системи освіти, що ґрунтується на розвитку сучасного інформаційного суспільства та все більшому зануренні суб'єктів навчання в інформаційно-комунікаційне (комп'ютерне, мультимедійне, цифрове) середовище, зумовлює поступове оновлення понятійного апарату, введення нових дефініцій та переосмислення існуючих. Компетентнісний підхід у системі підготовки майбутніх учителів переходить від набуття знань, умінь і навичок, визначених державними стандартами, до здатності практично діяти, приймати ефективні рішення та застосовувати сучасні освітні методики і технології в усіх сферах суспільного життя, а також здатності до безперервної самоосвіти та рефлексії. Акцент має бути зміщений на розвиток умінь і навичок.

Як свідчить аналіз історико-педагогічної літератури, проєктна діяльність у педагогіці розглядається з двох аспектів: проєктна діяльність розглядається з двох якісно різних аспектів з точки зору мотивації, цілей та результатів (Беспалько, Л. Ващенко, Ю. Громико, Л. Даниленко, Д. Левітес та ін.); як застосування методу проєктів, що є особливим видом навчальної діяльності учнів з різними характеристиками (наприклад, Е. Землянська, О. Коберник, Н. Матяш, В. Симоненко, С. Ящук).

Теоретичний аналіз та ґрунтовне вивчення проблеми засвідчили значний освітній і розвивальний потенціал проєктної діяльності. Найважливішими освітньо-розвивальними потенціалами проєктної діяльності є: формування проєктних умінь (початкових логічних умінь, спеціальних умінь, загальнонавчальних умінь); розвиток спрямованості особистості, особливо в

сфері інтересів, що створює сприятливі умови для усвідомлення майбутніми вчителями початкової школи мотивів, цілей і способів навчання; розширення і поглиблення соціального досвіду.

Готовність вчителя до практичної діяльності означає його готовність діяти в конкретних педагогічних ситуаціях, використовуючи відповідні засоби, методи і прийоми проєктної діяльності. Це є одним із завдань компетентнісного навчання студентів університету. Виходячи з досвіду, можна виділити чотири основні підходи до організації проєктної діяльності студентів.

Особистісно-орієнтований підхід враховує особистісну позицію майбутнього фахівця-педагога, тобто його професійну особистість.

На основі особистісно-орієнтованого підходу визначаються професійно значущі та особистісні якості вчителя початкової школи, які формуються в процесі набуття знань, умінь і навичок.

У компетентнісному підході йдеться не лише про просту передачу знань, умінь і навичок від викладача до студента, а й про формування професійних компетентностей у майбутніх випускників. Компетенція – це закріплена база знань, яка дає змогу особистості оцінювати та висловлювати переконливі й авторитетні думки. Тому компетентнісний підхід орієнтований на накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок з метою формування і розвитку здатності студентів практично діяти та застосовувати свої індивідуальні здібності й успішний поведінковий досвід у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики [1].

Він забезпечує комплексне бачення професійної діяльності вчителя та охоплює процес набуття знань, умінь і навичок, пов'язаних з різними видами діяльності з молодшими школярами.

Використання змістово-діяльнісного підходу в організації проєктної діяльності студентів зумовлює формування готовності студентів до зазначеного виду освітньої діяльності та сприяє підвищенню пізнавальної активності, розвитку компонентів професійного мислення та педагогічної майстерності.

Для розвитку готовності студента необхідні наступні фактори стійке бажання вчитися, усвідомлення необхідності набуття професійних знань; достатній рівень оволодіння певними способами поведінки (навчальної, практичної та інтелектуальної), необхідними для досягнення найкращих результатів у вирішенні навчально-професійних завдань; здатність до самоуправління та самооцінки ефективності професійної підготовки як діяльності [2].

У контексті цього дослідження вважаємо, що серед принципів організації проєктної діяльності студентів можна виділити загальнопедагогічні (що характеризують зміст і організацію навчання взагалі) та специфічні (що характеризують зміст і організацію конкретного виду навчання).

Змістово-діяльнісний підхід до організації проєктної діяльності ґрунтується на взаємодії вчителя та учнів і охоплює функції вчителя, зміст навчання та методи (форми, методи та засоби) навчання учнів.

Так, комунікативна функція проявляється у потребі в систематичному та різноманітному спілкуванні (навчанні, тренінгу, розвитку та творчій діяльності), взаємному емоційному задоволенні та постійному бажанні вчитися і вдосконалювати комунікативні навички.

Конструктивні функції – це функції, спрямовані на передбачення процесу проєктної діяльності і включають три основні види проєктувальної діяльності: конструктивно-змістовну діяльність, яка включає відбір і конструювання змісту навчальних матеріалів; конструктивно-операційну діяльність, суть якої полягає в плануванні структури поведінки вчителя і учнів; конструктивно-матеріальну діяльність – проєктування педагогічної і матеріальної бази для навчання учнів.

Організаційно-управлінська функція пов'язана зі створенням необхідних умов для успішної організації проєктної діяльності через належне облаштування приміщень з використанням технічних засобів проєктування, наданням необхідної інформаційної підтримки та розробкою методичних засобів управління.

Інформаційна функція спрямована на ознайомлення вчителів з новою та додатковою інформацією, накопичення знань, що гарантують проєктну діяльність та її ефективну реалізацію.

Прогностична функція полягає у здатності вчителя визначати конкретні цілі, зміст, методи та засоби проектної діяльності та прогнозувати результат діяльності на основі знання індивідуальних та учнівських особливостей, а також згуртованості та цілісності колективу.

Діагностична функція спрямована на отримання інформації про стан учня, його інтереси, цілі та здібності (психічні процеси: мислення, відчуття, уява, сприйняття, запам'ятовування, емоційні характеристики та здібності). Діагностика можлива не тільки в тому випадку, якщо вчитель є спостерігачем, але й якщо він вміє "вимірювати" розвиток учня і правильно діагностувати психічні процеси, які впливають на формування педагогічних явищ і проектної діяльності.

Педагогічна функція навчання проявляється в акцентуванні уваги на забезпеченні засвоєння студентами базових знань з теоретичних основ проєктної діяльності та на формуванні відповідних умінь і навичок майбутніх учителів початкової школи.

Виховна функція студентів відображає позитивний вплив на формування таких професійно важливих якостей, як особистість, ціннісно-нормативна система майбутніх учителів, мотивація до навчання та мотивація до майбутньої професійної діяльності. У процесі засвоєння теоретичних знань та набуття відповідних навичок у студентів формується цілісне ставлення та інтерес до проєктної діяльності. Підготовка студентів до такої навчальної діяльності сприяє їхній самоосвіті та розвитку особистості, прискорює процеси їхнього професійного становлення [3].

Розвивальна функція навчання полягає в тому, що студенти набувають сукупність знань і вмінь, яка органічно пов'язана з розвитком професійного мислення, мовленнєвої та педагогічної компетентності і дає змогу майбутнім фахівцям застосовувати творчий підхід до проєктної діяльності.

Рефлексивна діяльність передбачає осмислення студентами досвіду проєктування в умовах реального педагогічного процесу та зміцнення і розширення механізмів підтримуючої поведінки в структурі особистості майбутніх класних керівників.

Таким чином, проєктна діяльність майбутніх вчителів початкової освіти є поліфункціональною і вимагає одночасного виконання певних функцій у певних ситуаціях. Причому ці функції органічно пов'язані між собою.

Список використаних джерел:

1. Большакова І. Інновації в освіті. Навички XXI століття. *Початкова освіта.* 2016. №8 (776). С. 4–7.
2. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проектної діяльності. *Проектна діяльність у школі.* К. : Шкільний світ, 2006. С. 5-18.
3. Довмантович Н. Г. Проектна діяльність як засіб формування самоосвіт-ньої компетентності. *Науковий вісник Ужгородського університету.* Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Вип. 1 (40). С. 92-95.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Руслана Хоменко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.В. Василюк, докторка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Нові виклики у сучасному українському суспільстві потребують адаптивних підходів до формування пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку. Перебуваючи в умовах російсько-української війни, знижується можливість не тільки соціальної адаптації учнів до активної участі у навчальному процесі, але й до системного інтелектуального розвитку молодших школярів.

Перманентна он-лайн освіта теж не дає повноцінної можливості реалізовувати завдання, які зазначені у Державному стандарті початкової освіти, яка «передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного

підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи)» [6].

Зважаючи на дані перешкоди, постає питання щодо врахування особливостей використання ігрових технології, які б мали універсальний та інноваційний характер щодо застосування їх у сучасних умовах.

Проблема використання ігрових технології та творчого розвитку дітей молодшого шкільного віку представлена у багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідженнях: культурологічна теорія гри (Й. Хейзінг); психологічна теорія діяльності (Г. Костюк, В. Сухомлинський,); теорія педагогічно-пізнавальної діяльності (Н. Бібік, Г. Костюк, В. Сухомлинський, О. Савченко); психологічна теорія ігрової діяльності (О. Савченко); теорія соціальної детермінованості ігрової діяльності (Г. Костюк); теорія проведення ігрової діяльності дітей (Я. Коменський, В. Котирло, С. Русова, В. Сухомлинський); педагогіка гри дітей шкільного віку, заснована на засадах теорії гуманістичної педагогіки та психології (Г. Балл, С. Русова, В. Сухомлинський).

Ігрові технології відіграють важливу роль в освітньому процесі. Цінність ігрової діяльності полягає у врахуванні психолого-педагогічних особливостей учнів, задоволенні їхніх потреб та інтересів. Ігрова діяльність на уроках підвищує інтерес учнів до навчання, дає їм можливість дізнатися більше інформації про конкретні приклади діяльності, змодельовані в іграх, і допомагає навчитися приймати відповідальні рішення у складних ситуаціях [3].

Під час застосування ігрових технологій активно розвивається творчий потенціал дітей молодшого шкільного віку, який формує основу для творчої діяльності у майбутньому. А. Василюк наголошує, що саме творча діяльність і виступає тим вагомим імпульсом для дитини, що сприяє досягненню «високого рівня розвитку почуттів, глибоких переживань, сприйняття довколишнього середовища» [2, с. 29].

За визначенням С. Гончаренка, гра (ігрова діяльність) – це різновид активної діяльності дітей, у процесі якої вони оволодівають суспільними

функціями, відносинами та рідною мовою як засобом спілкування між людьми [4]. За своєю суттю вона є багатокомпонентною та поліфункціональною.

У початковій ланці освіти ігрова діяльність може використовуватись в якості самостійної технології навчання або позакласної виховної роботи або як елемент педагогічної технології, а може застосовуватись як окремий урок чи його етап.

Також необхідно враховувати, що ігрові технології виконують важливу роль у забезпечені самореалізації учня тому, що це:

− добре відома, звична й улюблена форма діяльності для людини будь якого віку;

− ефективний засіб активізації. У грі простіше долати труднощі, перешкоди, психологічні бар'єри;

− це мотивація за своєю природою. Щодо пізнавальної діяльності вона вимагає від учнів ініціативності, творчого підходу, уяви, цілеспрямованості;

− це передача знань, умінь, навичок на рівні «учень-учневі»;

− вона багатофункціональна, її вплив на учня неможливо обмежити одним аспектом;

− вона переважно колективна, групова форма роботи, в основу якої покладено змагання. Суперником може бути учень сам собі (переконання себе, поліпшення свого результату) або інший учень;

− вона має кінцевий дидактичний результат.

− вона має чітко поставлену мету й відповідний педагогічний результат [1, с. 26].

Проте існують і обмеження для проведення дидактичних ігор:

− не варто організовувати навчальну гру, якщо учні недостатньо знають тему.

− недоцільно впроваджувати гру на заліках та іспитах, якщо вони не використовувались у процесі навчання.

− не слід застосовувати ігри з тих предметів і програмних тем, де вони не можуть дати позитивного результату.

Під час організації дидактичних ігор необхідно додержуватися наступних положень:

− правила гри мають бути простими, чітко сформульованими, а зміст запропонованого лінгвістичного матеріалу – доступним для розуміння школярів;

− гра повинна давати підстави для розумової діяльності;

− дидактичний матеріал, який використовується під час гри, повинен бути зручним у використанні;

− кожний учень повинен бути активним учасником гри. Тривале очікування своєї черги для включення до гри знижує інтерес до неї;

− якщо на уроці проводиться декілька ігор, то легкі та важкі за навчальним змістом повинні чергуватися [5, 13].

Отже, з метою активізації пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку запропоновані особливості використання ігрових технології, які передбачають врахування: напрямів самореалізації учнів, зрозумілих правил гри, обмежень у застосування ігор.

Список використаних джерел:

1. Буяк Р.Р. Навчаємо граючи. Початкове навчання та виховання. 2016. № 25. С. 26-28.
2. Василюк А. Про інклюзивну компетентність вчителя. Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат. 2022. С. 29-31.
3. Галузяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця: «Державна картографічна фабрика», 2007. 400 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
5. Гриценко С.В. Використання ігрової діяльності у навчальному процесі. Початкове навчання та виховання. 2016. № 34. С. 12-19.
6. Державний стандарт початкової освіти, затверджено постановою Кабінету міністрів України 21 лютого 2018 р. URL: № 87 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ КЛАСИКІВ ПЕДАГОГІКИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Віталіна Чеснюк, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.В. Любчак, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Формування патріотизму значною мірою залежить від розуміння вчителями нашої педагогічної спадщини, яка вироблялася століттями, вибираючи безцінні скарби народної мудрості та вміло застосовуючи її в безперервній практиці.

Патріотичне виховання базується на традиціях, відомих ще з часів Київської Русі та козацтва, які збагачувались у Києво-Могилянській академії та інших навчальних закладах. Багато плідних просвітницьких ідей щодо організації національного виховання дітей висунули в минулому прогресивні педагоги-класики.

Серед видатних діячів минулого, які збагатили національну педагогіку України, її духовну культуру, є Г. Сковорода. Відомий філософ і громадський діяч започаткував в українській педагогіці ідею «національного виховання на основі служіння народу». Усім своїм професійним життям він подавав приклад народної вірності, демонстрував важливість бути народним учителем.

Педагог і гуманітарій Г. Сковорода представляв початкову школу, де в учнів формується національна свідомість, впевненість у собі, любов до Батьківщини та народу. З цією метою він широко використовував казки, легенди, небилиці, традиційні народні засоби передачі педагогічної мудрості, що вкладаються в уста героїв оповідань.

Суть ідей Г. Сковороди полягала в тому, що величезні здобутки національної освітньої скарбниці проходили крізь голову і серце, немов крізь призму, і в такому вигляді сприймалися, розуміли, оцінювалися і відображалися в його літературно-просвітницьких творах. Більшість високоосвічених, малоосвічених і зовсім неосвічених верств тогочасної Української держави змогла це зрозуміти.

Ідея народності Г. Сковороди та формування національної свідомості і патріотичного почуття у здобувачів освіти знайшли свій подальший розвиток у творчості О. Духновича, І. Франка, Т. Шевченка, В. Сухомлинського, С. Русової, Б. Грінченка, О. Вишневського та інших видатних педагогів минулого.

В основі освітньої філософії О. Духновича лежить концепція націоналізму,

яка зосереджена навколо віри в те, що національна школа здатна сприяти цільному розвитку дітей, головним завданням якого є виховання особистості, яка має сильне національне почуття та ідентичність, високі моральні цінності, накопичена трудова етика та співчутливий характер. Говорячи про націоналізм і патріотизм у вихованні О. Г. Духнович стверджував важливості збереження національної ідентичності, рідної мови народу, культури, традиції. Він твердо виступав за те, щоб освіта відповідала економічним і культурним потребам населення, щоб отримати широку підтримку. Суть патріотичного виховання він вбачав у високій національній свідомості народу та його національному житті [1, с. 30]. Просвітницька діяльність О. Духновича сприяла широкому поширенню освіти, розвитку національної свідомості українського народу та відродженню національної освітньої системи українського народу. Промова великого вчителя-патріота звучить як його останнє слово до нинішнього та майбутнього поколінь: «Люби свій народ не тому, що він славний, а тому, що він твій. Хто стидається за свій народ, той сам себе стинається» [2].

Проблему активізації патріотичних рис у вітчизняному вихованні розглядалось у контексті ідей загальної освіти В. Сухомлинського. Він вважав, що формування патріотизму є частиною загальнолюдської культури людини. Творча спадщина педагога назавжди залишиться золотою скарбницею світової освітянської культури та національною гордістю українського народу. Учений був переконаний, що справжня любов до Батьківщини має поєднуватися зі знанням в першу чергу мови, мистецтва, традицій та кращих звичаїв народу. Він уважає, що освіта традиційно базується на історичних засадах конкретної країни, а її цілі, зміст і засоби базуються на унікальності фізичних, сенсорних, вольових, інтелектуальних, духовних і моральних можливостей дитини.

Педагогічні погляди, ідеї В. Сухомлинського нині успішно використовуються в освітньому процесі нової української школи для зміцнення та розбудови самостійної Української держави, відродження й розвитку національної свідомості, освіти, школи, української системи виховання.

Активним діячем процесу вироблення національної системи освіти і

виховання є С. Ф. Русова. С. Русова наполягала, щоб виховання дітей розпочиналося саме з моменту народження. Засобами колискових, забавлянок, ігор, народних пісень, лічилок, повчальних казок тощо має здійснюватися прилучення дітей до національної свідомості та етнізації особистості. Софія Федорівна стверджувала: «Національно-патріотичне виховання забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти, коли його творчі сили не будуть покалічені, а навпаки – дадуть нові, не схожі на інші самобутні скарби задля вселюдського поступу: воно через пошану і любов до свого народу виховує в дітях повагу до традицій і культури інших народів...» [3, с. 255]. У багатьох своїх працях С. Русова наголошувала на значенні особистості вчителя у вихованні в учнів почуття патріотизму. За спостереженнями вченої, вчителі національних шкіл повинні надавати першочергову увагу навчанню своїх учнів фізичної географії та історії своєї місцевості, щоб переконатися, що вони якнайбільше поінформовані в розумінні навколишнього середовища.

У другій половині XX століття В. Сухомлинський відкриває нову сторінку в розвитку педагогіки. Провідною ідеєю виховання в його виховній традиції є вірність Батьківщини, вірність краю, вірність народу. Видатний педагог постійно наголошував на тому, що коли дитина справді стає громадянином, вдумливою особистістю, особистістю, натхненною благородними ідеями, трудівником, борцем за перемогу правди і щастя, членом родини, тоді вона справді народжується. Василь Олександрович творчо співпрацював із вчителями Павлиської школи над розробкою «300 уроків мислення в природі», які значно збагатили педагогічну спадщину й до нині використовуються вчителями-практиками.

За словами В. Сухомлинського, коли дитина сидить за партою, ми ненавмисно відриваємо її від світу природи, який спочатку розпалював її допитливість, виховував її здатність до живої думки і живого спілкування. Стіни класу, дошки, книжки мимоволі відокремлюють їх від оточення природи, садів, тихих лісів, розкішних лугів, чистого блакитного неба, яскравих соняшників і ніжного дзюрчання весняних струмочків [4, с. 35]. Видатний педагог твердо

переконаний, що людина може стати справжньою особистістю лише тоді, коли вона добре володіє рідною мовою, знає усну народну творчість, історію та культуру свого народу, дбайливо береже природні багатства Батьківщини. Він вважає, що широке використання в освітньому процесі українського фольклору, переважно казок, легенд та пісень, сприяє формуванню національно свідомої особистості.

Життя і позиція країни в першу чергу залежить від патріотизму її представників, який формується в дитинстві через закріплення національних цінностей. Патріот не обмежується простою любов'ю до своєї країни, він активно прагне покращити життя своєї країни, сприяє розвитку культури та економіки. Тому учителі початкової школи повинні приділяти належної уваги реалізації завдань патріотичного виховання, опираючись на ідеї класиків педагогіки, примножувати методи і засоби виховання в учнів патріотичних почуттів.

Список використаних джерел:

1. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Д. Т. Історія педагогіки : навчальний посібник для педагогічних навчальних закладів. Київ. 1999. 496 с.
2. Невідомий Олександр Духнович. Ужгород. ЮВТФ «Срібна Земля», 1993. 62 с.
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ : Освіта. 2003. 304 с.
4. Сухомлинський В. О. Моральні заповіді дитинства і юності. Київ : 1966. 348 с.

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

***Анна Чернявська**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: Н.І. Лазаренко, докторка педагогічних наук, професорка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Духовні цінності, що мають вічне значення, важливо формувати в молодого покоління, ураховуючи наукові знання з психології дитини та зміни умов життя на сучасному етапі історичного поступу. У нових умовах розвитку

суспільства моральне виховання молоді стає основним завданням. На сучасному національно-державному рівні ця проблема розглядається як важлива складова національної освітньої політики.

Ефективне вирішення зазначеної проблеми стає можливим, якщо використовувати цінний досвід світової та вітчизняної педагогіки, який був зібраний протягом віків. Художня дитяча література відіграє важливу роль у цьому процесі, бо вона є значущим інструментом виховання, особливо морального. На сьогоднішній день, необхідно використовувати її виховний потенціал, враховуючи нові соціокультурні умови. Василь Сухомлинський писав: «До вступу в зрілий вік кожна людина мусить викохати, випестити, виплекати своє дерево людяності, щоб перші кроки самостійного життя збіглися з цвітінням квітів, з дозріванням плодів на цьому дереві. Хай же зерно людяності проросте й дасть живучі пагони ще у дитинстві; животворними соками землі і яскравим сонячним промінням для цих пагонів є турбота про людину. Добрі почуття потрібні не для того, щоб людина милувалася власною добротою, а щоб була доброю до людей» [7, 327]. Саме педагогу відводиться вирішальна роль, щоб допомогти в цьому дітям.

Основу морального виховання дітей і молоді складають універсальні цінності, тобто моральні принципи, які люди сформували протягом історичного розвитку суспільства, такі як чесність, порядність, гуманізм, відповідальність, гідність, честь, працьовитість, обов'язок, толерантність, повага до старших, милосердя, совість і справедливість. До цих цінностей також включаються нові норми, що виникають у зв'язку з сучасним розвитком суспільства, такі як громадянськість, повага до Конституції України, державної символіки, воїнів ЗСУ, патріотизм тощо.

Моральне виховання є неперервним процесом, що розпочинається з моменту народження людини й триває протягом усього життя. Саме тому на початковому етапі шкільної освіти важливо закладати в особистості основи моральності. Попередні умови морального розвитку, які були в минулому, не

можуть повторитися, і виправити пропущене на цьому етапі виявиться складним або неможливим у майбутніх вікових періодах.

Великий педагог Василь Сухомлинський навчає: «Людина повинна бути великою, духовно багатою і красивою у всіх сферах життя, в усіх відношеннях. Вона має бути готовою і для того, щоб доглядати хворого, прикутого до ліжка, щоб, почувши серед темної ночі стогін самотньої старої людини, прийти їй на допомогу без будь – якого стороннього заклику – просто по велінню свого серця. Вона повинна бути люблячим щирим турботливим сином своєї рідної матері – без цього вона не має морального права називатися людиною, вона повинна читати людську душу, вміти побачити, зрозуміти розумом і серцем горе, сум, хвилювання свого співвітчизника, прийти на допомогу» [6, 657].

Художні тексти, які вивчаються учнями в початковій школі, мають педагогічну спрямованість, а їх зміст сприяє систематичному моральному вихованню молодших школярів. На прикладах художньої літератури формуються такі цінності, як любов до рідної країни не як абстрактної ідеї, а як конкретної прив'язаності до рідного дому, вулиці, українського краю, де виросли. Учителі, працюючи над оповіданнями та науково-пізнавальними матеріалами про багатонаціональну Україну, спонукають учнів до почуття патріотизму. Через читання оповідань та віршів про внутрішній світ людини та її відданість Батьківщині діти здобувають гордість за людей, які працюють. Основною метою роботи з такими творами є стимулювання дітей до активної участі у великих справах дорослих, зокрема, у бережному ставленні до природи, державного та громадського майна.

Учинок є основною одиницею соціальної поведінки, орієнтованою на взаємодію з оточуючими та відповідною до морально-етичних стандартів, які формують суспільні цінності. У молодших школярів засвоєння морально-етичних норм є більш успішним при глибокому та систематичному опрацюванні творів художньої літератури. Вони не лише розширюють знання дитини про життя, а й уводять її у світ людських почуттів, розвиваючи здатність розуміти внутрішній світ інших людей, їхні мотиви та переживання. Таким чином, твори

художньої літератури сприяють усвідомленню та внутрішньому усвідомленню морально-етичних норм.

Одним із найважливіших завдань школи є навчити дітей не лише читати, а й перекодувати графічні знаки в зміст, який утілюється в рукописному та друкованому матеріалі. Василь Сухомлинський стверджував, що «читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе» [6, 194].

Під час оцінки виховних можливостей навчального матеріалу на уроках читання для морально-етичного та громадянського виховання дітей важливо дотримуватися балансу, щоб учні розуміли високі моральні стандарти не лише формально. Тому вчителю варто поставити конкретні виховні цілі, які можна досягти протягом уроку читання й знайти підтвердження їх в тексті підручника.

Василь Сухомлинський справедливо вважав, що дитина в початковій школі «повинна не тільки готуватися до подальшого навчання, накопичувати багаж знань і умінь, щоб успішно навчатися далі. Вона має жити багатим духовним життям. Роки навчання в початкових класах – цілий період морального, інтелектуального, емоційного, фізичного, естетичного розвитку, який буде реальною справою, а не пустою розмовою лише за умови, що дитина живе багатим життям сьогодні, а не тільки готується до оволодіння знаннями завтра» [6,100].

Моральний характер дитини формується відповідно до того, як вона щоденно взаємодіє з оточуючими. У другому класі учні вже добре знайомі між собою, у них починають виникати дружні зв'язки. Використовуючи тексти для читання, учитель може розширити уявлення дітей про справжню дружбу та товариство, демонструючи їм необхідні якості для цього, такі як чуйність, справедливість та взаємодопомога, і вказати на те, що перешкоджає справжній дружбі.

Підбір літературних творів для читання з учнями початкової школи здійснений таким чином, щоб на їхній основі можна було розвивати етичну культуру у взаєминах молодших школярів. Читаючи ці твори, вони вчаться

розуміти поведінку та дії людей, їх мотиви, відчувати красу добра й піддавати осуду все потворне й зле.

У процесі виховання важливо зацікавити дитину моральною проблемою, яка відображена в оповіданні, байці, казці або вірші. За словами В. Сухомлинського, учитель повинен уважно та виразно прочитати художній твір, оскільки це впливає на сприйняття літератури дитиною. Після читання необхідно проаналізувати зміст твору та звернути увагу молодших школярів на окремі аспекти етичного виховання.

Отже, художня література впливає на перше уявлення дитини про добро й зло, справедливість і несправедливість. Пояснюючи дітям правила та норми поведінки, учителеві важливо не лише передати знання про те, як себе поводити, але й зрозуміти їхні почуття та емоційний досвід. Таким чином література, яку читають учні, має значний вплив на їх морально-етичне виховання. Художні твори формують особистість школяра й надають джерело духовного розвитку, а читання стає не лише інструментом набуття знань, але й джерелом задоволення.

Список використаних джерел:

1. Комарівська Н. Можливості морально-етичного виховання молодших школярів засобами художньої літератури. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*: Вип. 34. Вінниця: ТОВ НІЛАН ЛТД, 2011. С. 342-346.
2. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.
3. Лазаренко Н.І. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. пр. Вінниця: Планер, 2016. Вип. 23. С. 36-42.
4. Лапшина І., Комарівська Н., Франчук Н. Літературна освіта дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті естетичного виховання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*: Збірник наукових праць. Вип. 59 / Редкол. : В.І.Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2020. С. 83-88.
5. Сухомлинська О. Духовно-моральне виховання дітей та молоді в координатах педагогічної науки і практики. *Шлях освіти*. 2006. №1. С. 2-8.

6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1988. 279 с.
7. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні. Вибрані твори: у 5 ти томах. Т.5. Київ, 1977. С. 321-330.
8. Сухомлинський В. О. Чиста криниця: казки, оповідання, етюди: Для сімейного читання. Київ: Веселка, 1993. 287 с.

РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я

***Каріна Шпак**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: А.О. Кушнір, кандидатка педагогічних наук
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Молодший шкільний вік – це період, коли формуються основні цінності та звички, які будуть супроводжувати їх протягом усього життя. У цьому ключовому етапі сім'я стає основним керівником в процесі виховання, даруючи дітям не лише знання, але й фундаментальні принципи дбайливого ставлення до власного здоров'я.

Здоров'я наступного покоління багато в чому залежить від готовності молодих людей, які вступають у шлюб, до побудови міцної, здорової сім'ї, а також народження та виховання дітей.

Елементарні знання потенційних молодих батьків у галузях фізіології та гігієни людини, дитячої психології, правильне розуміння стосунків зі своїм майбутнім малюком допоможуть їм виховати здорових дітей.

Планомірна і свідома підготовка майбутніх батьків до народження дитини позитивно вплине на вирішення багатьох проблем молодих сімей.

Уявлення про біологічно зрілу та незрілу дитину, особливо передумови біологічно незрілого стану дитини, допоможуть запобігти виникненню цього стану або частково вплинуть на нього позитивно.

Це і екологія місцевості, де розташована сім'я, і харчування майбутньої матері, і умови праці та спосіб життя сім'ї. Деякі умови не залежать від нас, а деякі ситуації не завжди підвладні нам. Однак розумні батьки можуть певною мірою їх змінити в кращу сторону.

Формування відповідального ставлення дитини до здоров'я починається вдома. Бажання малюка стежити за своїм здоров'ям залежить від способу життя батьків, адже дитина як губка вбирає поведінку близьких людей.

Ці питання набули всебічного висвітлення у працях Т. Андрющенко, М. Євтушок, Н. Олійник, О. Шукатки [3], І. Стахової [2].

Важливим фактором, що позитивно впливає на здоров'я дітей в сім'ї, є відчуття взаємної любові та поваги між матір'ю і батьком, а також вираження цих почуттів у їхньому щоденному взаємодії. Вислови Василя Сухомлинського підкреслюють, що людину ми формуємо через любов – кохання батька до матері і навпаки, а також через їхню любов та повагу до інших людей. У благополучних сім'ях, де існує глибоке та віддане кохання між батьками, діти виростають морально стійкими особистостями з вірою в гідність та красу людини. Видно, що такі діти переймають внутрішній спокій та гармонію, маючи стійке моральне здоров'я і щиросердну віру в добро і людську красу [2; 413].

У ранньому віці діти ще не вміють свідомо й адекватно дотримуватись елементарних правил гігієни та санітарії, дбати про своє та чуже здоров'я. Все це вимагає від батьків формування способу життя, який допоможе підтримувати власне здоров'я і здоров'я дитини.

Безумовно, здоров'я дитини безпосередньо залежить від умов проживання в сім'ї, санітарної грамотності, гігієнічної культури батьків та рівня освіти.

Батьки як правило зосереджуються на здоров'ї дитини вже тоді, коли їй потрібна допомога лікаря або психолога. Тому важливо приділяти цьому питанню увагу та створювати сприятливі умови для розвитку в сім'ї з раннього віку.

Дітям необхідно продемонструвати найкращі сімейні традиції, дати зрозуміти значення сім'ї в житті людини, роль дитини в сім'ї, засвоїти правила

та етику взаємин з батьками та іншими членами сім'ї.

Але повчальні історії дорослих не створюють у дітей стійкої потреби у здоровому способі життя. Тому батьки повинні самі в собі виховувати цю потребу, перш ніж навчати своїх дітей.

Режим дня молодших школярів є однією з важливих частин сімейного виховання, яка дозволяє підтримувати високу працездатність, усувати втому та виснаження. Сім'я організовує раціональний сімейний режим – сон, оптимальна фізична активність, харчування, фізичні вправи, особиста гігієна, морально-етичне виховання, відмова від поганих звичок тощо.

Ще одна проблема, пов'язана зі здоров'ям дітей – перегляд телевізора та користування комп'ютером. Комп'ютери та телевізори чудово сприяють розвитку кругозору, пам'яті, концентрації, мислення та координації вашої дитини, але за умови розумного підходу до вибору ігор та програм та тривалості перебування дитини перед екраном, яка не повинно перевищувати 30 хвилин.

Формуючи здоровий спосіб життя дитини, сім'я повинна прищеплювати наступні базові знання, навички та потреби:

– знати правила особистої гігієни, гігієни приміщень, одягу, взуття тощо;

– потреба дотримання повсякденного режиму дня;

– здатність аналізувати небезпечні ситуації, прогнозувати наслідки та знаходити рішення;

– вміння взаємодіяти з навколишнім середовищем і розуміти, за яких умов середовище проживання (будинок, клас, вулиця, дорога, ліс) є безпечним для життя.

Батьки повинні знати критерії ефективності здорового способу життя:

– позитивна динаміка фізичного стану дитини;

– зниження захворюваності;

– розвивати у дітей навички побудови стосунків з однолітками, батьками та іншими;

– зменшення тривожності і агресії.

Очевидно, що позитивних результатів можна досягти лише за умови тісної співпраці школи та сім'ї. Оскільки лише небайдуже ставлення у батьків та вчителів, стає рушійною силою у формуванні здорового способу життя. Тільки при дотриманні цієї умови діти сприйматимуть ставлення до турботи про власне здоров'я як непорушну істину і єдино правильний спосіб життя. Для цього рекомендуємо вчителям початкових класів проводити просвітницьку роботу з батьками. Найефективнішою формою сімейної роботи є заняття в сімейному клубі, які повністю персоналізують фізичний і розумовий розвиток учнів початкової школи через взаємодію батьків, вчителів, лікарів, які розуміють особливості дитини і будують свою роботу на основі професійних знань з педагогіки, психології та медицини.

Тому, використовуючи нетрадиційні, сучасні форми роботи вчителів з батьками, можна вирішувати питання формування культури здорового способу життя молодших школярів. Така взаємодія: батьки-учителі-дитина дає можливість подолати комунікаційні бар'єри між сім'єю і школою та побудувати спільні ідеї для всебічного розвитку та навчання дітей.

Список використаних джерел:

1. Желєва О. І. Формування навичок здорового способу життя : метод. посіб. Золотоноша, 2014. 147 с.
2. Скрипніков А. М., Герасименко Л. О., Ісаков Р. І. Перинатальна психологія. Видавничий дім Медкнига, 2017. 168 с.
3. Стахова, І. А. Особливості організації позашкільної екологічної освіти дітей у Європі. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка».* 2023. № 14(28). С. 469-479.
4. Олійник Н. А, Шукатка О. В. Формування здорового способу життя молодших школярів. *Humanitarian forum*. Vol. 1, № 1, 2023 с. 35-39.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.5. Рад. школа, 1977. 639 с.

ІДЕЯ «СРОДНОЇ ПРАЦІ» ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД НУШ

***Катерина Ярмоленко**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Г.Г. Кіт, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

На сучасному етапі українська система освіти не стоїть на місці, з кожним роком вона все більше розвивається та вдосконалюється, впроваджуються нові реформи, що дозволяє покращити якість освіти та відповідно рівень знань учнів. Нова українська школа забезпечує початковими знаннями про доросле життя, закликає бути відповідальними громадянами своєї країни. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті [4].

Проте, як би не розвивалась освіта в Україні, завжди можна виявити її збіжність з провідними ідеями класиків української педагогіки. Хочемо звернутися, зокрема, до постаті Григорія Сковороди, 300-річний ювілей якого ми відзначали минулого року. Григорій Савич Сковорода започаткував в українській педагогіці ідею народності виховання, основа якої – служіння простому трудовому народові, тобто освіта повинна відповідати інтересам народу. Мислитель вважав, що головну роль у вихованні дітей відіграє саме школа та вчителі. На його думку процес навчання має бути безкоштовним та доступним для всіх. У своїй діяльності педагог приділяв значну увагу образу вчителя та його впливу на учнів. Він глибоко поважав працю вчителів і разом з тим був до них вимогливим, стверджуючи, що сила педагога в його знаннях, благородстві, гідності, чесності, любові і повазі до дітей, до своєї професії і в постійному служінні добру. На думку Григорія Сковороди, вчитель має бути глибоко освіченою людиною, яка вміє навчити дітей пізнавати світ, орієнтуватися не лише в сучасних подіях, а й розуміти минуле, вміти передбачати майбутнє. Лише така людина зможе стати гідним вихователем та педагогом. «Мислитель неодноразово підкреслював, що головне в особі вчителя, вихователя – його моральні якості, а найважливіше завдання – розбудити свідомість простого люду, навчити його самопізнанню, допомогти йому розібратися в причинах суспільного зла» [1, с. 379]. Григорій Сковорода вважав професію педагога величною та благородною. А найголовніше для праці

педагога – це повага і любов до дитини, гуманне ставлення до неї, врахування її нахилів і прагнень, взаємоповага між вчителем і учнем. Учитель для учня має бути другом, наставником, старшим товаришем.

Провідне місце у вихованні людини Григорій Сковорода відводив «сродності». «Сродність» – це природний нахил до праці, врахування здібностей та обдарувань особистості до тієї чи іншої діяльності. Без всякого сумніву ідею «сродної праці» можна назвати головною у філософській та педагогічній діяльності Григорія Сковороди. Сутність такої ідеї полягає в тому, щоб людина займалася улюбленою справою, яка приносить їй користь, а в результаті зробить її щасливою.

Коли людина займеться самопізнанням, тоді її праця стане «сродною», вона знайде своє призначення. «Праця – це всеперемагаюча сила, без якої не може бути добра і щастя. Але вона приносить радість і задоволення лише тоді, коли є «сродною»» [5, с. 82].

Якщо звернутись до концепції Нової української школи [4], то переконуємось, що «сродна праця» знаходить тут своє місце, наприклад, у відображенні її головної мети – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Водночас відзначаємо, що в ідеї Григорія Сковороди одним з провідних положень є врахування індивідуальних особливостей кожного учня та навчання його використовувати здобуті знання на практиці.

Доречним буде порівняння мети виховання за НУШ та Григорієм Сковородою, які теж суголосні між собою:

– за Григорієм Сковородою, мета виховання – підготовка вільної людини, розвиненої, щасливої та корисної для суспільства;

– мета виховання сучасної української школи – всебічний і гармонійний розвиток особистості відповідно до нових цілей і цінностей, які стоять перед особистістю та суспільством.

Григорій Сковорода закликав виховувати особистість у відповідності до її природних нахилів та задатків, що схоже з вихованням учня в НУШ. Така ідея

спирається на те, що виховання з урахуванням природних особливостей дитини принесе їй щастя у майбутньому, допоможе пізнати себе та самореалізуватись, адже дитина буде розуміти свої вподобання та знайде собі ту професію, яка повністю задовольнятиме її. За допомогою такого виховання ми забезпечуємо щасливе суспільство, яке принесе користь нашій планеті в усіх аспектах життя.

На актуальності проблеми самореалізації та самопізнання у XXI столітті наголошує Г. Кіт. Вона зазначає: «Це особливо важливо для вчителя, тому що, попри вагомість власної самореалізації, він несе відповідальність і щоденно забезпечує самореалізацію своїх учнів, і чим успішнішим буде цей процес, тим щасливішим і зреалізованішим буде суспільство» [3, с. 164].

Отже, «сродна праця» – це ідея про самовдосконалення та саморозвиток, тому в школі потрібно проводити дослідження цих процесів, виявляти рівень готовності вчителів до педагогічного самовдосконалення та розвитку.

Нами було проведено анкетування вчителів початкових класів Новодністровської початкової школи-філії Новодністровського ОЗЗСО «Новодністровська гімназія». Проаналізувавши результати, ми прийшли до висновку, що переважна більшість учителів погоджуються з думкою Григорія Сковороди, що «любов учителя до дитини, непохитна віра в неї повинна бути його метою, життям та диханням». Більша половина опитаних педагогів вважають, що взаємоповага між учителем і учнем є важливою для рівня успішності обох, однак деякі педагоги не відносять взаємоповагу до важливих компонентів успішного навчання.

Анкета, що використовувалась, зосередила увагу вчителів на проблемі саморозвитку та самореалізації. Абсолютна більшість опитаних вважають, що вчитель має продовжувати саморозвиватись, оскільки саморозвиток є надзвичайно важливим для сучасного педагога. Більшість учителів серед способів саморозвитку обирають читання книг, участь у вебінарах, майстер-класах, тренінгах, онлайн курсах для педагогів. Деякі з опитаних важливим для саморозвитку вважають пошук нових хобі та захоплень.

Вчителі, які взяли участь в опитуванні, змогли проаналізувати свою

діяльність та визначити, чи зреалізували себе як успішного педагога: переважна більшість вважають, що змогли самореалізуватись, деякій частині респондентів було важко відповісти на таке запитання, а кожний шостий вважає, що не зміг зреалізувати себе як успішного педагога.

Всі учасники опитування поділяють думку, що любов до учнів, визнання та успіх є важливими потребами, які сприяють ефективній самореалізації педагога. Вони наголошують також на необхідності виховувати у своїх учнів прагнення до самопізнання та саморозвитку, що є досить важливим показником для Нової української школи. Також слід зазначити, що на думку всіх респондентів, сучасний вчитель повинен щоразу шукати нові способи та методики для заохочення учнів до навчання, таким чином продовжуючи своє самовдосконалення.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що ідея «сродної праці» Григорія Сковороди знаходить своє віддзеркалення і в контексті Нової української школи. Педагогічна спадщина видатного українця не втрачає своєї актуальності і потребує ретельного вивчення та застосування в сучасних реаліях реформування освітньої системи в Україні, адже виховання гармонійних особистостей буде сприяти інтенсивному розвитку та процвітанню нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Євтух М. Б. Проблема підготовки вчителя у творчій спадщині Григорія Савича Сковороди. Міжнародні наукові інновації в житті людини: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції, 19-21 січня 2022 р. : пер. з англ. Манчестр, Великобританія, 2022. С. 376-380. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730147/1/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%84%D0%B2%D1%82%D1%83%D1%85%20%D0%9C.%D0%91.%2022.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

2. Кіт Г. Г., Ярмоленко К. В. Реалізація ідеї «сродної праці» Г. С. Сковороди в умовах Нової української школи. *Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди :* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 2-4 грудня 2022 р.) / за заг. ред. к.ю.н. Д. С. Луніна. Полтава, 2022. С. 86-90.

3. Кіт Г. Г. Концепція «сродної праці» Григорія Сковороди – основа самореалізації вчителя Нової української школи. *Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди* : колективна монографія / за заг. ред. к.ю.н. Д. С. Луніна. Полтава, 2022. С. 161-169. URL: https://ifsk.sumdu.edu.ua/images/nauka/monografii/2022monogr_skovoroda.pdf

4. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 26.03.2024).

5. Стародубець В., Печериця Г. Сродна праця як онтологічна засада щастя людини (за

філософією Г. Сковороди). *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення :* збірник наукових праць (За матеріалами V Міжвузівської науково-теоретичної конференції молодих науковців від 4 грудня 2019 року). Житомир, 2020. С. 81-83.

Секція 2

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ В ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Олена Абліцова, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І.Г. Барановська, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Україна вважає охорону дитинства одним з головних пріоритетів національної політики. Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини є основою державної стратегії в галузі захисту дітей та регулювання сімейних відносин, проте законодавство країни не передбачає нормативних документів, які б містили програму соціально-психологічної реабілітації дітей, яких «лелека приносить державі».

Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, вважаються вразливою категорією населення, які дезадаптовані, не підготовлені до самостійного життя і мають безліч інших проблем. Натомість, працюючи з такими дітьми, пересвідчуєшся, що це дуже сильні та мудрі діти, котрі сильніші та мудріші за багатьох дорослих. Їх доля склалась так, що вже в дитинстві вони бачили і пережили страшні життєві ситуації, від яких нерідко ламаються дорослі люди. Жахливі події, що трапились в дитинстві, залишають відбиток в дитячій пам’яті, негативно впливають на психіку та розвиток. Ці діти наповнені страхами, фобіями, тривогами, з якими їм важко боротись самотужки. Їм потрібна мудра підтримка дорослих, вихователів, соціальних працівників, психологів [1].

На основі аналізу наукової літератури, тривожність – це індивідуальна особливість людини, яка проявляється у схильності часто переживати сильну

тривогу навіть з незначних приводів. Цей стан часто розглядається як особистісне утворення або як характерна особливість темпераменту, пов’язана зі слабкістю нервових процесів. Тривожність може бути особистісною або ситуативною. Стан тривожності може супроводжуватися поєднанням гніву, роздратування, агресії та сорому. Тривожні розлади можуть вплинути на сприйняття світу дитиною, викликати ірраціональні страхи та перетворити дрібні неприємності на серйозні проблеми [3].

Основними психологічними та педагогічними чинниками, які сприяють виникненню тривожності у дітей є:

1. Фактори сімейного виховання. Вони є ключовою причиною тривожності, оскільки впливають на формування емоційних порушень і неврозів у дітей. Тривожні діти виявляють менше впевненості в собі у сімейному оточенні порівняно з емоційно стабільними своїми ровесниками.

2. Втрата звичного середовища та ізоляція. Переїзд у нове місце, відокремлення від друзів і близьких, а також адаптація до нових умов ускладнюються нерозумінням майбутнього та питанням повернення до батьків.

3. Взаємодія з шкільним середовищем. У тривожних дітей спостерігається незадоволеність власною успішністю, незалежно від оцінок. Вони сприймають свої оцінки як несправедливі, що призводить до стресу. Конфлікти з вчителями також поглиблюють тривожність [2].

4. Взаємини з однолітками. Тривожні діти можуть відчувати себе відстороненими або неприйнятими своїми ровесниками, що відображається на їхньому спілкуванні.

5. Внутрішній конфлікт. Ставлення до себе та самооцінка можуть стати джерелом внутрішньої тривожності, особливо у дітей з нестабільними взаєминами.

6. Емоційний досвід. Негативний емоційний досвід ускладнює тривожність, оскільки діти легше запам’ятовують негативні події.

7. Відсутність значущого дорослого. Недостатня підтримка та відсутність стабільного дорослого важливі для емоційного розвитку та соціалізації дитини [4].

Метою нашого дослідження було вимірювання загального рівня тривожності в дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Центру соціально-психологічної реабілітації дітей служби у справах дітей Одеської обласної державної адміністрації (м. Одеса). Діагностичним дослідженням охоплено 15 дітей – вихованців центру віком від 6 до 9 років.

Для досягнення поставленої мети було використано наступні методики та тести:

1. Тест «Будинок, дерево, людина» (Р.Берні) – дозволяє оцінити особистість дитини, рівень її розвитку, працездатність та виявлення даних, що стосуються сфери взаємин з навколишнім світом в цілому і з конкретними людьми зокрема.

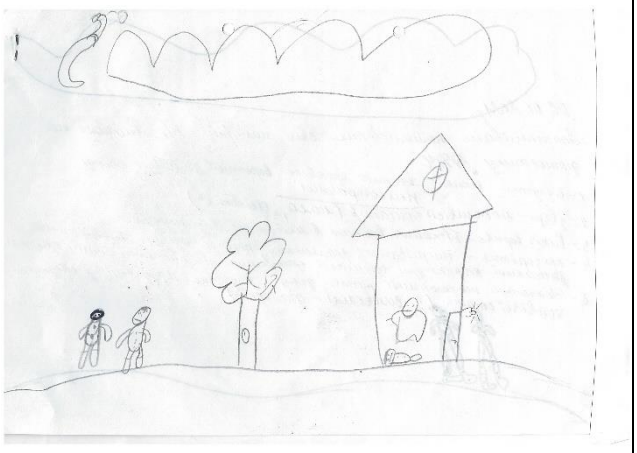
2. Проєктивна методика «Три дерева» (Е.Клессманн) – дозволяє діагностувати внутрішньосімейні стосунки.

3. Проєктивна методика «Неіснуюча тварина» (М.Друкаревич) – дозволяє вивчити загальні риси особистості дитини, рівень агресивності та труднощі у спілкуванні. Вона може допомогти краще зрозуміти внутрішній світ дитини та її сприйняття оточуючого середовища.

Обрані нами методики ґрунтуються на проєктивному підході, тобто інформація про дитину збирається з її розповідей (малюнків) про інших людей, що дозволяє дітям відчувати захищеність у виявлені своїх почуттів (страхів) через малюнок. Малюнкові методики через простоту свого використання набули широкої популярності в освітніх практиках. Дитячі малюнки та їх подальша тестова інтерпретація носять терапевтичний ефект. Важливо, що у ході застосування малюнкових методик діти активно залучаються до тлумачення та роз’яснення результатів своєї творчості. Психоаналітична інтерпретація символів дозволяє зрозуміти глибинні аспекти психіки, оскільки під час

малювання слабшає контроль та цензор свідомості, що дозволяє прихованому несвідомо виявитися.

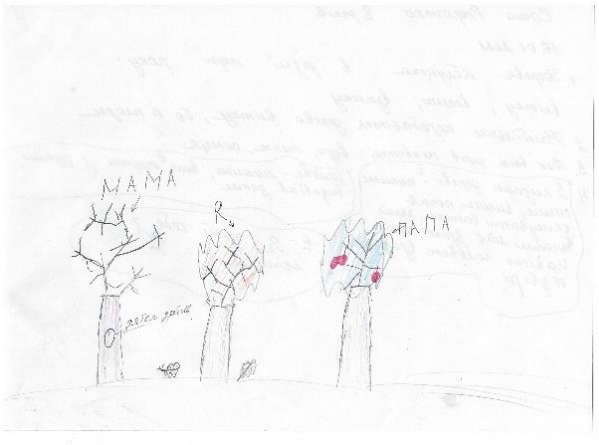
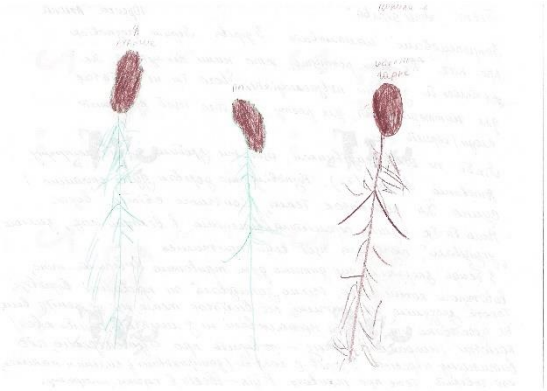
У процесі використання тесту «Будинок, дерево, людина» дітям було запропоновано намалювати будинок, дерево та людину якнайкраще вони можуть. Їм дається вільний вибір щодо розмірів та типу малюнка. Під час малювання необхідно звернути увагу на час від отримання інструкції до початку малювання, тривалість пауз, загальний час, витрачений на малювання, порядок, в якому додавалися деталі, і всі коментарі, що робила дитина. Також відзначається будь-яка емоція, яку відчувала дитина під час процесу. Після завершення малюнка проводиться опитування, щоб дитина могла розповісти про свої почуття, відносини та інші аспекти малюнка, а вчитель міг уточнити будь-які незрозумілі моменти. Приклади запитань: Це чоловік або жінка (хлопчик чи дівчинка)? Хто він? Про кого ви думали, коли малювали? Що це за дерево? Як ви думаєте, яка погода на цьому малюнку? Чи є на малюнку вітер? Це ваш будинок? (Якщо ні, то чий?) Вам би хотілося, щоб цей дім був вашим? Чому? Цей будинок привітний, доброзичливий? Для чого потрібна труба на даху? і т.д.

1	2
	
На першому малюнку відсутні вікна - дитина відкрито проявляє ворожість до навколишнього середовища. Двері - можливість контактів - мала, “Однобока”. Вихід вправо - бажання втекти від минулого в майбутнє. Прозорість - ігнорування	На другому малюнку дерево - калина чи вишня. З неба холодок. Пора року - осінь, холодно, а в будинку тепло, є камін. У будинку іграшки, різні, не було місця намалювати себе. Потім зі слів дитини пішов дощ, калюжі, а мама одягнена у чоботи.

реальності, показує ступінь пошкодження загальної структури особистості органічними або патоемоційними факторами. Нестача домашнього тепла. Відчутні труднощі в стосунках із людьми чоловічої статі.	Відсутність деталей - емоційне порушення. Середній рівень самоконтролю (агресія, стримує в рамках, не виходить). Суб'єкт ригідний - важко входить в тактичний і пластичний контакт з однолітками і старшими. Низький рівень критичного мислення. Почуття незахищенності (відсутня опора). Виявлено тривожність (доповнення - дощ, вітер, хмари). Виявлено почуття (ворожнеча, дощ, вітер, зимно, а в будинку тепло).

Рис.1 Малюнки дітей за тестом «Будинок, дерево, людина»

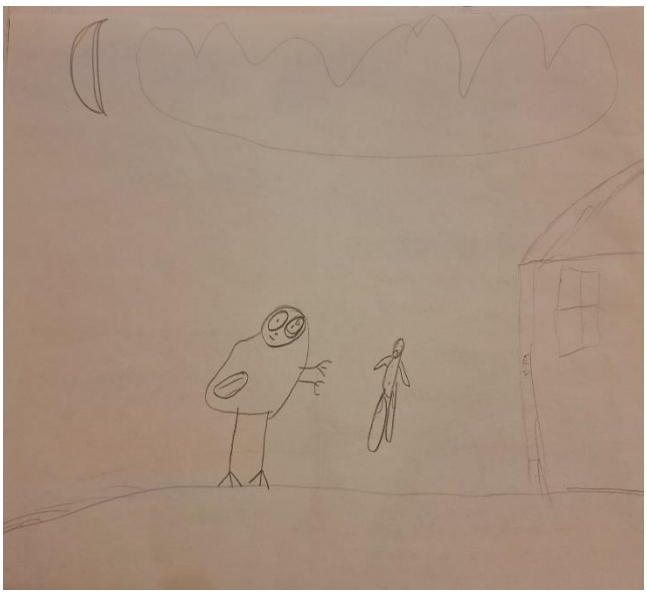
При застосуванні проєктивної методики «Три дерева» важливо, щоб спочатку дитина не порівнювала дерева з членами своєї сім'ї, як це робиться в інших схожих тестах, де, наприклад, дитина порівнює кожного члена сім'ї з твариною. Дитині дається завдання: «Намалюй будь-які три дерева». Після цього дитина називає кожне дерево та підписує його відповідним кольором. Потім дитину просять обрати дерево, яке їй найбільше подобається. Після цього дитина відповідає на питання про дерева, наприклад: яке найбільше, яке найменше, яке наймолодше, яке найстаріше, яке найгарніше. Потім дитині пропонується уявити себе садівником і відповісти на питання: «Що можна зробити для кожного дерева?»

1	2
	

Перший малюнок малював хлопчик. Дерева - яблунька в різні пори року: літо, осінь, зима. Найбільше подобається дерево влітку, бо є плоди. Для всіх дерев нестача: води, тепла, сонця. З плодами дерево тата, сильне, високе, як тато, який навіть головою вдаряється об двері. Зимове дерево мамине, воно «хрупке», з дуплом, яке видовбав дятел. Себе дитина ідентифікує з осіннім деревом.	Другий малюнок малювала дівчинка. Дитина розповіла, що деревам дуже страшно і сумно. Їм не вистачає тепла, сонячного світла, води. Вона би їх підлила, перемістила, пересадила в великий сад, зимою «укутувала», підгортала щоб вони прижились. З бесіди було зрозуміло, що дитина дуже тривожна, говорила тихо, виважуючи кожне слово, очима запитувала чи правильні відповіді вона надає. Дитині не вистачає тепла, що дитина неадаптована. Дерева намальовані не з листям, а ніби хвоя, колючки направлені вниз - говорить про аутоагресію або витиснену агресію. У дерев є голови (заштриховані з сильним натиском), що також говорить про тривогу. Дерева поділила на старше - сама дитина, гарне - сестра, і третє дерево брат.

Рис.2 Малюнки дітей за методикою «Три дерева»

Під час використання проєктивної методики «Неіснуюча тварина» дітям надається завдання придумати та намалювати тварину, яка ніколи раніше не існувала. Їм також потрібно придумати для неї унікальне ім’я. Дітей можна попередити, що вони не можуть використовувати героїв казок або мультфільмів. У довільній формі, орієнтовно на 10-15 речень, діти мають описати тварину. Вони повинні вказати її розміри, де тварина живе та з ким, чим харчується, які звичайно властивості має, чого боїться, яка користь від неї, чи має вона друзів чи ворогів. Також їм можна запропонувати назвати три основні бажання цієї тварини.

Момок - живе в лісах. Друзів немає. Вбиває тварин і людей та їсть їх. Має величезну пащеку. Гуляє вночі, шукає, кого б з'їсти, а зранку і вдень спить. Він сам створився. Має великі очі, посміхається, щоб не бачити, що в нього велика пащека. Має лапи передні і задні як курячі лапи з кігтями. Для дитини він страшний і дитина впевнена, що і дорослому він був би страшний, якщо його побачити. Форма очей спотворена, що свідчить про підвищену тривожність. Кругоподібна фігура говорить про замкнутість, скритність. Відсутність вух - прямий посил про небажання слухати, почуття невпевненості. Незначна кількість складових частин – економія енергії. Лінії жирні та з натиском в області очей вказує на тривожність, відчуття страху. Символом агресії виступають руки - пазурі. Дитина малює голову спрямовану положення «фас» може мати: безкомпромісність як реакцію на внутрішню незахищеність особистості. Місце проживання ліс – почуття самотності, потреба у захисті.

Рис. 3 Неіснуюча тварина Момок

Застосування проєктивних малюнкових методик у ході констатувального етапу нашого експерименту дозволило визначити та виміряти рівні загальної тривожності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Узагальнені результати представлено на рис. 4.

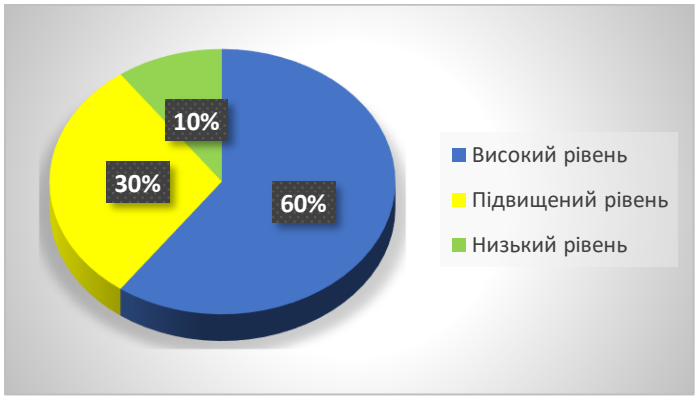

Рис.4. Результати вимірювання загальної тривожності

Ураховуючи результати проведених досліджень, можна стверджувати про наявний високий загальний рівень тривожності у дітей-сиріт та дітей, які залишились без батьківського піклування, подолати який можна завдяки багатьом методикам, а головне – це виховування дітей в умовах, наближених до життя в родині, вірити в них, захищати, любити та оберігати, дарувати їм стільки тепла та уваги, скільки вони потребують.

Список використаних джерел:

1. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям: метод. посіб. / Безпалько О.В.; Гурковська Л.П.; Журавель Т.В. та ін. / За ред. Звєрєвої І.Д., Петрочко Ж.В. К.: Видавничий дім «КАЛИТА», 2010. 376 с.
2. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта : реалії та перспективи : монографія. Київ : Самміт–Книга, 2009. 272 с.
3. Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб: концепція, методика, технології : навч.-метод. посіб. / І. Луценко, А. Богуш, Л. Калмикова, В. Кузьменко, С. Поворознюк, О. Рейпольська; за наук. ред. І. Луценко. Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 211 с.
4. Удовенко Ю., Смаль О. Методичний посібник до впровадження Програми наставництва для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Київ : 2012. 121 с.

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

***Єлизавета Андрієнко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.В. Михальченко, кандидатка психолог. наук, доцентка

Миколаївський національний університет імені В .О. Сухомлинського

Вступ до школи – один з найскладніших і найважливіших моментів у житті дитини з соціальної, психологічної та фізіологічної точок зору. Він пов’язаний зі зміною умов життя і праці, новими типами стосунків з учителями та однолітками, новою відповідальністю, новим соціальним статусом, новими контактами і відносинами, обов’язками і вимогами. Від того, як дитина адаптується до нової соціально-освітньої ситуації розвитку, залежить успішність її навчальної діяльності та збереження її фізичного і психічного здоров’я.

Психічний розвиток ґрунтується насамперед на певних видах діяльності, що відповідають віку. Такою діяльністю, основним видом діяльності, першим і найважливішим завданням та обов'язком для молодших школярів є навчання. Набуття нових знань, умінь і навичок, систематичне накопичення знань про навколишній світ, природу і суспільство може суттєво змінити мотивацію поведінки, відкрити нові джерела пізнавального та особистісного розвитку.

Основними новоутвореннями психіки молодшого школяра є довільність як особлива якість психічних процесів, внутрішній план дій та рефлексія. Саме завдяки їм психіка молодшого школяра досягає рівня розвитку, необхідного для подальшого навчання в середніх класах, для переходу до підліткового віку з його особливими вимогами та можливостями.

На процес шкільної адаптації у дітей впливають особливості нервової системи, темпераменту, характеру, рівень особистісного розвитку та вміння спілкуватися з однолітками. Загалом, підтримка та перебування поруч з дитиною означає пошук прихованих ресурсів розвитку дитини, довіру до її здібностей, надання можливості розквіту її внутрішнього потенціалу та розвиток її здібностей як фундаментальної риси особистості. Тому важливо створити сприятливе середовище з самого початку шкільного навчання, щоб дитина могла адаптуватися до систематичного навчання.

Адаптація першокласників до школи – одне з найактуальніших завдань дитячої психології. У процесі адаптації до шкільного навчання у дитини відбувається переорієнтація системи її поведінки. Навчання в школі – складний і важливий етап у житті дитини: діти у віці 6-7 років переживають психологічну кризу, пов'язану з необхідністю адаптації до школи.

Розвиток та його ефективність, залежить від того, наскільки свідомо учні спонукаються до аналізу своїх вражень від сприйнятих об'єктів, до розуміння властивостей окремих об'єктів і своєї поведінки по відношенню до них, до виділення основних характеристик об'єктів, до засвоєння критеріїв оцінки окремих параметрів, до вироблення способів класифікації об'єктів, до узагальнення, до усвідомлення спільності в поведінці при вирішенні різних типів

завдань, а це залежить від того, наскільки свідомо учні спонукаються до усвідомлення спільності в поведінці при вирішенні різних типів завдань.

Ставлячи перед учнями нові пізнавальні та практичні завдання і надаючи їм інструменти для їх вирішення, навчання має передувати розвитку і залежати не лише від поточних досягнень, а й від потенціалу.

Навчання впливає на розвиток молодших школярів і своєю організацією, оскільки саме вона визначає форми їхнього колективного співжиття, спілкування між собою та з учителем.

У ході освітньої реформи діяльність педагогів та фахівців психологічної служби з цього питання змінилася відповідно до концептуальних засад «Нової української школи», з урахуванням компетентнісного та інтегрованого підходу до навчання першокласників.

Основною інновацією в практиці першого року загальної середньої освіти є структурування змісту початкової освіти на основі інтегративного підходу до навчання. Дидактичним змістом процесу інтеграції є взаємозв'язок змісту, методів і форм роботи. Таким чином, інтеграція матеріалу з різних предметів зосереджується на певному об'єкті чи явищі довкілля, або на розв'язанні проблем міждисциплінарного характеру чи створенні творчих продуктів.

Однією з найкращих моделей інтеграції в початковій школі є проведення тематичних днів/тижнів навколо соціокультурних тем/проблем. Створення єдиного тематичного простору для предмета дозволяє уникнути дублювання інформації з різних дисциплін, водночас розглядаючи схожий зміст під різними кутами зору одночасно, використовуючи різні педагогічні інструменти. Це забезпечує збалансоване сприйняття інформації з різних навчальних дисциплін та психологічно комфортну атмосферу в класі.

Перші кілька тижнів першого року навчання є важливим етапом у створенні атмосфери прийняття, довіри, взаємної зацікавленості, вміння слухати один одного та бажання самовиражатися в межах класної спільноти. На цьому етапі закладаються основи вербальної взаємодії між учителем та учнем, учнем та

учнем. Тому в перший місяць багато уваги варто приділити знайомству та коротким розмовам про хобі, улюблені ігри тощо.

Слід робити акцент на груповій, ігровій, проєктній та дослідницькій діяльності, а також пропонувати різні варіанти організації навчального середовища. Окрім класичних класних приміщень, слід використовувати мобільні робочі місця, які можна легко переобладнати для групової роботи. При плануванні та проєктуванні освітнього середовища основна увага має бути зосереджена на розвитку дітей та їхній мотивації до навчання.

Освітнє середовище в НУШ балансує між навчальною діяльністю під керівництвом вчителя та під керівництвом дитини. Таке середовище надає дітям можливість робити власний вибір, набувати нових практичних навичок або вдосконалювати наявні, здобувати нові знання та розвивати позитивне ставлення до інших. Освітнє середовище має створюватися спільно з дітьми.

Учителі мають приділяти особливу увагу збереженню та зміцненню фізичного здоров'я учнів, а також їхньому моральному та громадянському вихованню. Для цього необхідна активна співпраця вчителів, батьків, медичного персоналу середньої школи, шкільних психологів, педагогів і вихователів груп продовженого дня. Результатом такої співпраці є глибше вивчення компетентності та стану здоров'я кожного першокласника, реалізація характерологічної спрямованості навчання та виховання, впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес, спільна підготовка та проведення батьківських зборів, діалог з батьками на психолого-педагогічні теми.

Освіта сьогодні сповнена невідомого, і кількість невідомого зростає з кожним днем. Однак є надія, що спільними зусиллями освітян, вчителів, батьків і психологів діти зможуть краще адаптуватися до нового шкільного середовища.

Список використаних джерел:

1. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: метод. реком. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013.

2. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». Педагогічний пошук. 2017. № 2 (94). С. 3-6.
3. Горленко В. М., Луценко Ю. А., Острова В. Д., Сосновенко Н. В., Ткачук І. І. Методичні рекомендації щодо впровадження циклограму. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 132 с.
4. Мірошниченко О. А. Профілактика синдрому «професійного вигорання» у працюючих в екстремальних умовах: Навчально-методичний посібник. Житомир : Вид- во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 156 с.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Віталіна Івахова**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: Н. А. Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Розвиток інтелектуальних здібностей молодших школярів є однією з актуальних проблем сучасної освіти. Нова українська школа ставить перед собою завдання формування гармонійно розвиненої особистості, здатної ефективно взаємодіяти з навколишнім світом. Одним із ключових аспектів цього завдання є розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку.

Українські вчені, такі як І. Аршава, С. Дерев'янко, Н. Коврига у своїх дослідженнях звертали увагу на проблеми розвитку емоційного інтелекту. Вони визначили важливі функції емоційного інтелекту: стресозахисну, адаптивну, рефлексивну та регулятивну. Варто зазначити, що сьогодні існує велика кількість праць науковців, які досліджують формування та вдосконалення емоційного інтелекту в підлітковому віці. Однак слід зауважити, що саме в молодшому шкільному віці розвивається емоційна сфера особистості, яка визначає специфіку становлення емоційного інтелекту на пізніших етапах життя людини [1, с. 10].

Молодший школяр, крім адаптації до процесу навчання, стикається з необхідністю вибудовувати нові взаємини з дорослими й однолітками в різних ситуаціях, що супроводжується переживанням широкого діапазону емоцій.

Розвинений емоційний інтелект допомагає дитині переробляти емоційну інформацію та успішно адаптуватися до нових умов. Розуміння своїх та чужих емоцій, уміння застосувати у своїй діяльності знання, отримані під час інтерпретації та аналізу емоційних станів, є основою навчання, а також сприяють вибудовуванню позитивних взаємин з оточуючими [4, с. 10]. Навички управління своїми емоціями дають змогу першокласникам досягати академічних успіхів. Також високий рівень емоційного інтелекту полегшує подальший перехід дитини з початкової до середньої школи [7, с. 413].

У сучасній школі формування емоційного інтелекту відбувається за допомогою різноманітних методів та підходів до навчання. Так, Н. Бібік надає перевагу ігровим формам та рольовим вправам з застосування сучасних інноваційних технологій навчання [3, с. 123]. На думку дослідниці, використання ігор допомагає дитині експериментувати з різними видами емоцій, розвивати емпатію та сприяти формуванню соціальної усвідомленості. Залучення молодших школярів до ролевих вправ дозволяє їм відчути різні ситуації та емоції, а також розвиває важливі навички міжособистісного спілкування.

Н. Комарівська зазначає, що гра наповнює змістом життя дитини, формує її позитивні якості, мотивує та збагачує емоційно-інтелектуальний досвід. Гра як відображення життя спрямована на комбінування життєвих вражень дитини з особистим досвідом; розвиває їх ігровий потенціал [5, с. 251].

Під час ігор дітям легше, ніж під час будь-якої іншої діяльності, вступати у комунікацію з людьми, що відповідно зменшує негативні емоції в дітей і створює нові позитивні [4, с. 9]. Крім того, ігри, які подобаються дітям, знижують емоційне збудження та розслабляють учнів початкової школи. Важливо зазначити, що ігрова діяльність є не тільки психологічним механізмом розвитку емоцій, але й умовою емоційного добробуту дитини, що сприяє поступальному розвитку особистості. Гра не тільки дозволяє розвиватися, але й знімає емоційну напругу, стабілізує негативні емоції та покращує загальний емоційний добробут.

Здатність розпізнавати та ефективно взаємодіяти з емоціями важлива складова для гармонійного розвитку особистості. Емоційний інтелект молодшого школяра відіграє ключове значення в соціальній адаптації, міжособистісних відносинах та успішному навчанні.

Отже, формування емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку є важливим завданням, спрямованим на створення гармонійно розвиненої особистості. Емоційний інтелект допомагає дитині в перспективі більш коректно регулювати та корегувати свої емоції та почуття, адекватно сприймати різноманітні ситуації в побутовій та освітній діяльності. Крім того, ця здатність дозволяє дітям правильно вибудовувати взаємини, вирішувати конфлікти, успішно спілкуватися з однолітками. Ефективним способом формування емоційного інтелекту є гра.

Список використаних джерел:

1. Воронюк І. В. Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу молодших школярів. авторефдис. канд. психолог. Наук спец.19.00.07 педагогічна та вікова психологія. К.: Нац. пед.ун-т ім. М. П Драгоманова, 2003. 20 с.
2. Дабіжа Л., Комарівська Н., Любчак Л. Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 66. 2021. С. 7-12
3. Демченко О. П., Лазаренко Н. І., Любчак Л. В. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. Том 86. №6. С. 123-143. URL: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4570/1947
4. Імбер Вікторія, Олійник Наталія. Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів на уроках математики засобами дидактичних ігор. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* № 9-10, 2022.
5. Комарівська Н.О. Літературна гра як вид самостійної художньої діяльності дошкільників та молодших школярів. *Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: Збірник статей. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. С. 250-257
6. Сисоєва С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання. *Гуманітарні науки*. 2001. № 1. С. 110-118
7. Kolesnik K., Oliinyk N., Komarivska N., Kazmirchuk N., Imbek V. Future-Teacher Soft Skills Development in the Context of Ukraine's Integration into the European Higher Education Area. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 2023. Vol. 22, №. 2, pp. 413-431.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ЩОДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Марина Івашина**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.В. Василюк, докторка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Питання формування інтелектуального розвитку учнів молодших шкільного віку були означені у освітніх нормативних документах, зокрема у Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI ст. (2001), Законі України «Про освіту» (2017), Законі України «Про загальну середню освіту» (2017), Законі України «Про позашкільну освіту» (2000), Державному стандарті початкової загальної освіти (2018) та Концепції «Нова українська школа» (2016).

Вітчизняні та зарубіжні науковці (С. Гончаренко, О. Савченко, А. Алексюк, А. Василюк, В. Паламарчук, О. Дусавицький, Н. Бібік, Н. Богачева, Д. Коатс, С. Попова, Ш. Постник-Гудвін, А. Сапа, Є. Шамис), теж постійно відслідковують проблеми, які існують у цьому напрямі та пропонують свої методи удосконалення розумового розвитку молодших школярів.

Проте, реалії потребують постійного дослідження основних понять інтелектуального розвитку дитини, який повинен орієнтуватись на зону її найближчого розвитку і бути спрямованим на розвиток мисленнєвих процесів та логічних операцій, розвиток пізнавальних процесів (сприймання, пам’яті, мислення, мовлення, уяви, моторики, уваги); мотиваційного забезпечення змістовної сторони навчання [2].

За визначенням науковиці А. Василюк, поняття «рівень розумового розвитку» (англ. mental level, пол. Poziom umysłowy) – сукупність знань, умінь і сформованих під час їх засвоєння дій; вільне оперування ними в процесі мислення, які забезпечують засвоєння в певному обсязі нових знань і вмінь. Наявний рівень розумового розвитку – це стан пізнавальних та творчих

можливостей індивіда. Він визначається шляхом діагностичних випробувань за допомогою спеціальних психологічних методик [1].

У тому ж «Педагогічному словнику» надається визначення поняття «інтелекту» (англ. intellect, пол. intelekt), як системи психічних процесів, яка забезпечує реалізацію здатності людини оцінювати ситуацію, приймати рішення і регулювати поведінку; загальної здібності людини до пізнання світу та виконання мисленнєвих операцій (звичайно протиставляється емоціям, почуттям і волі); розумових здібностей людини; вищого способу рішення практичних і пізнавальних проблем; здібності до здійснення процесу пізнання та ефективного вирішення проблем, зокрема, при оволодінні новим колом життєвих задач [1].

Що стосується особливостей розвитку учнів молодшого шкільного віку, то цілісний розвиток інтелекту у даному віці відбувається за такими напрямами:

1) засвоєння й активне використання мови як засобу мислення. Цей напрям пов'язаний із розвитком мовлення дітей, активним його використанням під час розв'язування різноманітних завдань. Важливо навчити їх роздумувати вголос, словесно відтворювати думки і вербалізовувати (виражати в словах) процес та отриманий результат розв'язування задач і виконання вправ;

2) поєднання і взаємозбагачення всіх видів мислення: наочно-дійового, наочно-образного, словесно-логічного. З цією метою дітям пропонують завдання, для розв'язування яких необхідні одночасно і практичні дії, і вміння оперувати образами, поняттями, висловлювати судження на рівні логічних абстракцій;

3) виокремлення підготовчої та виконавчої фаз розв'язання завдання. На підготовчій фазі здійснюють аналіз його умов і виробляють план, на виконавчій реалізують його практично. При цьому обов'язкова перевірка отриманого результату [3].

Таким чином, можна зазначити, що поняття «розумовий розвиток» є більш вужчим за поняття «інтелектуальний розвиток», який сприяє повноцінному засвоюванню великого обсягу знань - глибоке проникнення у їхню сутність,

оволодіння методами їх набування і застосування, перетворення знань на переконання, на знаряддя мислення і діяльності, оволодінню учнем основними розумовими операціями, логічними прийомами, методами наукового пізнання - аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення, конкретизація, вміння визначати головне, встановлювати оцінні судження тощо.

Щодо поняття – «молодшого шкільного віку», то він є періодом інтенсивного психічного та особистісного розвитку школяра. Новоутворення, що виникають у цей час спонукають до вивчення «теорії поколінь», яка враховує особливості дітей цифрової епохи та її модифікації щодо теоретико-практичного розуміння, а саме: дитиноцентризму, педагогіки партнерства, особистісно-орієнтованої моделі освіти тощо.

Список використаних джерел:

1. Василюк А.В. Алла Василюк, Мацей Танась. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський) Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2013. 224 с. URL: https://library.vspu.net/jspui/handle/123456789/11986

2. Кіт Г.Г., Сімоновська С. С. Розумовий розвиток молодшого школяра в контексті реалізації нової парадигми освіти. URL: http://surl.li/snkal

3. Розвиток загального інтелекту молодшого школяра URL: https://vseosvita.ua/library/rozvitok-zagalnogo-intelektu-molodsogo-skolara-187675.html

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анжела Корінна, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.А. Тимченко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Мотивація завжди вважалася одним з ключових аспектів педагогіки і є важливою основою для розвитку особистості у всіх напрямках. Вона сприяє не лише розумовому розвитку, а й стимулює постійне самовдосконалення. Важливо підкреслити, що мотиваційний аспект є необхідним елементом будь-якого навчального процесу, особливо в початковій школі, коли діти вивчають різні предмети.

Саме в ранньому шкільному віці формується фундамент для подальшого навчання учня, і часто прагнення до навчання в початковій школі визначає бажання вчитися в середніх та старших класах. Тому ще на початку навчання важливо виявляти причини, чому деякі учні не хочуть навчатися, і визначати, які аспекти мотивації у них не розвинуті. Оцінюючи ставлення до навчання, учителям важливо розуміти, що мотивація учня має складну структуру. Тому професійна робота вчителя початкової школи полягає не лише в передачі знань і розвитку навичок, а й ґрунтується на психолого-педагогічній діагностиці, що дозволяє вивчати особистість учня і створювати оптимальні умови для його навчання і виховання, враховуючи індивідуальні потреби кожного учня.

Мотивація навчання молодших школярів – одна з головних умов реалізації навчально-виховного процесу. Вона відіграє важливу роль у становленні особистості, адже без неї неможлива ефективна учбова діяльність та розвиток здатності і потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти [1]. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але і є рушійною силою вдосконалення особистості в цілому.

Для стимулювання мотивації навчання важливо використовувати різноманітні методи і прийоми на уроках, такі як практичні завдання, ігрові елементи, пізнавальні активності, ситуативні вправи, змагальні форми навчання, тренінги, психогімнастика та інші. Особливу увагу слід звертати на зв'язок з життєвим досвідом учнів, зокрема за допомогою таких методів, як моделювання, рольові ігри та обговорення життєвих ситуацій, що спонукають учнів до активного спілкування та взаємодії.

Враховуючи особливості дітей молодшого шкільного віку, важливо користуватися цікавим та доступним навчальним матеріалом, такий як казки, мультфільми, вірші, ігри, ребуси, загадки, кросворди, прислів’я, приказки, пісні і т. д. Для стимулювання навчальної мотивації на уроках вчителям потрібно використовувати різноманітні види завдань – проблематичні та творчі, завдання різного рівня складності, а також завдання, які сприяють розвитку різних способів пізнання, практичні вправи тощо. Наприклад, завдання, що сприяють

розвитку мислення, уважності, спостережливості («Чи спостерігав ти…», «Чи бачив ти…»).

Завдання, які сприяють розвитку мовлення учнів, спрямовані на співбесіду, висвітлення власної думки, пояснення («Поясни, чому…», «Як ти вважаєш?..» «Чому ти так вважаєш?»), розкриття власного життєвого досвіду («Розкажи, як ти виконуєш…», «Згадай і розкажи, чи було в твоєму житті…»). Пропонувати учням завдання, які створюють проблемні ситуації («Як би ти повівся в даній ситуації…», «Що зробив би ти?», «Як ти вчиниш, якщо…», «Яке рішення прийняв би ти?»), завдання практичного спрямування («Перевір…», «Визнач…», «Покажи…») тощо [2; 3].

Зважаючи на домінування наочно-образного мислення у молодших школярів, частіше пропонувати завдання, що містять фотографії та малюнки («Розглянь малюнки. Поясни…», «За малюнками визнач…», «Подивися на фотографії і скажи, хто з дітей…», «Розглянь малюнки і порівняй …»). Як засіб формування мотивації учіння обов'язково використовувати дидактичні ігри на різних етапах уроку. Так, для розвитку пам'яті та уваги, творчого розвитку, фантазії та уяви, наприклад такі ігри: «Бабуся складала у валізу...», «Запам'ятай порядок», «Чого не вистачає?», «Буває – не буває» тощо). Формуванню мотивації навчання також сприяє активне живе спілкування зі спеціалістами різних служб, зокрема психологами, медичними працівниками, співробітниками пожежної служби, поліції тощо. Перевага даних методів у тому, що учні мають змогу експериментувати з «майже реальним життям» та апробувати різні варіанти поведінки в безпечних умовах, прогнозувати, «що з цього вийде». Ці методи сприяють виробленню навичок критичного мислення, співпраці та прийняття рішень, є дієвими у формуванні мотивації учіння школярів.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав. 2004. 352 с.

2. Ковшар О.В. Упровадження ігрових технологій у практику сучасної школи як засобу підвищення пізнавальної активності учнів. *Педагогіка вищої та середньої школи: збірник наукових праць* / гол. Ред. В.К. Буряк. Кривий Ріг: КДПУ. 2006. Вип. 15. С. 258-264.

3. Щербань П. М. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 60. С. 102-108.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУПРОВОДУ СІМ'Ї ДИТИНИ З ООП У СТВОРЕННІ СПРИЯТЛИВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ

***Людмила Луговська**, здобувачка другого рівня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.А. Данилевич, кандидатка психологічних наук, доцентка,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Розробка та застосування системи психологічного супроводу дитини з ООП та допомога батькам в умовах інклюзивного навчання є актуальним питанням для сьогодення українського суспільства. Діти з особливими освітніми потребами, які починають соціалізуватися в освітньому інклюзивному середовищі, потребують постійної підтримки не лише фахівців, а й батьків, які мають в сім'ї створити відповідні умови та будувати стосунки, що допомагатимуть дитині розвиватися. Вирішення завдань організації та проведення інклюзивного навчання забезпечує реалізацію права дітей з ООП на освіту, їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство, і важливим у цьому є залучення сім'ї до участі в освітньому процесі.

У сучасних психологічних дослідженнях учені розробляють різні підходи у вивченні проблеми допомоги особам з ООП, зокрема, це праці таких науковців: І. Бех, М. Лукашевич, І. Мигович, О. Песоцька, В. Поліщук, Т. Семигіна та інші. У своїх дослідженнях учені розглядають проблеми труднощів надання рекомендацій та проведення корекційної роботи з дитиною з ООП, що не мають достатньої ефективності. Звертається увага на те, що в роботі не враховуються специфічні психологічні особливості сім'ї, яка живе в умовах тривалого стресу у зв'язку з народженням дитини з порушеннями психофізичного розвитку та не приймають цю ситуацію, і самі батьки потребують підтримки. Також, існує недостатня розробленість підходів до специфічних особливостей дітей з ООП, які мають різні види відхилень у розвитку.

Проблеми роботи з батьками, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, психологічного супроводу сімей, надання їм психолого-педагогічної допомоги досліджувалися порівняно менше. Зокрема – це праці учених: М. Бевзюк – педагогічна робота з батьками дітей з особливими освітніми потребами; З. Борисенко, О. Галян, М. Коротенко – психологічний супровід батьків дітей з особливими потребами; Т. Ілляшенко, Т. Жук –проблеми психолого-педагогічної допомоги батькам дітей з особливими освітніми потребами, І. Макаренко – соціально-педагогічна підтримка батьків дітей з особливими потребами; О. Ніжинська, О. Опалюк, Т. Опалюк – соціально-психологічний супровід сімей, що мають дітей з особливими потребами та ін. [3].

Психологічний супровід – це система професійної діяльності психолога, спрямована на створення оптимальних умов для успішного навчання, розвитку та соціалізації дитини. У закладах освіти психолог має здійснювати спостереження за психофізичним розвитком дитини, мотивами її поведінки й діяльності, враховуючи вікові, статеві, інтелектуальні, фізичні та інші індивідуально-психологічні особливості, що має сприяти виконанню освітніх і виховних завдань.

За результатами досліджень учених (Ю. Найда, А. Колупаєва) психолого-педагогічний супровід характеризується, як:

– один із видів цілісної й комплексної системи соціальної підтримки та психолого-педагогічної допомоги;

– інтегративна технологія, змістом якої є створення умов для відновлення потенціалу розвитку та саморозвитку особистості;

– процес особливого виду стосунків між особами, які надають супровід, та тими, хто потребує допомоги;

– технологія діяльності психолога (Р. Овчарова), яка забезпечує допомогу в ситуації життєвого вибору, входження у «зону найближчого розвитку» [2].

У дослідженнях психологічних особливостей розвитку дітей з ООП, які мають бути враховані при розробці освітніх та виховних завдань, виокремлені

наступні характеристики, що потребують корекції: низький рівень розвитку психічних процесів, порушення мовних функцій, або не сформованість всіх компонентів мовної системи, знижена пізнавальна активність; відзначається уповільнений темп переробки інформації; спостерігається низька потреба в спілкуванні як з однолітками, так і з дорослими; повільний темп формування провідної діяльності (емоційної, предметної, ігрової, навчальної), порушення процесів соціалізації, низький рівень самооцінки та високий рівень тривожності тощо.

Одним зі способів психологічної корекції розвитку дітей з особливими освітніми потребами є запровадження своєчасного психологічного супроводу, як системи професійної діяльності психолога, спрямованої на створення оптимальних умов для успішного навчання, розвитку та соціалізації дитини [1].

До напрямів психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами належать:

– психологічна діагностика дітей, яка має спрямовуватися на вивчення індивідуальних особливостей дитини (пізнавальної, емоційно-вольової та мотиваційно-потребової сфер);

– адаптація дитини до нового соціального середовища тощо;

– психологічна просвіта батьків у налагодженні стосунків з батьками та з дітьми з ООП;

– підвищення психолого-педагогічної освіти батьків щодо специфіки психічного розвитку дитини з ООП;

– робота з дитячим колективом інклюзивної групи/класу, що спрямована на розвиток толерантності дітей з нормативним рівнем розвитку у ставленні до дітей з ООП;

– надання психологічної підтримки та психологічного консультування батькам та педагогам щодо специфіки психічного розвитку дитини з ООП і тих обмежених можливостей, специфічних для кожної дитини, що впливає на процес навчання й виховання,

– формування психологічної готовності педагогів до взаємодії з дітьми з ООП на тренінгових заняттях, вебінарах;

– психологічна індивідуальна корекція дітей з ООП згідно визначених проблем у розвитку.

Отже, питання адаптації дітей з ООП в інклюзивному освітньому середовищі значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості кожної дитини у навчанні й розвитку, її індивідуальні особливості, а також, наскільки сприятливий психологічний клімат сім'ї, створений батьками вдома, та їх залученість в інклюзивне освітнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Бочелюк В. Й. Психологія людини з обмеженими можливостями: навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2011. 264 с.
2. Луценко І. В. Психологічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Практичний психолог: Шк*ола. 2013. № 10. С. 4-15.
3. Подкоритова Л. О. Зміст психологічної роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020. № 1. Т. 2. URL : http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/part_2/25.pdf

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

***Роксолана Наконечна**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.Ю. Войтович, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Освітня система України переживає період трансформацій, який відповідає загальносвітовим тенденціям. Ці зміни ставлять перед педагогами нове завдання – адаптувати освітній процес до потреб сучасного світу, формуючи всебічно розвинену особистість. Згідно із Законом України «Про освіту» (2017), сучасна школа прагне не лише дати учням знання, а й всебічно розкрити їхній потенціал. Школа має допомогти сформувати цінності, необхідні для успішного життя та виховати гармонійну особистість. Мета сучасної школи – це збагачення інтелектуального, економічного, творчого та культурного

потенціалу України, а також підвищення освітнього рівня громадян. Заклад освіти має дати учням не лише знання, а й компетентності та навички, необхідні для свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству.

У сучасному світі, де інформації стає все більше, на перший план виходять не стільки знання, скільки вміння їх використовувати у житті. Випускник Нової української школи має бути готовим аналізувати отриману інформацію, перевіряти й переосмислювати дані, самостійно з'ясовувати істину, ухвалювати рішення, аргументовано захищати свою позицію. Необхідно мислити гнучко, динамічно, бути здатним адаптовувати своє мислення до мислення інших людей. Ці завдання можна реалізувати використовуючи різні технології, методи, підходи, серед яких є критичне мислення.

У сучасній науковій літературі зустрічається багато різних тлумачень поняття «критичне мислення». Український науковець Олександр Тягло, визнаний дослідник у сфері критичного мислення, окреслив його як «найсучаснішу логіку». Він описує критичне мислення як сучасний тип логічної діяльності, який фокусується на постійному вдосконаленні як самого процесу мислення, так і його результатів. Досягнення цієї мети можливе завдяки критичному аналізу, розумінню та оцінюванню думок. Крім того, О. Тягло у своєму посібнику «Критичне мислення» (2008 рік) наголошував, що сенситивним періодом для активного розвитку критичного мислення є вік від 6 до 10 років. Тому, що здобувачам початкової освіти доступні такі мисленнєві операції, як уміння самостійно шукати інформацію, рухатися від конкретного до абстрактного, робити висновки, порівнювати, а названі якості є основою для формування критичного мислення.

У Концепція Нової української школи чітко окреслено, що новий зміст освіти зосереджений на формуванні компетентностей, які потрібні для успішної самореалізації. Спільними для всіх компетентностей є так звані наскрізні вміння, а саме: вдумливе читання, вміня комунікувати, системно та критично мислити, здатність аргуменувати свою точку зору, творчість, розуміти та керувати своїми емоціями (емоційний інтелект), оцінювати ризики, брати на себе відповідальність, приймати рішення, вирішувати проблеми,

співпрацювати з іншими людьми. Серед них важливе місце посідає критичне мислення, яке формуються на всіх предметах та інтегрованих курсах.

Щоб навчитися мислити критично, учні повинні почати думати самостійно. Відповідно вчителі працюють над тим, щоб стимулювати їх критичне мислення. Для цього потрібно враховувати певні умови, а саме: виділяти час і створювати умови для розвитку критичного мислення; сприймати різні думки та ідеї; облаштувати комфортне середовище для учнів, вільне від негативного судження; збереження віри в кожного здобувача освіти та його здатність генерувати нові ідеї; цінувати нетипові міркування.

Розвиток критичного мислення відбувається через активну пізнавальну діяльність учнів: аналіз інформації, роз'язання проблем, оцінювання ситуацій, вибір оптимальних способів дій. Уроки, побудовані на засадах активного навчання, на яких учні використовують різні розумові операції, сприяють формуванню та розвитку критичного мислення.

Якщо в план проведення уроку включити конкретні форми і методи розвитку критичного мислення, то можна значно підвищити результативність такого заняття.

Не існує єдиного, універсального переліку методів розвитку критичного мислення, як і чіткої класифікації цих методів. Багато прийомів з'явилися в українському педагогічному просторі в другій половині 1990-х – на початку 2000-х років завдяки програмі «Читання і письмо для розвитку критичного мислення». Інші методи поступово поширилися завдяки зарубіжному експертному досвіду [5, с. 30]. Серед сучасних інтерактивних технологій навчання є група методів, які використовують для розвитку критичного мислення, а саме: «Асоціативний кущ», «Гронування», «Дерево рішень», «Ажурна пилка», «Кола Венна», «Сенкан», «Кубування», «Карусель», «Дерево рішень».

Наприклад, «Дерево рішень» – це метод, який допомагає знайти оптимальне рішення в складних ситуаціях, де не існує простої та однозначної відповіді. Цю технологію також застосовують для того, щоб зрозуміти причини,

які спонукали до прийняття якогось важливого рішення в минулому. Зокрема, ця вправа є ефективною під час аналізу суперечливих подій або явищ. Ця методика дозволяє учням краще зрозуміти механізм ухвалення складних рішень, проаналізувати суперечливі дані, а вчитель отримує змогу точніше оцінити рівень базових знань та виявити рівень підготовники учні [2, с. 56].

Метод «Шість капелюхів мислення», розроблений французьким психологом Едвардом де Боно, є надзвичайно ефективним інструментом для розвитку критичного та креативного мислення у школярів. Цей метод використовує метафору шести капелюхів, кожен з яких відповідає певному типу мислення. Застосування цієї методики навчає школярів думати різними способами, різнобічно оцінювати ситуацію, прогнозувати події.

Найбільш часто використовуваний метод для розвитку критичного мислення у початковій школі є «Асоціативний кущ». Це універсальний метод, тому що його можна використовувати на уроках з різних предметів і на будь-якому етапі уроку, він спонукає розмірковувати вільно й відкрито щодо певної теми.

Такі педагогічні прийоми, як «Асоціативний кущ», «Шість капелюхів», «Дерево рішень», не лише заохочують учнів до самостійного дослідження та творчого самовираження, але й допомагають їм глибше зрозуміти матеріал та узагальнити отримані знання.

Отже, технологія розвитку критичного мислення – це процес, який стимулюється та спрямовується учителем, де учні активно досліджують, шукають інформацію з різних джерел, відповідно її аналізують, оцінюють та критично осмислюють. Цей процес ґрунтується на творчому співробітництві учителя й учня та орієнтований на розвиток у школярів навичок роботи з інформацією, ефективного спілкуватися та співпраці. Це сприяє розвитку впевненої та самостійної особистості, готової до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. 2018. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Tex

2. Дмитренко К.А., Коновалова М.В., Семиволос О.П., Бекетова С.В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод. посіб. Харків : ВГ «Основа», 2018. 119 с. (Серія «Нові формати освіти»).
3. Закон України «Про освіту». 2017. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
4. Концепція НУШ. 2017. URL : razdel_1_Oglyad.pdf (nus.org.ua)
5. Пометун О.І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи. К.: Освіта, 2020. Київ, 2020. 192 с.
6. Тягло О. В. Критичне мислення: навчальний посібник. Х.: Основа, 2008. 189 с.

СТАН СФОРМОВАНОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ольга Римар, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: Н.С. Казьмірчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Зважаючи на нові умови розвитку суспільства, відбувається зміна його потреб. Це, у свою чергу, спричиняє зміни дидактичних підходів до змісту освіти. На основі нового змісту освіти і нових досягнень таких наук, як психологія та педагогіка, було розроблено Концепцію Нової української школи [4, с. 31]. Вже починаючи з 2004 навчального року, педагогічні працівники планомірно почали впроваджувати нові підходи у зміст початкової освіти. Концепція Нової української школи зазначає, що навчальний процес молодших школярів ґрунтується на декількох підходах: компетентнісному, особистісно зорієнтованому, діяльнісному та комунікативному. У даному документі не вказано, який з цих підходів має пріоритетне значення, тому нам необхідно так побудувати навчально-виховний процес, щоб вони переплітались один з одним.

Утілення особистісно зорієнтованого підходу характеризується такими очікуваними результатами, як здобуття школярами важливих особистісних рис: відповідальність за свої вчинки, позитивне мислення, толерантне ставлення до оточуючих людей, саморозвиток, тобто саме тих здібностей, які наявні в людини з високим рівнем емоційного інтелекту. Особистісно зорієнтований підхід тісно переплітається з компетентнісним, адже саме компетентнісний підхід скеровує

освітній процес на розвиток тих чи інших корисних знань та вміння їх використовувати у повсякденному житті [1, с.43].

Ми вважаємо, що вчителю початкових класів варто змінити акценти, зокрема у рамках формування емоційного інтелекту учнів початкової школи, і сконцентрувати їх на таких моментах:

1. Основна увага має приділятися таким поняттям, як користь, цінність знань і можливість їх використання у вирішенні життєвих ситуацій.

2. Запроваджувати форми, методи і прийоми інтерактивного навчання з метою отримання школярами досвіду продуктивної взаємодії один з одним.

3. Мотивувати школярів творчо використовувати власні знання та вміння, сміливо виражати власну думку.

4. Формувати умови, що сприятимуть самостійній учнівській навчальній діяльності для здобуття необхідної інформації, зокрема пов'язаної з чужими емоціями та поведінкою людей.

5. Стимулювати дітей до прояву ініціативи, оцінювати власні вчинки та поведінку, розуміти відповідальність за наслідки своїх вчинків [6, с.90].

Втілення компетентнісного підходу у розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи характеризується такими очікуваними результатами, як: уміння вчитися, керуючись своїми емоційними цілями, спроможність уміло спілкуватися в різноманітній діяльності, соціальна, здоров'язбережувальна та загальнокультурна компетентності, надзвичайно важливим елементом яких є емоційний інтелект; ініціативність, яка характеризується «можливістю здійснювати вплив як на свої, так і на чужі емоції, задля ефективної партнерської співпраці, та підприємливість, яка є гарантією лідерських навичок» [5, с. 45].

Варто зазначити, що підґрунтям успішного розвитку кожної з компетентностей дитини є емоційний інтелект, адже він покращує засвоєння учнями знань у різних видах діяльності: навчальній, пізнавальній, дослідницькій, творчій, ігровій, самостійній, мисленнєвій, інтерактивній, читацькій, комунікативній, пошуковій, як для розвитку особистого досвіду, так і для успішного життя в суспільстві.

Паралельно з компетентнісним підходом надзвичайно важливим нововведенням у реформуванні НУШ є використання в навчальному процесі початкової школи діяльнісного підходу. Він забезпечує взаємодію дітей з оточуючими людьми, що в свою чергу сприяє розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи. Адже емоційний інтелект формується та розвивається лише в діяльності. Саме на практиці дитина може пізнати величезний світ емоцій, розширити і збагатити власний емоційний досвід, спостерігаючи за собою та людьми, які оточують, аналізувати їх поведінку, формулювати власні висновки, вчитися розпізнавати і приборкувати ті емоції, які вирують всередині себе.

Своєрідність діяльнісного підходу в навчанні молодших школярів і формуванні емоційного інтелекту вирізняється у таких видах роботи:

– добір необхідних вербальних і невербальних засобів задля його реалізації;

– застосування вербальних і невербальних засобів для досягнення поставленої мети у найрізноманітніших видах діяльності;

– поліпшення уяви, уміння передбачати результат власної діяльності, самоконтроль і самооцінювання;

– проведення рефлексії після виконання певної роботи.

Іще одним підходом, зазначеним у Концепції НУШ, є комунікативний підхід. Він допомагає формувати в школярів уміння ефективно користуватися мовою у процесі пізнавальної та комунікативної діяльності, формувати в дітей життєвий досвід, уміння обмінюватися думками, власними емоціями та почуттями під час міжособистісної взаємодії. Даний підхід може бути реалізований у таких напрямках роботи:

– організація ситуацій спілкування для того, щоб діти навчилися вирішувати різного роду проблемні ситуації;

– покращення мотивації виражати власні думки та емоції, беручи до уваги їх інформативність і користь;

– опанування вмінь накопичувати, аналізувати та систематизувати мовний матеріал для формування вміння виражати емоції та почуття за допомогою слів;

– покращення уміння керувати власними та чужими емоціями, використовуючи слова;

– розвиток інтелектуальних і творчих навичок, з метою поліпшення самоконтролю та поведінки. Такі підходи у Новій українській школі, як особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний і комунікативний, передбачають «оформлення освітнього простору так, щоб розвивати в молодших школярів розуміння того, як саме отримані знання можна застосовувати в різноманітних життєвих ситуаціях» [2, с. 23].

І все це неможливе без реалізації комунікативного підходу, адже людина – це істота соціальна, весь час перебуває в різних за складом колективах, тому їй вкрай необхідно вміти займати та відстоювати відповідну нішу в соціумі, співіснувати в колективі, а це неможливо без навичок емоційного інтелекту.

У Концепції НУШ також затверджено перехід школи І ступеня на рівень використання міжпредметної інтеграції, що допомагає розвитку етичних засад у дитини. Ця інтеграція має бути наскрізною та реалізовуватися в ході вивчення усіх предметів.

Формування емоційного інтелекту, враховуючи інтегрований підхід, має такі особливості в організації навчання:

– використання змісту, який взятий з різних освітніх галузей в межах однієї теми. Це допомагає сформувати у дітей ціннісне ставлення до того чи іншого предмета або явища, розвинути пізнавальний інтерес і мотивацію до навчання. Наприклад, для ознайомлення з певними особливостями краю, допоможе дослідницька діяльність, спілкування з природою, літературне читання, українська мова, інсценізація, малювання.

– впровадження знань, умінь і навичок у суміжних дисциплінах. До прикладу, слухання музики та образотворче мистецтво допоможуть відтворити наявні емоції після прослуховування та будуть сприяти не лише розвитку творчості, але й розумінню, як емоції спонукають до діяльності;

– вивчення однієї теми з різних сторін. До прикладу, для кращого засвоєння поведінкових норм необхідно проаналізувати різні за емоційним забарвленням комунікативні ситуації і на цій основі показати вплив емоцій та настрою на здоров'я та особливості спілкування дітей.

– інтегрований підхід до різного роду діяльності. Це може бути ігрова та навчальна діяльність, діяльність з живопису, співу, інсценізації, танцю, тобто це відбувається в той час, коли учні активно взаємодіють один з одним.

Таким чином, щоб реалізувати вимоги Державного стандарту в Новій українській школі з приводу формування емоційного інтелекту молодших школярів, вчителю необхідно брати до уваги такі аспекти:

– під час вивчення усіх предметів необхідно надавати перевагу спілкуванню на уроках, роботі в тимчасових групах, активній діяльності;

– ефективним засобом діалогового навчання є інтегровані уроки, під час проведення яких у різноманітних видах діяльності розвивається емоційний інтелект;

– на уроках широко використовувати проблемні ситуації, які пов'язані із реальним життям дитини, залучаючи їх до ґрунтовного аналізу, формулювання власних ідей та їх презентації.

Отже, Нова українська школа зосереджена на підготовці дитини до сучасного мінливого і далеко непередбачуваного життя, адже ми маємо уже досвід війни, коли багатьом українцям прийшлося починати своє життя з самого початку. Наскрізною ниткою крізь усі інновації проходить нагальна необхідність у розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи, як запоруки успіху в житті.

Список використаних джерел:

1. Казьмірчук Н., Яковишина М. Вивчення емоційної культури майбутніх учителів початкових класів. *NewInception.* 2020. №. 2. С. 41-48.

2. Кєжковска І. Котик Т. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів як обов'язковий результат Нової української школи. *Освітні обрії*. 2020. № 2 (51). С. 20-26.

3.. Коваль Н., Шпіца Р. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи в контексті мистецької освіти. *Педагогічні науки*. 2021. № 11 (99) С. 197- 200.

4. Концепція нової української школи / за заг. ред. М. Грищенка. Київ: Основа, 2016. 40 с.

5. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномена, основні функції : монографія. Київ: Вища школа, 2003. 126 с.

6. Комарівська Н.О., Колеснік К.А., Імбер В.І., Казьмірчук Н.С. Підготовка вчителя початкових класів до морального виховання молодших школярів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс». 2023. Вип. 67. С.87-95.

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Ірина Романенко, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: В.І. Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Змішане навчання у наш час є досить поширеною практикою в навчальній діяльності. Це певні випробування не лише для вчителя, а й для учня. У такому форматі навчання педагогу потрібно завжди тримати увагу учнів і мотивувати їх до активної діяльності. Але є й переваги у такому форматі навчання – це можливість використовувати інтерактивні технології навчання. У наш час світ надзвичайно швидко розвивається у напрямку використання технологій. Окремі з них учителі можуть використовувати на своїх уроках, під час змішаного навчання. Вони дають змогу зацікавити учнів до навчання, мотивувати, покращити увагу та мислення.

Розвиток логічного мислення учнів молодшого шкільного віку має організовуватися на всіх предметах у початковій школі, особливо на уроках математики. Тоді діти починають опановувати основні прийоми мислення, що дає змогу поступово закріплювати уміння у дітей логічно міркувати [1, с. 11] На уроках математики, досить важливо розвивати логічне мислення у дітей на будь якому етапі уроку. Логічне мислення – це досить важлива ключова навичка, яка необхідна не тільки для успішного навчання, але й у житті, яка допомагає розуміти причинно-наслідкові зв’язки [4, с. 211]

Змішане навчання дає можливість організувати процес пізнання з використанням різноманітних інтерактивних технологій. Інтерактивні платформи вчителі можуть використовувати на онлайн-уроках для розвитку логічного мислення. Це чудовий спосіб для розвитку логічного мислення у молодших школярів, він дозволяє зацікавити учнів яскравими іграми та завданням, тобто тим, що зараз подобається сучасним дітям. У дітей виникає інтерес до таких завдань, тому навчання та розвиток логічного мислення проходить максимально цікаво та пізнавально.

Інтерактивних завдань існує досить багато: ігри; головоломки; задачі; ігрові ситуації тощо.

У підручниках, досить часто, завдань на логічне мислення дуже мало. Завдання, зазвичай, знаходяться у кінці теми. Важливо, щоб розвиток логічного мислення відбувався протягом усієї теми, а не лише на підсумковому етапі. Тому інтерактивні завдання досить вдало можуть бути включені в урок. Урок буде ще цікавішим і такі завдання дадуть зможу змінити вид діяльності учнів.

Такі завдання та ігри, під час змішаного навчання, можна досить легко поєднати та вбудувати в урок і дітям це буде цікаво виконувати. Такий вид роботи розвиває у дітей аналітичні навички, уміння вирішувати проблеми та знаходити оптимальні рішення, творчо мислити, уміння пояснювати причинно-наслідкові зв’язки, вчитися на власних помилках.

Під час очного навчання також важливо розвивати логічне мислення. Головну увагу варто звертати на завдання, які будуть містити роботу в групі або парі. Це можуть бути логічні головоломки, завдання на закономірність, ігрові ситуації чи логічні ігри. Також, можна, організувати логічний квест. Така робота розвиває у дітей уміння працювати в колективі, розвиває їх аналітичні навички.

Важливо, під час розвитку логічного мислення молодших школярів, використовувати наочні матеріали, як на онлайн-уроках, так і на очних уроках. Це можуть бути ілюстрації до завдань, малюнки, схеми, допоміжні матеріали. У молодших школярів відбувається перехід від наочно-образного до понятійного

мислення, тому досить важливо використовувати наочність. Вона допомагає учням краще розуміти на усвідомлювати логічні завдання [1, с. 12].

Учителю важливо не лише подати логічне завдання на його розв'язання учнями, а й розгляд завдання після його виконання. Досить важливим є на даному етапі зворотній зв'язок. Вчитель з учнями має обговорити та зробити аналіз відповідей дітей на логічні завдання. Це дасть змогу молодшим школярам зрозуміти, як у подальшому діяти в подібних завданнях. Учитель через висновки зможе зрозуміти, як потрібно в подальшому адаптувати завдання під кожного учня. За допомогою такого аналізу можна досягнути значних успіхів у розвитку логічного мислення молодших школярів.

Змішане навчання дає змогу вчителю використовувати різноманітні засоби та прийоми для розвитку логічного мислення молодших школярів. Використання інтерактивних завдань на логіку, створення колективної чи групової роботи, допомагають учням, досить швидко опанувати логічні дії, такі як: аналіз; синтез; узагальнення; порівняння [1, с. 8]. Ці логічні операції допоможуть дітям у подальшому навчанні та в житті. У дітей розвивається критичне мислення, яке допоможе зрозуміти зв'язок між подіями та їх наслідки. Також в учнів розвинуться аналітичні навички, які допоможуть шукати вирішення проблеми чи завдання через логічну послідовність.

Особливо важливо розвивати логічне мислення в процесі пізнання. Під час вивчення дитина розуміє як встановити зв'язок між подіями, як встановити зв'язок між предметами та явищами які оточують дитину, вирішувати логічні завдання, робити висновки, доводити, заперечувати [2, с. 50].

Можна зробити висновки, що в сучасному світі розвиток логічного мислення розглядається більш розширено ніж раніше. Створено досить багато різноманітних методичних матеріалів для сучасного розвитку логічного мислення на уроках математики. І завдяки таким ігровим ситуація діти краще запам'ятовують матеріал, отриманий на уроці.

Змішане навчання дозволяє поєднати всі види діяльності учнів для вивчення логічного мислення та чергувати завдання між собою, що дає змогу

розвивати у дітей усі логічні дії [3, с. 113]. Навчання стає ще більш цікавішим, за допомогою різноманітних завдань, методів, інструментів та прийомів. Їх використання створює процес навчання логічного мислення захоплюючим для дітей.

Список використаних джерел:

1. Бабко К.О. Кириченко А.В. Розвиток логічного мислення на уроках математики в НУШ: загадки, головоломки та логічні задачі: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Запорожченко Т. П. Чернігів, 2020. 64 с.
2. Імбер В.І. Розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Планер», 2012. Вип. 38. С. 48-52.
3. Осадча К.П., Осадчий В.В., Спірін О.М., Круглик В.С. Аналіз досвіду змішаного навчання: огляд сучасної практики професійної підготовки майбутніх фахівців в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2022. Вип. 2 (49). С.111-117.
4. Тарнавська Н.П., Рудницька Н.Ю., Мурашевич Ю.М. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного. Житомир: ФОП «Левковець», 2015. 430 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ. ПІДХОДИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ОСВІТІ

Анастасія Сахацька, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.В. Матвієнко, докторка педагогічних наук, професорка

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Актуальність дослідження обумовлена тим, що розвиток критичного мислення є одним із ключових аспектів сучасної освіти, оскільки він допомагає учням аналізувати інформацію, робити обґрунтовані висновки та приймати рішення. У сучасному світі, де інформація є легко доступною та швидко змінюється, здатність аналізувати, критично оцінювати та застосовувати знання стає критичною для успіху в освіті, роботі та особистому житті.

Розвиток критичного мислення є важливою передумовою для активної громадянської участі та розвитку демократії. Громадяни, які вміють критично мислити, можуть ефективніше виявляти та боротися з соціальними проблемами [3].

Порівняння підходів до розвитку критичного мислення в Україні та інших країнах надає можливість виявити успішні практики, які можуть бути адаптовані та впроваджені для поліпшення освітньої системи в Україні.

Розвиток критичного мислення вимагає інноваційних підходів до навчання та організації навчального процесу. Дослідження в цій області сприяє розробці та впровадженню новаторських методик навчання.

Метою нашого дослідження є порівняльний аналіз підходів розвитку критичного мислення в Україні та зарубіжній освіті.

Перші загальні спроби дослідити критичне мислення належать Сократу. Ґрунтовне дослідження провів Дж. Дьюї, який завдяки цьому здобув звання «батька» сучасної традиції критичного мислення. В подальшому дослідженням критичного мислення займалися такі зарубіжні дослідники: Б. Блум, М. Браун, А. Браус, Д. Вуд, Е. Глассер, Н. Дауд, Р. Джонсон, Р. Енніс, С. Келі, А. Кроуфорд, М. Ліпман, Дж. Макінстер, К. Мередіт, С. Метьюз, Р. Пауль, В. Ружжиєро, В. Саул, М. Скрівен, Ф. Станкато, Г. Стедман, Дж. Стіл, К. Тама, Ч. Темпл, Д. Уолш, Дж. Халперн, М. Хікі, З. Хусін, Дж. Чаффа, П. Ченс та інші.

Серед українських педагогів і науковців свою увагу на дослідження критичного мислення дітей спрямовували: І. Батрун, О. Бєлкіна-Ковальчук, О. Ігнатюк, Л. Козлова, Л. Ямщикова та ін. Загалом це важлива для дошкільної освіти проблема, яка потребує подальшого дослідження.

Українська освітня система зазнає великих змін у зв'язку з оновленням навчальних програм та впровадженням нових методик навчання [3]. Проте, питання розвитку критичного мислення залишається відкритим. Багато шкіл та університетів вже включають елементи критичного мислення у свої навчальні плани, але це здебільшого обмежується формальними вправами та завданнями [5].

У багатьох зарубіжних країнах, зокрема в США, Великій Британії та Японії, розвиток критичного мислення вважається пріоритетним завданням в освіті. Вони використовують різноманітні методики, такі як проблемне навчання, дебати, критичний аналіз текстів тощо. Ці країни активно

впроваджують програми з розвитку критичного мислення як у шкільній, так і у вищій освіті [1].

Специфіка освітніх систем країн за кордоном порівняно з українською має свої аспекти:

1. Менші класи за кордоном:

– У деяких країнах може бути менше учнів у класі, що дозволяє вчителю більше уваги приділяти кожному учневі та забезпечити індивідуальний підхід до навчання.

– Також менша кількість учнів у класі сприяє створенню сприятливої атмосфери для співпраці та взаємодії між учнями та вчителем.

2. Менше навантаження:

– У деяких країнах існує менше навантаження на учнів, що дозволяє їм мати більше часу для відпочинку, саморозвитку та інших позанавчальних активностей.

– Зменшення навантаження також дозволяє учням краще засвоювати матеріал та краще зосереджуватися на навчанні.

3. Часті зміни вчителів початкових класів:

– У деяких країнах існує практика, за якої вчителі початкових класів змінюються щороку. Це може мати як позитивний, так і негативний вплив на навчання учнів.

– Позитивним аспектом може бути введення нових ідей, методів та підходів у навчанні. Однак, постійна зміна вчителів може також призвести до втрати стабільності та відсутності постійного педагогічного супроводу [7].

У порівнянні з зарубіжними колегами, українська освітня система відстає у розвитку критичного мислення. Відсутність системного підходу та нестача кваліфікованих вчителів, які б могли ефективно викладати ці навички, ускладнюють ситуацію. Більшість шкіл та вишів не мають спеціалізованих програм або курсів, спрямованих на розвиток критичного мислення.

Українські школи та університети активно працюють над оновленням навчальних програм, зокрема включаючи елементи, спрямовані на розвиток

критичного мислення. Важливо, щоб учні вміли аналізувати інформацію, розуміти різні точки зору та формулювати свої власні погляди [6].

Застосування інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, проекти, групові завдання тощо, сприяє розвитку критичного мислення. Вони дозволяють учням розглядати проблеми з різних точок зору та аналізувати їх з врахуванням різних аспектів.

Важливо, щоб учителі також були здатні до критичного мислення та вміли навчати його своїх учнів. Проведення курсів та тренінгів з розвитку критичного мислення для вчителів може покращити якість навчання в цьому напрямку [2].

Проектні методи навчання, які передбачають самостійну роботу та дослідницький підхід до вивчення матеріалу, сприяють розвитку критичного мислення. Вони дозволяють учням застосовувати свої знання в практичних ситуаціях та розвивати аналітичні навички [9].

Важливо включати батьків у процес розвитку критичного мислення учнів. Інформування батьків про важливість цього навички та надання їм засобів для підтримки її розвитку вдома може позитивно вплинути на успіх учнів.

Розвиток критичного мислення в українській освіті потребує системного підходу та спільних зусиль учителів, учнів, батьків та освітніх організацій. Це ключовий аспект підготовки молодого покоління до успішного функціонування в сучасному інформаційному суспільстві [8].

Розвиток критичного мислення в Україні та за кордоном відображає загальний стан освіти в кожній країні. Хоча багато роботи вже проведено, щоб покращити цей аспект освіти, є ще багато роботи, яка потребує зробити. Розвиток критичного мислення в Україні має потенціал стати одним із ключових напрямків реформування освітньої системи, що сприятиме підготовці кваліфікованих та креативних громадян.

Список використаних джерел:

1. Авдєєва І. Формування критичного мислення і відповідальної поведінки як технологія педагогічної фасилітації. Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал. Рівне. 2007. № 1. С.77-82

2. Батрун І. В. Технологія розвитку критичного мислення і сучасний освітній процес. Педагогічна майстерня. 2018. № 1. С. 9-16.
3. Баханов К.О. Технологія розвитку критичного мислення як психолого-педагогічне явище. Історія та правознавство: науково-методичний журнал. Харків. 2008. № 33. С.4-9.
4. Бєлкіна-Ковальчук О. Роль критичного мислення в сучасній освіті. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems. 2018. № 52. С. 219-224.
5. Козлова Л. Розвиток критичного мислення учнів. Заступник директора школи. 2014. № 3. С. 24-32.
6. Овдійчук В. Філософські основи поняття критичного мислення. Нова педагогічна думка. 2020. № 4 (104). С. 118-120.
7. Пометун О. Розвиток критичного мислення учнів як наскрізного уміння в практиці Нової української школи. URL: https://lib.iitta.gov.ua/720941/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%BD%20%D0%9E.%20%D1%96%D0%B7%20istoriya-ta-filosofiya-osvity-v-nezalezhniy-ukrayini-zdobutky-i-strategiyi-6.pdf
8. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с
9. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). URL: https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З УЧНЯМИ ІНТРОВЕРТИВНОГО ТИПУ ОСОБИСТОСТІ

Уляна Скафа, *здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: М.О. Проц, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Львівський національний університет імені Івана Франка

Соціалізація дітей інтровертів є важливою педагогічною проблемою, оскільки найчастіше саме в таких дітей у майбутньому можуть виникати проблеми, пов’язані із спілкуванням та комунікацією. У кожному класі є діти, які є інтровертами. Дуже важливо знайти індивідуальний підхід до дітей-інтровертів у початковій школі, оскільки найпростіше і найефективніше реалізовувати цей підхід саме в молодшому шкільному віці. Ось чому важливо, щоб учителі вивчали психологічні особливості дітей інтровертів.

Уперше поняття «інтроверсія» та «екстраверсія» увів Карл Юнґ. У 1921 році він опублікував працю «Психологічні типи», у якій пояснював, чим вони відрізняються і на чому базуються. К. Юнґ зазначає: «Інтроверти зосереджуються на внутрішньому світі думок та почуттів, екстраверти – на

зовнішньому світі людей та об’єктів. Інтроверти детально осмислюють усе, що відбувається навколо, екстраверти, навпаки, намагаються якнайшвидше долучитися до дії. Щоб поповнити запас сил, інтроверти відчувають потребу побути на самоті, а екстраверти отримують енергією від спілкування, тож цього не потребують» [3, с. 20].

Щоб розуміти, як саме працювати з дітьми інтровертами потрібно для початку вчителю, особливо початківцю, зрозуміти свій тип особистості йтемпераменту. Оскільки зачасту вчитель-екстраверт буде вважати інтроверта «не тямущим», а вчитель-інтроверт буде думати, що екстраверт «розбишака». Ось чому для вчителя є важливо знати психологію, щоб могти оцінювати учнів не суб’єктивно, а об’єктивно.

Дітям-інтровертам важче соціалізуватись. Отож, наша мета допомогти таким дітям «влитись» у колектив, знайти однодумців чи просто навчитися працювати в команді. Також їм важко у великому шумі, і їхня працьовитість зменшується. Екстравертам зручно працювати у шумному середовищі. З цим може бути проблема у навчанні, оскільки в школі, в класі часто буває дуже гучно. Щойно ви зрозумієте, яку стимуляцію потрібно інтровертам та екстравертам у вашому класі, то зможете організовувати освітній процес таким чином, щоб він був продуктивний для всіх суб’єктів освітнього процесу. Їм потрібно, навіть у школі, надавати можливість побути на самоті, або в невеличкій тиші. Після школи дитині слід відпочити 1-2 години, варто відкласти розпитування про шкільні рутини чи домашнє завдання.

– Не варто перевантажувати дитину «колективними заходами», але й не відривати її повністю від компанії інших дітей. Хай у дитини спершу буде один або двоє спокійних товаришів в іграх. Якщо дитина-інтроверт не заводить друзів серед однокласників, потрібно запропонувати їй уважніше придивитися до них, вирішити, хто їй симпатичний, в які ігри їй хотілося б грати, спільно розробіть план. Пам’ятаймо, що якщо дитина не демонструє бурхливих емоцій, це ще не означає, що вона не переживає свої успіхи і невдачі [1].

Якщо дитина є інтровертом, для неї характерними є такі особливості:

– спостерігає і слухає, перш ніж приєднатися до якоїсь гри;

– глибоко зосереджується на предметі, що її цікавить;

– радіє, коли залишається наодинці в своїй кімнаті;

– говорить тільки після того, як продумає тему;

– відзначається яскраво вираженим чуттям особистого простору і не любить, щоб хтось сидів дуже близько або входив до її кімнати, не постукавши;

– усамітнюється в своєму особистому просторі, і, щоб дізнатися, що вона думає та відчуває, її потрібно про це запитати; багато говорить, якщо предмет її цікавить або якщо їй комфортно з людьми, але в інших ситуаціях може бути «мовчуном» і навіть «букою» [1, с. 26].

Учні інтровертивного типу рідше проявляють ініціативу, але якщо тема їх цікавить, то вони повністю розкривають її. Наприклад, якщо учня цікавлять динозаври, то коли клас буде проходити цю тему, дитина буде дуже енергійна на уроці, і навіть захоче зробити якусь доповідь. Такі теми можуть бути дуже різноманітні й інколи навіть дуже важкі і серйозні для їхнього віку. Деякі учні можуть вивчати основи програмування чи початкову фізику. Тому, якщо віднайти потрібну тему, то навіть самий тихий учень буде розповідати про неї без упину, таким чином ви завоюєте його довірю. Якщо підтримувати його хобі та хвалити ви станете для нього авторитетом.

Олівцю та паперу дитина довіряє більше, ніж батькам і тим паче терапевту. Особливо це треба враховувати, якщо дитина є інтровертом. Такий тип особистості часто має творчі здібності. Діти-інтроверти особливо замкнуті в собі, через що витягнути з них інформацію вербально – майже неможливо. Проте, їх витвори мистецтва можуть розказати набагато більше [2, с. 81].

Отже, важливо пам’ятати, що успішна організація навчального процесу з учнями інтровертами залежить від створення комфортної та сприятливої атмосфери для навчання, а також знання психології учнів. Крім того, важливо підтримувати потреби учнів-інтровертів у підтримці їх самооцінки та розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Вижити в початковій школі. Як? Книга для розумних батьків. Пер. з рос. / О.В. Первушина. Харків: Вид. Группа «Основа», 2009. 237 с. (Серія «Краща книга про дитину»).
2. Власова-Чмерук О.М., Грушевська М.І. Застосування арт-терапевтичних технік в роботі з дитячою тривожністю. 2020. С. 81-82. URL: https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54068
3. Кейн С. Сила інтровертів. Тихі люди у світі, що не може мовчати. Пер. з англ. Т. Заволоко. 6-те вид. Київ: Наш Формат, 2021. 220 с.

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНИХ РОЗЛАДІВ МОЛОДИХ ШКОЛЯРІВ

***Світлана Токар**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Ю.В. Бондар, докторка філософії (PhD)

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

З лютого 2022 року Україна переживає важкий період свого існування, саме війна є причиною страждань, болю та розрухи не тільки матеріальних цінностей держави, а людських життів. І дорослі, і діти несуть на собі весь тягар війни. Варто відзначити, що діти мають високу чуттєвість, саме тому, все що відбувається в суспільстві здійснює на них великий вплив.

Кожна дитина, яка бачила військові дії, має психологічну травму. У таких особистостей яскраво виражена втрата інтересу, з'являється тривожність, страх, пасивність, втрата апетиту, проблеми зі сном, а також спостерігається актуалізація травматичної події. Серед таких дітей є частка тих, які мають депресії, ПТСР або ж добровільно-соціальну ізоляцію. Усі ці діти потребують психологічної корекції емоційного стану задля поліпшення їх майбутнього.

Вважаємо, що арт-терапія є однією з найпопулярніших галузей психології на сьогодні, яка дозволяє багатьом науковцям створювати дослідницькі роботи. А. Гільд став творцем терміну «арт-терапія» [2] і саме за його сприяння виникла нова психологічна галузь, яка пояснює сутність даного поняття як корекцію емоційного стану. Зокрема український педагог В. Сухомлинський вважав, що емоційне занурення є ключем до нормального розвитку дитячого мозку. Він стверджував, що емоції активують фізіологічні процеси, які сприяють

поживному живленню клітин кори півкуль у моменти напруження, захоплення та піднесення [3, с. 45-46]. В. Сухомлинський закликав дорослих створювати емоційні ситуації завдяки яким діти стають сильнішими в процесі пізнання світу. Саме тому, педагогам слід навчитися працювати з такими дітьми.

Згідно з Джоші та О'Доннелл, психічні розлади можуть виникати як нормальна реакція на ненормальні події, такі як насильство. Це може призводити до тривалих форм фізичної, психологічної та соціальної дезадаптації у дітей, що піддаються довготривалому впливу насильства [6].

Особистість дитини розкривається найкраще тоді, коли вона потрапляє у сприятливі для цього умови. Робота психологів та педагогів має спрямовуватися на корекцію емоційного стану дитини задля вирішення внутрішнього конфлікту.

Варто зауважити, що саме емоції відображають сприйняття людиною об'єктивної реальності, її ставлення до оточуючого середовища та самої себе. Вони є активними суб'єктивними проявами психічних процесів [7]. Саме тому арт-терапія є найбільш поширеним методом самовираження дитини.

З одного боку, робота з такими особистостями має спрямовуватися на створення умов відновлення внутрішніх сил, натхнення, емоційного стану, подолання внутрішніх страхів та тривоги. Діти мають змогу зняти психічну напругу, подолати стрес, тривогу, страхи, агресію та імпульсивність, а також забезпечити гармонію в психічному стані на різних етапах життя.

З другого боку, важливим є те, що арт-терапія полегшує комунікацію для осіб замкнених, сором'язливих або з обмеженим досвідом у спілкуванні, створюючи можливість невербального контакту. Вона допомагає подолати комунікативні бар'єри і психологічні захисти, сприяє розвитку здатності до саморегуляції та свідомого сприйняття власних почуттів. Арт-терапія підвищує особистісну цінність і сприяє формуванню позитивної «Я-концепції» через соціальне визнання цінності продукту, створеного самою дитиною.

Аналізуючи вищезазначене зазначимо, що арт-терапія має два методи: специфічні та загальні. Розглянемо трактування поняття «арт-терапія».

На нашу думку, арт-терапія – це метод психотерапії, який використовує художні прийоми, такі як малювання, ліплення, музику, фотографію, кіно, літературу, акторську майстерність для лікування і корекції психічного стану.

Великий тлумачний словник сучасної української мови дає визначення арт-терапії як «методу лікування нервових і психічних захворювань засобами мистецтва та самовираження в мистецтві» [1].

Зазначимо, що арт-терапія є особливим напрямом психотерапії, яка спрямована на корекцію психічного стану засобами мистецьких напрямів. Відзначимо, що напрямки арт-терапії активно розвиваються. Представимо декілька основних:

– бібліотерапія – це один з напрямків арт-терапії, який використовує книги та літературні тексти для поліпшення психічного стану, самопочуття та особистісного розвитку. Вона ґрунтується на переконанні, що читання певних текстів може сприяти заспокоєнню, самопізнанню, вирішенню психологічних проблем, а також розвитку креативності та емоційного інтелекту;

– ізотерапія – це форма малюнкової терапії, яка використовує образотворче мистецтво. Спонтанний малюнок є однією з найпопулярніших методик, яка дозволяє вільно виразити свої думки та почуття, допомагаючи відчути й зрозуміти себе. Цей вид творчості відображає поточний момент і може сприяти формуванню майбутнього, позитивно впливаючи на розвиток різних психічних процесів, таких як уява, увага, пам’ять та рухова координація;

– музикотерапія – це форма терапії, де музика використовується з метою покращення фізичного, емоційного, соціального і психологічного благополуччя людини. У музикотерапії кваліфікований музикотерапевт використовує музичні інструменти, вокал, ритм і звуки для сприяння відновленню чи покращенню фізичного або психічного стану пацієнта;

– танцювально-рухова терапія – це форма терапії, що використовує рух і танець для поліпшення фізичного, емоційного, соціального і психологічного благополуччя. Танці, рухи та імпровізація використовуються для виразу емоцій, самовираження та релаксації. Цей підхід може бути корисним для лікування

стресу, тривожності, депресії, аутизму, травм, а також для покращення спілкування та соціальних навичок;

– драматерапія – це форма терапії, де використовуються драматичні методи, такі як акторська гра, імпровізація, рольові ігри та інші театральні техніки з метою поліпшення фізичного, емоційного, соціального та психологічного благополуччя особи. У драматерапії терапевт співпрацює з клієнтом, сприяючи виразу почуттів, покращенню самосприйняття та розвитку навичок управління емоціями;

– піскова терапія – це вид арт-терапії, де спеціально підготовлений лікувальний майданчик із піском використовується для психотерапевтичних цілей. Цей метод надає клієнтам можливість виражати свої думки, почуття, ідеї та конфлікти за допомогою піску, фігурок та іграшок як засобу самовираження.

Арт-терапія в Україні продовжує активно розвиватися та застосовуватися в різних сферах життя, сприяючи фізичному, психологічному та емоційному благополуччю людей різного віку та соціального статусу.

Молодший шкільний вік є періодом формування психоемоційного стану дитини. Емоції (від лат. emovere – вражаю, хвилюю) є частиною психічного життя особистості, визначальним компонентом спрямованості та активності всіх психічних процесів: мислення, пам’яті, уваги, мовлення тощо [6].

Для глибшого розуміння сутності арт терапевтичного процесу розглянемо базові емоційні структури.

Емоція з фізіологічної точки зору – це активний стан системи спеціалізованих структур мозку, що впливає на зміну поведінки для максимізації або мінімізації цього стану. Існують різні категорії емоцій: позитивні, негативні, нейтральні, нетрадиційні, статичні, динамічні [4]. Усі ці емоції відзначаються різною виразністю, яка може бути позитивною, негативною або нейтральною. Позитивні емоції сприяють внутрішній психологічній гармонії, тоді як негативні можуть призвести до психологічної дезорганізації та неприємних переживань. Прояв цих емоцій визначатиме спосіб взаємодії особи з оточуючим середовищем.

Емоції відіграють важливу роль у психічному здоров'ї дітей молодшого шкільного віку. Постійний стрес, тривога та депресія негативно впливають на їх психічний стан і можуть викликати серйозні проблеми.

Дитячий вік – це час інтенсивного росту та розвитку, де емоції відіграють надзвичайно важливу роль. Арт-терапія займає ключову роль у формуванні емоційного інтелекту та культури дитини, використовуючи потужний вплив художніх символів на свідомість і несвідоме, сприяючи самопізнанню через творчість та відкритий експеримент з почуттями та виразністю мистецтва.

Внаслідок війни в Україні багато сімей з дітьми зазнали стресових ситуацій. Діти є особливо вразливою категорією населення, яка реагує на зміни у своєму житті особливо чутливо, що може призвести до порушень в їх емоційному розвитку.

Отже, арт-терапія – це метод лікування, який використовує образотворче мистецтво для безпечного вираження агресивних почуттів через малювання та ліплення, сприяючи зняттю напруги. Вона допомагає виразити підсвідомі конфлікти та емоції у візуальній формі, сприяючи розвитку уваги до власних почуттів та здатності виражати те, що важко словами передати.

Арт-терапія є потужним інструментом для роботи з емоційними розладами у дітей, оскільки вона зрозуміла для них, легко сприймається та м'яко впливає на їх почуття. Цей метод дозволяє оцінити стан дитини, провести корекцію та використовувати техніки для закріплення позитивного налаштування.

Представлені висновки підтверджують важливість арт-терапії як засобу корекції емоційних розладів у дітей молодшого шкільного віку та відкривають нові перспективи для подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Бусел В. Т. Київ; Ірпінь : Перун, 2007. 1736 с.

2. Головатюк І. Г. Арт-терапія в зарубіжній науковій традиції. Науковий вісник Ужгородського університету. 2017.

3. Сухомлинський В. О. На нашій совісті – людина. Вибрані твори : в 5-ти т. К.: Радянська школа, 1977. Т. 5. С. 203-217.

4. Тарнавська Н. П. Емоційно-розвивальний простір дошкільника в дошкільному навчальному закладі та родині: збірник наукових статей І Міжнародного форуму. Частина 2. Вид- во «ЛІПС», 2010. С 201-206.

5. Терлецька, Л. Г. Арт-терапія як метод дослідження творчого аспекту психічного здоров'я особистості. *Психологічна газета.* 2006. № 1. С. 3-14.

6. Joshi, PT and Deborah O'Donnell 2003 Consequences of child exposure to war and terrorism. Clinical Child and Family Psychology Review 6(4):279-291

7. Zasenko V., Prokhorenko L. Educational Development Priorities for People with Special Needs in Ukraine. Education:Modern Discourses. 2018. № 1. P. 161-166.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Світлана Токар**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Ю.В. Бондар, докторка філософії (PhD)

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У сучасному суспільстві, де часто виникають емоційні напруження, вміння регулювати емоції та контролювати їх прояв є важливим для збереження фізичного та психічного здоров'я людини. Відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, основним завданням соціальної та здоров'язбережувальної освіти в початковій школі є формування в учнів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я та безпеки для себе й оточуючих [2].

До того ж, беручи до уваги війну в Україні, розпочату росією 24.02.2022 року, за словами Голови Національної соціальної служби В. Луцика, у 2023 році в Україні найбільша кількість дітей опинилася під опікою. Зареєстровано 44322 дитини, серед яких є діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Це вказує на те, що на даний момент в Україні багато дітей мають проблеми психологічного характеру, такі як тривожний розлад, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, дисоціативні розлади (включаючи добровільну соціальну ізоляцію, деперсоналізацію, дереалізацію, відмову від спілкування, кататонічний синдром) та інші емоційні травми.

У своїй праці С. Мурті та Р. Лакшмінараян проаналізували дослідження щодо психічного здоров'я дітей у зонах збройних конфліктів та прийшли до

висновку, що психологічні травми, викликані війною, мають тривалі наслідки для дитячої психіки: чим триваліший конфлікт, тим серйозніші симптоми [4, с. 25-30]. Дитина, яка залишається в такому стані не може мати майбутнього, закриваючись від світу, вона закриває себе від світу і її життя перетворюється на існування. Саме тому, освітня система України має бути зорієнтована на розвиток емоційного інтелекту молодших школярів.

Саме поняття «емоційний інтелект» означає злагоджену роботу емоцій та інтелекту, в результаті дії яких людина розуміє як свої емоції, так й емоції інших людей, здатна з ними будувати відносини, співпереживати.

Дослідниця Ю. Савченко наголошує на тому, що саме в молодшому шкільному віці в дітей особливо активно відбувається формування довільності, внутрішнього плану дій, розвивається здатність до рефлексії. На даному етапі дитина може успішно опановувати засоби і способи аналізу власної поведінки та поведінки інших людей [5, с. 3].

По-перше, від емоційного інтелекту дитини залежить її успіх, оцінки в школі вказують на результати нашої пам'яті, в той же час як EQ (емоційний інтелект) має більшу вагу ніж IQ, адже охоплює вміння зберігати спокій в стресових ситуаціях, використовувати комунікабельність та інтуїцію [5].

По-друге, ефективність розвитку емоційного інтелекту молодших учнів залежить від створення психологічних умов у загальноосвітніх навчальних закладах, а також від методичного забезпечення та усвідомлення фахівцями необхідності цієї професійної діяльності [5, с. 4].

По-третє, суспільство зранене війною зможе відродитись в особі здорових дітей, адже майбутнє залежить від дітей і саме тому вони мають отримувати допомогу та підтримку фахівців.

При підготовці вчителів Нової української школи, необхідно навчити працювати над собою, адже саме вони мають навчати дітей і лише володіння логічним мисленням та високим рівнем академічних знань не є достатнім для успіху в житті. Особливо важливою є здатність ефективно спілкуватися з

оточенням, контролювати власні емоції, розуміти почуття інших та вміти справлятися зі стресом і негативними переживаннями.

Задля глибшого розуміння сутності емоційного інтелекту розглянемо структуру емоційного інтелекту, створену американським психологом і науковцем Д. Гоулдманом, а саме: самосвідомість – здатність до рефлекторної свідомості; самоконтроль – здатність контролювати власні емоції та поведінку; соціальне розуміння – здатність пов'язувати себе із суспільством; управління взаємовідносинами – здатність мати вплив на розвиток відносин [1, с. 478].

З огляду на це, розвитку емоційного інтелекту в початковій школі сприяють рефлексивні бесіди, інтерактивні завдання, ранкові зустрічі, рольові ігри, робота в команді, етюди, арт-терапія, казкотерапія, елементи дискусії. Усі ці заходи дають змогу говорити про свої почуття, дізнаватися, що відчувають інші, вчитися співпраці та емпатії, адже згідно слів українського педагога В. Сухомлинського дитина є уважною до того, що її оточує та прагне це висловити. Він писав: «…Так нехай перед нею відкривається чудовий світ у живих фарбах, яскравих і трепетних звуках, у казці та грі, в особистій творчості, в красі, що надихає її серце, в прагненні робити добро людям. Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість – пролягає шлях до серця дитини» [6, с. 32].

Розглядаючи можливості розвитку емоційного інтелекту, ми зосередили особливу увагу на словесних та практичних методах, так як С. Дерев'янко переконаний в тому, що продуктивними методами розвитку емоційного інтелекту є: гра, арт-терапія (малюнкова терапія, музикотерапія, бібліотерапія, казкотерапія), психогімнастика, поведінкова терапія (тренінг, релаксації, функціональний тренінг, імаго-метод) і дискусійні методи (групова дискусія, груповий самоаналіз та аналіз проблемних ситуацій) [3, с. 25-26]. Використання всіх цих методів є надзвичайно важливим елементом розвитку учнів початкових класів.

Отже, ураховуючи зазначене вище, вважаємо, що розвиток емоційного інтелекту може бути ефективним при наявності необхідних умов, які включають як методологічні аспекти, так й усвідомлення фахівцями важливості даної

роботи. Вчителям початкових класів необхідно ознайомитися з методичною літературою та на власному прикладі навчати ідей емоційної саморегуляції.

Список використаних джерел:

1. Ґоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Віват, 2018. 512 с.

2. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti (дата звернення: 15.03.2024).

3. Дерев'янко С. П. Теоретико-методологічні аспекти цілеспрямованого розвитку емоційного інтелекту. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. *Серія «Психологічні науки»*. 2015. Вип. 1(1). С. 23-26.

4. Murthy S., Lakshminarayana R. Mental health consequences of war: a brief review of research findings. *World Psychiatry.* 2006. № 5(1). P. 25-30.

5. Савченко Ю. Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості.* 2014. № 12. С. 12-16 .

6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори в 5-ти т. Т. 3. Київ : Рад. школа, 1977. 670 с.

Секція 3

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ І ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СТАН СФОРМОВАНОСТІ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ

***Наталія Бадлак**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Г.Г. Кіт, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Серед пріоритетних завдань Нової української школи – формування творчої особистості, здатної нестандартно мислити, самостійно здобувати знання, володіти позитивною мотивацією учіння, займати активну позицію суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності. На сучасному етапі «якість освіти розглядається у нерозривній єдності з якістю процесу (діяльності) та якості результату» [4, с. 13]. Звідси активна навчально-пізнавальна діяльність молодших школярів є показником ефективності їх учіння, досягнення високих результатів у навчанні.

Цінні думки стосовно суті та організації навчально-пізнавальної діяльності учнів знаходимо у прогресивних педагогів минулого: Я. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, К. Гельвеція, Й. Песталоцці, А. Дістервега та ін. Значний внесок в обґрунтування питань активізації учіння зробив В. Сухомлинський та його послідовники. Загальну теорію пізнавальної активності учнів у контексті їх навчальної діяльності розробляли Г. Костюк, О. Скрипченко, Н. Бібік, В. Паламарчук, О. Савченко, М. Савчин та ін. Науково-теоретичні засади підготовки майбутніх учителів, в тому числі і до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи, стали предметом досліджень учених-педагогів А. Алексюка, В. Бондаря, С. Гончаренка, І. Зязюна, Л. Коваль, В. Лозової, С. Мартиненко, І. Шапошникової.

Навчання є однією із найважливіших категорій дидактики. Це – провідний вид діяльності молодшого школяра, який обумовлює розумовий розвиток дитини, виникнення у неї пізнавальних потреб, інтересів, емоцій, мотивів її пізнавальної та практичної діяльності. Саме навчальна діяльність перетворює задатки у здібності особистості. Звідси необхідність ретельного аналізу навчально-пізнавальної діяльності учнів, її структурних компонентів.

Ускладнення змісту навчальної діяльності на сучасному етапі розвитку суспільства потребує визначення показників її ефективності, вагоме місце серед яких займають цілеспрямованість, усвідомленість, систематичність, послідовність, плановість, узагальненість, самостійність учнів, позитивне ставлення до неї. Проведене нами експериментальне дослідження стану навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на базі Томашпільського ліцею Вінницької області будувалось на основі наступних критеріїв оцінювання, а саме:

– *успішність (низька – 1-6 б.; середня – 7-9 б; висока – 10-12 б.);*

– *навчально-пізнавальна мотивація (сформована, не сформована мотивація до навчання);*

– *інтенсивність пізнавальної потреби (слабко виражена, середньо виражена, сильно виражена);*

– *емоційне задоволення (позитивний емоційний стан, нейтральний емоційний стан, негативний емоційний стан).*

Успішність учнів 4 класу визначалась за рейтингом навчання з усіх предметів у перерахунку на середній бал.

Стійкість навчальної мотивації досліджувалась наступними методиками: «Намалюй школу», «Склади розклад», «Мотиви учбової діяльності», які давали змогу з'ясувати усвідомлення учнями сутності шкільного навчання, виявити їх інтерес до «складних» предметів (математика, українська мова, природознавство), проаналізувати мотиви учіння молодших школярів, наявність в мотивації пізнавального компонента.

Інтенсивність пізнавальної потреби ми визначали за методикою «Пізнавальна потреба», а також за допомогою власних спостережень за навчально-пізнавальною діяльністю учнів, а саме, їх роботою на уроці, результативністю самостійної роботи, якістю виконання домашніх завдань, прагненням самовираження, вибором рівня складності навчальних завдань та наполегливістю у їх виконанні. Емоційне задоволення досліджувалось за допомогою методики «Мій настрій», яка допомагала встановити, чи змінюється емоційний стан учнів у кінці уроку порівняно з тим, яким він був на початку уроку, тобто, визначити, чи заняття приносить дітям радість, емоційне задоволення чи, навпаки, пригнічує їх або взагалі ніяк не впливає на їх емоції.

Відповідно до зазначених критеріїв і аналізу проведених досліджень ми визначили *3 рівні навчально-пізнавальної діяльності* учнів: низький, середній, високий.

Низький рівень розвитку навчально-пізнавальної діяльності характерний, як правило, для дітей, які мають низькі показники успішності, виявляють пасивність на уроках, працюють лише за зразком. Їм властива нестійка навчальна мотивація, слабко виражена інтенсивність пізнавальної потреби. Ці діти не отримують емоційного задоволення від навчання, здебільшого воно їх пригнічує, засмучує, вони прагнуть переключитись на інший вид діяльності.

Середній рівень розвитку навчально-пізнавальної діяльності характерний для дітей, що мають здебільшого посередні та добрі показники успішності, виявляють пізнавальну самостійність. Водночас у них недостатньо сформована навчальна мотивація та пізнавальна потреба. Навчально-пізнавальна діяльність не викликає у них особливих позитивних емоцій, однак і не пригнічує їх, вони сприймають її як необхідність, як обов’язок.

Високий рівень притаманний, як правило, учням, що мають високі показники успішності. Для них характерна висока інтенсивність пізнавальної потреби, чітко сформована навчальна мотивація. У процесі пізнання вони зосереджені, уважні, знайомство з новим викликає в них пожвавлення, емоційне задоволення, радість, що виявляється в зовнішній активності.

Узагальнені результати експериментальної роботи засвідчили, що високий рівень навчально-пізнавальної діяльності мають 12 учнів, що становить 23,0%, середній рівень – 29 учнів (56,0%), низький – 11 учнів (21,0%). Результати дослідження представимо у вигляді таблиці.

Таблиця 1.

Сформованість навчально-пізнавальної діяльності учнів 4 класу (за результатами констатувального експерименту)

	Рівні навчально-пізнавальної діяльності		
	Низький	*Середній*	*Високий*
І критерій. Успішність	19, 7%	65,0%	15, 3%
ІІ критерій. Навчально-пізнавальна мотивація	37,0%	–	63,0%
ІІІ критерій. Інтенсивність пізнавальної потреби	32,0%	50,0%	16,0%
ІV критерій. Емоційне задоволення	24,0%	59,0%	17,0%
Всього	**21,0%**	**56,0%**	**23,0%**

Отримані нами результати констатувального експерименту свідчать про переважання середнього рівня навчально-пізнавальної діяльності учнів 4 класів, що вимагає перегляду системи роботи вчителів початкових класів, які, на думку дослідників, мають бути готові до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів [2], зміни позиції щодо ролі учня на уроці, активізації пізнавальної, творчої діяльності учнів на уроці за рахунок більш широкого використання активних методів і прийомів навчання, урізноманітнення форм, використання системи завдань, які б сприяли

оптимізації навчально-пізнавальної діяльності, розвитку пізнавальних інтересів, логічного мислення, творчої уяви, стійкої уваги, розширенню кругозору, формуванню стійких поглядів і переконань. Педагогічний процес, вважає Г. Кіт, щоб бути ефективним, має будуватись на засадах творчості [3].

Успішній реалізації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів сприятимуть організаційно-педагогічні умови [1], які, як наголошує Ю. Бондар, мають бути дотримані у процесі навчання:

– створення умов для самореалізації особистісного потенціалу учня у навчальному процесі;

– врахування у процесі навчання індивідуальних характеристик когнітивної сфери школяра (вищих психічних функцій – уваги, мислення, пам'яті, мовлення), рівня його вольової активності;

– забезпечення ситуації успіху в учінні кожного здобувача початкової освіти;

– організація навчально-пізнавальної діяльності на високому рівні труднощів, за якої навчальний матеріал ставав би предметом активних розумових і практичних дій кожного учня;

– забезпечення суб'єктності учня у процесі навчання (самостійність у формулюванні мети навчальної діяльності, плануванні дій для розв'язання навчальних задач, контролюванні їх ходу та результатів тощо);

– організація проблемно-пошукової діяльності, самостійного здобуття учнями знань, за яких би діти самі відчували потребу в порадах і допомозі з боку вчителя, ініціювали співпрацю з педагогом;

– широке використання на уроках парної і групової форм організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, максимально пристосованих до індивідуальних особливостей учня (окремих груп), рівня інтелектуальної активності школярів;

– гуманізація взаємодії вчителя і учнів, міжособистісного спілкування між однокласниками, підтримання стосунків відвертості, довіри, поваги один до одного, створення комфортного освітнього середовища.

Дані умови сприятимуть активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, підвищенню її ефективності й результативності.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю. В. Педагогічні умови формування творчих умінь в учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 34 (І том). Дрогобич, 2020. С. 220-225. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-1-35
2. Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. *Нова українська школа: початок реформ*: збірник тез доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255.
3. Кіт Г.Г. Творчість як необхідна умова ефективності педагогічного процесу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія*. Випуск 28. Вінниця, 2009. С. 325-329.
4. Моніторинг якості початкової освіти: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти; уклад.: А. Василюк, Г. Кіт. Вінниця: ВДПУ, 2023. 170 с.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

***Анастасія Бамбура**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. А. Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

На сучасному етапі розвитку суспільства виникла потреба у творчих, діяльних і обдарованих, інтелектуально і духовно розвинених громадянах. Реформування системи освіти висуває розвиток творчості особистості дитини як одне з пріоритетних завдань. Саме від творчих людей залежить розвиток суспільства. Творчі здібності характеризуються як властивості особистості, що забезпечують успіх у будь-якій діяльності.

Часто в науковій літературі ототожнюються поняття творчість та креативність. Однак М. Накладова стверджує, що творчі рішення найчастіше приходять у момент релаксації, розсіювання уваги, а не в момент зосередження над вирішенням проблеми [4]. У креативності ж особливу роль відіграє здатність швидко використовувати нову інформацію.

Основою для самореалізації творчої особистості виступає креативність. У психолого-педагогічній науці зазначено, що креативність – це здатність особистості, яка прагне до творчої діяльності в усіх сферах життя та має широкі потреби й інтереси, створювати щось нове [5, с. 326].

У молодшому шкільному віці розвиваються основні пізнавальні процеси (увага, сприймання, пам'ять, уява, мова, мислення), тому для розвитку креативності необхідно звертати на них увагу. До того ж, щоб розвивати креативність молодших школярів, учитель повинен ураховувати індивідуально-психологічні особливості дитини, її творчо-розвивальний потенціал, можливості змісту усіх навчальних предметів для творчого розвитку учні молодшого шкільного віку.

Науковці Л. Дабіжа, Н. Комарівська, Л. Любчак зауважують, що основними критеріями розвитку креативної та творчої діяльності учнів є застосування нових підходів до розв’язання навчальних проблем, комплексне й варіативне використання в навчальній практичній діяльності всіх сукупностей теоретичних знань і практичних навичок, прояв гнучкості під час обирання оптимального рішення в нестандартних ситуаціях [1, 10].

Саме креативність творчого учня, на думку В. Імбер та Н. Олійник, дає змогу постійно шукати й знаходити «вихід із проблемної ситуації, долати її, будувати для себе нові з опорою на знання, способи виходу з проблемних ситуацій» [2, с. 247].

Сучасні освітні технології пропонують чимало методик щодо розвитку креативної особистості. На основі аналізу наукових праць ми сформулювали етапи визначення розвитку креативності учнів:

1) визначення поточного рівня креативності дітей за допомогою тестування, спостереження за учнями, робота з батьками;

2) розвиток евристичного мислення, вирішення проблемних ситуацій. Даний етап передбачає вироблення в учнів 4 параметрів креативності:

– образна гнучкість (здатність бачити в об’єкті чи предметі нові ознаки);

– спонтанна гнучкість (здатність продукувати нові ідеї в нерегламентованих ситуаціях);

– семантична гнучкість (здатність запропонувати нове використання об’єкта чи предмета);

– оригінальність (здатність продукувати незвичайні відповіді).

Досліджуючи креативність в учнів 2 класу, ми використовували Принципи Деміурга (5 вправ для розвитку креативності). Це набір цікавих, інколи навіть незрозумілих завдань, які стимулюють дітей до нестандартного мислення та прояву уяви.

Наведемо приклади таких вправ.

Перша вправа «*Подібні предмети*». Називаємо два іменники, значення яких не мають нічого спільного між собою. Учням пропонується визначити, чим вони можуть бути сході. Така вправа тренує мозок. Наприклад, пояснити, що спільного між яблуком і м’ячем?

1. *М’яч та яблуко мають круглу форму.*
2. *Ці предмети можна купити.*
3. *Їх можна кинути.*
4. *Ними можна гратися.*

Друга вправа *«Винахідливий архітектор»*. Допомагає дітям поглянути на предмети та звичні речі під іншим кутом. На папері учні записують 10 іменників. Завдання: «Уявіть, що ви архітектори. Намалюйте ескіз будинку, який відповідає 10 вимогам (10 обраних і записаних раніше слів). Будинок має бути прозорим, щоб у середині можна було розташувати меблі».

Наприклад: *першим словом у переліку є книга. Отже, будинок буде мати форму книги. Друге – чашка. Житло прикрасить дах у вигляді чашки. Третє слово – груша. Вікно має форму груші.* Виконуючи вправу, учні використовують усі написані раніше слова. Така вправа допоможе учням не боятися своїх думок, навіть якщо вони мають нестандартний характер.

Щоб розвивати креативність у школярів, потрібно діяти нестандартно, підбирати щось незвичне. Молодші школярі ще вірять у чудо, тому такі вправи

сприятимуть розвитку фантазії, творчості та викликатимуть зацікавленість у дітей.

Отже, розвиток креативності – це одне із важливих завдань, яке покликана вирішувати початкова школа. Важливо, щоб учитель розвивав креативність в учнів з першого класу. Творчість проявляється в дітей, які в процесі життєдіяльності, зустрічаючись з перешкодами, випробовуваннями у вигляді важких чи легких задач, шукають варіанти вирішення та знаходять їх.

Список використаної джерел:

1. Дабіжа Л., Комарівська Н., Любчак Л. Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія: Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 66. 2021. С. 7-12.
2. Імбер Вікторія, Олійник Наталія. Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів на уроках математики засобами дидактичних ігор. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 9-10. С. 242-247.
3. Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. Нова українська школа: початок реформ: збірник тез доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255. URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2020/zbirnik_nush_2020.pdf
4. Накладова М. В. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання ігрових завдань та інтерактивних технологій URL: http://chito.in.ua/rozvitok-kreativnogo-mislennya-uchniv-pochatkovihklasiv-chere.html
5. Олійник Н.А, Коваль Т., Басюк А. Формування толерантності молодших школярів засобами народної творчості. *Перспективи та інновації науки»* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»), 2023. Вип. 9 (27). С. 326-336.
6. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти:* Наук. метод. зб. Київ, 2015. Вип. 85. С. 152-158.

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ірина Баранова, *кандидат медичних наук, доцент*

Вінницький національний медичний університет ім. М. П. Пирогова

Ірина Колосова, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.С. Казьмірчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Здоров’я є однією з найвищих цінностей у житті кожної людини, а формування основ здорового способу життя – важливим завданням сучасної освіти. У контексті початкової школи надзвичайно важливо закладати основи здоров’язбережувальної компетентності, яка сприяє збереженню та зміцненню здоров’я, формуванню позитивного ставлення до власного фізичного й психічного благополуччя. Здоров’я кожної окремої людини – це є в цілому здоров’я української нації. Проблема формування і забезпечення здоров’я всіх верств населення, і особливо дітей, є однією з найбільш важливих і актуальних. Особливості сучасних умов життя, екологічні та соціальні проблеми, зростання обсягів інформації, стрімкий розвиток технічного прогресу, перевага шкідливих звичок над здоровим способом життя, недостатня кількість рухової активності тощо – все це негативно впливає на стан здоров’я дітей [1, с.130].

Здоров’язбережувальна компетентність – це інтегральна здатність особистості усвідомлено дбати про своє здоров’я, застосовувати знання, навички й цінності для забезпечення власного фізичного, психічного, соціального та духовного благополуччя. У молодшому шкільному віці це передбачає:

- розвиток культури здорового способу життя;
- засвоєння знань про гігієну, правильне харчування та фізичну активність;
- навчання правилам безпеки життєдіяльності;
- формування екологічної свідомості як складової гармонійного співіснування з природою.

Реформування системи освіти в Україні, згідно концепції Нової української школи, спрямовано на формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров’я, поваги до здоров’я оточуючих людей, тобто формування здоров’язбережувальної компетентності підростаючого покоління. Наша країна шукає дієві та раціональні методи, прийоми і засоби збереження здоров’я усього населення і дітей зокрема. Тому дуже важливо познайомитися із досвідом зарубіжних країн, які уже тривалий час працюють у цьому ж напрямку і мають гарні результати. У статті ми коротко проаналізуємо зарубіжний досвід [2].

У *Сполучених Штатах Америки* існує низка програм, спрямованих на здоровий спосіб життя, зокрема "SHAPE America", яка зосереджується на розвитку здоров'язбережувальної компетентності через фізичну культуру та усі компоненти здоров'я. Ці програми передбачають наповнення навчального змісту темами про здорове харчування, профілактику захворювань, загартування, а також приділяється значна увага емоційному здоров'ю.

У *Канаді* активно впроваджуються державні програми, що акцентують увагу на фізичному, соціальному та емоційному здоров'ї дітей. Наприклад, програма "ParticipACTION" заохочує дітей до активного способу життя, а також підкреслює важливість соціальної взаємодії та активності на свіжому повітрі.

У *Китаї* впроваджуються програми з формування здоров'язбережувальної компетентності, які акцентують увагу на фізичній активності, правильному харчуванні та гігієні. Школи організовують фізичні змагання, культурні заходи, які включають елементи традиційних китайських спортивних ігор, а також уроки про здорове харчування, що допомагає формувати у дітей свідомий підхід до здоров'я.

В *австралійських школах* реалізується програма "Healthy Kids", яка включає в себе навчання дітей правильному харчуванню, фізичній активності та психічному здоров'ю. Діти отримують можливість брати участь у різноманітних масових спортивних заходах і програмах, що сприяють розвитку їхніх фізичних навичок.

У *японських школах* існує традиція "шкільних обідів", де діти готують та їдять їжу разом. Це не лише сприяє розвитку кулінарних навичок, але й підвищує усвідомленість щодо здорового харчування. Японія також акцентує увагу на фізичному розвитку через традиційні спортивні заходи, такі як "Undokai" (спортивні свята), які залучають усіх учнів до активної участі.

У *Південній Кореї* освітні програми спрямовані на підтримку здоров'я учнів через "Шкільну програму з фізичної активності". Ця програма включає не лише уроки фізкультури, але й заходи, пов'язані з правильним харчуванням. Школи проводять регулярні тренінги для дітей і батьків про важливість здорового

харчування, а також організовують програми з приготування їжі, що допомагає формувати у дітей свідомий підхід до свого раціону [3, с.112].

У *фінських школах* активно застосовують концепцію "Здоров'я і благополуччя". Уроки фізкультури поєднують з програмами здорового способу життя, де учні усвідомлюють цінність фізичної активності для здоров’я людини, цінність здорового харчування і психологічного здоров'я. У школах є психологи та соціальні працівники, які допомагають дітям справлятися зі стресом та емоційними проблемами.

У *шведських школах* велике значення надається здоровому способу життя. Освітні програми включають заняття спортом на свіжому повітрі, а також уроки, присвячені темам харчування та екології. Діти усвідомлюють важливість збалансованого харчування, вживання власно вирощених овочів та фруктів, що допомагає формувати відповідальне ставлення до свого здоров'я.

У *Нідерландах* багато шкіл впроваджують концепцію "ZonMw", яка фокусується на інтеграції здоров'я в освітні програми. Діти отримують можливість брати участь у різноманітних спортивних активностях, а також вчаться про важливість здорового харчування через проєкти, пов'язані з вирощуванням та приготуванням їжі.

Німеччина має багато програм, спрямованих на формування здоров'язбережувальної компетентності, зокрема "Bewegte Schule", яка пропагує активні методи навчання. У рамках цієї програми проводяться регулярні фізичні активності, а також спортивні свята, змагання. Діти вчаться бути активними, отримуючи задоволення від спорту і фізичних ігор.

У *французьких школах* зосереджуються на освіті щодо здорового харчування через програму "Savoir Manger" ("Знати, як їсти"). Школярі дізнаються про здорові продукти, способи приготування їжі та важливість балансу в харчуванні. Крім того, у школах проводять "дні без комп'ютерів", щоб заохотити дітей до фізичних активностей та організовують виїзди на природу, де учні займаються активними іграми [4, с.80].

У *Великій Британії* проблема здоров'язбереження населення носить державний характер, тобто відбувається під опікою та контролем влади. Зокрема реалізується програма "Healthy Schools", у рамках якої школи зацікавлені у створенні здорового середовища, де школярі можуть отримати збалансоване харчування та займатися різними видами спорту, оскільки при школах діють різноманітні спортивні секції. Ця програма також підкреслює важливість психологічного здоров'я через програми розвитку емоційної компетентності.

У *Швейцарії* освітні програми акцентують увагу на формуванні здорових звичок як на уроках фізичної активності, так і на перервах, та позаурочній діяльності. Акцентується увага на емоційному здоров'ї дитини, можливості відстояти свої кордони, виокремлювати та аргументувати власну позицію. Учні беруть участь у проєкті "Schulweg", який стимулює дітей до активних прогулянок і використання велосипедів для проїзду до школи, що також позитивно впливає на їхнє фізичне та емоційне благополуччя [5, с.88].

У *Данії* активно реалізується концепція "Фізично активні школи". У рамках цієї ініціативи школи інтегрують фізичну активність у повсякденний освітній процес. Уроки можуть проводитися на свіжому повітрі, а учні отримують можливість займатися спортом під час шкільного дня. Крім того, у Данії реалізуються програми, що заохочують здорове харчування, зокрема через навчання дітей приготуванню здорової їжі.

Основні напрями формування здоров'язбережувальної компетентності: упровадження в освітній процес предметів і тематичних блоків, спрямованих на засвоєння основ здоров'я, гігієни, безпеки та екологічної поведінки. Практичні заняття, тренінги, ігри сприяють кращому засвоєнню знань; регулярна фізична активність, проведення уроків фізкультури, рухливих ігор на свіжому повітрі. Організація активних перерв сприяє поліпшенню фізичного стану дітей і зменшенню втомлюваності; створення в класі сприятливого психологічного клімату, який сприяє розвитку дружніх стосунків, емпатії, саморегуляції та зниженню стресу; учитель має демонструвати власний приклад здорового способу життя, дотримання гігієнічних норм і екологічної відповідальності;

узаємодія з родинами учнів через освітні заходи, консультації, залучення до шкільних ініціатив із популяризації здорового способу життя.

Зарубіжний досвід демонструє, що інтеграція здоров'язбережувальної компетентності в освітній процес сприяє формуванню у дітей відповідальних звичок та способу життя, що веде до покращення їхнього фізичного, соціального і психічного здоров'я. Отже, системний і комплексний підхід до формування здоров'язбережувальної компетентності в молодших школярів є запорукою створення здорового суспільства майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Поліщук Н. М. Характеристика змісту поняття «здоров'я людини» в сучасних дослідженнях. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. № 3. С. 124–132.
2. Lazarenko, N., Kolomiiets, A., & Kolesnik, K. (2022). Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. Preschool Education: Global Trends, 2. Retrieved from https://preschool-journal.com/index.php/journal/article/view/16
3. Єжова О.О. Школи здоров'я у країнах Східної Європи: теорія і практика : монографія . Суми : Сумський державний університет, 2016. 288 с
4. Олійник Н. А., Трачук Н. М. Праксеологічні аспекти професійної діяльності педагога. *Академічні студії.* (Серія «Педагогіка»), 2021. Вип. 3, Ч. 1. С. 75-84.
5. Комарівська Н.О., Колеснік К.А., Імбер В.І., Казьмірчук Н.С. Підготовка вчителя початкових класів до морального виховання молодших школярів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс». 2023. Вип. 67. С.87-95.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ХОДІ ПРИРОДНИЧОГО КРУЇЗУ

***Оксана Басистюк**, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Екологічна ситуація в Україні погіршилася після початку повномасштабного вторгнення, проблеми довкілля загострюються кожного дня: посилилися атмосферні забруднення, викиди шкідливих речовин у водойми,

масово вирубуються ліси, плюндруються чорноземи хімічними речовинами, знищується флора та фауна, зникають міста та села, залишаючи за собою пустку. Зважаючи на це, перед освітою стоїть важливе завдання – виховати гуманну екологічно свідому особистість, здатну подолати екологічну кризу у післявоєнний період, відновити навколишнє середовище. Початкова школа є першою ланкою на шляху до формування екологічної свідомості особистості, вона забезпечує процес активного пізнання довкілля, встановлення взаємозв'язків між його об'єктами.

У низці нормативних документів (законі України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти) наголошено на важливості екологічно свідомого виховання підростаючого покоління, у типових освітніх програмах, науково-педагогічному проєкті «Інтелект України», освітньому проєкті «Світ чекає крилатих» розкрито шляхи екологічної освіти учнів, формування екологічної компетентності, залучення учнів до природоохоронної діяльності та виховання особистості здатної емпатійно ставитися до природи, відгукуватися на її проблеми, знаходячи раціональні шляхи їхнього вирішення.

У енциклопедії сучасної освіти поняття «екологічна свідомість» трактується як «вищий рівень психічного відображення природного, штучного, соціального середовища та внутрішнього світу людини, саморегуляцію даного відображення та усвідомлення місця і ролі людини у реальному світі» [2]. О. Паламарчук наголошує на тому, що «екологічна свідомість буде позитивною тільки в тому випадку, якщо вона сприятиме формуванню бережливого ставлення кожної окремої людини до природних багатств, і негативною, якщо вона сприятиме виснаженню природних ресурсів» [4]. Н. Баюрко та Н. Казьмірчук стверджують, що екологічна освіта стимулює розвиток екологічної свідомості, тобто дозволяє дитині реалістично сприймати проблеми природи, гуманно підходити до їхнього вирішення, вчитися жити в гармонії з природним довкіллям [1]. Наукові роботи І. Карук доводять, що процес формування екологічної свідомості дітей є тривалим, він потребує використання ігрових, проєктних, інтерактивних, особистісно-орієнтованих, евристичних та

інших педагогічних технологій. Особливо актуальними є екскурсії в природу, прогулянки, бесіди екологічної тематики, хвилинки милування природою тощо [3, с. 322]. У дослідженнях І. Стахової звернено увагу на таку форму організації освітньої діяльності школярів як природничий круїз. Він передбачає рух по станціях, кількість станцій визначає вчитель у залежності від обраної теми. Усі станції пов'язані між собою спільною природничою темою чи проблемою, яку діти вирішують упродовж круїзу [5, с. 70].

У роботі з молодшими школярами ми організували природничий круїз «Лікарські рослини». Метою круїзу було сформувати уявлення про лікарські рослини, їхні цілющі властивості, методи збору та особливості застосування; розвинути логічне та критичне мислення; виховати бережне та емпатійне ставлення до природи. У ході круїзу було організовано наступні станції:

– *Скарбниця лікарських рослин.* На цій станції учні познайомилися з такими рослинами як: алое, подорожник, мати-й-мачуха, шавлія, полин, кропива тощо. Школярі дізналися особливості росту та цвітіння лікарських рослин, їх будову.

– *Помічники у лікуванні.* Діти вивчили основні властивості лікарських рослин, ситуації, у яких їх використовують, способи використання тощо.

– *Творча майстерня*. Школярі створювали аплікації у техніці квілінґ на тему: «Лікарські рослини».

– *Поетична майстерня*. Учні декламували вірші про лікарські рослини, складали загадки, римівки.

– *Лікарська майстерня*. Діти створювали трав'яний мішечок, наповнювали їх м'ятою та мелісою.

Організовуючи природничий круїз, доречно пропонувати школярам комплексний підхід до вивчення теми, розглядати її цілісно. У ході круїзу учням цікаві будуть досліди, практичні роботи, творчі конкурси, експерименти, завдання з конструювання тощо. Учні можуть виготовляти лепбуки, стінгазети, брошури та буклети природничо-екологічної тематики, створювати природоохоронні листівки тощо.

Для організації та проведення природничого круїзу педагогові необхідно:

– вибрати актуальну та цікаву тему для дослідження;

– визначити напрями роботи;

– розробити маршрутну карту;

– розробити завдання на кожній станції таким чином, щоб вони не повторювалися, а змогли підкреслити специфічну особливість досліджуваного об’єкта чи явища;

– залучати школярів до цікавих форм роботи для творчого переосмислення отриманої інформації.

На нашу думку, актуальними для учнів будуть такі теми природничих круїзів як: «Космічна мандрівка», «Річки України», «Екологічні кроки», «Лісові пригоди», «Підводний світ» тощо. Ми вважаємо, що використання природничого круїзу на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», в позаурочній та позакласній роботі дозволить не просто сформувати комплекс необхідних знань у молодших школярів з обраної теми, але й розвинути практичні уміння та навички, розширити дитячий кругозір, всесторонньо сприймаючи природне середовище.

Таким чином, можемо стверджувати, що використання природничого круїзу в роботі з учнями молодшого шкільного віку дозволить покращити процес формування їхньої екологічної свідомості, адже вплине на сприймання довкілля, переосмислення взаємозв’язків у ньому, визначення своєї ролі у процесі збереження природи.

Список використаних джерел:

1. Баюрко Н., Казьмірчук Н. Екологічна освіта – рушійна сила сталого розвитку: європейський досвід. *Наукові перспективи.* URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/10210/10265

2. Енциклопедія сучасної освіти. URL: https://esu.com.ua/article-18684

3. Карук І.В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)»,* 2023. No 9(23) 2023. С. 321-328. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/5610

4. Паламарчук О.М. Екологічна свідомість: процес виникнення та динаміка розвитку. URL: http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2003_01/sb01_49.pdf

5. Стахова І. Формування екологічної компетентності в контексті сталого розвитку: європейський підхід. Scientific Collection «InterConf», (164), 2023. С. 70-75. URL: https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/4120

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ТА ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Вікторія Белень, *здобувачка ступеня «молодший бакалавр»*

Науковий керівник: Т.Й. Пастущак, кандидатка філологічних наук, викладачка вищої категорії КЗЛОР «Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки, головною метою якої є створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, де прислухаються до думки кожного учня, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням [2].

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти вимоги до обов’язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу [4].

Проблема формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів активно вивчається відомими українськими педагогами та науковцями, серед яких О. Савченко, Т. Байбара, Н. Бібік, М. Вашуленко, Н. Коваль, В. Мартиненко, О. Онопрієнко, К. Пономарьова, О. Прищепа, І. Андрусенко, О. Вашуленко, Н. Листопад. Дослідники наголошують, що компетентність не обмежується лише знаннями та вміннями, а обов'язково включає сформованість вольових якостей, емоційного інтелекту, етичних цінностей та зразків відповідної поведінки учнів.

Дані дослідження підкреслюють важливий аспект, що компетентність не обмежується лише знаннями та навичками, а також включає набір особистісних якостей та ставлень учнів.

Дійсно, формування компетентностей – це комплексний процес, який охоплює кілька складових [3, с.136]:

1. Знаннєвий компонент – засвоєння учнями необхідних знань з різних предметних галузей.

2. Діяльнісний компонент – набуття практичних умінь і навичок застосовувати знання для вирішення життєвих ситуацій.

3. Ціннісно-мотиваційний компонент – формування ставлень, цінностей, мотивації до навчання та самовдосконалення.

4. Емоційно-вольовий компонент – розвиток емоційного інтелекту, здатності до саморегуляції, наполегливості, витримки.

5. Поведінковий компонент – вироблення зразків відповідальної та етичної поведінки.

Тож компетентність інтегрує не лише предметні знання та вміння, а й особистісні якості, цінності та поведінкові моделі, необхідні для ефективної життєдіяльності та самореалізації учня. Саме цей комплексний підхід є ключовим для формування компетентної особистості в початковій школі. Зрозуміло, що кожну з компетентностей ми можемо формувати за допомогою вправ, їх змісту, різноманітних технологій навчання. Розглянемо кілька вправ, виконання яких формуватимуть певні компетентності.

Урок української мови та читання у 4 класі на тему «Сторінка письменника. Тарас Шевченко»:

1. Гра «Дешифрувальник» для повідомлення теми уроку сприяє формуванню математичної та соціальної компетентності.

Учні працюють у групах. Кожна група отримує завдання.

Завдання: розшифрувати ключові слова. І група. Завдання: 81717 (Тарас) 2742777149 (Григорович) 93193657 (Шевченко); ІІ група. Завдання: 1364545

(великий) 61772645 (народний); Ш група. Завдання: 7738 (поет) 4 (і) 88273645 (художник)

Код-підказка

1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
А	Г	Е	З	Ї	Л	О	Т	Ц	Ь
Б	Д	Є	И	Й	М	П	У	Ч	Ю
В		Ж	І	К	Н	Р	Ф	Ш	Я
						С	Х		

2. Хмара слів «Дніпро»

Учні записують на дошці слова, які асоціюються зі словом «Дніпро», складають речення з записаних слів для опису річки. Після цього читають уривок балади «Причинна», порівнюють опис Дніпра з вірша зі своїми реченнями.

3. Робота в групах, сприяє формуванню мовної та читацької компетентностей.

– Виберіть з вірша «Реве та стогне Дніпр широкий...» слова:

І група – іменники;

ІІ група – прикметники;

ІІІ група – дієслова.

Для ефективного формування ключових та предметних компетентностей учнів на уроці вчитель може застосовувати різноманітні активні та інтерактивні методи роботи. Серед них:

– Метод «Прес» сприяє розвитку вмінь чітко, стисло й аргументовано висловлювати власну думку, а також кращому розумінню та аналізу навчального матеріалу.

– Вправа «Займи позицію» дозволяє організувати дискусію чи обговорення спірного питання. Учні можуть висловити різні погляди на проблему, навести аргументи на захист своєї позиції та, за потреби, змінити її під впливом переконливих міркувань опонентів.

– Метод «Мікрофон» надає можливість кожному учневі по черзі коротко озвучити свою думку чи відповідь на запитання.

– «Мозковий штурм» є ефективним способом колективного обговорення та пошуку рішень, що стимулює прояви уяви, креативності та вільне висловлювання ідей усіма учасниками для знаходження різних варіантів вирішення певної проблеми [1].

Використання таких активних та інтерактивних методів на уроці забезпечує залучення всіх учнів до навчального процесу, розвиває їхні навички критичного мислення, комунікації, співпраці та творчості, створюючи сприятливі умови для формування ключових компетентностей.

Отже, можна стверджувати, що формування ключових і предметних компетентностей в учнів початкової школи є одним із пріоритетних завдань Нової української школи. Це комплексний процес, який потребує застосування різноманітних методик і підходів, а саме:

– інтегроване навчання через тематичні проекти, дослідження для формування цілісного світогляду;

– діяльнісний та особистісно-орієнтований підходи за допомогою інтерактивних методів, рольових ігор, моделювання ситуацій;

– розвиток критичного мислення, комунікативних навичок, творчості через «мозкові штурми», дискусії тощо;

– використання ІКТ, автентичних матеріалів для формування цифрової та комунікативної компетентностей;

– групова та проєктна діяльність для навичок співпраці, ініціативності;

– формувальне оцінювання для відстеження прогресу учнів.

Усе це дозволяє не лише опанувати предметні знання, а й розвинути ключові компетентності – уміння вчитися, соціальні та громадянські навички, цілеспрямованість та інші. Лише завдяки цілісному компетентнісному підходу молодші школярі зможуть стати всебічно розвиненими, життєво успішними особистостями, активними громадянами, підготовленими до викликів XXI століття. Тож формування компетентностей має стати пріоритетом початкової освіти.

Список використаних джерел:

1. Інтерактивні методи навчання: теорія і практика застосування / За заг. ред. О.І. Пометун. Київ: А.П.Н. 2002. С.136.

2. Нова українська школа – ключова реформа Міністерства освіти і науки України. Офіційний сайт МОН України. https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola (дата звернення 11.03.2024).

3. Проблема формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів / О.Я. Савченко, Т.М. Байбара, Н.М.Бібік, М.С. Вашуленко та ін. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2021. 328 с.

4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Каб. Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87: станом на 6 жовт. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text (дата звернення: 11.03.2024).

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ: ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ

***Любов Білка**, здобувачка ступеня фахової передвищої освіти «фаховий молодший бакалавр»*

Науковий керівник: Н. Г. Лозова, кандидатка філологічних наук, викладачка вищої категорії, викладачка-методистка Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради

Питання формування мовної особистості маленького українця сьогодні набуло особливого значення. Ця проблема відобразилася в працях багатьох вітчизняних педагогів і мовознавців, зокрема М. Вашуленка, С. Карамана, Л. Мацько, Н. Дикої, Л. Струганець, Л. Паламар, М. Пентилюк, Л. Скуратівського та ін.

Виходячи з міркування, що мова є важливим складником державності, можемо сміливо стверджувати, що поєднання понять «мова» й «патріотизм» у єдину категорію «мовний патріотизм» не повинно викликати сумнівів.

Під мовним патріотизмом розуміємо жагу до національної мови, глибоке переконання у необхідності її використання як державної мови в усіх сферах суспільного життя, культури та побуту. Ми вважаємо, що формування мовного патріотизму в сучасній Україні найкращим чином вплине на розвиток

самоідентичної мовної особистості українських освітян та юних здобувачів освіти.

Н. Дика розглядає мовну особистість як високорозвинену особистість, що має глибокі знання та розуміння і національної, і загальнолюдської культури завдяки наявному соціокультурному й мовному багатству. Вона легко спілкується рідною, державною та іншими мовами у багатокультурному середовищі й уміло використовує набуті знання, мовленнєві навички та вміння у процесі міжкультурного спілкування з різними соціальними групами. Дослідниця стверджує, що формування мовної особистості відбувається на основі взаємозв'язків між мовою та культурою, які відображають специфіку особистості, її стосунки з навколишнім середовищем у межах конкретної лінгвокультури [1, с. 34].

Процес формування мовної особистості учнів початкової школи не можливий без оволодіння ними основними видами мовленнєвої діяльності – говорінням, читанням, письмом і аудіюванням.

За Т. Мороз, формування мовної особистості є особливо важливим процесом, що належить до різновидів диференційованого навчання, яке, за її словами, передбачає формування комунікативної компетентності школяра [2, с. 32-34]. Таким чином, виходить, що мета учителя-словесника – розвивати базові лексичні, культурні, орфоепічні та орфографічні вміння й навички школярів, ґрунтуючись на їх загальних знаннях про мову як складник суспільства. Ми спрямовуємося на формування комунікативних навичок, щоб вони могли вільно й адаптивно використовувати українську мову в різних сферах суспільного життя, враховуючи їх освітні потреби, інтереси та здібності.

У межах дії компетентнісної парадигми в сучасній системі освіти, вважаємо слідом за Т. Мороз, що на уроках української мови першочерговими завданнями є: отримання системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів людини; розвиток практичних навичок у володінні культурою мови, дотриманні мовних норм, використанні словників та іншої довідкової літератури; виховання мовного смаку; формування лінгвістичних компетенцій

учнів, що включає розширення їх знань про українську мову як багатофункціональну знакову систему та соціокультурне явище, розширення загальних уявлень про мовознавство та наукові досягнення вітчизняних мовознавців, розвиток навичок мовної рефлексії для інтелектуалізації мовлення; формування загальних мовленнєвих компетенцій; виховання лінгвокультурологічної компетенції, що полягає у створенні цілісного уявлення про мову як національно-культурний феномен; розвиток дослідницьких навичок та умінь самостійної філологічної роботи з навчально-науковими текстами [2].

Щоб забезпечити формування мовної особистості учнів початкової школи сучасна науково-педагогічна діяльність вимагає від учителя пошуку нових методичних і методологічних підходів. У цьому контексті М. Пентилюк зауважує, що нові підходи до організації уроку сприяють розвитку творчості учнів та формуванню їх мовної особистості. Він також наголошує на ряді вимог до вчителя, серед яких – вміння визначати навчальні цілі, володіння мовою на високому рівні, розробка зручних конспектів, створення нових засобів візуалізації матеріалу, майстерність у проведенні проблемно-орієнтованого навчання та здатність до організації як групової, так і індивідуальної роботи з використанням комп'ютерної техніки. [3, с. 290-297].

Застосування когнітивних підходів зумовлене зміною і освітньої, і педагогічної парадигм, за якими, існування мови неможливе без осягнення її людським розумом, а концептуалізація світу можлива лише засобами мови.

Треба враховувати також той факт, що рівень мовленнєвого розвитку школярів – різний. Такий стан речей зумовлений різними чинниками: природними здібностями, мовною інтуїцією, рівнем мотивації учня щодо особистісного зростання, зокрема мовленнєвого, тощо.

Головними завданнями особистісно орієнтованого навчання, на нашу думку, є: розкриття індивідуальних пізнавальних можливостей кожного учня; розвиток його індивідуальних пізнавальних здібностей; допомога в самопізнанні й самореалізації; формування культури спілкування та життєдіяльності тощо.

Отже, процес формування мовної особистості юного здобувача освіти забезпечується не лише шляхом оволодіння основними видами мовленнєвої діяльності, але усвідомленням ним потреби спілкуватися національною мовою.

Таким чином, формування мовної ідентичності учня початкової школи сьогодні вимагає комплексного підходу, а саме: впровадження когнітивної методики в освітній процес, особистісно орієнтованого навчання та патріотичного виховання. Урахування при цьому різних рівнів мовленнєвого розвитку учнів також є важливим чинником.

Список використаних джерел:

1. Дика Н. М. Реалізація концепту мовної особистості у сучасній лінгводидактиці. Педагогічний процес: теорія та практика (2). 2016. С. 32-36.
2. Мороз Т. В. Викладання української мови у профільній школі: інноваційний підхід. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: науково-методичний журнал.* Вип. 4 (10). Чернівці: Черемош, 2012. С. 32–34.
3. Пентилюк М. І. Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Ч. 2. С. 290-297.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***Ольга Винар**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.П. Сірант, кандидат педагогічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Формування ключових математичних компетентностей досліджували такі науковці, як О. Савченко, Н. Бібік, Н. Коваль, О. Онопрієнко, І. Андрусенко, С. Скворцова. Зокрема С. Скворцова зазначає, що «математична компетентність здобувача освіти, як і будь яка з інших компетентностей, – це особистісна властивість, яка виявляється в різноманітних життєвих обставинах як здатність актуалізувати, поєднати і застосовувати здобутий у процесі навчання досвід діяльності та особистісні якості, що необхідні для досягнення певного результату» [1, с. 5]. Отже, це поєднання як і отриманих знань, так і якостей особистості.

У сучасному світі перед людиною постають нові виклики, тому й підходи в навчанні та формуванні особистості повинні бути новими. З цим завданням добре справляються інноваційні педагогічні технології. «Інноваційна освітня технологія – сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання та управління, об'єднаних єдиною метою; добір операційних дій педагога з учнем, у результаті яких суттєво покращується мотивація учнів до навчального процесу» [2]. Оригінальні, новаторські способи, методи, засоби навчання, до яких належать: нестандартні уроки, інтерактивні технології, групова навчальна діяльність, проєктна технологія, комп'ютерно-інформаційні технології покращують результативність навчання. Інтерактивне навчання, при правильному застосуванні, робить можливим різко збільшити процент засвоєння матеріалу, оскільки запам'ятовування відбувається не лише через «зазубрювання» правил та формул, а й в значній мірі завдяки зоровій пам'яті та використанні аналогій із оточуючими речами.

«Державний стандарт передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи)» [3]. Отже, інноваційні технології у набутті компетентностей відіграють одну із ключових ролей, оскільки мають в собі інтерактивні технології та ігрові методи.

Мета математичної освітньої галузі полягає у формуванні «розвитку мислення, здатності розпізнавати і моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір» [3]. Учень повинен досліджувати ситуації, визначати проблеми, моделювати, розробляти стратегії для їх розв'язання, критично оцінювати отримані дані та застосовувати цей досвід для пізнання навколишнього світу.

Такі складові математичної предметної компетентності, як виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань,

усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини можуть реалізовуватися, наприклад, через «Проєктну технологію». Це підхід базується на організації навчального процесу навколо конкретних завдань, проблем. Його можна застосовувати, як індивідуально, так і у малих та великих групах. Наприклад, проєкт «Будівництво міста», де учні за допомогою геометричних фігур створюють макет міста, будують його із заданими параметрами. Тут вони вивчають різні форми геометричних фігур, повинні визначати площу будинків, довжину доріг тощо. Учні добре засвоюють вміння бачити й застосовувати математику у реальному житті.

Технологія «Щоденні 3» (щоденний комплект завдань) навчає школяра самостійності, а вчителю дає змогу працювати з учнями індивідуально або в малих групах.

За допомогою інноваційних технологій можна розвивати також інші спільні вміння для всіх предметних компетентностей. «Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв’язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами» [3]. Вміння чітко, лаконічно, обґрунтовано усно висловлювати свою думку можна сформувати, використовуючи метод «Закінчи речення». Для запам’ятовування нової інформації можна теж використати цей метод, змінивши назву вправи «Продовж правило». За допомогою вправи «Мікрофон» можна навчити учня складати умову задачі, розвивати логіко-математичне мислення та підвести до самостійного розв’язку задачі, тобто формувати вміння системного мислення. Критичне мислення та вміння розв’язувати проблеми допоможе сформувати метод «Проблемного навчання».

Уміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, співпрацювати з іншими особами допоможе виробити метод «Ажурна плитка». «Суть технології «Ажурна пилка» полягає в тому, що вчитель ділить

клас на групи, а завдання – на частини, які діти повинні зібрати разом як головоломку. В ході такої роботи виникає позитивний взаємозв'язок і взаємозалежність один від одного і колективна відповідальність за виконану роботу» [4].

Для використання вище згаданих інноваційних технологій вчителю потрібно обов'язково застосувати принцип послідовності, також виділити час на організаційні моменти та знайти необхідну матеріальну базу. Тому підготовка вчителя є важливою та неодмінною умовою у впровадженні інноваційних технологій у Новій українській школі.

Розглянувши використання інноваційних технологій на уроках математики приходимо до висновку, що вони сприяють різнобічному розвитку особистості та формуванню ключових математичних компетентностей (навичок логічного мислення, уваги, спостережливості, послідовності міркувань, вміння працювати разом, застосовувати знання у житті тощо).

Список використаних джерел:

1. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 352 с
2. Лах М. Інноваційні технології навчання в сучасній школі. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Інноваційні-технології-навчання-в-сучасній-школі.pdf
3. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text
4. Руденко Н.М., Івахненко Ю.Д., Широков Д.Л. Застосування інтерактивної технології «Ажурна пилка» на уроках математики в 4 класі. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3099/3069

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК НАЙЦІННІШИЙ МОТИВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Ольга Голімбієвська**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.О. Комарівська, кандидатка філологічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

На сучасному етапі розвитку освіти мотиваційному аспектові вивчення української мови приділяється чимало уваги в психологічних та методичних джерелах. Уміння розпізнавати й ураховувати мотиви учіння відкриває значні можливості для покращення освітнього процесу. У молодшому шкільному віці є великий потенціал у формуванні мотивації до навчання. Основна ідея мотивації на цьому етапі – «учити вчитися». Молодший шкільний вік визначає початок становлення мотивації до навчання, що прокладає її подальшу долю протягом всього періоду навчання в школі.

Згідно з результатами психологічних досліджень, пізнавальний інтерес є потужним мотивом для навчання. Цей інтерес знаходить будівельний матеріал у зовнішньому світі й поступово перетворюється на стійку складову особистості, що має значний вплив на її активність (Г. Костюк). На відміну від неясних і неусвідомлених прагнень, пізнавальний інтерес завжди визначений своїм об'єктом, що виражає чітку спрямованість на конкретну область знань, яку учень бажає глибше вивчати. Пізнавальний інтерес має декілька переваг порівняно з іншими мотивами, які можуть існувати разом або поруч з ним, такими як мотив самоствердження або прагнення належати до колективу. Він є вищим серед інших мотивів навчання учнів, оскільки отримує перевагу.

Учень має соціальні мотиви, які виявляються в його бажанні належати до колективу. Однак у реальних обставинах цей мотив може мати як позитивне, так і негативне значення для пізнавальної діяльності. Наприклад, діти можуть сприймати шкільне навчання як веселощі, які дозволяють їм відпочивати та розважатися. Таких ризиків пізнавальний інтерес як мотив не несе в собі. Якщо його підтримує система навчання і виховання, він сприяє позитивному розвитку школяра, підкреслюючи його значущість у школі, серед друзів і в сім'ї. Це ставить учня у вигідне положення в очах інших та в його власній самооцінці, що базується на відчутті власної гідності.

У деяких наукових працях вітчизняних психологів описані критерії для визначення пізнавального інтересу. О. Савченко вказує на те, що одним з показників наявності пізнавального інтересу є запитання, якими діти

звертаються до вчителя [6]. Ця внутрішня потреба у відповідях свідчить про націленість учня на пізнання. Дитячі запитання часто розглядаються як прояв формування елементів мислення, особливо в розумінні функціональних і причинно-наслідкових зв'язків (Я. Кодлюк).

Разом з іншими важливими ознаками пізнавального інтересу є інтонаційна виразність мовлення (дивування, бажання отримати знання, радість від вивченого). Ці вербально-логічні компоненти супроводжуються комплексом дій, емоцій та жестикуляції (позиція тіла, широко розкриті очі, посмішка).

Науковці у своїх характеристиках пізнавального інтересу розмежовують його особливості наступним чином: орієнтація на інтелектуальний пошук нового в предметі, бажання дослідити предмет глибше та повніше; усвідомлене ставлення особистості до предмета, який її цікавить, та до завдання, яке визначено для пізнання предмета; емоційну забарвленість, яка включає бажання вивчати, радість від пошуку, реакцію на невдачі та тріумф відкриттів; вияв вольової активності, який направляє зусилля на розкриття нових аспектів предмета.

Науковиця Н. Комарівська переконана, що «на уроках української мови необхідно розвивати творчу активність у межах цього предмета (сприяти свідомому оволодінню багатством рідної мови й розвитком мовлення), а також стимулювати розвиток особистості учня та його прагнення до творчості. Загальновідомо, що складний теоретичний матеріал краще засвоюється в нестандартній, образній формі, оскільки мовна експресія відіграє виняткову роль у формуванні в учнів інтересу до вивчення мови» [3, 48].

Правильна взаємодія між новими та здобутими знаннями є ключовою умовою для розвитку пізнавального інтересу в дітей. Це означає, що учні повинні мати базові знання, наприклад, з української мови, які викликають у них глибокий інтерес до цього навчального предмета. Те, що абсолютно невідоме дітям, не стимулює їхнього бажання досліджувати. Але й те, що вже добре відоме, також не заохочує їх. Учитель повинен уміло переосмислити відоме, щоб привнести новий зміст: розкрити особливості, властивості та зв'язки з іншими

об'єктами. Наприклад, зацікавленість у дослідженні дієслів в дітей зростає, коли вчитель, пояснюючи їх значення та роль у реченні або тексті, пропонує такі завдання:

Весна подарувала землі зелену ковдру. Деревам вона сплела мереживо з молоденьких зелених листочків. Прикрасила клумби квітами. Люди виходять на прогулянки, відчувають позитивний настрій і бадьорість, які приносить ця пора року.

1) Висловіть ваші враження від тексту. Вкажіть дієслова, які вжиті в переносному значенні. Доберіть заголовок до поданого тексту.

2) Прочитайте текст, пропускаючи дієслова. Чи подобається він вам? Чому?

Під час виконання наступного завдання з української мови діти мають можливість використати ініціативу, творчу активність:

Складіть зі слів речення. Чи є подані речення текстом? Визначте дієвідміну дієслів.

–він, на, приносить, крилах, весну.

–лелека, людських, гніздиться, біля осель.

–священним, дарує, вважають, щастя, його, який, людям, птахом.

Отже, організовуючи навчальну діяльності, у процесі якої переважає праця на високому рівні творчості, є однією з ключових умов для розвитку стійкого пізнавального інтересу. У процесі такої діяльності молодший школяр має можливість виявити свою самостійність та ініціативу найбільш повно.

Список використаних джерел:

1. Кодлюк Я.П. Савченко О.Я. Формування уміння вчитися. Навчання і виховання учнів 1 класу : методичний посібник для вчителів. *Початкова школа.* 2002. С. 60-77.

2. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія: Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Твори», 2018. 696 с.

3. Комарівська Н. Методичні аспекти застосування цікавої граматики на уроках рідної мови в початковій школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*: Збірник наукових праць. Вип. 41 / Редкол. В.І.Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2014. С. 46-51.

4. Олійник Н.А., Шаргородська В.М., Трачук Н.М Використання мобільних додатків у освітньому процесі під час вивчення іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2022 р. № 80. Т. 2. С.10-15.

5. Піскорська Л., Скуратівський Л. Проблемно-пізнавальні завдання на уроках рідної мови. *Українська мова та література в школі*. 2007. №7-8. С.14-16.
6. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. Київ: Радянська школа, 1982. С. 176.
7. Савченко О.Я. Урок у початкових класах: Навч.-метод. Посібник. Київ: Освіта, 1993. 224 с.
8. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. Харків: Прапор, 2004. 640 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анастасія Горбатюк, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: Н.І. Лазаренко, докторка педагогічних наук, професорка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Комунікативна діяльність є ключовим компонентом успішного навчання в умовах змішаного формату. Забезпечення можливості для активної взаємодії між учнями під час віртуальних занять і занять у класі є надзвичайно важливим для створення сприятливого середовища для навчання та розвитку.

Комарівська Н. зазначає, що комунікативна діяльність сприяє розвитку мовлення дітей. Вони навчаються висловлювати свої думки, ідеї та почуття за допомогою слів, розширюють свій словниковий запас та вдосконалюють мовні навички [3]. Комунікативна діяльність включає спілкування з іншими людьми, сприяючи розвитку соціальних навичок у дітей. Вони вчаться слухати інших, виражати власні думки, вирішувати конфлікти та співпрацювати з іншими. Комунікативна діяльність включає в себе спільну роботу над завданнями та проектами. Це навчає дітей працювати у команді, ділитися ідеями та взаємодіяти один з одним для досягнення спільної мети.

Важливо розробляти та впроваджувати методи та стратегії, які сприяють спілкуванню та співпраці учнів, навіть на відстані. На думку авторів [1], це може включати в себе використання онлайн-інструментів для спільної роботи над

завданнями, групові діалоги та обговорення, а також забезпечення можливості для індивідуальних консультацій та підтримки.

Збереження зв'язку між учнями та вчителем, а також забезпечення можливості для вільного обміну ідеями та думками, незважаючи на формат навчання, є основним завданням організації комунікативної діяльності в умовах змішаного навчання.

Лазаренко Н. зазначає, що організація комунікативної діяльності молодших школярів в умовах змішаного навчання, коли частина занять проводиться у класній кімнаті, а інша частина - дистанційно, потребує уваги до деталей та забезпечення оптимальних умов для ефективного взаємодії [4]. Розглянемо деякі особливості організації комунікативної діяльності молодших школярів у таких умовах:

Використання цифрових інструментів для комунікації. Створюємо доступ до платформ для відеоконференцій або онлайн-платформ для спілкування, які відповідають віковим особливостям учнів. Важливо, щоб інтерфейс був інтуїтивно зрозумілим та привабливим для дітей.

Встановлення правил взаємодії. Пояснюємо учням правила комунікації під час відеодзвінків або чату, такі як послідовне висловлювання, повага до інших тощо. Використовуємо короткі, зрозумілі і конкретні правила.

Стимулювання активної участі. Запрошуємо кожного учня висловлювати свої думки, задавати запитання та ділитися власними ідеями. Заохочуємо колективні обговорення та спільне розв'язання завдань.

Використання віртуальних інтерактивних дошок. Використовуємо онлайн-інструменти, такі як віртуальні дошки Padlet, Jamboard, для спільного розв'язання задач, показування ілюстрацій або створення спільних проектів.

Врахування індивідуальних потреб. Пам'ятаємо, що деякі учні можуть відчувати необхідність в більшому спілкуванні та підтримці. Забезпечуємо можливість для індивідуальних консультацій або додаткової підтримки.

Надійне планування та виконання цих методів допоможе забезпечити ефективну комунікативну діяльність молодших школярів у змішаному навчанні.

Розвиток комунікативної діяльності молодших школярів на уроках української мови – це процес, який сприяє формуванню вмінь і навичок мовленнєвої взаємодії, вільного висловлювання думок та уміння слухати і реагувати на інших. Наведемо приклади методів та практик, які можна використовувати для цього:

Рольові ігри та сценарії. Пропонуємо учням ролі у вигаданих ситуаціях або сценаріях, де вони зможуть спілкуватися між собою за допомогою української мови. Наприклад, вони можуть відтворити ситуації зі свого повсякденного життя, імітувати діалоги з персонажами казок або створювати власні сценарії.

Обговорення тематичних питань. Задаємо учням питання на теми, які цікавлять їх, і стимулюємо їх думати та висловлювати свої думки. Важливо надати можливість кожному учневі висловити свою точку зору та відповісти на запитання інших.

Спільні діалоги та обговорення текстів. Проводимо групові чи партнерські обговорення прочитаних текстів. Підтримуємо учнів у висловленні власних думок про прочитане, задаємо запитання та стимулюємо обмін ідеями.

Творчі завдання. Пропонуємо учням створювати власні тексти, такі як оповідання, вірші, казки або листи, і потім ділимося ними з класом. Це допомагає розвивати їхню уяву та творчість, а також навички письма та усного мовлення.

Розвиток навичок активного слухання. Навчаємо учнів слухати уважно і реагувати на думки своїх товаришів. Включаємо завдання, де вони повинні робити висновки або задавати запитання на основі того, що вони почули.

Ці практичні вправи стимулюватимуть комунікативну діяльність учнів, розвиватимуть їхні навички спілкування та співпраці, а також сприятимуть формуванню вміння висловлювати власні думки та дотримуватися правил взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Вощевська О.В., Кушнір Л.О., Імбер В.І. Особливості організації освітнього процесу у закладі вищої освіти за дистанційною формою навчання. *Інноваційна педагогіка.* Випуск 54, Том 1. 2022. С. 111-114.

2. Імбер В.І., Войтович І.С., Мусійчук С.М. Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах змішаного навчання. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 66. 2023. С. 243-246.

3. Комарівська Н.О., Любчак Л.В., Дабіжа Л.П. Культура мовлення і спілкування як складові фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Серія: Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. 2023. Випуск 73. С. 63-68.

4. Лазаренко Н.І, Коровій Д.М. Змішане навчання в закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип 63. С.164-171.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

***Марина Горобенко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. М. Андросова, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

В умовах української дійсності, коли свобода і територіальна цілісність України відстоюється ціною життя сотень небесних героїв, силами Збройних Сил України, воїнів-добровольців та волонтерів національне та військово-патріотичне виховання учнів та молоді набуває великого значення.

Цілі покоління українців виховувалися в дусі відчуження від Батьківщини та етнічного самозаперечення. Їм прищеплювали почуття етнічної неповноцінності, комплекси жалю та меншовартості, змушували вірити у вищість «старшого брата»; цілеспрямовано поширювались російська література, музика та пісні, розповідалась фальшива історія та висміювалися характер і традиції українського народу, що призвело до явища етнічного геноциду. За різних епох безліч разів намагалися позбавити український народ усіх слідів його культурної та духовної незалежності.

Єдиний спосіб відновити почуття державності сьогодні – це громадянське та патріотичне виховання дітей та молоді. Патріотизм у сучасному розумінні уособлює відчуття того, що переважає на терезах для тебе у рідному місті, у закладі освіти, де вчишся, у твоїй країні.

У початкових класах соціальна і громадянська компетентності, як ключові, є міждисциплінарними та інтегруються через усі освітні галузі й спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських якостей, дотримання соціальних норм і правил. Багато вправ (усних, письмових, аналітичних, фізичних) і завдань у підручниках для початкової школи навчають учнів, якими сильними можуть бути особистості, коли намагаються виконувати свої обов'язки перед людьми і своєю країною. З навчальних книг діти дізнаються про Батьківщину – Україну, її природу, українців, їхнє сьогодення та минуле.

Завдання вчителя початкових класів – вміло організувати заходи патріотичного виховання для закріплення та поглиблення знань, залучати учнів до патріотично-виховної активності, що допоможе школярам набувати соціального досвіду. Від знань, досвіду, вмінь вчителів, вихователів та організаторів виховної діяльності залежить успішність та ефективність формування у дітей відповідної системи цінностей.

Відзначаємо, що існують різні погляди на сутність активної громадянської позиції та патріотичне виховання в історико-педагогічних джерелах.

Багато науковців, серед яких педагоги, психологи, письменники та культурні діячі, вказують на важливість патріотичного виховання, особливо в молодшому шкільному віці. Цей вік уважається найбільш сприятливим для формування у дітей патріотичних поглядів і почуттів.

Поняття «патріотизм» означає любов до Батьківщини, гордість за досягнення Вітчизни і прагнення їх розвивати та примножувати. Реальна дійсність, природа, література і мистецтво, музика і кіно, а передусім рідна мова, рідне слово позитивно впливають на сучасних учнів, формують їх світогляд, виховують патріотів. Водночас вчитель має прагнути і впливати на формування та розвиток особистості учня в умовах глобалізації суспільного життя [3].

Активна громадянська позиція – свідома участь у суспільному житті, що виражається у свідомих діях по відношенню до навколишнього середовища. Ці дії спрямовані на реалізацію суспільних цінностей при дотриманні розумного балансу між особистими та суспільними інтересами. Варто зазначити, що

активна громадянська позиція є набутою якістю, яка розвивається і вдосконалюється протягом усього життя і залежить від обставин, в яких опиняється людина.

Патріотичне виховання – комплексна, планомірна і цілеспрямована система впливу певних соціальних інститутів на особистість, що ґрунтується на єдиних науково-педагогічних принципах, методах і засадах, результатом якої є ставлення людини до дійсності та безпосередня оцінка власного життя в суспільстві.

Досліджуючи роль патріотичного виховання у формуванні самосвідомості учнів, необхідно розмежувати та обґрунтувати поняття національної ідентичності та патріотизму. Протягом останніх десятиліть такі фундаментальні поняття, як національна ідентичність, замовчувалися, а ментальний світ поколінь штучно збіднювався.

Формування патріотизму значною мірою залежить від знання вчителями педагогічної спадщини, що формувалася протягом століть і увібрала в себе цінні скарби народної мудрості, та вмілого використання їх у повсякденній практиці [1]. Патріотичне виховання ґрунтується на традиції, відомій ще з часів Київської Русі та козацтва і збагаченій у Києво-Могилянській академії та інших навчальних закладах [2].

У світлі уявлень сучасних філософів про рівні суспільної свідомості дослідники поділяють патріотичну свідомість на два рівні: соціально-психологічний та ідеологічний. Тому патріотичне виховання має здійснюватися як двосторонній процес – на психологічному та ідеологічному рівнях.

Перший – це морально-психологічний процес, який формує емоції, уявлення, звички, настрої, прагнення, патріотичні норми та вольові якості. Другий – рівень світогляду та ідеології, тобто формування патріотичної свідомості, ідей, поглядів і переконань.

З методичної точки зору, вікові особливості учнів означають, що на початкових етапах патріотичного виховання дуже ефективним є використання

народних педагогічних засобів, таких як казки, легенди, притчі, прислів'я, загадки та пісні, які мають значно сильніший вплив на емоції та почуття дітей.

Безумовно, це має значною мірою відображатися у позакласній та позашкільній виховній діяльності, а також у процесі становлення учасників освітнього процесу. Сьогодні в закладах загальної середньої освіти велика увага приділяється збереженню та розвитку духовних цінностей, культурно-національних традицій та поваги до української мови. Про це свідчать щорічні заходи, такі як тематичні вечори на честь видатних українців, День української писемності та мови, День рідної мови, літературно-музичні композиції до днів народження Тараса Шевченка та Лесі Українки, Ліни Костенко, конкурси читців поезії, творча діяльність учнів, дослідження з генеалогії та фольклору рідного краю. Щороку школярі беруть участь у Міжнародному конкурсі з рідної мови імені Петра Яцика, Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, обласних конкурсах читців «Наша Батьківщина».

Отже, із розширенням суспільно-політичних інтересів особистості зростає потреба в їх реалізації, бажання бути соціально активною, тобто патріотично налаштованою. Залучення учнів початкових класів до різних форм діяльності – навчальної, дослідницької, ігрової, волонтерської, трудової тощо, через їх насичення національно-патріотичним змістом та емоційним усвідомленням є науковим підходом до реалізації завдань держави щодо виховання свідомого громадянина.

Список використаних джерел:

1. Волик І., Дорошенко Є., Цина В. Інноваційні педагогічні технології формування громадянської відповідальності школярів основної школи. *Педагогічні науки: збірник наукових праць.* Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2019. Вип. № 74. С. 32–36

2. Державний стандарт початкової освіти: затв. Постановою Каб. Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text (дата доступу 28.03.2024)

3. Парфілова С. Л. Сутність, складники та особливості формування громадянської компетентності молодших школярів. / Теорія та методика дошкільної і початкової освіти: [монографія] / за заг. ред. О. В. Лобової, С. М. Кондратюк. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2023. 512 с. С. 304. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/13587/3/Teoriia%20ta%20 metodyka _ monoh rafiia.pdf#page=304 (дата доступу 28.03.2024)

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМЕПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Любов Гуменюк, *здобувачка ступеня вищої освіти магістр*

Науковий керівник: Г.М. Черненко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Сучасні реформи, які відбуваються в системі освіти, насамперед, направлені на розвиток Нової української школи. Мета початкової освіти передбачає всебічний розвиток особистості, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь, розвиток самостійності та творчості. Актуальною є проблема формування природничо-наукової картини світу в молодших школярів. Поняття «природничо-наукова картина світу» являє собою систематизоване уявлення про природу, історично сформоване в ході розвитку природознавства. Це продукт системного узагальнення знань з різних природничих та суспільних дисциплін. Природничо-наукова картина світу – це образ дійсності, сформований у свідомості учнів на основі інтеграції знань з фізики, біології, хімії, географії у цілісне наукове знання про світ та його еволюційний розвиток.

У початковій школі формування природничої компетентності зазвичай здійснюється через вивчення основних природничих масштабів – природи, людини, предметів та їх взаємодій. Діти вивчають різні явища природи, вивчають процеси, які відбуваються у природі, і вчаться розуміти природні закони.

Серед основних етапів формування природничої компетентності в молодших школярів слід заначити такі:

1. Вивчення природних явищ через спостереження і експерименти.
2. Розуміння взаємозв’язків між різними явищами у природі.
3. Оволодіння базовими поняттями та термінами з природознавства.
4. Вивчення природничих процесів, таких як ріст, дихання, кругообіг речовин та інші.

5. Розвиток умінь аналізувати та узагальнювати інформацію про природу.

Ці етапи допомагають дітям розвивати науковий підхід до розуміння природи, сприяють формуванню системного уявлення про світ навколо нас. Наслідком сучасної реформи освіти є суттєві зміни її змісту загалом і змісту освітньої галузі «Природознавство» зокрема. Відповідно до нового Державного стандарту освіти вводиться новий інтегрований курс «Я досліджую світ», що об'єднує навчальний зміст кількох освітніх галузей, а саме: природнича, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна.

Сучасне визначення природничої компетентності в контексті НУШ суттєво змінилося і доповнилось у порівнянні з попередніми роками. Воно стало більш містким, має практичний вектор. Природнича компетентність передбачає формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та аналізу.

Суттєві зміни в стандартах освітньої галузі «Природознавство» вимагають переосмислення дидактичних та методологічних аспектів викладання курсу «Я досліджую світ» з огляду на ту роль, яку відіграють взаємовідносини людини і природи в сучасному глобалізованому світі. Адже цей курс є пропедевдичним і готує молодших школярів до вивчення таких предметів як хімія, біологія, географія, фізика, тощо.

Недостатньо вивченою проблемою є методика розробки завдань на компетентнісній основі, вироблення засад формування наукових понять у молодших школярів, їхніх розвиток дослідницьких умінь та вмінь спостерігати, які складають передумови ефективної пропедевтики природничих знань.

Компетентнісний підхід при вивченні навколишнього світу виражається в тому, що предметні знання учні отримують не у вигляді готових формулювань або моделей, а як результат власного пошуку, елементарної дослідницької та експериментальної діяльності. Молодші школярі вчаться думати, аналізувати,

порівнювати, доводити свою точку зору, тобто, опановують метапредметними навчальними діями і при цьому освоюють необхідні знання в галузі вивчення навколишнього світу. Тому саме цей курс є основою для формування природничої компетентності молодших школярів.

Молодші школярі є надзвичайно активними і вони часто зайняті кількома справами одночасно. Не уявляють себе без ґаджетів і дуже мобільні. Ці характеристики потрібно брати до уваги під час вибору методів і прийомів формування природничої компетентності молодших школярів. На нашу думку ефективними в освітньому процесі є ігрові технології. Використання дидактичних ігор у практиці початкової школи відіграє важливе значення. Ігрова діяльність – один із найбільш перспективних методів навчання. Вона використовується для розвитку творчого мислення учнів, формування практичних умінь та навичок, дає змогу стимулювати увагу і підвищувати інтерес до завдань, активізувати сприймання навчального матеріалу.

Дидактичні ігри можна застосовувати на різних етапах уроку: від етапу організації початку навчального заняття, перевірки засвоєних знань до етапу рефлексії. Напружена розумова діяльність швидко втомлює дітей. Тому тривалість словесних дидактичних ігор має бути не більше 8-10 хвилин. Але й у цей час потрібні паузи, які знімають у дітей розумову напругу. Така практика піддається справедливій критиці. «Не вміючи побудувати справжню дидактичну гру, яка б будила думку учнів, деякі вчителі вдягають у ігрову форму звичайні тренувальні вправи… Ігрові моменти нічого не змінюють, а лише забирають час на деякі надумані «ритуали».

Багато ігор зі збільшенням знань про об’єкти природи слід проводити повторно, продумуючи ускладнення. Деякі ігри можна провести на початку спостереження за будь-яким об’єктом, щоб викликати інтерес до нього й надалі спостерігати, розглядати його.

Упродовж уроку доцільно створювати кілька ігрових ситуацій чи організовувати урок у вигляді сюжетно-рольової гри. Варто застосовувати такі дидактичні ігри, організація яких не потребує від учителя багато часу на

приготування відповідного обладнання, а від учня – запам'ятовування складних правил. Перевагу слід віддавати тим іграм, під час яких буде залучена більшість учнів класу. Якісно підібрана гра передбачає якісне опанування вивченого матеріалу, швидку відповідь, довільну увагу учасників та позитивні емоції не лише переможців, а всіх учасників.

Методична скарбничка кожного вчителя повинна бути багатою на різноманітні дидактичні ігри. При цьому дидактичні ігри мають відповідати таким вимогам:

– узгоджуватись з темою і метою уроку;

– забезпечувати поглиблення, розширення та закріплення знань учнів;

– сприяти розвитку комунікативних навичок дітей;

– розвивати й коригувати моральні якості учнів;

– відповідати віковим особливостям дітей, бути доступними, забезпечувати поступове опанування операцій аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення тощо.

Успіх дидактичних ігор значною мірою залежить від правильного використання у них ігрового обладнання.

Отже, формування природничо-наукової картини світу у молодших школярів за допомогою дидактичних ігор є важливою та цікавою проблематикою. Досліджуючи її, можна розглядати різноманітні підходи до використання дидактичних ігор в освітньому процесі, а також їх вплив на формування розуміння природничих явищ у дітей.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти. Академія пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1056 с.

2. Іванчук М.Г., Цуркан Т.Г. Громадянська та історична освітня галузь у змісті початкової освіти: дидактико-методичний аспект: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 376 с.

3. Бібік Н. Навчально-методичний комплект з курсу «Я досліджую світ» у вимірах компетентнісно орієнтованого навчання. Проблеми сучасного підручника. Київ: Педагогічна думка. Вип. 23. 2019. С. 6–22.

2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Алатон, 2019. 128 с.

3. Гільберг Т., Тарнавська С., Хитра З., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2020. 240 с.
4. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад.: Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк. Умань: ВПЦ «Візаві», 2021. 583 с.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Світлана Демчук, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: Л. М. Романишина, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Усе частіше піднімається питання формування громадянської компетентності молодших школярів. Особливо важливою є роль громадянської компетентності у їхньому розвитку, оскільки на цьому етапі формуються базові цінності та навички, які визначатимуть поведінку дітей у майбутньому. Сформованість у молодших школярів громадянської зрілості є результатом громадянського виховання.

У Концепції Нової української школи (НУШ) зазначено, що «випускники НУШ – освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни та патріоти, здатні до ризику та інновацій, – ось хто поведе українську економіку вперед у XXI столітті» [2].

Програма громадянського виховання розробляється на державно-програмному, концептуальному та практичному рівнях. Так, державні документи, зокрема Конституція України, Закон України «Про громадянство України» визначають права і обов'язки громадян України. «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» одним із пріоритетів розвитку освіти називає національне і громадянське виховання, яке має здійснюватися упродовж усього процесу навчання дітей та молоді.

Як зазначає С. Безбородих та офіційний документ Концепції Нової української школи: «ці важливі напрями виховання базуються на принципах гуманізму, демократизму, єдності сім'ї та школи, наступності та спадкоємності поколінь. У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначається, що громадянське виховання полягає у формуванні громадянськості як ключової риси особистості, яка наділяє людину здатністю відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною. Таким чином, громадянське виховання охоплює всі аспекти педагогічного процесу, з особливою увагою до громадянської освіти як основного компонента, який розширює розуміння громадянськості та розвиток особистості через усвідомлення основних моральних цінностей» [1, с. 160].

Концепція Нової української школи (НУШ), а також громадянська та історична освіта спрямовані на формування учнівської ідентичності та готовності до змін шляхом виховання поваги до інших, толерантного ставлення до культурного різноманіття й розбіжності поглядів, здобуття досвіду співпраці та взаємодії, розуміння соціальних норм, які прийняті в класі, школі та місцевій громаді, активної участі в житті цих спільнот і усвідомлення відповідальності за свої вчинки [2].

Для того, щоб реалізувати подану мету, необхідно забезпечити поєднання громадянських знань та вмінь. Зокрема, на нашу думку, є потреба використовувати такі педагогічні вимоги:

– виховання шляхом особистого прикладу (учитель та батьки виступають у ролі моделей, демонструючи цінності та навички активного громадянина через свої власні дії та вчинки);

– розроблення проектів та інтерактивних завдань (завдання, які передбачають співпрацю, комунікацію та спільне прийняття рішень, розвивають в молодших школярів навички співпраці та громадянської активності);

– участь у громадських заходах (активна участь у шкільних і позашкільних ініціативах, таких як благодійні акції чи екологічні проекти,

сприяє розвитку відчуття власної значущості та відповідальності перед спільнотою);

– вивчення основ громадянської освіти (уроки громадянської освіти допомагають молодшим школярам зрозуміти їхні права та обов'язки, розвивають громадянську свідомість та стимулюють активну участь у суспільному житті).

Під громадянською компетентність ми розуміємо володіння учнями громадянською культурою, патріотизмом, громадянською свідомістю і самосвідомістю, а також знаннями норм співжиття та взаємодії в суспільстві. Формування громадської компетентності у молодших школярів є важливим етапом їхнього соціального розвитку. Використання різноманітних педагогічних підходів, таких як: виховання через приклад, проекти та інтерактивні завдання, участь у громадських заходах та вивчення громадянської освіти – усе це сприяє формуванню у дітей цінних громадянських якостей та навичок, необхідних для активної участі у житті суспільства.

Погоджуємось із думкою А. Головко, що «за допомогою реформ Нової української школи можна створити атмосферу, що відображатиме доросле життя, але в безпечному для школярів середовищі. Саме в класі вони навчаються долати перші життєві виклики, організовують свій простір, так би мовити, власне міні-суспільство, обирають своїх представників та приймають рішення спільно. Вони встановлюють правила, розуміють свої цінності та намагаються навчитися співпрацювати одне з одним. Важливо, щоб діти з раннього віку знали, хто вони, що відбувається навколо них, вміли відкрито обговорити актуальну ситуацію, яка відбувається в країні, але без зайвих подробиць, котрі б могли нашкодити для світосприйняття дитини, травмувати або ж погіршити її психоемоційний стан. Вони також повинні розуміти громадянські обов'язки, знати про добровольців та волонтерів, їхню важливу функцію у процесі повномасштабного вторгнення. У країні, де права та свободи були порушені, і де люди часто жили в умовах подвійних стандартів, виховання свідомих громадян із шкільного віку має

величезне значення. Це може змінити майбутнє, оскільки навчання дітей легше, ніж перевиховування дорослих» [2, с.132].

Отже, на сьогоднішній день сформованість громадянської компетентності у молодших школярів стала надзвичайно важливою. Оскільки, беручи до уваги той факт, що права й свободи людини та громадянина утискалися, або деяким чином були обмежені, не дивлячись на те, що ми живемо у демократичному суспільстві. Тому надважливо виховати свідомих громадян своєї країни, котрі відчуватимуть свою патріотичну відданість цінностям, звичаям, традиціям, мові, історії тощо.

Список використаних джерел:

1. Безбородих С.М. Теорія і методика виховання молодших школярів: навч.-метод. посібник. Старобільськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2019. 246 с.
2. Головко А.А. Громадянське суспільство як суб’єкт протидії загрозам національній безпеці в інформаційній сфері : дис. канд. наук. Національний ін-т стратегічних досліджень. Київ, 2018, 226 с.
3. Концепція «Нова українська школа». URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf (дата звернення: 15.03.2024 р.).

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Марія Дем’яник, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. С. Казьмірчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У сучасному світі соціальна компетентність є однією з найважливіших ключових компетентностей, які необхідні для успішного життя людини. Сформована соціальна компетентність дає можливість займати достойне місце в будь-якій соціальній групі, співпрацювати з іншими, формулювати, презентувати та аргументувати свою точку зору, вміти слухати інших, вести конструктивну дискусію, розв’язувати конфлікти, приймати відповідальні рішення і несли за них відповідальність, адаптовуватися до нових умов життя.

Формування соціальної компетентності – це складний і багатогранний процес, який потребує цілеспрямованої, системної і тривалої роботи, яка

починається ще в ранньому дитинстві, коди дитина вперше входить в соціум, і триває усе життя. Питання формування соціальної компетентності дітей стало актуальним в період реформування початкової школи. На сьогоднішній день вчителі початкових класів роблять спроби у цьому напрямку. Тому, ми переконані в тому, що варто проаналізувати уже наявний ефективний педагогічний досвід формування соціально активної особистості у інших країнах, з метою вивчення та запозичення дієвої методики в освітній процес НУШ.

У зарубіжних країнах накопичений значний досвід у сфері формування соціальної компетентності учнів початкової школи. Існують різноманітні програми та методи, які використовуються в навчально-виховному процесі. Проте проаналізувавши та систематизувавши досвід більшості країн, можемо сформулювати загальні принципи формування соціальної компетентності учнів початкової школи:

– створення сприятливого середовища (школа повинна бути місцем, де діти відчувають себе в безпеці та де їх поважають);

– розвиток самоусвідомлення (діти повинні навчитися розуміти свої емоції, думки та поведінку);

– розвиток самоконтролю (діти повинні навчитися керувати своїми емоціями та поведінкою);

– розвиток емпатії (діти повинні навчитися розуміти емоції та почуття інших людей);

– розвиток навичок спілкування (діти повинні навчитися спілкуватися з іншими людьми);

– розвиток навичок співпраці (діти повинні навчитися працювати з іншими людьми для досягнення спільної мети).

Одна з найуспішніших у світі систем освіти – сінгапурська. Елвін Тоффлер, американський соціолог та футуролог, вдало підкреслив основний принцип сінгапурського підходу до освіти. Він писав, що «у XXI столітті неграмотні не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не вміє вчитися, а ще – забувати те, чого

навчилися, й перевчатися». Сінгапур визнає потребу в розвитку нових компетентностей у сучасних людей, а це, в свою чергу, веде до змін у вимогах до педагогів. Ключові компетентності стають все більш важливими, це: особиста та соціальна відповідальність; ефективні комунікативні навички; вміння налагоджувати міжособистісну та групову взаємодію; творчість та допитливість; критичне та системне мислення; виявлення проблем, їх формулювання та вирішення; інформаційні навички та медіа грамотність [2].

Важливою складовою освіти в Сінгапурі є формування здорових цінностей. Молодь повинна мати стійкість до життєвих труднощів, бути готовою до наполегливої праці та досягнення своїх мрій. Для цього планується зробити систему освіти ще більш гнучкою та багаторівневою. Це надасть учням ширший спектр можливостей для розвитку своїх інтересів та здібностей. Кожній дитині допоможуть розкрити її таланти, а випускники шкіл будуть впевнені у своїх силах [3, с. 316].

Фінська система освіти у початкових класах визнана однією з найкращих у світі. Вона фокусується не лише на академічних знаннях, а й на розвитку особистості та соціальних навичок. Це дає дітям можливість стати успішними та щасливими людьми [1].

У Фінляндії функціонує школа Käpylän peruskoulu, яка працює за спеціальною програмою «KoulunKylät» («Шкільні Села»). Ця програма є унікальною ініціативою, що втілює принципи рівності, доступності, відповідальності, інноваційності, співпраці, що є ключовими факторами успішної освіти. Вона була започаткована у 2010 році з метою створення більш інклюзивного та згуртованого шкільного середовища.

Суть програми полягає у об’єднанні учнів різного віку у «села»; спільного навчання та співпраці між учнями різного віку; командній роботі вчителів та учнів; впровадженні різноманітних навчальні методів навчання, включаючи гру, дослідження та проектну роботу.

Програма має ряд переваг:

- підвищення мотивації та успішності учнів;

– розвиток соціальних та емоційних навичок;

– створення більш згуртованого та інклюзивного шкільного середовища;

– підготовка до життя в реальному світі, де люди різного віку та з різним досвідом спілкуються та співпрацюють.

Особливості програми в тому, що школи, які беруть участь у програмі, поділені на «села»; у кожному «селі» є своя команда, яка включає вчителів, асистентів та учнів; учні одного «села» навчаються разом протягом дня, але можуть поділятися на групи для певних уроків або занять.

Навчання урізноманітнено такими методами навчання, як групова робота, дослідження, проєктна та індивідуальна робота. Велика увага приділяється навичкам XXI століття (критичне мислення, вирішення проблем, співпраця, комунікація). Вчителі виступають у ролі фасилітаторів: допомагають учням вчитися та досліджувати. Учні заохочуються до самостійного навчання: ставлять запитання, шукають відповіді, роблять висновки.

У такій школі багато часу приділяється саме соціальному та емоційному розвитку. Тобто, створюється згуртоване та інклюзивне середовище, де повага, співчуття, підтримка є основними складовими спілкування учнів між собою, та учнями і вчителями. Розвиваються соціальні та емоційні навички (спілкування, співпраця, вирішення конфліктів). Обов’язковим є проведення різноманітних позакласних заходів (спортивних, мистецьких, музичних, а також клуби за інтересами) [5].

У цій програмі можна виокремити ряд переваг:

1. Підвищення мотивації та успішності: учні відчувають себе частиною спільноти, їм цікаво вчитися;

2. Розвиток соціальних та емоційних навичок: учні краще спілкуються, співпрацюють, вирішують конфлікти;

3. Створення більш згуртованого та інклюзивного шкільного середовища: учні з різними здібностями та потребами навчаються разом;

4. Підготовка до життя в реальному світі: учні вчаться спілкуватися та співпрацювати з людьми різного віку та з різним досвідом.

Ми вважаємо, що необхідно також проаналізувати цінний досвід щодо формування соціальної компетентності у дітей в таких країнах, як Великобританія та США. У своїх дослідженнях E. Humphrey стверджує, що останнім часом освітня політика цих країн одним із пріоритетних напрямів формування успішної особистості, яка ставить мету і крокує до неї, вміє адаптуватися до мінливого життя, володіє людськими цінностями і є розвиток соціальних та емоційних компетентностей [7, с. 618]. Дослідники на основі огляду наукових праць виокремили перелік соціальних компетентностей та довели їх тісний зв'язок з емоційною компетентністю, зокрема: емпатія (чутливість, співчуття, прийняття інших, визнання їх емоцій); прикріплення до інших (здатність любити та довіряти); ефективне спілкування (ефективне реагування, вибір власної відповіді, вміння слухати інших); керування відносинами (здатність до взаєморозуміння та налагодження зв'язків з іншими, регулювання конфліктів, прийняття відповідальності за прийняте рішення і т.д.) [6, с. 79].

Сучасний освітній процес в Україні, який на сьогодні реформується і розвивається на засадах компетентнісного підходу, має вивчати і впроваджувати у свою діяльність дієві напрацювання кращих світових практик, адаптованих до українських реалій. Аналіз шкільництва Фінляндії, Сінгапуру, Великобританії та США дає нам цінні уроки для реформування української освіти.

Список використаних джерел:

1. Бутова В. О. Використання фінського освітнього досвіду для підвищення якості шкільної освіти України. URL: https://www.sworld.com.ua/konfer31/910.pdf
2. Тенденції освіти в Сінгапурі: у фокусі – компетентнісний підхід. URL: https://nus.org.ua/view/tendentsiyi-osvity-v-singapuri-u-fokusi-kompetentnisnyj-pidhid/
3. Янкович О. І. Формування компетентностей XXI ст. в учнів початкових шкіл Фінляндії та Сінгапуру. 2019. С. 315-318.
4. Tan C., Koh K. & Choy W. The education system in Singapore. In Juszczyk, S. (Ed.), Asian Education Systems (pp. 129-148). Toruñ: Adam Marszalek Publishing House. URL: https://www.researchgate.net/publication/311992398_The_education_system _in_Singapore
5. School Kapysato URL: https://kapysato.blogspot.com/?m=1
6. Шаров С. В. Дослідження соціальної компетентності учнів: досвід США та Великобританії. *Особистісно-професійний розвиток учителя Нової української школи: світові освітні практики, український контекст:* матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю 6-8 червня. Мелітополь, 2019. С. 306-310.
7. Humphrey N. et al. Measures of social and emotional skills for children and young people: A systematic review. Educational and Psychological Measurement. 2011. Т.71. №4. P. 617-637.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анастасія Дем'янчук, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: Н. І. Лазаренко, докторка педагогічних наук, професорка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Питання особливостей організації позакласної роботи з літературного читання з учнями початкової школи є обов'язковою складовою частиною якісно організованого освітнього процесу початкової школи в Україні. Саме ці проблеми позакласного читання в сучасній школі України відображені в наукових працях таких вітчизняних учених, як Ю. Жалай, Н. Лазаренко, В. Мартиненко, А. Чумаченко та ін. Питання організації позакласної роботи з літературного читання учнів розглядають також у своїх працях О. Голік, А. Глущенко, Т. Дем'янюк, Г. Майборода, О. Савченко, К. Слесик, В. Сухомлинський, Т. Чубенко та ін. Проте із уведенням нового Державного стандарту саме для початкової загальної освіти відбулися кардинальні перетворення у спрямуванні від отримання нормативно-визначених аспектів, умінь і навичок до аргументу на саме розвиток в учнів практичної направленості, застосування ними набутих умінь та реалізація успішного направлення. Саме такі зміни відображаються на позаурочному процесі початкової школи.

В умовах становлення та розвитку сучасного освітнього простору спостерігається тенденція захоплення дітей комп'ютерними технологіями, телевізійними програмами та неформальними об'єднаннями. З кожним роком усе менше дітей звертають увагу на читання, що негативно відзначається на освіті в цілому.

Окремо доцільно зазначити, що видатні вітчизняні педагоги, психологи вважають, що саме читання відіграє важливу роль в освіті, вихованні та розвитку кожної особистості. Також підвищення продуктивності позакласної роботи з

літературного читання насамперед залежить від якості підготовки фахівця до проведення такого роду занять. Така підготовка має включати наступні етапи:

1) укладання списку з науково-методичною та психолого-педагогічною літератури з проблеми формування навичок читацької самостійності;

2) доцільно створювати списки рекомендованих літературних джерел для учнів 1-4 класів;

3) використання фондів шкільної та освітянської бібліотек тощо [1].

Позакласна робота з літературного читання повинна мати свої специфічні освітні особливості, які передбачені в тому, щоб:

– доцільність забезпечення структурне ознайомлення осіб із широким колом літератури, що відповідають їхньому освітньому віковому напряму;

– взаємної допомогти здобувачам освіти засвоїти загальні аспекти та нормативні закономірності, котрі упорядковують книги й структурують їх нормативність;

– навчити дітей вільно й безпомилково знаходити необхідну книжку, визначати завдання позакласної роботи з літературного читання в початкових класах, виховання активних читачів шляхом розвитку їхньої читацької самостійності [2, с. 115].

Позакласна робота з літературного читання має свої особливості, які допомагають збагатити освітній процес і підвищити інтерес учнів до літератури. Ось кілька ключових аспектів такої роботи:

1. *Індивідуалізація.* Позакласна робота дозволяє вчителю більш індивідуально підходити до потреб кожного учня. Вона дає можливість ураховувати рівень знань та інтереси кожного учня, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу.

2. *Розвиток критичного мислення.* Позакласна робота може стимулювати учнів до критичного аналізу літературних текстів. Вони мають можливість самостійно розглядати ідеї, висловлені автором, порівнювати різні точки зору та формулювати власні висновки.

3. *Розширення кругозору.* Через позакласну роботу учні можуть ознайомитися з різноманітністю літературних творів різних жанрів та епох. Це сприяє розширенню їхнього кругозору і розвитку естетичного смаку.

4. *Стимулювання творчості.* Позакласна робота може включати творчі завдання, такі як написання власних оповідань, казок, поезій або аналіз літературних персонажів. Це сприяє розвитку творчих здібностей учнів.

5. *Використання інтерактивних методів.* Використання інтерактивних методів, таких як обговорення у групі, рольові ігри або використання мультимедійних засобів, може зробити позакласну роботу більш цікавою для учнів [2, с. 115].

Такий підхід до позакласної роботи з літературного читання сприяє більш глибокому розумінню та апробації навчального матеріалу, що відіграє важливу роль у загальному розвитку учнів.

Саме вчитель постійно надає допомогу здобувачам освіти в самостійному освітньому читанні через ведення читацьких щоденників, проведення освітніх індивідуальних бесід тощо.

Отже, під час організації позакласної роботи з літературного читання з учнями початкової школи важливо використовувати ігрові методи, які сприяють зацікавленості дітей. Робота повинна бути організована з використанням обговорень та спільних проєктів, що сприяє активному залученню учнів і розвитку їхніх комунікативних навичок. Залучення батьків до позакласної роботи через спільні читання, обговорення творів та організацію тематичних заходів сприяє формуванню позитивного ставлення до читання в дітей. Успішна організація позакласної роботи з літературного читання з учнями початкової школи вимагає креативності, інноваційних підходів та уваги до індивідуальних потреб кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О. В. Методичні рекомендації щодо роботи за новим підручником «Українська мова та читання. 3 клас. Частина 2». *Початкова школа.* 2020. № 9. С. 14-20.

2. Волошина Н. Й., Бандура О. М., Гальонка О. А. та ін. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Й. Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.

3. Імбер В.І., Комарівська Н.О, Олійник Н.А. Сучасні підходи до розвитку креативності молодших школярів. Інноваційна педагогіка, 2024. Том 1. Випуск 67. С. 90-94.
4. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія: Навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Твори», 2018. 696 с.
5. Лазаренко Н.І. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: зб. наук. пр. Вінниця: Планер, 2016. Вип. 23. С. 36-42.
6. Олійник Н.А., Трачук Н. М. Праксеологічні аспекти професійної діяльності педагога. *Академічні студії*. (Серія «Педагогіка»), 2021. Вип. 3, Ч. 1. С. 75-84.

ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ САМОКОНТРОЛЮ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

***Євгенія Денисенко**, здобувачка рівня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: О.Ф. Кисла, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка»

Перед сучасною педагогічною наукою та школою гостро стоять питання впровадження нових реформ, які спрямовані на всебічну підготовку молодших школярів, розвиток інтересів і можливостей учнів, їх цілісний і гармонійний розвиток та особистісне зростання. Оволодіння уміннями самостійної роботи та самоконтролю є обов'язковою ознакою сформованості в учнів початкових класів ключової компетентності уміння вчитися, яка є індивідуальною та суспільною цінністю.

О. Савченко розглядає вміння вчитись як ключову компетентність загальноосвітньої школи. На її думку, «вміє вчитися той учень, який:

– сам визначає мету діяльності або приймає поставлену вчителем;

– виявляє зацікавленість у навчанні, докладає вольових зусиль;

– організовує свою працю для досягнення результату;

– відбирає або знаходить відповідні знання;

– усвідомлює свою діяльність і прагне її вдосконалювати;

– має вміння і навички самоконтролю та самооцінки» [1, с. 34].

Учителі як можна частіше зосереджують свою увагу на впровадженні інноваційних технологій, що створюють сприятливі умови для формування

всебічно розвиненої особистості, здатної навчатись протягом життя, швидко орієнтуватись в інформаційному суспільстві. Слід зазначити, що будь-який період життя людини передбачає самоконтроль, тому що він в остаточному підсумку є дією із зіставлення про майбутню дію з безпосередньо даним зразком. Накращим часом для формування навичок самоконтролю є молодший шкільний вік, адже саме в цей період активно формуються всі вольові якості особистості. Однією з найкращих форм роботи з молодшими школярами на уроці, що дає змогу найефективніше формувати навички самостійної роботи та самоконтролю, є групова навчальна діяльність. Вона забезпечує найбільшу самостійність кожного учня початкових класів у процесі виконання завдань під опосередкованим керівництвом вчителя та залучає молодших школярів уважніше ставитись до виконання і результатів їх навчальної діяльності, перевіряючи кінцевий результат із поставленою метою і зразком [3, с. 309].

Однак, вчителі початкових класів неохоче використовують групову навчальну діяльність на уроках, оскільки в початкових класах досить велика кількість учнів, а через це важко правильно організувати групову роботу, а також ефективно проконтролювати такий вид діяльності та не допустити масового порушення дисципліни в класі. Проте, в даний час ведеться потужна робота по створенню методичних розробок із формування навичок самоконтролю в учнів початкових класів засобом групового навчання.

О. Савченко визначає групову навчальну діяльність як форму організації навчання в малих групах на основі співробітництва з чітко розподіленими завданнями для учнів початкових класів, об’єднаних навчальною метою, що сприяє формуванню вмінь співпрацювати, спілкуватись [2, с. 35]. Групова навчальна діяльність сприяє активізації навчання та його результатів, самостійності, самоконтролю, вчить бути толерантним до думки товаришів та відповідальному ставленню до результатів своєї роботи.

У процесі групової навчальної діяльності формувати навички самоконтролю необхідно поступово. Самоконтроль передовсім формується в процесі взаємоперевірки, тому учні початкових класів повинні навчитись

перевіряти роботи своїх однокласників, знайшовши помилку, пояснити її суть та як можна виправити. На другому етапі завдання ускладнюється. Після взаємоперевірки, знайшовши помилку у однокласника, не показують її, а просять перевірити роботу самостійно або допомагають з пошуком, якщо однокласник самостійно не може впоратись. Поступово молодші школярі переходять до самоперевірки виконаного завдання, перш ніж його перевірить вчитель чи однокласник. На заключному етапі учні початкових класів вчаться перевіряти себе самостійно, звіряючись зі зразком.

Отже, групова навчальна діяльність створює оптимальні умови для формування умінь самоконтролю, адже за цієї форми роботи учні початкових класів працюють самостійно, тому повинні контролювати себе на кожному етапі виконання завдань. Уміння самоконтролю формуються поступово, цілеспрямовано та систематично.

Список використаних джерел:

1. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 34-46.

2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : [підручник]. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

3. Талаш І.О. Групове навчання як засіб формування навичок самоконтролю учнів початкових класів. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/268531163.pdf

РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ЧИТАННЯ

Лілія Дробаха, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник Н. Л. Тодосієнко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Відповідно до загальних ідей про розвиток освіти, у сучасних умовах гуманізації та демократизації суспільства зростає роль соціально розвинених особистостей, які мають високий рівень духовності та загальної культури, щоб вносити нові цінності в розвиток суспільства. Початкова школа має вирішальне значення в цьому процесі. У молодшому шкільному віці в учнів формується

ціннісне ставлення до навколишнього середовища, включаючи природу, культуру та людей, а також до самих себе. Розвивається мовлення та мислення, розвивається інтерес до мови, поезії та літератури. Залученість до мистецтва, літератури та художньої діяльності формує етичні принципи, естетичні смаки, почуття відповідальності за збереження культурних надбань суспільства та загальне світогляд [7].

Основні концептуальні положення, зокрема в таких основних концептуальних положеннях, зокрема в таких нормативних державних документах, як Закон України «Про освіту», «Концепція розвитку педагогічної освіти», «Нова українська школа», «Стратегія національно-патріотичного виховання» та інших інструктивних документах Міністерства освіти та науки України, визначають гуманістичні принципи розвитку сучасної педагогічної освіти. Отже, початкова школа, особливо «наступність у навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку» [4, с. 99], має вирішальне значення для процесу творчого розвитку особистості дитини.

Літературне читання є базовим предметом в початковій школі, за допомогою якого вирішуються не тільки вузько предметні, але і загальні завдання для всіх предметів гуманітарного розвитку молодшого школяра. Враховуючи особливості становлення особистості у молодшому шкільному віці, педагоги та психологи важливого значення надають розвитку багатьох якостей дітей, в тому числі й якостей читання. Впевнене володіння навичкою читання є одним з основних умов успішності дітей у навчанні.

Кожна діяльність школяра базується на читанні – правильному, усвідомленому, швидкому. Тому, оволодіння учнем високою технікою читання, підвищення рівня літературного розвитку молодших школярів – важливе завдання, що стоїть перед учителем. Особливої актуальності це набуває зараз, коли в сучасному світі альтернативою книзі стали телевізор і комп’ютер. Тому проблема формування навичок та якостей читання молодших школярів є важливою, сучасною й актуальною в освітньому процесі початкової школи.

У початковій школі літературне читання є основним предметом, який допомагає вирішувати завдання з усіх предметів гуманітарного розвитку молодшого школяра, а також з окремих предметів. У молодшому шкільному віці існують особливості становлення особистості, тому педагоги та психологи мають велике значення для розвитку багатьох якостей дітей, у тому числі здатності читати. Одним з основних умов успішності дітей у навчанні є впевнене володіння навичками читання.

Отже, важливим завданням учителя є навчити учнів ефективно читати та підвищити рівень літературного розвитку молодших школярів Читання – правильне, усвідомлене та швидке – є основою всіх діяльностей учнів. Це особливо важливо зараз, коли в сучасному світі телевізор і комп'ютер стали альтернативою книзі. Таким чином, проблема розвитку здібностей і навичок читання у молодших школярів є важливою, сучасною та актуальною в освітньому процесі початкової школи.

Багато відомих педагогів, психологів і письменників досліджували виховне та розвивальне значення розвитку мовлення та навичок читання дітей молодшого шкільного віку. Ця проблема обговорюється як у класичній педагогіці, так і в дослідженнях сучасних педагогів і дослідників. Аналіз науково-методичних джерел показує, що проблема розвитку комунікативно-мовленнєвих навичок у молодших школярів не є новою. В. Бадер, Л. Варзацька, М. Вашуленко, В. Борецький, І. Гудзик, О. Джежелей, А. Каніщенко, І. Карук, Г. Кіт, К. Колеснік, Н. Комарівська, Г. Коваль, Н. Лисенко, К. Пономарьова, О. Савченко, О. Хорошковська та інші внесли значний внесок у її розроблення.

Становлення уявлень особистості про світ, стосунків людей, про себе починається у молодшому шкільному віці одночасно з розвитком почуттів і моральних якостей. Воно є основою моральної спрямованості особистості визначають її подальше життя» [3, с. 134]. «Формування духовно багатої людини, яка глибоко розуміє твори мистецтва, має високо розвинуті естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу і прагне до творчого перетворення дійсності за законами прекрасного. Це характерно для молодшого шкільного

віку, у період активного розвитку мислення» [6, с. 242]. Отже, «виховання у молоді національного характеру мислення, патріотизму, моральності, естетичної самосвідомості, духовного розвитку дітей та юнацтва.

Сучасні педагоги повинні прагнути створити у молодших школярів мотивацію до розвитку навичок читання під час позакласної роботи, спираючись на принципи природовідповідності навчання і виховання. Вони також повинні використовувати системний підхід до розвитку читацької компетентності дітей молодшого шкільного віку під час позакласної роботи, спираючись на набутий досвід. Вони також повинні залучати молодших школярів до творчої діяльності з літературного читання, яка полягає в розвитку навички читання різними засобами, ігрової, театралізованої діяльності.

У початковій школі літературне читання є основним предметом, який вирішує не тільки вузькопредметні проблеми, але й загальні завдання щодо гуманітарного розвитку молодшого шкільного віку. Він також розробляє методи, за допомогою яких можна формувати навички читання дітей молодшого шкільного віку під час позакласної роботи.

Впевнене володіння навичкою читання є одним з основних умов успішності дітей у навчанні. Читання – рецептивний вид мовної діяльності з сприйняттям та розумінням письмового тексту – входить у сферу комунікативно-суспільної діяльності людей і забезпечує в ній одну з форм (письмове) спілкування. Метою читання є отримання та переробка інформації. Діяльність школяра – базується на читанні й оволодіння учнем високою технікою читання, підвищення рівня літературного розвитку молодших школярів – важливе завдання НУШ.

Одним з основних умов успішності дітей у навчанні є впевнене володіння навичками читання. Читання, рецептивна мовна діяльність, пов’язана з сприйняттям і розумінням письмового тексту, є частиною комунікативно-суспільної діяльності людей і забезпечує одну з форм спілкування, відомих як письмове. Мета читання полягає в отриманні та переробці даних. Щоб підвищити літературний розвиток молодших школярів, діяльність учнів повинна

базуватися на читанні та оволодінні учнями ефективними методами читання. Актуальним це є в сучасній початковій освіті, коли «творчий підхід формування навичок читання молодших школярів постає дуже важливою проблемою» [5, с. 144].

Одним із видів мовної діяльності є читання, яке тісно пов'язане з вимовою та розумінням мови. Як українські народні казки, так і твори різних сучасних авторів, вони навчають дітей, додають, збагачують їхній словниковий запас, покращують знання, уміння, практичні навички, покращують загальне самопочуття, розвивають емпатію, уяву та фантазію, зменшують тривожність, змушують концентруватися на поточному моменті та навіть покращують сон.

Згідно з дослідженням Інституту майбутнього, 49% респондентів сказали, що читання може допомогти їм врівноважитися, особливо під час війни. Електронні та аудіокниги читають лише 4%, щодня читають 16%, кілька разів на тиждень читають 16%. Цього року Український інститут книги провів національний тиждень читання, який об'єднав видавців, письменників, читачів і книгарів зі всієї країни та світу. Мета цієї всеукраїнської акції полягає в тому, щоб об'єднати українське суспільство навколо книги та читання, а також популяризувати читання в усьому світі. Дослідження Українського інституту книги показало, що читання книжок посідає дев'яте місце серед щоденних дій.

Таким чином, психолого-педагогічної точки зору читання є процесом, що складається з того, як людина читає, а також того, як вона розуміє те, що вона читає. Розуміння під час читання пов'язане з технікою читання як метою та засобом. Одним із видів розумової діяльності людини є розуміння під час читання, яке є процесом проникнення в сутність тексту шляхом встановлення зв'язків між елементами. Читач не просто отримує готову інформацію; він порівнює прочитане з власним досвідом, знаннями та знаннями.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: https://www.kmu.gov.ua./storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compessed.pdf

2..Концептуальні засади реформування середньої освіти. / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: https://www.kmu.gov.ua./storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compessed.pdf

3. Мальов С. В. Виховання патріотичних почуттів дітей молодшого шкільного віку в процесі формування естетичної компетентності. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд :* зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 134-138.

4.Олійник Н. А., Білик Т. С. Гендерні підходи в початковій школі. матеріали *міжнародної науково-практичну конференцію «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук*». (м. Київ, Україна, 4-5 лютого 2022 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2022. С. 99-103.

5.Петришина Т. Ю. Роль вихователя в контексті перспективності й наступності дошкільної освіти та початкової школи. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. матер. VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2022. Вип. 11. С.144 – 146.

6. Тодосієнко Н. Л. Педагогічне значення українського фольклору у патріотичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд :* зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 242-247.

7.Lazarenko, N., Kolomiiets, A., & Kolesnik, K. (2022). Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. Preschool Education: Global Trends, 2. Retrieved from https://preschool-journal.com/index.php/journal/article/view/16

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олександра Дрозд, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. Л. Тодосієнко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

На початку століття пріоритети в освіті в Україні змінилися, що значно вплинуло на реформування освіти, загальної і мовної культури особистості. Так, мовлення стає все більш важливим засобом спілкування. Йдеться про впровадження в освітній процес державної мови, визнання стратегічного завдання розвитку мовленнєвої компетентності людини, яка здатна ефективно використовувати як вербальні – мовні, так і невербальні – позамовні засоби спілкування. Це певні навички, які дозволяють спілкуватися в соціально-

побутових ситуаціях, орієнтуватися в ситуаціях мовлення, демонструвати активну, ініціативну або стриману поведінку під час спілкування; демонструвати культуру мовленнєвої комунікації.

В освітньому процесі особливо важливого значення набуває виховання у молоді чіткого національного характеру мислення, патріотизму, моральності, осмислення питань спілкування, виховання, формування загальної та мовленнєвої культури особистості; естетичної самосвідомості, духовного розвитку підростаючого покоління – дітей та юнацтва. «Становлення уявлень особистості про світ, стосунків людей, про себе починається у молодшому шкільному віці одночасно з розвитком почуттів і моральних якостей. Воно є основою моральної спрямованості особистості визначають її подальше життя» [3, с. 134]. «Формування духовно багатої людини, яка глибоко розуміє твори мистецтва, має високо розвинуті естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу і прагне до творчого перетворення дійсності за законами прекрасного. Це характерно для молодшого шкільного віку, у період активного розвитку мислення» [6, с. 242]. Слід зазначити, що саме в цей період, в молодшому шкільному віці активно розвивається і мовленнєва компетентність, «підґрунтя розвитку комунікативної компетентності дітей закладається як у дошкільному, так і особливо формується у молодшому шкільному віці» [5, с. 144].

На модернізацію початкової освіти спрямовані відповідні нормативно-правові документи, зокрема, такі як Закон України «Про освіту», «Концепція розвитку педагогічної освіти», «Нова українська школа», «Стратегія національно-патріотичного виховання», а також відомі освітні програми розвитку дітей молодшого шкільного віку, які спрямовані на оновлення її змісту та форм, поступове інноваційне вдосконалення методів і оновлення технологій творчого розвитку дітей, навчання рідної мови та культури, становлять основу даної проблематики. Отже, в першу чергу початкова школа, особливо «наступність у навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку» [4, с. 99], має значне вирішальне значення для процесу формування гармонійної особистості дитини.

Так, актуальна проблема розвитку комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку досліджувалася цілою низкою вітчизняних та зарубіжних науковців, класиками світової наукової думки і сучасними вченими в різних напрямах та аспектах: як психологічному (Г. Леушина, Д. Орленко, Т. Піроженко, І. Синиця); психолінгвістичному (І. Зимняя, І. Резніченко,); лінгвістичному (Т. Ладиженська, О. Лещенко, Л. Мацько, М. Плющ, Л. Щерба); лінгводидактичному (А.Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Т. Донченко, В. Мельничайко, М. Пентилюк), педагогічному (К. Манько, В. Стороженко).

Важливо, що організація системної роботи з розвитку комунікативних навичок дітей молодшого шкільного віку відбувається з використанням діяльнісного та індивідуально-особистісного підходу. Відбувається використання можливостей комунікації в різних видах роботи з дітьми та створення різноманітного динамічного предметно-ігрового середовища, включаючи ігрову і мистецьку діяльність, лінгвістичні завдання, сюжетно-рольові ігри та діалогічне мовлення, елементи театралізації, що має для молодшого школяра теоретичне та практичне значення. Результати аналізу теоретичних засад проблеми формування комунікативної компетентності молодших школярів і практичного досвіду показали, що діти часто стикаються з деякими проблемами під час написання оповідань, творчі завдання за малюнком, з кількох малюнків, переказу художніх творів і виконання творчих завдань.

Таким чином, на наш погляд, компетентність є певною характеристикою особистості. Це характеристика особистості, яка завжди визначає якісний рівень засвоєння знань, умінь і навичок, а також здатність застосувати ці знання в певних умовах на практиці. Наведена здатність пов’язана з визначеним видом діяльності, тоді як саме компетентність пов’язана з особистістю, здібностями та якостями людини. Наприклад, науковці вважають, що компетентність – це набута, постійно мінлива характеристика особистості, яка допомагає успішному входженню людини, дитини в сучасний світ. Це інтегрований результат, систематична дія, яка передбачає поступовий перехід від накопичення стандартних умінь, знань, сформованих навичок до формування і розвитку в

особистості здатності практично й усвідомлено діяти, застосовувати попередній досвід успішної позитивної діяльності, яка існує в певній сфері.

Так, поняття «комунікація» походить від лат. communico, тобто повідомлення, зв'язок, спілкування, а у загальному сенсі цей термін позначає конструктивну взаємодію між людьми під час процесу отримання нової інформації. Комунікативною компетентністю можна назвати сукупність усіх навичок, умінь і мовних надбань, які допомагають людині спілкуватися та підтримувати необхідні зв'язки й контакти з іншими особами. Слід описати визначені нами основні компоненти комунікативної компетентності, і насамперед саме здатність орієнтуватися в різних звичайних і нетрадиційних ситуаціях спілкування; здатність ефективно взаємодіяти з власним оточенням; адекватна самооцінка; готовність і здатність до створення контактів з іншими – в побуті, житті, навчанні, професійній діяльності; знання, навички та уміння конструктивного спілкування; внутрішні ресурси, резерви, необхідні для побудови комунікативної дії. Розвиток комунікативних навичок у молодших школярів може бути оцінений за такими основними показниками, як розвиток саморегуляції та самостійності, формування навичок і правил взаємодії у спілкуванні з однолітками та дорослими, розвиток емпатії, соціального й емоційного інтелекту [7].

Слід звернути увагу, що мовленнєва компетенція дітей молодшого шкільного віку визнана однією з провідних засадних характеристик особистості дитини, що поступово формується в процесі її постійного розвитку. Означена наукова проблема включає такі якості, як вміння правильно і адекватно, конкретно й доречно практично користуватися мовленням у конкретних ситуаціях індивідуального і колективного спілкування, використовуючи задля цього як мовні (інтонація), так і немовні (міміка, пантоміміка) засоби виразності мовлення. Отож, мовленнєвий розвиток кожної дитини зумовлений формуванням мовленнєвої, художньо-мовленнєвої, комунікативної компетенцій. В молодшому шкільному віці дітям забезпечується повноцінне спілкування в культурному людському суспільстві. Дитина з добре розвиненим

мовленням вільно вступає в спілкування з оточуючими, легко контактує з однолітками на різні теми, може зрозуміло, чітко і емоційно висловлювати свої думки, побажання, задавати питання, надавати відповіді, домовитися з друзями про спільну діяльність, швидко переключатися в розмові на різну тематику.

Отже, можна стверджувати, що комунікативна компетентність – це є комплексна психічна структура, яка таким чином визначає, наскільки чітко і добре спілкується людина. Надбані комунікативні знання, навички, здібності та уміння постають найпоширенішими структурними компонентами комунікативної компетентності. Вагомість комунікативної компетентності полягає в умінні досягати мети, використовуючи як мову, так і невербальні засоби спілкування.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: https://www.kmu.gov.ua./storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compessed.pdf

2. Концептуальні засади реформування середньої освіти. / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: https://www.kmu.gov.ua./storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compessed.pdf

3. Мальов С. В. Виховання патріотичних почуттів дітей молодшого шкільного віку в процесі формування естетичної компетентності. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд :* зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 134-138.

4.Олійник Н. А., Білик Т. С. Гендерні підходи в початковій школі. матеріали *міжнародної науково-практичну конференцію «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук*». (м. Київ, Україна, 4-5 лютого 2022 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2022. С. 99-103.

5.Петришина Т. Ю. Роль вихователя в контексті перспективності й наступності дошкільної освіти та початкової школи. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. матер. VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2022. Вип. 11. С.144 – 146.

6. Тодосієнко Н. Л. Педагогічне значення українського фольклору у патріотичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд :* зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 242-247.

7.Lazarenko, N., Kolomiiets, A., & Kolesnik, K. (2022). Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. Preschool Education: Global Trends, 2. URL: https://preschool-journal.com/index.php/journal/article/view/16

ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

***Тетяна Дячук**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: В.І. Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Актуальність розвитку фінансової грамотності молодших школярів зумовлена декількома ключовими факторами:

Підготовка до майбутніх викликів. Навчання молодших школярів фінансовій грамотності допомагає їм розвивати навички управління грошима та приймати обдумані фінансові рішення у майбутньому.

Зростання фінансових викликів. Сучасне суспільство стикається зі складними фінансовими рішеннями, такими як управління бюджетом, розуміння кредитів та іпотек, інвестування тощо. Виховання фінансової грамотності серед молодших школярів є критично важливим для підготовки їх до подальшого життя.

Підвищення рівня заборгованості. Зростаючий рівень боргів серед молодих людей підкреслює необхідність зміцнення фінансової грамотності на ранніх стадіях освіти.

Інтеграція в навчальні програми. Включення фінансової грамотності до уроків математики відповідає потребам сучасного освітнього процесу, забезпечуючи зв'язок між теорією і практикою.

Значення ранньої освіти. Молодший вік є ідеальним періодом для формування фінансових звичок та поведінки, тому що в цьому віці діти особливо відкриті для навчання та впливу.

На думку Н. Бахмат розвиток фінансової грамотності на уроках математики має важливе значення для підготовки молодших школярів до ефективного управління фінансами та подальшого успішного життя [1].

В. Імбер зазначає введення практичних вправ на уроках математики може допомогти молодшим школярам зрозуміти базові принципи фінансів і розвивати їх фінансову грамотність [3]. Наведемо приклади практичних вправ на розвиток фінансової грамотності:

Бюджетування. Учні складають простий бюджет на тиждень або місяць. Наприклад, надаємо учням список можливих витрат, таких як харчування, розваги, одяг тощо, і допомагаємо їм розподілити свої гроші між цими категоріями. Після того, як вони складуть бюджет, обговорюємо, як вони можуть виконати свій план та зберегти гроші.

Розрахунок відсотків. На математиці у 4 класі учні виконують завдання порахувати відсоток збережень або прибутку від інвестицій. Наприклад, вони можуть розрахувати, яку суму грошей вони отримають як процент від певної суми, яка вкладена на певний період часу під певний відсоток [4].

Порівняння цін. Учням пропонується список товарів або послуг з різних магазинів та їх ціни. Даємо учням завдання порівняти ціни та визначити, де краще купувати, враховуючи якість товару та їхні власні фінансові можливості.

Вартість життя. Спільно з учнями складаємо список витрат, які потрібні для щоденного життя (наприклад, харчування, житло, транспорт тощо) та рахуємо загальну вартість цих витрат на тиждень або місяць. Це допоможе учням зрозуміти, скільки грошей потрібно для життя та як вони можуть керувати своїми фінансами.

Розрахунок змін. Даємо учням завдання розрахувати решту після покупки товару або послуги. Наприклад, якщо вони купують товар за певною ціною та платять гроші більшою купюрою, скільки їм потрібно отримати решти назад?

Ці практичні вправи можуть допомогти молодшим школярам зрозуміти поняття фінансів та розвинути навички фінансової грамотності, використовуючи математику як інструмент для цього.

Важливо навчати дітей розуміти, що гроші мають певну цінність і обмежені ресурси. Пояснювати їм, що кожний раз, коли вони роблять покупку, вони витрачають певну кількість грошей, які можуть бути використані лише

один раз. Також вчити учнів складати прості бюджети для своїх щоденних витрат. Це допоможе їм зрозуміти, що вони можуть не мати грошей на все, що вони хочуть, і як важливо розподілити свої гроші на різні потреби.

Важливо заохочувати дітей зберігати свої гроші на майбутнє. Це може бути заохочення до відкладання частини їхніх кишенькових грошей на спеціальну копілку. Також діти мають розуміти свої витрати, аналізувати їх. Важливо пояснювати, що деякі речі можуть бути дорогими і варто обдумати, чи є вони дійсно необхідними перед їхнім придбанням.

Як рекомендація для батьків може бути дозволити дітям взяти участь у щоденних фінансових операціях, таких як розрахунки за покупки або витрачання грошей на місцевому ринку, в магазині. Це допоможе їм зрозуміти, як працює процес оплати та отримання решти. Пояснювати дітям різницю між тим, що вони потребують, і тим, що вони просто хочуть. Важливо навчати їх важливості приділення уваги основним потребам перед задоволенням бажань.

Розвиток фінансової грамотності у молодших школярів у побутовому житті є надзвичайно важливим, оскільки вони починають формувати свої фінансові звички та установки з самого раннього віку та створює міцний фундамент для їхньої фінансової добробутності в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Бахмат Н. В. Формування основ фінансової грамотності молодших школярів на уроках математики в Новій українській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Випуск 31 (2-2021). С. 107 – 122.

2. Імбер В.І. Привчаємо розмірковувати змалку. *Дошкільне виховання*. №7. 2015. С.16-19.

3. Імбер В.І. Розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.* Серія: Педагогіка і психологія. Зб. наук. праць. Вип. 38. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. С. 48-52.

4. Імбер В.І., Дзюбенко А. Нестандартні завдання з математики як засіб розвитку евристичного мислення учнів початкової школи. *Освіта і суспільство V: Міжнародний збірник наукових праць* / Під ред. Т. Несторенко, Р. Бернатової. Бердянський державний педагогічний університет. Ополє: видавництво Вищої школи управління і адміністрації в Ополє, Польща. С.85-89.

5. Олійник Н. А., Білик Т. С., Імбер В. І. Гендерні особливості ціннісних орієнтацій студентів закладів вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 2022. Вип. 64. С.217-225.

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Тетяна Загородня, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: Н. Л. Тодосієнко, кандидатка пед. наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Упровадження інноваційної моделі розвитку сучасної системи освіти в Україні вимагає новацій, пріоритетів, стабільності та динамічності, а також технологій, які постійно сприяють економічному, соціальному та культурному розвитку країни. Таким чином, поточний стан, проблеми та перспективи сучасної освіти повинні отримати особливу увагу. Розвиток ефективної економіки, яка базується на знаннях і розвиненій освіті країни, залежить від інновацій у суспільстві. Проблема державного управління інноваційним розвитком освіти набуває особливої актуальності, оскільки процес впровадження інновацій і інноваційних освітніх систем потребує системного, послідовного й цілеспрямованого впливу.

Освіта є важливою частиною суспільства та залежить від його життя. Інновації в мистецькій освіті – це закономірне, динамічне та розвивальне явище. Впровадження цих інновацій дозволяє вирішити розбіжності між традиційною системою навчання та навчання засобами мистецтва та потребами в абсолютно новій освіті. Інновації в мистецькому навчанні мають значну перевагу в тому, що вони можуть впливати на загальний рівень професійної діяльності вчителів, розширюючи інноваційне поле освітнього середовища. «Формування духовно багатої людини, яка глибоко розуміє твори мистецтва, має високо розвинуті естетичні смаки, відчуває красу навколишнього світу і прагне до творчого перетворення дійсності за законами прекрасного є важливим процесом і це характерно у період активного розвитку мислення» [6, с. 242].

Перехід педагогів до використання інноваційних технологій інтегрованого навчання мистецтва допоможе їм змінити своє розуміння ролі мистецтва в ЗДО. Це допоможе їм відмовитися від вузького спеціалізованого розуміння ролі мистецтва в ЗДО та від звички протиставляти різні види мистецтва замість того, щоб шукати схожі риси та якості. Щоб повністю реалізувати вимоги Базового компоненту дошкільної освіти [1] та Нової української школи [3], необхідно розвивати на заняттях з мистецтва різноманітні ключові компетентності, які часто виходять за рамки окремої освітньої галузі та вимагають ретельної розробки відповідних міжпредметних методичних засад. Так, успішність реалізації нових творчих ідей значно залежить від систематичного підвищення мотивації вихователів і їхніх педагогічних здібностей.

Таким чином, такі дослідники педагогічної інноватики, як О. Арламов, І. Бех, М. Бургін, А. Ніколс, О. Пєхота, намагалися з'ясувати, що таке поняття нового в освіті є корисним, прогресивним, позитивним, сучасним і передовим. Варто відзначити роботу вітчизняних і зарубіжних вчених В. Андрущенка, Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Кременя, С. Ніколаєнка, О. Олекса, В. Паламарчук, Б. Хаткевича. Крім того, дослідження ролі мистецтва, музичної діяльності, специфічних методів і прийомів, розвитку естетичної культури, мистецтвознавства, естетичного виховання особистості (А. Коваль, О. Пеклун, Л. Ткаченко; О. Костюк; Л. Масол, О. Поліщук, О. Половіної, О. Рудницької, О. Щолокова та ін.) займають важливе місце в роботах сучасних педагогів.

Згідно з аналізом сучасних джерел і наукової літератури існує значна кількість досліджень з даної теми від вітчизняних і зарубіжних авторів. Однак актуальна проблема управління інноваційним розвитком мистецької освіти залишається малодослідженою.

Мета статті полягає у дослідженні формування мистецької компетентності дітей в контексті наступності дошкільної та початкової освіти.

В якості системного утворення інновація відзначається такими інтегральними якостями: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище. Отже, музично-творча

діяльність є проявом найвищого рівня творчості – «художня діяльність, яка сприяє формуванню здібностей і творчому відтворенню, самовираженню особистості дитини» [9, с. 84]. У межах цієї мети є такі основні завдання: розглянути компетентності в мистецькому освітньому секторі відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти та Нової української школи; визначити педагогічні напрями та методи формування ключових компетентностей у дітей старшого дошкільного віку на заняттях з мистецької освіти; формувати у дошкільників комплекс ключових мистецьких компетентностей через власний естетичний досвід.

Отже, «важливого значення набуває також осмислення питань музично-естетичного виховання, формування естетичної культури особистості; виховання у молоді національного характеру мислення, патріотизму, моральності, естетичної самосвідомості, духовного розвитку дітей та юнацтва, це є основою моральної спрямованості особистості визначають її подальше життя» [2, с. 134]. Важливою є також «наступність у навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку» [4, с. 99].

Сьогодні наукові дослідження не мають загальноприйнятого визначення поняття «інновація». «Інновація» походить від латинського «innovatio», що означає «оновлення, новизна, зміна». Це означає «цілеспрямовані зміни, які вносять нові стабільні елементи (нововведення) в освітнє середовище, які викликають перехід інноваційної системи з одного стану до іншого» [5, с. 144]. Інновації в освіті поділяються на три категорії: точечні, системні та стратегічні. При цьому перші два параметри відповідають характеристиці обсягу, а параметр «стратегічні нововведення» показує: 1) масштаб нововведення; 2) планомірність введення, яка базується на відповідних прогнозах. І за «діапазоном реалізації освітні інновації також визначаються як одиничні, що впроваджуються в одному місці, вирішуючи окрему проблему; і дифузні, що впроваджуються в достатньо широких масштабах (від галузі, району, всієї системи, регіону)» [7, с. 242]. Крім того, інновації в освіті – це будь-які зміни в змісті, методах, прийомах, формах, методиках, технологіях навчальної діяльності та вихованні учнів. Це

розглядається з точки зору змісту та методів управління освітньою системою, а також організаційної структури закладів освіти та засобів навчання та виховання. Ці методи значно підвищують якість, ефективність і результативність навчально-виховного процесу. Освітні інновації в мистецтві розглядаються з різних точок зору: як окрема галузь наукового знання; як наукова проблематика інновацій у сучасній філософії мистецтва та освіти; і як нові підходи до естетичного виховання.

Таким чином, освітня інноватика та інноваційний розвиток мистецької галузі виявляє і відчиняє глибинні процеси, які створюють нову і прогресивну систему освіти. Учасникам цього процесу, суб'єктам розвивальної взаємодії, притаманні певні характеристики [8]. Інноваційний розвиток мистецької освіти, як постійний процес якісних змін в освіті та мистецтві, став об'єктом державного управління. Основні функції управління повинні бути спрямовані на ґрунтовний аналіз проблем в освіті, зокрема, прогнозування майбутнього творчого розвитку дітей; визначення напрямків інноваційного розвитку освітнього процесу; стимулювання процесу створення інновацій в мистецькому освітньому середовищі; оцінка сучасних нових підходів до естетичного виховання дітей.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Під. наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. К., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Мальов С. В. Виховання патріотичних почуттів дітей молодшого шкільного віку в процесі формування естетичної компетентності. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд:* зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 134-138.

3. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: https://www.kmu.gov.ua./storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compessed.pdf

4. Олійник Н. А., Білик Т. С. Гендерні підходи в початковій школі. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук»*. (м. Київ, Україна, 4-5 лютого 2022 року). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2022. С. 99-103.

5. Петришина Т. Ю. Роль вихователя в контексті перспективності й наступності дошкільної освіти та початкової школи. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти :* зб. матер. VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції Вінницького державного

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2022. Вип. 11. С.144-146.

6. Постанова Кабінету Міністрів від 7 квітня 2010 р. №290 «Про утворення Державного комітету України з питань науково-технічного та інноваційного розвитку» [Електронний ресурс]. URL: //http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=290-2010-%EF

7. Тодосієнко Н. Л. Педагогічне значення українського фольклору у патріотичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. *Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд:* зб. матер. міжвузівської науково-практичної конференції Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії 22 лютого 2024 року. Хмельницький, 2024. С. 242-247.

8. Lazarenko, N., Kolomiiets, A., & Kolesnik, K. (2022). Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. Preschool Education: Global Trends, 2. Retrieved from URL: https://preschool-journal.com/index.php/journal/article/view/16

9. Starovoit L. Psychological and pedagogical aspects of preschoolers creative development in the process of creative labor training. Zbior artykułow naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika.Współczesne tendencje w nauce i edukacji». Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. P. 84-87.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Юлія Кілімар, *здобувачка ступеня вищої освіти магістр*

Науковий керівник: В.А. Топіха, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Із першого вересня 2018 року учні перших класів в Україні почали працюватиза новим Державним стандартом початкової загальної освіти, що забезпечуєреалізацію Концепції «Нова українська школа» [2].

У Державному стандарті початкової загальної освіти читацька діяльність розглядається як «комунікативна мовна пізнавальна діяльність, спрямована на сприйняття, осмислення і відтворення прочитаного» [4]. Отже, навчання набуває компетентнісного спрямування й орієнтує освітян на формування в учнів предметних та ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці. Формування національної свідомості українського народу та духовного відродження, не буде можливе без впливу літератури. Для того, щоб література здійснювала виховну роль, потрібно виробити у школярів вміння читати художні твори, сформувати прагнення брати

приклад з позитивних героїв, належним чином сприймати дійсність. Одне з найважливіших завдань школи – навчити учнів добре читати.

Ще В. Сухомлинський писав, що читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе [1]. Чим раніше дитина оволодіє навичками читання, тим легше їй вивчати всі інші предмети, передбачені програмою. Дитина, яка не вміє добре читати, переживає великі труднощі при виконанні домашніх завдань, їй не цікаво на уроках, вона приречена на розумову обмеженість і зубріння. Тому пріоритетною метою навчання читання у початковій школі є формування читацької компетентності школяра.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що ґрунтовні та принципово нові підходи до навчання грамоти і формування читацької діяльності молодшого школяра досліджували багато вчених. Так, літературознавчою основою дослідження стали праці О. Потебні, І. Франка, О. Білецького, та інших. Суттєво вплинули на розвиток читацької культури школярів дослідження відомих педагогів та психологів: А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін. Змістова лінія «Читаємо» у навчальних програмах із читання О. Савченко та Р. Шияна передбачає цілісне сприймання учнями художніх, науково-художніх текстів, їх аналіз, інтерпретацію з використанням літературознавчих понять (практично); формування вмінь висловлювати рефлексивні судження у зв’язку із прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду [8]. Формування основ теоретико-літературознавчих понять є істотним показником літературного розвитку школяра. Саме на його основі будується система роботи, що забезпечує літературну освіту учнів.

О. Савченко наголошує на необхідності комплексного підходу до вдосконалення і розвитку усіх якостей читання, бо «усвідомленість залежить від правильності і виразності читання, правильність – від темпу, рівня усвідомленості, а виразність відображає всі якості навички читання» [7, с. 38]. Проблему розвитку навичок читання розглядали такі науковці і методисти, як:

І. Федоренко, І. Пальченко, В. Зайцев, О. Савченко, Н. Скрипченко, В. Едігей і ін.

Професор І. Федоренко дійшов висновку, що швидкість читання істотно впливає на якість запам'ятовування матеріалу: увага школяра спрямована не на сам процес, а на сприйняття прочитаного. Враження від окремих слів інтегруються, тому легше сприймаються логічні, смислові зв'язки між ними [5, с.22].

Н. Скрипченко вважає, що учень початкових класів повинен навчитися читати свідомо, правильно, виразно відомий текст цілими словами до 100 слів за хвилину голосно і мовчки на 50-60 слів швидше, ніж уголос. Це його мінімальний рівень, без якого не можливо оволодіти основами наук у середніх класах [6, с.36-40].

На думку наукознавців Харківського національного педагогічного університету імені Г. Сковороди, О. Джежелей, О. Коваленко, А. Ємець у роботі з розвитку навички читання необхідно передусім ураховувати рівень підготовки дітей, з якими вони приходять до школи [3, с.10-11].

Однак узагальнений аналіз результатів навчання школярів, теоретичні та емпіричні спостереження, соціологічні дослідження, численні матеріали фахової преси свідчать про загальне падіння читацької культури в суспільстві, зниження інтересу до книги. Серед причин, що спричинили розвиток негативної тенденції можна виділити такі:

1) зниження економічного та морально-культурного рівня життя нашого суспільства;

2) засилля мас-медійної культури;

3) захоплення сучасної молоді комп'ютерними технологіями та Інтернетом;

4) перевантаження навчальних програм, а звідси брак у школярів вільного часу для читання.

Отже, аналіз реального стану вказаної проблеми дає змогу зробити висновок про те що, актуальним залишається питання розвитку читацької компетентності молодшого школяра. Це передбачає:

1) формування в учнів повноцінного читання, як базового у системі початкового навчання;

2) ознайомлення учнів з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності;

3) формування у дітей соціальних, морально-етичних цінностей через художні образи літературних творів;

4) формування у школярів умінь сприймати, розуміти, аналізувати літературні і навчальні тексти різних видів;

5) з використанням елементарних літературознавчих понять;

6) розвиток мовлення учнів;

7) формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного; 8) розвиток творчої діяльності школярів;

9) формування в учнів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок;

10) уміння здійснювати пошук, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань;

11) виховання потреби в систематичному читанні, як засобові пізнання світу, загальнокультурного розвитку.

Поєднання традиційних та інноваційних методик у процесі формування читацької культури учнів молодшої школи сприяє кращому засвоєнню матеріалу, формує свідоме ставлення школярів до процесу навчання, розвиває навички критичного мислення, спілкування, творчого пошуку. Зростає інтерес до літератури як до мистецького явища . Отримані на уроках літератури навички роботи з текстом допомагають учням ефективніше засвоювати знання з інших предметів. Відповідно підвищується особистісний статус дитини, рівень її загальної культури, формується здатність до самоосвіти і саморозвитку протягом усього життя, тобто до інформальної освіти.

Список використаних джерел:

1. Вислови мудрого вчителя В. Сухомлинського: про значення книги у житті дитини. *Шкільна бібліотека*. 2008. № 2. С. 12-14.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти / Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
3. Джеджелей О. Диференційований підхід до формування навички читання у 4-річній школі. *Початкова школа*. 2002. № 4. с. 10-11
4. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL:http://mon.gov.ua/a activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/
5. Пальченко Л.І. Система вправ для розвитку навичок швидкого читання / Із досвіду використання методичних рекомендацій професора І.Т. Федоренка. *Початкова школа*. 1991. № 4. с.19-22.
6. Скрипченко Н.Ф. Шляхи вдосконалення класного і позакласного читання. *Початкова школа*. 1990. № 5. с.36-40.
7. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. Київ: Магістр. S, 1997. 256 с. 38.
8. Савченко О., Шияна Р. Типові освітні програми для 1–2 класів НУШ. Типові освітні програми для 3–4 класів НУШ. URL: https://mon.gov. ua›osvita

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

***Іванна Клебан**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Екологічна компетентність є однією з ключових компетентностей молодших школярів. У час екологічної кризи, проблем та забруднення навколишнього середовища здатність до гуманної природоохоронної діяльності, відновлення та очищення природного довкілля займає важливе значення у суспільному житті. Формування екологічної компетентності – складний процес, він потребує значних зусиль як вчителя, так і учнів; використання інтегрованого підходу дозволить цей процес зробити більш динамічнішим та цікавішим, розширити дитячий кругозір, сформувати в учнів цілісну гармонійну картину світу з гуманним ставленням до природи.

Питання формування екологічної компетентності дітей молодшого шкільного віку розглядали Н. Баюрко, О. Грошовенко, Н. Казанішена, С. Люленко, І. Мозуль, З. Плохій, Г. Пустовіт, С. Совгіра, І. Стахова. У Державному стандарті початкової освіти закцентовано увагу на повноцінному розвитку особистості молодшого школяра, формуванні ключових компетентностей, зокрема, екологічної. До того ж, Державний стандарт «орієнтує педагогів на структурування змісту початкової освіти на засадах інтегрованого підходу у навчанні» [2, с. 12]. У типових навчальних програмах, розроблених за проєктами «Нова українська школа», «Інтелект України», «Світ чекає крилатих», «Освіта. Діти. Майбутнє» інтегрований підхід пронизує усі освітні галузі та виступає інструментом формування екологічної компетентності як частини загальної цілісної картини світу школярів.

І. Бех зауважував, що «активне запровадження інтегрованого підходу до організації освітнього процесу вирішує ряд протиріч, що виникли за сучасних умов розвитку суспільства та освіти: між безмежністю інформаційного простору та обмеженістю людських можливостей щодо сприйняття, засвоєння та застосування отриманої інформації» [1, с. 5].

Використання інтегрованого підходу у процесі формування екологічної компетентності учнів передбачає використання під час уроків «Я досліджую світ», екскурсій, позакласної та позаурочної природничої роботи *пластичних етюдів* (учні рухами імітують різні дії природних об’єктів, наприклад: «Вальс осіннього листя», «Марафон сніжинок», «Проростання весняної квітки», «Приліт птахів»); *ігор-драматизацій та ігор-інсценізацій* (молодші школярі беруть участь у міні театральних постановках за сюжетом еколого-природничих творів В. Сухомлинського, О. Іваненко, П. Тичини, Г. Тютюнника та інших, а також можуть розігрувати власноруч написані оповідання чи історії); *словотворчої діяльності* (діти роблять компліменти природним об’єктам, описуючи їх красу та неповторність); *прийомів перевтілення* (школярам пропонуємо перевтілитися у різні об’єкти природи та розповісти про себе, свої уподобання, стиль життя тощо; наприклад, діти можуть уявляти себе

кульбабкою, що росте на галявині, швидким струмком, струнокою берізкою, домашнім котиком тощо).

Інтеграція природничої освітньої галузі з іншими освітніми галузями задля формування екологічної компетентності молодших школярів передбачає використання різноманітних прийомів роботи. Учитель може пропонувати працювати над ментальними картами, лепбуками, творчими завданнями, брати участь у екологічних акціях та челенджах тощо. Так, інтегрування з мовно-літературною освітньою галуззю дозволяє розширити словниковий запас дітей, навчитися грамотно спілкуватися на теми екологічних проблем, чітко та аргументовано висловлювати свою думку щодо екологічної безпеки. Інтеграція з математичною освітньою галуззю сприяє формуванню у школярів уявлень про кількісне забруднення планети, дозволяє виміряти свій екологічний слід тощо. Інтегрування з громадянською та соціальною освітніми галузями спрямоване на виховання бережного ставлення до природи, розвитку відповідальності за свої дії та вчинки, формування гуманної екологічно-доцільної природоохоронної позиції. Інтеграція з здоров'язбережувальною освітньою галуззю сприяє розвитку логічного та критичного мислення учнів, адже дозволяє усвідомити як діяльність людини впливає на природне довкілля. Об'єднання з мистецькою освітньою галуззю дозволяє максимально широко сприйняти природне середовище, його естетичну виразність; переосмислити природу через живопис, музику, літературу, хореографію тощо.

У дисертаційному дослідженні І. Стахової представлені різні форми роботи, що забезпечують формування екологічної компетентності учнів засобами інтегрованого підходу, зокрема, це екологічний круїз, екологічна стежина, екоквести, екомандрівки та природоохоронні проєкти тощо. До того ж дослідниця радить використовувати мультфільми екологічного спрямування, наприклад: «Дівчинка та зайці», «Людина і Земля», «Про екологічну корову», «Славен будь», «Природа – наш спільний дім», «чарівна Земля» тощо. «Опрацювуючи зміст екологічного мультфільму, – радить І. Стахова, – доречно

проводити бесіди, визначаючи вплив людини на природне довкілля, способи подолання екологічної кризи тощо» [4, с. 185].

У ході педагогічної практики ми розробили та провели з молодшими школярами екологічний квест «Природа – життя», що базувався на інтегрованому підході. Квест було розроблено на платформі «Всеосвіта», у ньому ми зашифрували 10 запитань. Натискаючи на різні об’єкти на екрані, появлялися запитання, на які відповідали школярі.

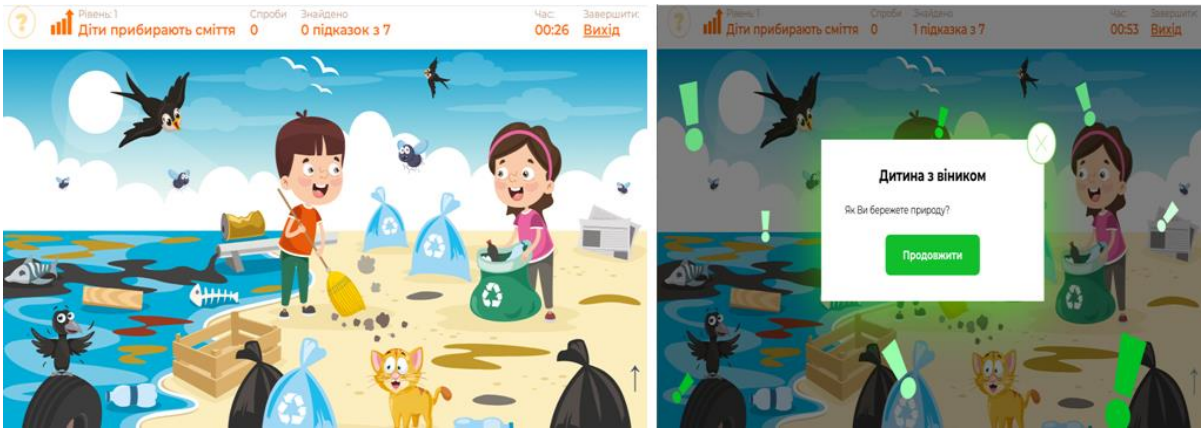

Рис. 1. Квест «Природа – життя» на освітній платформі «Всеосвіта»

Питання квесту інтегрованого характеру:

1. Як Ви бережете природу?
2. Розсортуйте скільки паперу, скла, органічних відходів, металу Ви використовуєте за день?
3. Порахуйте Ваш екологічний слід.
4. Як можна вжитим речам надати другого життя? Чи використовували ви вжиті речі у побуті, переробляючи їх, для зменшення забруднення довкілля?
5. Згадайте відомі літературні твори, у яких закликають шанувати природу.
6. Які Вам відомі художники, що змальовують красу природи?
7. Яке призначення екоторбини / шопера? Які замінники целофановим кулькам, пластиковим бутилкам тобі відомі?
8. Як забруднення природи впливає на здоров’я людини?
9. Чи може людина подолати екологічну кризу? Поясни свою думку.
10. Як ти уявляєш природне довкілля через 10 років.

Екологічний квест «Природа – життя» допоміг не тільки визначити основні проблеми природного довкілля, але й усвідомити шляхи їхнього подолання через використання інтегрованого підходу. На нашу думку, інтегрований підхід відкриває перед педагогом низку ефективних прийомів, які спрямовані на те, щоб школярі побачили та сприйняли природне довкілля через призму мистецтва, творчості, науки, технологій, тобто розширили світогляд, творчо та раціонально переосмислили екологічні проблеми.

Таким чином, можемо стверджувати, що процес формування екологічної компетентності молодших школярів засобом інтегрованого підходу пришвидшується та дає позитивні якісні результати. Завдання, передбачені використанням інтегрованого підходу, сприяють інтелектуальному розвитку дітей, дозволяють панорамно осягати екологічну ситуацію в Україні та світі, будувати свою громадянську природоохоронну позицію.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*, 2002. № 5. С. 5-6
2. Державний стандарт початкової освіти / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87
3. Карук І.В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)»*, 2023. No 9(23) 2023. С. 321-328. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/5610
4. Стахова І. А. Формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності в початковій школі: дисертація на здоб. ступеня доктора філософії (PhD). Вінниця, 2021. 382 с.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ЯК ПРИЙОМУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Вікторія Климчук, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.С. Казьмірчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Головною умовою успішного всебічного розвитку людини є самостійність. Саме в ній закладається активність у пізнавальній діяльності та інших видах, яка

притаманна діяльності сучасним учням початкової школи. Розвиток самостійності дітей в освітньому процесі початкової школи є одним із головним завданням сучасного творчого педагога.

За концепцією Нової української школи вимога ставиться до переходу від традиційних установок, які полягають у формуванні переважно знань, умінь і навичок. Тому необхідним є формування у молодших школярів самостійності для успішності розвитку сучасного стрімко мінливого суспільства. Перед учнем постає завдання не просто навчити, а важливішим є навчити вчитися [6].

Дефінітивна характеристика поняття «самостійність» полягає в належності цієї якості до вольової сфери особистості, яка характеризує учня у якого наявні або відсутні вольові зусилля до певних дій.

Пізнавальну самостійність на уроках математики та особливості її розвитку досліджували відомі педагоги та науковці (В. Буряк, М. Козак, О. Комар, Є. Лодатко, О. Митник, О. Савченко, І. Хом'юк інші). Дослідники вбачали пізнавальну самостійність на уроках математики як вміння сприймати інформацію, розв'язувати проблему власними силами без допомоги оточуючих.

Як зауважує дослідниця О. Савченко, що: «У більшості досліджень, пізнавальна самостійність учня визначається як сформованість прагнення й уміння пізнавати в процесі цілеспрямованого пошуку» [7, с. 12]. Педагог трактує пізнавальну самостійність як якість особистості, яка розкриває взаємозв'язок із різними аспектами освітнього процесу.

У своїх працях О. Савченко зазначає, що така якість у навчальній діяльності проявляється різнопланово. Процес формування всебічно розвиненої особистості – це мета навчання, у процесі засвоєння знань, вмінь і навичок. Вона є засобом підвищення усвідомленості, дієвості засвоюваного матеріалу [7, с. 14].

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн і стан сучасної освіти в Україні, ми вважаємо, що важливим є зосередити увагу на розвиток пізнавальної самостійності дітей ще з початкової ланки. Розвиток учнів уміння критично мислити, прагнення самовдосконалюватися та аналізувати власні вчинки,

пізнавати нові явища – все це є складним і клопітким процесом. Дану проблему можна вирішити саме на уроках математики, за умови якщо все буде проходити системно розкриваючи різноманітні шляхи.

Успішним процес розвитку пізнавальної самостійності учнів початкової школи на уроках математики буде за умови використання комплексу дидактико-методичних засобів і прийомів. До таких комплексів безперечно відноситься дидактична гра. Вона для учнів є способом моделювання навколишнього середовища та дорослого світу.

Як зауважує Н. Кудикіна, що дидактична гра є явищем складним, але в ній виразно виявляється структура, тобто наявні основні елементи, що характеризують гру як форму навчання та ігрову діяльність одночасно [4, с. 56].

Дидактична гра на уроках математики допомагає презентувати навчальні завдання опосередковано. Молодші школярі долають певні пізнавальні труднощі, що дозволяє виявити рівень пізнавальної самостійності та творчих здібностей.

Використовуючи на уроках математики дидактичну гру «Бліц – турнір» учитель має можливість швидко за короткий проміжок часу опитати учнів і зрозуміти як вони засвоїли певний навчальний матеріал. Учитель зачитує декілька завдань (пряма та непряма форма), учні за допомогою рук і очей показують дію, якою вони вирішуватимуть завдання: додавання – «+» (перехрестити руки); віднімання – «–» (виставляють горизонтально перед собою одну руку); множення – «×» (закривають одне око); ділення – «:» (закривають обидва ока).

Для розвитку пізнавальної самостійності доречним будем застосування дидактичної гри «Рахуй правильно». Перед учнями розкладені картки від 0 до 10 (лицьова сторона вгору) в будь-якому порядку. Коли вчитель зачитує вираз, учні в цей час шукають картку з правильною відповіддю та перевертають її навпаки. Обов’язково потрібно провести перевірку та роботу над помилками. Дана гра формує навички табличного додавання та віднімання в межах 10, пізнавальну

самостійність, уміння користуватися математичними діями.ьНаприклад завдання можуть бути такими:

– найди суму чисел 5 і 5;

– на скільки число 9 більше 5?

– до 4 додай 3 ж;

– збільш 3 на 4.

На нашу думку на уроках математики доречним буде використання гри «Віднови числа». Учням потрібно відновити пропущені числа для того, щоб вираз був правильним. У даній грі в учнів розвивається пізнавальна самостійність, збуджується інтерес до навчальної праці та здібності.

.+56=34 ..-31=12 ..+20=41

..+28=35 ..+13=26 ..+12=23

Отже, завдяки використанню дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі можна домогтися більш міцних і усвідомлених знань, умінь і навичок. Гра будить дитячу уяву, створює піднесений настрій, так як вона доступна та зрозуміла дитині. Позитивні емоції, що виникають під час гри, активізують його діяльність, формують пізнавальну самостійність, забезпечують розвиток довільної уваги, пам’яті, асоціативного діяльності, здатності порівнювати, зіставляти, робити висновки та узагальнювати.

Список використаних джерел:

1. Білик Т. С. Розвиток пізнавальної самостійності на уроках математики в початковій школі. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 30. С. 46-49.
2. Білик Т.С., Казьмірчук Н.С. Особливості організації проектної діяльності молодших школярів на уроках математики. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2020. С. 18-23.
3. **Імбер В. І., Олійник Н.А**. Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів на уроках математики засобами дидактичних ігор. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022, № 9-10 (123-124). С. 51-62.
4. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі. Монографія. К.: КМПУ. 2003. 272 с.
5. Матюшко І. С., Федотова Н.М. Математичні ігри в початкових класах. Навчально-методичний посібник. Чернігів: Чернігівській ЦНТЕІ, 2004. 184 с.
6. Початкова школа. Методичні рекомендації для вчителів на 2018/19 рік. С. 12-13. URL: https://osvita.ua/school/materials/metod-rekom/61559/
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. К., 2008. 223 с.

8. Хом'юк І.В. Шляхи формування пізнавальної самостійності молодших школярів на уроках математики. *Молодий вчений.* 2019. № 5.2 (69.2), травень. С. 139-143.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ОНЛАЙН-ІГОР ДЛЯ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УЯВЛЕНЬ ПРО ЗЕМЛЮ ТА ВСЕСВІТ

***Вікторія Клітна**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Н.А.Мисліцька, докторка педагогічних наук, професорка

Комунальний заклад вищої освіти

«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Сучасні діти живуть в епоху інформаційних технологій, їм потрібні нові підходи до навчання, які базуються на дослідженнях психології сприйняття інформації та соціально-особистісних характеристиках учнів нового покоління. Ігрові технології відповідають потребам сучасних дітей: їм подобається грати, вони легко сприймають інформацію в ігровій формі; розвивають необхідні навички: креативність, критичне мислення, комунікація, вирішення проблем; готують до життя в динамічному світі: діти навчаються бути гнучкими, адаптивними, готовими до змін. Сучасне цифрове середовище надає учителям інструментарій для розробки та використання ігор навчального призначення для підвищення мотивації та інтересу до навчання.

Питання використання ігор як невід'ємного компонента навчальної та пізнавальної діяльності молодших школярів є не новим і привертало увагу багатьох учених, наукові доробки яких сприяли детальному вивченню цього виду діяльності в умовах сьогодення [2]. Огляд літературних джерел засвідчив, що наразі є актуальним питання гейміфікації в освіті, яка передбачає використання ігрових елементів під час організації уроку та в позаурочний час. Як правило, такий підхід передбачає використання інтернет-сервісів, платформ та мобільних додатків як засобів реалізації ігрових елементів [3].

Серед найбільш апробованих і легких для реалізації є платформа LearningApps, яка передбачає розробку ігрових дидактичних інтерактивних

завдань на основі готових шаблонів для дітей різного віку. Дана платформа має здатність кросплатформеності, тому розроблені завдання можна виконувати на різних засобах: комп'ютері, планшеті, мобільному телефоні, що розширює її дидактичні можливості і форми використання.

Нами розроблено колекцію ігрових дидактичних інтерактивних завдань для формування уявлень про природу планети Земля та Всесвіт в учнів початкової школи. Нижче наводимо конкретні приклади.

Згідно вимог базового компоненту дошкільної освіти, діти мають набути знань розрізняти найпоширеніші їстівні та отруйні гриби. Для закріплення цих знань пропонуємо ігру «Чи знаєш ти гриби» на основі шаблону «пазли». Для закріплення знань про свійські та дикі тварини пропонуємо ігру «Чи знаєш ти тварин» на основі шаблону «вікторина».

У початковій школі для поглиблення знань про тварин використовуємо гру «Харчування тваринок» на основі шаблону «вікторина». Для перевірки розуміння властивостей рідини в різних агрегатних станах використовуємо «Цікаво про воду».

Також в початковій школі рекомендуємо використовувати ігри на основі шаблону «кросворд». Приклади розроблених ігор: «Пізнаємо природу», «Що ви знаєте про воду», «Гірські породи. Грунти».

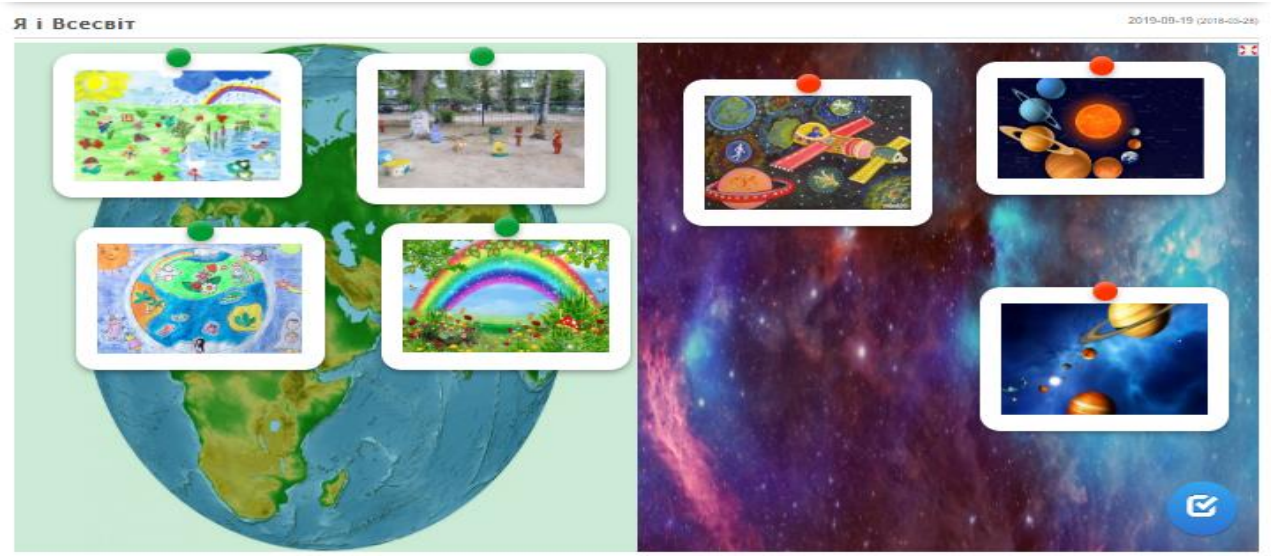

Рис. 1. Скрін-шоти з розроблених ігрових завдань

Формування знань учнів про Всесвіт та його будову, різні космічні тіла, планети, зорі пропонуємо супроводжувати елементами ігрової діяльності з використанням кросвордів [4, с.78]. Нижче наведено приклади з розроблених кросвордів (рис.2).

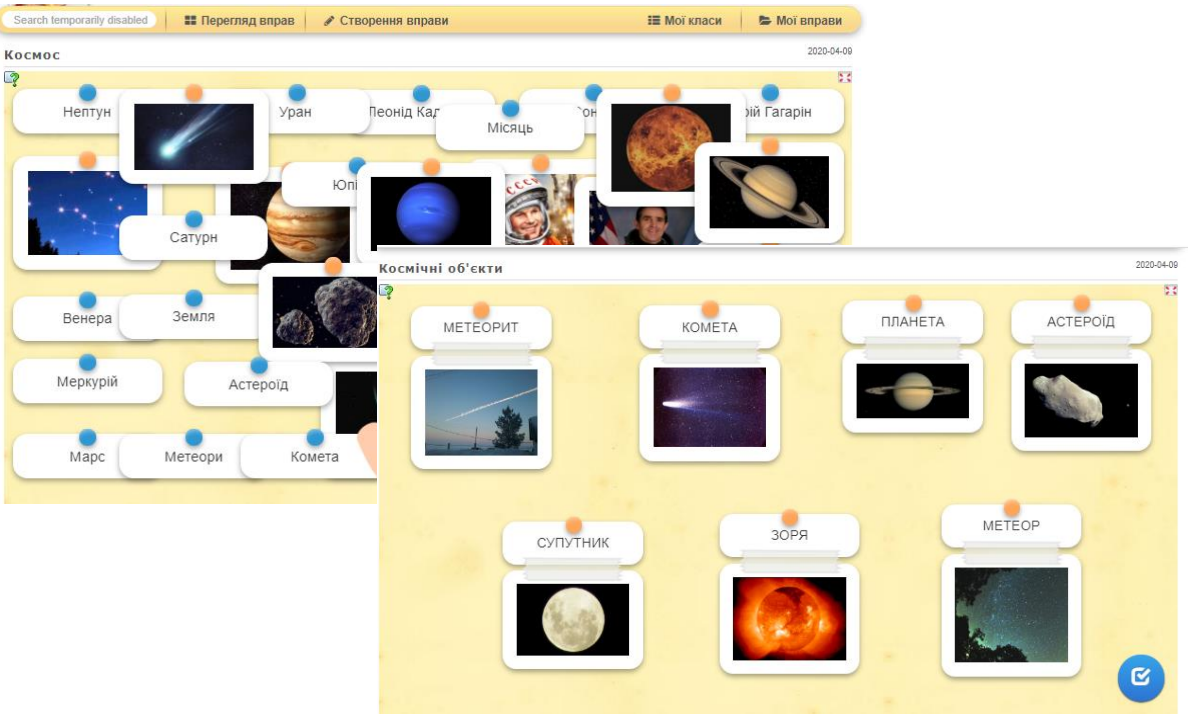

Рис.2. Скрін-шоти з розроблених ігрових завдань

На наш погляд, ігрові дидактичні інтерактивні завдання – це не просто інструмент для розваг або релаксації на уроці. Це потужний цифровий освітній ресурс, який сприяє залученню учнів у цифрове ігрове середовище навчального характеру з важливим мотиваційним компонентом.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Є. Інтерактивні технології – шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2017. №11. С.1-3.

2. Мачинська Н. І., Оприск М. А. Теоретичні аспекти використання ігрових технологій на уроках в початковій школі. *Молодий вчений*. № 10 (74). 2019. С. 229-232.

3. Кравченко С.М. Гейміфікація: до аналізу семантики поняття. URL: https://lib.iitta.gov.ua/

4. Заболотний В.Ф., Мисліцька Н.А. Формування уявлень у молодших школярів про природничо-наукову картину світу: інноваційні технології: монографія. Вінниця, 2020. Нілан-ЛТД. 161 с.

ВИКОРИСТАННЯ СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ ДЛЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Анастасія Компанець, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: В.І. Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Розумовий розвиток у дітей проходить кілька етапів, кожен з яких відображає певні характеристики та можливості дитини. У психологічній літературі визначають такі етапи розумового розвитку:

– Сенсомоторний етап (від народження до 2 років). Дитина вивчає світ через свої сенсорні враження та дії. Розвивається координація рухів, сприйняття простору та часу. Формується уявлення про об'єкти і їх взаємодію.

– Превербальний та передмовний етап (від 2 до 7 років). Дитина починає розвивати мовлення та використовувати його для вираження своїх думок та бажань. Розвивається уявлення про кількість, просторові відношення та час. Діти починають розв'язувати прості завдання та розуміють причинно-наслідкові зв'язки.

– Конкретно-операційний етап (від 7 до 11 років). Діти вчаться використовувати символи та образи для розв'язання проблем. Розвивається логічне мислення та здатність до класифікації об'єктів і понять. Дитина може вирішувати проблеми, які потребують логічного мислення, але вони ще зазвичай засновані на конкретних ситуаціях.

– Формально-операційний етап (від 11 років та старше). Дитина розвиває здатність до абстрактного мислення та відображення наукових концепцій. З'являється здатність до розв'язання складних проблем, які не пов'язані з конкретними ситуаціями. Діти можуть аналізувати і оцінювати інформацію критично та логічно.

Ці етапи розвитку не є строго визначеними, але вони допомагають у розумінні того, як діти розвивають свої когнітивні навички та які здібності можна очікувати на різних вікових стадіях.

У сучасному інформаційному суспільстві важливо вміти критично мислити, аналізувати і оцінювати інформацію. Сюжетні задачі сприяють розвитку цих навичок, оскільки вони вимагають аналізу ситуацій і прийняття обґрунтованих рішень. Використання сюжетних задач на уроках математики для молодших школярів може бути дуже ефективним методом розвитку їхнього розумового потенціалу. Серед переваг такого підходу визначають зв'язок із реальним життям, розвиток критичного мислення, стимулювання творчості, збільшення зацікавленості, сприяння згадуванню.

Сюжетні задачі можуть базуватись на повсякденних ситуаціях, що допомагає дітям легше зрозуміти математичні концепції та їх застосування у реальному житті. Вирішення сюжетних задач вимагає від учнів аналізу і вибору правильного методу розв'язання, що сприяє розвитку їх критичного мислення. Скворцова С. зазначає, що деякі сюжетні задачі можуть мати кілька можливих шляхів розв'язання, що сприяє розвитку творчого мислення учнів. Цікаві сюжети можуть зробити математику більш привабливою для учнів і стимулювати їх до активної участі у навчальному процесі [4]. Сюжети можуть зробити математичні концепції більш запам'ятовуваними, оскільки діти можуть асоціювати їх з конкретними ситуаціями або персонажами.

При створенні сюжетних задач варто враховувати рівень розвитку та інтереси учнів, підбираючи такі, що відповідають їхньому рівню розумового розвитку та розв'язанню математичних завдань. На думку Імбер В., важливо використовувати різноманітні сюжети, щоб зацікавити різні групи учнів і стимулювати їх до активної участі у процесі навчання [2].

Наведемо приклади сюжетних задач для молодших школярів на уроках математики:

Задача про роздачу подарунків. У Марії є 6 подарунків для своїх друзів. Вона хоче розділити їх порівну між своїми 4 найкращими друзями. Скільки подарунків отримає кожен друг?

Задача про збір грошей на подорож. Клас хоче поїхати на екскурсію. Кожен учень має придумати, скільки грошей він може приносити щотижня, щоб зібрати необхідну суму за 8 тижнів. Якщо в кожного учня є металева гривня, скільки грошей вони можуть зібрати разом?

Задача про розподіл фруктів. У кошику було 24 яблука і 36 апельсинів. Якщо ми хочемо розподілити їх порівну між 4 дітьми, скільки яблук і апельсинів кожна дитина отримає?

Задача про змагання на велосипедах. Чотири дитини влаштовують змагання на велосипедах. Хто прийде першим: хлопчик, який подолав 3 км за 20 хвилин, чи дівчинка, яка подолала 2.5 км за 15 хвилин?

Задача про розподіл піцци. У Марка було 8 шматків піци, до нього зайшли його 5 друзів. Як він може розподілити піццу так, щоб кожен друг отримав однакову кількість шматків?

Використання сюжетних задач не лише стимулює дітей думати математично, а й дає їм змогу застосовувати математичні концепції у практичних ситуаціях. Під час розв’язування сюжетних задач діти навчаються висловлювати свої думки, аргументувати свої висновки і слухати інших. Це сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок і вміння працювати в команді. Багато сюжетних задач моделюють реальні життєві ситуації, з якими діти можуть зіткнутися в майбутньому. Розв'язання таких задач допомагає дітям навчитися приймати обґрунтовані рішення і робити правильний вибір у різних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Імбер В. Формуємо комбінаторні уявлення дітей. *Дошкільне виховання*. 2013. №11. С. 7-9.

2. Імбер В.І. Привчаємо розмірковувати змалку. *Дошкільне виховання*. №7. 2015. С.16-19.

3. Імбер В.І. Розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. Зб. наук. праць. Вип. 38. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. С. 48-52.

4. Скворцова С.О. Методика навчання розв’язування сюжетних задач у початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання». Частина ІІ. Одеса : Фенікс, 2011. 156 с.

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Анна Кондратюк, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: В.І. Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Розвиток інтелектуальних умінь молодших школярів на уроках інформатики є ключовим завданням у сучасній освіті. Імбер В. зазначає, що цей процес сприяє не лише засвоєнню комп'ютерних навичок, але й розвитку критичного мислення, логічного та творчого потенціалу дітей [2]. Важливо створювати стимулююче середовище на уроках інформатики, яке сприяє активному розвитку інтелектуальних здібностей учнів.

Інтелектуальні уміння молодших школярів охоплюють широкий спектр здібностей та навичок, які сприяють їхньому розвитку та успіху в навчанні. Савчин М. В., Василенко Л. В. у віковій психології виділяють ось такі з цих умінь [5].

Логічне мислення. Молодші школярі розвивають здатність аналізувати інформацію, робити висновки та вирішувати проблеми за допомогою логічного мислення. Це може включати в себе розуміння послідовностей, відношень між об'єктами та розв'язування логічних головоломок.

Просторова уява. Деякі діти виявляють схильність у сприйнятті та розумінні просторових відношень. Це важливо для розвитку геометричних та конструктивних навичок.

Мовленнєва здатність. Вміння виразно висловлювати свої думки, розуміти та використовувати мовні концепції є важливими для успішного навчання та спілкування.

Критичне мислення. Молодші школярі навчаються оцінювати інформацію, розрізняти факти від припущень, визначати аргументи та виражати свої власні погляди.

Саморегуляція та розвиток волі. Вміння керувати своїми емоціями, управляти часом та зосереджувати увагу є ключовими для досягнення успіху в навчанні та житті.

Творчість. Молодші школярі мають здатність генерувати нові ідеї, експериментувати та шукати нетрадиційні рішення для вирішення проблем.

Співпраця та соціальні навички. Вміння співпрацювати з іншими, вирішувати конфлікти та ефективно спілкуватися є важливими для успішної взаємодії в групі та суспільстві.

Ці інтелектуальні уміння важливі для гармонійного розвитку молодших школярів і формують основу для подальшого навчання та успіху у житті. Імбер В. зазначає, що важливо створювати середовище, яке сприяє розвитку цих умінь через різноманітні активності та завдання як на уроках, так і поза ними [3].

Розвиток інтелектуальних умінь молодших школярів на уроках інформатики є важливим ще й тому, що це допомагає їм розвивати критичне мислення, логічні навички, проблемне мислення та творчість [3].

Загалом, уроки інформатики є чудовим інструментом для розвитку інтелектуальних умінь у молодших школярів, якщо вони будуть спрямовані на стимулювання творчості, логічного мислення та проблемного мислення.

Розглянемо декілька вправ, які можна використовувати на уроках інформатики для розвитку інтелектуальних умінь учнів:

Логічні головоломки. Даємо учням логічні головоломки або завдання, які вимагають від них аналізувати інформацію та робити висновки. Наприклад, головоломки типу «хто що робив», де учні повинні з'ясувати послідовність подій на основі наданої інформації.

Розробка алгоритмів. Пропонуємо учням розробити алгоритми для вирішення певних завдань. Наприклад, складання алгоритму для пошуку найкоротшого шляху в лабіринті або сортування чисел.

Програмування мозкових гравців. Використовуємо онлайн-ресурси, які дозволяють учням створювати програми для управління «мозковими гравцями». Це допомагає розвивати логічне мислення та аналітичні навички.

Аналіз веб-сайтів. Просимо учнів проаналізувати веб-сайти з точки зору їхнього дизайну, структури та вмісту. Це допоможе розвивати критичне мислення та аналіз інформації в Інтернеті.

Розв'язання проблемних завдань. Пропонуємо учням проблемні ситуації або завдання, які вимагають від них знаходження ефективних рішень. Наприклад, ситуації з вибором оптимального програмного продукту зі Сходинок до інформатики плюс для вирішення певних задач.

Креативні проекти. Учні створюють власні творчі проекти, такі як мультимедійні презентації, анімації або веб-сайти. Це допоможе розвивати їх творчість та уяву.

Обговорення етичних питань. Порушуємо етичні питання, пов'язані з використанням інформаційних технологій та спонукаємо учнів розмірковувати про їхні наслідки та вплив на суспільство. Наприклад, правила спілкування в ігрових чатах, електронному листуванні, на форумах тощо.

Підсумовуючи, можемо сказати, що все це допоможе учням розвивати різні аспекти інтелектуальних умінь, такі як логічне мислення, вирішення проблемних завдань, критичне мислення та творчість, тим самим готуючи їх до викликів сучасного світу інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Імбер В.І. Інформаційна педагогіка – потреба сучасності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.* Серія: Педагогіка і психологія. Випуск 34. 2011. С. 301-304.

2. Імбер В.І. Комп'ютерна грамотність та інформаційна безпека дітей молодшого шкільного віку на уроках інформатики: дуальний підхід. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми:* зб. наук. пр. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 46. С.17-21.

3. Імбер В.І. Вплив мультимедійних засобів навчання на формування навчального середовища. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Зб. наук. пр. Випуск 10 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2006. С. 317-321.

4. Козігора М. Формування інтелектуальних вмінь і навичок у процесі навчання молодших школярів. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2016. Вип. 1. С. 74-79.

5. Савчин М. В., Василенко Л. В. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ганна Коняга, *здобувач ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.С. Казьмірчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

В Європейському Союзі підприємництво визначають як один із найважливіших чинників, що забезпечують стійке економічне зростання та конкурентоспроможність країн, а також політичний, соціальний і культурний розвиток. Комісія Європейського Союзу виділяє підприємництво як важливу складову економічного розвитку. Рада Європи наголошує на тому, що ставлення та навички, пов'язані з підприємництвом, необхідно формувати в системі освіти та навчання. Підприємницька компетентність важлива в усіх сферах людської діяльності. Завдяки сприянню підприємницькій культурі підростаючого покоління у більшості країн, зокрема зосередження уваги на розвитку підприємницького мислення дітей та формуванні підприємницьких навичок, формування фінансової грамотності підростаючого покоління стає важливою частиною системи освіти в цілому світі.

У системі початкової освіти України відбувається реформування, зокрема впроваджуються та апробуються елементи формування фінансової грамотності дітей молодшого шкільного віку. Саме напрацьовуються дієві методи та ефективні прийоми і засоби формування фінансової компетентності учні початкової школи. Однак, дуже важливо проаналізувати уже наявний досвід розвитку фінансової грамотності підростаючого покоління у зарубіжних країнах.

Тому, у цій статті ми представимо аналіз зарубіжного досвіду формування фінансової грамотності дітей молодшого шкільного віку.

Одним із перших довідкових документів, що розкриває важливість підприємницької компетентності в Європі, є Лісабонська стратегія, яка була схвалена Європейською Радою у 2000 році. Ця стратегія мала на меті зробити Європейський Союз найбільш конкурентоспроможною та динамічною економікою світу, що базується на знаннях. Останніми роками багато європейських країн, беручи до уваги заклики Європейської Комісії до створення підприємницького суспільства, заснованого на знаннях, все більш відповідально ставляться до підприємницької діяльності. Багато з них прийняли зобов'язання, які забезпечують сприяння підприємництву на різних рівнях.

У звіті, опублікованому Європейською комісією, йдеться про зміцнення позицій підприємницької компетентності: у більшості країн Європейського Союзу підприємницька освіта отримує все більшу підтримку. А це означає, що кожна країна приділяє дедалі більше уваги на національному рівні розвитку підприємницького мислення та навичок, пов’язаних з підприємництвом, з метою досягнення позитивного внутрішнього економічного зростання, соціального добробуту та водночас забезпечення сталого економічного розвитку. і конкурентоспроможності всього Європейського Союзу у світі.

В уряді Норвегії теоретичні основи підприємницької освіти були створені в 2003 році, після затвердження стратегічного плану «Від ідей до цінностей – Урядова програма інновацій», в якому фінансова грамотність виділена як одна із пріоритетних, що потребує особливої уваги держави. Уряд Норвегії дотримується позиції, що формування фінансової грамотності дітей слід починати з раннього віку, тому наголошує на важливості підприємницької освіти на всіх рівнях освіти [6, с.124]. З метою реалізації цього положення у 2004 році в країні було оголошено національну стратегію навчання підприємництву, метою якої є залучення державних установ, навчальних закладів, бізнес-структур та неурядових організацій до процесу навчання підприємництву та приділення

особливої уваги навчанню педагогів. З цією метою була створена концепція трьох програм – «REAL Norvegija»:

– Міні-РЕАЛ, за яким вчителі початкових класів разом з учнями розробляють та реалізують план розвитку громади;

– Middle-REAL, згідно з яким старшокласники залучаються до активного життя шкільної спільноти, діяльності бізнес-підприємств і заохочуються застосовувати набуті навички в інших спільнотах;

– Програма REAL, яка спрямована на ознайомлення старшокласників та студентів з вищою освітою з досвідом ведення бізнесу, надання молоді можливості самооцінки, оцінки тенденцій ринку праці, а також створення бізнес-плану та можливостей реалізації цього плану.

В Австрії фінансова грамотність в загальноосвітніх школах ґрунтується на стратегії «Навчання впродовж життя», прийнятій у 2011 році, оскільки не існує національної стратегії, яка б спеціально регулювала підприємницьку освіту в загальноосвітніх школах . В останні роки в Австрії було вжито багато заходів для сприяння фінансовій освіті на початковому рівні, так і в середній школі. Навчання фінансової грамотності в школах базується на інноваціях, які спрямовані на сприяння через підтримку, що надається вчителям: консультації, обмін досвідом, інформацією, підтримка засобів навчання [5, с. 141].

У Болгарії приділяється значна увага формуванню фінансової грамотності учнів у навчальних закладах. У «Програмі розвитку освіти, науки та молодіжної політики» запропоновано включити освіту підприємництва та фінансової грамотності в школах до загально-навчальних дисциплін. Починаючи з початкової школи є предмет «Підприємницька освіта». У Болгарії на державному рівні підтримується особистісний розвиток та економічне благополуччя молодих людей, що включає також набуття підприємницьких і ділових навичок. Окрім формальної освіти уряд Болгарії приділяє значну увагу створюючи різні види неформальної освіти, які забезпечують формування фінансової грамотності усіх громадян держави [9, с. 609].

Ще одна країна, де велика увага приділяється фінансовій освіті – це Італія. В країні були розроблені та впроваджені заходи, спрямовані на те, щоб молоді люди віком від 15 до 18 років проходили практичний клуб, під час якого поряд з роботою надається альтернативне навчання, яке передбачає залучення до діяльності імітованих компаній. У тренінговій компанії «Impresa formativa simulate-IFS» діти вивчають реальні робочі процеси, їм даються теоретичні знання та практичні навички, як успішно розробляти бізнес-плани, створювати компанії та керувати ними [7, с.159].

У Данії, як і в Італії, освіта та практична підготовка є важливими інструментами для сприяння розвитку інновацій, але, на відміну від італійської держави, у Данії фінансова освіта включена до національної стратегії. Як один із найважливіших інструментів сприяння підприємництву можна виділити міжнародну Датську академію підприємництва, яка надає студентам усіх рівнів можливість вивчати підприємництво, як один із навчальних предметів. Академія також має на меті надавати найкращі приклади практики з освітніх тем [7, с.162].

Литва не має національної стратегії навчання підприємництву, але ця країна приділяє багато уваги розвитку фінансової грамотності. Зокрема, діюча в країні некомерційна організація «Junior Achievement – Молоде підприємство» активно займається організацією семінарів і практичних занять для дітей, молоді та дорослих, під час яких створюються імітаційні навчальні компанії. У різних латвійських містах проводяться семінари для студентів і викладачів, головною метою яких є формування фінансової грамотності населення і розвиток навичок прийняття рішень. У 2009-2011 роках у Латвії, Швеції, Естонії, Фінляндії було реалізовано проект за фінансування Центральної Прибалтики, під час якого навчальні заклади апробували інноваційні методи, прийоми та засоби, які сприяли формуванню відповідального ставлення до громадянства, фінансової грамотності, вміння приймати рішення і відповідати за них, займатися самозабезпеченням. Країни поділилися прикладами гарної практики. Цей проект також довів, що методи розвитку підприємницьких навичок можна успішно застосовувати і в дошкільній освіті [8, с.420].

Вивчення ініціатив щодо розвитку підприємницької компетентності в різних країнах показує, що інтерес до підприємництва зростає: все більше країн включають підприємницьку освіту в національні програми, все більше і більше держав готуються наслідувати приклад інших країн, регулюючи підприємницьку освіту в національних програм. Польща підготувала «Стратегію навчання впродовж життя», яка містить також стратегію навчання підприємництву [2, с.67-69]. У Чеській Республіці ще з 2010 року підприємницька освіта була зареєстрована в Стратегії навчання впродовж життя та в реформі навчальних програм. У 2011 році Ірландія взяла на себе зобов'язання підготувати заяву про політику підприємництва та посилити навчання, пов'язане з підприємництвом тощо [4].

Отже, у переважній більшості зарубіжних країн фінансовій освіті приділяється значна увага, як у рамках формальної освіти, впроваджуючи відповідні навчальні дисципліни у школах, коледжах, починаючи з молодшого шкільного віку, так і в рамках неформальної освіти. У цих країнах прослідковується пряма залежність між рівнем фінансової грамотності населення та економічним зростанням держави, тому питанням формування фінансової компетентності населення опікується влада.

Ми маємо орієнтуватися на ефективний досвід формування фінансової грамотності населення інших країн, оскільки в Україні цей напрямок лише починає розвиватися.

Список використаних джерел:

1. Гаврилко Т., Довгань М. Фінансова грамотність населення: вітчизняний та зарубіжний досвід. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 30(2). С. 48-52.

2. Кізима Т. Фінансова грамотність населення: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Вісник ТНЕУ*. 2012. №2. С. 64–71. 29

3. Пташенко Л. О., Шабардіна А. М. Підвищення рівня фінансової грамотності населення: міжнародний досвід. *Економіка і регіон*. 2014. № 1. С. 8-14.

4. Entrepreneurship Education: Teacher Support as a Critical Success Factor. European Commission, 2011

5. Strazdienė G., Garalis A. Imitacinės verslo įmonės modelis: teoriniai ir praktiniai aspektai Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Kaunas: VDU, 2008, Nr. 46, p. 133–147.

6. Strazdiene G., Garalis A. Philosophical directions of entrepreneurship education: classification and definition. Young researchers' work. Social Sciences: Management and Administration. Siauliai: Siauliai University Publishing House, 2006, no. 1(8), p. 123–133.

7. Strazdienė G., Garalis A. Verslumas: ugdymo programos ir jų efektyvumo raiška. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 2006, №. 38, p. 153–165.
8. Kolesnik K., Oliinyk N., Komarivska N., Kazmirchuk N., Imbeк V. Future-Teacher Soft Skills Development in the Context of Ukraine's Integration into the European Higher Education Area. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 2023. Vol. 22, No. 2, pp. 413-431.
9. Franchuk N., Karuk I., Imber V., Komarivska N., Kazmirchuk N., Koval T. Developing future primary school teachers' communication through pedagogy of partnership. *Journal of Education and Learning (EduLearn)* Vol. 18, No. 3, August 2024, pp. 607-615.

ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ТЛУМАЧИТИ ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 3 КЛАСУ НАСКРІЗНОГО ВМІННЯ КРИТИЧНО МИСЛИТИ

Світлана Лановенко, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: В.В. Пруняк, кандидатка філологічних наук, доцентка
Криворізький державний педагогічний університет

Сучасний етап розвитку національної школи характеризується посиленням уваги до мовної освіти в країні, потребою формування особистості, яка б відзначалася свідомим ставленням до рідної мови, мовленнєвою активністю на всіх етапах оволодіння мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу, високою культурою спілкування в різних життєвих ситуаціях. Реалізація цього складного завдання неможлива без розвитку різних видів мислення і мовлення.

Критичне мислення займає чільне місце у розвитку пізнавальної діяльності школяра, оскільки дає йому можливість критично оцінювати реалії об'єктивної дійсності, аналізувати свої судження, точність, об'єктивність і правильність власних думок. Тому досконале знання людиною рідної мови, її виражальних засобів, і в першу чергу лексичних, відіграє важливу роль у розвитку усіх видів мислення, у тому числі і критичного. Таким чином, набуття особистістю лексичної компетентності є запорукою розвитку її пізнавальних, інтелектуальних умінь і навичок, здатності до самостійного гнучкого мислення.

Збагачення словникового запасу молодших школярів є одним з основних напрямів розвитку мислення і мовлення індивідуума, йому належить вирішальна

роль у формуванні мовної особистості. Великий потенціал для такого розвитку мають уроки рідної мови і читання, на яких діти засобами слова здобувають знання про навколишній світ, природу і суспільство, вчаться спостерігати, думати і виражати в доречній словесній формі думки про побачене і почуте. Тим самим уроки словесності сприяють збагаченню словника учнів, навчають основ мовленнєвої діяльності. Тому реалізація мети лексичної роботи в початковій школі, на думку методистів, можлива завдяки виконанню «таких завдань:

а) накопичення в пам'яті учнів значної кількості слів з усвідомленням усіх відтінків їх значення та експресивного забарвлення;

б) формування вмінь активно користуватися власним словниковим запасом, тобто швидко і точно добирати слова для побудови речень і текстів» [3, с. 20].

Важливе місце у цьому процесі відводиться збагаченню словникового запасу школярів засобами художньої виразності, до яких відносяться у першу чергу епітети, порівняння, метафори, синоніми, фразеологізми. Саме вони надають висловлюванню емоційного забарвлення, містять стилістично-оцінний відтінок. Тому без таких слів важко домогтися, щоб висловлювання було точним, виразним, емоційним. Словникова робота сприяє глибокому усвідомленню змісту навчального тексту, його ідейної спрямованості, є важливим засобом розвитку мовленнєвої діяльності учнів. Відчути багатство рідної мови, її красу і виразність, збагнути усі відтінки слова можливо лише тоді, коли дитина добре розуміє усі слова тексту.

Сучасний словник української мови включає в себе сотні тисяч слів. У найбільш повному «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» (Київ, 2003) зареєстровано 170 тисяч слів. Але при цьому слід ще пам'ятати, що більшість реєстрових слів багатозначні. Тому фактична кількість лексичного складу мови збільшується у кілька разів. При цьому слід зважати на те, що слова можуть мати пряме і переносне значення. Семантику останніх можна визначити за допомогою контексту. Тому вчитель повинен навчити дітей розуміти пряме і переносне лексичне значення слова. У навчанні мови молодших школярів

необхідно домогтися, щоб учні усвідомлювали об'єктивно існуючі відмінності між навколишньою дійсністю, об'єктами, якостями, та словами, які позначають елементи цієї дійсності.

Практична цінність вивчення лексики полягає насамперед в тому, що учні свідомо підходять до розуміння значення і сфери вживання слова, до потреби збагачення словникового запасу і звільнення своєї мови від слів, які стоять за межами літературних норм (діалектизми, жаргонізми тощо). На основі теоретичних знань вони оволодівають навичками вживання в кожному конкретному випадку найбільш точних і виразних слів.

Традиційні лексичні вправи на заміну одного слова іншим, що виконуються під час засвоєння лексики, належать до мовних вправ, оскільки вони виконуються ізольовано від тексту. Якщо ж таке завдання стосується заміни лексичних одиниць у зв'язному висловлюванні, то воно з мовної вправи перетворюється у мовленнєву. Саме такий підхід до словникової роботи на основі тексту, на наш погляд, повинен проводитись на уроках читання, де є великі можливості для спостереження і засвоєння особливостей сполучуваності слів, їх точного і доцільного вживання у мовленні.

Сучасні методисти під словниковою роботою розуміють «систему навчально-виховної роботи над словом, яка охоплює засвоєння учнями нових слів, відтінків і значень, емоційно-експресивного забарвлення слів, сфер їх уживання, їх багатозначності і переносних значень, засвоєння синонімів, антонімів, паронімів, омонімів тощо» [1, с. 167]. Таким чином, сучасне розуміння словникової роботи більш глибоке і більш змістовне.

Словникова робота є одним з найефективніших засобів збагачення, уточнення, активізації і розвитку мовлення школярів, підвищення їхньої грамотності. Робота над словом повинна охоплювати весь спектр семантико-стилістичних властивостей слова, врахування усіх потенційних можливостей його вживання у мовленні. У зв'язку з цим лінгводидакти рекомендують роботу над словом проводити на основі тексту. Це дозволить повніше і точніше

розкривати учням значення слів, їх семантико-стилістичні особливості і доцільність уживання у процесі спілкування.

Особливу увагу у цьому процесі М. Вашуленко звертає на знання учнями лексичного значення слова і на вміння його визначати, адже це відіграє важливу роль у поповненні словникового запасу молодших школярів, сприяє їхньому мовленнєвому розвитку. Нарешті, ще один важливий аргумент: «зв'язне мовлення учнів має ґрунтуватися на їхньому словниковому запасі, на вмінні знаходити для вираження думки відповідні лексичні засоби та співвідносити їх зі сферою вживання, з орієнтацією на стильову особливість створюваного тексту» [2, с. 158-159]. Великі можливості для цього зосереджені у текстах художньої літератури. Цим і викликана нагальна необхідність проведення систематичної і послідовної словникової роботи на уроках словесності впродовж усього періоду навчання дитини в школі.

Під час проведення такої роботи вчитель повинен дбати про те, щоб діти правильно звернули увагу на прочитане незнайоме слово в тексті, зрозуміли його значення, в якому воно вжите у тексті. При цьому в нього є можливість продемонструвати учням усі потенційні у слові семантичні відтінки і його стилістичний потенціал вони могли потім доцільно й ефективно самостійно вжити його в потрібній ситуації.

Сучасна лінгводидактика має у своєму арсеналі велику кількість способів і прийомів тлумачення значень слів. Як правило, їх використовують залежно від вікових особливостей школярів, їх загального рівня розвитку, а також від особливостей семантики слова. Так, на ранньому етапі навчання у початковій школі вчителі пояснюють значення слова за допомогою демонстрації макета предмета або його зображення на малюнку чи світлині. Однак для слів з абстрактним значенням такі прийоми не підходять. Тому досвідчені педагоги в такому випадку використовують контекст речення чи словосполучення або пояснюють значення слова за допомогою описових зворотів, добору синонімів чи антонімів. Помилка полягає в тому, що цей прийом учителі не доводять до логічного завершення, а обмежуються лише добором синонімів до аналізованого

слова, не розмежовуючи відтінків значень слів. Це обмежує мовленнєвий розвиток дітей; значення одного слова прирівнюється до значення іншого. У той же час залишаються поза увагою учнів семантико-стилістичні особливості слів, діти не усвідомлюють смислових та емоційних відтінків у словах-синонімах.

Важливе місце в словниковій роботі школярів займає інформаційно-пізнавальний етап. Під час цього етапу вчитель спирається на елементарні уявлення дітей про лексичні явища. У першу чергу це практичне ознайомлення зі словом як структурно-семантичною одиницею мови і мовлення, його значенням, функцією, осмислення учнями лексикологічних знань про виучувані лексичні явища, усвідомлення правил аналізу кожного лексикологічного поняття – пряме і переносне значення слова, багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми тощо. На цьому етапі важливо, щоб діти навчились самостійно визначати, коли слово вжито у прямому значенні, а коли в переносному як у поданій учителем групі слів, так і в зв'язних текстах. Це сприятиме не тільки збагаченню словникового запасу дітей, а й забезпечить вироблення у них уважного ставлення до слова, сформує мовленнєве чуття, що, в кінцевому підсумку, стане оновою формування і розвитку наскрізного вміння критично мислити.

Список використаних джерел:

1. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-метод. посіб. для студ. ВНЗ/ за наук. ред. М.С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ: Освіта, 2018. 400 с.
3. Нагрибельна І.А., Сугейко Л.Г., Мельничук Ю.Ю. Самостійна робота студентів під час вивчення методик української та російської мов: навчально-метод. посіб. для студ. ВНЗ напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон: ХДУ, 2013. 147 с.
4. Сіранчук Н.М. Лінгводидактичні принципи формування лексичної компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2017. № 1. С. 47-49.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ ПРАЦЮВАТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ ЗАСОБОМ CHAT GPT У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Альона Лідіч, *здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Т.М. Васютіна, докторка педагогічних наук, професорка,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

У зв'язку з постійним розвитком технологій та зростаючими вимогами до освіти, виникає потреба у формуванні стійких навичок роботи з інформацією у молодших школярів, які сприяють розвитку критичного мислення, допомагають уникнути різних маніпуляцій та приймати обґрунтовані рішення. Сучасні технології, зокрема системи штучного інтелекту, надають нові можливості для покращення процесу навчання та формування компетентностей учнів. Це зумовлює пошук нового змісту, форм, засобів і способів організації освітнього процесу на усіх рівнях освіти. І провідними засобами, на сьогодні, є моделі штучного інтелекту, зокрема, мовна модель штучного інтелекту Chat GPT, яка надає вчителям та учням інструменти для ефективного вивчення та сприйняття інформації. Використання таких засобів може значно покращити процес навчання та сприяти формуванню компетентностей, необхідних для успішної адаптації до сучасного світу.

Однією із ключових компетентностей є інформаційно-цифрова, яка включає в себе навички здобуття, оцінки, обробки та використання інформації для досягнення поставлених цілей. Вона передбачає впевнене та, водночас, критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Сюди ж можна і віднести інформаційну й медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботу з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці, розуміння етики роботи з інформацією [2].

Розглянемо приклади завдань, використання яких буде ефективним для формування в учнів 4-го класу уміння працювати з інформацією. Так, школярам можна запропонувати проаналізувати лист, який згенерував чат-бот. Потім спробувати покращити цей лист, роблячи його більш чітким, емоційним та лаконічним. Знайти в тексті зайві слова чи речення, які можна виключити, не втрачаючи змісту. Пояснити, чому вони зайві та запропонувати власні варіанти виправлень. Таким чином, формуватимемо вміння працювати з інформацією, а

саме: вміння аналізувати текст, згортати-розгортати його та доводити свою думку.

Для формування уміння «Робота з текстом, аналіз, виділення головного, підготовка списку питань до тексту» дієвою буде робота над певним художнім твором. Наприклад, учням було запропоновано прочитати казку, скласти питання до автора казки, щоб отримати додаткові відомості та розширити розуміння сюжету. Використовуючи чат “На урок” [3], учні мають змогу поставити сформульовані питання автору”. Таким чином, це сприяє формуванню діалогічного мовлення та вміння ставити запитання (рис. 1).

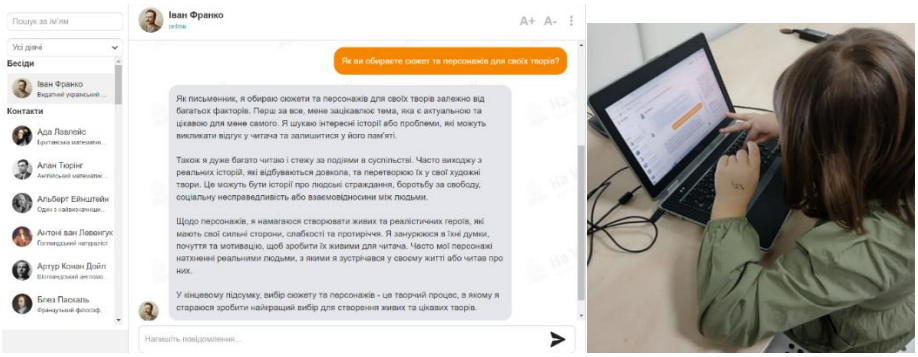

Рис. 1. Приклад використання чату “На урок”

Результативним, на нашу думку, з досвіду формування навичок порівняння інформації було завдання, яке полягало в порівнянні глобуса та карти, аналіз їх спільних та відмінних рис, переваг та недоліків використання. Крім того, для закріплення матеріалу учням запропоновано розіграти діалог між глобусом та картою, використовуючи Chat GPT [4] (рис. 2).

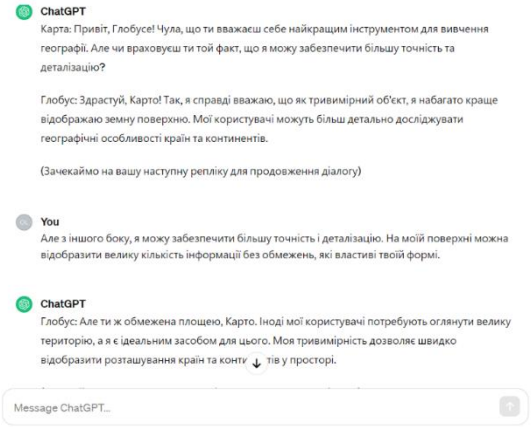

Рис. 2. Приклад використання Chat GPT, розігрування діалогу між глобусом та картою.

Отже, використання Chat GPT на уроках відкриває нові перспективи для освітньої практики, допомагає підвищити якість освіти в цілому, сприяє активному розвитку мовлення, комунікації, критичного мислення, творчості та інших життєво важливих компетентностей. Такий підхід до викладання не лише збагачує освітній процес, але й готує учнів до викликів сучасного світу, де навички роботи з інформацією мають провідне значення.

Список використаних джерел:

1. Васютіна Т., Борисьонок М., Лідіч А. Цифрові освітні технології у роботі вчителя початкової школи : Навч.-метод. посіб. для студентів спец. 013 «Початк. Освіта». Київ : УДУ ім. Михайла Драгоман., 2023. 69 с. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/43202
2. Концепція Нової української школи. URL: https://bit.ly/3vTRmfa
3. Чат «На урок: спілкування з видатними постатями минулого». URL: https://naurok.com.ua/chat/index
4. Chat GPT. URL: https://chat.openai.com/

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

***Мирослава Лісовська**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Г.М. Черненко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

університет Григорія Сковороди в Переяславі

В умовах швидких економічних та соціокультурних змін у світі суспільство потребує суттєвих змін в освіті. Сьогодні набула актуальності концепція компетентнісного підходу, мета якої – формування компетентнісної особистості, яка знає як використати, де застосувати здобуті в школі знання, в якої на високому рівні сформовані моральні якості, яка зуміє реалізувати себе в суспільному житті.

Зазначимо, що компетентнісний підхід в НУШ передбачає формування ключових та предметних компетентностей. У нашому дослідженні ми розглянемо формування підприємницької компетентності, яка, на нашу думку, є вкрай важливою для сучасної особистості в умовах світового прогресу. Проблема формування підприємницької компетентності у дітей молодшого шкільного віку обумовлена, насамперед, змінами на ринку праці, процесами

трансформації різних сфер суспільного життя. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про актуальність даної проблеми. Науковці та педагоги сходяться на думці про те, що цілеспрямоване формування підприємницької компетентності позитивно впливає на всебічний розвиток особистості, яка готова змінювати, удосконалювати умови свого життя, самостійно обирати свій життєвий шлях, виходячи із особистісних якостей, умінь, потреб, власних прагнень. Це також сприятиме адаптації молоді до складних ринкових умов та реалізації себе як соціальної особистості.

Формування підприємницької компетентності – це багатоетапний, складний і суперечливий процес, що передбачає освоєння учнями знань підприємництва та становлення, основаної на цьому, свідомості та поведінки, притаманної підприємцям. Підприємливість як морально-вольова якість особистості, яка проявляється в умінні і здатності швидко знаходити дієві й ефективні рішення, вміло оперувати здобутими знаннями. Схильність до нових форм взаємин і діяльності на сьогодні є актуальним запитом суспільства , який має реалізувати Нова українська школа.

Тому переконуємося, що розуміння і вивчення підприємливості здебільшого зосереджені на концептуальних та теоретичних засадах, і тому потребують ретельного дослідження її формування на уроках, починаючи з початкової ланки, зокрема, як ключової компетентності в умовах Нової української школи.

На нашу думку, формування підприємницької компетентності в молодших школярів найефективніше здійснюється на уроках «Я досліджую світ». Зміст програми інтегрованого курсу «Я досліджую світ» передбачає знайомство учнів зі світом професій, потребами людей, видами ресурсів, із поняттям «сімейний бюджет», доходами та витратами сім'ї, чинниками, які впливають на вибір товарів, сутністю реклами, правами і обов'язками споживачів, способами заощадження води, електроенергії, зменшення витрат тепла в оселі, свідоме використання природних ресурсів тощо. Ми переконані, що саме при вивченні даних тем активно формується та розвивається підприємливість у молодших

школярів. У ході дослідження нами було теоретично обґрунтовано інноваційні методи, прийоми, інтерактивні вправи, які сприяють розвитку підприємливості як ключової компетентності на уроках «Я досліджую світ».

Переконуємося, що важливе значення в освітньому процесі має використання сучасних методів навчання, що формують способи діяльності та міркувань; передбачають створення ситуацій, що стимулюють самостійні «відкриття». Активні методи не тільки мотивують дітей до навчання, а й дають змогу в освітньому процесі за короткий проміжок часу «прожити» певну ситуацію, пропустити її крізь себе, програти ролі, які доведеться виконувати в реальному житті, проаналізувати, оцінити свою діяльність, самостійно зробити висновки і таким чином отримати міцні знання.

Наприклад, ділові і рольові ігри, шкільні проєкти наближають учнів до реального дорослого життя, де від них вимагається вирішення економічних, фінансових питань, дають змогу отримати власний досвід у підприємницькій діяльності тощо. Так наприклад, ділова гра передбачає відтворення ролей з реального життя. Кожен виконує завдання відповідно до визначеної ролі і знає, що його дії відображаються у спільних результатах. Емоції, які діти отримають від спілкування з однолітками, сприяють зміцненню засвоєних знань, перетворюють їх в уміння та навички. Саме в колективній роботі формуються соціальні компетентності, народжуються нові ідеї, з'являються лідери, відстань між учителем та учнем зменшується врази. З власного досвіду роботи переконуємося, що учень стає рівноправним учасником освітнього процесу, співтворцем, партнером і конструктором нових знань, винахідником нових ідей. Досвід учня стає найціннішим навчальним матеріалом на уроці, а його думка, відчуття, бажання є головними інструментами у пізнанні нового, ще не відомого. Таке навчання допомагає формувати навички співробітництва, формує вміння самостійно робити вибір, критично мислити, виховує відповідальність за якість виконаної роботи.

Таким чином переконуємося, що молодші школярі повинні стати підприємливими, щоб бути упевненими у своєму успішному майбутньому, тому

що важливість підприємливості не лише в прибутках і збитках, успіхах чи невдачах. Значення підприємливості в суспільстві набагато масштабніше. Адже підприємливі люди – зосереджені на інноваційних ідеях, а тому підвищення рівня підприємливості громадян сприяє економічному зростанню держави в цілому, а отже, і рівня життя людей.

Список використаних джерел:

1. Авер'янова Г., Москаленко В. Особливості економічної соціалізації молоді в умовах трансформації українського суспільства. *Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні* / за ред. С. Максименко, В. Циби, Ю. Шайгородського. Київ: Український центр політичного менеджменту, 2003.
2. Барадія Н. Формування фінансової грамотності через впровадження педагогічних технологій. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Випуск 23 (Том 1). С. 89-94.
3. Гельбак А.М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя: методичні рекомендації. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 2017. 100 с.
4. Гільберг Т. «Я досліджую світ»: інтегр. курс закл. заг. серед. освіти. Київ: Генеза, 2018. 124 с.
5. Довгань А.І. Реалізуємо наскрізну лінію «Підприємливість та фінансова грамотність». *Економіка в школах України*. 2018. № 8 (165). С.7-19.
6. Концепція Нової української школи / упоряд.: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова, І. Кобернік та ін.). Київ, 2016. 34 с.
7. Кузьменко Ю. Формування компетентності «Підприємливість та фінансова грамотність». *Сучасні орієнтири*. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. № 2 (8). С. 36-39.
8. Макарук О. Формування в молодших школярів підприємливості в контексті вимог Нової української школи. *Освітні обрії.* № 1 (54). 2022. С. 23-29.
9. Назаренко Г.А. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів: метод. посібник. Черкаси: ЧОІПОПП, 2014. 68 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Людмила Лучко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.Л. Франчук, кандидатка педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Із запровадженням Нової української школи та публікацією оновленого Державного стандарту початкової освіти, реформування традиційної моделі

навчання, застосування інноваційних та інтерактивних педагогічних технологій, а також впровадження сучасних підходів та методів стають запорукою успішного навчання здобувачів освіти. Дослідниця Н. Комарівська зазначає: «Варіативність шляхів досягнення мети навчання й виховання в початковій школі є значною теоретичною та практичною проблемою й залежить від професійної майстерності вчителя. Викладання будь-якого предмета націлене не лише на збагачення учня змістовними знаннями, а й на розвиток його особистості, формування прийомів розумової діяльності» [4, 76].

Використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови в початковій школі значно покращує спосіб подачі навчального матеріалу та сприяє результативному засвоєнню його молодшими школярами, розширює зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію до навчання та створює умови для більш тісного партнерства між вчителями та учнями.

Упровадження інтерактивних методів навчання на уроках української мови в початковій школі сприяє ефективній реалізації основної мети вказаної освітньої галузі – формування мотивації щодо вивчення української мови, розвиток комунікативної та інших ключових компетентностей, формування здатності до виразного володіння українською мовою для духовного, культурного та національного самовияву, використання її в особистому та суспільному житті, у міжкультурній взаємодії, розвиток логічного, критичного та творчого мислення, а також готовність до подальшого вивчення української мови.

Суть ідеї інтерактивного навчання полягає в постійній та активній взаємодії всіх учнів під час освітнього процесу, де відбувається колективне та групове навчання в співпраці, де всі учасники є рівноправними партнерами. Інтерактивні методи навчання охоплюють організацію засвоєння знань та розвитку вмінь і навичок за допомогою спеціально структурованих навчально-пізнавальних дій, які активно включають учнів у взаємодію між собою і сприяють побудові міжособистісного спілкування з метою досягнення запланованого результату [5, 48].

Освітній процес уроків української мови із провадженням інтерактивних методів навчання організовано так, що всі учні залучені до процесу пізнання, мають можливість розуміти та рефлектувати над тим, що вони знають та мають на увазі. Спільна діяльність учнів у процесі засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен формує власні висновки, відбувається обмін знаннями, ідеями та методами діяльності.

Саме інтерактивні технології найефективніше сприяють розвитку навичок спілкування, уміння висловлюватися, критично мислити, переконувати, вести дискусію. Вони сприяють активному й глибокому аналізу та обговоренню матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння, стимулюють допитливість, учать дітей мислити, розмірковувати, доводити та аргументувати свою думку, заохочують до співпраці.

Ефективними інтерактивними методами навчання на уроках української мови можна вважати технології кооперативного навчання (робота в парах, ротаційні трійки, «два-чотири-всі разом», карусель, синтез думок, коло ідей, акваріум), технології колективно-групового навчання (мікрофон, мозковий штурм, навчаючи-вчуся, ажурна пилка, дерево рішень), технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри, спрощене судове слухання, громадські слухання, розігрування ситуацій за ролями тощо), технології опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію, неперервна шкала думок, дискусія, дебати) тощо.

Застосування інтерактивних методів навчання висуває певні вимоги до структури сучасного уроку української мови в контексті Нової української школи. Етапами інтерактивного уроку є: мотивація, визначення теми та очікуваних навчальних результатів, надання необхідної інформації, проведення інтерактивної вправи (центральна частина уроку), узагальнення (рефлексія) та оцінювання отриманих результатів уроку.

Мотивація сприяє виникненню в учнів інтересу до предмета та теми уроку, допомагає налаштувати їх на ефективний процес пізнання, стимулює особистий інтерес, а також психологічно готує учнів до сприйняття змісту уроку. З

інтерактивних вправ та методів, на етапі мотивації, доцільно використовувати: «Мозковий штурм», «Незакінчене речення», «Вилучи зайве», «Мікрофон», «Задом наперед» та інші.

Етап оголошення теми та очікуваних навчальних результатів сприяє розумінню учнями суті своєї активності, іншими словами, того, чого вони мають досягти та які очікування має щодо них учитель на уроці української мови [3, 113]. На цьому етапі уроку доречно використати такі інтерактивні методи: «Передбачення», «Загадкові будиночки», «Мікрофон», «Дешифрувальник».

Метою етапу актуалізації знань є надання учням достатньої інформації, щоб вони могли використовувати ці знання при виконанні практичних завдань. У процесі повідомлення необхідної інформації ефективними будуть такі інтерактивні методи навчання, як «Мозковий штурм», «Карусель», «Гронування», «Кубування», «Діаграма Венна» та інші.

Метою центральної частини інтерактивного уроку української мови є практично засвоїти навчальний матеріал, досягти визначеної мети уроку. Серед інтерактивних методів навчання на цьому етапі доцільними будуть: «Займи позицію», метод «Прес», «Акваріум», «Система позначок», «Ажурна пилка», «Читання з передбаченням», «Навчаючи – вчуся».

Метою рефлексії є згадати, виявити й усвідомити основні компоненти діяльності: її зміст, тип, способи, проблеми, шляхи їх розв'язання, отримані результати тощо [3, 114]. На цьому етапі доцільно впроваджувати такі методи навчання, як «Незакінчені речення», «Інтерв'ю», «Від А до Я», «Рюкзак», «Асоціативний кущ», «Займи позицію», «Метод прес», «Дерево рішень» тощо.

Планування та організація уроків української мови з використанням інтерактивних методів навчання передбачає продуманість кожного етапу уроку, адекватний вибір методів та прийомів, спосіб діяльності учнів, створення відповідної психологічної атмосфери в класі та врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів [1, 335]. Також важливими аспектами є поділ класу на групи, урахування особистих якостей та лідерських умінь учнів,

використання інформаційних та методичних матеріалів, візуальних допоміжних засобів для кращого засвоєння матеріалу.

Важливими педагогічними передумовами ефективного використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови в початковій школі є наявність високої педагогічної культури та обізнаності щодо інтерактивного навчання в учителів, підготовка вчителів до використання інтерактивних методів навчання, забезпечення діалогічності педагогічного процесу, демократичні відносини між учителями та учнями, повага до поглядів учнів, підтримка вчителем оригінальних та нестандартних думок, ідей та пропозицій учнів [6, 266].

Отже, інтерактивні методи навчання є ефективними на уроках української мови. Вони сприяють розвитку мовлення молодших школярів, підвищують мотивацію та інтерес до навчання, сприятимуть ефективній комунікації дітей у колективі, дозволяють у цікавій та невимушеній формі засвоїти знання та уміння, сприяють співпраці вчителя та учнів як рівноправних партнерів освітнього процесу, забезпечують розвиток комунікативних здібностей, уміння думати, говорити, перекон увати, аналізувати, дискутувати, вести діалоги, виражати своє враження та доводити свою точку зору.

Список використаних джерел:

1. Гринюк С. В. Інтерактивні технології як засіб навчання в закладах освіти. *Сучасна наука та освіта Волині*. 2018. № 2. С. 335-338.
2. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71.
3. Денисенко А. Інтерактивні методи навчання учнів сучасної початкової школи. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки*: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції: збірник тез. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. С. 113-118.
4. Комарівська Н. Особливості змісту та проведення інтегрованих уроків читання в початковій школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія: Вип. 31. Вінниця: ТОВ НІЛАН ЛТД, 2010. С. 75-81.
5. Ласкевич О., Остапйовська І. Інтерактивні технології у початковій школі. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 3 (6). С. 48-53.
6. Подлевська Н. В., Ранюк О. П. Сучасн і технології в навчанні української мови у Новій українській школі. *Педагогічні науки*. 2022. № 206. С. 265-270.

7. I.Lapshyna, L.Lyubchak, N.Franchuk, Vasylyuk, N. Komarivska. Development of diamonological competence of future primary school teachers in the process of professional training. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Rpoceedings of the International Scientific Conference*. Volume I. May28th-29th, 2021. 395-405.

ТЕКСТИ «НОВОЇ ПРИРОДИ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Іванна Люльчак**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.І. Лазаренко, докторка пед. наук, професорка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Здатність підтримувати розмову, спілкуватися з оточуючими, вільно висловлювати свою точку зору вважається однією з найпрогресивніших та найзатребуваніших сьогодні. Розвитку комунікативних умінь молодших школярів учителі початкової школи приділяють чимало часу, проте вони завжди залишаються в пошуку нових прогресивних засобів роботи з дітьми стосовно цього питання. Тексти «нової природи» в порівнянні недавно ввійшли у освітню систему Нової української школи, але, незважаючи на це, стали активним засобом навчання молодших школярів. Вони дозволяють максимально розкрити комунікативні здібності учнів, спонукають висловлювати власну точку зору, активно обговорювати події, що відбуваються навкруги.

Питання формування комунікативних умінь учнів школи І ступеня піднімали у своїх працях І. Большакова, М. Вашуленко, Н. Комарівська, Н. Лазаренко, І. Лапшина, Г. Остапенко, К. Пономарьова, О. Савченко. У Державному стандарті початкової освіти, у типових навчальних програмах початкової школи робиться великий акцент на розвитку комунікативних умінь молодших школярів.

У своїх дослідженнях К. Пономарьова виокремлює три види комунікативних умінь:

– комунікаційні (мовленнєві), що полягають у здатності аналізувати отриману інформацію, співставляти її, порівнювати, аргументувати свою думку, чітко та свідомо висловлюватися;

– перцептивні (уміння сприймати), що базуються на здатності уважно чути і слухати іншу людину, розуміти та інтерпретувати її міміку, жести, орієнтуватися у настрої, бути емпатійним щодо мовця тощо;

– інтерактивні (уміння взаємодіяти), тобто підтримувати розмову, спілкуватися, взаємодіяти у діалозі, розв'язувати конфліктні ситуації, доводити свою точку зору, презентувати себе у монолозі тощо [6, с. 23].

І. Максименко та Т. Шепеленко трактують поняття «комунікативні уміння» як інтегровану властивість особистості, що базується на здібностях критично мислити, творчо проявляти свою особистість, активно комунікувати [4].

Г. Подановська виокремлює чотири етапи формування комунікативних умінь в учнів початкової школи:

1) мотиваційний – спрямований на розкриття школярам значення комунікативного уміння у різних мовленнєвих ситуаціях;

2) ознайомлювальний – ознайомлення учнів початкової школи з суттю комунікативного уміння;

3) оволодіння умінням – організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками мовленнєвої ситуації задля опанування комунікативним умінням;

4) удосконалення уміння – використання учнями комунікативних умінь у ході спілкування, діалогічного та монологічного мовлення, творчих комунікативних ситуацій [5].

Активним засобом формування комунікативних умінь виступають тексти «нової природи» або їх ще називають мультитексти. О. Ковтун розкриває їхній зміст та трактує як групу нетрадиційних текстів, що мають нестандартну структуру, тобто це тексти з відсутньою лінійною будовою, котрі невеликі за своїм об'ємом, проте мають велике смислове навантаження. Такі тексти найчастіше використовуються для інтерактивної, групової чи парної роботи. Їх

недостатньо просто прочитати, їх потрібно детально опрацювати, використовуючи різні прийоми: проблемні запитання, інтерактивні вправи, творчі та логічні завдання тощо [1, с. 203]. Види різних текстів «нової природи» представлені на рис.1.

Рис. 1. Види текстів «нової природи»

Робота з усіма видами цих текстів потребує їхнього прочитання, обговорення, творчого переосмислення. Зміст текстів не є кінцевим результатом пізнання, вони виступають засобом розвитку дитячого мовлення, стимулюють школярів до комунікації. Такі тексти стають основою для подальшого обговорення, дискутування, виконання творчих завдань. Причому уроки української мови та літературного читання стають активною базою для використання кожного з цих текстів у залежності від теми.

За своєю структурою тексти «нової природи» настільки прості, що діти можуть не тільки читати їх, але й створювати власні аналогічні. Пропонуємо текст створений учнями 3-Б класу КЗ «Вінницький ліцей №8».

Рис.2. Хмара слів поняття «українська мова»

У цьому тесті «нової природи» молодші школярі зашифрували свої думки, пов’язані з поняттям «українська мова». Для роботи з таким текстом можна запропонувати учням скласти монолог чи сен-кан, казку про пригоди української мови, розповідаючи її ланцюжком, обговорити в парі ознаки мови та виписати в зошит основні з них. Така діяльність буде захопливою для молодших школярів, адже вона позбавлена репродуктивного характеру, натомість стає основою для творчості та комунікації.

Таким чином, можемо стверджувати, що тексти «нової природи» забезпечують креативний підхід до формування комунікативних умінь, дозволяють учням початкової школи краще висловлювати власну точку зору, обґрунтовувати свої думки, вільно спілкуватися, налагоджуючи контакти з різними співрозмовниками.

Список використаних джерел:

1. Ковтун О. В. Теоретичні аспекти поняття «загальномовленнєві уміння». *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського (зб. наук. Праць). Вип. 11-12.* Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2010. С. 200-209.

2. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД»*, 2018. № 54. С. 100-106.

3. Лапшина І.М., Комарівська Н.О. Використання елементів сучасних інноваційних технологій у формуванні інтересу до дитячої літератури у дітей дошкільного віку. *ІІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті»*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С.44-48.

4. Максименко І.Г., Шепеленко Т.Л. Теоретико-методичні засади формування комунікативних умінь студентів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. URL: https://bit.ly/3LvsGwc

5. Подановська Г. Шляхи формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках літературного читання та роботи з дитячою книжкою. URL : https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/stattia-v-mizhnarodne-vydannia.pdf

6. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ГРИ ЯК ЗАСОБУ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Гулзар Магеррамова, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: В.І. Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Організація гри на уроках математики є ефективним методом активізації пізнавальної діяльності учнів. Марія Монтессорі вважала, що математика може бути як ігровим дослідженням для дітей, де вони вчаться розв'язувати проблеми шляхом експериментів, спроб і помилок.

На думку В .Імбер, Н. Олійник варто дотримуватись таких порад щодо організації ігор на уроках математики:

Вибір відповідної гри. Важливо вибрати гру, яка підходить для конкретної математичної теми та рівня учнів. Наприклад, гра «Математичні кросворди» для вивчення термінів або гра «Математичний бій» для вправ з величинами.

Командна або індивідуальна гра. Можна організовувати гру як командну, де учні працюють у групах, або як індивідуальну, де кожен учень грає самостійно. Обидва варіанти мають свої переваги.

Створення конкуренції. Змагання може бути стимулом для активізації пізнавальної діяльності. Визначення призів або нагород може ще більше мотивувати учнів.

Підготовка матеріалів. Варто підготувати необхідні матеріали для проведення гри, такі як картки з питаннями, гральні кубики або ігрові дошки.

Рефлексія. Після закінчення гри проводимо коротку рефлексію, де учні зможуть обговорити свої успіхи та помилки. Це допоможе закріпити знання та зрозуміння [4].

Автори [4; 5] зазначають, що проведення математичної гри на уроці може бути розділене на кілька етапів:

Підготовчий етап. Вибір відповідної математичної гри з урахуванням вікового рівня та потреб учнів. Підготовка всіх необхідних матеріалів для гри, таких як картки з завданнями, гральні кубики, дошки, маркери тощо. *Пояснення правил гри.* Чітко пояснюємо учням правила гри, визначаємо ціль гри та основні правила. Допомагаємо учням зрозуміти, як гра відбудеться і які її компоненти. *Демонстрація прикладів*. Проводимо короткий приклад гри або демонстрацію, щоб учні зрозуміли, як гра працює. Показуємо, як правильно вирішувати завдання або виконувати дії в рамках гри. *Розподіл учнів та початок гри*. Розподіляємо учнів на групи або пари, якщо це необхідно. Розпочинаємо гру, дозволяючи учням виконувати завдання або дії відповідно до правил. Спостерігаємо за ходом гри та виправляємо помилки, якщо це необхідно. *Закінчення гри та обговорення*. Закінчуємо гру, коли виконано всі завдання або досягнуто цілі гри. Проводимо коротку рефлексію або обговорення результатів гри, підкреслюючи важливі відкриття чи навички, які учні здобули. *Оцінювання та відзначення (за потреби)*. Оцінюємо роботу учнів під час гри та робимо відповідні висновки. Відзначаємо учнів за їхні досягнення або за активну участь у грі. *Підсумок та висновки*. Робимо підсумок проведеної гри та її впливу на навчання учнів. Висловлюємо свої спостереження щодо того, як гра сприяла розвитку математичних навичок та пізнавальної активності учнів.

Ці етапи допоможуть провести математичну гру на уроці ефективно та з користю для навчання учнів.

Навчальні ігри можуть бути ефективним інструментом для залучення учнів до навчання математики, сприяючи активному залученню та поглибленню їхнього розуміння матеріалу. Наведемо приклади математичних ігор, які можуть сприяти розвитку пізнавальної активності учнів:

«Математичні кубики». Учні кидають гральний кубик з числами і потім мають виконати математичну операцію з числами, які випали. Наприклад, якщо «випало число 4 і 6, то учні можуть додати, відняти, множити або ділити ці числа.

«Математична викрутаси». Учні отримують картки з математичними завданнями або питаннями. Якщо вони відповідають правильно, вони рухаються по ігровій дошці. Перемагає той, хто першим дійде до фінішу.

«Математичний кросворд». Створюємо кросворд з математичними термінами або завданнями. Учні повинні вирішити завдання, щоб заповнити кросворд.

«Математична бійка». Учні діляться на пари і отримують картки з математичними завданнями. Кожен учень має вирішити своє завдання, а потім порівняти результати. Той, хто розв’язав правильно швидше, отримує бал.

«Математичний магазин». Створюємо ігровий магазин з цінами на різні товари. Учні повинні розрахувати вартість покупок, використовуючи навички додавання та віднімання.

«Математичний мозаїчний пазл». Друкуємо або створюємо пазл з математичним виразом, розрізаємо його на частини і даємо учням завдання скласти вираз, використовуючи правильні числа [2].

«Математичний словник». Створюємо математичний словник з термінами та їх визначеннями. Учні можуть створювати картки з термінами та визначеннями та грати в ігри, спрямовані на їхнє запам'ятовування.

Використання математичних ігор сприятиме стимулюванню пізнавальної активності молодших школярів, допоможе їм поглибити розуміння математичних понять та розвинути пізнавальні навички.

Список використаних джерел:

1.Імбер В.І. Геометричні фігури площинні легко і просто вивчаємо нині. *Учитель початкової школи.* №1 2020 С. 7–10.

2. Імбер В.І. Маленькі геометрики: ознайомлення дітей з геометричними фігурами за методом повного фізичного реагування. *Дошкільне виховання*. 2020. №9. С. 3-7.

3. Імбер В.І. Розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.* Серія: Педагогіка і психологія. Зб. наук. праць. Вип. 38. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. С. 48-52.

4. Імбер Вікторія, Олійник Наталія. Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів на уроках математики засобами дидактичних ігор. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 9-10, 2022. С. 155-161.

5. Кушнір А.О. Особливості використання засобів ігрової діяльності в підготовці вчителів початкових класів. Інноваційні практики наукової освіти: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 6–12 грудня 2023 року). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 372-373.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Вікторія Маркевич**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

***Комарівська Надія**, кандидатка філологічних наук, доцентка*

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сьогодні освіта потребує підвищення стандартів, щоб відповідати міжнародним вимогам і фокусуватися на розвитку особистості. Навчання в початковій школі повинно сприяти розвитку інтелектуальної сфери учнів, зокрема їх пізнавальних інтересів, аналітичного мислення та здатності знаходити оптимальні рішення. У сучасній динамічній освіті успішність початкової освіти залежить від ефективності впровадження інноваційних методів навчання, що базуються на нових методологічних принципах, сучасних дидактичних підходах та психолого-педагогічних концепціях, які сприяють активному навчанню в початковій школі.

Для розвитку мовлення молодших школярів на уроках української мови використовують інтерактивні методи, які дозволяють учителю виконувати різні завдання та розвивати аналітичне мислення учнів. Ці методи сприяють формуванню уміння об’єктивно сприймати ідеї інших, а також здатності знаходити спільну мову в колективі.

Проблемам освітньої інноватики в сучасній теорії і практиці присвячені роботи видатних педагогів сучасності, зокрема І. Бома, Л. Буркової, Л. Ващенка, Л. Даниленка, Д. Джонсона, П. Дроб’язка, О. Дусавицького, О. Козлової та багато інших. Проблемою використання інтерактивних методів навчання в освітньому процесі початкової школи займаються багато дослідників:

Г. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, М. Малигіна, В. Мельник, Т. Пироженко, О. Пометун, Г. Сиротенко. Сутність інтерактивного навчання в початковій школі висвітлено Н. Балицькою, Г. Волошиною, О. Глотовою, Н. Побірченко, О. Пометун, Л. Пироженко та ін.

Дослідниця С. Іванішена вважає, що інтерактивні методи навчання є «інформаційно-операційними, оскільки вони сприяють формуванню знань, умінь і навичок з усіх навчальних предметів, а також способів розумових дій: аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації» [2, с. 10]. На думку дослідниці, використання інтерактивних методів сприятиме розвитку довільної поведінки дітей молодшого шкільного віку, формуванню в них навичок спілкування та організаційних здібностей.

Учена Н. Коломієць, визначає інтерактивні методи як такі, що ґрунтуються на взаємодії, діалоговому (полілоговому) спілкуванні, забезпечують суб'єктність учня, розвиток його логічного, творчого, критичного мислення, формування навичок працювати в команді, аргументувати, доводити власну точку зору, слухати і приймати погляди інших на засадах паритетності та партнерства [4].

Головною метою інтерактивного навчання є створення комфортної атмосфери для навчання, де учень може відчути свою успішність та розвивати свої інтелектуальні здібності, що сприяє ефективному навчальному процесу.

Наведемо деякі з головних аспектів застосування інтерактивних методів на уроках української мови для дітей молодшого шкільного віку:

1. Групова робота. Використання групових завдань і проєктів допомагає дітям взаємодіяти, обмінюватися думками та вдосконалювати мовленнєві навички через спілкування.

2. Ігрові ситуації. Діти можуть відтворювати реальні ситуації спілкування, що сприяє розвитку мовлення, лексичного запасу та навичок висловлювання. Застосування ігрових форматів у навчанні, наприклад, гра «Слово за слово» або мовні кросворди, сприяє засвоєнню нової лексики та правил української мови через цікаві інтерактивні вправи.

3. Інтерактивні вправи. Використання цікавих інтерактивних вправ, таких як пазли зі словами, гра «Вгадай слово» або ігрові завдання з граматики, допомагає збагачувати мовні знання дітей та розвивати їхню мовну кмітливість.

4. Використання технологій. Застосування комп'ютерних програм, мультимедійних засобів та інтерактивних дошок дозволяє зробити уроки більш цікавими та привабливими для дітей, а також сприяє розвитку їхніх навичок роботи з сучасними технологіями.

5. Колективні діалоги. Організація колективних обговорень, дискусій та дебатів стимулює учнів висловлювати свої думки, аргументувати їх і розвивати вміння вести діалоги.

6. Креативні завдання. Використання творчих завдань, таких як написання віршів, складання розповідей або створення малюнків до текстів, допомагає розвивати у дітей мовну творчість і фантазію.

7. Залучення до самостійної роботи. Стимулювання самостійних досліджень, наприклад, пошук інформації в Інтернеті на тему уроку або складання власних текстів, допомагає розвивати навички самоорганізації та самовираження учнів.

Отже, застосування інтерактивних методів на уроках української мови для дітей молодшого шкільного віку є важливою складовою процесу навчання і розвитку. Вони сприяють не лише навчанню мови, а й розвитку загальних навичок спілкування, критичного мислення та творчості в дітей молодшого шкільного віку, дозволяють активно залучити учнів до навчального процесу та сприяють формуванню їхніх мовних навичок і здібностей.

У сучасному етапі розвитку українського суспільства, освіта потребує підвищення стандартів, щоб відповідати міжнародним вимогам і фокусуватися на розвитку особистості. Навчання в початковій школі повинно сприяти розвитку інтелектуальної сфери учнів, зокрема їх пізнавальних інтересів, аналітичного мислення та здатності знаходити оптимальні рішення. У сучасній динамічній освіті успішність початкової освіти залежить від ефективності впровадження інноваційних методів навчання, що базуються на нових

методологічних принципах, сучасних дидактичних підходах та психолого-педагогічних концепціях, які сприяють активному навчанню в початковій школі.У сучасному етапі розвитку українського суспільства, освіта потребує підвищення стандартів, щоб відповідати міжнародним вимогам і фокусуватися на розвитку особистості. Навчання в початковій школі повинно сприяти розвитку інтелектуальної сфери учнів, зокрема їх пізнавальних інтересів, аналітичного мислення та здатності знаходити оптимальні рішення.

У сучасній динамічній освіті успішність початкової освіти залежить від ефективності впровадження інноваційних методів навчання, що базуються на нових методологічних принципах, сучасних дидактичних підходах та психолого-педагогічних концепціях, які сприяють активному навчанню в початковій школі. На сучасному етапі розвитку українського суспільства, освіта потребує підвищення стандартів, щоб відповідати міжнародним вимогам і фокусуватися на розвитку особистості. Навчання в початковій школі повинно сприяти розвитку інтелектуальної сфери учнів, зокрема їх пізнавальних інтересів, аналітичного мислення та здатності знаходити оптимальні рішення. У сучасній динамічній освіті успішність початкової освіти залежить від ефективності впровадження інноваційних методів навчання, що базуються на нових методологічних принципах, сучасних дидактичних підходах та психолого-педагогічних концепціях, які сприяють активному навчанню в початковій школі.

Список використаних джерел:

1. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71.
2. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання. *Початкова школа*. 2006. № 3 с. 9-11.
3. Кодлюк Я.П. Савченко О.Я. Формування уміння вчитися. Навчання і виховання учнів 1 класу: методичний посібник для вчителів. *Початкова школа.* 2002. С. 60-77.
4. Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів. Київ, 2018. 129 с.
5. Комарівська Н.О. Підготовка студентів до розвитку творчих здібностей дітей (на матеріалі казки). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*: Вип. 28. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2009. С. 182-185.

6. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2016. Вип.23. С. 36-42.

7. Стахова І.А. Вплив євроінтеграційного процесу на креативний розвиток учителя початкових класів. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*: збірник наукових праць. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. Вип. 2. С. 367-370.

РОЛЬ КАЗКИ В ПРОЦЕСІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Анна Марусич**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Екологічне виховання підростаючого покоління є одним з актуальних питань сучасної освіти. Ціннісне сприйняття природи, бережливе та гуманне ставлення до неї, відновлення та збереження ресурсів є результатами екологічного виховання, яких прагне досягти кожен педагог. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом становлення особистості, саме тому важливо розпочати активну ековиховну роботу у цей час. Проте, враховуючи психолого-педагогічні особливості учнів, необхідно підбирати такі прийоми роботи, які б дозволили швидко, творчо на глибинному духовному рівні сприйняти екологічні проблеми, переосмислити їх та розв'язувати. Саме таким прийомом є казка, молодшим школярам вона допомагає пізнати світ, розширювати світогляд та формувати свою громадянську позицію. Казки екологічної, природничої та природоохоронної тематики дозволяють вплинути на процес формування наукової картини світу дитини, емпатійно сприйняти проблеми природи, вчитися гуманно ставитися до неї та співіснувати в гармонії з довкіллям.

Питання екологічного виховання молодших школярів досліджували Н. Баюрко, О. Біда, О. Грошовенко, І. Карук, Н. Казьмірчук, Г. Марченко, І. Мозуль, О. Плахотнік, З. Плохій, Н. Пустовіт, Л. Присяжнюк, І. Стахова. У

Законі України «Про освіту» вказано, що «екологічне виховання – процес постійного, систематичного і цілеспрямованого формування емоційно-морального, гуманного і дбайливого ставлення людини до природи» [4]. У Державному стандарті початкової освіти наголошено на необхідності формування екологічної компетентності та компетентності у природничих науках і технологіях, що потребують міцного фундаменту, такого як екологічне виховання [3].

У своїх працях В. Сухомлинський наголошував, що «самих екологічних знань з охорони навколишнього середовища, якщо вони не втілюються на практиці, недостатньо. Важливо, щоб вихованці брали участь у збереженні і збагаченні природи рідного краю, тільки у цьому разі у них сформуються необхідні уміння і навички, розвинеться відповідальне, бережне ставлення до навколишнього середовища. Тому, екологічне виховання та екологічна культура тісно пов’язані з природоохоронною діяльністю» [2, с. 269].

У працях Н. Пустовіт стверджується, що екологічне виховання ґрунтується на глибоких знаннях з природничих дисциплін, ціннісних природоохоронних орієнтаціях, екологічному стилі мислення, відповідальному ставленні до природи, внутрішніх мотивах берегти навколишнє середовище та активній екологічній діяльності [6, с. 300].

І. Карук переконана, що екологічне виховання має базуватися на широкій палітрі моральних почуттів, таких як: доброта, повага, милосердність, щирість, співчутливість, емпатія тощо. Вони доповнять комплекс накопичених знань, дозволять творчо переосмислити проблеми довкілля, сприйняти їх та займатися вирішенням на гуманних засадах та гармонійних стосунках з природою [5, с. 321].

Використання казки у процесі екологічного виховання дозволить активізувати пізнавальну діяльність дітей, стимулюватиме їх до творчого переосмислення природного довкілля. На нашу думку, у роботі з молодшими школярами доречно використовувати твори В. Сухомлинського такі як: «Осінні сни клена», «Покинуте кошеня», «Дивний мисливець», «Врятував сонечко»,

«Весна», «Квітка сонця», «Дівчинка та ромашка», «Соловей та жук», «Пелюстка і квітка», «Дід Осінник». У цих творах педагог вчить любити та цінувати природу, сприймати її не з прагматичної, корисної сторони, а з естетичної, ціннісної. Природоохоронними ідеями наповнена збірка казок «Про природу» Д. Паламарчук; «Екологічні казки» О. Крижанівської дозволять занурити дитину у неповторний світ природи, стимулюватимуть бажання берегти його; низка казок Т. Столярової («Жук», «Навіщо потрібні миші», «Чому перед дощем ластівки літають низько над землею?», «Чому в кінці літа квіти найяскравіші?», «Їжачок») спрямована на переосмислення взаємозв'язків у природі, усвідомленні цінності кожного природного об'єкта; казки О. Іваненко («Кисличка», «Джмелик», «Куди літав журавлик») спрямовані на емпатійне сприймання природи). Використання цих творів у освітній діяльності сприятиме покращенню та пришвидшенню екологічного виховання молодших школярів.

У ході експериментального дослідження, яке проводилося на базі опорного закладу загальної середньої освіти-ліцею з дошкільним підрозділом с. Корделівки Калинівської міської ради Хмільницького району Вінницької області, разом з учнями експериментальної групи ми складали екологічні казки. Пропонуємо роботу Валерії Ж. *(8 років).*

«Снігурі»

Кожного ранку я виглядаю у вікно і бачу червоногрудих пташок – снігурів. Вони зграями прилітають до калини, що росте поруч з моїм будинком. Всідаються та клюють червоні ягідки. Однієї ночі був холодний зимовий буревій, ягідки калини обтрусилися на сніг, здавалося хтось розсипав намисто. Прилетіли снігурі, розгубилися. Кружляли навколо опустілого куща. Я вибігла на вулицю, накинувши теплі валянки та хустинку, і розсипала повні долоні зерна перед птахами. Вони жадібно і, водночас, з вдячністю налетіли на зерно. Так у мене з'явилася нова звичка – підгодовувати птахів – берегти природу!!!

Аналізуючи дитячі казки, ми звернули увагу на те, що учнів хвилюють екологічні питання. Вони турбуються про навколишнє середовище, прагнуть

покращити його, проте ще не мають достатніх знань для прийняття раціональних рішень.

На нашу думку, робота з екологічними казками не має завершуватися на етапі написання казки. За її змістом можна організувати гру-драматизацію чи гру-інсценізацію, провести театралізоване дійство. Усі творчі роботи школярів доречно зібрати та видати збірку екологічних казок класу. Також можна організувати конкурс на кращу казку, переможців нагородити почесними званнями «Міс Екологія» чи «Містер Природоохоронець».

Таким чином, можемо стверджувати, що казка є ефективним засобом екологічного виховання молодших школярів. Вона дозволяє глибше та емпатійніше сприймати природу, розуміти її особливості, стимулює до збереження навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Баюрко Н. В. Використання проєктних технологій у формуванні готовності майбутніх учителів до розвитку екологічної компетентності учнів. *Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 16-17 жовтня 2015 року). Херсон : Видавничий дім «Гельветика»*, 2015. 180 с.
2. Вибрані твори: в 5 т. / В. О. Сухомлинський ; голова ред. кол. О. Г. Дзеверін. Київ : Рад. шк., 1976 - 1977. 639 с.
3. Державний стандарт початкової освіти / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
4. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради, 2017. № 8-39. С. 380.
5. Карук І.В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)»*, 2023. No 9(23) 2023. С. 321-328. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/5610
6. Пустовіт Н.А. Гармонізація відносин школярів із природою через взаємодію з установами природно-заповідного фонду. *Особистість у просторі виховних інновацій : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2018 рік/ [За ред. І.Д. Беха, О.М. Докукіної, Р.В. Малиношевського]*. Івано-Франківськ: НАІП, 2018. С. 360-364. С.300-305
7. Стахова І. А. Творчий підхід до організації природничо-наукової підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Молодий вчений*. 5.2 (57.2), 2018 С. 127-130.

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА ТА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НУШ

***Дар'я Міщенко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.М. Андросова, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка

Незважаючи на широкий спектр методів навчання та використання різноманітних підходів у початковій освіті, розвиток комунікативної компетентності учнів залишається актуальною проблемою. Відповідно до сучасних вимог (війна в країні, дистанційне навчання), освітні заклади потребують нових інноваційних методик, спрямованих на підвищення ефективності навчання комунікативних навичок. Таким чином, проблема полягає у необхідності виявлення та розробки нових підходів до навчання, які б допомагали у формуванні високорівневих комунікативних компетентностей учнів початкових класів.

Багато дослідників сучасності концентрують свою увагу на використанні мультимедійних засобів та інтерактивних методів у роботі з молодшими школярами (М. Ковальчук, І. Сидоренко, О. Пінчук, О. Пометун, Л.Пироженко).

У статті прагнемо висвітлити розуміння необхідності та ефективності використання мультимедіа та інтерактивних методів навчання для розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів і надати практичні рекомендації для вчителів.

У сучасному світі, де технології постійно розвиваються, навчання у школі вимагає нових підходів для залучення та зацікавлення учнів. Розвиток комунікативної компетентності, здатності ефективно спілкуватися та взаємодіяти з іншими, є одним із ключових завдань у початковій освіті. Використання інтерактивних методів навчання в цьому процесі може стати ефективним інструментом для досягнення цієї мети.

Дистанційний формат навчання спричинив поширене використання інтерактивних технологій та мультимедіа у початковій школі. Для того щоб зрозуміти їх вплив на формування комунікативної компетентності, необхідно визначити, що собою являє комунікативна компетентність молодших школярів.

Комунікативна компетентність – здатність особистості встановлювати,

застосовувати і підтримувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії та необхідні контакти з оточуючими людьми, певна сукупність знань, умінь та навичок роботи у групі, що забезпечують ефективне спілкування [3, с. 86]. Це включає уміння ефективно висловлювати свої думки, слухати та розуміти інших, використовувати різні засоби комунікації (мовлення, письмо, мова тіла тощо), враховувати культурні та соціальні аспекти спілкування, вирішувати конфлікти та співпрацювати у групах. Комунікативна компетентність допомагає людині успішно взаємодіяти з оточуючими людьми, як в особистому, так і в професійному або навчальному середовищі.

Засоби мультимедіа (відео, аудіо, зображення та інші візуальні матеріали) сприяють зацікавленню учнів у навчанні. Наприклад, використання мультимедійних презентацій під час уроків допомагає учням краще зрозуміти матеріал та запам’ятати його. Крім того, використання мультимедіа під час виробничої практики продемонструвало, що у дітей, які не мають стимулу до навчання, з’являється бажання взяти участь у обговоренні побаченого.

На думку О. Пометун та Л. Пироженко, інтерактивні технології навчання передбачають залучення до навчального процесу всіх його учасників, де кожен має конкретне завдання, за яке повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою та перед класом завдання [2, с. 24]. Тобто, інтерактивні методи навчання, такі як робота в малих групах, рольові ігри, спрощене судове слухання тощо стимулюють активну участь учнів у процесі навчання та сприяють розвитку їхніх комунікативних навичок. У такій діяльності учні ефективно працюють в колективі, спілкуються, слухають інших та виражають свої думки.

У школах по всьому світу вже існують чисельні приклади успішного використання мультимедіа та інтерактивних методів для розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів. Впроваджуючи використання мультимедіа та інтерактивних методів під час виробничої практики у початковій школі, виявили зростання рівня сформованості комунікативної компетентності.

Дослідження впливу мультимедіа та інтерактивних методів на комунікативну компетентність проводилися у двох 3-х класах (група А та Б) з однакової кількістю учнів. В групі А постійно проводилася робота, яка передбачала використання на кожному уроці безліч інтерактивних методів (серед них «Спрощене судове слухання», «Коло думок», «Шість капелюхів» **тощо**), відео, аудіо, візуальні матеріали через Jamboard (он-лайн дошка), Canva (онлайн-інструмент). У групі Б дана робота проводилася з меншою інтенсивністю (один урок на день). На початку дослідження дані, отримані при використанні методики на визначення сформованості мовлення молодших школярів, показали, що у дітей рівень сформованості компетентності знаходиться майже на одному рівні (група А – 46%; група Б – 54%). Тоді як при контрольному зрізі у групі А показники стали вищими, ніж у групи Б (група А – 76%; група Б – 24%).

Крім того, спостереження за колективом класу продемонструвало, що група А стала більш цілісною, порівнюючи з групою Б. Батьки, педагоги відзначили появу у дітей зацікавленості у дружбі, бажання спілкуватися поза межами школи.

Отже, у практиці НУШ необхідно використовувати інтерактивні форми в цілому, або брати елементи, які більш доцільні до певного класу. Саме інтерактивні методи дають змогу створювати навчальне середовище, у якому теорія і практика засвоюються одночасно, а це надає змогу учням: формувати характер; розвивати світогляд, логічне мислення, зв’язне мовлення; формувати критичне мислення; виявляти і реалізовувати індивідуальні можливості. При цьому освітній процес слід організовувати так, щоб учні шукали зв’язок між новими та вже отриманими знаннями: приймали альтернативні рішення; мали змогу зробити «відкриття»; формували власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів; навчилися співпрацювати [4, с. 6].

Важливо зазначити, що перевантажувати учнів використанням мультимедіа та інноваційних технологій – не можна. Адже це призводить до того, що учні втрачають зацікавленість в уроці, та зриву уроку. Тому,

рекомендується використовувати інноваційні технологій один раз на день.

Отже, використання мультимедіа та інтерактивних методів навчання є ефективним засобом для розвитку комунікативної компетентності учнів, адже вони слугують не лише можливістю залучити учнів до навчання, але й раціональним інструментом для розвитку їхніх комунікативних навичок. Ці методи допомагають створити стимулююче навчальне середовище, де кожен учень може вільно виражати свої думки та ідеї. Важливо пам'ятати, що не бажано використовувати мультимедіа та інтерактивні методи у надмірній кількості. Оскільки це може призвести до перенапруження учнів. Подальше дослідження та впровадження інноваційних підходів в цій сфері може сприяти покращенню якості освіти та підготовці учнів до життя в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Пінчук О. П. Дидактичний аспект проблеми визначення мультимедіа в освіті. *Наукові записки. Серія педагогічні та історичні науки* Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. 2006. Bun. LXIV (64). С.178-184.

2. Пометун О, Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

3. Словник довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

4. Стребна О.В., Соценко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків: Вид. група «Основа», 2005. 176 с.

5. Pengembangan Aplikasi Berbasis Multimedia Pada Pembelajaran Tematik Kelas III Sekolah Dasar. Розробка мультимедійних додатків у тематичному навчанні для третього класу початкової школи. Mimbar Sekolah Dasar, 5 (1), 16-30.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Віта Новодворська**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»,*

***Вікторія Маркевич**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.О. Комарівська, кандидатка філологічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У сучасних соціально-економічній та політичній сферах України

відбуваються глобальні зміни, які призводять до значних перетворень у системі освіти на всіх рівнях, починаючи з початкової ланки. Однією з таких змін є підхід до проблемного навчання, що є найефективнішим методом освіти. Він не лише стимулює активність мислення, але й сприяє розвитку творчого підходу до вирішення завдань та формуванню світогляду особистості. Саме тому проблемне навчання слід розглядати як систему з певним напрямком і характером усього навчального процесу, а не просто як окремий метод.

Питанням проблемного навчання присвячено чимало праць науковців: Н. Бурлаченко, Г. Ващенко, Дж. Дьюї, Я. Коменський, Г. Сковорода, Ж.-Ж. Руссо, В. Оконь, Г. Песталоцці, К. Ягодовський та ін. Значний внесок у пошук нових аспектів проблемного навчання молодших школярів зробили такі передові педагоги сучасності як: С. Логачевська, І. Осадченко, О. Савченко та ін.

Проблемне навчання сприяє підвищенню активності учнів у процесі пізнання, і для цього важливо використовувати різні методи активізації. Проблемні завдання та ситуації повинні ставати вихідною точкою, що стимулює цей процес. Зацікавлення до навчання дозволяє формувати пізнавальні інтереси учнів, підтримує постійний дух досягнень у певному предметі, підтримує потребу розуміти суть явищ, а не обмежуватись лише поверхневим розумінням.

О. Савченко розглядає ключові аспекти формування мотивації молодших школярів до навчання, вказуючи на необхідність створення наступних умов:

– збагачення змісту цікавим особистісно-орієнтованим матеріалом;
– збагачення мислення учнів інтелектуальними почуттями;
– формувати у молодших школярів допитливість;
– формувати адекватну самооцінку своїх можливостей;
– утвердження прагнення учнів до саморозвитку та самовдосконалення [7, 123]. Дослідники підкреслюють, що інтерес учнів до будь-якого навчального предмету залежить від специфічних умов у вихованні, а також від уміння вчителя продумувати етапи роботи і спрямованості його роботи на вивчення дисципліни.

Застосування проблемних методів навчання не лише збільшує мотивацію до навчання, але й сприяє розвитку уваги, волі та підвищенню самооцінки учнів.

Це позитивно впливає на інші аспекти навчання, такі як засвоєння знань, умінь і навичок, а також розвиток творчого потенціалу.

Використання проблемних ситуацій і завдань під час уроків української мови дозволяє ефективно вирішувати завдання щодо розвитку творчості та передачі знань шляхом активізації пізнавальної діяльності. Щоб дійсно стимулювати мисленнєву активність учнів, необхідно не лише поставити перед ними завдання, але й створити умови для формування власного підходу до цих завдань.

Педагогу необхідно створювати умови, за яких можна викликати емоційну реакцію та зацікавленість учня в розв'язанні завдання. Це дозволить створити емоційний контекст, який сприятиме підвищенню продуктивності його мисленнєвої активності. Учень найактивніше залучається до процесу навчання, коли його особисті уявлення зіткнуться з іншими точками зору, що виникають у процесі вивчення, створюючи протиріччя. Це спонукає його внутрішній потяг до розбору ситуації, розуміння ситуації і бажання знайти відповіді.

Класифікація навчальних проблемних завдань з української мови розглядається в дидактичному й психологічному аспектах. Така диференціація потрібна не лише для теоретичних та практичних цілей, але й через властивості самого навчального проблемного завдання, яке є категорією, що поєднує психологічні та дидактичні аспекти. Основні типи дидактичних проблемних завдань визначаються за галуззю і місцем виникнення: предметні або міжпредметні та урочні або позаурочні; за роллю в навчальному процесі: загальні й часткові; за способом організації розв'язання: індивідуальні, групові, фронтальні.

З психологічного погляду виділяються різні типи проблемних завдань: залежно від того, які труднощі вони викликають через характер невідомої інформації: алгоритмічні, евристичні; залежно від способу їх розв'язання: інформаційні, аналогові, гіпотетичні; за змістом і співвідношенням відомого та невідомого в проблемі: повні й неповні.

Розв'язання кожного завдання на практиці має свої відмінності, оскільки

воно безпосередньо впливає на особистісні особливості кожного учня, тому неможливо обмежити різноманіття завдань та поставити в рамки пропонованої класифікації.

Знаючи типи навчальних проблемних завдань, учитель зможе в ході підготовки до проблемного викладання проаналізувати мовний матеріал критично, що дасть можливість цілеспрямовано керувати діяльністю молодших школярів, допоможе індивідуалізувати навчання та керувати процесом проблемного навчання.

Отже, проблемне навчання вважається найбільш ефективним методом навчання, який не лише активізує процес мислення, але також сприяє розвитку творчого підходу до вирішення завдань та формуванню світогляду особистості. Проблемне навчання слід розглядати як систему, яка впливає на всі аспекти навчального процесу, а не просто як окремий метод. Проблемні завдання можна застосовувати під час опрацювання всіх розділів навчальної дисципліни «Українська мова» на всіх етапах уроку: під час перевірки домашнього завдання; у процесі повідомлення теми й мети уроку; коли опрацьовується новий матеріал; під час первинного закріплення; на етапі узагальнення знань учнів тощо.

Список використаних джерел:

1. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71.
2. Колеснік К.А. Організація колективної творчої діяльності в процесі мовленнєвої роботи на уроках рідної мови. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів Міжнародної наково-праткичної інтернет-конференції (ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10-11 листопада 2015р.). Вінниця: ТОВ «Нілан–ЛТД», 2015. С. 190-194.
3. Нова українська школа: Простір освітніх можливостей. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Упоряд. – Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова / За заг. ред. М. Грищенка // http:mon.gov.ua/2016/08/17/ mon.pdf
4. Павленко В.В. Проблемні ситуації: поняття і типи. *Нові технології навчання*: збірник наукових праць. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ, 2014. Вип. 83. 292 с. С. 196-202.
5. Петрик О. Проблемна ситуація як фактор мотивації вивчення української мови молодшими школярами. *Початкова школа*. 2016. № 12. С.44-46.
6. Сенько Ю.М. Проблемне навчання як засіб підвищення пізнавальної активності молодших школярів. *Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої Дню початкової

освіти, м. Ніжин, 19 жовтня 2018 р. / за заг. ред. Є. І. Коваленко, упоряд. Н. В. Білоусова. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. С. 213-215.

7. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. Київ: Радянська школа, 1982. 176 с.

8. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. Київ: Видавничий центр «Академія», 2007. 256 с.

НАУКОВІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ПОТРЕБ

Наталя Никончук, *учителька географії*

Комунальний заклад «Вінницький ліцей №27»

Сучасні екологічні проблеми поставили перед педагогічною наукою завдання великої економічної та соціальної значущості, а саме – формування свідомого ставлення молодого покоління до природи, забезпечення захисту та відновлення природних ресурсів. Для досягнення цих цілей потрібне удосконалення та перегляд екологічної освіти й виховання на основі глибокого філософського і психолого-педагогічного аналізу проблеми, враховуючи структуру екологічних знань, рівень розвитку екологічної науки, соціальні функції екології в суспільстві та історичний досвід українського народу в цій галузі. Наголошується на необхідності розробки національної стратегії постійної екологічної освіти, яка має розглядатися як необхідна складова гуманітарної освіти, заснована на національних традиціях.

Відповідно до Концепції екологічної освіти України [5] свідоме та уважне ставлення до природи необхідно формувати з раннього віку в сім'ї та в навчальних закладах, зокрема, активно вдосконалюючи екологічну культуру та систему знань у цій галузі. Екологічне навчання та виховання представляють собою комплексний психолого-педагогічний процес, який спрямований на формування в людини не лише знань, наукових уявлень та практичних навичок, а й на розвиток певної свідомості та активної позиції у сфері збереження та використання природних ресурсів.

Концепція екологічної освіти України має бути основою для проведення заходів щодо вирішення цієї важливої та складної державної проблеми. Вона розроблена з урахуванням сучасного стану та перспектив розвитку суспільних знань, спрямована на перетворення змісту освіти та виховання відповідно до сучасних вимог і основних положень Національної доктрини розвитку освіти в XXI столітті.

Головною метою екологічної освіти є сприяння розвитку екологічної культури як окремих осіб, так і суспільства в цілому. Це включає формування навичок, базових екологічних знань, розвиток екологічного мислення та свідомості, що ґрунтується на усвідомленні природи як надзвичайної цінності.

Отже, головним стратегічним напрямком розвитку екологічного виховання, який визначено в Концепції екологічної освіти України, є формування нових поколінь з оновленою екологічною культурою і новим екологічним світоглядом, що базується на принципах гуманізму, міждисциплінарної інтеграції, історизму та системності, з метою збереження й відновлення природи України та її біологічного різноманіття.

Це велике завдання в педагогіці можна втілити лише шляхом реформи освітньої та виховної системи з урахуванням новаторських ідей, методів та підходів. Ці зміни повинні відповідати головній меті суспільства – створенню гармонійно розвиненої особистості, що піклується про свій духовний і фізичний стан, а також про здоров'я навколишнього середовища.

У формуванні свідомої людини майбутнього, а отже, і в збереженні свого довкілля мають узяти участь і нести відповідальність насамперед дорослі – батьки, вихователі, учителі, викладачі, громадськість. Відповідальне ставлення до навколишнього середовища формується у людини практично протягом усього її життя, однак особливо інтенсивно – у шкільні роки.

Основними освітніми, виховними й розвиваючими завданнями, які ставить перед собою сучасна школа, є:

– формування в учнів переконання в необхідності піклування та збереження природи та її багатств;

– виховання в дітей спрямованостей пошуку оптимальних методів та засобів захисту природи, а також усвідомленого та обережного використання її ресурсів;

– навчання учнів навичкам і вмінням, які дозволяють активно взаємодіяти з навколишнім середовищем у справах екології;

– розвиток інтересу до спілкування та бажання розкривати таємниці природи;

– стимулювання діяльності, спрямованої на покращення стану природи.

Ефективність екологічного виховання передусім залежить від початкового етапу шкільної освіти, де формуються основи особистісного розвитку. Це становить основу для подальшого успішного екологічного виховання, сприяючи створенню неперервної системи й розвитку екологічної культури. Відомо, що учні початкової школи, вивчаючи природу, навчаються цінувати її красу, розуміти зв'язок з людиною та її життям. Кожна дитина від народження має природну цікавість до оточуючого середовища, привабливості природи, звуків, форм тощо. Тому початкова школа виступає як перший крок у системі екологічного виховання учнів, що надалі стає основою для дорослих членів суспільства.

Формування в дітей відповідального ставлення до природи, навчання школярів правилам поведінки в навколишньому середовищі є для школи одним із головних завдань при цілеспрямованому формуванні особистості. Екологічне виховання і формування екологічної культури у школярів – процес складний і довготривалий. Чим раніше він розпочнеться, тим більшою буде педагогічна ефективність екологічного виховання. Важливо, щоб цілеспрямований процес екологічного виховання починався уже з 1 класу і продовжувався до закінчення дитиною школи.

Психологічні особливості молодших школярів – емоційна чутливість, допитливість і, разом з тим, здатність оволодівати певними теоретичними знаннями – роблять початкову школу дуже важливою ланкою в системі неперервного екологічного виховання. Саме у молодшому шкільному віці

важливо закласти не тільки основи шанобливого ставлення до природи та її законів, а й усвідомлення себе частиною природи, а не її повелителем.

Формування у школярів уявлень про їх власну участь і відповідальність за стан довкілля завжди викликає значні емоційні реакції, тому успішність у формуванні цих почуттів і, відповідно, стимулювання їх мотивації для діяльності в сфері природоохоронної діяльності є дуже важливими. Відповідальна людина завжди контролює свої дії в природному середовищі, що дозволяє забезпечити збереження екологічної стабільності не лише для свого життя та життя тварин і рослин, але й для збереження природних ландшафтів як цілісних екосистем [6].

Формування суб’єктивного ставлення особистості до природи є основою подальшого суб’єктивного усвідомлення нею навколишнього середовища, як сукупності явищ і об’єктів у їх єдності та взаємозалежності. Суб’єктивне ставлення особистості до природи розглядається науковцями як серцевина її суб’єктивного світу, де реальні й об’єктивні стосунки з природою обумовлюють сутність, кількісні і якісні показники її потреб і через процеси їх задоволення впливають на всю поведінку особистості [1].

Основні характеристики «суб'єктивного життєвого простору» особистості включають параметри широти, інтенсивності, усвідомленості, стійкості, значущості й аналізу суб'єктивного ставлення до природи. Ці параметри визначають кількісні особливості того, як особа сприймає світ навколо себе.

Параметри широти, інтенсивності, усвідомленості, стійкості, значущості та аналізу ступеня суб’єктивного ставлення особистості до природи є базовими параметрами, оскільки саме ці параметри задають певним чином кількісні характеристики «суб’єктивного життєвого простору» особистості.

Отже, одним із ключових етапів формування екологічної культури в дітей є розвиток у них уважного та турботливого ставлення до природи. Цей процес включає освоєння знань про взаємозв'язки у системі «Природа – Людина» та розвиток емпатійних почуттів.

Список використаних джерел:

1. Вікова та педагогічна психологія : Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.

2. Войтович А.Ю. Екологічне виховання учнів початкових класів в Україні та Європі : компаративний аспект. *Молодь і ринок* : щомісячний науково-педагогічний журнал. 2016. № 2 (133) лютий. С. 149-154.

3. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71.

4. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique:* collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.

5. Про концепцію екологічної освіти в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01

МНЕМОТЕХНІКА – ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Карина Ніколаюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Л.В. Пашко, докторка філософії (PhD), доцентка

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

У Державному стандарті початкової освіти акцентується увага на ключових компетентностях, а саме: «вільному володінні державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки» [1]. Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О. Савченко, відповідно до мовно-літературної освіти є «розвиток дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності» [3, с. 6]. Таким чином, «освітніми результатами початкової школи є повноцінні мовленнєві уміння та навички» [2].

Молодшим здобувачам освіти згідно з їх мовним досвідом характерна, перш за все, усна форма спілкування. Адже, від розумового розвитку школяра, від активності пізнання навколишнього світу, від індивідуальності характеру, а також від реакції співрозмовника, залежить мовне оформлення певної ситуації. Отже, основне завдання вчителя початкових класів – навчити учнів правильно, в логічній послідовності, зосереджуючись на головному, будувати висловлювання.

Вважається, що в молодшому віці вивчати нову мову легше, швидше та якісніше, молодші школярі наслідують свого вчителя інтонаційно, а також у вживанні слів, виразів. Одночасно діти такого віку за дуже короткий час втомлюються, втрачають увагу, зосередженість. Ще однією особливістю є те, що учні по-різному оволодівають мовною компетенцією, тобто хтось швидше, а хтось повільніше.

Актуальним було й залишається на сьогодні питання розвитку мовлення, про що свідчать наукові праці українських учених-методистів Н. Гавриш, М. Вашуленка, І. Матющенко, Т. Поліщук. Переважна більшість досліджень присвячена мовленнєвому розвитку дошкільників та учнів початкових класів. Проблемі класифікації методів, прийомів роботи з розвитку мовлення, зокрема спостереженню, порівнянню, конструюванню, продукуванню, приділяла увагу д.п.н. В. Бадер; розвитку зв'язного мовлення щодо сприймання творів мистецтва – О. Патієва, методам зображувальної діяльності – І. Кравченко, сучасним підходам до розвитку усного мовлення дітей з особливими освітніми потребами – С. Стеблюк. Щодо застосування мнемотехнічних засобів на уроках розвитку зв'язного мовлення наукових праць обмаль: напрацювання Г. Чепурного, окремі дослідження Н. Пулавської, Л. Кашуби, Л. Пашко та інших науковців. Дане питання є актуальним тому, що вчителі завжди в пошуку зробити навчання дітей легким, цікавим та ефективним. Однією з нових технологій, яка зацікавить учнів та вчителів, є мнемотехніка.

Мнемотехніка («mnemonikon») – мистецтво запам'ятовувати. Учні початкових класів запам'ятовують переважно наочно-образно, тому пов'язати мислення маленьких здобувачів освіти з мовленням допоможуть мнемо малюнки, мнемотаблиці та інші мнемозасоби. Наприклад, за допомогою «послідовного ланцюжка» можна швидко запам'ятати назви квітів, овочів, тобто різних предметів. Потрібно включити уяву та згрупувати предмети за кольором чи розміром, формою, рухом. Наступним етапом є зв'язок образів між собою в пари. Тренування допоможе згадувати весь ланцюжок предметів-слів.

Мнемомалюнки до казок, оповідань допоможуть скласти логічний переказ, вивчити вірш, пісеньку. Для розвитку творчої уяви можна запропонувати учням намалювати малюнки. Для прикладу подаємо етапи роботи над українською народною пісенькою, за малюнками якої можна швидко запам’ятати текст.

Урок літературного читання. 3 клас. «Народні пісні. «Два півники»

Два півники горох молотили (українська народна пісня)

Метою уроку літературного читання є не тільки ознайомлення молодших школярів з одним із найпоширеніших видів фольклору – українською дитячою потішкою (піснею), а й розвиток пам’яті (заучування пісеньки) та зв’язного мовлення молодших школярів.

Послідовність малюнків до пісенних рядків.

https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=tg7sUDD999U

«Два півники, два півники
горох молотили
Дві курочки-чубарочки
до млина носили

Цап меле, цап меле,
коза засипає,
А маленьке козенятко
на скрипочку грає.

Танцюй, танцюй, кізонько,
ніженьками туп-туп.
Татусенько з матусею
принесуть нам круп-круп.

А вовчок-сірячок
з лісу виглядає
Та на біле козенятко
скоса поглядає» [4].

Кожен малюнок супроводжується словами пісні. Спочатку учні бачать у певній послідовності малюнки та чують рядки пісні (2-3 рази) до них, потім діти чують рядки пісні й відшукують малюнки (2-3 рази) до них. Наступним кроком є, дивлячись на малюнки, згадати слова пісеньки (декілька разів). Таким чином вивчається пісенька напам’ять.

Діти не лише із захопленням та з цікавістю вивчають вірші, а й значно краще запам’ятовують нові слова, усвідомлюють їх значення, переказують тексти, презентують власні розповіді. Досвід переконує, що таким чином учні підсвідомо запам’ятовують будь-яку інформацію, легко відтворюють чи переказують нові тексти, бо залучаються до активної та цікавої роботи.

Досліджуючи питання про вплив мнемотехніки на розвиток зв’язного мовлення молодших школярів, зазначаємо:

1. Мнемотехніка розвиває увагу, пам’ять, логіку викладу, тобто за допомогою мнемозасобів (малюнків, мнемотаблиць і т.д.) краще не тільки уявляти те, про що розповідати, а й у логічній послідовності будувати зв’язну розповідь.

2. Використання мнемотехніки має вплив на збагачення лексичного запасу молодших школярів.

3. Засоби мнемотехніки сприяють колективній діяльності, що відіграє важливе значення у самоствердженні кожного учня.

4. Мнемозасоби мають емоційний вплив, допомагають розвивати творчість, фантазію.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Урядовий портал. 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text (дата звернення: 8.04.2024).
2. Про Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа): постанова Колегії Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України від 22.11.2001р. № 12/5-2. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України.
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. Концепція Нової української школи. [Чинна від 2022-08-12]. URL: https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/ (дата звернення 8.04.24).
4. Бадер В.І. Розвиток зв’язного мовлення школярів: навч. посібник. Київ: ІЗМН,1997. 92 с.
5. Два півники. Харків: Талант, 2016. 18 с.
6. Чепурний Г. А. Освітня мнемотехніка : навч.-метод. посіб. 3-тє вид., оновл. зі змін. та допов. Тернопіль: Мандрівець, 2020. 152 с.

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Олена Одинець**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О. Б. Петренко, докторка педагогічних наук, професорка

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Згідно з нормами Закону України «Про освіту» від 2017 року, Державного стандарту базової освіти від 2018 року та Концепції «Нова українська школа», прийнятої у 2016 році, освітній процес організовується за принципами компетентнісного підходу. Цей підхід має на меті розвиток десяти основних

компетентностей, які лягають в основу ефективної самореалізації учнів як індивідуальностей. Серед цих ключових навичок велику роль відіграє інформаційно-комунікаційна компетентність, яка вважається необхідною характеристикою освіченої особистості у сучасному суспільстві.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності у учнів початкової школи є ключовим аспектом сучасної освіти, який готує дітей до ефективної взаємодії в цифровому світі. Ця компетентність включає здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) для пошуку, оцінки, створення та обміну інформацією, а також для вирішення проблем та спілкування. Проблемі розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності учнів початкової школи присвячені праці Н. Бібік, Т. Байбари, С. Вашуленка, Н. Коваль, Н. Листопад, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.

Науковець А. Кочарян у своїх дослідженнях розглядає інформаційно-комунікаційну компетентність як «здатність автономно та відповідально застосовувати набуті науково-практичними працівниками теоретичні та фактологічні знання, вміння та навички у галузі ІКТ для задоволення власних потреб, розв’язання суспільно важливих завдань, зокрема професійних…» [1, с. 23].

Згідно з М. Лещенко, термін «інформаційно-комунікаційна компетентність» можна тлумачити як «сукупність знань і розуміння, умінь і навичок, а також особистісних ставлень і ціннісних орієнтацій людини у галузі ІКТ і здатність автономно й відповідально демонструвати їх для практичної, професійної діяльності і навчання впродовж життя» [2, с. 53].

Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес є ключовим фактором сучасної освіти, який сприяє підвищенню ефективності навчання, розвитку критичного мислення, креативності та інформаційної грамотності учнів. ІКТ надають учителям і учням доступ до ресурсів, інструментів та методів, які можуть збагатити навчальний досвід і зробити його більш гнучким та інтерактивним.

Розвиток критичного мислення та навичок оцінювання інформації є життєво важливими для формування обізнаної, відповідальної та аналітичної особистості. Ці навички дозволяють учням не лише критично аналізувати різноманітну інформацію, з якою вони зустрічаються у повсякденному житті та навчанні, але й ефективно застосовувати здобуті знання для вирішення проблем.

Викладання основ безпеки в Інтернеті є критично важливим аспектом освіти в сучасному цифровому світі. Воно допомагає дітям навчитися захищати свою особисту інформацію, розуміти потенційні загрози онлайн та вчить безпечній поведінці в мережі.

Співпраця та комунікація з використанням ІКТ є ключовими компетенціями в сучасному освітньому та професійному світі. ІКТ надають широкі можливості для ефективної взаємодії, обміну знаннями, реалізації спільних проектів і розвитку навичок критичного мислення.

Підтримка батьків у розвитку ІК-компетентності дітей є важливим аспектом сучасної освіти. В умовах швидкого розвитку технологій та зростаючої ролі Інтернету в нашому житті, важливо, щоб діти не лише вміли користуватися цифровими інструментами, але й розуміли принципи безпеки в мережі, мали навички критичного мислення та були здатні оцінювати інформацію.

Відповідно до вищезазначеного пропонуємо кілька стратегій, які можуть допомогти вчителям початкових класів у формуванні цієї компетентності:

– Застосування інтерактивних програм та освітніх ігор може допомогти учням краще зрозуміти основні концепції і навчатися в ігровій формі.

– Залучення учнів до створення простих проектів та презентацій з використанням простих онлайн інструментів сприяє розвитку навичок роботи з інформацією та її представлення.

– Влаштування обговорення на тему, як відрізнити достовірну інформацію від недостовірної в Інтернеті, щоб розвивати критичне мислення.

– Завдання на пошук інформації з використанням Інтернету допомагають учням навчитися оцінювати джерела інформації та вибирати надійні з них.

– Важливо навчити дітей основам безпечного користування Інтернетом, включаючи захист особистої інформації та усвідомлення потенційних онлайн-загроз.

– Створення класних правил для користування Інтернетом і цифровими пристроями може допомогти учням зрозуміти важливість цифрової етики.

– Співпраця та комунікація з використанням ІКТ, навчання учнів основам електронної пошти та безпечного спілкування через форуми чи освітні платформи для виконання спільних завдань.

– Організація віртуальних зустрічей за допомогою платформ відеоконференцій може допомогти учням навчитися ефективній онлайн-комунікації.

– Підтримка батьків у розвитку ІК-компетентності дітей.

Інтеграція ІКТ в освітній процес не лише збагачує навчання, але й сприяє розвитку важливих життєвих навичок, таких як розв'язання проблем, критичне мислення, креативність, самостійність, а також співпраця та комунікація. Важливо, щоб школи та вчителі надавали учням доступ до різноманітних ІКТ-ресурсів, організовували навчальні активності, які спонукають до активного використання технологій, та створювали безпечне середовище для експериментування та вивчення.

Таким чином, формування інформаційно-комунікаційної компетентності в учнів початкової школи вимагає злагодженої роботи вчителів, батьків та шкільної адміністрації. Це інвестиція в майбутнє дітей, яка допоможе їм стати впевненими, компетентними та відповідальними учасниками цифрового світу. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності вимагає часу та послідовності, але інтегруючи запропоновані стратегії в освітній процес, вчителі можуть значно підвищити рівень цифрової грамотності учнів початкових класів.

Список використаних джерел:

1. Кочаряк А. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів : дис. … канд. пед. наук: 13.00.10. Київ, 2016. 229 с.

2. Лещенко М. Теорія і практика використання веб-орієнтованих технологій у здоров'язбережувальному навчанні учнів початкових класів. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2016. Т. 54. Вип. 4. С. 53-71.

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ ТВОРЧИХ ВПРАВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Антоніна Поплавська**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.В. Матвієнко, докторка педагогічних наук, професорка

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Розвиток зв'язного мовлення як основний принцип навчання рідної мови в школі є одним із складових всебічного розвитку дитини. Останній є метою початкової школи, а в подальшому буде основою навчання в середній школі, самореалізації та соціалізації в соціумі.

Згідно Державного стандарту початкової освіти першою та найголовнішою компетентністю є володіння українською (державною) мовою, під чим розуміється усне та письмове висловлювання. Учні не просто висловлюються, а вміють використовувати набуті знання в повсякденному житті через спілкування, пізнання, самовираження [2, с. 1].

Основною проблемою і викликом перед початковою школою є розвиток мовлення молодших школярів як важеля мисленнєвого процесу. Навчання зв'язного мовлення в початковій школі є і ціллю, і засобом засвоєння мови учнями. Для розумово розвитку дитини та впевненості в собі важливу роль відіграє зв'язне мовлення, оскільки воно формує такі особистісні якості, як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність, компетентність. Завдячуючи розвиненому мовленню, дитина вчиться мислити, налагоджувати контакт з оточуючими, ініціювати ідеї, створювати творчі проекти [1, с. 392].

Аналізуючи поняття «мовлення» та «зв'язне мовлення», слід зазначити, що перше більш ширше поняття, а друге – конкретизуюче.

Мовлення – це «практичне користування мови з наперед визначеною метою» [4, с. 8].

Вашуленко М.С. визначив зв’язне висловлювання «як сукупність взаємопов’язаних самостійних речень, об’єднаних спільною темою і головною думкою за допомогою мовних засобів» [3, с. 316].

Отже, зв’язне мовлення можна розглядати і як процес, і як продукт мовленнєвої діяльності. Але потрібно усвідомити, що воно має задовольнити потребу висловитися, передати тему та бути чітко структурованим (містити пов’язані частини та кінцівку).

У початкових класах зв’язним мовленням може виступати відповідь учня на питання вчителя, твір на задану тему, усний та письмовий переказ, диктант.

Щоб створити зв’язне висловлювання, потрібно пройти 4 етапи:

1) зорієнтуватися в завданнях і умовах спілкування;

2) спланувати виклад думки;

3) вибрати відповідні мовні засоби для її вираження;

4) забезпечити зворотній зв’язок [3, с. 316-317].

Урок зв’язного мовлення в початковій школі є важливою частиною уроку української мови. Він необхідний для формування вміння відтворювати текст усно та письмово, складання тексту згідно побаченого та почутого, забезпечення накопичення та активізації словникового запасу, роботу над словосполученням, складанням речень.

Крім психологічних (рівень розвитку уяви, пам'яті, уваги, мислення) на розвиток зв'язного мовлення впливають і педагогічні чинники, що виражається через систематичне і цілеспрямоване використання системи творчих вправ.

За Шпачук Л.Р. «система вправ з української мови – це сукупність практичних робіт, що виконуються самостійно і, які забезпечують закріплення теоретичних знань з мови, застосування цих знань на практиці й вироблення в учнів умінь і навичок з граматики, орфографії, лексики, фонетики та ін. Система вправ передбачає поступове зростання складності та підвищення

ступеня самостійного виконання, різноманітність видів та відбір вправ відповідно до теми і завдань уроку» [6, с. 27].

Тобто, опрацювання творчих вправ полягає в створенні, складанні, доповненні, заміні, перебудові одиниць мови задля формування зв'язного висловлювання.

За Пономарьовою К.І. система творчих вправ покликана, щоб:

1) збагатити, уточнити й активізувати словниковий запас школярів;

2) уміти складати речення з різною метою, інтонацією та будовою;

3) розвивати вміння логічно і послідовно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах;

4) засвоїти та застосовувати засоби зв'язності тексту;

5) розвивати навички та будувати плани на майбутнє;

6) засвоювати та використовувати способи мовного вираження відповідно до приводу та мети мовлення;

7) удосконалювати граматику учнів і дотримуватись правил орфографії, орфографії та пунктуації [5, с. 4-5].

Важливим фактором при опрацювання творчих вправ є атмосфера, створена педагогом на уроці. Кожен має право на свою думку, якою б вона не була, кожен має право висловитися. Тут має місце колективна робота як вчителя з учнями, так і учнів між собою. Головне в цьому процесі – набуття навичок зв'язного висловлювання. І головна роль належить вчителю, як тримачу знань, як ментору, як спостерігачу за мовленнєвою діяльністю учнів на уроках зв'язного мовлення. Створення ситуацій на уроках, які спровокують потребу в спілкуванні, спочатку на стороні вчителя, але згодом це можна передавати учням задля живої розмови.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник К.: Вища шк., 2007. 542 с.

2. Державний стандарт початкової освіти: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 №688) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text

3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с

4. Котик Т.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів : опорні конспекти лекцій для студентів заочної форми навчання спеціальності «Початкова освіта». Івано-Франківськ, 2013. 71с.

5. Пономарьова К. І. Особливості розвитку мовлення учнів у початковій школі. Уроки розвитку мовлення в 1-4 класах: навч.-метод. посіб. 2-ге вид. К.: Ґенеза, 2011. 141 с.

6. Шпачук Л.Р., Погонець Л.М. Використання системи творчих вправ на уроках рідної мови в 3 класі як засіб формування творчих здібностей молодших школярів: методичний посібник. Кривий Ріг, 2012. 77 с.

ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТАБЛИЧНИХ ВИПАДКІВ АРИФМЕТИЧНИХ ДІЙ МНОЖЕННЯ Й ДІЛЕННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анастасія Присяжнюк, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: В.І. Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Наочність відіграє важливу роль у процесі вивчення математики в початковій школі, допомагаючи дітям зрозуміти абстрактні концепції через конкретні предмети, ілюстрації та інтерактивні вправи. Серед наочності, яку часто використовуються на уроках математики у початковій школі, виділяють такі типи:

Предметна наочність. Використання конкретних предметів (кісточки, кубики, лічильні палички тощо) для демонстрації арифметичних операцій та математичних концепцій. Використання матеріалів для моделювання, таких як геометричні фігури або геоборд, для дослідження форм, розмірів та взаємозв'язків.

Графічна наочність. Використання ілюстрацій, діаграм та схем для візуалізації математичних концепцій (наприклад, діаграми для вивчення відсотків або графіки для представлення даних). Використання таблиць, діаграм Венна або кругових діаграм для показу взаємозв'язків між різними категоріями.

Інтерактивна наочність. Використання комп'ютерних програм, веб-сайтів або мобільних додатків для інтерактивних вправ та ігор, які допомагають вивчати математику. Використання інтерактивних дошок або інших електронних пристроїв для спільної роботи та вирішення завдань.

Практична наочність. Використання реальних ситуацій та практичних завдань для вивчення математичних концепцій (наприклад, розв'язування задач з поділу предметів між дітьми або вибірка предметів для купівлі). Проведення експериментів та практичних вправ для вивчення властивостей чисел, форм та інших математичних концепцій. Ці види наочності сприяють кращому засвоєнню математичних знань учнями та допомагають зробити процес навчання цікавішим і ефективнішим.

Вивчення табличних випадків арифметичних дій множення і ділення у початковій школі може бути цікавим і ефективним процесом, якщо використовувати різноманітні методи навчання. Наприклад:

Використання конкретних прикладів. На уроках математики можна використовувати предметні множини, які діти можуть легко розділити або помножити. Наприклад, можна використовувати кубики або палички, щоб проілюструвати операції множення і ділення.

Графічне представлення. На уроках математики або Я досліджую світ використовуємо діаграми, схеми та ілюстрації, щоб допомогти дітям візуалізувати операції множення і ділення. Наприклад, можна використовувати графіки або кругові діаграми для демонстрації частини і цілого.

На думку В. Імбер, Н. Олійник важливим є ігровий підхід. Використовуємо ігри, які спрямовані на вивчення арифметичних дій множення і ділення. Наприклад, «Множення бійців» або «Дільники-приховaнки» можуть бути веселими і ефективними іграми для закріплення навичок [2].

Практико-орієнтовані завдання. Задаємо практичні завдання, які мають реальний контекст. Наприклад, можна попросити дітей порахувати кількість предметів у кошику для покупок або розподілити печиво між дітьми.

Інтерактивні інструменти. На цьому етапі використовуємо комп'ютерні програми або мобільні додатки, які допомагають дітям вивчати множення і ділення через інтерактивні вправи та ігри.

Найважливіше правило під час вивчення табличних випадків арифметичних дій – зробити процес навчання цікавим і зрозумілим для дітей, використовуючи різноманітні методи, які відповідають їхнім індивідуальним потребам і стилю навчання.

Щодо використання наочності під час вивчення табличних випадків арифметичних дій у початковій школі ми використовували різноманітну наочність, яка допомагає дітям зрозуміти операції множення і ділення. Ось деякі ідеї для наочності:

Множення:

Множення як повторення додавання. Використовуємо картки з наочними предметами (наприклад, картинками фруктів, кубиків або кульок) і показуємо, що множення можна розглядати як повторення додавання. Наприклад, 2x3 можна показати як 2+2+2 або 3+3.

Графічне представлення. Використовуємо графіки та діаграми, щоб показати множення. Наприклад, на малюнку можна показати 3 ряди по 4 предмети кожна для множення 3x4.

Математичні таблиці. Використовуємо таблиці множення для вивчення і практичного вправляння випадків множення. Можна створити кольорові або інтерактивні таблиці, щоб зробити навчання більш захоплюючим.

Ділення:

Ділення як зворотня операція до множення. Показуємо, як ділення можна розглядати як зворотню операцію до множення. Наприклад, якщо 12 поділити на 3, то це те ж саме, що й множити 3 на певне число, щоб отримати 12.

Використання конкретних прикладів. Використовуємо предметні множини (наприклад, маркери або кісточки, олівці, цеглинки Лего), щоб допомогти дітям вивчити ділення. Наприклад, якщо 12 маркерів треба

розподілити між 3 дітьми, показуємо, як це можна зробити порівнюючи кількість маркерів у кожній групі.

Діаграми і схеми. Використовуємо діаграми та схеми, щоб показати процес ділення. Наприклад, використовуємо кругові діаграми для демонстрації, як ціла кількість ділиться на рівні частки.

Завдяки цим методам наочності діти зможуть краще зрозуміти та запам'ятати табличні випадки арифметичних дій множення і ділення.

Список використаних джерел:

1. Імбер В.І. Розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Зб. наук. праць. Вип. 38. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. С. 48-52.
2. Імбер Вікторія, Олійник Наталія. Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів на уроках математики засобами дидактичних ігор. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 9-10, 2022.
3. Кіт Г.Г., Сімановська С.С. Розумовий розвиток молодшого школяра в контексті реалізації нової парадигми освіти. *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи*: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 7-8 жовтня 2019 року. Умань: Видавничо-поліграф. центр «Візаві», 2019. С. 47-51.
4. Митник О.Я. Формування культури мислення молодшого школяра: теорія і практика: монографія. Тернопіль: Мандрівець, 2009. 368 с.

ВИКОРИСТАННЯ ГЕЙМІФІКОВАНИХ ЗАСОБІВ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Інна Псарук**, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.О. Кушнір, кандидат педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

На сьогодні актуальним є використання вчителями початкових класів ефективного цифрового інструментарію у професійній діяльності, з метою якісної організації очного, змішаного навчання або дистанційного. Тому виникає потреба в пошуку оптимальних шляхів організації навчального процесу початкової школи з використанням ефективних цифрових засобів навчання.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що проблема використання засобів гейміфікації в освітньому процесі перебуває в центрі уваги багатьох науковців: К. Карр [4], С. Переяславської, О. Шахіної, К. Богайчука, О. Саган, Н. Лазаренко, Д. Коровій [1].

Особливості використання та важливість мультимедійного обладнання, мультимедійних продуктів навчання та актуальність дистанційної освіти в сучасних закладах освіти є предметом дослідження науковців: Є. Царьова, В. Алєєксейко, Ю. Сабадаш, А. Кушнір, Д. Ярощук [4].

На думку К. Дічева, гейміфікація – це освітній підхід, що передбачає використання вчителем різноманітних засобів ігрової діяльності з метою заохочення, мотивації та залученості учнів шляхом включення принципів ігрового дизайну в навчальне середовище [3]. Основна мета такого підходу – це мотивація учнів до навчання, з використанням ефективних цифрових інструментів та створення комфортних умов для соціалізації учнів. Ми поділяємо думку К. Каппа, що гейміфікація – це використання гри на основі механіки, естетики й ігрового мислення, з метою залучення осіб до мотивації дій в навчанні та розв’язанні проблем [3].

На думку Н. Лазаренко та Д. Коровій, успішна реалізація змішаної форми навчання потребує використання різноманітні цифрових ресурсів. Автори виокремили їх групи: інструменти для планування навчальної діяльності (електронні журнали, Google Calendar), інструменти для співпраці (Google Форми, Google Документи), інструменти для комунікації та створення спільнот (соціальні мережі, Google Meet, ZOOM, Skype), інструменти для створення навчального контенту (Padlet, Microsoft PowerPoint, Plickers, Quizalize, Mentimeter) [1].

Зазначимо, що сучасний освітній процес початкової школи залежить від ефективності упровадження інновації, усвідомленого бажання педагогів використовувати сучасні інструменти навчальної діяльності та підтримці від колег, адміністрації свободи вибору педагогом цифрових інструментів.

Тому нами проаналізовано педагогічний досвід Комунального закладу «Якушинецький ліцей», у навчальному процесі початкової школи педагоги (С. Добровольська, Л. Мазур, І. Псарук, І. Кравець) використовують такі засоби гейміфікації:

- сервіс для створення зручної, наочної, легко керованої системи заохочення з різними ролями й рівнями доступу – **ClassDojo (**https://www.classdojo.com/),

- сервіс для створення скрайбінгу, скрайб-презентації, мультфільму – VideoScribe (https://www.videoscribe.co),

- сервіс для створення вікторин, тестів, флеш-картки з можливістю учнів обирати власну траєкторію навчання Quizizz (https://quizizz.com/),

- сервіс для створення тестів, вікторин, вправ на встановлення відповідності, вправа на відновлення порядку, вправи на заповнення відсутніх слів, фрагментів тексту, кросворди – LearningApps,

- сервіс для створення онлайн вікторин, тестів і опитування з прив'язкою до часових проміжків виконання завдань – Kahoot (https://getkahoot.com),

- сервіс для створення мультимедійних плакатів, електронних дидактичних матеріалів до уроку, карт подорожей, маршрутних карт, інтелектуальних плакатів – ThingLink (https://www.thinglink.com).

На основі аналізуй психолого-педагогічної літератури та досвіду Комунального закладу «Якушинецький ліцей», можемо зробити висновки, що використання засобів гейміфікації покращують мотивацію, засвоєння навчального матеріалу учнів початкової школи та забезпечують ефективність навчального процесу. На нашу думку, використання засобів гейміфікації в освітньому середовищі початкової школи є ефективним елементом пізнавальної діяльності учнів початкових класів, адже забезпечують якісне засвоєння знань, оволодінні навичками, практичними уміннями та сприяють розвитку критичного мислення учнів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Лазаренко Н.І, Коровій Д.М. Змішане навчання в закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2022. Вип 63. С.164-171.
2. Dichev, C., & Dicheva, D. (2017). Gamifying education: what is known, what is believed and what remains uncertain: a critical review. International Journal of Educational Technology in Higher Education.
3. Kapp, K. M. (2012). The Gamification of Learning and Instruction: CaseBased Methods and Strategies for Training and Education. NewYork: Pfieffer: An Imprint of John Wiley&Sons.
4. Tsarova, Y., Alekseiko, V., Sabadosh, Y., Kushnir, A., & Yaroshuk, D. (2023). The role of information technologies in education. Amazonia Investiga, 12(61), 122-130.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Анна Радченко: *здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Т.В. Тесленко, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, учень початкової школи має набути необхідних для подальшого життя навичок, які зроблять його життя успішним і благополучним. У процесі навчання учень набуває знань, умінь і навичок, які допоможуть йому підготуватися до подальшого навчання. Тому вчитель нової української школи має на меті сформувати сферу компетентностей, які є фундаментальними і найбільш важливими. Ключовою компетентністю, необхідною для життя, є та, що визнана Радою Європи як головна – здоров'язбережувальна.

Ми всі хочемо, щоб наші діти були здоровими, розумними та успішними. Однак, як свідчить соціальна статистика, стан здоров'я школярів потребує значного покращення. За даними Міністерства охорони здоров'я України, 89% усіх дітей мають значні проблеми зі здоров'ям. Наприклад, 30 відсотків школярів іноді хворіють на цілу низку захворювань. Тому збереження життя як цінності є актуальним питанням сьогодення. Значні зміни, що відбуваються сьогодні в

Новій українській школі, підкреслюють умови реформи, в яких пріоритет компетентнісного підходу є визначальним.

Відповідно до Типових програм Нової української школи, нові освітні стандарти чітко ґрунтуються на рекомендаціях Європейського парламенту та Ради Європи, а здоров'язбережувальні навички формуються на основі концепції життєвих навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить, що науковці приділяють значну увагу визначенню умов формування здоров'язбережувальної компетентності у підростаючого покоління. Так, педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів загальноосвітніх навчальних закладів аналізують О. Аксьонова, Т. Бабко, Т. Бойченко, А. Карабашева та інші. Проблемі збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку присвячені дослідження Н. Бібік, А. Борисенко, О. Ващенко, М. Гончаренко, О. Дубогай, І. Дубровіної, Н. Кацур, С. Кондратюк, В. Оржеховської, О. Савченко та ін.

Державним стандартом початкової освіти здоров’язбережувальна компетентність визначається як «здатність дитини застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров’язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров’я та здоров’я інших людей» [1].

Під терміном «здоров'язбережувальна компетентність» будемо розуміти інтегральне утворення особистості, що поєднує систему знань, умінь, навичок, ставлень у сфері формування, збереження та зміцнення здоров'я, забезпечує позитивне ставлення до здорового способу життя, поведінку, спрямовану на збереження фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я та мотивацію до реалізації цих знань у житті [5].

Технологія формування здоров'язбережувальних навичок у новій українській школі реалізується через викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», де однією з важливих ліній інтеграції знань є змістова лінія «Людина». Сьогодні дуже актуальною та ефективною є технологія розвитку критичного мислення, яка дає можливість побудувати освітній процес таким

чином, щоб в учнів початкової школи формувалися здоров'язбережувальні компетентності.

«Мета цієї технології – навчити такому сприйняттю навчального матеріалу, в процесі якого отримана учнем інформація може бути осмислена, зіставлена з особистим досвідом, сприйнята і на цій основі сформоване власне аналітичне судження. Ця технологія має спеціальний набір методів і прийомів, які дають змогу створити ситуацію мислення на уроках «Я досліджую світ» [2].

Технологія розвитку критичного мислення – це методи і прийоми, які орієнтовані на формування навичок розумової праці (планування, прогнозування, самооцінки, саморегуляції), необхідних для повноцінної життєдіяльності будь-якої людини.

Методологічне підґрунтя для впровадження технології розвитку критичного мислення в освітній процес закладено в працях А. Кроуфорда, В. Саула, С. Метьюза, Д. Макінтайра та інших.

Науковці та вчителі-новатори: І. Дичківська, І. Дівакова, І. Досяк, А. Карасик, О. Кондратюк, І. Коротун, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун та інші розглядали проблеми використання технології розвитку критичного мислення в учнів початкової школи.

Тому одним із найважливіших завдань НУШ є формування у дітей знань, умінь і навичок збереження здоров’я та розуміння переваг здорової людини, а діяльність учителя на кожному уроці НУШ має бути спрямована на прищеплення дітям стійкої ціннісної позиції та почуття відповідальності за збереження і зміцнення власного здоров’я.

Таким чином, основним завданням сучасної школи є формування компетентної особистості, яка не тільки володіє знаннями про збереження здоров’я, а й уміє застосовувати їх у житті, адаптуватися до складних соціальних умов, підтримувати здоров'я на належному рівні та протистояти негативним впливам [5]

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та вивчення досвіду вчителів-практиків вважаємо за доцільне виокремити такі педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів:

– свідоме засвоєння учнями знань про здоров'я та здоровий спосіб життя;

– включення валеологічних знань до змісту початкової школи;

– розробка та впровадження валеологічних інтегрованих курсів у навчально-виховний процес;

– залучення учнів до позакласної роботи, яка сприяє поглибленню знань про здоровий спосіб життя та формуванню особистого бажання його дотримуватися;

– використання технології розвитку критичного мислення у процесі формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкової школи.

Пропонуємо кілька прикладів технології розвитку критичного мислення у молодших школярів, які можуть допомогти сформувати здоров'язбережувальні компетентності під час навчального процесу.

1. Метод асоціативного куща.

Спочатку ми визначаємо тему, над якою будемо працювати на уроці, а учні згадують асоціації, які виникають у них, коли вони чують цю тему. Таким чином ми спираємося на життєвий досвід дітей. Спочатку найяскравіші та найстійкіші асоціації, потім менш яскраві. Так створюється зростаючий кущ [3].

2. Метод мозкового штурму.

Ми з учнями організували атаку на проблему, тобто це метод, при якому всі учні думали про те, як вирішити проблему. Таким чином, ми знайшли кілька способів вирішення проблеми. Учні мали змогу проявити творчість та фантазію, вчилися вільно висловлювати свої думки. Ми писали питання або проблему на дошці. Потім, поміркувавши, діти коментували, висловлювали ідеї, наводили приклади. Я записую всі пропозиції на дошці [4].

3. Метод риб'ячої кістки («Fishbone»).

За допомогою цього методу ми візуально відтворювали причинно-наслідкові зв'язки у вигляді риб'ячої кістки, як моделі для наочності. Це

дозволило нам лаконічно і послідовно показати причини того чи іншого явища. Мисленнєво ми позначили завдання або проблему. Вгорі - причини проблеми, над якою ми працюємо, а внизу – факти, які розкривають ці причини [3].

4. «Ромашка Блума».

Значення пропонованої методики полягає в тому, що молодші школярі отримують конкретне завдання або тему для дослідження. Учні повинні вивчити і дослідити цю тему. Щоб поглибити розуміння матеріалу, вчитель ставить учням серію з шести різних типів запитань (прості запитання, запитання на уточнення, запитання на інтерпретацію або пояснення, запитання для розвитку креативності та винахідливості, оцінювальні запитання та запитання на застосування). Щоб молодшим школярам було легше зрозуміти завдання, зручно намалювати ромашку і написати запитання на її пелюстках, присвоївши кожному типу запитання свою пелюстку [4].

Ці методи розвивають в учнів критичне мислення, що сприяє формуванню правильного розуміння здорового способу життя.

Таким чином, використання технології критичного мислення при вивченні здоров'язбережувальної освітньої галузі сприяє формуванню навичок здорового способу життя в учнів початкових класів. Вчителі мають допомогти дітям усвідомити, що здоров'я – це дар не тільки людини, а й суспільства; розширити їхні уявлення про способи відтворення та збереження своїх фізичних, інтелектуальних, психоемоційних і творчих ресурсів; спонукати до дбайливого ставлення до свого здоров'я; розвивати бажання підтримувати традиції здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1..Державний стандарт початкової освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text.

2. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навч.-метод. посіб. для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60 с.

3.Пометун О. Нова українська школа: розвиток критичного мислення в учнів початкової школи. 2020. С. 8-20.

4.Пометун О.І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. К., 2020.

5.Постоєнко С. Упровадження здоров'язбережувальних технологій на уроках. *Основи здоров'я.* 2013. С. 5-8.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ І ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

***Ганна Рога**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: Н.В. Казакова, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Світ неперервно змінюється, вимагаючи від освітньої системи постійного оновлення та адаптації. Початкова освіта має відповідати викликам сучасності, формуючи не лише знання, але й ключові та предметні компетентності, які є важливими для успішного функціонування у суспільстві.

Предметні компетентності є набором знань, умінь і навичок, які стосуються конкретної предметної області або дисципліни. Вони включають у себе глибоке розуміння основних понять, законів, принципів і методів, що стосуються даного предмету. Предметні компетентності розвиваються через систематичне вивчення та практичне застосування знань у конкретних предметних сферах.

Спроможність досягнення предметних компетентностей означає не лише знання фактів, а й їхнє вміння застосовувати у різних ситуаціях, розв'язувати завдання, використовуючи логічне мислення та творчий підхід до розв'язання проблем [3, с. 21].

Комунікативна компетентність, критичне мислення, вміння працювати в колективі тощо, надають учням необхідний інструментарій для вивчення предметних дисциплін та їх подальшого застосування в різних сферах життя. Наприклад, вміння ефективно комунікувати допомагає учням здійснювати співпрацю в групах під час вирішення математичних завдань або проведення експериментів у природничих науках. Аналітичні та проблемні навички, які входять до ключових компетентностей, допомагають учням зрозуміти складні концепції та використовувати їх для розв'язання задач у різних предметних напрямках.

Ключові компетентності і предметні компетентності взаємодіють та доповнюють одна одну в процесі навчання й розвитку учнів. Узаємозв'язок між категоріями компетентнісного підходу представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Схема взаємозв’язку між категоріями компетентнісного підходу за О. Савченко [4]

Методика формування ключових і предметних компетентностей в учнів початкової школи включає в себе ряд педагогічних методів, педагогічних підходів і стратегій, спрямованих на розвиток учнів як особистостей з усіма необхідними навичками для успішного навчання та життя в сучасному світі.

Проблемне навчання передбачає постановку перед учнями реальних або вигаданих проблем, завдань та життєвих ситуацій, які вони повинні вирішити за допомогою своїх знань і навичок. Це дозволяє активно залучити учнів до вивчення нового матеріалу. Під час вирішення проблемних завдань учні вчаться аналізувати, мислити критично, співпрацювати та приймати рішення.

У ході проєктної діяльності учні працюють над конкретними проєктами або завданнями, що вимагають дослідження, планування та розв'язання проблем. Це може бути створення презентацій, дослідження процесів у природі або

культурні проєкти. Проєктна діяльність сприяє розвитку комунікативних, організаційних і творчих навичок.

Інтерактивні методи навчання включають в себе використання ігор, рольових ігор, дискусій, групових обговорень тощо, що створює динамічну і взаємодіючу атмосферу в класі. Це сприяє активній участі учнів у навчальному процесі, викликає їхні інтереси та розвиває спільність.

Диференційоване навчання передбачає індивідуальний підхід до кожного учня, враховуючи його потреби, інтереси та рівень знань. Вчитель використовує різнорівневі завдання та методи навчання, щоб кожен учень міг досягнути успіху на своєму рівні.

Інноваційні підходи до формування компетентностей включають в себе використання інформаційно-комунікаційних технологій, інтердисциплінарний підхід та проєктно-орієнтоване навчання, що сприяє розвитку творчості й практичних навичок учнів [1, с. 44]. Використання комп'ютерів, планшетів, інтерактивних дошок і програмного забезпечення для навчання робить освітній процес більш привабливим і цікавим для учнів початкових класів, а також розвиває їхні комп'ютерні навички.

Виходячи за межі класної аудиторії та використовуючи можливості навколишнього середовища для навчання, учні можуть набувати досвіду і оволодівати життєво необхідними навичками [2, с. 32].

Такі методи та підходи формування компетентностей в початковій школі спрямовані на створення умов для повноцінного розвитку учнів, розвиток яких відповідає сучасним вимогам. Комбінування різних методів навчання дозволяє педагогам індивідуалізувати навчання, враховуючи потреби та можливості кожного учня, а також розвинути в учнів комунікативні навички, критичне мислення, навички саморегуляції, співпраці та творчості.

Список використаних джерел:

1. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

2. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Вид. 2, доповнене. Харків: Основа, 2008. 120 с.

3. Савченко О. Я. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу. *Початкова школа*. 2009. №8. 16 с.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

***Анна Савуляк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.О. Комарівська, кандидатка філологічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сучасна українська освіта перебуває в процесі реформування. Незважаючи на виклики сьогодення, які породжені повномасштабною війною росії проти України, робиться все можливе, щоб система освіти була на рівні з європейською. Вагомим прикладом упровадження реформування є Нова українська школа, яка базується на компетентнісному навчанні, щоб у майбутньому учні мали можливість набуті знання, уміння та навички застосовувати в житті.

У зв’язку із тенденціями розвитку демократичного громадянського суспільства розробляються нові підходи та методи навчання, щоб учні не отримували «сухі» знання, а могли їх застосувати на практиці. Згідно з цим Концепція Нової української школи, Державний стандарт і Типові освітні програми пропонують нову парадигму розвитку початкової освіти. У її основу покладено компетентнісний підхід до навчання й вимогу приділяти особливу увагу емоційному інтелекту школярів як значимого компонента життєвих або ключових освітніх компетентностей [2].

О. Савченко зазначає, що компетентність – це вміння особистості продуктивно взаємодіяти з іншими людьми, вибудовуючи міжособистісні стосунки [5, 11-15].

Емоційний інтелект стосується здатності правильно міркувати про емоції та вміння використовувати емоції та емоційні знання для покращення мислення, а також ЕІ забезпечує здібності, які поєднують емоції та інтелект для покращення

мислення. Саме поняття «емоційний інтелект» набуло становлення та виокремлення в самостійний напрямок дослідження завдяки таким дослідникам, як Р. Бар-Он, Д. Гілфорд, Г. Гарднер.

Варто зауважити, що не слід ототожнювати емоційний інтелект та емоційну компетентність, адже ці два поняття існують самостійно. Емоційна компетентність пов'язана з ЕІ та базується на ньому, адже це показник емоційного інтелекту людини. Саме тому дану компетентність виносять на високий рівень під час навчання дітей.

Кароліна Саарні – психологиня, яка зробила великий внесок у дослідження розвитку в дітей емоційної компетентності та емоційної саморегулції зазначає, що емоційну компетентність можна подати у вигляді восьми видів здібностей чи вмінь: розуміння власних емоційних станів; уміння розрізняти емоції людей; уміння використовувати словник емоцій, розрізняти форми вираження емоцій, характерні для різних культур; здатність до емпатії; розуміння, що внутрішній стан індивіда не завжди відповідає зовнішнім проявам емоцій; уміння ефективно справлятися із внутрішніми переживаннями; усвідомлення того, що вираження емоцій відіграють важливу роль під час взаємодії з іншими людьми; уміння приймати власні емоційні стани та самоідентифікувати їх [7, 68-91].

Емоційний розвиток, як зазначає О. Лелюх-Степанчук, – у молодшому шкільному віці випереджає інтелектуальний, тому що формуються моральні уявлення особистості, розвиваються гуманні почуття. Саме розвиток цієї сфера психіки відповідає за прийняття себе та оточуючих, уміння співпрацювати в команді та управляти своїми емоціями [3, 140-144].

У психології прийнято вважають, що молодшим школярам притаманне сильне хвилювання. На відміну від дошкільника, у якого поведінка наївна, відкрита та зрозуміла для оточуючих, учні початкової школи починають пізнавати свій внутрішній світ, і зазвичай їхня поведінка стає не такою вже передбачуваною для більшості. Можна спостерігати за сильною емоційністю дітей, але згодом вони стають стриманішими та врівноваженішими [4, 128-133].

Розвиток емоційної компетентності й збагачення емоційної компетентності дітей спрямовані на:

– уміння усвідомлювати та розумно регулювати власні емоції та почуття;

– розвиток почуття емпатії, здатність до розуміння внутрішнього світу оточуючих;

– розвиток почуття самоприйняття, позитивна впевненість у собі;

– розвиток комунікативних навичок та вміння вирішувати складні ситуації;

– розвиток когнітивної сфери;

– пошук талантів та усвідомлення своєї індивідуальності;

– підвищення лідерських якостей, вміння спілкувати у різновікових групах [6, 173-176].

У період молодшого шкільного віку важливо шукати підхід до кожної дитини, використовуючи методи та прийоми, які зможуть зацікавити її та дадуть можливість перенести емоційну складову на власний досвід. Одним із простих, але досить вагомих прикладів є робота із казкою, використання казкотерапії. Учителі та батьки можуть стати провідниками у світ казки, яка допоможе дитині прожити їй різні життєві ситуації разом з казковими героями.

Н. Комарівська переконана, що діти зможуть усвідомити морально-етичні норми, які тісно пов’язані з емоційним інтелектом, емоційно переживши різні казкові ситуації. Дослідниця зауважує: «Якщо в життєвому досвіді дитини є випадок, аналогічний тому, який описується у творі, пов'язаний з його особистими переживаннями, розповідь допоможе йому глибше осмислити пережите» [1, 35-39]. Ми не можемо не погодитися з цією думкою, адже висновки, які роблять учні під час розігрування казки закарбовуються найкраще.

Отже, у молодшому шкільному віці починається формуватися особистість, дитина переживає та пізнає всі складники психо-емоційної складової свого організму. Емоційне життя молодшого школяра розвивається в соціальному середовищі під час близької взаємодії із сім’єю, учителем та однокласниками. Характерною особливістю цього періоду є те, що формується ціннісне ставлення

школяра до світу крізь емоційну сферу, діти займають певну позицію у світоглядних питаннях, а емоції стають одним із мотиваторів їхньої поведінки. НУШ стає осередком, де учні набувають емоційної компетентності, розвивають емоційний інтелект, а вчителі та батьки під час спільної взаємодії сприяють цьому.

Список використаних джерел:

1. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.
2. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навч.-метод. Посіб. Тернопіль: Астон, 2020. 193 с.
3. Лелюх-Степанчук О. О. Особливості емоційного розвитку дітей молодшого шкільного віку. Загальна психологія, історія психології. Теорія і практика сучасної психології. 2018. №2. С.140-144.
4. Мельник О. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. №73.С.128-133.
5. Савченко О. Я. Сучасний урок: суб'єктність навчання і варіативність структури. Початкова школа. 2011. № 9. С. 11-15.
6. Ткачук В. П. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи. Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2016. С.173-176.
7. Saarni, C. Emotional competence: A developmental perspective. In R. Bar-On & J. D. A. Parker (Eds.), The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace . 2000. pp. 68-91.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ В ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Ганна Сінченко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.О. Комарівська, кандидатка філологічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Розвиток мовлення та формування мовленнєвої культури дітей в Україні обумовлюється сучасними підходами в галузі освіти, спрямованими на гармонійний розвиток особистості. Особливу роль у цьому процесі відіграє розвиток мовлення в молодших школярів, оскільки вміння вільно використовувати мову має значний вплив на загальний прогрес дитини,

формування її поглядів на світ, уміння встановлювати зв'язки з іншими людьми та реалізацію в суспільстві.

У дітей молодшого шкільного віку інтенсивно відбувається процес формування всіх аспектів звукової культури мовлення, зокрема, правильної вимови звуків української мови та артикуляції слів і фраз. Сучасні освітні програми та методики початкової освіти приділяють значну увагу вихованню звуковимови учнів.

Проблемі формування правильної звукової культури мовлення присвячено праці багатьох науковців: теоретичні аспекти навчання української мови досліджували Л. Вознюк, С. Дорошенко, О. Левченко; формуванням орфоепічних навичок мовлення учнів початкових класів займалися М. Вашуленко, Н. Тоцька, О. Хорошковська; корекцію відхилень у мовному розвитку молодших школярів розглядає у своїх дослідженнях М. Савченко та ін.

Звукова культура мовлення охоплює правильну фонетичну та чисту вимову звуків і слів у рідній мові; коректну вимову слів і фраз відповідно до літературних стандартів з правильними наголосами, інтонаціями, паузами та відповідним темпом; чітку дикцію; розвинений фонематичний слух, правильне дихання під час мовлення та вміння контролювати силу голосу.

Учені визначають звукову культуру мовлення як правильну та чисту фонетичну вимову звуків і слів у рідній мові; коректну вимову слів і фраз, яка відповідає літературним стандартам з правильними наголосами, інтонаціями, паузами та відповідним темпом; ясну дикцію; розвинутий фонематичний слух, правильне мовленнєве дихання та вміння контролювати голос [5].

Науковці визначають чинниками звукової культури мовлення чітку артикуляцію звуків української мови, фонетичну правильність та звуковимову, відповідну орфоепію, правильне мовленнєве дихання, ясну дикцію, силу голосу, темпу мовлення, тембру, розвинений фонематичний слух та використання інтонаційної виразності мовлення [6]. У молодшому шкільному віці, коли діти переходять від наочно-образного до словесно-логічного мислення, звукова робота з першокласниками базується на використанні наочних методів навчання,

таких як спостереження, зіставлення та порівняння.

Під час формування правильної вимови звуків в учнів початкової школи дуже важливо активно використовувати практичні методи навчання, включаючи репродуктивні та евристичні вправи, які сприяють пошуковому мисленню. Вибір методів формування вимови в учнів початкової школи пов'язаний з їхніми когнітивними здібностями та змістом навчального матеріалу з української мови. Важливо використовувати як підготовчі, так і основні вправи, які допомагають автоматизувати вимову звуків у різних фонетичних контекстах, зокрема в сполученні з подібними за вимовою та звуковими характеристиками.

При виборі різноманітних тренувальних вправ для учнів учитель має працювати над усвідомленням дітьми основних правил літературної вимови та вирішенням окремих проблем у вимові ними звуків. При підготовці методів для навчання орфоепії дітей молодшого шкільного віку важливо враховувати, що навчання фонетики потребує імітації, фізичної (артикуляційної) та інтелектуальної активності, а також систематичних вправ для розвитку органів мовлення – гортані, язика і губ, легенів. Саме тому нарівні з різноманітними вправами, що використовуються в навчальному процесі, варто використовувати прийоми свідомого артикулювання та порівняння мовних одиниць.

Для формування правильної звуковимови учнів початкової школи важливо використовувати художнє слово, чистомовки, скоромовки тощо, особливо під час ігрової діяльності, адже саме тоді спілкування дуже близько зливається із фонетикою.

Отже, оволодіння учнями початкової школи орфоепічними нормами української мови вимагає системного підходу до її оволодіння, засвоєння норм як писемного, так і усного мовлення, і є важливою умовою для успішного набуття навичок орфографії та підвищення загальної мовної культури. Такий підхід до формування звуковимови в молодших школярів залежить від їхніх когнітивних особливостей та змісту навчального матеріалу з української мови.

Список використаних джерел:

1. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні*

методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71. URL: https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/190

2. Комарівська Н.О Імбер В.І., Олійник Н.А. Сучасні підходи до розвитку креативності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*, 2024. Том 1. Випуск 67. С. 90-94.

3. Лапшина І. М. Захопливі орфоепічні вправи навчають звуки вимовляти правильно: Опанування учнями специфічних звуків російської мови. *Учитель початкової школи.* 2017. № 5. С. 15-17.

4. Лапшина І.М. Словесні ігри та ігрові вправи у формуванні аудіативних навичок дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. *Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник статей*. Вінниця: ВДПУ імені М.Коцюбинського, 2009. С. 139-145.

5. Методика навчання української мови в початковій школі: навч.-метод. посібник для студентів ВНЗ / За наук. Ред. М.С.Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364 с.

6. Піроженко Т. Мовлення дитини: Психологія мовленнєвих досягнень дитини. Київ: Главник, 2005. 112 с.

7. Цвинда З.І. Роль фонематичних процесів в умовах формування навичок правильної звуковимови у молодших школярів. URL: https://naurok.com.ua/metodichniy–zbirnik–rol–fonematichnih–procesiv–v–umovah–formuvannya–navichok–pravilno–zvukovimovi–u–molodshih–shkolyariv–8407.html

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Юля Слободянюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.Л. Франчук, кандидатка педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Формування лексичної компетентності на уроках української мови в учнів початкових класів є важливим аспектом в їхньому мовному розвитку. Проте існують певні проблеми, пов'язані з ефективністю методик та стратегій, що використовуються для цієї мети. Деякі з цих проблем включають недостатню зацікавленість учнів у вивченні нових слів, неефективність певних методик та відсутність системного підходу до формування лексичної компетентності.

Останні дослідження та публікації в галузі мовної освіти підкреслюють важливість розвитку лексичної компетентності учнів початкових класів. Деякі з цих досліджень акцентують увагу на використанні інтерактивних методик

навчання для залучення учнів до процесу вивчення слів [3]. Інші дослідження обговорюють важливість контекстного використання слів та створення стимулюючої мовної атмосфери в класі.

Формування лексичної компетентності учнів початкових класів на уроках української мови вимагає комплексного підходу, який враховує індивідуальні особливості учнів та використання різноманітних методик навчання. Ефективні методи включають використання ігор, створення контекстів для нових слів, систематичне повторення та стимулювання самостійного вивчення лексем. Важливо забезпечити мотивацію учнів до вивчення мови та створити стимулюючу атмосферу в класі, де вони можуть вільно використовувати вивчені слова в мовленні.

У сфері освіти є складність у формуванні лексичної компетентності в молодших школярів через різноманітні аспекти цього процесу. Це можна пояснити багатоаспектністю вирішення цього питання: розширення словникового запасу учнів на різних етапах їхнього мовленнєвого розвитку (Н. Гавриш, Н. Голуб та ін.), визначення психологічних аспектів мовленнєвого розвитку (Г. Костюк) та важливість комунікативного аспекту вивчення мови (А. Богуш, Л. Варзацька, Н. Гавриш, В. Мельничайко, К. Пономарьова та ін.). Більшість авторів досліджень погоджуються щодо необхідності збагачення та розширення лексичного запасу молодших школярів. З урахуванням змін у початковій освіті важливо орієнтуватись на різнобічний розвиток особистості кожної дитини, враховуючи її вікові та індивідуальні особливості.

Формуванню успішності навчання учнів сприяють культурні та морально-етичні цінності, ключові та предметні компетентності, а також життєві та соціальні навички. Саме тому для досягнення цієї мети важливо широко використовувати інноваційні технології в навчальному процесі, які відповідають потребам сучасного суспільства. Інноваційні педагогічні методи є ефективним способом організації навчально-виховного процесу на сучасному рівні. Вони визначають певну систему дій для вчителя й учня, яка дозволяє досягти конкретної мети. Загалом використання інноваційних технологій сприятиме не

лише особистісному розвитку учнів, а й формуванню їх лексичної компетентності, оскільки новий підхід до навчання не лише стимулює дітей до активної роботи, але й підтримує бажання вивчати нове.

Праця над вивченням лексичного матеріалу в початкових класах є вельми значущою з погляду загальноосвітньої та практичної користі. Оволодінням лексикою розширюються знання учнів про мову, вони знайомляться з одиницею мови – словом, що є основним джерелом поповнення словника. Вивчення лексики активізує увагу учнів до розуміння значення та вживання слів у своєму мовленні, виховує потребу у виборі точного слова для виразного висловлення думки та розвиває чуття мови. Саме через інтерес до лексичного матеріалу виростає інтерес до мови взагалі.

Необхідно зауважити, що лексична компетентність складається із лексичних знань та лексичних навичок. Лексичні знання охоплюють знання слів української мови в цілому, тоді як оволодіння мовою співвідноситься з лексичними навичками, що зможуть забезпечити функціонування лексики в спілкуванні.

Відповідно до методичних термінів і понять лексична навичка визначається як дія, що стає автоматичною. Це механічний вибір лексичної одиниці, що відповідає задуму та нормам поєднання з іншими одиницями в продуктивному мовленні. Отже, лексичні навички слід розглядати як невід'ємну складову навчання лексичного матеріалу, а їх формування є основною метою такого навчання.

Важливою умовою розвитку мовленнєвих та комунікативних навичок молодших школярів є робота над збагаченням та увиразненням їхнього словника, формування вмінь правильно, точно та образно використовувати лексику під час висловлення власних думок.

Забезпечення розвитку освіти на основі використання сучасних інноваційних методик удосконалення навчально-виховного процесу науковці визначають як один із основних засобів вирішення даної проблеми. Зокрема, Н. Комарівська наголошує на важливості широкого застосування нових

інформаційних технологій, диференціації, інтеграції в освітньому процесі: «Встановлення тісних контактів між предметами гуманітарного циклу дає можливість: виконати протягом уроку більший обсяг роботи, провести більше практичних вправ; глибше, конкретніше розкрити всі питання теми, що вивчається, посилити аргументованість наукових положень; оновити, уточнити раніше засвоєний учнями матеріал; застосувати різноманітні методичні прийоми; створити проблемні ситуації, які змушують учнів думати, зіставляти, шукати, стимулюючи в такий спосіб розвиток пізнавальних інтересів, сприяють формуванню якостей мислення, необхідних як для одержання нових знань, так і для практичної діяльності» [5, 77].

Зазначений словниковий запас класифікується залежно від розташування слів, від самого багатослівного до найобмеженішого: слова, які особистість розпізнає під час читання; лексеми, що людина розпізнає під час слухання; словниковий запас, що особа використовує під час письма; слова, які людина використовує в усному мовленні; терміни й ознаки, які використовуються певною групою людей. Важливою є робота з учнями над формуванням кожного з цих видів словникового запасу вже з початкових класів, що сприятиме їхньому розвитку та мовному самовдосконаленню.

Погоджуємось з поглядом Н. Горбунової, яка розглядає лексичну компетентність як можливість швидко знайти у тривалій пам’яті еталон слова залежно конкретного мовленнєвого завдання та включати це слово в мовленнєвий контекст. Відзначимо, що згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти, лексична компетентність визначається як «знання і здатність використовувати мовний словниковий запас» [1].

Н. Сіранчук зауважує, що поняття «лексична компетентність молодшого школяра» охоплює більш широкий спектр, ніж просто «знання», «уміння» або «навички» у сфері лексики, оскільки вона поєднує в собі гнучкість мислення, здатність долати стереотипи та передбачати мовленнєві ситуації. Лексична компетентність є складовою різноманітних якостей особистості, яка сприяє

свідомому здійсненню комунікативно-творчої діяльності та розвитку загального рівня культури мовлення [6].

Отже, ми можемо розглядати лексичну компетентність як наявність певного словникового запасу в учнів, який можна успішно використати в будь-яких мовленнєвих ситуаціях. Це означає, що набуття компетентності передбачає не лише знання лексики, але й уміння ефективно користуватися нею. Учні мають уміти вибирати відповідні слова, вирази, прислів'я, приказки, слова з переносним значенням, а також використовувати авторські художні засоби виразності відповідно до конкретного контексту.

Список використаних джерел:

1. Горбунова Н.В. Лексична компетенція дітей дошкільного віку в сучасних дослідженнях. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі.* 2020. Вип.8. С. 85-91.
2. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2018. № 3. С. 23-30.
3. Гордіюк Н. Особливості сприймання художніх текстів молодшими школярами. *Мандрівець.* 2020. №3-4. С. 75-78.
4. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Випуск 17. 2022. С.127-138.
5. Комарівська Н. Особливості змісту та проведення інтегрованих уроків читання в початковій школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*: Вип. 31. Вінниця: ТОВ НІЛАН ЛТД, 2010. С. 75-81.
6. Сіранчук Н.М. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)». Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2018. 428 с. URL: http://surl.li/fyxtj
7. I.Lapshyna, L.Lyubchak, N.Franchuk, Vasylyuk, N. Komarivska. Development of diamonological competence of future primary school teachers in the process of professional training. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Rpoceedings of the International Scientific Conference*. Volume I. May28th-29th.

АКТИВІЗАЦІЇ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ТВОРЧОМУ ОСЕРЕДКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

***Ганна Соболь**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.І. Лазаренко, докторка пед. наук, професорка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У XXI столітті інтерес до книги у дітей помітно згасає. Читання школярі, зазвичай, замінюють комп'ютерними іграми, переглядом відео у соціальних мережах, тобто використовуючи ресурси, де інформація потрапляє до них шляхом простого споглядання, а не активної інтелектуальної діяльності. Позитивний вплив читання на дитину важко переоцінити, адже читання сприяє розвитку пізнавального інтересу, інтелектуальних здібностей, покращує фонетичну вимову слів, дозволяє краще налагодити навички комунікації тощо. Перед учителями початкової школи стоїть важливе завдання: не просто навчити учнів читати, а виховати інтерес до читання, внутрішнє інтуїтивне бажання проводити час з книгою. Одним із засобів активізації читацької діяльності у початковій школі є створення творчого читацького осередку. За ідеями Нової української школи у кожному класі має бути організований такий осередок, чітких вимог до його створення немає, саме тому вчитель може максимально проявити свою креативність у облаштуванні спеціально відведеного місця для читання молодших школярів.

На активізації процесу читання наголошено у освітніх проєктах «Нова українська школа», «Світ чекає крилатих», «Інтелект України», «Діти. Освіта. Майбутнє». У Державному стандарті початкової освіти визначено необхідність прививати дітям любов до рідного слова, відчувати красу мови, її естетичну виразність, що може забезпечити процес читання. Над проблемою активізації читацького інтересу молодших школярів працювали І. Большакова, О. Вашуленко, Н. Комарівська, І. Лапшина, О. Савченко. Питання облаштування читацького осередку висвітлено у працях Г. Ватаманюк, О. Карпенко, В. Мельник тощо.

У дослідженнях В. Головко вказано, що активна читацька діяльність реалізує такі завдання:

– *пізнавальні* (школярі пізнають світ за допомогою дитячої літератури, накопичують комплекс знань, здобувають цікаву інформацію; учні знайомляться

з навчальною термінологією, орієнтуються у жанрах та темах сучасної літератури);

– *розвивальні* (у дітей розширюється світогляд, розвивається панорамність мислення, творчі здібності, уява, фантазія, пам'ять; окрім того активно розвиваються читацькі якості: швидкість, виразність, правильність, свідомість);

– *комунікативні* (учні навчаються чітко, логічно та виразно висловлювати свою точку, розвивають навички монологічного та діалогічного мовлення, вільно спілкуватися, демонструючи активний словниковий запас, художньо обрамлюючи власне мовлення);

– *самоосвітні* (у школярів формується потреба у самостійному читанні та пізнанні світу, здобутті знань, використанні їх у власній життєдіяльності) [1].

Орієнтуючись на наукові дослідження та рекомендації педагогів практиків, ми можемо стверджувати, що у творчому читацькому осередку доречно розташувати: місце для читання (килимок, пуфи різної форми, стіл з стільчиком); класна бібліотека, у якій можна розмістити дитячу художню, науково-пізнавальну літературу, журнали, газети тощо; місце для читацьких щоденників та картки з зазначенням успіхів у читацькій діяльності; картки з дитячими творами для читання, ребусами, кросвордами, загадками, творчими вправами за змістом прочитаних творів; приладдя для творчості (олівці, фарби, альбоми, картон, кольоровий папір), адже процес читання має своє продовження у малюнках, коміксах, аплікаціях тощо.

У своїй науковій діяльності І. Лапшина та Н. Комарівська звертають увагу на активному залученню дітей до читання творів української літератури малих фольклорних жанрів, самостійному складанні загадок, роботі з скоромовками, лічилками. Учням буде цікава та актуальна така робота у творчому читацькому осередку [5, с. 44].

У творчому читацькому осередку можна проводити уроки класного та позаурочного читання: читати в ролях, читати ланцюжком, читати від імені фантастичних героїв (принцес, супер героїв, рятівників світу тощо). За сюжетами прочитаних творів доречно розігрувати сюжетно-рольові ігри, ігри-драматизації,

ігри-інсценізації та іншу театралізовану діяльність. Креативлячи, разом з молодшими школярами можна створювати читацькі газети, у яких розміщувати цікаву пізнавальну інформацію про прочитані твори; разом з дітьми створювати власні читацькі журнали чи міні-енциклопедії, збирати біографічні дані про відомих поетів та письменників.

У творчому читацькому осередку доречно використовувати конкурси на кращу декламацію вірша, написання історії, переказування сюжету літературного твору. Під час виконання завдань можна пропонувати школярам роботу з технологіями «Щоденні 5», «Крісло автора», ейдетика, інтерактивні та ігрові технології, роботу з цеглинками Lego тощо. До того ж цікаві будуть літературні проєкти, наприклад: «Мій улюблений казковий герой», «У світі поезії», «Літературні перлини», «Безмежжя народної творчості», «Літературна фантастика» тощо.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що творчо організований читацький осередок допомагає активізувати читацьку діяльність молодших школярів, привернути їхню увагу до книги, зацікавити процесом читання.

Список використаних джерел:

1. Головко В.А Сутність читацької компетентності молодших школярів. URL: http://kppordgu.do.amdocsmaterianaukovo-praktichnojiinternetkonfer.pdf.
2. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71. https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/190
3. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія : Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Твори», 2018. 696 с.
4. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць.* Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100-106.
5. Лапшина І.М., Комарівська Н.О. Використання елементів сучасних інноваційних технологій у формуванні інтересу до дитячої літератури у дітей дошкільного віку. *ІІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті».* Переяслав-Хмельницький, 2019. С.44-48.

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Людмила Соломонюк, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.І. Телецька, кандидатка педагогічних наук, професорка

Український Державний Університет імені М. Драгоманова

Сьогодні школа має створювати умови розвитку творчої особистості. Пошук більш ефективних технологій для саморозвитку та самоосвіти створюється в освітньому процесі. Для вчителя проєктна діяльність – це вирішення проблемного завдання за допомогою дидактичних засобів. Для учнів – це можливість проявити себе та свої здібності, принести користь та використати свої знання для досягнення результату, як самостійно, так і в групі.

Основним завданням на початку XXI століття стало формування та розвиток ключових компетентностей. Так як у світі стрімко зростає політичний, соціальний і технологічний розвиток, то від людей потребують здатності стати успішним, ефективно спілкуватися, відповідально приймати рішення та робити морально-духовний вибір. Це сприяє переосмисленню нового змісту освіти, визначення пріоритетів та більших можливостей для вчителя. Завдяки Державному стандарту загальної початкової освіти, концепції «Нова Українська школа», школи мають більше автономії, вчителя – більше можливості для самостійного вибору матеріалів, підручників та додаткових засобів, учитель – не лише навчає, але й розвиває здібності дитини та є умотивованим [1].

На сьогоднішній день, школа, має створювати умови розвитку творчої особистості. Пошук більш ефективних технологій для саморозвитку та самоосвіти створюється в освітньому процесі. Це дає можливість всім здобувачам освіти розкрити свої таланти та творчий потенціал, і є вимогами у навчальному процесі до проєктної діяльності. Для вчителя проєктна діяльність – це вирішення проблемного завдання за допомогою дидактичних засобів. Для учнів – це можливість проявити себе та свої здібності, принести користь та використати свої знання для досягнення результату, як самостійно, так і в групі.

Аналізуючи літературу з проблем формування дослідницьких умінь молодших школярів можна розділити на такі передумови: до першої групи можна віднести аналіз особливостей дослідницької поведінки та дослідницької діяльності; до другої групи відносимо критеріально-рівневі характеристики даних умінь у молодшого школяра та аналіз даних творчих здібностей молодших школярів, що покладенні в основу визначення рівнів сформованості дослідницьких умінь [4].

Формами організації дослідницької діяльності є індивідуальне, групове або колективне дослідження. У результаті проведених досліджень дитина отримує не тільки нові знання, але й переживання, особистий досвід практичної діяльності, вона аналізує свою діяльність, а тому в неї формуються рефлексивні вміння. Залучення учнів до участі в дослідницькій діяльності на уроках сприяє розвитку їхньої пізнавальної активності. Інтелектуальний, творчий розвиток школярів залежить від створених вчителем умов для повноцінного формування і розвитку дослідницьких умінь молодших школярів на уроках, використаних методів та прийомів організації дослідницької роботи, вмілого педагогічного керівництва цим процесом [5].

У зв`язку з введенням Державного стандарту загальної початкової освіти та запровадженням нових програм у навчально-виховному процесі молодших школярів засоби проєктних технологій стають більш актуальними.

Проєктна діяльність у початковій школі має свою специфіку : урахування вікової та психологічної особливостей учнів, увага приділяється самостійному пошуку інформації, а не репродуктивній діяльності. Проєктні роботи у початковій школі – короткотривалі. Але це дає можливість дітей, залучити до пошуку інформації та перевірити творчу здібність учнів. Участь у проектах сприяє формуванню до відбору та аналізу інформації, працювати з довідниками, енциклопедіями, літературою та інтернет-ресурсами.

Учні початкової школи вчаться спостерігати, брати інтерв’ю, систематизувати й узагальнювати отриману інформацію під час пошуку, висувати гіпотези та аргументувати висновки.

Теми проектів вчителі вибирають виходячи з предметів у школі. Її учні можуть корегувати разом з вчителем. Проєктна робота немає бути примусовою та вибагливою. Оскільки – це може призвести до негативної реакції дитини на проектну діяльність та до даного предмету взагалі. Завдання вчителя – уникнути можливих недоліків.

Проектний підхід можна застосувати в початкових класах для вивчення будь-якої складної дисципліни. Він дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а головне – робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним. Отже, початкова освіта дає не тільки знання, що знадобляться в майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння й навички, що допомагають уже сьогодні дитині розв'язати її нагальні життєві проблеми. Початкова школа – це місце, де дитина живе і вчиться жити в складному навколишньому світі, працювати і спілкуватися з іншими людьми, здобувати необхідні знання. Учителі й учні йдуть цим шляхом разом, від проекту до проекту [3].

Список використаних джерел:

1.Державний стандарт початкової загальної освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 №462.

2. Державний стандарт початкової освіти. (2018). URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennyaderzhavnogostandartupochatkovoyi-osvit

3.Андрійчук Б. І. Проектна діяльність учнів початкової школи [Електронний ресурс]. Таврійський вісник освіти. 2013. № 2. С. 127-133. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tvo_2013_2_25.pdf

4.http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1665/1/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84.%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80_%D0%9C%D1%96%D1%85%D0%B0%D0%B9_%D0%9C._2022.pdf

5.https://lib.iitta.gov.ua/721288/1/%D0%92%D0%B0%D1%88%D1%83%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E._%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

***Лілія Сорокатюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.О. Комарівська, кандидатка філологічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Одне із ключових завдань, які ставляться Державним стандартом початкової загальної освіти, є виховання гуманних, творчих, соціально активних особистостей, здатних до екологічного мислення та бережливого ставлення до природи, уважності у відносинах з людьми та до себе. Варто зазначити, що кожен навчальний предмет відіграє значну роль у формуванні світогляду та моральних цінностей учнів. Важливим стратегічним напрямком розвитку екологічної освіти та виховання є створення поколінь з новою екологічною культурою, ґрунтованою на гуманістичних цінностях та інтеграції різних наукових напрямків [2].

Уроки української мови відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні екологічної культури та свідомості молодших школярів. Мова і слово не лише є засобом національної освіти й виховання, але й мають потужний виховний вплив на формування морального світу кожної особистості, особливо дитячої.

В. Сухомлинський переконаний, що «найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила і виразність рідного слова. Роль цього засобу в початковій школі, де кожна зустріч з новим явищем навколишнього світу пробуджує в серцях дітей почуття захоплення, неможливо переоцінити» [7, 202]. Основною метою навчання української мови в початковій школі є формування національно свідомих, усебічно розвинених, грамотних, духовно багатих та високоморальних особистостей, які вільно володіють рідною мовою як засобом спілкування, мислення, вираження своїх думок та розуміння світу. Таким чином перед учителем стоїть завдання розвивати та поглиблювати знання учнів з української мови, учити дітей вільно використовувати всі можливості її виразних засобів, відчувати красу мови, розвивати міцні навички в орфографії та пунктуації тощо. Вивчення української мови також сприяє досягненню загальних педагогічних

цілей, уключаючи розвиток якостей, таких як доброта, чесність, повага до інших людей та бережливе ставлення до природи.

На уроках української мови важливо використовувати багатий фонд народної педагогіки. У глибинах культурного життя українського народу вкорінені традиції, які регулюють спілкування з природою та міжособистісні відносини. Український народ завжди жив в гармонії з природою, що знаходить відображення в народному фольклорі (наприклад, образ дівчини, що перетворюється на калину, або козака, який стає явором). Казки, легенди, думи та повір'я впливають на психологію дитини через свою емоційну силу. Ці народні твори не лише прививають любов до природи, але й спонукають до бережливого ставлення до неї, популяризують знання про оточуюче середовище та сприяють формуванню правильної екологічної поведінки.

Для того щоб виховати в молодшого школяра почуття любові до природи та бажання берегти її, учителям на уроках української мови варто пропонувати цікаву та пізнавальну інформацію на природничу тематику. Досягненню цієї мети сприятимуть використання прислів’їв, приказок, загадок, шарад та ін., які активізують навчально-виховний процес [6]. Наприклад, загадки про природу можуть бути такими: «Без рук малює, без зубів кусає» (мороз), «На дорозі лежить квітка, пелюстки згортає. Я хотів її підняти, а вона літає!» (метелик), «Без ніг, а біжить, без голосу, а шумить. Зверху вниз спадає, у море потрапляє» (річка), «Без пензлика, без олівця розфарбувала деревця» (осінь). Прислів'я та приказки відіграють важливе значення для формування екологічного мислення в молодших школярів. Наприклад: «До природи не неси шкоди», «Ліс не школа, а всіх навчає», «Не брудни криниці, бо схочеш водиці», «Зрубав одне дерево – посади три», «Де багато пташок – там нема комашок» та ін.

За допомогою різних методів організації навчання та виховання дітей на уроках української мови можна здійснювати цілеспрямований процес формування екологічної культури молодших школярів. Так, розповідь з екологічних питань як уявний опис подій та фактів і роз’яснення як розкриття об’єктів пізнання та важливих зв'язків спрямовані на засвоєння фактів та

накопичення знань. Це методи педагогічної діяльності, відомі як монологічні методи, і відносяться до пояснювально-ілюстративного методу навчання. У розповіді важливо передати одну з ключових ідей екологізації: розглядати людину як невід'ємну частину природи, яка бере участь у природних циклах.

Для ефективного екологічного виховання важливо, щоб знання та навички учня базувалися не лише на фактах, а й на його моральних цінностях та художньому сприйнятті. Тому розповідь на екологічні теми повинна бути естетично насиченою, з використанням різноманітних художніх творів. Адже дитяча література виконує важливу роль у розвитку особистості, зокрема в чуттєво-емоційній сфері, а поетичні тексти, як показують дослідження, є найбільш ефективними.

Ще один спосіб взаємодії між вчителем та учнями, що ґрунтується на вирішенні проблемних питань для отримання нових знань, умінь та формування екологічних переконань уважаємо екологічну бесіду. Правильно організована бесіда сприяє розвитку в учнів уміння чітко висловлювати й обґрунтовувати свої думки. Під час вивчення всіх розділів мовознавства можна використовувати навчальні ситуації для виховання в учнів бережливого ставлення до природи. Наприклад, під час вивчення синтаксису в четвертому класі, коли діти засвоюють види речень за метою висловлювання, можна складати питальні речення про природу: «Чому важливо берегти ліси?», «Як допомогти диким звірям узимку?», «Чому потрібно майструвати годівнички для птахів?» тощо. На основі складених учнями речень потрібно провести бесіду, після якої діти записують й аналізують вислови відомих людей про природу.

З метою екологічного виховання на уроках української мови доречно проводити дидактичні ігри, які найповніше відповідають потребам розвитку дітей молодшого шкільного віку. Їхню увагу особливо привертають ігри з картками та загадки про рослини і тварин [1, 11]. Наприклад, дидактичні ігри «Продовж прислів'я», «Вісник весни», «Допоможи лісовим мешканцям» тощо.

Під час виконання будь-яких мовних завдань і вправ, які є одним із ключових методів навчання на уроках української мови, можна впливати на формування екологічної культури у молодших школярів.

Отже, формування екологічної культури учнів початкових класів відбувається за допомогою методів, що ґрунтуються на ключових психологічних теоріях виховання творчих особистостей. Учителю потрібно організовувати роботу на уроках з урахуванням вікових особливостей дітей. Велика увага приділяється виховним можливостям навчального предмета «Українська мова». Особлива увага приділяється використанню творчих методів, які стимулюють інтерес до екологічних питань, підвищують мотивацію до навчання, активізують пошукову діяльність та створюють позитивну атмосферу на уроках, сприяючи ефективному формуванню екологічної культури учнів початкових класів.

Список використаних джерел:

1. Гаркова К. Використання ігрових методик в екологічному вихованні. *Початкова школа*. 2001. № 19. С.11.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL : https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti
3. Імбер В.І., Олійник Н.А., Комарівська Н.О. Сучасні підходи до розвитку креативності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка.* Випуск 67. Том 1. 2024. С.90-94.
4. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія: Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Твори», 2018. 696 с.
5. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія:* Збірник наукових праць. Вип. 43 / Редкол. : В.І.Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47.
6. Майхрук М. Природа навколо нас. Загадки, вірші, прислів'я та приказки. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. 128 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Київ: Рад. шк., 1977. Т.3. 670 с.
8. Філонюк Р.В. Екологічне виховання на уроках української мови. *Вивчаємо українську мову та літературу.* 2006. Трав.(№ 13). С.17-20.
9. Яковенко О., Люлька Л. Світ природи на уроках мови. *Початкова школа*. 2002. №2. С.27-28.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Вікторія Сподарук**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. А. Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Позакласна діяльність дітей молодшого шкільного віку важлива сфера діяльності вчителя. Проведення занять з дітьми у вільний від навчання час, вільне спілкування має велике значення для їхнього розвитку та виховання.

Українська вчена та педагогиня Олександра Савченко в праці «Дидактика початкової школи» стверджує, що доброзичливе та невимушене педагогічне спілкування, орієнтоване на актуальні потреби учнів, є стрижнем педагогічної роботи. Таке спілкування – «справжнє мистецтво, що передбачає вміння спостерігати за дітьми, відчувати зміни їхнього душевного стану, розуміти причини поведінки, бути терплячими, уміти підтримувати і слабку, і сильну дитину, прогнозувати наслідки своїх дій» [4, с. 124].

Зауважимо, що доброзичливе педагогічне спілкування в позакласній діяльності важливе для педагога та школярів, оскільки допомагає зблизитися з дітьми, налагодити партнерські відносини.

У педагогічній літературі використовується кілька термінів, які характеризують діяльність у позаурочний час, а саме: «позаурочна», «позакласна», «позашкільна», «позанавчальна».

Позакласна робота в школі у педагогічному словнику трактується, як складова частина освітнього процесу, «одна із форм організації дозвіллєвої діяльності учнів. Організовується і проводиться в позаурочний час органами дитячого самоврядування за активною допомогою і при тактовному керівництві з боку педагогічного колективу» [5, с. 470].

У процесі проведення та організації позаурочної діяльності органічно поєднуються «гра» – «розваги» – «навчання». Науковці виділяють чинники, які необхідно враховувати при організації позакласної роботи учнів початкової школи (рис. 1).

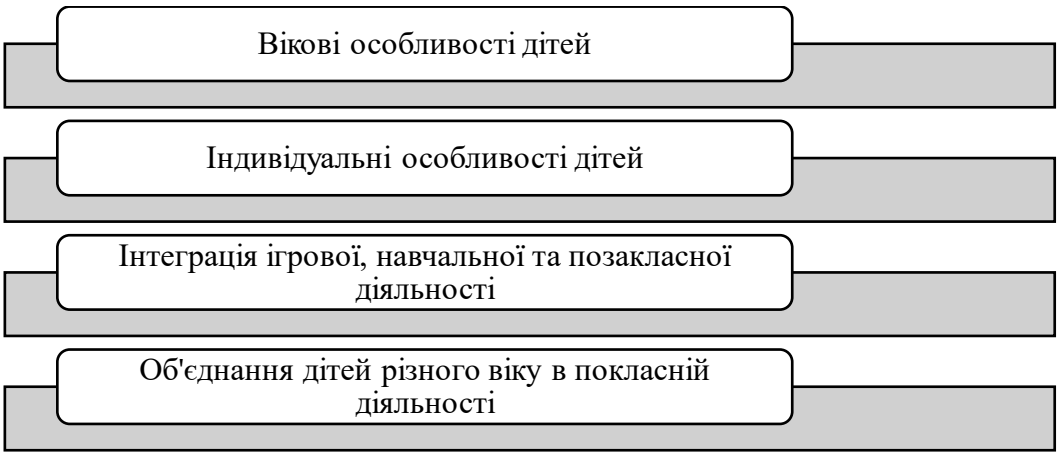

Рис. Чинники організації позакласної роботи учнів початкової школи (за О. Литвиненко)

У початковій школі пріоритетними формами проведення позакласної роботи є активні методи, які сприяють формуванню творчості, критичного мислення, лідерських якостей та ініціативності: ситуаційно-рольові ігри, сюжетно-рольові ігри, ігри-драматизації, інсценування, інсценізація, ігри-бесіди, ігри-мандрівки, екскурсії, ігрові вправи, бесіди, тематичний зошит, усний журнал, групова справа, оформлення альбому, уявна подорож, конкурси, школа ввічливості, демонстрація, розповідь, моделювання, вікторина, екскурсія, хвилинки милування, години спостереження тощо.

Науковці у своїх працях струджують, що ігрова діяльність у початковій школі це «іскра, що засвічує вогник допитливості». Саме гра може подарувати дитині миттєву радість, задовольнити актуальні потреби. Гра – це спрямування в майбутнє, бо під час гри в дітей формуються вміння та здібності, необхідні їм для виконання творчих, соціальних, професійних функцій у майбутньому.

С. МакКей наголошує, що «навчання через гру – це про безперервність; об’єднувати дитячі сфери життя – дім, школу та навколишній світ; і робити це знову і знову протягом тривалого часу» [6].

У позакласній діяльності можна використовувати низку ігор. Основні види представлено на рис. 2.

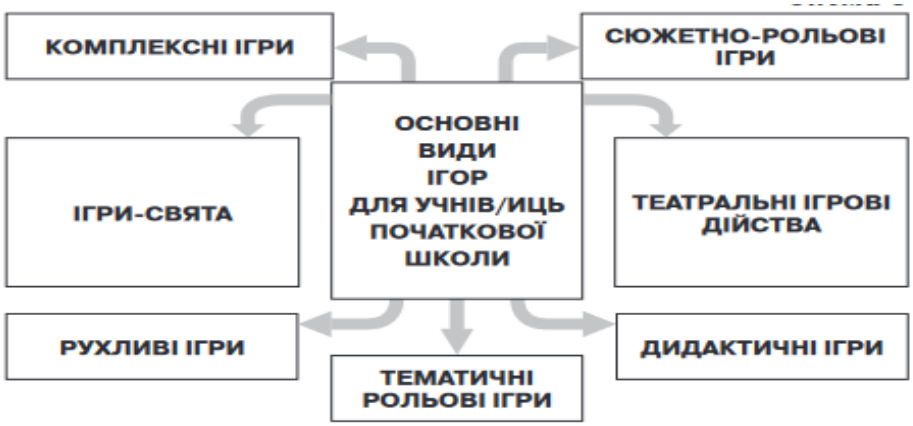

Рис. 2. Види ігор

Під час позакласної роботи діти дуже люблять, коли вчитель використовує комп'ютерні ігри. Однак потрібно дотримуватись певних обмежень, оскільки в дітей ще несформована психіка. До того ж, порівняно з дорослими, діти погано відчувають час і не вміють його контролювати. Тому слід дотримуватись відповідних санітарно-гігієнічних норм, грати в комп'ютерні ігри не більше 15 хв, робити гімнастику для очей. Так, у позакласній роботі можна використовувати *ігри-тренажери*, які допомагають відпрацьовувати навички читання та підрахунку, розвивають пам'ять, мислення, концентрують увагу. Маніпуляція з комп'ютерною мишкою та клавіатурою розвиває моторику рук в дитини.

Граючи в логічні комп'ютерні ігри, діти навчаються приймати самостійні рішення, оцінювати ситуацію та вирішувати логічні завдання.

Наведемо приклад використання комп'ютерної гри Minecraft.

Рис. 3. Комп'ютерна гра Minecraft.

Minecraft – одна з найуспішніших комп'ютерних ігор, гравець подорожує тривимірним світом, що складається з кубічних блоків [3, с. 11]. Він може вільно

перебудовувати його, створюючи з блоків складні споруди. Головна особливість полягає в тому, що вчитель сам може створювати віртуальний світ, використовуючи власні методи ведення заняття. При цьому в грі немає казкових персонажів і можливості вбивати.

Отже, при організації позакласної роботи слід враховувати вікові та індивідуальні особливості учні, а також обирати цікаві форми позакласної роботи. Слід відзначити, що ігрова діяльність є найбільш доступною й цікавою для пізнання світу, отримання нових знань і навичок, вражень і емоцій.

Список використаної літератури:

1. Литвиненко О. Г. Формування соціальної активності молодших школярів у позакласній виховній діяльності: дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, Київ, Уман. держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Умань, 2021.
2. Любчак Людмила. Вплив особистості вчителя на формування позитивних мотивів навчання молодших школярів. Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів IV всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10-11 грудня 2020 р.); за заг. ред. О.П.Демченко. Вінниця, 2020. Вип. 3. С. 87-91.
3. Олійник, Н. А., Шаргородська, В. М. Використання мобільних додатків у освітньому процесі під час вивчення іноземних мов. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. Випуск № 80, Том 2. С. 10-14.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. для студентів пед.ф-тів / О.Я.Савченко. Київ: Генеза, 2002. 368 с.
5. Стахова, І. А. Особливості організації позашкільної екологічної освіти дітей у європі. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)»:* журнал. 2023. № 14(28). С. 469-479.
6. Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., Liu, C., Neale, D., Hirsh-Pasek, K., Solis, S. L., & Whitebread, D. (2017). Learning through play: a review of the evidence (white paper). The LEGO Foundation, DK.paper. The LEGO Foundation, DK.

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК РЕЗУЛЬТАТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

***Ангеліна Федчишина**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Л.В. Любчак, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Реалізація нової освітньої парадигми в Україні викликає потребу в удосконаленні освітнього процесу з урахуванням світових тенденцій. Ключові

компетентності й наскрізні вміння створюють основу, яка є базою для успішної самореалізації учня як особистості та громадянина. Аналіз праць Н. Бібік, Т. Байбари, М. Вашуленко, О. Онопрієнко, О. Савченко та ін. доводить, що початкова ланка освіти як перший обов'язковий щабель загальної освіти − це період системного залучення дитини до громадського життя, який покликаний зробити істотний внесок у процес формування основ соціальної компетентності учнів.

Кожний віковий період у житті людини характеризується специфічними способами формування і прояву соціальної компетентності. Такими показниками є суспільне становище, характер діяльності, діапазон соціальних ролей. Соціальний розвиток особистості молодшого школяра відбувається особливо динамічно: інтенсивно розгортаються процеси індивідуалізації й соціалізації, відбувається становленні свідомості, самосвідомості, особистісного самовизначення [1, с. 674].

У сучасних дослідженнях немає єдиного визначення поняття «соціальна компетентність». Докторович М. трактує соціальну компетентність як набуту здатність особистості гнучко орієнтуватися у мінливих соціальних умовах та ефективно взаємодіяти із соціальним середовищем [4, с. 145]. Вербицький В. стверджує, що соціальна компетентність передбачає такі здібності: аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, визначати в них власне застосовувати навички мовлення та норми відповідної мовної культури; використовувати рідну й іноземні мови в активній взаємодії; спрямовувати самовиховання на єдність індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей [2, с. 34].

Нам імпонує позиція Богуш А., Варяниці Л., Гавриш Н., які переконані, що реалізовувати моделі толерантної поведінки в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами і країнами допомагає наявність в учнів соціальної компетентності як інтегральної якісті особистості, що складається з комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних

особливостей і виявляється в соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості [3, с. 98];

Науковці стверджують, що соціальна компетентність виявляється у відкритості до суспільства, навичках соціальної поведінки, готовності до сприймання соціально спрямованих інформаційних повідомлень, відповідальності перед іншими за свої вчинки та вміння вибудовувати свою поведінку в середовищі поєднаної реальності (реальному і віртуальному) відповідно до соціальних норм і суспільних цінностей [6, с. 32].

Головна особливість молодшого школяра – зміна соціальної позиції, за якої дитина розпочинає систематичне навчання, відтак змінюються відносини з однолітками, дорослими, ставлення до себе.

Значимим для нашого дослідження є розуміння сутності соціальної компетентності молодшого школяра.

- соціальну компетентність молодшого школяра розуміємо як компонентне утворення в структурі його ключових компетентностей, що відображає цінності, знання, уміння, здатності та особистісні якості, які забезпечують активність дитини у суб'єкт-суб'єктному процесі взаємодії з соціокультурною дійсністю та на основі неї формування інтеріоризованого особистістю соціального досвіду [10];

– інтегративна характеристика особистості, що передбачає здатність засвоєння та відтворення молодшим школярем соціальних знань, навичок, ціннісного ставлення (для учнів 1-4 класів), первинних навичок рефлексії (для учнів 3-4 класів) до соціальної ролі школяра, учителів, батьків та однолітків, Батьківщини, а також до ігрової, навчальної діяльності та до інформації і сучасних гаджетів [9, с. 60-61] та ін.;

– соціальна компетентність молодших школярів є інтегративною якістю особистості, сформованою у процесі активного творчого освоєння соціальних відносин, що виникають на різних етапах і в різних видах соціальної взаємодії, а також засвоєння дитиною етичних норм, які є основою побудови та регулювання міжособистісних і внутрішньоособистісних соціальних позицій [8, с. 139].

Науковці зазначають, що оскільки особистість – істота соціальна, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії із соціальним середовищем, так і самопочуття та самосприйняття особистості в мінливому соціумі. При цьому соціальна компетентність передбачає як достатній рівень вміння будувати партнерські стосунки, здатність до кооперації на рівноправній основі, так і достатній рівень комфортності, аби не йти врозріз з вимогами суспільства [6, с. 89].

На думку Л. Лєпіхової, соціальна компетентність вимагає від особистості як принциповості, вміння відстояти власну думку, протистояти небажаному впливу, так і толерантності, вміння пристосовуватися, більш того, ефективно діяти в соціальних умовах, що постійно змінюються; вимагає як досить високого рівня оптимізму, що дає віру в успіх, так і достатнього рівня песимізму, який дає змогу реально оцінити себе та свої знання з метою уникнення зайвої ейфорії, змушує ліквідувати прогалини в знаннях та вміннях, що гальмують справу [7, с. 18]. Спираючись на виокремленні передумови, вчитель може більш ефективного здійснювати процес формування соціальної компетентності молодших школярів.

Характеризуючи соціальну компетентність молодших школярів педагоги-практики акцентують увагу на важливій ознаці її сформованості – це «здатності до неперервного збагачення особистісного досвіду про соціальну поведінку шляхом створення та аналізу життєвих ситуацій, як в реальному так і віртуальному житті» [5, с. 39]. Погоджуємось з думкою дослідниці, та вважаємо її, по-суті, найвищим критерієм результативності процесу формування соціальної компетентності школярів в умовах освітніх закладів. Цей складний надпредметний освітній процес потребує чіткого усвідомлення вчителями початкової школи не лише сутності, змісту та структури компетентності, що формується, але й напрямів та механізмів реалізації в умовах освітнього середовища початкової школи.

Враховуючи вищесказане, можна стверджувати, що молодший шкільний вік є сенситивним у формуванні соціальної компетентності, оскільки на цьому

етапі розпочинається активне входження дитини у різні види діяльності, виявляється емоційний відгук на виховний вплив, відбувається значна кількість психічних процесів, які визначають подальшу активність особистості. Формування соціальної компетентності дитини даного віку базується на таких особистісних утвореннях: мотивація досягнення, довільність, позитивне ставлення до себе, висока самооцінка, здатність до конструктивної поведінки у складних ситуаціях.

Отже, проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що досліджувана компетентність учнів молодшого шкільного віку трактується як інтегративна характеристика особистості школяра, що є системоутворювальною у його структурі й репрезентована ключовими елементами компетентності – знаннями, уміннями, навичками, ціннісним ставленням та здатністю до соціокультурної взаємодії в умовах інтеграції людини з суспільством.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник. К.: Либідь, 2008. 818 с.
2. Вербицький В. В. Формування ключових компетентностей учнів – основне завдання навчального закладу. Формування базових компетентностей у вихованців позашкільних навчальних закладів. Київ, 2013. С. 32-37. Електронна бібліотека НАПН України. URL: http://lib.iitta.gov.ua/2372/
3. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш та ін. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
4. Докторович М. Соціальна компетентність як наукова проблема. Психологія і суспільство. 2009. № 3. С. 144-147.
5. Коваленко В.В. Формування соціальної компетентності учнів молодших класів в умовах сучасного інформаційного простору. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2015. № 6 (37). С. 37-40.
6. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Паращенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубачовона С. Є. К. : Видавництво «К.І.С», 2004. 112 с.
7. Лєпіхова Л. Соціально-психологічна компетентність у психологічній взаємодії. Вища освіта України. 2004. № 3. С. 16−21
8. Смагіна Т. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. Випуск 50. 2010. С. 138-142.
9. Тадаєва А.В. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів в сучасному інформаційному просторі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Харків, 2016. 258 с.
10. Юрченко О.О. Соціальна компетентність молодшого школяра: контент-аналіз поняття. *Інституційний репозитарій Уманського ДПУ імені П. Тичини*. URL : https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/7566/1/Yurchenko.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

***Аліна Філіппович**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: А.О. Кушнір, кандидатка педагогічних наук
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Сучасний етап розвитку освітньої системи характеризується швидкими змінами та адаптацією до нових умов навчання, зокрема до дистанційного формату. Це ставить перед освітньою системою нові виклики, зокрема у питанні формування мотивації до навчання у молодших школярів. Умови дистанційного навчання вимагають особливих підходів до залучення учнів, адже традиційні методи взаємодії та мотивації можуть бути не настільки ефективними в онлайн-середовищі. Розвиток мотивації до навчання в умовах дистанційного навчання стає ключовою задачею для вчителів початкових класів, які прагнуть забезпечити високий рівень залучення учнів та їхній академічний успіх.

Мотивація до навчання – це складне психологічне явище, що визначає активність, успішність та стійкість у навчанні. Це сукупність внутрішніх та зовнішніх факторів, які спонукають особистість до навчальної діяльності. У початковій школі мотивація до навчання має поліструктурну будову, яка включає пізнавальні, соціальні та особистісні мотиви.

Пізнавальні мотиви включають прагнення до знань, допитливість та інтерес до навчального процесу. Соціальні мотиви зумовлені бажанням отримати схвалення з боку вчителя та однолітків, а також прагненням бути успішним у навчанні. Особистісні мотиви включають у себе саморозвиток, самоствердження та формування власної самооцінки. Молодші школярі, зазвичай, проявляють високий рівень пізнавальної активності, допитливості та емоційну сприйнятливість. Вони схильні до наслідування та прагнуть отримати думку та оцінку дорослих [2, с. 320].

Педагогічні основи мотивації до навчання в початковій школі базуються на кількох принципах. Це єдність пізнавальних, соціальних та особистісних мотивів, зв'язок мотивації з цілями та змістом навчання, урахування індивідуальних особливостей учнів, створення ситуації успіху та використання різноманітних методів та прийомів стимулювання мотивації.

Дистанційне навчання впливає на мотивацію до навчання через відсутність прямого контакту з учителем та однолітками, необхідність самоорганізації та самодисципліни, а також підвищену роль технічних засобів навчання. В умовах дистанційного навчання важливо використовувати інтерактивні методи навчання, ігрові форми роботи, проєктну діяльність, мультимедійні ресурси та заохочувати самостійну роботу та дослідницьку діяльність учнів.

У своїх дослідженнях Ю. Сабадаш, А. Кушнір, Д. Ярощук підкреслюють важливість мультимедійного обладнання, мультимедійних продуктів навчання та актуальність дистанційної освіти в сучасних закладах освіти [4].

Таким чином, мотивація до навчання – це складне явище, яке потребує системного підходу до формування. У контексті дистанційного навчання особливу увагу слід звертати на методи та прийоми, які враховують специфіку цієї форми навчання та сприяють підтримці стійкого інтересу до навчання у молодших школярів.

Дистанційне навчання, що стало невід'ємною складовою сучасної освіти, пропонує учням та викладачам нові можливості та виклики. Одним з ключових аспектів, який потребує уваги, є формування та підтримка мотивації учнів. Мотивація, як складний психологічний феномен, визначається як сукупність внутрішніх та зовнішніх чинників, що спонукають людину до певної діяльності. У контексті дистанційного навчання, мотивація учнів може бути розглянута через призму пізнавальної, соціальної та зовнішньої мотивації [1, с. 73-79].

Пізнавальна мотивація визначається прагненням отримати знання та розвивати інтелектуальні здібності. У контексті дистанційного навчання це означає бажання учнів засвоювати нові знання та розвивати власний інтелект. Соціальна мотивація включає бажання спілкуватися з однолітками та вчителями,

а також отримати їхню підтримку та схвалення. Зовнішня мотивація полягає в прагненні отримати винагороду або уникнути покарання. В умовах дистанційного навчання важливо зберегти і підтримати всі ці компоненти мотивації учнів, що може бути складним завданням через ряд особливостей самого процесу.

Однією з особливостей дистанційного навчання є відсутність прямого контакту з учителем. Це може призвести до почуття учнів самотності та ізоляції, що негативно впливає на їхню мотивацію. Також, учням дистанційного навчання необхідно володіти високим рівнем самоорганізації та самоконтролю, щоб ефективно навчатися в умовах, коли вони відповідають за організацію свого навчального процесу. Крім того, вдома є багато відволікаючих факторів, таких як телевізор, комп’ютер чи телефон, які можуть ускладнити процес усвідомленого та ефективного навчання.

Для успішного формування мотивації учнів до навчання в умовах дистанційного навчання, педагогам рекомендується використовувати різноманітні методи та прийоми навчання, що допоможе зробити навчальний процес більш цікавим та захоплюючим. Також важливо забезпечувати учнів зворотнім зв'язком, щоб вони могли краще розуміти свої сильні та слабкі сторони, а також відчувати свою значущість у навчальному процесі. Створення атмосфери співпраці та взаємопідтримки також є важливим аспектом, що допомагає учням відчувати себе частиною групи та мотивує їх до навчання. Крім того, використання онлайн-платформ та інструментів може полегшити організацію навчального процесу та зробити його більш інтерактивним та привабливим для учнів [3, с. 120].

У цілому, формування мотивації учнів до навчання в умовах дистанційного навчання вимагає від педагогів не лише знань, але й умінь та навичок. Застосування вищезазначених рекомендацій допоможе педагогам зробити навчальний процес більш мотиваційним та результативним, забезпечуючи учням оптимальні умови для успішного навчання та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Безкоровайна О., Павлюк Г. Інноваційні технології дистанційного навчання іноземних мов у початковій школі. *Інноватика у вихованні.* Випуск 13. Том 1. 2021. С. 73-79.
2. Биков В.Ю. Технологія створення дистанційного курсу: навчальний посібник. Київ: Міленіум. 2008. 324 с.
3. Муковіз О.П. Основи дистанційного навчання у початковій освіті: навчально-методичний посібник. Умань: Візаві. 2018. 128 с.
4. Tsarova, Y., Alekseiko, V., Sabadosh, Y., Kushnir, A., & Yaroshuk, D. (2023). The role of information technologies in education. Amazonia Investiga, 12(61), 122-130.

ІГРОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Альона Фіщук, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Т.М. Білявська, кандидатка філологічних наук, доцентка

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Модернізація сучасної початкової освіти сьогодні, в першу чергу, пов’язана з впровадженням в освітній процес технологій, які розкривають особистісний потенціал молодших школярів, створюють умови активного включення учнів у самостійну пізнавальну діяльність, організовують дослідницький простір учнів молодшого шкільного віку, сприяють формуванню у них ключових компетентностей. Значну роль серед таких технологій мають ігрові педагогічні технології.

У сучасному розумінні, технології навчання відводиться значна роль у досягненні поставлених навчальних цілей найбільш раціональним способам.

Отож, узагальнюючи вищенаведені визначення, можна виділити три типових характеристики технології навчання:

– як сукупності основних методів (науково обґрунтованих способів діяльності), спрямованих на досягнення мети;

– як програми (проекту певної педагогічної діяльності), що послідовно реалізується на практиці;

– як сукупності дій, операцій та процедур, що інструментально забезпечують отримання прогнозованого результату [1, с. 105].

Вихід практики навчання на технологічний рівень вимагає від вчителя високого професіоналізму. Вийти на технологічний рівень – значить вийти на рівень операційний, коли обґрунтовуються вироблювані операції для отримання результату.

Серед ефективних способів навчання в початковій школі і формування ключових компетентностей зазначається навчання через ігрові педагогічні технології.

Значну увагу розвитку ігрових педагогічних технологій приділяли такі науковці як: Т. Бондаренко, М. Гриньова, О. Жорник, І Мамчур, Л. Савченко, Г. Селевко, Г. Топчій, Д. Щербина та ін.

Ігрові педагогічні технології є ефективними і характеризуються наявністю ігрових моделей об'єкта, процесу або діяльності; активізацією мислення й поведінки студента; високим ступенем задіяності в освітньому процесі; обов'язковістю взаємодії учнів з вчителем; емоційністю і творчим характером заняття; самостійністю школярів у прийнятті рішення; їх бажанням набути умінь і навичок за відносно короткий термін.

По-різному визначають науковці і дидактичний статус ігор: Н. Волкова, Н. Мойсеюк, В. Ярмаченко відносять дидактичні ігри до методів навчання; З. Істоміна вважає, що це прийом навчання; Л. Кондрашов розуміє їх формами навчання; О. Дон, А. Прутченко пов'язують дидактичні ігри з видами навчання; а О. Савченко, Н Яременко трактують їх як засоби навчання. Але при цьому, всі науковці визначають позитивний вплив дидактичної гри на розвиток особистості та формування ключових компетентностей, оскільки, за словами П. Щербань, вона «надає можливість учням самоорганізуватись з огляду на те, що під час гри формуються мотиви, які пов'язані з виконанням взятих на себе обов'язків. Учень пізнає свої можливості, вчиться їх оцінювати, відчуває різні емоції. Таким чином, гра виступає засобом спілкування та самовиховання. Сутність гри полягає в тому, що нові знання отримують завдяки постійному діалогу, обміну різними думками й пропозиціями, їх обговоренню та закріпленню, взаємній критиці та веденню дискусії» [3, с. 105].

Впровадження ігрових технологій в освітній процес стимулює формування реальних партнерських і дружніх відносин між учнями, забезпечує розкриття особистісного потенціалу молодшого школяра, активує відчуття внутрішньої свободи та підтримки, можливість прийти, в разі необхідності, на допомогу, сприяє дружньому зближенню учасників гри, поглиблює взаєморозуміння та взаємопідтримку. У такому разі учні не тільки створюють ігрову ситуацію, але творять власну компетентну особистість.

Можливості ігрової технології у формуванні ключових компетентностей обмежені лише змістом навчальної програми та віком молодших школярів, адже за допомогою дидактичної гри можуть відтворюватися найрізноманітніші за складністю об'єкти і процеси в будь-яких галузях знань – рідній мові, математиці, інформатиці, природознавстві та ін.

Розвивальний потенціал гри закладений у самій її природі. У грі одночасно уживаються добровільність і обов'язковість, розвага і напруга, містика і реальність, відокремленість від буденного і постійний зв'язок з ним, емоційність і раціональність, особиста зацікавленість і колективна відповідальність [2, с. 47].

Отже, використання ігрових педагогічних технологій як засобу формування ключових компетентностей в освітньому процесі початкової школи потребує спеціальних знань з боку педагога щодо специфіки ігрової діяльності та умов її ефективного використання. Вклавши зміст освіти в ігрову оболонку, ми зможемо спрямувати освітній процес на формування особистості дитини, її соціалізацію, розвиток пізнавальних інтересів, закріплення й удосконалення набутих знань, умінь і навичок природнім для дітей шляхом. Особливості використання ігрових педагогічних технологій в початковій школі передбачають їх вибір з урахуванням вікових характеристик учнів, забезпечення позитивної мотивації, організацію ігрової діяльності.

Аналіз літературних джерел показав, що під ігровими педагогічними технологіями, з одного боку, розуміється сукупність методів, прийомів і засобів організації освітнього процесу у формі різних дидактичних ігор з чітко поставленою метою й відповідними завданнями, що характеризуються активною

навчально-пізнавальною та виховною спрямованістю, а з іншого – ці технології використовуються як специфічний навчально-методичний інструментарій. Крім цього, ігрові педагогічні технології спрямовані на те, щоб навчити учнів глибоко усвідомлювати мотиви свого учіння, необхідність поглибленої компетентнісної освіти, правил і норм поведінки в грі, житті та в соціальному середовищі.

Стосовно формування ключових компетентностей в освітньому процесі початкової школи, то ігрові педагогічні технології представляють певну послідовність дій та операцій вчителя, який виконує відбір інформаційного, навчально-пізнавального матеріалу, здійснює проектування, організацію та підготовку дидактичної гри, забезпечує включення усіх учнів в колективну навчально-ігрову діяльність, безпосередньо проводить гру, контролює перебіг, аналізує кінцеві результати та підбиває підсумки її проведення.

З'ясовано, що ігрова педагогічна технологія сприяє активізації та підвищенню ефективності навчання шкільних предметів у початкових класах. Педагогічні можливості ігрових педагогічних технологій (підтримання інтересу до навчального предмету, створення у класі сприятливої емоційної атмосфери підвищеної захопленості, зростання пізнавальної активності учнів, підвищення самооцінки, прояв творчих здібностей і вольових зусиль, формування навичок самостійної роботи, створення творчої атмосфери при колективному пошуку та прийнятті рішень, покращення взаємовідносин в учнівському колективі на засадах колективізму тощо) підвищують ефективність освітнього процесу незалежно від змісту й особливостей навчання шкільних предметів. Для молодшого шкільного віку ігрові педагогічні технології стають своєрідною сенситивною формою освоєння навколишньої дійсності.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: *навчальний посібник.* Київ: Академвидав. 2004. 352 с.

2. Марко М. М. Принципи та етапи розробки навчально-ігрових технологій для молодших школярів. *Психолого-педагогічні засади розвитку дитини в ігровій та навчальній діяльності: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (19 травня 2017 р., м. Київ).* Харків: КЦ ФОП Іванової М.А., 2017. С.45-49.

3. Щербань П. М. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 60. С. 102–108.

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Наталія Франчук**, кандидатка педагогічних наук*

***Вероніка Левчишина**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сучасна методологія навчання мови в початковій школі відзначається різноманітністю навчальних проєктів, серед яких особливе значення має формування діалогічного мовлення. Це означає, що учні набувають базових навичок комунікативної поведінки з урахуванням культури мовлення та етики спілкування. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти учні повинні розвивати вміння висловлюватися в різних формах, типах і стилях мовлення [2]. Принцип розвитку мовлення стає провідним принципом мовної освіти в загальноосвітній школі, особливо в її початковій ланці.

Науковці розглядають діалог у різноманітних аспектах: філософському, лінгвістичному, нейрофізіологічному, психологічному, психолінгвістичному, лінгводидактичному. У дослідженнях В. Бадер, Ф. Бацевича, Н. Богданець-Білоскалено, Л. Варзацької, М. Вашуленка, А. Каніщенко, О. Мельничайко, Л. Наконечної, К. Пономарьової, Н. Сіранчук та ін. представлено питання формування діалогічного мовлення особистості.

У «Словнику лінгвістичних термінів» [6] діалогічне мовлення описується як спосіб мовлення, при якому відбувається прямий обмін висловлюваннями між двома або декількома особами. Умови, за яких відбувається діалогічне мовлення, визначаються рядом особливостей: висловлювання повинні бути стислими; активно використовувати невербальні засоби спілкування (міміка, жести); врахування відповідної інтонації; переваження простих речень; свобода в синтаксичному оформленні висловлювань тощо. Комунікативною одиницею діалогічного мовлення є діалогічна єдність (мікродіалог) – декілька реплік, які мають спільний зміст і форму. Це основна структурна одиниця діалогічного

мовлення, їй характерні всі основні ознаки, що властиві діалогу взагалі. Це тлемачення підкреслює важливі аспекти організації діалогу як форми мовлення, такі як наявність співбесідника, спільна тематика висловлювань і розмовний характер.

У «Літературознавчому словнику-довіднику» [5] діалог розглядається як процес переговорів та взаємодії між двома сторонами; це конкретне вираження мови, форма мовленнєвого обміну, сфера виявлення мовленнєвої активності людини та, власне, саме існування мови.

М. Вашуленко стверджує, що «уже в період навчання грамоти необхідно розвивати в першокласників уміння вступати в діалог на доступні для них теми...» [1, 69]. Широкі можливості для цього мають тексти діалогічної побудови. Процес навчання говорінню учнів початкових класів важливо будувати від діалогу до монологу, адже науковці доводять, що монологічне мовлення є легшим за діалогічне, яке не планують. Його спрямованість і результати визначаються репліками учасників, їхніми побажаннями. Відбувається комунікативний акт, у якому змінюються ролі мовця й слухача.

Науковці М. Дем’яненко, С. Кисла, К. Лазаренко, Н. Мініна, розрізняють наступні види діалогів: вживання мовних штампів; запитання зі швидкою реакцією на них; опитування; уміння відповідати (уміння вчасно та точно використовувати необхідні відповіді). Ці типи діалогів можуть бути виражені як повідомлення: повідомлення-твердження, повідомлення-заперечення, повідомлення, що стимулює до дії.

Важливо зазначити, що на спілкування учнів початкової школи впливає низка факторів: мовне середовище; навички читання, а також рівень і якість зрозуміння прочитаного; здатність об'єктивно оцінити мовну ситуацію; рівень уваги дорослих до щоденного тематичного спілкування з дитиною (запитання про настрій, справи, бажання, уподобання тощо); особисті риси характеру; якість мовленнєвого апарату (наприклад, заїкання, проблеми з вимовою деяких звуків, наприклад, [р]); уміння тримати рівноваги дихання під час мовлення.

Діти вчаться зразкам діалогу через спілкування з дорослими. У той же час спілкування з ровесниками відіграє важливу роль для розвитку їхньої мовної аматорської діяльності, а також є важливим показником формування комунікативних здібностей.

Для розвитку діалогічних навичок учнів потрібно враховувати психологічні особливості дітей шестирічного віку. На цьому етапі їхнього розвитку емоції переважають над логічним мисленням. Світогляд ще обмежений, для них багато тем є невідомими або незрозумілими. Першокласникам важко усвідомлювати, що інші люди можуть мати власну думку, відмінну від їхньої. На цьому етапі розвитку діти не можуть тривалий час зосереджувати увагу на об'єкті розмови, вони виявляють підвищену емоційність або, навпаки, виражену інтровертовану поведінку. Окрім того, вони мають різний рівень мовних навичок і якість мовлення: деякі володіють літературною мовою, інші використовують місцеві діалекти або суржик.

Формування діалогічних умінь у молодших школярів є важливою складовою їхнього розвитку. Основні аспекти цього процесу включають:

1) створення стимулюючого середовища;

2) використання ігор та створення ігрових ситуацій, під час яких діти вчаться імітувати реальні діалоги та виробляти навички взаємодії;

3) розвивати мовлення через читання та обговорення книг, перегляд відеоматеріалів і прослуховування аудіозаписів.

4) навчати дітей правилам спілкування (чіткість вираження думок, повага до інших думок та емпатія тощо).

5) надання можливостей для практики діалогів у реальних життєвих ситуаціях, таких як обговорення шкільних подій або вирішення конфліктів.

Ці підходи сприяють не лише розвитку мовленнєвих навичок, а й формують в молодших школярів вміння ефективно спілкуватися, слухати інших та виражати свої думки з розумінням та повагою.

Отже, для формування діалогічних умінь молодших школярів важливо використовувати теоретичні знання про діалог як форму усного мовлення в учнів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: методичний посібник. Київ: Освіта, 2006. 268 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text.
3. Петрик О. Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів. *Початкова школа*. 2005. № 11. С. 8-11.
4. Комарівська Н. Особливості змісту та проведення інтегрованих уроків читання в початковій школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. *Серія: Педагогіка і психологія*: Вип. 31. Вінниця: ТОВ НІЛАН ЛТД, 2010. С. 75-81.
5. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
6. Наумчук М. М. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови. Тернопіль: Видавництво Астон. 2008. 132 с.
7. Олійник Н.А., Шаргородська В.М., Трачук Н.М Використання мобільних додатків у освітньому процесі під час вивчення іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2022 р. № 80. Т. 2. С.10-15.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Ірина Хохол**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.М. Стрілецька, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

У Новій українській школі орієнтація освітнього процесу спрямована на учня. Це вимагає формування в дітей уміння спілкуватися, співпрацювати, міркувати, аргументувати свої думки та бути самим собою під час навчання на уроках у початкових класах. Одне з ключових завдань початкової школи полягає в тому, щоб діти не лише засвоїли матеріал, а й могли вільно опереувати ним, використовуючи для розв'язання навчальних та життєвих проблем, а також для розширення свого кругозору.

Навчання є ключовим механізмом для розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи. З одного боку, під час навчального процесу учні

здобувають нові знання, які розширюють їх світогляд. З іншого боку, через активну пізнавальну діяльність, навчальні можливості дітей розвиваються, що дозволяє їм самостійно та творчо застосовувати не лише наявний запас знань, але й шукати нове, задовольняючи свої потреби у пізнанні.

Пізнавальний інтерес, як чинник для розвитку навчальної діяльності досліджували Н. Бібік, Г. Костюк, О. Савченко та ін. Вони зазначали фактори значущості нових знань для підсилення практичної діяльності учнів, новизну навчального матеріалу, зацікавленості ним, значення пізнавальних порівнянь між відомими та невідомими аспектами [1].

В. Мясищев, Г. Костюк та інші відзначають, що інтерес представляє собою активне ставлення людини до пізнання світу. Отже, інтерес і пізнання взаємопов'язані, і хоча деяке пізнання можливе навіть без інтересу, проте це останнє виникає, посилюється, розвивається і зникає в залежності від здатності дитини дошкільного віку до пізнання і результатів цього процесу [2].

Пізнавальну активність дитини психологи визначають як активний стан особистості, яка знаходиться в процесі дослідження навколишнього світу, його елементів та подій. Цей процес орієнтований на розкриття невідомого, пошук причин появи різних подій та аналіз взаємозв’язків між об’єктами, виявляючи при цьому цікавість.

Пізнавальна активність дитини розглядається як її внутрішня готовність до подальшої участі у процесу засвоєння знань, розвитку умінь і навичок, а також прояву самостійності та творчого підходу у виконанні навчальних завдань [1].

Основними показниками такої активності під час пізнання є розвиток інтересів. Інтерес представляє собою свідому, конкретну потребу, яка виражається в активності та служить мірою пізнавальної активності особи. Пізнавальний інтерес дитини проявляється в емоційному тоні, увазі до об’єкту пізнання, прагненні до самостійного пошуку нового й зосередженні на цьому уваги (присутній вольовий компонент), розумовій активності, що виявляється у допитливості, коментуванні, доповненні відповідей без вимог вчителя.

З початком навчального процесу всі інтереси молодшого школяра розвиваються дуже помітно, особливо виникає прагнення дізнатися більше, збільшується інтелектуальна допитливість. Спочатку з'являються інтереси до окремих фактів (першокласників і другокласників частіше цікавить, «що це?»), ці інтереси стають спрямованими на розкриття причин, зв'язків між явищами, та закономірностей («чому?» і «як?»).

Пізнавальний інтерес є одним із важливих мотивів прагнення до пізнання. Він виявляється у внутрішньому емоційному ставленні школяра до об’єкта пізнання. Інтерес, як мотиватор, сприяє наближенню учня до розуміння мети, а також збуджує ціннісне ставлення до знань, якими необхідно володіти.

Підкреслюючи важливість пізнавального інтересу як фактора в навчальному процесі, слід відзначити, що під його впливом стимулюються не лише згадані процеси, але й весь спектр пізнавальної активності в цілому, включаючи психічні механізми, що лежать в основі творчої, пошукової та дослідницької діяльності [3].

Під впливом пізнавального інтересу спостереження стають більш гострими, сприйняття стає більш активним, емоційна і логічна пам'ять активізується, а уява працює інтенсивніше. Інтерес проводить учнів через пошук і здогадки. Активність учнів, спонукана пізнавальним інтересом, стає більш продуктивною. Енергетичні ресурси, які живляться пізнавальним інтересом, сприяють тривалому і інтенсивному зусиллю, тоді як успішна пізнавальна діяльність, в свою чергу, зміцнює цей інтерес.

Пізнавальний інтерес виявляється як найбільш цінний мотив для навчальної діяльності, коли учень має бажання й готовність постійно вдосконалювати своє навчання. У порівнянні з іншими мотивами, які можуть існувати нарівні з ним (такими як колективні, професійні та широкі соціальні мотиви), пізнавальний інтерес має кілька переваг.

Ігрові технології є засобами, що стимулюють пізнавальну активність, сприяючи розвитку в учнів пізнавального інтересу. Вони підвищують ефективність сприймання навчального матеріалу, розширюють навчальні

можливості та додають цікавості до уроків, спонукаючи учнів до активного навчання та зацікавленості у знаннях.

Для активізації пізнавальної діяльності на уроках мовного циклу варто використовувати інформативно-пізнавальні матеріали з елементами історичного мовознавства. Цей тип інформації допомагає розширити розуміння учнів про різні мовні явища. За допомогою таких захоплюючих завдань і вправ учні застосовують творчий підхід для їх виконання. Також ефективним у розвитку пізнавального інтересу є використання завдання-жарти і усмішки «Поміркуймо», «Посміхніться», потішки, вірші, римовані загадки [4].

Для активізації пізнавального процесу на уроках математики варто проводити уроки-конкурси, змагання, вікторини, подорожі. Слід ретельно продумувати організацію кожного уроку, щоб він забезпечував активність, ініціативу, самостійність учнів [3].

«Хвилинки цікавої математики» розвивають інтерес до предмета. Ці «хвилинки» найчастіше пропоную для усних обчислень. Такі завдання можуть бути присвячені певній темі. Наприклад, закріпленню геометричного матеріалу, розв'язуванню задач тощо.

Отже, у психолого-педагогічній літературі пізнавальні інтереси молодших школярів характеризуються як «мотив» та «потреба» пізнання з сильно вираженим емоційним ставленням та інтелектуальним й вольовим компонентами. В молодшому шкільному віці переважає спрямованість інтересу до вражаючих фактів, до опису явищ природи, подій суспільного життя (історії), спостереження за допомогою вчителя над словом, способом вирішення життєвого та навчального завдання, що народжують інтерес до предмету вивчення. Усе це дозволяє говорити про широту інтересів молодших школярів, значною мірою залежних від вчителя, від обставин навчання.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. К. : Віпол, 1987. 96 с.

2. Волянюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвузівський збірник наукових праць

молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2020. Том 1. № 27. С.241-248

3. Кузьо О. Пізнавальні інтереси молодших школярів. *Початкова освіта*. 2015. №21. С. 39-55.

4. Поліщук Н.А. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства засобами казок з екологічним сюжетом. *Педагогічний пошук.* 2017. № 2(94). С. 17-21.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ

Тетяна Чухрій, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: В.І. Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Використання проблемних ситуацій на уроках математики у початковій школі є надзвичайно актуальним і корисним для розвитку учнів у багатьох аспектах. По-перше, сучасна освіта орієнтована на розвиток критичного та проблемного мислення. Учні, які вирішують математичні проблеми, вчаться аналізувати інформацію, розробляти стратегії та знаходити рішення, що стане в нагоді в подальшому навчанні та реальному житті. По-друге, на думку Імбер В.І., використання проблемних ситуацій допомагає створити зв'язок між математичними концепціями та реальними ситуаціями, що забезпечує глибше розуміння та більш тривале запам'ятовування матеріалу учнями [2]. По-третє, проблемні ситуації сприяють розвитку творчого мислення, оскільки вони стимулюють учнів шукати альтернативні шляхи вирішення проблем та виходити за межі стандартних підходів. Крім того, використання проблемних ситуацій на уроках математики надає можливість для спільної роботи, обговорення та обміну ідеями між учнями, що сприяє розвитку комунікативних навичок та робить навчання більш цікавим і захопливим для учнів.

На думку С. Скворцової розвиток творчого мислення молодших школярів на уроках математики за допомогою проблемних ситуацій – це важливий аспект

освіти, який сприяє їхньому критичному мисленню, розвитку навичок вирішення проблем та стимулює їхню творчість [1]. Розглянемо методи та підходи, які можна використовувати на уроках математики для цього.

Стимулювання дослідницького підходу. Ставимо перед учнями цікаві питання або проблеми, які стимулюють їх дослідницький інтерес і заохочують їх розмірковувати креативно. Наприклад, як знайти всі можливі шляхи, щоб дістатися з одного місця до іншого на місцевості з обмеженими маршрутами?

Використання відкритих завдань. Замість стандартних завдань, які мають одну правильну відповідь, пропонуйте учням завдання, де є багато можливих варіантів відповідей або різних способів їх отримання. Наприклад, якщо учні розв'язують геометричні завдання, можна попросити їх побудувати куб, використовуючи лише задану кількість різних фігур.

Колективна співпраця. Поєднуйте учнів у групи для розв'язання складних завдань або задач. Колективна робота сприяє обміну ідеями та стимулює творчий процес. Наприклад, дайте групам завдання побудувати якомога більше різних геометричних фігур за обмежений час.

Використання гри та ігрових елементів. Включати в уроки математики ігрові елементи, які заохочують учнів думати творчо. Наприклад, створювати гру, де учні повинні придумати якнайбільше різних математичних завдань з обмеженим набором чисел.

Заохочення альтернативних підходів. Заохочувати учнів до використання різних методів та стратегій для вирішення математичних проблем. Заохочувати їх ділитися своїми думками та обговорювати свої рішення з іншими.

Завдяки цим підходам учні матимуть можливість розвивати своє творче мислення, а також відчувати зацікавленість та задоволення від вивчення математики.

Проблемні математичні задачі в початковій школі сприяють розвитку критичного мислення, логічного мислення та творчості учнів. Наведемо кілька типів проблемних задач, які ми використовували на уроках математики для молодших школярів:

Задачі на логічні послідовності:

Наприклад, «Іра має червоний, жовтий і синій олівець. Червоний олівець стоїть поруч із жовтим, але не поруч із синім. Який олівець стоїть посередині?».

Задачі на вирішення проблем:

Наприклад, «На вечірку прийшло 12 дітей. Якщо кожна піца поділена на 4 частини, скільки піц потрібно замовити, щоб кожен з дітей отримав хоча б по одній частині?».

Задачі на моделювання:

Наприклад, «Якщо кожний багаторазовий пакет містить по 6 кексів, і у вас є 3 таких пакети, скільки кексів у вас всього?» [4].

Задачі на застосування математичних концепцій:

Наприклад, «Якщо кожен автомобіль проїжджає 50 кілометрів за годину, скільки кілометрів вони проїдуть за 3 години?».

Задачі на розгадування загадок:

Наприклад, «Що це таке: має 4 краї, 4 кути і 4 стінки, але це не будинок?» (Відповідь: куб).

Ці типи задач дозволяють учням застосовувати свої знання математики у різних ситуаціях, сприяють розвитку логічного мислення та допомагають їм навчатися вирішувати реальні життєві проблеми. Використання проблемних ситуацій на уроках математики у початковій школі визначається їхньою здатністю до сприяння розвитку учнів у різних аспектах, включаючи мислення, розуміння та спілкування.

Список використаних джерел:

1. Скворцова С. О., Цимбалюк Я. С. Створення проблемних ситуацій на уроках математики у початковій школі (на прикладі задач на знаходження четвертого пропорційного). *Актуальні проблеми методики навчання математики:* Матеріали ІІ регіон. наук.-практ. конф. Одеса: Наука і техніка, 2008. С. 127-136.

2. Імбер В.І. Особливості уявлень про величину предметів у дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського.* Серія: Педагогіка і психологія: Зб.наук. праць. Вип.31. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2010. С. 66-70.

3. Імбер Вікторія, Олійник Наталія. Педагогічні умови розвитку креативності молодших школярів на уроках математики засобами дидактичних ігор. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. № 9-10, 2022.

4. Імбер Вікторія. Формуємо комбінаторні уявлення дітей. Дошкільне виховання. 2013. №11. С. 7-9.

ОПАНУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИМИ ЯКОСТЯМИ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ

***Юлія Шатка**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.О. Комарівська, кандидатка філологічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Одним з найважливіших положень в організації вивчення мовленнєвої культури є необхідність забезпечення безперервності впливу на процес формування основ культури мовлення в молодших школярів. Це знаходить свою реалізацію через достатню кількість і регулярність вправ і завдань на уроках української мови і в позаурочний час.

Слід зауважити, що вправи і завдання з мови – це не ілюстрація до вивчення теоретичного матеріалу, а необхідна складова частина у засвоєнні й удосконаленні знань, у реалізації їх у відповідних уміннях і навичках. Мета системи навчання дітей української мови має полягати у засвоєнні мовної культури народу через систему спеціальних мовленнєвих вправ, які є основою для розвитку природженого дару слова й умовою мовленнєвого розвитку дитини.

Систему вправ і завдань ми розглядаємо як упорядковану сукупність взаємопов’язаних та взаємозалежних мовних елементів, що утворюють цілісну єдність і підпорядковані навчально-виховній меті мовної освіти молодших школярів, а саме формуванню культури їхнього мовлення [4, с. 45].

Формування культури мовлення передбачає, по-перше, поетапність засвоєння основних комунікативних ознак мовленнєвої культури; по-друге,

використання пояснювально-ілюстративного, імітаційного, репродуктивного, оперативного та продуктивно-творчого (комунікативного) методів мовленнєвого розвитку; по-третє, спеціальну організацію навчально-мовленнєвої діяльності, спрямовану на мовне забезпечення (створення мовленнєвого середовища, атмосфери позитивного, емоційного стимулювання, розвиток пізнавального інтересу до вивчення української мови, активізацію учнівського мовлення.

Провідним принципом вивчення початкового курсу української мови є всебічний мовленнєвий розвиток учнів, підвищення культури їхнього мовлення і спілкування. Сформувати повноцінно ці уміння молодших школярів неможливо без постійної уваги до вдосконалення словника, кількісного і якісного збагачення лексичного запасу.

Винятково продуктивною для збагачення словника дітей є робота з синонімами. Використання їх у мовленні допомагає точніше передати думку, уникати тавтологічних повторів, сприяє увиразненню висловлювань. Тому доцільно, починаючи з початкових класів, навчати школярів розуміти значення синонімів, розрізняти їх семантичні та стилістичні відтінки, доречно вживати у мовленні.

Відповідно до програми з української мови збагачення лексики учнів початкових класів синонімами забезпечується системою практичних вправ, завдяки якій молодші школярі мають навчитися:

1) знаходити в текстах близькі за значенням слова, з'ясовувати їх значення та виявляти відтінки;

2) самостійно добирати до заданих слів близькі за значенням, уводити їх у словосполучення, речення;

3) використовувати синоніми в усних і писемних висловлюваннях, у процесі самостійного творення текстів.

Залежно від мети та методики застосування вправи можна об’єднати в кілька груп. Вправами першої групи передбачається навчити учнів знаходити близькі за значенням слова спочатку серед певної групи слів, потім у реченні та тексті. Це можуть бути вправи такого змісту:

Вправа 1. Випишіть із ряду слова, близькі за значенням.

Дорога, шлях, поле, траса, шосе, долина. (Зайві слова: поле, долина).

Вправа 2. Виберіть і згрупуйте слова, близькі за значенням.

Думати, кричати, спати, гадати, волати, міркувати, горланити, репетувати, роздумувати, бажати.

Які з поданих слів є зайвими?

(1-й синонімічний ряд: думати, гадати, роздумувати; 2-й синонімічний ряд: кричати, волати, репетувати, горланити). (Зайві слова: спати, бажати).

У роботі над синонімами необхідно звертати увагу одночасно як на встановлення семантичної схожості, так і на виявлення відтінкових відмінностей у їх значенні. Щоб учні якомога точніше усвідомили значення синонімів, вони мають збагнути різні елементи їх змісту, емоційне забарвлення. З цією метою можна використати вправи, умовно віднесені нами до другої групи.

Вправа 1. Розташуйте синоніми за зростанням розмірів.

Дрібний, маленький, мікроскопічний.

Гігантський, великий, велетенський.

Вправа 2. Запишіть синоніми в порядку зростання швидкості руху.

Нестись, бігти, летіти, мчатись.

Іти, плентатись, шкандибати.

Вправа 3. Замініть одним словом вислови.

Рухатися пішки, іти чітко в ногу, іти дуже повільно, іти накульгуючи. (Іти, крокувати, плентатись, шкутильгати).

Наступним етапом у роботі з синонімами є формування в учнів уміння самостійно добирати синоніми до певних слів (утворювати синонімічні ряди). Тут важливо запобігти змішуванню учнями синонімів зі спорідненими словами, оскільки споріднені слова мають однакову за значенням спільну частину.

Особливу увагу слід приділити тому, що слова, які входять до певного синонімічного ряду, завжди належать до однієї й тієї ж частини мови.

З цією метою доцільно використовувати вправи третьої групи.

Вправа 1. Знайдіть зайві слова в кожному ряду синонімів.

Діти, малята, дитинство, дітвора, дитячий.

Сум, сумувати, смуток, сумний, журба, туга.

Вправа 2. Виберіть слова-синоніми.

Крик, кричати, гам, галас, крикун, ґвалт, лемент, крикливий.

Вправа 3. До поданих слів запишіть в одну колонку антоніми, а в другу – синоніми.

Іти, тиша, веселий, сміятися, мокрий.

Вправа 3. Знайдіть у тексті недоречно вжиті слова і замініть їх синонімами. Запишіть удосконалений текст.

Дощ промайнув. Над голими деревами співають ворони. На мокрій стежці валяються віти. А під деревами барвисте листя всю землю запорошило. Це прибула осінь.

(Промайнув – пройшов, співають – каркають, віти – гілки, запорошило – замело, прибула – надійшла, настала).

Кінцевою метою роботи з синонімами в початкових класах є вміле використання їх молодшими школярами в усному і писемному мовленні. Тому значної уваги заслуговує робота над усвідомленням умінь самостійно їх уживати з метою увиразнення висловлювань.

Збагачення словника учнів синонімами допоможе їм виділяти, оперувати і позначати тонкі істотні ознаки об’єкта, що сприятиме його поглибленому аналізу. А це, в свою чергу, створює основу для здійснення і складнішого синтезу, завдяки чому точніше, виразніше передається думка, учнівське мовлення набуває нових виражальних засобів.

Отже, система вправ повинна будуватися з урахуванням того, що процес формування культури українського мовлення молодших школярів складається з кількох, тісно пов’язаних між собою ланок: сприймання, відтворення, осмислення нового матеріалу, формування і закріплення набутих знань, умінь, навичок, самостійного застосування вторинних умінь у власній мовленнєвій практиці під час активного продукування мовних одиниць.

Список використаних джерел:

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі: методичний посібник. Київ: Освіта, 2006. 132 с.
3. Варзацька Л. Особистісно зорієнтована модель мовленнєвого розвитку особистості. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 2. С. 13-18.
4. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія: Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Вип. 43 / Редкол. : В.І.Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. С. 43-47.
5. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique:* collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.
6. Крайнова Ж. Формування комунікативної компетентності молодших школярів на заняттях з рідної мови. *Початкова школа*. 2003. № 11. С.24-26.
7. Ростикус Н. Система вправ із розвитку зв'язного діалогічного мовлення молодших школярів. *Початкова школа.* 2018. № 7. С. 23-28.
8. Савченко О. Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок. *Початкова школа*. №10. 2014. С. 6-10.

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ НУШ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

***Анна Шевченко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. І. Лазаренко, докторка педагогічних наук, професорка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У Новій українській школі урокам читання належить особливе місце. Цей навчальний предмет є багатофункціональним та впливає на розвиток творчих здібностей учнів, а також стимулює креативне мислення в дітей. Під час опрацювання художніх творів особлива увага приділяється не тільки формування пізнавальних можливостей учнів, а й розвитку особистості учня.

Читання – потужний засіб виховного і розвивального впливу на особистість молодшого школяра. За допомогою читання учні мають можливість долучитися до скарбниці духовності й культури, літературного надбання українського народу. Перед учителем ставиться завдання сформувати читацьку компетентність учнів, сприяти моральному, етичному та естетичному розвитку

дитини. На уроках читання відбувається систематична, комплексна робота з формування в учнів основних складових повноцінної читацької навички, уміння працювати з книжкою та текстом [4, 100].

На думку В. Павленко ключовими аспектами, що сприяють формуванню креативності на уроках читання є:

1. *Застосування інтерактивних методів*. Учать у дискусіях, групових проєктах, рольових іграх та творчих завданнях, які сприяють нестандартному підходу до опанування матеріалу та розвитку креативності [7, 152]. Наприклад, вивчення літературних творів спонукає учнів до висловлення власних думок, творчості. Це сприяє розвитку уяви в дітей та аналітичних здібностей, що є важливим у формуванні креативності молодшого школяра.

2. *Підтримка особистісного розвитку*. Стимулювання самовираження, розвиток упевненості, пошук власного підходу до вивчення літературних творів.

3. *Використання сучасних підходів та технологій*. Упровадження інноваційних технологій у навчання з метою залучення учнів та розвитку їхньої креативності через використання мультимедіа, вебресурсів та інтерактивних платформ.

На уроках читання цікавою формою є використання цифрових скрайб-презентацій, які допомагають школярам створювати цифрові ейдос-конспекти.

Скрайб-презентація – це мистецтво відображення мовлення в малюнках, яке створюється в реальному часі паралельно з виступом мовця [6, 10]. Вона висвітлює основні поняття розповіді та їх взаємозв'язок. Особливістю даного методу є те, що одночасно можна залучити різні органи чуття: слух та зір. Даний метод сприяє розвитку уяви, що допомагає кращому розумінню та запам’ятовуванню [6, 10]. За допомогою методу скрайбінгу легко та доступно можна пояснити складний матеріал. Для створення скрайбінгу доречно користуватися сервісами: Go, Animate, Pow Toon, Wideo Moovly.

Якщо додавати в презентації зображення, персонажі, текст та музику, процес навчання стане цікавішим та інтерактивним. Такий підхід додатково розширює творчі можливості учнів, формує навички самостійного навчання, тим

самим розвиває креативність. Використання скрайб-презентацій стимулює інтерес та допитливість учнів, створюючи при цьому комфортний психологічний клімат на уроках.

Цікавою формою роботи, яка сприяє розвитку в учнів критичного мислення, уміння створювати та презентувати творчі роботи, підтримувати атмосферу креативності, довіри та взаємної поваги, є медіавправи. Діти молодшого шкільного віку вчаться працювати з медіатекстами, декодувати їх. Учителі можуть використовувати медіавправи на всіх уроках, під час індивідуальних, групових та фронтальних формах роботи.

На уроці читання у 4 класі можна використати медіавправу «Створення постера на літературну тему». Використання постера на уроках читання сприяє:

– вдумливому читанню твору;

– формуванню уміння в ігровій формі характеризувати твори, описувати та аналізувати персонажів, при цьому роблячи узагальнюючі висновки;

– розвитку творчих здібностей учнів та критичному мисленню [5, 44].

Отже, відкритість до різноманітних форм та методів навчання, активне та творче використання різних завдань та інтерактивних форм роботи на уроках читання сприяють розвитку індивідуальності та креативності учнів початкової школи. Створення стимулюючого освітнього середовище для навчання, де учні мають можливість розвивати навички, які допоможуть їм краще розуміти та цінувати дитячу літературу, проявляти креативність мислення.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г. Українська мова та читання : підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

2. Імбер В.І. Впровадження відеоконтенту для формування мовленнєвої компетентності учнів старшої школи. Матеріали ІІ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференція «Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації», 15 квітня 2021 р. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. Тернопіль. 2021. С.76-77.

3. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique:* collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.

4. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100-106.

5. Лапшина І.М., Комарівська Н.О. Використання елементів сучасних інноваційних технологій у формуванні інтересу до дитячої літератури у дітей дошкільного віку. ІІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті». Переяслав-Хмельницький, 2019. С.44-48.

6. Олійник, Н. А., Шаргородська, В. М. Використання мобільних додатків у освітньому процесі під час вивчення іноземних мов. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. Випуск № 80, Том 2. С. 10-14

7. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. Проблеми освіти: наук.-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип.85. С. 152-158.

8. Kolesnik K., Oliinyk N., Komarivska N., Kazmirchuk N., Imbek V. Future-Teacher Soft Skills Development in the Context of Ukraine's Integration into the European Higher Education Area. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 2023. Vol. 22, No. 2, P. 413-431.

РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЧИТАННЯ НА УРОКАХ МОВНОГО ЦИКЛУ

***Каріна Шкандевич**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.Л. Франчук, кандидатка педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сьогодні становлення особистості з усебічним розвитком стає вкрай важливим питанням і визначається як необхідна об'єктивна необхідність. У розвитку дитини головну роль відіграє читання. Протягом останніх десятиліть люди в значній мірі зменшили свої читацькі звички через появу конкуренції з відео, комп'ютерами, телефонами та планшетами. Це підкреслює важливість вирішення проблеми формування мотивації до читання молодших школярів.

Для розуміння сутності поняття «мотивація до читання» необхідно розглянути визначення термінів «мотивація» та «читання».

У «Психологічному словнику» (Н. Побірченко) подається таке визначення поняття: «Мотивація – сукупність стійких мотивів, спонукань, що визначають зміст, спрямованість і характер діяльності людини, її поведінку» [8, 172].

«Український педагогічний словник» (С. Гончаренко) подає визначення поняття «читання» як: «вид психічної діяльності; виявляється в асоціюванні з зображеннями літер звукових елементів мови (звуків, складів, слів, фраз)» [2, 497].

Отже, на нашу думку, визначення «мотивація до читання» може бути сформульоване як комплекс мотивів, своєрідна реакція на стимул, що викликає зацікавленість і бажання читати.

Розуміючи мотивацію, учитель може впливати на процес розвитку дитини, адже вивчення мотивації до читання дозволяє виявити внутрішні потенціали особистості для подальшого розвитку, навчання та виховання.

Л. Заліток визначає такі психолого-педагогічні умови роботи з книжкою для спонукання учнів її прочитати:

− створення відповідної емоційної атмосфери перед читанням;

− використання елементів гри, драматизації, малювання за змістом казки чи оповідання, ілюстрування книжок аплікацією;

− словникова робота;

− пояснення змісту прочитаного твору, подій і вчинків героїв, причин того чи іншого вчинку;

− словесний переказ змісту прочитаного, придумування підписів під малюнками для розвитку творчої уяви;

− уведення в уроки позакласного читання бесід з метою корекції та уточнення просторових уявлень дітей [4, 62].

Розвивати інтерес до читання потрібно постійно. Учителі мають працювати спільно з батьками, якщо ми хочемо досягнути позитивних змін. На уроках мовного циклу вчителі мають спиратися не лише на програмову літературу, але і на вподобання дітей. Можна зробити гарною традицією раз на тиждень читання книжок, котрі обирають діти, їхніх улюблених книжок. Також важливо організувати маленьку бібліотеку класу, щоб познайомити дітей із різними книгами.

Для того, щоб дитина хотіла читати, стануть корисними рекомендації для вчителів та батьків:

1. Обговорюйте прочитане. Це допоможе дітям відчувати, що процес читання може бути корисним, адже батьки слухають, що дитина прочитала та висловлюють свою точку зору.

2. Зробіть читання сімейною традицією: можна кожного суботнього вечора робити «Годину книги». Спочатку буде важко, адже ми завжди зайняті, але з часом дитина сама стане ініціатором таких вечорів.

3. Книга як вирішення життєвих проблем: у книгах існують безліч ситуацій, з якими дитина зустрічається в житті. То чому ж не показати дітям, що вирішення тієї чи іншої ситуації/проблеми можна знайти в улюбленій книзі.

4. Спільно відвідуйте бібліотеку. Багато дітей навіть не знають, що таке бібліотека. Можливо варто хоч один раз на місяць туди піти із дитиною. Головне, щоб дитину зацікавили книги.

5. Створюйте відповідну для читання атмосферу. У шумному класі дитині може бути неймовірно важко зосередитися, тому нехай дитина спробує різні місця для читання, допоки не обере ідеальне для себе [3].

Отже, для того, щоб дитина хотіла читати, необхідно зацікавити її, використовувати нестандартні методи та підходи, допомагати молодшим школярам у виборі цікавих книжок. Важливо показати дітям, що читання – це не завжди нудна робота, яка приймається більше для покарання, а цікавий, захопливий процес, який відкриває неймовірний світ пригод та мандрівок. Лише за умов систематичної роботи вчителя та батьків дитина із задоволенням буде читати і програмову літературу, і книги за власним вибором.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. *Початкова школа*. 2011. № 1. С. 48-50.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

3. Дитина не хоче читати: основні причини [Електронний ресурс]. 2024. Режим доступу до ресурсу: https://childdevelop.com.ua/articles/edu/4460/

4. Заліток Л. М. Робота з дитячою книжкою в сучасній початковій школі через призму творчого розвитку ідей В. Сухомлинського. *Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту імені В. О. Сухомлинського.* Серія: Пед. науки : зб. наук. пр. Миколаїв, 2014. Вип. 1. 46. С. 61–68.

5. Іванова, Ю. Мотивація як чинник успішного формування навчальнопізнавальної діяльності учнів. *Післядипломна освіта в Україні*. 2016. № 1. С. 34–37.

6. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія: Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Твори», 2018. 696 с.

7. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique:* collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.

8. Психологічний словник / Авт.-уклад. В.В.Синявський, О.П.Сергєєнкова / За ред. Н.А.Побірченко. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf

9. Стадник Л. Формування і розвиток мотивації на уроках читання. 2021. URL:file:///C:/Users/User/Downloads/Psh_2014_1_8644262807368752787 8.pdf

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

***Карина Гончарук**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*
Науковий керівник: Н. А. Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Пошук оптимальних шляхів мотивації учнів до навчання, підвищення їхньої розумової активності, формування вмінь практичного і творчого використання отриманих знань є одним із актуальних завдань початкової освіти. Сьогодні вчитель початкових класів повинен вміти використовувати такі педагогічні, комунікативні та інформаційні технології, які сприяли б розвитку в учнів пізнавальної активності, самостійності, а також формуванню та розвитку ключових компетентностей. Серед таких технологій є технологія мобільного навчання з використанням додатків для мобільних пристроїв.

Мобільні пристрої, зокрема смартфони та планшети з доступом до Інтернету, стали невіддільною частиною повсякденного життя для багатьох людей. Особливої популярності вони набули в учнівському середовищі, ставши засобом для зв'язку із зовнішнім світом та надавши доступ до будь-якої інформації в будь-якому місці.

Уперше електронне навчання з'явилося ще наприкінці 80-х – на початку 90-х років. Широке розповсюдження мобільних телефонів та зростаюча доступність інших персональних бездротових пристроїв змінюють можливості навчання з використанням смарт-технологій. Останнім часом з'явилася велика кількість спеціалізованих освітніх програм для гаджетів, тому варто розглянути можливість використання таких мобільних додатків в освітньому процесі початкової школи. Наведемо приклади мобільних додатків, які можна

використовувати у процесі вивчення іноземних мов молодшими школярами. [2, с. 282].

Pogg – Spelling & Verbs. Pogg – це весела навчальна гра для iPhone та iPad для маленьких дітей, а також корисний інструмент для розвитку мови дітей. Головний герой гри – Погг, маленький зелений інопланетянин, який може робити різні дії. Погг побудований на відкритому питанні «Що Погг робити зараз?»

Рис. 1. Фрагмент гри «Pogg – Spelling & Verbs. Pogg»

Це дає змогу дитині вводити все, що їй подобається, і Погг, швидше за все, зможе це зробити. Якщо ввести «біг», то Погг бігатиме, якщо ввести «кухар» – інопланетянин готуватиме! Діти можуть дивитися всі дії Поггса в режимі зображення, який показує кожну дію як піктограму, яку легко натиснути. Гра допомагає легко вивчати нові слова, запам’ятовувати їх та лексично правильно вимовляти [5].

Duolingo: Learn Languages Free – безоплатна платформа для вивчення іноземної мови. У Duolingo є ігрове дерево навичок і словниковий розділ, де можна практикувати вже вивчені слова. Користувачі отримують «бали досвіду» (монети, бали) з вивчення мови, наприклад, після проходження уроку. Завдання уроку вважається виконаним, коли діти виконують усі завдання. За один урок можна заробити 10 балів. Duolingo також має функцію тренування на час, коли дитині дається 30 секунд на відповідь (всього двадцять питань). За кожну правильну відповідь нараховуються один бал досвіду та сім або десять додаткових секунд (час залежить від важкості запитання). За один курс дитина може вивчити до 2000 слів. Учні розміщуються на конкретному рівні у програмі, що відповідає рівню їхніх знань. Для переходу на наступний рівень дитина повинна отримати достатньо балів.

Після проходження всього дерева навичок курсу діти мають можливість продовжити закріплювати набуті навички, переглядати картки зі словами та практикувати мову за допомогою перекладів.

StoryBots – американська дитяча освітня медіафраншиза, найвідоміша за серіалом Netflix «Запитай StoryBots». Бібліотека StoryBots містить навчальні телешоу, книги, відео та музику, створені для того, щоби зробити базове навчання веселим і заохочувати інтелектуальну допитливість у дітей віком від 4 до 9 років [1]. Теми охоплюють широкий спектр тем і включають персонажів під назвою StoryBots, які є крихітними, барвистими роботами, які мають очі на голові, брови, прямокутні тіла, чіткий тулуб круглої форми, який рухається із кожним складом, довгі ноги і кліщоподібні руки, які зображені у формі магніту. Такі герої цікаві дітям, вони із захопленням відповідають на запитання. Вчаться правильно формувати питання та легко запам'ятовують нові слова, правильно їх вимовляють.

Діти молодшого шкільного віку легко взаємодіють із будь-якими цифровими пристроями. Внаслідок упровадження мобільних технологій у процес навчання іноземної мови починаючи з молодшого шкільного віку можна буде підтримувати стійку мотивацію учнів до вивчення іноземних мов та привчати дітей до новітніх інноваційних технологій, до саморозвитку та контролю.

Список використаної літератури:

1. Ворона Т.О., Корягіна А.Ю. Використання мобільного телефону для розвитку різних видів мовленнєвої діяльності на заняттях з іноземної мови. Закарпатські філологічні студії. 2019. Випуск 8. Том 1. С. 57-61.

2. Жовнич, О., Стахова, І. Підготовка майбутніх учителів до використання театралізованої діяльності у процесі навчання англійської мови молодших школярів. Актуальні питання гуманітарних наук., 2022. Вип 55, Том 1. Дрогобич. С. 282-287.

3. Гурова Т., Рябуха Т., Зіненко Н., Гостіщева Н. Мобільні додатки як інноваційний засіб навчання іноземної мови. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2019. № 2 (23). С. 92-98.

4. Олійник Н.А., Трачук Н. М. Праксеологічні аспекти професійної діяльності педагога. Академічні студії. (Серія «Педагогіка»), 2021. Вип. 3, Ч. 1. С. 75-84.

5. Олійник Н.А., Шаргородська Трачук Н.М Використання мобільних додатків у освітньому процесі під час вивчення іноземних мов. . Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2022 р. № 80. Т. 2. С.10-15.

6. Петрик А. 10 мобільних додатків для вивчення іноземної мови URL: http://www.uamodna.com/ articles/10-mobiljnyh-dodatkiv-dlya-vyvchennyainozemnoyi-movy/

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В КОМАНДІ ЗАСОБАМИ ПОЛІМОВНОГО ТЕАТРУ

***Сніжана Драбинюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А.В. Василюк, докторка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сучасна освіта зорієнтована на формування та розвиток соціально значущих навичок soft skills, серед яких найважливішими вважаються здатність до співпраці з оточуючими та ефективна робота в команді. Названі навички є універсальними, адже включають елементи соціальних та комунікативних навичок; закладають основу для формування стосунків, ефективного спілкування та співпраці з іншими людьми (вміння грамотно висловлювати свої думки, вести діалог, уважно слухати співрозмовника та домовлятися з ним), колективного обговорення ряду питань, відстоювання своєї точки зору, вирішення проблем, впевненості, емпатії, адаптивності, стійкості та лідерства. Загалом дають людині можливість процвітати в різних аспектах життя і робити позитивний внесок у свою громаду та суспільство в цілому.

Тому не дивно, що в останній час такі навички усе частіше зустрічаються серед обов'язкових вимог при прийомі на роботу. За даними А. Василюк вони включені в європейську довідкову систему як складова компетентностей: «ініціативності» та «підприємливості» [1, с. 45]. До того ж займають лідируюче місце в списку обов'язкових умінь, якими мають володіти молодші школярі. Однак практика роботи початкової школи доводить, що розвитку цих навичок не приділяється достатньо уваги. Натомість дуже пропагується індивідуальна діяльність, оскільки так можна оцінити рівень навчальних досягнень кожного учня.

Науково-теоретичне підґрунтя для дослідження проблеми розвитку навичок командної роботи молодших школярів носить міждисциплінарний характер, міститься у фундаментальних працях як зарубіжних (I. Barahoeva,

G. Ganieva, E. Igumnova, Yu. Levdanskaya, A. Mironov, N. Popova та ін.), так і українських науковців (І. Барановської, Т. Воронцової, Г. Генсерук, О. Граб, О. Демченко, Д. Козленко, С. Мартинюк, В. Пономаренко, Н. Рогової та ін.); педагогічній спадщині всесвітньо відомих українських педагогів В. Сухомлинського та А. Макаренка.

Як правило, розвиток навичок ефективної роботи в команді є цілісним процесом поетапного включення молодших школярів у ситуативну комунікативну діяльність на основі створення мотивуючого середовища спілкування, яке сприяє самореалізації особистості, що розвивається [4, с. 2]. Отже, науковці не лише встановили факт залежності ефективної роботи дітей в команді від співпраці та спілкування, а й визначили ряд чинників, які безпосередньо впливають на результативність спільної діяльності.

Основними видами діяльності, які спрямовані на розвиток навичок командної співпраці молодших школярів в освітньому просторі, є: навчальна та виховна / позаурочна діяльність (парна та групова робота, ранкові зустрічі, проєкти, використання інтерактивних технологій, проведення вікторин, флешмоби, благодійні акції, змагання, дискусії, вечори, бали, виставки тощо).

Проте ніщо так не об’єднує дітей в команду як театр з його ігровим середовищем, з особливою атмосферою, що сприяє самовираженню кожного учасника команди. Дослідники констатують, що участь у театралізованій діяльності – це «емоційно насичена праця, спрямована на досягнення результату через колективну творчість» [2, с. 5].

Ще більшу функціональність має полімовний театр (MELT) за методикою швейцарської вченої С. Куцельман [3]. Це передусім формування багатомовної комунікативної компетентності, інтуїтивний розвиток читацької мотивації та самопрезентації перед публікою як основної усної навички. Такий театр може використовуватися як на різних уроках, так і в позаурочний час з використанням соціальних форм роботи. У полімовному театрі діти працюють під керівництвом педагогів по 5-6 осіб в групах, занурюються в образи за допомогою виконання вправ з театральної педагогіки. Рівень текстів іноземними мовами для театру

читців як правило, обирається відповідно до рівня володіння мовою учнями, щоб належним чином сприяти розвитку у них навичок читання. Для досягнення глибшого розуміння тексту учням пропонується обміркувати й обговорити окремі сцени за допомогою завдань або запитань, що стосуються читацького театру. Це робиться в діалозі з іншими учасниками в групах.

За умови спільної роботи учнів в полімовному театрі не виключаємо виникнення конфліктних ситуацій між ними, оскільки вони не завжди можуть знайти спільну мову один з одним та налагодити командну роботу. Іноді трапляється й таке, що не всі учні виявляють бажання плідно працювати для спільного результату. Саме тому розглянемо можливі шляхи вирішення та попередження таких проблем:

– проведення бесіди з учнями про значення та користь спільної роботи;

– практикування часу та повідомлення про дедлайни;

– пропозиція обрати твір для полімовного театру (до вибору мають пропронуватися саме ті, що походять зі світу учнів, є смішними та легкими для розуміння) шляхом командного голосування;

– ознайомлення учасників команди з їхніми ролями та обов’язками;

– запровадження заздалегідь процедури спільного читання вголос;

– навчання дітей давати один одному зворотний зв’язок;

– формування в дітей навички уважно слухати та допомагати іншим читати правильно, а не просто чекати, коли прийде своя черга;

– надання достатньо приміщень, щоб окремі групи могли працювати відносно безперешкодно, не відволікалися від виконання вправ через шум інших груп;

– обмін ентузіазмом.

Отже, урахування цих аспектів допоможе створити сприятливу атмосферу для спільної роботи учнів в полімовному театрі та підвищити ефективність їхньої командної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Василюк А. Про роль ключових компетентностей у сучасній освіті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*.

Ужгород, 2014. № 31. С. 44-46.
2. Барановська І. Г., Демченко О. П., Граб О. Д. Підготовка майбутніх учителів початкових класів і мистецтва до формування soft skills дітей. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць / ред. кол.: Н. І. Лазаренко (гол. ред,), Р. С. Гуревич (заст. гол. ред.), Л. С. Шевченко (відповід. секретар) та ін.; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Друк плюс, 2022. Вип. 63. С. 78-87.
3. Kutzelmann S., Massler U., Peter K.. Die zentralen Lehr-Lern-Prozesse des Mehrsprachigen Lesetheaters: Eine Anleitung für die Praxis Mehrsprachiges Lesetheater. Handbuch zu Theorie und Praxis. Opladen; Berlin; Toronto : Verlag Barbara Budrich 2017, S. 147-156. URL: https://www.pedocs.de/volltexte/2021/21671/pdf/bearbeitet_Kutzelmann_Massler_Peter_Die_zentralen_pre.pdf (дата звернення: 15.03.2024).
4. Mironov A. V., Ganieva G. R. Group work as a means of formation and development of primary school children communication skills at science lessons. *Espacios.* Vol. 40 (Number 15), 2019. 26 p. URL: https://www.revistaespacios.com/a19v40n15/a19v40n15p26.pdf (дата звернення: 16.03.2024).

ВИКОРИСТАННЯ QR КОДІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Вікторія Імбер, *кандидатка педагогічних наук, доцентка*
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
Марина Хмельовська*, учителька англійської мови в початковій школі*
Ліцей №11 м. Вінниці

Використання QR-кодів на уроках англійської мови може значно підвищити ефективність навчання. З допомогою них можна забезпечити доступ до додаткових матеріалів. QR-коди можуть вести до відео-, аудіо- або текстових матеріалів, які доповнюють основний урок. Це дозволяє учням зануритися в англійську мову за допомогою різноманітних ресурсів та отримати додаткову практику. Також можна залучати до інтерактивних завдань. QR-коди можуть вести до інтерактивних ігор, тестів або вправ, які допомагають учням відпрацювати лексику, граматику та навички читання. Це забезпечує активну участь учнів у процесі навчання. Застосування QR-кодів підвищує мотивацію. Використання QR-кодів може зробити уроки більш захоплюючими та цікавими для учнів. Інтерактивні завдання та доступ до різноманітних ресурсів стимулюють їхню мотивацію до вивчення англійської мови. Сприяють

оптимізації часу. На думку В. Імбер, використання QR-кодів дозволяє ефективно використовувати час на уроці. Учні можуть самостійно працювати з матеріалами, а вчителю залишається більше часу для індивідуалізованого підходу до учнів або для проведення додаткових активностей [1].

Загалом, використання QR-кодів на уроках англійської мови може значно покращити ефективність навчання, забезпечуючи доступ до різноманітних матеріалів та інтерактивних завдань, які сприяють активному та захоплюючому навчанню.

Використання QR-кодів на уроках англійської мови в початковій школі може бути цікавим та інтерактивним методом залучення учнів до навчання. Запропонуємо декілька ідей, як їх можна використовувати:

Вірші та пісні. Створюємо QR-коди, які ведуть до віршів або пісень англійською мовою. Учні можуть сканувати їх і слухати або читати тексти, що допоможе вдосконалити їхні навички вимови та розуміння.

Ігрові завдання. Розміщуємо QR-коди, які ведуть до ігор або вправ для вивчення нових слів, фраз або граматичних конструкцій. Наприклад, код може вести до онлайн-гри для відпрацювання правильного вживання дієслів у Present Continuous.

Мультимедійні матеріали. Створюємо QR-коди, які ведуть до відео- або аудіоматеріалів, пов'язаних з темами уроків. Це може бути корисно для відпрацювання аудіювання та розширення словникового запасу.

Подорожі. Створюємо «мовні подорожі» з використанням QR-кодів, розміщуємо їх у різних куточках класу або школи. Кожен код може вести до завдання або питання, яке учні повинні виконати, перш ніж перейти до наступної станції.

Взаємодія з текстами. Створюємо QR-коди, які ведуть до онлайн-ресурсів з різноманітними текстами, такими як казки, оповідання або статті. Учні можуть сканувати коди, щоб прочитати додаткові матеріали та відповісти на питання.

Ці методи можуть зробити уроки більш захоплюючими та допомогти залучити учнів до навчання англійської мови за допомогою сучасних технологій.

Розглянемо етапи створення QR-кодів. Це простий процес, який можна виконати за допомогою онлайн-генераторів або спеціальних програм.

Вибираємо інструмент для створення QR-кодів. Можна скористатися безкоштовними онлайн-генераторами, такими як QR Code Generator (qr-code-generator.com), QR Code Monkey (www.qrcode-monkey.com) або Google Charts API (developers.google.com/chart/infographics/docs/qr_codes). Також існують спеціальні додатки для мобільних пристроїв, які дозволяють створювати QR-коди прямо з вашого смартфона.

Вибираємо тип інформації для коду. QR-коди можуть містити різноманітну інформацію, таку як текст, веб-адреси, контактні дані, географічні координати тощо. Вибираємо тип інформації, яку ви хочете вбудувати в свій QR-код.

Уводимо вміст. Залежно від типу інформації, вводимо відповідний вміст для вашого QR-коду. Наприклад, якщо це веб-адреса, введіть URL вашого веб-сайту або сторінки.

Згенеровуємо QR-код. Після введення вмісту натискаємо кнопку «Generate» або аналогічну, щоб згенерувати QR-код.

Завантажуємо або зберігаємо код. Після того як QR-код буде згенерований, завантажуємо його на свій комп'ютер або мобільний пристрій, або зберігаємо прямо з веб-сайту генератора.

Роздруковуємо або використовуємо код. Використовуємо отриманий QR-код за призначенням. Наприклад, можна роздрукувати його на аркуші паперу для використання на уроках англійської мови. Обов’язково перевірити створений QR-код, щоб впевнитися, що він працює коректно і містить правильну інформацію.

Отже, QR-коди розширюють можливості навчання, відкривають нові можливості для навчання, такі як віртуальні подорожі, спілкування з носіями мови через онлайн-платформи або спільне створення мультимедійних проектів.

Список використаних джерел:

1.Imber V. I. Educational cooperative learning between the teacher and the students using smart board tools. *Information Technologies and Learning Tools*, 64(2), 2018. 119 – 127.

2. Бондаренко Т. В. Технологія створення та розпізнавання qr-кодів як ефективний інструмент підвищення навчальних досягнень студентської молоді. *Інформаційні технології в освіті,* 2019, вип. 2, С. 29-39. Режим доступу: URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/itvo_2019_2_5

3. Імбер В.І. Впровадження відеоконтенту для формування мовленнєвої компетентності учнів старшої школи. *Матеріали ІІ Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації».* 15.04.2021 р. Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка. Тернопіль. С. 76-77.

4. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique:* collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.

ТВОРЧА РОБОТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

***Анастасія Комарчук**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Знання англійської мови є активним засобом пізнання світу, до того ж у Державному стандарті початкової школи наголошується на необхідності опанування іноземної мови ще з молодшого шкільного віку. Англійська мова вважається третьою мовою у світі за вживанням, її використовують у ділових та побутових розмовах, подорожах, нею написані світові літературні шедеври, знято популярні фільми. Знання англійської мови допоможе учням швидше опановувати навчальний матеріал, творчо переосмислювати завдання, сприятиме розвитку їхнього логічного та творчого мислення.

Питаннями навчання дітей іноземної мови займалися Н. Дмитрієнко, О. Жовнич, О. Іванова, О. Ігнатова, А. Мошанець, Т. Третяк. У науковій літературі та методичних рекомендаціях педагогів-практиків знаходимо безліч рекомендацій щодо активізації освітнього процесу, більшість з них зводиться до організації творчої діяльності на уроках англійської мови.

У працях А. Мошанець знаходимо рекомендації щодо навчання молодших школярів іноземної мови, які ґрунтуються на:

– використанні досвіду школярів, здобутого у дошкільному віці;

– використанні інноваційних технологій, зокрема, методу проєктів;

– реалізації ігрових та комунікативних методах навчання;

– особливій увазі до навчання говорінню дітей, що базуються на ритмічних вправ, піснях, роботі з аудіальними матеріалами, репродукціями картин, сюжетно-рольовими іграми тощо [5].

У дослідженнях О. Жовнич та І. Стахової знаходимо низку вправ творчого характеру, що дозволять швидше вивчити мову, зокрема, це вправи з використанням слайлів, іграшок, роздаткової наочності, вправи з використанням театральної діяльності, конструювання, художньо-образної діяльності тощо [1, с. 282].

Під час педагогічної практики, яку ми проводили на базі Барського закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів №1 Барської міської ради у 2-А класі, ми творчо організовувати завдання. Так на уроках англійської мови ми намагалися розвинути креативність учнів, пропонуючи працювати над індивідуальними проєктами, творчими вправами, виконуючи нестандартні завдання на уроках-подорожах, уроках казкових мандрівках тощо. Разом з дітьми ми складали комікси, готували листівки до Різдва, Дня святого Валентина, вигадували інтригуючі продовження відомих англійських казок, таких як «Пригоди Вінні-Пуха» Алана Мілна або ж «Нові пригоди Гаррі Поттера» Джоан Роулінг. Особливо дітям подобалося фантазувати про подвиги Робін Гуда. У ігровій формі школярі не тільки засвоїли особливості граматики англійської мови, але й активно розвивали свою творчість.

Для розвитку критичного мислення школярів ми пропонували складати пазли та описувати зображення, що вийшли, працювати з цеглинками Лего, конструювати з кубиків, штрихувати та розмальовувати зображення англійських літер. Також ми працювали над розгадуванням кросвордів, займатися художньо-ігровою діяльністю з виготовленням власних овочів, фруктів та складанням

речень про них, використовуючи час Present Simple. Окрім того, для запам'ятовування часових конструкцій ми працювали з спінером подій та колесом запитань. Пропонували дітям гру «Чарівний мішечок», де кожен витягав шматок речення, а потім шукав його продовження, співпрацюючи з однокласниками.

Пропонуючи вправи на розвиток комунікації учнів, перш за все, ми звернули увагу на роботу з скоромовками. Вони дозволили не тільки покращити вимову, але й сприяли подоланню страху говорити іноземною мовою. Вивчення скоромовок молодшими школярами сприяло покращенню їхньої дикції, темпу та виразності мовлення. Робота з лічилками дозволила пришвидшити темп мовлення, організувати комунікацію в парах та групах, відпрацювати чіткість вимови. Окрім того, молодшим школярам імпонувала робота з діалогами та монологами, сюжетно-рольовими іграми, іграми інсценізаціями та іграми-драматизаціями. На уроках англійської мови ми організували пальчиковий театр за мотивами дитячої пісні «Дедді-фінга», а також робили театральну постановку за сюжетом казки «Ріпка».

Разом з учнями ми працювали над озвученням мультфільмів англійською мовою, створенням навчальних газет, книг-розгорток. На уроках вивчали руханки англійською мовою, учням найбільше сподобалися «Бейбі шарк» та «Дейс оф вік». Також ми організували бук кросинг. Учні приносили свої невеликі книги англійською мовою та обмінювалися ними.

До того ж ми звернули увагу на європейські освітні практики розвитку софт скілс молодших школярів, що базуються на створення комфортного робочого середовища, налагодженні постійної взаємодії, активізації командної діяльності, розвитку лідерських навичок дітей. У практиці своєї діяльності ми намагалися перейняти їх та імплементувати у ході проведення уроків англійської мови.

Цікавим для нашого дослідження став досвід Bodon Prepatory School. У цій школі навчаються тільки дівчатка. У ній використовують уроки під відкритим небом, театралізацію, шедоувінг та інші інноваційні прийоми. Учениці

займаються різними видами мистецтв (літературним, образотворчим, хореографічним, музичним), що сприяє кращому вивченню мови. У своїй діяльності ми теж використовували досвід британської школи, пропонуючи учням участь конкурсі на кращу декламацію вірша англійською мовою, виконання пісні англійською, написання власного діалогу на сюжетом улюбленої казки тощо.

Наші спостереження під час практики засвідчили, що учням імпонують завдання творчого характеру, вони швидше долають страх розмовляти іноземною мовою, краще засвоюють граматику, краще розвивають діалогічне та монологічне мовлення, навички читання та письма.

Таким чином, можемо стверджувати, що творча діяльність на уроках англійської мови сприяє швидшому розвитку комунікативних навичок, активізації чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письма, а отже покращує процес засвоєння мови.

Список використаних джерел:

1. Жовнич О., Стахова І. Підготовка майбутніх учителів до використання театралізованої діяльності у процесі навчання англійської мови молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Вип 55, том 1. Дрогобич, 2022. С.282-287. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_1/46.pdf
2. Іванова О. Є. Особливості викладання англійської мови в початкових класах. URL: http://olena-english.com/methods
3. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія : Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Твори», 2018. 696 с.
4. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique:* collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.
5. Мошенець А.В. Навчання іноземної мови дітей в НУШ. URL: https://eprints.cdu.edu.ua/5638/1/%2B1396-1398.pdf
6. Третяк Т. В. Особливості викладання англійської мови в 1 класі НУШ. URL: https://vseosvita.ua/library/osoblivosti-vikladanna-anglijskoimovi-v-1-klasi-nus-98405.html

ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Катерина Кушнірук**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: В.І. Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Інтерактивне навчання – це навчання, яке відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Це співнавчання, взаємонавчання, де і учень, і вчитель є рівноправними суб'єктами навчального процесу, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють здійснювати [1]. Воно організоване на тому, щоб учні формували в собі можливості знайти вихід з життєвих ситуацій, комунікували в компаніях та вміли працювати командою, аналізуючи думку кожної особистості та в загальному відповідну ситуацію, з якою стикнулися.

У науковій літературі визначають пасивні, активні та інтерактивні методи навчання.

Пасивний метод не відтворює взаємодію вчителя та учня. Спостерігаючи, звертаємо увагу на те, що розповідає, показує та відтворює усе вчитель, а учні виключно спостерігають за усім процесом роботи.

Активний метод відтворює взаємодію вчителя та учня, але не у такій кількості, як інтерактивний метод. Отже, вчитель і учень вже комунікують, але немає взаємодії між учнями.

А ось інтерактивний метод – це вже сукупність процесів, де взаємодіє вчитель з учнем і учні між собою. Тобто, якщо підвести коротенький підсумок, то можна зрозуміти, що інтерактивний метод зосереджений в основному на активній діяльності учнів, а не вчителя. Вчитель постає, як контролюючий ситуації.

Існує безліч методів для роботи на уроках. Наприклад, метод відпрацювання навичок. Насамперед, у процесі відпрацювання ми повинні пояснити дітям суть навичок, зробити невеличку розповідь про ситуації в яких може виникнути потреба цих навичок. У сучасному світі ми маємо безліч можливостей, щоб продемонструвати навички відповідно певної ситуації. Зараз

досить поширеним стає запрошення різних відомих людей, волонтерів, тренерів або взагалі людей, які можуть про це трішки розказати.

Наступний етап – це відпрацювання навички. Це можна виконати в парах, групах, командах або ж самостійно. Ми повинні звертати увагу на обсяг роботи і відповідно можливостей відпрацювати ці навички. Після відпрацювання, ми повинні з дітьми провести рефлексію виконаної ними роботи. Тобто, визначити переваги і недоліки, визначити головне і другорядне для них. Також відповідь на ці всі питання, вони мають дати самі собі. Вони можуть це зробити у вигляді малюнку, таблиці, невеличкого есе. Усе це залежить від фантазії учнів та вчителя. Вчитель, як правило робить лише загальний підсумок уроку і рефлексію щодо роботи усіх учнів. Для закріплення певної навички, учитель може дати невеличке завдання за власним виявленим бажанням учнів.

Наступний метод всім відомий і поширений – робота в групах. Коли ми працюємо у групах з учнями, то маємо можливість провести дискусії, обговорення і т.д. У роботі в групах кожна дитина має можливість проявити свої навики, фантазію та в загальному відкрити себе. Вчитель може відвести певний час на виконання завдання, а може дати необмежену кількість часу дітям для того, щоб виплеснути все, що вони мають до відповідної теми.

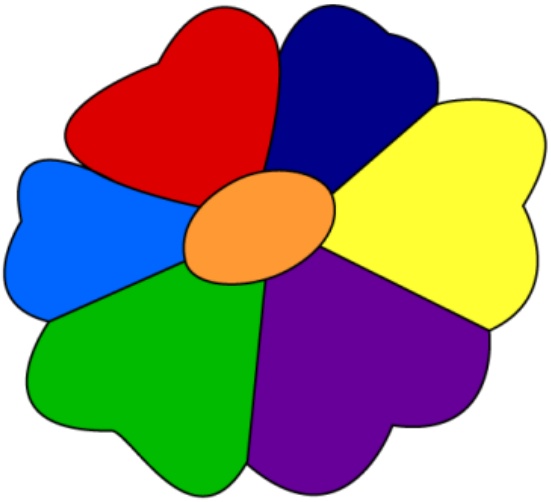
Метод рольової гри. На нашу думку, це найбільш вподобаний метод дітьми на уроках. Тому, що саме тут вони мають можливість не лише фантазувати, рухатися, але й показати, що вони відчувають, чого прагнуть і що їм не подобається. Саме цей метод допомагає дітям швидко зорієнтуватися та показати себе.

Розглянемо кілька вправ з використанням міжпредметного зв’язку на уроках англійської мови. Наприклад, вивчаючи цифри, ми можемо поєднати це з математикою.

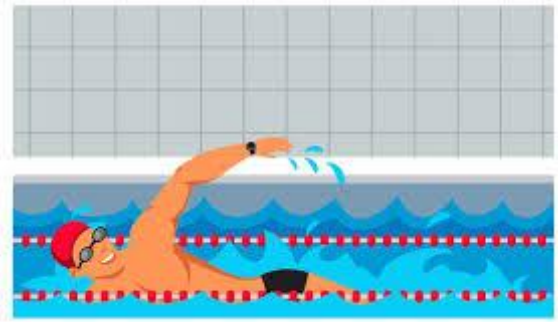
Наприклад, гра «Раз, два, три – пари утвори». Пропонуємо учням, англійською мовою називати непарні числа, а українською навпаки парні. Це не буде легким завданням, але діти працюють у парі і запам’ятовують парні та непарні, і одночасно вивчають ці числа англійською мовою.

Гра «Квітка – семицвітка». Диференційоване завдання. Використовуємо цю гру на уроках образотворчого мистецтва і вивчаємо кольори. Пропонуємо діткам розмалювати квітку, на пелюстках можуть бути зазначені лише холодні кольори або навпаки і вони повинні пригадати колір і написати його англійською мовою або ж назвати (відповідно свого рівня).

Гра «Будь first!». Завдання зосереджене на увагу дітей та їх рухову активність. Вчитель називає дію англійською мовою, а дітки повинні це відтворити.

Гра «English in picture». Подане завдання поєднується з літературним читанням. Зосереджене на вивченні слів, зображених у малюнках.

Отож, інтерактивні методи дозволяють не лише поглибити знання дітей, а й розвивати навички комунікації з іншими, критично мислити та вміти працювати у одній команді. Поширене використання цих методів доводить їх ефективність і буде використовуватися молодим поколінням вчителів, а також надалі розвиватися.

Список використаних джерел:

1.https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F

2. Використання інтерактивних методів навчання [Електронний ресурс] / О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова, Н. М. Герасимчук, О. А. Кочубей. 2016. URL: http://www.refs.in.ua/m-kochubej-o-a-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya.html.

3. Інтерактивні технології навчання. Україномовні реферати. URL: http://www.refotext.com/referat-text-16587-1.html.

ОРГАНІЗАЦІЯ КВЕСТІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Вікторія Очеретнюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*
Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Англійська мова є одним з навчальних предметів у початковій школі. Незважаючи на те, що вивчають її протягом усього шкільного життя, багато хто з школярів має середній, а то й початковий рівень володіння нею. Педагоги залишаються у пошуці дієвих методів та прийомів навчання для активізації освітнього процесу, посилення інтересу до вивчення мови. Одним з дієвих засобів опанування дітьми іноземної мови є квест, причому він може бути у вигляді інтерактивної вправи або ж простягтися на весь урок, у залежності від того як його використає педагог.

Активно особливості створення квестів та їхнє використання в освітньому процесі досліджували В. Ареф'єва, І. Большакова, В. Імбер, С. Кізім, А. Новікова, П. Романова, М. Пристінська. Дослідники сходяться до думки, що квест виступає стимулюючим засобом пізнання, він створює дружню атмосферу на уроці, дозволяє залучити одразу всіх учнів таким чином, щоб ніхто не залишився байдужим.

У дослідженнях В. Ареф'євої, І. Большакової, М. Пристінської визначено, що квест – це сюжетна гра-пригода з підказками та веселими завданнями. До того ж, автори стверджують, що це «тривалий цілеспрямований пошук, який може бути пов'язаний із пригодою і грою, а також слугує для позначення одного з різновидів комп'ютерних ігор, що вимагають від гравця виконання завдань» [1, с. 4].

Для організації та проведення квестів педагогові необхідно:

– скласти сюжет (в основі квесту має бути цікавий сюжет, це може бути пошук скарбів, порятунок казкового героя, подорож у незвичайну країну тощо); цікавий сюжет підсилить бажання учня навчатися, здобувати знання;

– чітко сформулювати правила, що забезпечить злагоджену роботу учасників квесту та допоможе налагодити дружню атмосферу;

– розробити маршрут, тобто продумати станції, їх назви, особливості роботи на кожній станції, уявний транспорт, яким діти будуть рухатися від станції до станції;

– запропонувати завдання для виконання на кожній станції;

– продумати систему оцінювання учнів;

– визначити приз, який отримують діти за активну участь у квесті (це можуть бути оцінки, смайлики, солодощі тощо) [1, с. 8].

Працюючи з квестом на уроках англійської мови, його можна використовувати у ході вивчення лексики, граматики, фонетики. Також цікаво та інтерактивно можна буде побудувати квест, навчаючи дітей аудіюванню, говорінню, читанню та письму. Працюючи над квестом, молодші школярі навчаються аналізувати інформацію, творчо її переосмислювати, працювати в команді, приймаючи спільні рішення, креативити та логічно мислити.

Робота над квестом, вважає О. Несен, має такі ключові ознаки: *інтерактивність та захоплення* (захоплює школярів освітнім процесом, стимулює вивчати іноземну мову); *індивідуалізація навчання* (квест може бути адаптований до різних потреб та інтересів молодших школярів, його можна побудувати за різними рівнями складності); *розвивальний характер* (квест впливає на розвиток особистості молодшого школяра, його пам’яті, уяви, фантазії, творчих здібностей тощо) [6, с. 18].

У своїй практичній діяльності ми розробили квест на тему «Кольори», його мета: навчити учнів розрізняти кольори та розширити лексичний запас англійською мовою, розвивати спостережливість та логічне мислення, виховувати любов до англійської мови та кольорів. У ході квесту ми запропонували учням пройти такими зупинками:

– Зупинка 1. «Пошук кольорів»: учні отримують картки з зображеннями предметів різних кольорів та повинні знайти в класі предмети того ж кольору.

– Зупинка 2. «Кросворд з кольорами»: Учні розв'язують кросворд, заповнюючи пропущені букви та називаючи кольори на англійській мові.

– Зупинка 3. «Створення малюнку»: Учні малюють малюнок за допомогою кольорових олівців чи фломастерів, використовуючи тільки певні кольори, які вони вивчали.

Такий квест можна проводити як фронтально для всіх учнів класу, так і по групах, підбираючи відповідні завдання.

Організовуючи квест, вчитель має обрати тему, що буде цікава для молодших школярів, до того ж діти мають володіти відповідною іноземною лексикою з цієї теми; педагог має врахувати індивідуальні особливості учнів, рівень їхніх знань та вибудувати завдання таким чином, щоб діти з інтересом їх виконували; завдання не мають бути легкими, але й не дуже складними, а, навпаки, мають стимулювати школярів до самоосвіти, зацікавлювати процесом пізнання іноземної мови. Для молодших школярів актуальними будуть такі квести як «У зоопарку», «Моя родина», «Палітра кольорів», «Овочі та Фрукти», «Одяг», «Подорожі Україною та навколо світу».

Отже, використання квестів на уроках англійської мови створює сприятливі умови для активного навчання молодших школярів, сприяє розвитку мовленнєвих та міжособистісних навичок, формує соціокультурну компетентність. Квест дозволяє зробити процес навчання більш ефективним, захоплюючим та пізнавальним. Квест може стати оригінальним, інтерактивним інструментом у методичній скарбниці кожного вчителя, що навчає дітей англійській мові.

Список використаних джерел:

1. Ареф’єва В., Большакова І., Пристінська М. Квести в початковій школі. Київ : Вид. дім «Перше вересня», 2016. 136 с.

2. Гуревич Р. С. Веб-квест у навчанні: путівник : навчально-методичний посібник. Вінниця : РВВ ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2012. 128 с.

3. Жовнич О., Стахова І. Підготовка майбутніх учителів до використання театралізованої діяльності у процесі навчання англійської мови молодших школярів.

Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 55, том 1. Дрогобич, 2022. С.282-287. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_1/46.pdf

4. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія : Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Твори», 2018. 696 с.

5. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique:* collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 35-39.

6. Несен О. О. Рухова активність учнів під час шкільних уроків англійської мови : методичні рекомендації для студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2021. 32 с.

ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ У ФОРМУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

***Тетяна Панасюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н. А. Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Цілісний розвиток особистості учня завжди був та залишається важливою проблемою освіти в Україні. Сучасні дослідники стверджують, що здатність розвивати та формувати міжкультурну компетенцію дітей молодшого шкільного віку є актуальним завданням сьогодення. Елементарне володіння іноземними мовами, знання основ і принципів міжкультурної комунікації, розуміння й сприйняття відмінностей інших культур, толерантне ставлення до їх особливостей нині є базовими якостями особистості.

У процесі дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових джерел нами було виявлено низку напрацювань з проблеми формування міжкультурної компетентності учнівської молоді (Д. Блай, А. Кнапп, З. Лухтенберг, Д. Мюллер, В. Сафонова, С. Тер-Мінасова, І. Халєєва та ін.); питанню формування основ міжкультурної компетентності та міжкультурного

виховання учнів молодшого шкільного віку присвячені праці Л. Тарасова, В. Шацьких, Л. Шварко та ін.

На думку В. Скрипнікової, формування основ міжкультурної компетентності учнів доречно розпочинати з перших уроків вивчення іноземної мови в початковій школі, оскільки «молодші школярі відрізняються допитливістю, сенситивністю та відкритістю до нової культури. Завчасне формування в учнів початкової школи інтересу до участі в міжкультурній взаємодії, залучення їх до культурних цінностей країн та мов, які вивчаються, збагачує їхній життєвий досвід та загалом сприяє підготовці дітей до життя у демократичному суспільстві» [64, с. 109].

Формування міжкультурної компетентності на уроках іноземної мови в початковій школі має бути спрямоване на мотивування та зацікавленість до вивчення мови й культури інших народів, ознайомлення з новими можливостями спілкування, збагаченні світовими культурними цінностями, розширенні світогляду учнів. Міжкультурне навчання в початковій школі доцільно проводити під час комунікативно-ігрової діяльності, яка забезпечить школярам педагогічну й психологічну підтримку, створить сприятливу та творчу атмосферу пізнання культури країн, мову яких діти вивчають.

Комунікативно-ігрові прийоми навчання іноземної мови науковці трактують як способи моделювання в освітньому процесі ситуацій іншомовного спілкування на основі типових для дітей видів ігрової діяльності, які сприяють оволодінню ними елементарною іншомовною комунікативною компетентністю [6, с. 11].

У науково-методичній літературі зустрічаємо таку класифікацію комунікативно-ігрових прийомів на уроці:

1) змагальні (вікторини, ігри, конкурси);

2) відгадувальні (ребуси, загадки, шаради, кросворди);

3) перевтілювання (рольові-ігри, пантоміма, скетчі, інсценування);

4) художньо-виконавчі (лічилки, скоромовки, вірші, пісні);

5) сюжетно-організаційні (казки, легенди, байки та інші історії) [3, с. 53].

Ретельно продумана й добре проведена гра покращує засвоєння мовного матеріалу (фонетики, граматики, лексики) та сприяє формуванню відповідних умінь і навичок. Так, на уроці з англійської мови доречно використовувати ігри-драматизації, у яких беруть участь учитель, учні та лялька Джем, яка спілкується тільки англійською мовою. Від імені ляльки учитель розповідає дітям про життя, традиції та звичаї англійців, визначні місця Англії, особливості навчання в школі, святкування деяких релігійних та державних свят тощо. За допомогою ляльки учитель демонструє учням нові лексичні та мовленнєві одиниці, спонукає до багаторазового повторення, звертає увагу на правильність вимови, розуміння учнями їх значення. У театралізованій грі учитель подає в діалозі з лялькою Джемою зразки діалогу, які учні спочатку слухають, потім імітують і відтворюють у таких навчальних іграх, як «Ланцюжок» і «Карусель». Наведемо приклад театралізованої гри з лялькою Джемою з підручника з англійської мови для 2 класу:

Рис. 1. Фрагмент підручника Англійська мова (Карпюк), 2 клас

Формуванню мультикультурної компетентності молодших школярів сприяє також застосування навчальних сюжетних історій, у яких розповідається про життя та побут носіїв англійської мови. Це може бути розповідь про історію дружби та листування дівчинки з Англії та українського хлопчика Мишка. Окремі епізоди цієї історії пов'язані єдиним сюжетом, в якому розвивається ідея контактів учнів з їхніми ровесниками – носіями англійської мови. Перспектива

реального листування або навіть зустрічі з ровесниками може стати вирішальним мотиваційним фактором вивчення молодшими школярами англійської мови та культури інших держав. Слухання та розуміння історій може забезпечити учням необхідний і достатній рецептивний досвід іншомовного спілкування. Сприймання історій на слух сприяє кращому опануванню мови та допомагає краще познайомитись з культурою та традиціями інших народів.

Використання сюжетних історій на уроці іноземної мови забезпечує інтеріоризацію культурних впливів і становлення особистості як майбутнього творця культури [1, с. 282].

Отже, формування міжкультурної компетентності учнів має відбуватися в процесі навчання іноземної мови в контексті діалогу культур, що потребує від учителя вмілого використання комунікативно-ігрових прийомів навчання. Це забезпечує міжкультурне спілкування тих, хто вивчає мову, з носіями іншої культури та мови, стимулює розвиток емпатії, міжкультурної чуйності, толерантності, поваги та соціокультурної спостережливості.

Список використаної джерел:

1. Жовнич, О., Стахова, І. Підготовка майбутніх учителів до використання театралізованої діяльності у процесі навчання англійської мови молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук.*, 2022. Вип 55, том 1. Дрогобич. С.282-287.
2. Жовнич О. В. Пріоритети професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів: аналіз європейського досвіду. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2023. Вип. 68. С.50-60.
3. Комарівська Н.О., Колеснік К.А., Стахова І.А. Шикиринська О.В. Мовна освіта в системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. 2023. Випуск 73. С. 53-59.
4. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи / МОН України. Київ, 2016. 40 с.
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів. за заг. ред. С. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.
6. Олійник, Н. А., Шаргородська, В. М. Використання мобільних додатків у освітньому процесі під час вивчення іноземних мов. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах,* 2022. Випуск № 80, Том 2. С. 10-14.
7. Полонська Т. К. Система вправ і завдань для формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 5-6 класів гімназії у читанні. Український педагогічний журнал. 2021. № 1. С. 109-117.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

***Юлія Соляр**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

***Валентина Тиндик**, асистент кафедри початкової світи*

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Для особистості XXI століття володіти однією мовою замало, сучасна школа дбає про активний розвиток особистості та пропонує для вивчення, як мінімум, ще одну іноземну мову, здебільшого, це англійська мова. Формування іншомовної компетентності – це завдання, яке реалізовується ще з початкової школи, проте не завжди діти досягають високого рівня володіння мовою. Одним з ефективних засобів формування іншомовної компетентності є використання дидактичних ігор. Через гру школярі легше сприймають навчальний матеріал, можуть швидше запам’ятати нові слова, граматичні конструкції, особливості побудови речень чи фраз іноземною мовою. Використання дидактичних ігор створює на уроках дружню атмосферу, що стимулює до вивчення мови, дозволяє перетнути межу страхів, комплексів та сприяє тому, щоб діти заговорили іноземною мовою.

На актуальності формування іншомовної компетентності учнів початкових класів наголошено у Державному стандарті початкової освіти, концепції Нової української школи, освітніх проектах «Інтелект України», «Освіта. Діти. Майбутнє», «Світ чекає крилатих» тощо. Питання формування іншомовної компетентності молодших школярів розглядали у своїх наукових дослідженнях Б. Бігич, Н. Дмитрієнко, О. Жовнич, О. Ігнатова, С. Ільїн, Р. Мартинова, С. Ніколаєва, В. Редько, С. Шатілов.

Наукові роботи В. Редько свідчать про те, що іншомовна компетентність є сукупним комплексом знань учнів з іноземної мови (активний лексичний словник, розуміння граматичних структур), практичних умінь і навичок спілкуватися іноземною мовою, використанні її у різних мовленнєвих ситуаціях,

накопиченні досвіду спілкування іноземною мовою тощо [5, с. 360]. У дослідженнях О. Жовнич та І. Стахової наголошено на тому, що вивчення іноземної мови має відбуватися у легкий та зручний спосіб для дітей. Важливо створити для них такі умови, в яких би учні могли безпосередньо сприймати мову, швидко засвоювати її, а не займатися безрезультативним зазубрюванням [2, с. 282]. Використання дидактичних ігор на уроках іноземної мови активізує процес вивчення мови. О. Мила стверджує, що «за допомогою гри розвивається інтерес до вивчення іноземної мови та відбува-ється перше зіткнення з мовним світом іншої країни. За допомогою гри легше зосередити увагу учнів, залучити їх до активної роботи. Це пов'язано з психоло-гічними особливостями дітей молодшого шкільного віку: слабким переключенням уваги, її нестійкістю, недовільністю пам'яті та мислення. Як правило, збагачений ігровими моментами навчально-виховний процес активізує пізнавальні можливості учнів: гра захоплює, викликає бажання взяти дієву участь у ній і одночасно знімає психологічну напругу, що більшою чи меншою мірою супроводжує будь-яке навчальне навантаження» [1, с. 18].

Провідними функціями дидактичних ігор В. Плахотник вважає такі:

– навчальна (вивчення іноземних слів, граматики, особливостей іноземної мови);

– виховна (виховання поваги до країни, мову якої дитина вивчає);

– розвивальна (розвиток логічного, творчого мислення, пам'яті, уваги, фантазії; розвиток загальних особистісних якостей);

– комунікативна (розвиток монологічного та діалогічного мовлення іноземної мовою, формування здатності чітко та логічно висловлювати свою думку іноземною мовою);

– психологічна (перебудова свого світосприйняття, усвідомлення здатності вивчення іноземної мови та використання її у розмовних ситуаціях) [4, с. 41].

Відповідно до сформованих мовних навичок дидактичні ігри на уроках іноземної мови можна об’єднати у такі групи: фонетичні, лексичні, орфографічні, граматичні, мовленнєві.

Так, пропонуючи школярам для вивчення тему «Family», можна використати такі ігри.

Фонетична гра «Луна»

Мета: формувати навички фонематичного слуху і правильну артикуляцію звуків англійської мови.

Хід гри: відвернувшись убік, учитель чітко вимовляє вивчені звуки та звукосполучення пошепки, що зустрічаються у лексиці теми «Family». Діти, як луна, повторюють кожний звук (звукосполучення) за вчителем.

Лексична гра «Що зникло?»

Мета: повторення слів до певної теми.

Хід гри: учитель розкладає на столі вісім малюнків з назвами членів родини. Потім пропонує учням закрити очі: «Shut your eyes!». У цей момент педагог забирає один з малюнків і каже: «Open your eyes! What is missing?» Учні називають зображення, яке зникло. Діти знову закривають очі і гра триває.

Мовленнєва гра «Моя родина»

Мета: формувати комунікативні навички, закріпити вивчену лексику.

Хід гри: діти обирають ролі членів родини, спілкуються між собою, імітуючи родинний затишний вечір.

На нашу думку, використання дидактичних ігор покращить процес вивчення іноземної мови, дозволить уроки зробити більш цікавішими, динамічнішими.

Отже, формування іншомовної компетентності молодших школярів – це складний, творчий процес, який передбачає накопичення лексики з іноземної мови, засвоєння основних граматичних конструкцій, творчого переосмислення та особистої інтерпретації іноземної мови. Дидактичні ігри дозволяють активізувати процес формування іншомовної компетентності, розкривають

перед педагогом цілу палітру інструментів креативного засвоєння молодшими школярами іноземної мови.

Список використаних джерел:

1. Дидактичні ігри як засіб розвитку пізнавальної активності учнів на уроках англійської мови : навчально-методичний посібник з англійської мови / Упор. О. Мила. Вінниця, 2013. 50 с.
2. Жовнич О., Стахова І. Підготовка майбутніх учителів до використання театралізованої діяльності у процесі навчання англійської мови молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Вип 55, том 1. Дрогобич, 2022. С.282-287. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_1/46.pdf
3. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія : Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Твори», 2018. 696 с.
4. Плахотник В. М. Система вправ як основна частина підручника. *Проблеми сучасного підручника: зб. наукових праць*. К.: Педагогічна думка, 2003. С. 41-45.
5. Редько В. Г. Засоби формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи: результати емпіричних досліджень. *Проблеми сучасного підручника*, 2018, (20). С. 360-372.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Софія Тарасова**, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»*

Науковий керівник: І.А. Стахова, доктор філософії (PhD), доцент

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Однією з актуальних проблем у викладанні англійської мови в закладі загальної середньої освіти є необхідність застосування отриманих знань учнями на практиці. Для досягнення значних результатів доречно застосовувати в освітньому процесі метод проєктів, адже він орієнтує на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, яку можна виконувати протягом певного відрізку часу. Цей метод органічно поєднується з методом навчання у співпраці, проблемними та дослідницькими методами навчання.

У Державному стандарті початкової освіти, концепції Нової української школи наголошено на важливості вивчення іноземної мови, необхідності особистості XXI століття активно комунікувати, бути відкритим до спілкування не тільки у межах своєї країни, але й світу. Метод проєктів – це комплексний

метод навчання, що дозволяє вивчати мову, виходячи з інтересів учнів, а це в свою чергу дає можливість школярам проявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї навчально-пізнавальної діяльності [1].

У дослідженнях О. Жовнич та І. Стахової наголошено на тому, що англійська мова має великий потенціал для культурного та особистісного становлення учнів. Соціальне замовлення суспільства в галузі навчання іноземних мов у початкових класах висуває завдання розвитку особистості учня, посилення гуманістичного змісту навчання, більш повної реалізації виховного, освітнього та розвиваючого потенціалу предмета стосовно індивідуальності кожного учня. Тому не випадково, що основною метою навчання англійської мови на сучасному етапі розвитку освіти є особистість учня, здатна і бажає брати участь у міжкультурній комунікації вивчається і самостійно вдосконалюватися в іншомовній мовленнєвій діяльності [3, с. 282].

Відповідно до домінуючої ознаки у проєкті І. Даніліна розрізняє такі види:

– *дослідницькі проєкти* мають бути з продуманою структурою, цілями, актуальністю предмета дослідження, джерелами інформації, результатами. Вони наближені до наукового дослідження. А також учні повинні відповідати рівню мовної підготовки на певному етапі навчання;

– *творчі проєкти* не мають пропрацьованої структури і мають оформлятися відповідно (відеофільм, твір, газетна стаття, рольова гра тощо);

– *рольово-ігрові проєкти* – ці проєкти з відкритою структурою, у яких учні приймають ролі, обумовлені змістом проєкту та особливістю вирішуваної проблеми (літературні персонажі, вигадані герої тощо.) Результати таких проєктів можуть намічатися на початку проєкту, а можуть виявлятися лише для його закінчення;

– *інформаційні проєкти* спочатку спрямовані на збір інформації про якийсь об’єкт або явище. Структура такого проєкту може бути позначена так: мета проєкту, предмет інформаційного пошуку, джерела інформації. Такі проєкти часто інтегруються з дослідницькими проєктами та стають їх органічною частиною, модулем;

– *практико-орієнтовані проєкти* відрізняються чітко означеним результатом діяльності учнів проєкту, який обов'язково орієнтований на соціальні інтереси самих учасників [2, с. 57].

Звичайно, на практиці найчастіше доводиться мати справу зі змішаними типами проєктів, в яких є ознаки дослідницьких і творчих. Кожен тип проєкту має той чи інший вид координації, термін виконання, етапи, кількість учасників. Тому при розробці проєкту слід мати на увазі ознаки і характерні особливості кожного з них.

У проєктній методиці закладено великі можливості для вирішення таких завдань, як подолання інертності, страху говорити англійською мовою через можливі помилки в мові.

Творче проєктування має дистрактивний характер. Дистрактивне навчання *(від англійського Distract – «відволікати»)* – «досягнення результату, його засвоєння та усвідомлення через використання непрямих прийомів, які апелюють до інших потреб дітей молодшого віку: потреби до дослідження, відкриттів, діяльності з предметами та конструювання». Так, І. Шморгун, вивчаючи тему «Зоопарк», перевтілюється з дітьми у тварин, і вони уявляють, що живуть у джунглях. Діти малюють пейзаж, пальми, майструють «штампи» з картоплі. Потім, міняючись, проштамповують свої «полотна», і виходить картина з жителями Савани. Цей вид роботи не тільки розвиває дитячу уяву, а й допомагає розвитку дрібної моторики руки, уміння працювати разом, а також збагачує дітей естетично та знайомить їх із поняттям «пейзаж». Одночасно відпрацьовується навчальний матеріал: This is a lion. This is a giraffe. It is nice. It is strong. На уроках використовується також аплікація, з різних круп і зерен. У дітей розвивається відчуття кольору, акуратність, естетичний смак. При цьому тренуються фрази: Hello! I am a horse. I can run. Під час вивчення теми «A room», на уроках використовується пластилін, діти виліплюють предмети, розташовані в їхній кімнаті, називають їх. За допомогою проєктної методики на уроці можна досягти одразу кількох цілей – розширити словниковий запас дітей, закріпити вивчений лексико-граматичний матеріал, створити на уроці атмосферу свята і

прикрасити кабінет англійської мови барвистими роботами дітей. Наприклад, перед Новим роком діти вивчають лексику на тему «Новий Рік і Різдво», при цьому самі роблять прикраси для класу, малюють плакати [5, с. 362].

Проєктна методика розвиває в учнів самостійність, творчість, активність, такі необхідні їм у процесі навчання. Використання цього методу реально перетворює учня з об'єкта навчання на суб'єкт навчальної діяльності. Вчитель виступає у ролі помічника і консультанта. Дуже важливо також і те, що в роботі над проєктом учні навчаються співпрацювати, а навчання у співпраці виховує в них такі моральні цінності як взаємодопомога, бажання та вміння співпереживати, формуються творчі здібності, тобто йде безперервний процес навчання та виховання. Метод проєктів вдосконалює загальну культуру спілкування школярів, формує соціальну поведінку вцілому [7].

Впроваджуючи в практику роботи проєктну методику, автори Project-Based Learning дійшли висновку, що якщо цілеспрямовано та систематично використовувати її в роботі під час навчання англійської мови в початкових класах, то ефективність буде дуже високою. Наприклад, збільшується швидкість читання, покращується якість перекладу тексту, робота зі словником та іншими джерелами. Удосконалюються вміння усного та писемного мовлення, розширюється кругозір учнів, розвиваються комунікативні навички. Кожна дитина вчиться висловлювати та відстоювати свою думку та наводити переконливі аргументи. Проєктна методика дає великі можливості для активної усної практики, допомагає учням у подальшому їхньому навчанні [8].

Отже, застосування методу проєктів під час уроків англійської мови сприяє активізації пошукової діяльності молодших школярів. Діти навчаються шукати інформацію у додаткових джерелах, крім того, відточують навички роботи з комп'ютером, мережею Інтернет. До того ж, метод проєктів дозволяє школярам виступати в ролі авторів, підвищує їхню мотивацію під час навчання англійської мови в початкових класах, сприяє засвоєнню комплексних знань та формуванню практичних умінь і навичок, розширює мовний кругозір.

Працюючи над проєктом, діти отримують емоційне підкріплення, яке є стимулом для подальших дій, відкриває горизонти творчості.

Список використаних джерел:

1. Впровадження в освітній процес інноваційних технологій. URL: http://school7.in.ua/class_computer/
2. Даніліна І. В. Навчальні проекти в початковій школі. 1 клас. Харків: Вид. група «Основа», 2016. 160 с.
3. Жовнич О., Стахова І. Підготовка майбутніх учителів до використання театралізованої діяльності у процесі навчання англійської мови молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Вип 55, том 1. Дрогобич, 2022. С.282-287. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_1/46.pdf
4. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія : Навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Твори», 2018. 696 с.
5. Шморгун І.В. Метод проєктів як найефективніша форма організації самостійної роботи учнів у процесі вивчення англійської мови. *Молодий вчений*. № 7 (47) липень, 2017. С.341-344
6. How Project-Based Learning Is Helping Students Build 21st Century Skills. URL: https://edtechmagazine.com/k12/article/2019/11/how-project-based-learning-helpingstudents-build-21st-century-skills-perfcon
7. Michael Knoll Project method. URL: https://www.academia.edu/26740694/Project_Method_2014_
8. Project-Based Learning: Benefits, Examples, and Resources. URL: https://www.schoology.com/blog/project-based-learning-pbl-benefits-examples-andresources

Секція 5

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА – ОСНОВА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В ШКОЛІ І СТУПЕНЯ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Антоніна Бірюкова**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: Н.О. Пахальчук, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Залучення дітей до фізкультурно-оздоровчої діяльності — важлива складова процесу формування здорового способу життя. На основі аналізу літературних джерел, нами визначені три педагогічні умови організації фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей старшого дошкільного віку: взаємодія ЗДО та родин у формуванні здорового способу життя дошкільників; застосування індивідуально-диференційованого підходу в роботі з дітьми; використання інноваційних методів в процесі організації фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей дошкільного віку.

На думку С. Бабюк, навіть сама найкраща фізкультурно-оздоровча програма не зможе дати повноцінних результатів, якщо вона не реалізується спільно з сім'єю та якщо в закладі дошкільної освіти не створено дитячо-доросле суспільство (дітей–батьків–педагогів), для якого характерно сприяння один одному, облік можливостей та інтересів кожного, його прав і обов'язків [1, с. 239]. Батьки можуть створити сприятливі умови для розвитку звички дітей до регулярної фізичної активності в ранньому віці. Це може включати заняття спортом разом з дітьми, прогулянки, велосипедні поїздки та інші активні види дозвілля. Батьки можуть підтримувати та стимулювати дитину до участі у фізкультурно-оздоровчих заходах та заняттях. Просвітницька робота з батьками щодо фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах дошкільної освіти важлива для забезпечення здорового фізичного розвитку дітей. Залучення батьків до

просвітницької роботи щодо фізкультурно-оздоровчої діяльності у ЗДО може значно покращити рівень розуміння та підтримки цієї сфери виховання дітей [7].

Ще однією важливою педагогічною умовою в роботі з дошкільниками є індивідуально-диференційований підхід. Так, Т. Проніна зазначає, що індивідуально-диференційований підхід у роботі з дітьми передбачає налаштування освітнього процесу на потреби, інтереси, можливості та темп розвитку кожної конкретної дитини. Цей підхід відображає розуміння того, що діти виявляються різними за своїми індивідуальними потребами та можливостями. Послідовна реалізація індивідуально-диференційованого підходу дозволить забезпечити індивідуальну підтримку та розвиток кожної дитини відповідно до її потреб та можливостей [7]. Дослідники, розглядаючи педагогічні умови активізації рухової активності дітей, дійшла висновку, що важливою умовою реалізації оздоровчих завдань фізичного виховання є розуміння педагогами великої відповідальності за фізичний розвиток та здоров'я дітей, важливості активної рухової діяльності особистості [3; 4; 8 та ін.].

Модернізація змісту дошкільної освіти передбачає орієнтацію на гуманізацію життєдіяльності дітей дошкільного віку, акцентуючи увагу на формуванні їх рухової сфери, зміцненні здоров'я та створенні розвивальних умов для повноцінного розвитку базових особистісних якостей у взаємодії з гармонією простору. Аналіз літературних джерел виявив [1; 2; 5 та ін.], що будь-яка програма профілактики чи оздоровлення може бути корисною й ефективною лише за умови її щоденного проведення. Згідно Т. Курчак, у сучасному світі більшість закладів дошкільної освіти відступають від традиційної системи виховання. Вони частково змінюють форми і зміст навчання, спрямовуючи процес освіти на врахування індивідуальних інтересів дітей з огляду на їхнє оздоровлення та збереження здоров'я. Це свідчить про перехід до інноваційного типу освітнього процесу, який потребує вдосконалення фізичного виховання через розробку та впровадження нових методів, форм, педагогічних технологій і змісту освітньо-виховної роботи [3].

Наведемо приклади інноваційних оздоровчих технологій для дітей

дошкільного віку за Т. Курчак [3].

1. Фітбол-гімнастику, яка включає в себе комплексний засіб виховного, оздоровчого та освітнього впливу за допомогою великих фітбольних м'ячів.

2. Квест-технологію. Це гра, де необхідно «розшифрувати» конкретне місце на обумовленій території (наприклад, на вулицях міста, в музейній залі чи на шкільному подвір'ї), потім потрібно виконати на цьому місці певні дії або/та одержати підказку для того, щоб знати, як виконати наступне завдання.

3. Степ-аеробіку. Це інтенсивна ритмічна гімнастика з використанням спеціальної степ-платформи.

4. Ігровий стретчинг. Це специфічна форма розтяжки, яка виконується через ігрові елементи або у формі гри. Вона спрямована на збільшення гнучкості та розслаблення м'язів за допомогою вправ, що сприяють активній участі дітей. Ігровий стретчинг може включати в себе різноманітні рухи, які спонукають дітей до розтягнення м'язів у природний та приємний спосіб.

Таким чином, педагогічні умови організації фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей старшого дошкільного віку є ключовими для забезпечення ефективного та позитивного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Врахування індивідуальних особливостей кожної дитини, використання новітніх ігрових та інтерактивних методів, взаємодія з родиною — це лише деякі з педагогічних умов, які допомагають досягти успіху в фізкультурно-оздоровчій роботі з дітьми дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Бабюк С. М. Вплив фізичного виховання у сім'ї на формування фізичної вихованості дітей 5-6 років. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук, праць. Кам'янець-Подільський: Видавець Зволейко Д. Г., 2010. Вип. 4. С. 237-241.

2. Вільчковський Е. С., Вольчинський А. Я., Швардовська О. О. Фізичний розвиток та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку: *методичні рекомендації*. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 56 с.

3. Курчак Т. В. Сучасні технології та інновації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти.* Кам'янець-Подільський; Київ: Міленіум, 2020. С. 136-138.

4. Пахальчук Н. О., Мируха Г.М., Романенко О.І. Педагогічні умови активізації рухової активності дітей. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (96.2). С. 72-75.

5. Пахальчук Н. Формування естетичного досвіду дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання. *Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної*

початкової школи: збірник матеріалів педагогічних читань. Вінниця: Ландо ЛТД, 2015. Вип. 10. С. 8-11.

6. Пахальчук Н. Фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку та молодших школярів засобами ботмерівської гімнастики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова*. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 2015. Вип. 3 (58). С. 90-93.

7. Проніна Т. В. Формування здорового способу життя дитини дошкільного віку в сучасних умовах – основний напрям реалізації Базового компонента дошкільної освіти в Україні. *Логопед*. 2020. № 11. С. 10-15.

8. Тітаренко С., Бабачук. Ю. Підвищення рухової активності дітей старшого дошкільного віку засобом ігор з елементами спорту. *Спортивні ігри*, 2024. Вип. 2(32). С. 106–118.

УЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІГРОВОЇ, МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СПІЛКУВАННЯ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА

Вікторія Годованчук, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Наталія Якимчук, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: К.А. Колеснік, докторка філософії, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Основною складовою всебічного розвитку дітей є активне спілкування та розвиток мовлення дітей дошкільного віку. Це важливо не тільки через його значення в спілкуванні та формуванні особистості, але й через його соціальну роль. Саме завдяки мовленню ми можемо висловлювати свої думки, спілкуватися та виражати почуття.

На державному рівні це питання відображено в основних нормативно-законодавчих документах: Базовому компоненті дошкільної освіти, Національній програмі «Діти Україні», Національній стратегії розвитку освіти в Україні, Законі України «Про дошкільну освіту».

Дошкільний вік є ключовим періодом у розвитку дитини, коли формуються основи мовлення, спілкування та ігрової активності. Розглянемо важливість взаємозв'язку між ігровою, мовленнєвою діяльністю та спілкуванням на цьому етапі. У дошкільному віці формується мовлення як засіб взаємодії з оточуючим світом. Розвиток мовлення через спілкування та мовні ігри допомагає

дитині виявляти свої думки, висловлювати почуття та розуміти інших людей. Під час гри діти використовують мову для опису ситуацій, вираження почуттів та взаємодії з іншими дітьми. Наприклад, під час рольових ігор вони навчаються використовувати різні мовні конструкції та збагачують свій словник. Через спілкування діти вчаться слухати інших, виражати свої думки та долати комунікативні труднощі. Групові ігри та колективні заняття сприяють розвитку соціальних навичок та вміння співпрацювати.

У дитячих іграх виразно відтворюється взаємозв'язок між національною культурою та мовою народу, а також взаємозв'язок між пізнанням, спілкуванням та активною діяльністю дитини. Це є основою мовленнєво-ігрової діяльності, яка має значний вплив на розвиток мовлення. Ігрова та мовленнєва діяльності, спілкування є взаємозалежними, і використання їх у поєднанні може сприяти досягненню високого рівня мовленнєвих навичок у дітей.

Узаємодія – це взаємний зв'язок різних видів діяльності, що супроводжують життя дитини: ігрова, образотворча, пізнавальна, художня, музична, мовленнєва, комунікативна, художньо-мовленнєва, навчально-мовленнєва, трудова тощо [1].

На думку А. Богуш, спілкування – це «взаємодія людей спрямована на узгодження та об'єднання їхніх зусиль з метою встановлення відносин, контакту і досягнення результату» [1, с. 11]. Дослідниця виокремила чотири форми спілкування з дорослими в період раннього та дошкільного дитинства:

– емоційне, ситуативно-особистісне (1 рік життя);

– ситуативно-ділове (ранній вік);

– позаситуативне пізнавальне спілкування (молодший і середній дошкільний вік);

– позаситуативно-особистісне (старший дошкільний вік) [1].

Спілкування спрямоване на задоволення важливої духовної потреби людини в комунікації, пізнанні себе та інших особистостей. Це проявляється в мовленнєвих оцінках, судженнях та висловлюваннях.

Науковиці А. Богуш [1], Т. Піроженко [7] та ін. відзначають, що взаємодія спілкування та мовлення утворюють комунікативно-мовленнєву діяльність. Це цілеспрямований процес мовленнєвої взаємодії між дітьми в різних системах: «вихователь-діти», «діти-вихователь», «діти-діти». Цей процес включає встановлення та підтримку контактів з іншими мовцями за допомогою мови та немовних засобів у процесі безпосереднього спілкування, спрямованого на підтримку розмови.

У ході організації мовленнєво-ігрової діяльності варто використовувати різноманітні ігрові методи й прийоми навчання: дидактичні й народні ігри, ігрові мовленнєві ситуації, ігрові діалоги, драматизації тощо.

Керівництво вихователем іграми дітей є опосередкованим, але воно все ж зберігає пізнавальну функцію мовленнєво-ігрової діяльності. Під час гри діти закріплюють та систематизують знання. У результаті цієї діяльності мовленнєво-ігрова активність спрямована на розвиток та удосконалення мовлення в дітей.

Отже, гра та спілкування є провідним видом діяльності дошкільника. За допомогою гри освітній процес проходить цікаво та творчо, дитина з легкістю запам’ятовує нові слова, описує предмети та свої дії, що позитивно впливає на розвитку мовлення. Узаємозв'язок ігрової, мовленнєвої діяльності та спілкування на етапі дошкільного дитинства є ключовим для повноцінного розвитку малюка. Різноманітні ігрові форми сприяють розвитку мовлення та формуванню навичок ефективного спілкування, що визначає успішність його соціальної адаптації та навчання.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2007. 230 с.

2. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.17(2). Слов’янськ. 2022. С. 127-138.

3. Комарівська Н. Фольклор як засіб морального виховання дошкільників. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. Вип. 2. С.166-168.

4. Комарівська Н. Формування професійних мовленнєвих навичок у майбутніх вихователів дошкільних закладів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*: Вип. 39. Вінниця: ТОВ НІЛАН ЛТД, 2013. С. 184-187.
5. Любчак Л. В., Колеснік К.А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.
6. Основи вітчизняної дошкільної лінгводидактики: курс лекцій: навчально-методичний посібник / укл. І.М.Лапшина, К.А.Колеснік. Вінниця: ВДПУ, 2018. 272 с.
7. Піроженко Т. О. Розмовляти – тобто заявити про себе світу. *Практична психологія та соціальна робота.* 2006. № 1. С. 6-11.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «АФЛАТОТ»

***Дар'я Гребінченко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*
Науковий керівник: О.В. Колосова, кандидатка педагогічних наук
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

У сучасному світі, де економіка стає все більш складною та глобалізованою, розуміння економічних процесів та фінансових концепцій стає необхідністю для успішного функціонування як на особистому, так і на соціальному рівні. Формування фінансово-економічної грамотності особистості є актуальним і важливим напрямом досліджень, оскільки впливає на рівень економічної стабільності та соціального розвитку суспільства [4]. Серед напрямів досліджень науковців актуальними є оцінка рівня фінансово-економічної грамотності особистості; вплив освіти на рівень економічної грамотності дітей (ефективність освітніх програм та методів, що сприяють формуванню фінансово-економічної грамотності); виявлення факторів (соціальних, економічних, психологічних), що впливають на фінансову грамотність особистості; як рівень фінансової грамотності впливає на фінансові рішення та поведінку, включаючи збереження, інвестування, кредитування та витрати; рівень фінансової грамотності в різних країнах та регіонах світу, різниця між країнами та ефективність політик, спрямованих на підвищення рівня

грамотності населення [2]. Дані напрямки досліджень допомагають розкрити важливість та ефективність формування фінансово-економічної грамотності особистості у сучасному суспільстві та розробити стратегії для покращення цього процесу.

Економічна грамотність є ключовою для індивідуального та колективного економічного успіху, адже сприяє прийняттю раціональних фінансових рішень щодо витрат, збереження та інвестування грошей; економічно грамотні люди зазвичай ефективніше розпоряджаються своїми фінансами, що дозволяє їм зекономити на майбутнє, накопичити кошти на непередбачені витрати або пенсію; розуміння принципів функціонування ринку, конкуренції та стратегій дозволяє досягти успіху в сучасному бізнесі. Усвідомлення значення та розвиток економічної грамотності особистості є важливим завданням як для індивідуумів, так і для суспільства в цілому.

На думку науковців, фінансово-економічна грамотність – це рівень знань та розуміння основних економічних та фінансових принципів і концепцій, необхідних для ефективного управління фінансами та ресурсами [1]. Основні аспекти фінансово-економічної грамотності включають: розуміння фінансових термінів і понять (відсотки, інфляція, інвестиції, кредити, ризики тощо); фінансове планування (створення та виконання бюджету, раціональне розпорядження грошима, зберігання та інвестування); розуміння ринкових процесів, таких як акції, облігації, валютний ринок, фондовий ринок, інвестиційні фонди тощо; розуміння різних економічних моделей, політик та їх впливу на суспільство в цілому [3]. Фінансово-економічна грамотність важлива для кожної людини, оскільки допомагає приймати обдумані рішення щодо фінансів, зменшує ризики фінансових проблем та сприяє економічному розвитку.

Фінансово-економічна грамотність важлива для дітей старшого дошкільного віку, оскільки вони поступово починають розуміти концепції грошей, торгівлі та економічні цінності. Однією із ефективних програм формування основ фінансово-економічної грамотності старших дошкільників є

програма «Афлатот», розроблена для навчання їх основам фінансів та економіки. Програма «Афлатот» спрямована на розвиток у дітей навичок керування грошима, розуміння вартості речей, економічної взаємодії та важливості збереження фінансів [5].

У процесі впровадження програми «Афлатот» старші дошкільники під час рольових ігор «Магазин», «Банк», «Кафе» опановують ролі продавців, покупців, банкірів, касирів, клієнтів банку, офіціантів тощо, що дозволяє їм навчатися основам торгівлі, обміну та збереження грошей. Завдяки використанню інтерактивних методів навчання, таких як мультимедійні матеріали, відео та ігри, діти залучаються до вивчення фінансових концепцій у веселій та захоплюючій формі. Програма «Афлатот» спрямована на формування у дітей старшого дошкільного віку навичок ефективного управління грошима, включаючи вміння розуміти економічні цінності, планувати бюджет та здійснювати обдумані фінансові рішення. Також діти ознайомлюються з основними принципами економіки та ринкової взаємодії, що допомагає їм розуміти функціонування суспільства та бізнесу. Програма «Афлатот» сприяє формуванню у старших дошкільників ціннісних орієнтацій, виховуючи у них усвідомлення важливості економічної взаємодії, відповідальності та раціонального використання ресурсів.

Під час занять за програмою «Афлатот» діти маніпулюють монетами, купюрами, вчаться розрізняти різні грошові одиниці та вчитися рахувати гроші. Також опановують навички створення бюджету, наприклад, для купівлі іграшок або ласощів. Це допомагає їм зрозуміти концепцію обмеженості ресурсів та розумно розпоряджатися грошима.

Отже, формування основ фінансово-економічної грамотності дітей старшого дошкільного віку є критично важливим завданням у сучасному суспільстві, оскільки навички управління грошима, економічного планування та раціонального витрачання є ключовими для успішного функціонування у світі. Формування цих навичок з дошкільного віку допомагає дітям готуватися до майбутнього, роблячи їх більш конкурентоспроможними на ринку праці та забезпечити їх фінансову стабільність у подальшому житті. Формування основ

фінансово-економічної грамотності сприяє розвитку відповідального ставлення до грошей, вмінню самостійно планувати та приймати фінансові рішення. Ці навички також сприяють розвитку самостійності особистості та самоконтролю.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник для ВНЗ. К. : Видавничий Дім «Слово». 2007. 408 с.
2. Грама Н.Г. Професійна підготовка педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей. Одеса. 2002. 114 с.
3. Жадан Р. Економічна освіта дітей старшого дошкільного віку (перспективно-календарне планування занять з економіки). Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД. 2006. 116 с.
4. Колосова О.В. Форми взаємодії дошкільного закладу з сім'єю у контексті формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського університету*. Івано-Франківськ. 2013. Вип.XLVI. С. 73-77.
5. Освітній проект «Афлатот». URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/osvitnij-proekt-aflatot

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ІНТЕГРОВАНИЙ ПІДХІД

***Ольга Глущик**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»,*
кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
Науковий керівник: І.В. Карук., доктор філософії (Phd),
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

На сучасному етапі розвитку суспільства перед закладами дошкільної освіти постають нові завдання, які допомагають дитині пізнати та зрозуміти навколишній світ, виробити життєві орієнтири щодо взаємодії з природним довкіллям, сформувати актуальне бачення місця людини в природі, закласти основи екологічного мислення, ціннісного ставлення до природи. Результатом освітньої діяльності ЗДО виступає успішна особистість, яка має здатність реалізувати свої потенційні можливості в самостійному дорослому житті.

Як зазначається в Базовому компоненті дошкільної освіти «саме до кінця дошкільного періоду, крізь призму формування природнично-екологічної компетентності в дітей дошкільного віку повинні сформуватися елементи екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи [1, с. 14]. Саме тому, перед вихователями ЗДО виступають основні завдання, які полягають у пошуку ефективних форм і методів, які б могли зацікавити дітей, спрямувати їх на роботу, щодо формування певної системи знань і екоцентичного типу світогляду, спрямовуючи до самостійної пошукової діяльності.

Проблемою природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку пронизені наукові дослідження Н. Гавриш, Н. Лисенко, В. Семенчук, Н. Яришевої та інших. На їх думку, формування природничо-екологічної компетентності не може відбуватися окремо від загального розвитку дитини: ці два аспекти формування особистості старшого дошкільника взаємопов'язані та взаємообумовлюють один одного.

Процес формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку полягає в: формуванні цілісного уявлення про цей світ, в якому дещо існує саме собою (кругообіг води у природі, сезонні зміни, природні ландшафти, пояси, клімат, рух сонця і місяця, залежності й закономірності існування екологічного ланцюжка тощо); про щедрість природи, яка дарує можливість жити (сонце, повітря, вода, корисні копалини, продукти харчування, одяг тощо) й оточує піклуванням, надає енергії тощо.

Безперечно формувати таку життєву позицію слід за допомогою впровадження в освітній процес дошкільників інтегрованих занять. Втім, доцільно також рекомендувати застосування й інших форм інтеграції [2].

На думку дослідниці Н. Гавриш, інтегрований курс може будуватися на основі об'єднання знань з окремих проблем у інтегровані блоки, що створює передумови для різнобічного розгляду базових понять, явищ, більш широкого охоплення змісту, формування в дітей системного мислення, позитивно-емоційного ставлення до пізнання, а також надає можливість економного

використання навчального часу. Але дуже важливо в побудові інтегрованого курсу не перетворити в мозаїку формально об'єднані за зовнішніми ознаками різнорідні знання [2].

Велику роль у формуванні природничо-екологічної компетентності відіграє використання окремих методів, прийомів і технологій роботи, які допомагають вихователеві інтегрувати різні види діяльності дітей, об'єднуючи їх навколо одного смислового (змістового) стрижня. Так, доречно буде надати перевагу дидактичним іграм («Квіти», «Переліт птахів», «Збери дерево»), які допомагають реалізувати пізнавальні завдання.

Засвоєння уявлень і ціннісного ставлення до природних об'єктів сприятиме використання пальчикової гімнастики. Вона супроводжується певними рухами та словами віршів. Пальчикова гімнастика («Дощик», «Квіточка», «Сонечко») для дошкільнят відіграє дуже важливу роль, адже з її допомогою розвивається не тільки дрібна моторика, але також і мовлення дитини.

Інтегрований підхід можна доречно буде використовувати під час прогулянок, екскурсій, хвилинок милування в природі тощо.

Отже, інтегрований підхід у навчанні дітей старшого дошкільного віку, безперечно, сприяє формуванню природничо-екологічної компетентності дітей, інтенсивному розвитку когнітивних процесів; формуванню допитливості, активного ставлення до подій і явищ дійсності; сприяє становленню особистості в суспільних відносинах і в цілому забезпечує дошкільну зрілість.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Практика управління дошкільним закладом. 2021. №11. URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini

2. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права ім. Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. № 1 (1). 2011. С. 16-20.

3. Карук І. В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)»*. № 9(23) 2023. С. 321-328.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Зоя Данилюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.В. Колосова, кандидатка педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У сучасному світі, який швидко змінюється та потребує інновацій, для досягнення успіху ключовими стають творчі здібності особистості. Творчість важлива для створення нових інноваційних технологій, продуктів та послуг, що підтримують розвиток суспільства. Вміння творчо підходити до вирішення проблем є ключовим для ефективної роботи в умовах складних ситуацій та невизначеності. Творчість дозволяє розвивати культурну різноманітність та сприяє міжкультурному спілкуванню, співпраці; є важливою складовою успішного підприємництва та лідерства, оскільки продукує нові ідеї та стратегії; допомагає розвивати емоційний інтелект, дозволяє людям виражати себе та свої ідеї, що сприяє їх самореалізації та внутрішньому задоволенню [1]. Таким чином, творчі здібності є важливим ресурсом для індивідів та суспільства в цілому, оскільки вони допомагають забезпечити успіх, інновації та зміни в сучасному світі.

Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку має величезне значення для їхнього подальшого життя з багатьох причин, а саме допомагає розвивати навички пошуку альтернативних шляхів вирішення проблем, стимулює креативне мислення та інноваційність; легше адаптуватись до непередбачуваних ситуацій та змін у сучасному світі; сприяє розвитку емоційного інтелекту, допомагає виражати свої почуття та розуміти емоції інших; впливає на розвиток комунікаційних навичок, стимулює пошук власного індивідуального стилю, відкриває можливості для самовираження та самореалізації; є ключовим фактором в багатьох професіях, таких як мистецтво, дизайн, наука, інженерія та багато інших, впливає на професійний успіх [3, с. 46].

Творчі здібності – це здатність людини до творчого мислення, уявлення та вираження нових ідей, концепцій або продуктів. Вони можуть виявлятися у різних сферах, таких як мистецтво, наука, технології, дизайн та багато інших. Творчі здібності можуть бути розвинені та підтримані через практику, навчання та експериментування, а також заохочення до вираження своєї унікальності та індивідуальності. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку є важливим завданням, оскільки цей період визначає фундамент для подальшого креативного розвитку.

Серед педагогічних умов, які сприяють цьому процесу розвитку творчих здібностей старших дошкільників є створення стимулюючого середовища, в якому діти можуть вільно виражати свої ідеї, експериментувати та відчувати підтримку з боку дорослих; забезпечення дітей доступом до різноманітних видів мистецтва, технік, ігор та активностей; створення можливостей для співпраці та взаємодії між дітьми, що сприяє генерації нових ідей та взаємному навчанню; створення ситуацій, де діти можуть випробувати нові підходи, рішення та ідеї, не боячись помилок; забезпечення можливостей для вираження своїх думок, почуттів та уявлень через різні мистецькі та творчі активності; стимулювання уяви та креативного мислення дошкільників через створення вигадок, історій, малювання, конструювання тощо.

Гурткова робота в закладах дошкільної освіти відіграє важливу роль у загальному розвитку дітей. Це може бути будь-який вид додаткової діяльності, яка проводиться у формі групових занять під керівництвом вихователя або іншого фахівця. Під час гурткової роботи в дошкільному закладі у дітей відбувається розвиток творчих здібностей засобами мистецтва, рукоділля; фізичний розвиток (моторика, координація, загальна фізична форма); розвиваються соціальні навички в процесі взаємодії з однолітками, комунікаційні навички, емпатія. Гурткова робота – це весела та захоплю час справа для дітей, адже допомагає їм розвиватися та відпочивати одночасно, дозволяє розкрити свій потенціал, розвинути різні аспекти особистості та стати активними учасниками власного навчання та виховання.

Зважаючи на вікові особливості дошкільного віку, гурткова робота з розвитку творчих здібностей дошкільників стане ефективною в процесі театралізованої діяльності. Саме театральний гурток для старших дошкільників дозволить реалізувати всі напрями щодо виховання особистості [5, с. 92]. У процесі театральної гурткової роботи старші дошкільники долучаються до різних видів активностей, а саме:

1. Рольові ігри, під час яких старші дошкільники можуть використовувати костюми та аксесуари, вигадувати власні сюжети та дії, що допомагає розвивати їхню уяву та креативність.

2. Міні-постановки: підготовлені вихователем або керівником гуртка короткі сценки або міні-п'єси для виконання дітьми, під час яких вони оволодівають акторською майстерністю, вмінням використовувати різні жести, міміку та голосові ефекти.

3. Масові вистави: різноманітні інсценізації казок, музичні вистави або тематичні шоу.

4. Творчі майстер-класи, під час яких діти вчаться робити маски, виготовляти костюми, створювати декорації або робити грим.

5. Екскурсії до театрів. Відвідування театрів та перегляд вистав сприяє розвитку естетичного смаку та інтересу до театрального мистецтва у дітей.

Отже, гурток з театралізованої діяльності допомагає дітям старшого дошкільного віку розкрити свій творчий потенціал, розвиває у них комунікативні та соціальні навички, а також сприяє формуванню самовпевненості та емоційного вираження. Таким чином, розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку є важливим завданням, яке створює фундамент для їхнього подальшого успіху, самовираження у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Барановська І.Г., Демченко О.Д., Граб О.Д. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування soft skills дітей засобами театрального мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 63. URL: https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/189/186

2. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71.

3. Колосова О., Рудишина О. Реалізація творчих проєктів у позаурочній діяльності. *Учитель початкової школи*. 2020. №3-4. С.45-48.

4. Комарівська Н. Фольклор як засіб морального виховання дошкільників. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. Вип. 2. С.166-168.

5. Любчак Л.В. Підготовка майбутніх вихователів до організації театралізованої діяльності дітей дошкільного віку. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць. Голов. ред. О.П. Кивлюк. Київ. «Видавництво «Гілея». 2018. Випуск 9 (11-12) : педагогічні науки. С. 91-103.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

***Крістіна Джерук**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: А. О. Кушнір, кандидатка педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Важливим завданням підготовки дітей до школи є вчасна діагностика наявного стану розвитку готовності дошкільників до шкільного навчання та виправлення недоліків, корекція прогалин у недостатній або не рівномірній готовності дітей до школи. Саме тому питання формування мовленнєвої готовності дітей до навчання є одним із провідних завдань сучасної початкової школи.

Особливості формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з порушенням мовлення досліджували: Ю. Рібцун, В. Тарасун, А. Руденок, К. Дудник, К. Колеснік, Н. Комарівська, І. Стахова та ін.

У своїх дослідженнях Ю. Рібцун, В. Тарасун виокремлюють такі основні напрями підготовки і формування готовності дітей із порушеннями мовлення до шкільного навчання:

1. Діагностичний. Передбачає комплексне обстеження, що охоплює мовні й немовні можливості дитини, у межах якого проводять діагностику та розробляють стратегію ефективної спрямованої корекції. У такому випадку найважливішою стає можливість використання методів диференціальної діагностики порушень мовлення, корекцією яких займається вчитель-логопед [9].

2. Корекційно-розвиваючий. Зважаючи на ступінь вираженості мовного дефекту дитини-логопата і його зв'язок з іншими сторонами психічного розвитку, можна зауважити, що одним дошкільникам необхідні індивідуальні та підгрупові корекційно-розвивальні ігри-заняття і систематична допомога з боку логопедів, психологів, батьків для підготовки їх до шкільного навчання. У свою чергу, іншим достатньо лого-корекційних занять з підготовки до навчання у школі та послідовного виконання рекомендацій батьками [11].

3. Інформаційно-методичний напрям. Узаємини та співпраця вчителя-логопеда з батьками є все більш актуальними внаслідок підвищення уваги до проблем дітей-логопатів та сім'ї. Батьки дошкільників із порушеннями мовлення повинні бути впевнені, що рекомендації вчителя-логопеда розроблені не тільки на основі особистого досвіду роботи, а й включають аспекти сучасних досліджень з усіх питань мовного розвитку дітей [9].

Відповідно до вказаного, підготовка дітей до шкільного навчання визначається як «організований, цілеспрямований процес засвоєння дитиною, як суб'єктом, нових знань, умінь та навичок за допомогою дорослих чи самостійно; складне утворення, структура якого включає загальну та спеціальну підготовку до школи й охоплює всі сфери діяльності дитини. Ці складові є взаємозумовленими, хоча кожна з них має свою психологічну й педагогічну специфіку» [3, с. 142].

За твердженням А. Руденок, К. Дудник, «успішне навчання дитини у школі можливе тільки при наявності такої умови, коли на момент вступу до неї у дитини була сформовані відповідні рівні фізичного, інтелектуального

особистісного розвитку, що забезпечує її психологічну готовність до школи» [8, с. 149].

Насамперед, як зазначає Н. Голуб, підготовка дітей із ЗНМ до школи має сформувати в них ті здібності, які слугуватимуть підґрунтям для формування навичок шкільного навчання. При цьому, за свідченням Н. Голуб, підготовка дітей із ЗНМ до навчання у школі повинна бути системною та комплексною і включати:

– розвиток усіх сторін мовленнєвої системи, навичок зв'язного мовлення, уваги, сприймання, пам'яті, мислення, уяви, моторної та емоційно-вольової сфер;

– формування позитивної мотивації навчальної діяльності;

– формування передумов навчальної діяльності (умінь сприймати, запам'ятовувати, виконувати інструкції, планувати роботу, виконувати її зосереджено, до кінця, орієнтуватися під час роботи на систему правил, діяти за зразком, здійснювати елементарні перевірні дії);

– цілеспрямоване формування лінгвістичних та логіко-математичних здібностей;

– формування пізнавальної активності та самостійності [1, с. 349].

За результатом дослідження К. Колеснік, Н. Комарівської, І. Стахової «навчання не може існувати без постійного навчального спілкування, при якому дитина, зрозумівши, чого вона не знає, не вміє робити, сама починає активно діяти, включаючи в цей процес вихователя, як досвідченого партнера. Думка дорослого при цьому сприймається дітьми як одна з можливих точок зору, яку треба співвіднести з власною, і думками інших дітей.» [2, с.129]

Підготовка дитини із порушеннями мовлення до шкільного навчання вимагає уваги до її здоров'я та функціонування організму. Особливу увагу слід звертати на фізичний розвиток дитини-логопата, оскільки нестача в цьому аспекті може ускладнити її адаптацію до навчання. Для досягнення цієї мети необхідно створювати сприятливі умови на заняттях, активно залучати

компенсаторні можливості організму дитини, а також організовувати психолого-медичний супровід [5, с. 388].

До завдань підготовки дошкільників із порушеннями мовлення до шкільного навчання можна віднести: діагностику готовності до школи; формування позитивних уявлень і емоційного ставлення до школи і навчання, формування досвіду навчальної діяльності; формування знань і навичок для засвоєння програмного матеріалу; виховання допитливості, довільності уваги й потреби в самостійному пошуку відповідей; формування мотивів навчання і позитивного ставлення до школи; підтримку природної потреби дітей у спілкуванні; формування математичних уявлень і грамотності; розвиток мовленнєвих навичок; підвищення здатності до соціальної адаптації; розвиток письма тощо [3, с. 143].

Особливості підготовки дошкільників із порушеннями мовлення до шкільного навчання передусім визначаються тим, що є взаємозв'язок мовних порушень та інших сторін психіки. І цей взаємозв'язок детермінує специфіку протікання розумових процесів у дітей з порушеннями мовлення. Наприклад, у дітей із загальним недорозвиненням мовлення часто проявляються ознаки недостатньої стійкості уваги, обмеження її обсягу. Крім того, діти із порушеннями мовлення можуть мати проблеми, пов'язані з мнемічними процесами (зниження рівня різних видів запам'ятовування та відтворення), у них відзначаються недостатній рівень інтелектуальної готовності, особливості психомоторного розвитку, який, як правило, відстає, не відповідає віковим нормам. Також велике значення має мовленнєвий розвиток як спілкування дитини та необхідна умова для створення передумов до формування писемного мовлення, яке багато в чому зумовлює інтелектуальний розвиток дітей у подальші вікові періоди [3, с. 142].

Основу підготовки дошкільників із порушеннями мовлення до шкільного навчання слід покласти на сучасне розуміння корекції мовлення, враховуючи компенсаторні можливості кожної дитини. Це означає розвиток чуттєвого сприймання, психічних функцій, формування нових механізмів та здатності до

рефлексії. Важливо надавати увагу сенсорно-перцептивному та семантичному аналізу, а також взаємодії з дорослими та мовленнєвій комунікативній діяльності. Особлива увага має бути зосереджена на здатності сприймати та розуміти інформацію, руховій активності, стимулюванні позитивних емоцій тощо. [5, с. 17].

Особливість підготовки дошкільників із порушеннями мовлення до шкільного навчання полягає у розробці та впровадженні корекційно-виховних заходів, а також у проведенні спеціальної корекційно-розвивальної роботи з метою заповнення прогалин у розвитку психічних процесів дитини. Ефективність впливу на дошкільників із мовленнєвими порушеннями залежить від оптимальних методів корекційно-виховного процесу. При цьому кожен тип порушення мовлення вимагає індивідуального підходу щодо розробки та вибору форми і методів роботи, навчальних планів і спеціальної методики [4, с. 95].

Також під час занять важливо варіювати форми діяльності та методи роботи з дітьми, стимулювати їх обговорення та сприйняття, навчати уважно спостерігати за предметами та явищами. Для привертання уваги дітей можна використовувати різноманітні засоби, такі як наклейки, фішки, різні призи, а також організовувати змагання як індивідуально, так і в команді. Заняття з дітьми з порушеннями мовлення повинні бути насичені емоціями та відбуватися у доступній для них формі. Важливо давати дітям можливість самостійно досягати результату, розвивати їхні мисленнєві процеси, створювати різноманітні ситуації, висловлювати власні висновки та узагальнення. У випадку затруднень, важливо не торкатися завдання дитини надто швидко, а навчити їх самостійно розв'язувати проблеми. Необхідно стимулювати творчий підхід та уміння фантазувати [10].

Отже, підготовка дітей з порушеннями мовлення до шкільного навчання, насамперед, має корекційне спрямування та передбачає, крім діагностики наявного стану готовності дітей до школи, ще й виправлення недоліків і прогалин у стані їх інтелектуального, мовленнєвого, соціально-психологічного

розвитку, формування здібностей, навичок, вмінь, що складають передумови для розвитку навчальних вмінь дітей.

Список використаних джерел:

1. Голуб Н. М. Підготовка дітей із ЗНМ до навчання у школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 7 (51). С. 343–351.
2. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Випуск 17. 2022. С.127-138.
3. Ласточкіна О. В., Кравченко А. І. Формування готовності дітей із ТПМ до навчання в школі засобами пізнавальних завдань випереджаючого характеру. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна*. 2010. Вип. 15. С. 141–144.
4. Мельниченко Д. В., Стахова Л. Л. Особливості підготовки дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненнями мовлення до навчання грамоти. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* (15 лютого 2018 року, м. Суми). Суми, 2018. С. 94–97.
5. Назаренко Г. І. Забезпечення готовності дитини до навчання в школі : методичні рекомендації для вихователів дошкільних закладів. Харків, 2002. 20 с.
6. Пантюк Т. Проблема підготовки до школи дітей з особливими потребами. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.* 2016. Випуск 31. С. 385–390
7. Руденок А., Дуднік К. Результати дослідження готовності дітей до школи під час військового стану. *Psychology Travelogs.* 2023. Вип. 1. С. 147–155.
8. Рібцун Ю. В. Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
9. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п’ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: Програмно-методичний комплекс. К. : Кафедра, 2013. 284 с.
10. Тарасун В. В. Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання: діагностика і формування : моногр. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. 294 с.

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Ольга Кислиця, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: І.Г. Барановська, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сім’я – це невелика різновікова соціальна група (сукупність) людей у складі подружжя (чоловіка та жінки), їхніх дітей (власних або усиновлених),

кровних родичів та осіб, пов'язаних з ними родинними зв'язками. Сім'я – це соціальний інститут, де існують врегульовані стосунки між батьками, дітьми, найближчими родичами. [5, с. 11]. Сім'я – це первинний колектив, який забезпечує умови для соціалізації дитини, її розвитку та виховання. Батьки створюють виховне середовище, особливу сімейну атмосферу для щоденного спілкування та взаємодії з дітьми. Через власні дії та вчинки вони передають дітям батьківські цінності та норми, демонструють моральні якості, приклади поведінки та особистісного ставлення до сім'ї, оточення, інших людей, навколишнього світу, тощо..

На важливості сімейного виховання наголошували в своїх працях класики педагогіки Я. Каменський, Ж.-Ж. Руссо, О. Духнович, В. Сухомлинський та інші. Наприклад, у своїй праці «Книга для батьків» А. Макаренко сформулював поради батькам, що залишаються актуальними і в XXI столітті. От деякі з них: «ваша власна поведінка – найвирішальніша річ, не забувайте, що ви виховуєте дитину в кожний момент вашого життя». Педагог уважав найголовнішим методом виховного впливу сім'ї – це вимогливість батьків до себе, батьківська повага до своєї сім'ї [5].

В. Сухомлинський підкреслював, що кожна сім'я здатна зробити дитину вихованною, якщо навчить її радіти, бути щасливою, життєрадісно сприймати світ, бути відкритою до радостей чи горя інших людей, вірити в інших людей та в свої сили, бачити духовну красу, прекрасне в людях та навколишньому світі. В трудовій сімейній діяльності вчений бачив підгрунття для цілісного гармонійного становлення та розвитку дитини [5, с.41].

Сучасні вчені педагогіки продовжують досліджувати виховний потенціал сім'ї та принципи сімейного виховання, вивчають питання взаємодії закладів освіти, сім'ї та громадськості з огляду на соціально-економічний, правовий, духовний, культурний розвиток суспільства. Популяризуючи глибокі традиції сімейного виховання, педагоги та психологи (І. Бех, Т. Алексеєнко, Т. Коваль, С. Кондратюк, Т. Лісовська, М. Стельмахович, О. Савченко та інші) звертають увагу на те, що батьки задають приклад поведінки, ціннісних ставлень до

загальноприйнятих норм, правил, пізнання, навчання. «Основа сімейного виховання, підкреслює С. Кондратюк, благополуччя сім'ї, подружній вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховання, …. у створенні та захисті домашнього вогнища» [4, с. 75-78]. Успішність сімейного виховання базується на гармонійних міжособистісних взаємовідносинах, гуманному ставленні до дитини та її інтересів. Натомість, у своїх працях педагоги доводять, що немає сталого алгоритму правильного сімейного виховання, оскільки кожна дитина унікальна та потребує індивідуального підходу на основі любові та поваги до її особистості [4; 5; 6].

Аналіз наукових джерел дозволяє констатувати, що сімейне середовище дослідники вивчають з позицій його корисності для розвитку дитини, визначають умови та потенціал можливостей сім'ї, котрі сприяють чи навпаки гальмують розвиток активності та особистісної свободи дитини. Комфортне сімейне середовище педагоги розглядають як сукупність можливостей для розвитку пізнавального інтересу дитини, для опанування нових знань, вмінь, набуття емоційного досвіду, виявлення нахилів. уподобань, здібностей дитини.

Сім'я для дитини – найзначиміше життєве середовище, котре можна розглядати як освітній простір активних цілеспрямованих психолого-педагогічних впливів. Це водночас і джерело, і умова розвитку пізнавального інтересу дитини. Успішність сімейного виховання залежить від стратегії виховання, тобто стилю виховання, який обрали батьки. Важливо не забувати, що до серця дитини ведуть п'ять головних шляхів: час, який батьки проводять разом з дитиною; дотик (обійми, поцілунки); допомога (слова віри, підтримки, спільне виконання справ, тощо); подарунок (увага до бажань та мрій); слова заохочення, які батькам корисно застосовувати на кожному етапі розвитку дитини.

Щоб відчути любов та підтримку батьків потрібно навчитися її проявляти. Педагоги-практики Т.Коваль, І. Барановська, вивчаючи фольклорні традиції українців, акцентують увагу, що давні традиції співати перед сном дитині ніжні мелодії колискових пісень – це створення особливого простору спокою,

близькості, довіри, безпеки, любові, розвитку, зв'язку з родом [2; 3]. У материнській колисковій зібрана її любов, добро, світло та щирість. Через слова колискової мати з перших днів виховує та навчає дитину, збагачуючи її життєвий досвід новими образами, щирими почуттями, любов'ю, відкриваючи простір для пізнання нового.

Ще одним дієвим засобом розвитку пізнавального інтересу дітей є театралізовані ігри, які надають дитині необхідні знання та вміння, через включення у гру. Перевтілення в героя театральної гри вчить діяти за правилами, дослухатись до інших думок, надає реальну можливість адаптуватись та позбутись скутості [1; 6].

Гра – вид дитячої діяльності, де криються великі пізнавальні можливості. Батьки, що знаходять час та можливості для гри з дитиною роблять гарні інвестиції в її майбутнє, оскільки різноманітність ігор дозволяє розкрити задатки та потенціал дитини, надути досвід творчої діяльності.

Отже, сімейне середовище – це соціальний конструкт, який має свій спосіб життя та взаємодії, що детермінує та виступає джерелом та умовою для особистісного розвитку, саморозвитку емоційного благополуччя всіх її членів. Для дитини сімейне середовище – це перший досвід спілкування, взаємодії, налагодження тісних стосунків. Наслідуючи батьків, родичів, дитина застосовує їхні уроки філософії, оволодіває формами та нормами поведінки, способами спілкування та взаємодії з людьми та навколишнім світом. Завдання батьків навчити дитину жити в гармонії із собою та в згоді з навколишнім світом, знаходити час для спілкування з дитиною, навчити дитину ділитися своїми проблемами, багато говорити з дитиною та не залишати без відповіді жодне її запитання. Тільки тоді вогник дитячої допитливості, її пізнавальний інтерес не згасне.

Список використаних джерел:

1. Барановська І. Театралізована гра як засіб художнього виховання дошкільників. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій . 2020. С. 218-221*

2. Коваль Т.В. Психолого-педагогічні особливості використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з молодшими школярами. *Науковий журнал «Молодий вчений»* №11 (51), Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 329-333.

3. Коваль Т.В., Шикирінська О.А. Мистецько-педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкових класів у контексті культурологічного підходу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Випуск 51 / редкол. Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. С. 52-56.

4. Кондратюк С. Сімейне виховання як важлива умова формування особистості дитини. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: психологічні науки. Вип 2. Том 1., 2016. С. 75-78

5. Лісовська Т.А. Сімейне виховання: навчально-методичний посібник. Миколаїв: видавець Румянцева Г.В., 2023. 152 с. С. 11

6. Федорук Н., Барановська І. Театралізовані ігри як засіб виховання дітей дошкільного віку, 2018 . С. 196-198

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТОК СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Кобялко, *студентка ступеня вищої освіти магістра*

Валентина Лопатюк, *студентка ступеня вищої освіти магістра*

Науковий керівник: К.А. Колеснік, докторка філософії, доцентка

Вінницький державний педагогічних університет

імені Михайла Коцюбинського

Розвиток словесної творчості в дітей старшого дошкільного віку є важливим етапом їхнього розвитку. На цьому етапі діти виявляють інтерес до мовленнєвої діяльності та починають активно використовувати мову для вираження своїх думок, почуттів і уявлень.

У наш час у дошкільній освіті важливим стає питання розвитку творчих здібностей дитини під час занять та в повсякденному житті. Вихователі закладів дошкільної освіти виконують важливі завдання мовленнєвого розвитку: формують національну свідомість; вчать дітей правильно, виразно й чітко виражати свої думки; вчать складати творчі розповіді; прищеплюють любов до дитячої книги; створюють позитивне ставлення до мови та мовленнєвої діяльності; розвивають уяву тощо.

У Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» та Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція) наголошується на важливості розвитку мовлення дітей. При цьому наголошується не на вирішенні окремих завдань мовленнєвого розвитку дітей, а на цілісному підході до формування мовленнєвої компетентності, розглядаючи в єдності її складників [1]. Це визначається як один з ключових критеріїв і вагома умова для становлення та розвитку мовленнєвої особистості дошкільника, процес якого відбувається на етапі дошкільного дитинства.

Психологія мовленнєвої діяльності дошкільного дитинства вивчалася такими вченими як Н. Завацька, Г. Костюк, Р. Павелків, І. Сікорський та інші. Вони внесли значний внесок у розуміння процесів мовленнєвого розвитку у дітей дошкільного віку. У працях А. Богуш, Н. Гавриш, К. Колеснік, Л. Калмикової, Н. Комарівської описано сучасні педагогічні технології, різноманітні методи та прийоми розвитку словесної творчості.

Словесна творчість – це спеціально організований, зумовлений мотивацією процес створення дитиною твору в будь-якій формі мовленнєвого висловлювання, що відповідає певним літературним нормам [3]. Для досягнення високого рівня розвитку мовлення та словесної творчості в дітей старшого дошкільного віку можливе лише з урахуванням певних умов:

– розвиток психічних процесів, зокрема творчої уяви, яка є основою для створення нових ідей;

– розвиток усіх сторін мовлення, включаючи лексику, граматику, фонетику;

– збагачення життєвого досвіду дітей;

– організація спеціального навчання.

Діти старшого дошкільного віку вже можуть вільно фантазувати, розповідати різноманітні історії, а також створювати казки за сюжетними картинками та опорними схемами, самостійно вигадувати персонажів та розгортати сюжетні лінії, розвиваючи свою творчість та мовленнєві навички.

Науковиці А. Богуш, Н. Гавриш уважають, що найпоширенішими методами роботи з розвитку словесної творчості є: розповідь або читання казки вихователем, показ різних видів театрів (ляльковий, тіньовий, настільний та ін.), різноманітні види ігор (ігри-фантазування, дидактичні, сюжетно-рольові, театралізовані), робота з казкою (придумування початку й кінця казки, введення нових персонажів, зміна сюжетної лінії тощо) [2; 3]. Дослідниця Н. Гавриш стверджує, що для навчання творчого розповідання важливо використовувати такі засоби розвитку словесної творчості як фольклор, казка, ілюстрації, природа, іграшки, театр та ін.

Казка є одним з найбільш ефективних та доступних засобів розвитку словесної творчості. Вона служить зразком для створення зв'язної розповіді, утворення яскравих образів та використання літературної мови. Казка стимулює уяву та фантазію дитини, заохочує її до творчості.

Завдяки казці в дітей збагачується й активізується словниковий запас, формується граматична правильність мовлення, розвивається зв'язне мовлення. Дошкільники з легкістю запам'ятовують образні вислови (ведмідь-набрід, лисичка-сестричка, зайчик-побігайчик, мишка-норушка, жабка-скрекотушка та ін.) та повтори (котиться-котиться, далеко-далеко та ін.).

Ігрова діяльність має значний вплив на розвиток здібностей дитини. Саме гра сприяє розвитку образотворчості, мовленнєвих та музичних здібностей [8]. Гра-фантазування може розглядатися як форма творчості, оскільки вона сприяє розвитку ключових характеристик творчого мислення:

– швидкість думки: здатність генерувати багато ідей у найкоротший час;

– оригінальність: здатність формулювати нові та неочікувані ідеї, які відрізняються від загальноприйнятих;

– сміливість: здатність приймати рішення у невизначених ситуаціях;

– допитливість: стимулювання відкритості та інтересу до нового; розвиток уміння бачити незвичайне у звичайному та дивуватися йому.

Для сприяння розвитку словесної творчості важливо включати в кожне заняття з літератури ознайомлення дітей із змістом і художньою формою твору,

акцентувати увагу на образних виразах, характеристиці персонажів, їх настроїв та діалогів. З дітьми старшого дошкільного віку необхідно проводити різноманітні творчі завдання: уточнення знань дітей про фразеологічні звороти; розуміння образних слів та виразів із переносним значенням; складання імпровізованих діалогів; виконання пластичних етюдів; організація ігор-інсценізацій, режисерських ігор та ігор-драматизацій найцікавіших уривків творів; розвиток окремих сценічних навичок, включаючи виконання реплік персонажів; встановлення зв'язку між змістом тексту та характером музичного твору, що може поглибити розуміння сюжету літературного твору; самостійне складання дітьми казок; залучення дітей до показу окремих дій у театральних виставах [2].

Також серед методів стимулювання словесної творчості та навчання творчої розповіді є творчі завдання, які спонукають дітей до імпровізації, комбінування та вигадування. Старші дошкільник можуть складати різні нісенітниць. Наприклад, «Чого на світі не буває?» (кит смугастий виплив з моря та йде по воду до криниці; літо, а на градуснику мінус 2). Нісенітниці позитивно впливають на збагачення та активізацію словника, розвиток творчості та уяви, здатність до жартів та сміху.

У процесі освітньої діяльності та повсякденному житті із дітьми старшого дошкільного віку варто використовувати «Storytelling», мнемотаблиці й мнемосмужки, «Сенкан», прийоми ейдетики та ін.

Використання мнемотехнік у роботі з дітьми виконує ряд освітніх завдань: формування вмінь складати речення, розповіді; формування вмінь розуміти й розповідати твори за малюнками; вивчати вірші; розвиток зв'язного й діалогічного мовлення; розвивавати кмітливість, уміння порівнювати, виділяти істотні ознаки *(рис.1)*.

Рис. 1. Мнемосмужки (взято з http://surl.li/tkkxk)

«Сенкан» – це форма творчості, що сприяє розвитку в дітей навичок виокремлення найважливіших аспектів у великому обсязі інформації, аналізу, узагальнення та короткого вираження своїх думок у віршованій формі, що складається з 5 рядків.

Казка

Чарівна, милозвучна.

Вчить, розвиває, дарує.

Чарівний світ.

Чарівність.

При плануванні занять та ігор за допомогою техніки «Storytelling», фахівці рекомендують використовувати кубики історій, які сприятимуть розвитку уяви та фантазії, комунікативних навичок, вмінню висловлювати думки.

Отже, впровадження сучасних методик стимулювання словесної творчості в роботу закладів дошкільної освіти сприятиме розвитку мовленнєво-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку й сприятиме загальному розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: http://surl.li/qjxo (дата звернення: 20.10.2022).

2. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2007. 230 с.

3. Гавриш Н. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці. Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001. 218 с.

4. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71.

5. Коваль Т.В., Граб О.Д. Розвиток творчої особистості майбутнього педагога засобами народного музичного мистецтва. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 74. 216 с. Т. 2. С. 211-215.

6. Колеснік К., Комарівська Н., Карук І., Пахальчук Н. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами театралізації. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 104-115.

7. Лазаренко Н.І., Колеснік К.А. Впровадження технології групової діяльності в контексті ігрового підходу організації освітнього процесу дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія: педагогіка і психологія. Випуск 65. 2021. С. 24-28.

8. Любчак Л. В., Колеснік К.А. Методика організації ігрової діяльності: практикум. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2017. 196 с.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Тетяна Ковтун, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: К.А. Колеснік, докторка філософії, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

На сьогоднішній день у системі дошкільної освіти існує безліч невирішених питань та проблем, серед яких і розвиток мовлення у дітей молодшого дошкільного віку. На нашу думку, саме розвивальне середовище в закладі дошкільної освіти здатне розвинути усі психічні процеси, компетентності та здібності дитини необхідних для всебічного розвитку та формування особистості в цілому. Тому метою нашого дослідження є зосередити увагу на питанні створення розвивального середовища в групі дошкільного навчального закладу з метою формування та розвитку мовлення вихованців молодшого дошкільного віку. Саме в цьому віці мовлення дитини потребує з боку дорослого постійного стимулювання, заохочення та розвитку.

Питанням особливостей розвитку мовлення дітей займаються низка провідних українських та зарубіжних педагогів, логопедів, науковців, серед яких: А. Богуш, І. Малишевська, Т. Корж, С. Кондратенко, О. Писарчук та багато інших.

Розвиток мовлення дітей у закладі дошкільної освіти є складним і водночас довготривалим процесом, який не може відбуватися без створення відповідного розвивального та мовленнєвого середовища. Під поняттям «розвивальне середовище» слід розуміти сукупність санітарно-гігієнічних, матеріально-технічних, ергономічних, естетичних, психолого-педагогічних умов, які є необхідними для організації життя дітей у ЗДО [3, с. 234-237]. Цілями створення розвивального середовища є забезпечити формування життєво важливих потреб у процесі формування особистості. Науковці виділяють 6 складових частин розвивального середовища в ЗДО:

– Ігровий осередок – реалізація ігрових задумів дітей. Орієнтовне наповнення осередку сюжетно-рольових ігор: матеріали для розігрування сюжетно-рольових ігор; різні види іграшок. Орієнтовне наповнення осередку дидактичних ігор: настільні дидактичні ігри; лото; доміно; мозаїка.

– Мистецький осередок – розвиток естетичного смаку; ознайомлення з різними видами мистецтва; розвиток творчих здібностей і уяви, образного мислення; формування практичних навичок образотворення; формування основ мистецької культури.

– Читацький осередок – формування читацької культури. Орієнтовне наповнення групової бібліотеки: дитячі книжки, різні за змістом і формою; дитячі енциклопедії; журнали; портрети письменників.

– Фізкультурний осередок. Орієнтовне наповнення: дошка ребриста, дошка зі слідами, дуга для підлізання, кошик для м’ячів, м’ячі гумові, обручі, скакалки довгі та короткі, палиці гімнастичні, шнур довжиною, прапорці, стрічка на кільцях, кубики пластмасові, хусточки, брязкальця, нетрадиційне обладнання із залишкових, природних матеріалів, ілюстрації для ознайомлення дітей з різними видами спорту, маски для рухливих ігор.

– Трудовий осередок – прищеплювання інтересу до праці; формування навичок культурної поведінки в побуті, поваги до людської праці. Орієнтовне наповнення: фартухи, совочками для змітання крихт зі столу, губками, ганчірками, предмети для сервірування столу; кольоровий папір, картон, ножиці, клей, олівці тощо.

– Еколого-природничий – формування еколого-доцільної поведінки, естетичного ставлення до природи. Орієнтовне наповнення: кімнатні рослини та тварина календар природи; щоденники спостережень за об'єктами природи та проведення дослідів; дитяча довідкова література еколого-природничого спрямування; клейончасті фартухи, лійки, щіточки, миски, клейонки, ганчірки, палички для зрихлення землі; для догляду за тваринами: тази, ганчірки, щітки.

Завдання вихователя – урізноманітнити діяльність дітей таким чином, щоб розвивати допитливість і творчість, при цьому поєднуючи попередні й нові враження. Тому що саме ігрова діяльність спонукає до самостійного мовлення, активізує словниковий запас дітей і наповнює його термінами [7, с.1].

Як результат навчання дітей у ЗДО є оволодіння мовленнєвою та комунікативною компетентностями, які є необхідними для подальшого повноцінного життя та навчання в закладах загальної середньої освіти тощо.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти мовленнєву компетентність слід розглядати як «здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних та невербальних засобів комунікації.» А комунікативна компетентність – це «здатність дошкільника до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії…» [2, с. 22-23].

Молодший дошкільний вік є найбільш сенситивним періодом для розвитку мовлення. Провідним видом діяльності є ігрова. Тому саме діалогічне мовлення, яке найкраще розвивається під час рольових та дидактичних ігор є основною формою спілкування з однолітками та дорослими. У цьому віці загалом збільшується словниковий запас, який в середньому поповнюється 1500-2000

новими словами за рік. Пасивний словник переважає над активним. Під час спостережень за дитиною 4-річного віку можна почути як вона в грі «сама з собою говорить» незрозумілою мовою, це так зване «бурмотіння». Також у цьому віці з'являються звуки пізнього онтогенезу: [с], [з], [ц], [дз], [с'], [з'], [ц'], [дз'], [ш], [ч], [ж], [дж], звукосполучення [шч]. У цей віковий період у дитини в нормі зникає пом'якшення звуків. Діти можуть диференціювати та розрізняти звуки завдяки добре розвиненому фонематичному слуху. Загалом звуковимова стає чіткішою та зрозумілішою для оточуючих. Але деяким дітям складно вимовляти свистячі, шиплячі звуки та звук [р]. Дитина може добре вимовляти слова, які складаються з двох складів, але при вимові слів з 3-4 складів може допускати помилки: пропустити цілий склад, переставити склади місцями або пропустити деякі приголосні звуки в середині слова.

Під час спілкування молодші дошкільники застосовують усі самостійні та службові частини мови, але переважають дієслова та іменники. Також можуть уживати в реченнях прості прийменники й сполучники: так як, тому що, якщо, коли та інші. У цьому віці також відбувається інтенсивний розвиток граматичної будови мовлення, але дитина ще може допускати граматичні помилки: не завжди вірно використовує відмінкові закінчення, іноді неправильно узгоджує між собою слова. За допомогою дорослих малюк переказує казки, повторює невеликі вірші [1, с.24-32].

У дітей молодшого шкільного віку зазвичай позаситуативно-пізнавальна форма спілкування, яка розвивається в ході спільної діяльності з дорослим (батьками, вихователями тощо) та самостійної діяльності дитини. Під час комунікації в дітей розвивається наочно-образне мислення та уява. Дитина здатна контролювати власне вимовляння звуків та при потребі виправити себе та інших (ближче до 5 років), завдяки добре розвиненому мовному чуттю. Дитина добре знає назви багатьох оточуючих предметів, узагальнює їх. У мовленні малюка 4-го року життя можна почути прості речення. Але поступово з'являються й складні речення. У лексиконі дитини з'являється нове запитання:

«Для чого?» або «Чому?», яке вказує на вже достатньо високий рівень розвитку не лише мовлення, але й мислення [4, с. 41].

Слід зауважити, що вивчення усної народної творчості, а саме: читання казок, оповідань, байок, вивчення напам'ять коротких віршів, прислів'їв, приказок, небилиць, загадок, скоромовок, лічилок і народних пісень є важливими для мовленнєвого розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Тому необхідним елементом розвивального, предметного середовища є осередок книги, який є засобом формування в молодших дошкільників інтересу до художньої літератури. Це те місце в груповій кімнаті, де діти разом з вихователями можуть читати та обговорювати різні твори, інсценувати відомі дітям діалоги з улюблених казок, мультфільмів, доглядати та вчасно «лікувати» книги. В осередку книги обов'язково мають бути дитячі книжки, журнали, енциклопедії, комікси, розмальовки та багато іншого. Серед програмованих творів для молодших дошкільників є: «Неслухняний глечик» (С. Васильченко), «Про двох цапків» та «Дві кізоньки», «Десять робітників» (М. Коцюбинський), «Хто кого водив?» (О. Гончар), «Лялька під дощем» (В. Сухомлинський), мирилки колискові, лічилки, заклички тощо.

Наведемо приклади вправ та вправ для розвитку мовлення в дітей молодшого шкільного віку в умовах розвивального середовища:

1. Дидактична вправа «Де?». Мета – вивчення та узагальнення прийменників.

Інструкція: вихователь просить дітей пофантазувати й дати відповідь на запитання (перед грою навести дитині приклади). Наприклад: де може або не може бути чашка? (На столі, на дошці, під серветкою тощо).

Рекомендації: краще використовувати слова із побуту й брати їх у гру, як зразок.

2. Дидактична вправа «Один-вони». Мета – засвоєння іменників у множині.

Інструкція: вихователь називає слово в однині, а діти – в множині. І потім можна навпаки: вихователь – множину, а діти – однину.

Мовленнєвий матеріал: яблуко – яблука, корова – корови, олень – олені, ножі-ніж, літак – літаки, лампа – лампи, будинок – будинки, порося – поросята.

Таким чином вихователь може допомогти засвоїти складніші варіанти в множині. Варто використовувати картинки-підказки *(див. рис.1)*.

Рис. 1.1. Дидактичний матеріал до вправи «Один-вони»

3. Дидактична вправа «Продовж речення». Мета – розвиток зв'язного мовлення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, уяви.

Інструкція: вихователь пропонує дітям продовжити речення. Вихователь каже початок речення, а вихованці продовжують, наприклад:

− Коли йде дощ – (на небі хмари)

− Якщо світить сонце –

− Якщо я забруднюся –

− Якщо бачу метелика –

Примітка: може вигадувати та фантазувати цікаві та нестандартні варіанти продовження речень, розвиваючи уяву та фантазію малечі [6, с. 156-158].

4. Дидактична вправа «Підбери словечко». Мета – вивчення та узагальнення займенників.

Інструкція: вихователь говорить речення, а дитина має замість займенника підібрати інші слова. Наприклад:

Він росте в парку (кущ, дуб, дерево, горіх) тощо.

Вона носить спідницю (мама, дівчинка, тітка, бабуся, подруга) тощо.

Вони люблять вчитися (учні, діти, малюки) .

5. Дидактична вправа «Назви одним словом». Мета – вивчення узагальнюючих слів.

Інструкція: вихователь пропонує дітям назвати одним словом.

Мовленнєвий матеріал:

− Як можна назвати одним словом: сніг, дощ, град, блискавка, вітер? (Опади)

− Як можна назвати одним словом: бабуся, дідусь, хлопчик, дівчинка, немовля? (Люди)

− Як можна назвати одним словом: троянда, барвінок, ромашка, лілія, мак? (Квіти)

− Як можна назвати одним словом: лялька, машинка, кубик, конструктор? (Іграшки)

− Як можна назвати одним словом: весна, літо, осінь, зима? (Пори року)

Отже, молодший дошкільний вік є найкращим періодом для розвитку мовлення. Кожна кімната, навчальний кабінет, спортивна та музична зала, дитячий майданчик може слугувати розвивальним середовищем для молодших дошкільників. А іграшки, книжки, будь-який дидактичний матеріал, настільні ігри, спортивний інвентар, твори мистецтва, з якими дитина постійно або періодично взаємодіє, грається, спостерігає, дізнається їх назву, функції, викликають позитивні емоції та тим самим активізують мовленнєву діяльність дошкільників, можуть слугувати засобами та елементами розвивального середовища. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розроблені дидактичних ігор та вправ для мовленнєвого розвитку дітей молодшого дошкільного віку в умовах розвивального середовища.

Список використаних джерел

1. Атрощенко, Т.О. Підготовка майбутнього вихователя до формування мовленнєвої компетентності дошкільника в процесі різних режимних моментів в ДНЗ. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка (10),* 2013.С.24-32.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) / наук. керівник: Т.О. Піроженко. К., 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 408 с.

4. Костянтинова О., Харитонович О. Розвивальне середовище групових приміщень: структура і зміст. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 11. С. 41.

5. Корж Т. М. Створення розвивального середовища в дошкільному навчальному закладі. *Інформаційно-методичний збірник головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів*. 2012. № 2(136). С. 75–79.

6. Крутій К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. 307 с.

7. Ригель О., Гурковська Т. Предметне середовище як розвивальне в групі дітей раннього віку. *Практичний психолог. Дитячий садок.* 2018. № 10. С. 1.

КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Олена Охріменко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.В. Колосова, кандидатка педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У сучасному світі, де суспільство постійно змінюється і розвивається, важливою стає не лише наявність базових знань, але і здатність швидко навчатися, пристосовуватися до нових умов і вирішувати складні завдання. Тому розвиток компетентностей стає ключовим завданням у сучасній освіті та розвитку людського потенціалу

Компетентнісний напрямок розвитку освіти — це підхід до навчання, який акцентується на розвитку конкретних компетентностей дітей, що є важливими для їх успішної адаптації та функціонування в сучасному суспільстві. Основними принципами компетентнісного підходу є:

1. Орієнтація на дії, коли процес навчання спрямований на розвиток дитячої здатності застосовувати знання та навички у різних життєвих ситуаціях.

2. Інтеграція знань, навичок та вмінь.

3. Активне навчання, яке передбачає застосування інтерактивних методів, сприяння самостійному вирішенню проблем та саморозвитку.

4. Розвиток критичного мислення: формування у дітей здатності аналізувати і оцінювати інформацію, робити висновки та приймати обґрунтовані рішення.

5. Здатність до співпраці: вироблення у дітей вмінь працювати в команді, взаємодіяти з іншими людьми, розвивати ефективні комунікаційні навички.

6. Адаптивність до змін: формування вмінь пристосовуватися до суспільства, яке швидко змінюється, навчатися протягом життя та розвивати нові компетентності відповідно до потреб часу.

На думку, науковців, компетентність – це сукупність знань, навичок, вмінь, властивостей особистості, які необхідні для успішного виконання конкретної ролі, завдання або функції в певній сфері життя. Вона охоплює не лише теоретичні знання, але й уміння застосовувати їх на практиці, а також вміння пристосовуватися до змінних умов і використовувати ресурси для досягнення мети [4]. Компетентність може бути загальною (наприклад, комунікативна або аналітична) або специфічною для певної професії, галузі або сфери життя (наприклад, фінансова, медична, технічна тощо).

Дошкільний вік – це час, коли діти активно долучаються до соціального життя своєї країни, опановують соціальні норми, правила поведінки, цінності та норми суспільства. Формування соціально-громадянської компетентності надає можливість навчити дітей адаптуватися до соціальних ситуацій, розвивати вміння спілкуватися та взаємодіяти з іншими; сприяє вихованню культурно свідомих та відповідальних громадян; розвиває емпатію та співчуття, що дозволяє створити сприятливе соціальне середовище та допомагає уникнути конфліктів. Соціально-громадянська компетентність є важливою складовою успішного навчання в школі та адаптації до вимог сучасного суспільства.

Соціально-громадянська компетентність старших дошкільників охоплює широкий спектр навичок, які допомагають їм розуміти свої права та обов'язки, взаємодіяти з іншими людьми та бути активними членами суспільства [2, с. 162]. А саме, старші дошкільники вчаться спілкуватися з іншими дітьми та дорослими, висловлювати свої думки та почуття, вирішувати конфлікти мирним шляхом, розуміти почуття і потреби інших людей, виявляти співчуття та допомагати тим, хто в них потребує, засвоюють основні правила та норми поведінки, розуміють, що кожна людина має права та обов'язки, вчаться поважати та цінувати

різноманітність у культурі, зовнішньому вигляді та думках, навчаються бути активними учасниками своєї спільноти, брати участь у різних заходах та діяльностях [3, с. 74]. Розвиток соціально-громадянської компетентності у дітей старшого дошкільного віку відбувається через різноманітні ігри, вправи та спільні проєкти, які сприяють їхньому соціальному та емоційному розвитку.

Одним із сучасних засобів формування соціально-громадянської компетентності старших дошкільників є квест-технологія. Квест-технологія – це метод активного навчання, який базується на ідеї вирішення завдань або проблем шляхом дослідження, співпраці та прийняття рішень. У контексті освіти або тренінгів, це може бути використано як спосіб залучення дітей до вивчення матеріалу через вирішення різноманітних завдань, загадок або виконання конкретних місій.

Існує безліч різних типів квестів:

1. Класичний квест: учасники отримують список завдань або загадок, які вони повинні вирішити, щоб пройти квест.

2. Шукання предметів: учасники шукають певні предмети або об'єкти в певному місці, розв'язуючи загадки чи завдання за маршрутом.

3. Квест з кодами або ключами: учасники збирають або розгадують коди, щоб отримати доступ до наступного етапу квесту.

4. Місійний квест: учасники мають виконати певні місії або завдання в реальному чи віртуальному середовищі.

5. Квест-гра: учасники змагаються в команді або індивідуально, щоб здолати різні рівні або виконати завдання шляхом збору балів або досягнення певних цілей.

6. Квест на основі рольової гри: учасники відтворюють ролі персонажів та взаємодіють між собою, щоб вирішити завдання або пройти квест.

7. Квест з використанням технологій: використання мобільних додатків, AR (розширена реальність) або VR (віртуальна реальність) для створення інтерактивного та захоплюючого досвіду. Кожен з цих типів має свої унікальні особливості і може бути адаптований до різних ситуацій та цілей.

Квести для старших дошкільників, які сприяють формуванню соціально-громадянської компетентності, можуть бути веселими та захоплюючими, одночасно спонукаючи дітей до оволодіння важливими соціальними навичками. Наприклад: квест «Друзі на допомогу», під час якого діти мають проходити чергові завдання разом у парах або малих групах, а саме виконання завдань передбачає взаємодію та допомогу одне одному; квест «Ми – команда» передбачає виконання дошкільниками різних вправ колективно (складання пазлів, конструювання будівлі); квест «Правила ввічливості», у якому кожне завдання пов'язане з основними правилами ввічливої поведінки: як привітатися, як висловлювати подяку, як ділитися тощо; квест «Емоційна гімнастика» передбачає виконання завдань, які спрямовані на виявлення та вираження різних емоцій. Наприклад, грати ролі смішного, сумного, зляканого або радісного персонажа. Квест «Пізнай себе та інших» передбачає виконання завдань, які спрямовані на вивчення власних інтересів, уподобань та характеристик інших дітей. Наприклад, гра «Відгадай, хто я?», ігри на знайомство. Квест «Відчуй іншого» допомагає розвинути співчуття та розуміння почуттів інших за допомогою завдань на розпізнавання емоцій за виразом обличчя. Таким чином, квест-технології можуть бути цікавими та корисними для дітей старшого дошкільного віку, допомагають їм розвивати соціальні навички, співпрацю та емпатію.

Отже, формування соціально-громадянської компетентності у старших дошкільників засобами квест-технології сприяє їхньому особистісному розвитку та підготовці до життя в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71.

2. Колосова О.В**.** Формування соціальної компетентності дошкільників засобами сюжетно-рольової гри. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім.

М.Коцюбинського, 3-5 квітня 2013.) / за ред. Г.С.Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. Вип.2. С. 162-166.

3. Колосова О.В. Форми взаємодії дошкільного закладу з сім'єю у контексті формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського університету*. Івано-Франківськ. 2013. Вип.XLVI. С. 73-77.

4. Мнишенко К.В. Етно-педагогічна культура майбутніх вихователів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. 2020. Випуск 61. С. 154-162.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Дар'я Пилипенко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О. В. Колосова, кандидатка педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У зв'язку зі стрімким розвитком ринку фінансових послуг у сучасному динамічному світі виникає нагальна необхідність не тільки знайомства з фінансовими й економічними термінами, основами здійснення фінансових операцій, а й загалом формування соціальної компетентності й навичок фінансової грамотності дітей ще з дошкільного віку. Завдяки отриманим знанням і навичкам, діти у подальшому зможуть складати власний бюджет, контролювати видатки, приймати виважені фінансові рішення, вмітимуть заощаджувати та розсудливо ставитися до кредитів. Знайомство дітей з фінансовими й економічними термінами, а також основами здійснення фінансових операцій повинно відбуватися ще змалку, зокрема в умовах закладів дошкільної освіти.

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти (2021) в Освітньому напрямі «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність» проголошено, що прояв соціальної компетентності й навичок фінансової грамотності дошкільників означає здатність дитини усвідомлення самої себе та

взаємодії з іншими людьми. Це «надихає дитину вивчати свої права і обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, формує розвиток лідерських якостей» [1, с. 29].

Проблематиці економічного виховання дітей в різних аспектах присвячено низку публікацій вітчизняних та іноземних авторів (В. Андрієвська, В. Андрійчук, Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, А. Сазонова, Frisancho V., Garg N., Singh S. та ін.). Увага дослідників сфокусована на питаннях економічної освіти дітей дошкільного віку (А. Богуш); формуванні основ економічної культури, формуванні у дітей старшого дошкільного віку економічних знань, усвідомлення дітьми економічних понять (Н. Грама); залученні дітей до економіки, початковій економічній освіті як одного з чинників економічної соціалізації (А. Шатова); становленні економічної соціалізації дітей (В. Москаленко) та інших.

У дошкільному віці формування соціально-фінансової грамотності найефективніше відбувається у предметно-практичній, предметно-ігровій, комунікативній, господарсько-побутовій, пізнавальній діяльності дитини [4, с. 9], у процесі організації різноманітних видів діяльності дітей, зокрема, ігор, читання, спілкування, різних видів предметної діяльності.

Активні інструменти навчання в побуті є найбільш ефективними методами навчання дитини дошкільного віку. Відносно сім'ї, культура фінансової поведінки починається з планування сімейного бюджету і вироблення стратегії реалізації потреб життєвого циклу. Прикладом «домашнього» навчання фінансової грамотності є спільний похід до магазину. Важливим елементом інтерактивного «домашнього» навчання є встановлення діалогу між батьками та дитиною, надання їй можливості самостійно приймати рішення щодо покупок з врахуванням її потреб і бажань. У цьому контексті доречним є обрахунок коефіцієнта ефективності впровадження інтерактивних інструментів розвитку фінансової грамотності дитини на основі фінансових можливостей родини в контексті витрачання домогосподарством коштів [2, с. 4].

Особливе педагогічне навантаження для підвищення фінансової грамотності дітей дошкільного віку несуть мультфільми. Аудиторія дошкільного віку проявляє найбільший інтерес до мультфільмів, сприймаючи їх як зрозуміле вікно у дорослий світ. Серед вітчизняних напрацювань, створених для підвищення рівня фінансової грамотності дітей – проєкт «Цікава фінансова грамотність» від Future education. Доступні в YouTube мультфільми розповідають дітям про особисті фінанси та прості фінансові лайфхаки на кожен день [4, с. 12].

Особливе місце в системі інтерактивних інструментів розвитку фінансової грамотності дітей відведено Глобальному освітньому проєкту – всесвітньому тижню грошей, що проводиться у 152 країнах світу, зокрема й в Україні. В Україні національним банком України (наказ від 18.05.2013 № 61-од) за підтримки проєкту USAID «трансформація фінансового сектору» започатковано проведення Всеукраїнського тижня фінансової грамотності / тиждень грошей (у листопаді) та Всесвітнього дня заощаджень (31 жовтня). Усі заходи в межах всесвітнього тижня грошей широко висвітлюються в соціальних мережах, що підвищує рівень залученості дітей до новітніх методів навчання фінансовій грамотності.

Складність проблеми підвищення рівня фінансової грамотності людини диктує необхідність застосування системи інструментів, яка забезпечить комплексний підхід до вирішення цієї проблеми з найбільш раннього періоду соціалізації людини – його дитинства. Ключову роль у цьому відіграють програми, за якими відбувається освітній процес у закладах дошкільної освіти.

Однією з програм, яка сприяє оволодінню дітьми навичками, які допомагають соціальній інтеграції в суспільстві, вихованню в них готовності до свідомої участі в товарно-грошових відносинах є міжнародна програма соціально-фінансової грамотності дітей від 3 до 6 років «Афлатот» [3]. Курс її впровадження визначено відповідним наказом Міністерства освіти і науки від 22.01.2016 р. № 46 «Щодо упровадження основ соціальної і фінансової освіти дітей дошкільного віку». У рамках інтеграції вітчизняної дошкільної освіти у

світовий простір, яка передбачає активне залучення до міжнародних проєктів і програм, українське дошкілля приєдналось до Міжнародної мережі програм соціально-фінансової освіти «Афлатун» за програмою, яка формує в дошкільників ази соціальної та фінансової грамотності «Афлатот».

Отже, важливу педагогічну роль у формуванні соціально-фінансової грамотності дітей старшого дошкільного віку відіграє культура фінансової поведінки в сім'ї; навчання, пов'язане з сприйняттям освітніх аудіо- та відеоматеріалів, зокрема перегляд мультиплікаційних фільмів з участю улюблених персонажів. Для дітей дошкільного віку ефективним є комплексні освітні програми з фінансової грамотності, такі як навчальна програма ради з питань економічної освіти з питань фінансової придатності для життя «Афлатот».

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція від 12.02.2021) URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Григоренко Г. І., Курінна А. Ф., & Погрібняк, Н. В. До проблеми участі батьків щодо формування фінансової культури в дітей старшого дошкільного віку. *Гуманітарний корпус.* Випуск 46 Зб. наук. статей з актуальних проблем філософії, культурології, історії, психології та педагогіки. Київ. ТОВ «НВП Інтерсервіс». 2022. С. 121-123.

3. Програма навчання педагогів дошкільних навчальних закладів за програмою «Афлатот» – соціальна і фінансова освіта дітей дошкільного віку. URL : http://www.garmoniya.mk.ua/programa-aflatot.html

4. Рейпольська Ольга. Економіст із дитинства, або Формуємо соціально-фінансову грамотність дошкільника. *Вихователь-методист дошкільного закладу*: спеціаліз. журн. 2021. № 8. С. 8-13.

ГРУПОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Любов Пилипенко, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.В.Шикиринська, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

З перших днів свого життя дитина оточена різними людьми та бере участь у соціальних взаємодіях. Це і є той досвід спілкування, який дитина набуває, перш ніж навчитися говорити. Проблема соціалізації дітей дошкільного віку не є новою у наукових дослідженнях. Такі вчені, як Л. Артемов, А. Богуш, Н. Гавриш, А. Кононко, Н. Лисенко, І. Рогальська підкреслюють її значення для розвитку дитини-дошкільника. Науковці визначають процес соціалізації як процес надбання дітей дошкільного віку соціального досвіду. Необхідність поповнення соціального досвіду дошкільника зазначена у Базовому компоненті дошкільної освіти. У цьому державному стандарті розвиток дитини в дошкільному віці визначається, зокрема, необхідністю створення сприятливих умов для встановлення його соціального досвіду, закладання основ соціальної компетентності дитини, розвитку його соціальних емоцій, мотивацій та орієнтації на навчання в реальних соціальних умовах.

Розглянемо один із способів формування соціальних навичок дітей старшого дошкільного віку, а саме – організацію їх групової діяльності.

Науковцями поняття «група» трактується як «об'єднання, яке виникає на основі особистих симпатій і емоційних взаємин між її членами» [1, с. 10]. Таке об'єднання формується завдяки спільним цінностям, довірі, щирості та відкритості стосунків, дотриманню певних поведінкових норм і прихильному ставленню один до одного. Згідно з освітньою лінією «Дитина в соціумі», завдання вихователя полягає у формуванні в дітей дошкільного віку навичок соціально прийнятної поведінки, здатності орієнтуватися в міжособистісних стосунках, а також готовності до співпереживання і співчуття.

На думку колективу авторів [3,4], групова діяльність сприяє розширенню кругозору дитини, формуванню здатності до сприйняття нового соціального досвіду, що є основою для подальшого навчання і розвитку. Науковці підкреслюють, що групова діяльність дозволяє дітям навчитися розподіляти завдання, приймати рішення спільно, слухати й висловлюватися з повагою до думок інших.

Для успішної та ефективної групової діяльності необхідні певні попередні умови. По-перше, слід орієнтуватися на потреби, здібності, інтереси дошкільників та формувати позитивний клімат у групі. По-друге, встановлення певних психологічних стосунків між його членами. По-третє, кожен член групи має відчувати себе впевнено та комфортно. Такі умови потрібно створювати разом із дітьми старшого дошкільного віку: чим активніше вони братимуть участь у вдосконаленні групи, тим інтенсивніше здійснюватиметься процес їхнього власного самовдосконалення, самовираження, самовиховання. Організація групових ігор та спільних творчих завдань дозволяє дітям не лише розвивати комунікативні навички, але й вчитися працювати у команді, що є основою для їх подальшої адаптації у соціумі.

Методи організації групової діяльності для старших дошкільників охоплюють ігрові та проектні методи, які допомагають дітям набувати важливих соціальних навичок через безпосередню практику. Цю мету ефективно допоможуть досягти рольові ігри. До прикладу, ігри, де діти розігрують соціальні ролі (наприклад, «Сім'я», «Лікарня»), допомагають дитині розвивати здатність до співпереживання, оскільки вони імітують реальні ситуації, в яких діти взаємодіють, проявляють турботу і допомогу. Крім того, рольові ігри сприяють розвитку вербальних і невербальних комунікативних навичок, здатності до вирішення конфліктів, навчання терпимості і поваги до інших.

За допомогою проектної діяльності також можна ефективно формувати соціальні навички старших дошкільників. До прикладу, проекти, де діти спільно працюють над виконанням завдання дозволяють їм навчитися планувати дії, розподіляти ролі та відповідальність, підтримувати один одного у досягненні спільної мети. Наприклад, створення макету будинку чи малювання спільного плакату розвиває відчуття команди та вміння брати на себе відповідальність за кінцевий результат.

Організація групової діяльності вимагає поетапного підходу, що сприяє формуванню необхідних навичок поступово [2]. Розглянемо ці етапи. *Підготовчий етап.* На цьому етапі вихователь створює умови для емоційного

комфорту дітей, пояснює правила поведінки в групі, ознайомлює з завданнями. Важливо забезпечити дітям можливість висловити свої побажання та очікування. Формування позитивного емоційного фону на початку роботи є основою для активного залучення дітей до спільної діяльності. *Основний етап.* Виконання основних завдань, де вихователь направляє діяльність дітей, підтримує позитивну взаємодію, допомагає вирішувати виникаючі конфлікти. Основна увага приділяється навчанню соціальним навичкам через практику – діти вчаться спільно планувати, домовлятися, дотримуватись правил. *Завершальний етап.* Підбиття підсумків, аналіз досягнень і труднощів. Важливо дати дітям можливість рефлексії, щоб вони могли висловити свої емоції, оцінити свою діяльність у групі. Рефлексія дозволяє дитині усвідомити власний внесок у спільну діяльність та розвинути навички самоконтролю і самостійності. Вихователь виконує провідну роль у процесі організації групової діяльності, виступаючи одночасно координатором, фасилітатором та моделлю для наслідування. Педагог сприяє підтримці позитивної атмосфери, стимулює ініціативність дітей, забезпечує контроль над конфліктними ситуаціями та коригує взаємодію в групі.

Список використаних джерел:

1. Вовк Л. П. Словник навчально-педагогічних понять і термінів : методичний посібник / укл. Л. П. Вовк, Г. Д. Панченко, О. С. Падалка та ін. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001. 83 с.
2. Шикиринська О., Петришина Т. Особливості науково-методичного забезпечення у закладах дошкільної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць.* Вінниця : ТОВ «Друк плюс». 2023. Випуск 69. С. 100-107.
3. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komarivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 27, 2022. 404-414.
4. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference, May 28 th - 29th. Rezekne, 2021. Vol. II. P. 729-743.

ТРВЗ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Ольга Притолюк**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.В. Колосова, кандидат педагогічних наук, ст. викладач

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Сучасні соціально-економічні умови висувають нові вимоги до освіти. Зміни, що відбуваються в житті сучасного суспільства, вимагають від людини якостей, що дозволяють їй творчо та продуктивно реагувати на них, для цього необхідно бути готовим до внутрішніх змін, активізації творчого потенціалу. Практично у всіх областях потрібні фахівці, які вміють не просто діяти за шаблоном, а ті, які можуть висувати нові нестандартні ідеї, шляхи вирішення різних проблем тощо.

Розвиток креативного мислення дозволяє думати широко, відкрито і досягати відмінних результатів у вирішенні життєвих завдань, питань та виборів. Креативні люди завжди знаходять вихід із будь-якої ситуації, вони зараз дуже затребувані ринком праці, вони вільні у своїй творчості та у своїй професії [2, с. 4]. Зараз набагато важливіше виховати не простого виконавця завдань, а людину здатну приймати рішення в нестандартних ситуаціях, яка вміє мислити креативно, підходить творчо до своєї роботи.

Креативне мислення – це здатність генерувати нові ідеї, проблемно мислити, розглядати ситуації з різних кутів, а також знаходити нестандартні рішення для вирішення проблем. Воно є ключовою складовою успіху в різних сферах життя, включаючи навчання, роботу, творчість та особистий розвиток.

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до системи освіти молодого покоління і в тому числі до першого його ступеня – дошкільної освіти. Одне з першочергових завдань виховання та навчання у ЗДО – виховання нового покоління дітей, які володіють високим творчим потенціалом, вміють самостійно знаходити відповіді на запитання [5, с. 78].

Дошкільний вік унікальний, оскільки як буде відбуватися формування дитини в цей період, таким буде її життя. Саме тому важливо не прогаяти цей період для розкриття творчого потенціалу кожної дитини. Розвиток креативного мислення у старших дошкільників – це важливий етап їхнього загального розвитку, оскільки в цьому віці формуються ключові навички та підґрунтя для майбутньої творчості та інноваційної діяльності.

Формування креативного мислення старших дошкільників відбувається під час різноманітних ігор, виконання завдань, які сприяють розвитку їхньої уяви та фантазії. Наприклад, прослуховування казок та мультфільмів, рольові ігри, ігри-імітації, театральні ігри; експериментування, різні види мистецької діяльності, такі як малювання, ліплення, виробництво прикрас; в процесі спостережень за природою, ознайомленні з різноманітними об'єктами у навколишньому середовищі тощо.

Практика показала, що з допомогою традиційних форм роботи неможливо повною мірою вирішити проблему розвитку креативного мислення. Необхідне застосування нових форм, методів та технологій, які сприятимуть формуванню творчих здібностей, розвитку нестандартного бачення світу, нового мислення у всіх дітей, які відвідують дитячі садки [3, с. 167]. Технологія ТРВЗ допомагає педагогу вирішити ці завдання і йти в ногу з часом.

Теорія вирішення винахідницьких завдань або ТРВЗ – набір методів вирішення технічних завдань та вдосконалення технічних систем, це методика, яка вчить вирішувати різноманітні винахідницькі завдання максимально продуктивними, простими та швидкими способами. Іншими словами, ця технологія вчить мислити творчо, нестандартно та сміливо.

Актуальність технології полягає в тому, що вихователь може створювати творчу, пошукову атмосферу, де дитина спокійно вирішує різноманітні завдання творчого характеру, активізується пізнавальна діяльність дитини. Формуючи у дітей вміння вирішувати поставлені завдання, вихователь не дає прямих відповідей на запитання, а надає можливість «зіштовхнутися зі складністю», побачити проблему та знайти винахідливий вихід із неї [6, с. 92].

Метою використання ТРВЗ-технології в дитячому садку є розвиток з одного боку таких якостей мислення, як гнучкість, рухливість, системність, діалектичність, а з іншого боку пошукової активності, прагнення новизни, розвиток мови та творчої уяви [1]. Всі заняття з ТРВЗ для дошкільнят проводяться в ігровій формі. При цьому кожна гра, кожне завдання має супроводжуватись наочним матеріалом. Взаємодія між вихователем та дитиною під час проведення ТРВЗ будується за певними принципами. Провідними методами та прийомами є: синектика, моделювання маленькими чоловічками, системний підхід до навколишнього світу, метод мозкового штурму, метод емпатії, прийом фантазування, морфотаблиці та мнемотаблиці. Під час використання цих методів забороняється будь-яка критика і заохочується будь-яка ідея.

Отже, заняття із застосуванням елементів ТРВЗ є ефективним засобом розвитку креативного мислення у дітей старшого дошкільного віку, надають значний вплив на розвиток багатьох психічних процесів і особистості в цілому. Адже креативне мислення відіграє важливу роль у розвитку особистості та досягненні нею успіху в різних аспектах життя.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

2.Бєлєнька, Г. В. Дошкільний заклад і родина: співпраця заради дитини. *Дошкільне виховання.* 2019. №2. С. 3-7.

3. Вишківська В.Б., Шикиринська О.В. Основні ознаки інноваційного напрямку розвитку освіти. *Proceedings of the 4 th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice*: Implementation to Modern Society» Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd. 2020. С. 167-171.

4. Дабіжа Л.П., Дабіжа К.Л., Комарівська Н.О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливим освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вип. 64. 2022. С.64-71.

5. Обдарована дитина у просторі виховних інновацій: матеріали науковопрактичного онлайн-вебінару. (16 грудня 2020 р.). Івано-Франківськ: ПНУ. 2021. 78 с.

6. Данилюк О.В. Впровадження інноваційної технології ТРВЗ під час організованої навчальної діяльності дітей дошкільного віку. URL: https://genezum.org/library/vprovadjennya-innovaciynoi-tehnologii-trvz-pid-chasorganizovanoi-navchalnoi-diyalnosti-ditey-doshkilnogo-viku

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПЕРЕКАЗУ

***Дар'я Сієнко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: К.А. Колеснік, докторка філософії, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У всі часи педагоги спершу надавали перевагу розвитку мовлення дитини. Так як воно є основою для подальшого навчання й соціалізації особистості. Саме цілеспрямоване формування даної сфери забезпечує дошкільника мовленнєвими навичками й вміннями, які знадобляться протягом усього життя. Окремо треба зазначити, важливість володіння зв'язним мовленням, яке стає одним з критеріїв успіху дитини та легкої адаптації до соціуму. Монологічне мовлення – це форма усного мовлення, яке має складну структуру навчання й вимагає усвідомлення зв'язків між різними явищами та предметами. У свою чергу, воно розвивається за допомогою різних видів міркувань, розповідей, переказів літературних творів та висловлювань. Переказ уважають складною діяльністю для дитини, де відбувається залучення різних процесів пам'яті, уявлення, мислення та уваги.

Багато педагогів та психологів (А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова, Р. Павелків та ін.) намагалися дослідити засади переказування літературних творів у дошкільному віці. У своїх роботах зазначають, що саме старший дошкільник, має всі фізіологічні можливості для складання послідовного й чіткого монологу на запропоновану тему. Це доводить, що в цьому віці педагоги можуть пропонувати для переказу вже незнайомі тексти та звертати увагу на інтонаційну виразність мовлення дитини [2, с. 423].

Саме ознайомлення з кращими зразками літературних текстів спонукають дошкільників до власної творчості та формування виразності мовлення. Наслідування художніх зразків стає підставою для активної мовленнєвої діяльності й засвоєння вміння складати власне висловлювання. Науковці І. Волощук, О. Коненко, М. Стельмахович стверджують, що переказ стимулює дошкільників до свідомого, зв'язного та виразного відтворення тексту, де вони

вивчають зразки мовлення. Усе це залежить від послідовного й систематичного навчання дітей переказуванню. А в старшому дошкільному віці збільшується саме навантаження: нові невеличкі літературні тексти, персонажі, динамічність сюжету, увага до виразності відтворення.

Серед навичок мовленнєвої компетентності в БКДО є вміння переказувати художні тексти й самостійно розповідати знайомі казки. Для цього потрібно організовувати спостереження над літературними творами, аби підвести дошкільника до активного, творчого наслідування зразка. Тільки за таких умов можна сформувати ці навички та спонукати до власної мовленнєвої діяльності [1, с. 18].

Надзвичайно важливо вихователям дотримуватися вимог навчання переказувати літературні тексти, які зазначені в дослідження відомих українських науковців (А. Богуш, Н. Гавриш). Саме вони дають нам повне розуміння важливості вибору літературного зразка й способу організації переказу. Науковиці А. Богуш і Н. Гавриш зазначають, що навчання переказу починається із молодшого дошкільного віку, де лише є елементи цієї діяльності в ході бесіди над літературним текстом. Для переказування дітям пропонуються різні ілюстрації, фігурки настільного театру, пісні, діалоги, конкретні запитання вихователя. Усі ці компоненти допомагають запам’ятовувати зміст казок і потім відтворювати сюжети в ході спільної розповіді [3].

У середньому дошкільному віці діти знайомляться з більш складними творами й вчяться під час переказу дотримуватися словесного плану. У ході бесіди над твором, запитання вихователя піднімають інші аспекти сюжету, персонажів та зв’язків, які раніше не розглядалися. Це дає змогу дітям глибше зрозуміти характер і настрій самого твору, запам’ятати діалоги героїв й відтворити виразним промовлянням окремих фраз. Тому збільшується словниковий запас, закріплюються знання сюжетів казок та оповідань, з’являється навичка уважно слухати та аналізувати висловлювання інших.

Саме в старшому дошкільному віці рекомендується додавати вже незнайомі тексти. Літературні зразки мають відповідати вимогам програми й

віковим особливостям дітей. Тексти мають бути простими та з легко відтворювальними сюжетами, також невеликими за обсягом, аби діти змогли запам’ятати ключові моменти й відтворити їх. Мова має бути яскравою, динамічною, виразною; у ній не повинно бути незнайомих чи важких для промовляння слів. Зазвичай для старших дошкільників вибирають казки та оповідання Н. Забіли, М. Коцюбинського, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших. Їхні твори є зразковими та мають необхідні літературні конструкції, які потрібні засвоїти дітям [2, с. 424].

Звичайно не потрібно забувати про знайомі для них казки та твори, які вивчалися раніше. Переказ таких творів можна удосконалювати, але робота над ними повинна бути ґрунтовніша й глибша. Це дасть змогу дітям легше засвоїти виразність мовлення й мовленнєві структури. Робота над такими текстами в старші групі є простішою, так як дітям не потрібно нагадувати зміст твору. Складність полягає в тому, що переказ – це складна діяльність, тому знайомий сюжет може навести нудьгу на дошкільників, що в результаті не дає ефективно засвоїти цю навичку. Тому вихователю потрібно застосовувати різні способи організації цього процесу.

Існує п’ять способів переказу в ЗДО: повний, за частинами, колективний, інсценування за ролями та творчий. Для старшого дошкільного віку ще виділяють вибірковий й короткий. Кожний з цих видів охоплює різні аспекти розвитку мовлення й спонукатиме до активної діяльності дітей дошкільного віку. Ці способи переказу відповідають за окремі напрямки засвоєння й усвідомлення сюжету твору. Тому літературний зразок засвоюється краще й відтворюється легше.

Навчання переказу відбувається на заняттях з чіткою структурою та включає в собі підготовку дітей до сприймання твору [3]. Підготовча частина забезпечує ефективність запам’ятовування сюжету й збагачує дитячий досвід спостереженнями, розгляданнями картин, бесідами. Важливо зазначити, що також сюди входить пояснення незнайомих слів та виразів майбутнього літературного твору.

Наступна частина заняття – це первинне читання (сприймання) твору. Вихователі знайомлять дошкільників з твором, його назвою й автором. Варто зазначити, що науковці не рекомендують попереджати про майбутній переказ, так як це обмежує увагу дітей і заважає самому сприйманню художнього твору. Тому в цій частині дошкільники лише прослуховують і намагаються зрозуміти сюжет.

Третя частина містить сам розбір змісту тексту. Педагоги застосовують такі методи, як бесіду чи запитання-відповідь, які будуть спрямованні на аналіз й запам'ятовування тексту. Від якості й повноти питань, які поставлять вихователі дітям, залежить правильність сприймання й усвідомлення основних моментів сюжету та їх послідовність. Сюди ж входить визначення дійових осіб і найбільш значимих деталей розповідання. Потрібно зазначити, що на цьому етапі має бути присутній лексичний розбір тексту, де концентрується увага на мовному матеріалі, засвоюються мовні конструкції, визначень, а також збільшується словниковий запас для характеристики предметів та персонажів.

Заключна частина може проводитися у формі гри-драматизації даного твору за допомогою фігурок чи іграшок. Це додасть емоційного забарвлення цьому процесу й кращому запам'ятовуванню сюжету.

П'ята частина заняття охоплює оцінку, аналіз та обговорення переказів дошкільників. Це важливий етап для засвоєння матеріалу та навичок. Під час цього етапу діти навчаються слухати, доповнювати та висловлювати свої думки. Тут важливо звертати увагу на застосування дітьми засобів образної виразності й граматичну правильність побудови зв'язних висловлювань. Надається можливість тактовного виправлення помилок і визначення досягнень один одного.

Отже, переказ є складною розумовою навичкою, яка потребує поступового навантаження й систематичного навчання. Для засвоєння цього виду діяльності необхідно мати низку вмінь, які формуються в процесі цілеспрямованого сприймання художнього твору. Для ефективного навчання переказу потрібно дотримуватися певних вимог при виборі тексту й структури занять. Для кращого

усвідомлення сюжету педагогам радять використовувати різні види переказу, які будуть стимулом для активації мовлення дітей.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Затверджено наказом МОН № 33 від 12.01.2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf\.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ: Слово, 2015. 704 с.
3. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навчально-методичний посібник. Київ: Шкільний світ, 2006. 120 с.
4. Колеснік К., Комарівська Н., Стахова І., Присяжнюк Л. *Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей.* Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 127-138.
5. Колеснік К., Комарівська Н., Карук І., Пахальчук Н. Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами театралізації. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти.* Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 104-115.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Аліна Хромченко**, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: О.В. Колосова, кандидатка педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

На сьогодні, коли в Україні триває повномасштабна війна, проблема патріотичного виховання набуває особливої актуальності. Вимоги до виховання та навчання українських дітей, які живуть в умовах воєнного стану, зростають. Частина з них пережила обстріли, евакуацію та втрату рідних. Важливо забезпечити їм психологічну підтримку, навчити правилам поведінки в умовах війни, а також розвивати національно-патріотичні цінності. Виховання дітей в цей час має бути спрямоване на формування поваги до України та готовності до захисту Вітчизни.

Закон України «Про дошкільну освіту» визначає одним з найважливіших педагогічних завдань виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до державної мови, до родини, поваги до народних традицій і звичаїв,

національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [3].

Проте проблема полягає в тому, що діти дошкільного віку часто розуміють поняття «патріотизм» лише поверхово. Тому сучасні дошкільні заклади мають завдання формувати громадян-патріотів, які здатні розбудовувати суверенну Україну.

Особливість процесу виховання патріотизму у дітей визначається їх віком та відповідним до цього сприйняттям навколишнього світу та дійсності. Формування культурно-ціннісних орієнтацій духовно-етичної основи особистості дитини, розвиток її емоцій, відчуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, початок процесу національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі відбувається активно та послідовно.

Дошкільний вік є найсприятливішим періодом для емоційно-психологічного впливу на дитину з метою розвитку патріотичних почуттів. Надзвичайна яскравість та сила образів сприйняття дійсності, культурного простору у дошкільному віці сприяє тому, що вони залишаються в пам’яті надовго, а часом і на все життя, що дуже важливо у вихованні патріотизму. Важливим напрямком патріотичного виховання є залучення засобів краєзнавства – мови, культури, побуту, звичаїв, традицій українського народу.

Аналіз літератури з теми дослідження показав, що найбільш продуктивно проблемою морально-патріотичного виховання дошкільнят займалися: А. Богуш, Н. Виноградова, Р. Жуковська, В. Мухіна, М. Новицька, Т. Поніманська, К. Ушинський та ін. Психологічна характеристика патріотизму висвітлена у працях І. Беха, М. Боришевського, В. Котирла.

Патріотизм – одне з найглибших громадський почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури [2]. Патріотизм ґрунтується на позитивних цінностях країни, таких як свобода, справедливість і рівність. Патріотизм – це інтимне і недоторканне почуття, яке виявляється через дії та відношення до Вітчизни. На

думку В. Сухомлинського, приймати близько до серця радощі й прикрощі Вітчизни здатний лише той, хто не може пройти байдуже повз радості й неприємностей окремої людини [5].

Виховання патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку включає наступні аспекти: формування любові до рідного краю, тобто причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, міста; виховання мовної культури (розуміння і повага рідної мови); почуття власної гідності як представників свого народу (розвиток самосвідомості та гордості за своє походження); ціннісне ставлення до історії України, її культури, традицій, символів та мови, що передбачає вивчення та розуміння національної спадщини. Дані аспекти сприяють формуванню патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку та вихованню громадян, які люблять свою Батьківщину та готові допомагати їй.

На думку науковців, патріотичне виховання дітей дошкільного віку – це цілеспрямований процес педагогічного впливу на особистість дитини з метою збагачення її знань про Батьківщину, виховання патріотичних почуттів, формування умінь і навичок моральної поведінки, розвиток потреби у діяльності на загальну користь [1].

Фундаментом патріотизму є цілеспрямоване ознайомлення дітей з рідним краєм. Любов до Вітчизни починається з любові до своєї малої Батьківщини – місця, де народилася дитина та де вона проживає. Дуже важливо знайомити дітей з історією свого рідного міста, мікрорайону, природою та культурною спадщиною [6]. Базовий етап формування у дітей любові до малої Батьківщини здійснюється через накопичення соціального досвіду життя у своєму місті, мікрорайоні, засвоєння прийнятих норм та правил поведінки між людьми. Патріотичні почуття, які зароджуються в дошкільному віці, є надзвичайно важливими для подальшого формування особистості.

Для ефективного розвитку патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку, важливо враховувати наступні педагогічні умови: 1) створювати сприятливе середовище, в якому діти оточені позитивними

прикладами прояву патріотичних почуттів. Це може бути через взаємодію з батьками, вихователями, однолітками, знайомство з літературними героями, які втілюють патріотичні цінності; 2) виховання патріотичних почуттів під засобами художньої літератури, зокрема казками, віршами, оповіданнями, в яких розкриваються патріотичні мотиви, що допомагає дітям зрозуміти важливість рідної країни та її культурних цінностей; 3) організація та проведення свят, конкурсів, виставок, під час яких діти можуть виявити свою патріотичну гордість та відчуття належності до своєї країни; 4) залучення дітей старшого дошкільного віку до акцій та заходів щодо збереження природи, культурних пам'яток, під час яких вони зможуть відчути себе відповідальними господарями рідного краю [7].

Отже, в процесі розвитку патріотичних почуттів старших дошкільників важливо відновити зв'язок зі спадщиною, культурою та етикою наших предків. Допомогти дітям відкрити красу рідної землі, ознайомити з життям видатних земляків, розвивати духовність. Старші дошкільники мають усвідомити, що вони знаходяться в потоці історії, що вчинки кожної людини залишають свій слід, віддзеркалюються в історії і будуть оцінюватися наступними поколіннями, впливати на їх долю. Народні і сімейні традиції, перекази, легенди, гордість за свою країну, за своїх батьків і дідів – невід'ємна частина формування національної свідомості людини, патріотичних почуттів, менталітету всього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н. Національно-патріотичне виховання у ситуації соціального неспокою: змінюємо підходи. *Дошкільне виховання*. 2015. № 8. С. 2-7.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 1997. 376 с.
3. Закон України «Про дошкільну освіту» vid 11.07.2001 р. № 2628-III (Із змінами та доповненнями).URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text
4. Кущова Т. М. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Методичні рекомендації. Харків : Великобурлуцький ДНЗ «Сонечко». 2016. 69 с.
5. Мнишенко К. Організація патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського музичного фольклору. (2022). *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, 52,* 89-93. URL: https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5269
6. Мнишенко К.В. Етно-педагогічна культура майбутніх вихователів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. 2020. Випуск 61. 154-162 с.

7. Єпіхіна М.А., Курило Н.О. Формування основ патріотичного виховання у дошкільників засобами народознавства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Випуск 1 (40). С. 96-99.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ «ГРАМАТИКА ФАНТАЗІЇ»

Марія Яремчук, *здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»*

Науковий керівник: К.А. Колеснік, докторка філософії, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Творчі здібності є однією з ключових характеристик розвитку особистості, яка визначає можливість індивіда створювати нові ідеї, підходи та вирішення задач. У старшому дошкільному віці розвиток творчих здібностей набуває особливої актуальності, оскільки цей період є критичним для формування базових когнітивних структур, що згодом визначатимуть здатність дитини до креативного мислення. Творчі здібності є багатогранним поняттям, яке охоплює як індивідуальні характеристики, так і зовнішні чинники, що сприяють або заважають їх розвитку [3, с. 5].

Творчі здібності в дошкільному віці визначаються здатністю дитини до нетривіального підходу у вирішенні задач, фантазуванню, створенню нових образів і концепцій. Важливо зазначити, що в цьому віці дитина активно освоює навички й знання, що, з одного боку, створює сприятливе середовище для розвитку творчих здібностей, а з іншого – обмежує її уяву в рамках набутих знань. Відомий психолог Ж. Піаже зазначав, що діти старшого дошкільного віку перебувають на етапі інтуїтивного мислення, коли вони вже здатні використовувати символи та ментальні образи, проте ще не володіють повною мірою логічними операціями, що є характерним для подальших стадій когнітивного розвитку. Це означає, що в цей період діти мають особливий потенціал для розвитку творчих здібностей, оскільки їх мислення ще не

обмежене строгими логічними рамками, проте вони вже мають певний досвід у використанні символічних форм мислення.

Розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку пов'язаний з низкою психологічних і педагогічних факторів. Психологічні дослідження показують, що ключовим чинником є мотивація дитини до творчої діяльності. Мотивація може бути як внутрішньою (інтерес до самої діяльності), так і зовнішньою (похвала, винагорода). Важливо, щоб у цьому віці основним джерелом мотивації було бажання самої дитини досліджувати нові можливості, експериментувати та фантазувати. Водночас важливу роль відіграють зовнішні умови, серед яких можна виділити підтримку дорослих (батьків, вихователів), забезпечення різноманітного досвіду (гри, експерименти, спостереження) та сприятливе середовище, яке стимулює дитину до творчої діяльності.

Крім того, дослідники відзначають важливість формування в дітей почуття впевненості у власних силах. Це досягається шляхом надання дитині можливості самостійно вирішувати проблеми, заохочення до висловлення власних ідей і думок, а також створення атмосфери, де помилки сприймаються не як невдачі, а як можливість навчитися й вдосконалитися. Таким чином, розвиток творчих здібностей у старших дошкільників потребує комплексного підходу, який враховує як індивідуальні психологічні особливості дитини, так і зовнішні умови її розвитку [1, с. 26].

Однією з ефективних технологій розвитку творчих здібностей у старших дошкільників є методика «Граматика фантазії», розроблена італійським педагогом і письменником Дж. Родарі. «Граматика фантазії» – це комплексна технологія, яка поєднує в собі елементи гри, творчих завдань і казкотерапії, що сприяють розвитку уяви, креативного мислення й здатності до нестандартного підходу у вирішенні задач. Сутність технології «Граматика фантазії» полягає в тому, що вона базується на ідеї стимулювання дитячої уяви через створення різноманітних фантастичних ситуацій, де діти можуть проявляти свої творчі здібності. Основні принципи цієї технології включають використання казки як основного засобу розвитку уяви, стимулювання дітей до створення власних

історій і ситуацій, а також активне залучення дітей до процесу творення. Важливою особливістю цієї методики є те, що вона передбачає свободу творчості: діти не обмежуються якимись конкретними правилами чи обмеженнями, що дозволяє їм розвивати свою уяву максимально широко.

Методи «Граматики фантазії» включають різноманітні техніки, спрямовані на стимулювання уяви та креативного мислення. Наприклад, одним із ключових методів є «Казкова фантасмагорія», де діти вчаться комбінувати елементи різних казок, створюючи нові сюжети й персонажів. Це дозволяє дітям не тільки розвивати уяву, але й тренувати здатність до асоціативного мислення й вміння поєднувати різні елементи в новий контекст. Іншим методом є «Гра зі словами», що передбачає використання різних словесних ігор, таких як складання абсурдних речень, пошук рим або створення неологізмів. Цей метод сприяє розвитку мовної креативності, яка є важливим аспектом загального творчого розвитку дитини. Дошкільники вчаться грати з мовою, відкриваючи для себе її нові можливості та потенціал для вираження своїх думок і фантазій.

Також варто зазначити метод «Персонажі навпаки», де діти створюють образи й персонажи, що відрізняються від звичних стереотипів. Наприклад, можуть бути вигадані персонажі, які діють усупереч загальноприйнятим нормам, що дозволяє дітям мислити поза шаблонами й виходити за рамки стандартного сприйняття реальності. Цей метод допомагає дошкільникам розвивати критичне мислення й здатність до нестандартного вирішення задач. Технологія «Граматика фантазії» також включає методику створення ілюстрацій до власних казок та історій, що сприяє розвитку художньої уяви й образного мислення. Діти вчаться не тільки уявляти, але й візуалізувати свої ідеї, що є важливим кроком у розвитку творчих здібностей. Важливим аспектом є те, що в процесі малювання старші дошкільники також розвивають дрібну моторику, що позитивно впливає на їх загальний інтелектуальний розвиток.

Організація творчого середовища є ключовим аспектом у розвитку творчих здібностей, особливо в дітей. Творче середовище – це не лише фізичний простір, але й атмосфера, яка сприяє вільному вираженню думок, фантазії та уяви.

Створення такого середовища вимагає врахування ряду факторів, включаючи організацію простору, підбір матеріалів та засобів, а також соціальну взаємодію, яка підтримує креативний процес [6, с. 57].

Простір, у якому працюють діти, має бути налаштований на їхні потреби й забезпечувати можливість вільного переміщення, експериментування та взаємодії з різними матеріалами. Важливою умовою є наявність осередків, які підтримують різні типи діяльності: наприклад, окремі осередки для малювання, моделювання, конструювання тощо. У них повинні бути забезпечені комфортні умови для роботи – достатнє освітлення, доступ до всіх необхідних інструментів та матеріалів. Робочі місця мають бути достатньо просторими, щоб діти могли розмістити всі необхідні матеріали ф працювати з ними без обмежень. Важливим є також кольорова гама приміщення, яка може впливати на психоемоційний стан дітей. Використання яскравих, але не надмірно насичених кольорів сприяє активізації творчого процесу, створює позитивний настрій і стимулює активність [4, с. 62].

Крім того, особливу увагу слід приділити підбору матеріалів і засобів. Творчий процес значною мірою залежить від різноманіття інструментів і матеріалів, доступних для використання. Важливо забезпечити дітей не лише традиційними засобами, як-от фарби, папір, олівці, але й нестандартними матеріалами, що можуть стати основою для експериментів і розвитку креативності. До таких матеріалів можна віднести різноманітні текстури, нетрадиційні об’єкти, природні матеріали (каміння, листя, пісок), а також матеріали, що можуть бути трансформовані в процесі творчої діяльності (наприклад, пластилін, глина, конструкційні набори). Важливим аспектом є також доступність цих матеріалів, оскільки обмежений доступ може суттєво знизити рівень творчої активності. Тому всі матеріали мають бути розташовані в межах досяжності дітей, що сприяє їхньому самостійному вибору й використанню.

Соціальний аспект організації творчого середовища також є важливим. Тут слід зазначити про необхідність створення сприятливої атмосфери, в якій діти

відчувають себе комфортно та впевнено. Педагогам і дорослим, які працюють з дітьми, необхідно бути не лише наставниками, але й партнерами в творчому процесі. Вони повинні підтримувати ініціативу дітей, заохочувати їхні ідеї, допомагати в реалізації задумів, не нав'язуючи при цьому своїх рішень. Важливо також забезпечити можливість для групової роботи, де діти можуть обмінюватися ідеями, вчитися співпраці та взаємодії, що є важливими складовими розвитку творчих здібностей. Соціальне середовище має бути доброзичливим, без критики й негативних оцінок, що дозволяє дітям відчувати свободу вираження та не боятися робити помилки, які є природною частиною творчого процесу.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція». URL: http://surl.li/qjxo (дата звернення: 20.10.2022).
2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». За заг. ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.
3. Богуш А. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації. *Дошкільне виховання.* 2020. № 6. С. 3-5.
4. Карнаух Л. П. Розвиток творчого мислення дітей дошкільного віку засобами художньої діяльності. *Вісник Українсько-туркменського культурно-освітнього центру.* Частина 1/10. Умань, 2017. С. 58-62.
5. Коваль Т., Комарівська Н., Колеснік К. Український дитячий фольклор (матеріали для вивчення з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку): навчально-методичний посібник. Вінниця: ВДПУ, 2024. 142 с.
6. Організація творчого сприймання на різних вікових рівнях: методичні рекомендації. За ред. В. О. Моляко. Київ: Педагогічна думка, 2015. 57 с.
7. Слободяник Д., Колеснік К.А. Розвиток творчих здібностей у молодших школярів засобами казки. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів.* Випуск 6. Бердянськ, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачево, Полтава, Умань, Херсон, 2020. С.99-101.

Наукове електронне видання

Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти

Збірник матеріалів І Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

Випуск 1

Головний редактор – Наталія Олійник

Комп`ютерна верстка – Надія Комарівська

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Редколегія не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Позиція редколегії не завжди збігається з думками авторів.

Розміщено в репозитарії бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Режим доступу: https://dspace.vspu.edu.ua

21001, Вінниця, вул. Острозького, 32

Факультет дошкільної і початкової освіти (0432) - 61-22-66, 27-93-92.

Кафедра початкової освіти

e-mail: kpo@vspu.edu.ua